208.8
T576

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
Graduate Theological Union

https://archive.org/details/dfranciscitoleti00tole_0

D. FRANCISCI
TOLETI,
SOCIETATIS IESV,
Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Ampliſsimi,

COMMENTARIA
Vnà cum Quæſtionibus.

IN TRES LIBROS ARISTOTELIS
DE ANIMA.

Nunc recens magna cum diligentia in lucem edita.

CVM PRIVILEGIO.

ALMA COLLEGE
208.8
LIBRARY
T576
Los Gatos, Calif.

VENETIIS, M DC V.

APVD IVNTAS.

60348

INDEX COMMENTARIORVM, ET QVAESTIONVM IN LIBROS ARISTOTELIS DE ANIMA.

In Primum Librum Quæſtiones Procemiales.

An de anima poſſit eſſe ſcientia. Quæſt. I. fol.1
An Phyſici ſit tractare de anima. Queſtio. II. fol.3
An Liber de anima antecedat Librum de animalibus. Quæſtio. III. fol.5
An anima ſit ſubiectum huius libri. Quæſtio. IIII. fol.6

Propoſitiones aliquot fide tenendæ, quibus uera debet eſſe Philoſophia conſentanea. fol.eod.

IN LIB. I. CAP. I.

IN Tex.1. Comment. *fol.8.*
An ſcienlia de Anima alias vincat nobilitate, & certitudine. Quæſt. V, fol. eodem
In Tex.2. Comm. 9
In Tex.3.Com. *fol.10*
In tex.4.Com. *eod.*
in tex.5 com. 11
in tex.6.com. *eod.*
in tex.7.com. *eod.*
in tex.8.com. 12
in tex.9.com. *eod.*
in tex.10.com. *eod.*
in tex.11.com. *eod.*
An accidentia faciant ad cognitionem ſubſtantiæ. Quæſt. VI. fol.13
in tex.12.com. *f.15*
in tex.13.com. Cum quinque dubijs. *eod.*
in tex.14.com. 17
in tex 15.com. *eod.*
in tex.16.com. *eod.*
in tex.17.com. 18
in tex.18 com. *eod,*
An Dialecticus definiat per formam. Queſt. VII. fol. 18.
An Phyſicus definiat per materiam. Quæſt. VIII. fol.19.

CAP II.

in tex.19 com. *fol.20*
in tex.20.com. *eod.*
in tex.21.com. 21
in tex.22.com. *f.eod.*
in tex.23.com. *eod.*
in tex.24.com. *eod.*
in tex.25 com. 22
in tex.26 com. *eod.*
in tex 27.com. *eod.*
in tex.28 com. 23
in tex.29 com. *eod.*
in tex.30.com. *eod.*
in tex.31.com. *eod.*
in tex.32.com. *eod.*
in tex 33.com. *eod.*
in tex.34.com. 24
in tex.35.com. *eod.*

CAP. III.

in tex.36.com. 24
in tex.37.com. *eod,*
in tex.38 com. Cum duobus dubijs. *eod.*
in tex.39.com. *eod.*
in tex.40.com. *eod.*
in tex 41.com. 25
in tex.42.com. *eod.*
in tex.43.com. *eod.*
in tex.44.com. *eod.*
in te.45.com.ubi diſputatur de Platonis opinione de anima. 25
in tex.46 com. 26
in tex 47.com. 27
in tex.48.com. *eod.*
in tex.49.com. 28
in tex.50.com. *eod.*
in tex.51.com. *eod.*

in tex.52. com. f.eod.
in tex.53.com. eod.
An anima rationalis per ſe moueri poſſit. Quæſt.IX.fol.28.

C A P. IIII.

in tex.54.com. f.30
in tex.55.com. eod.
in tex.56.cam. 31
in tex.57.com. eod.
in tex.58.com. eod.
in tex.59.com. eod.
in tex.60.com. eod.
in tex.61.eom. eod.
in tex.62.com. eod.
in tex.63.com: eod.
in tex.64.com. 32
in tex.65.com. eod.
in tex.66.com.cum tribus dubijs. eod.
in tex.67.com. 33
in tex.68.com. eod:
in tex.69.com. eod.
in tex.70.com. eod.
in tex.71.com. eod.

C A P. V.

in tex.72.com. 34
in tex.73.com. eod.
in tex.74.com. eod.
in tex.75.com. eod.
in tex.76.com. eod.
in tex.77.com. eod.
in tex.78.com. eod.
in tex.79.com. eod.
in tex.80.com. 35
in tex.81.com. eod.
in tex.82.com. eod.
in tex.83.com. eod.
in tex.84.com. eod.
in tex.85.com. eod.
in tex.86.com. eod.
in tex.87.com. eod.
in tex.88.com. 36
in tex.89.com. eod.
in tex.90.com. eod.
in tex.91.com. eod.
in tex.92.com. eod.
in tex.93.com. eod.
in tex.94.com. eod.
in tex.95.com. 37

Finis Primi Libri.

IN LIB. SECVNDVM DE ANIMA.

C A P. I.

IN tex.1.Com. fol.37
In tex.1.com. eod.
in tex.3.com. eod.
in tex.4.com. 39
in tex.5.com. eod.
in tex.6.eom. eod.
in tex.7.com. eod.
in tex.8.com. 40
in tex.9.com. eod.
in tex.10.com. eod.
in tex.11.com. eod.
An anima ſit ſubſtãtia. Quæſt. I.fol.40.
An definitio animæ ſit uniuoca. Quæſt. II. fol. 42.

C A P. II.

in tex.12.com. 50
in tex.13.com. 51
in tex.14.com. eod.
in tex.15.com. eod.
in tex.16.com. eod.
in tex.17.com. eod.
in tex.18.com. eod.
in tex.19.com. eod.
in tex.20.Com. eod.
in tex.21.com. 52
in tex.22.com. eod.
in tex.23.com. eod.
in tex.24.com. eod.
in tex.25.com. eod.
in tex.26.com. eod.
An demonſtratio definitionis animę ſit a priori. Quæſt.III.fol.52
An anima ſit in toto corpore, an uerò in aliqua tantum eius parte. Quæſt.IIII fol 54.
An anima ſit indiuiſibilis. Quæſt.V.f.55.

C A P. III.

in tex.27. com. eod.
in tex.28.com. 59
in tex.29.com. eod.
in tex.30.com. eod.
in tex 31.com. 60
in tex.32.com. eod.
An ſint tantum tria animarum genera. Quæſtio VI. fol 60.
An in uno uiuente ſint plures animæ. Quæſtio VII. fol. 62.

CAP.

CAP. IV.

in tex.33.com. f. 65
in tex.34.com. eod.
in tex.35.com. f. 66
in tex.36.com. eod.
in tex.37.com. eod.
in tex.38.com. eod.
in tex.39.com. eod.
in tex.40.com. f. 67
in tex.41.com. eod.
n tex 42.com. eod.
in tex.43.com. eod.
in tex.44.com. eod.
in tex.45.com. eod.
in tex.46.com. eod.
in tex.47.com. f. 68
in tex 48.com. eod.
in tex 49.com. eod.
in tex.50 com. eod.

An potentia, & actus per obiecta diſtinguantur, & definiantur. Quæſt. VIII. 68.
An potentiæ aïæ realiter inter ſe & ab anima diſtinguantur. Quęſt. IX. fol. 70.
An potentiæ vegetatiuæ inter ſe realiter diſtinguantur. Quæſt. X. fol. 73
An generare ſimile, ſit naturalius & perfectius opus viuentis inter omnia opera vegetatiuæ. Quæſt. XI. fol. 74

CAP. V.

in tex 51.com. f. 75
in tex.52.com. 76
in tex 53.com. eod.
in tex 54 com. eod.
in tex.55 com. eod
in tex.56 com. eod.
in tex.57.com. eod.
in tex.58.com. eod.
in tex.59 com. f. 77
in tex.60 com. eod.
in tex 61.com. eod.
in tex.62.com. eod.

An ſenſus ſit potentia paſſiua. Quæſt. XII. fol. 77

CAP. VI.

in tex.63.com. f. 79
in tex. 64.com. 80
in tex.65.com. eod.

An ſenſus erret circa ſenſibile proprium. Com. Quæſt. XIII. fol. 80
An ſenſibile cõmune propriã ſenſui imprimat ſpeciem. Quæſt. XIV. fol 81
An ſenſibilia cõmunia ſenſibus exteriori bus percipiantur. Quæſt. XV. fol. 82

CAP. VII.

in tex.66.com. f. 83
in tex 67.com. eod.
in tex 68 com. f. 84
in tex.69.com. eod.
in tex 70.com. eod.
in tex.71.com. eod.
in tex.72.com. f. 85
in tex.73.com. eod.
in tex.74.com. eod.
in tex.75 com. eod.
in tex.76.com. eod.

An oculus ſit ſenſorium viſus. Quæſt. XVI. fol, 85
An color ſit motiuus perſpicui in actu vbi de natura coloris, quid ſit, &c. Quæſt. XVII. fol. 87
An lumen ſit corpus. Quæſt. XVIII. fol. 88

CAP. VIII.

in tex.77.com. f. 91
in tex.78.com. eod.
in tex.79 com. 92
in tex 80.com. eod.
in tex.81.com. eod.
in tex.82.com. eod.
in tex 83.com. eod.
in tex.84.com. eod.
in tex.85.com. 93
in tex 86.com. eod.
in tex 87.com. eod.
in tex.88.com. eod.
in tex.89 com. 94
in tex 90.com. eod.
in tex 91.com. eod.

An ſonus ſit qualitas præter motum. Quæſt. XIX. fol. 94
An ſonus ſit in corpore ſonante, an in corpore intercepto aere vel aqua. Quæſt. XX. fol. 95
An ſonus ſit realiter in medio vſque ad auditum. Quæſt. XXI. fol. 95
An Echo ſit idem numero cũ ſonu priori. Quæſt. XXII. fol. 96
De vocis natura, cauſis, & ſignificatione. Quæſt. XXIII. fol. 97.

CAP. IX.

in tex 92.com. f. 97
in tex 93.com. eod.
in tex.94 com. 98
in tex 95 com. eod.
in tex 96 com. eod.
in tex.97.com. eod.

in

in tex.98.com. eod.
in tex.99.com. eod.
in tex.100.com. eod.
An homo tacto uincat, animalia omnia, non tñ olfactu. Quæſt. XXIIII. fol. 98.
An odorum ſcientia bene per ſapores tradatur. Vbi & de natura odorum. Quæſt. XXV. fol. 100.
An ſenſorium olfactus ſit proceſſus mamillaris. Quæſt. XXV. fol. 100.
An odor ſit realiter in medio Quæſt. XXVII. fol. 101

C A P. X.

in tex.101.com. 102
in tex.102.com. eod.
in tex.103.com. eod.
in tex.104.com. 103
in tex.105.com. eod.
An guſtus differat a tactu. Quæſt. XXVIII. fol. 103.
An dulce & amarum ſint extremi ſapores. Vbi de natura ſaporis ac de eius ſpeciebus agitur. Quæſt. XXIX. fol. 104.

C A P. XI.

in tex.106.com. 105
in tex 107.com. eod.
in tex.108.com. eod.
in tex.109 com. eod.
in tex 110.com. eod.
in tex.111.com. eod.
in tex.112.com. eod
in tex.113.com. eod.
in tex.114.com. 106
in tex.115.com. eod.
in tex.116.com. ood.
in tex.117 com. eod.
in tex.118.com. eod.
in tex.119.com. eod.
in tex.120.com. eod.
An caro ſit tactus ſenſorium. Quæſt. XXX. fol. 106.
An in tactu ſit medium extrinſecus neceſſarium. Quæſt. XXXI. fol 108.
An tactus ſint plures. Quæſt. XXXII. fol. 109

C A P. XII.

in tex.121.com. 110
in tex.122.com. 111
in tex.123.com. eod.
in tex.124.com. eod.
in tex.125.com. eod.
in tex.126.com. eod.
in tex.127.com. eod.
An ſint ſpecies. Quæſt. XXXIII. fol. 111.
An ſpẽs ſit diuiſibiles. Vbi de eorum tota natura agitur. Quęſt. XXXIIII. fol. 112.

Finis Libri Secundi.

IN LIB. TERTIVM DE ANIMA.

C A P. I.

I*N tex.128.com.* 115
in tex.129.com.116. 116
in tex.130 com. eod.
in tex.131.com. eod.
in tex.132.com. eod.
in tex.133.com. 117
in tex.134.com. eod.
in tex.135.com. eod.
An tantum ſint quinque ſenſus exteriores. Quæſt. I. fol. 117.
An ſenſus exteriores indigeant medio. Quæſt. II fol. 118.

C A P. II.

in tex.136 com. 120
in tex.138.com. eod.
in tex.138.com. eod.
in tex.139.com. eod.
in tex.140.com. eod.
in tex.141.com 121
in tex.142.com. eod.
in tex.143.com. eod.
in tex 144.com. eod.
in tex.145.com. eod.
in tex 146.com. eod.
in tex.147.com. 122
in tex.148.com. eod.
in tex.149.com. eod.
An ſenſus exteriores percipiant ſuam ſenſationem. Quæſt. III. fol. 122.
An uehemens ſenſibile deſtruat ſenſum, Quæſt. IIII. fol. 123.
An ſenſus communis ſi in corde. Quæſt. V. fol. 124.

C A P. III.

in tex.150.com. 126
in tex.151.com. eod.
in tex.152.com. eod.
in tex.153. & 154.com. 127
in tex.155.com eod.
in tex.156 com. eod.
in tex.157.com. eod.
in tex 158.com. eod.

in

in tex. 159. com. f. 127
in tex. 160. com. f. 128
in tex. 161. com. 128.
in tex. 162. com. 128.
An phantaſia ſeu imaginatio diſtinguatur a ſenſu communi. Vbi & de numero ſenſuum internorum, ipſorum organis, & operationibus. Quæſt. VI. fol. 128.
An in parte ſenſitiua ſit aliquid rationis. Quæſt. VII. fol. 130.
An formicæ, & apes habeant imaginationem: Vbi & de imaginationis gradibus, ac perfectione. Quæſt. VIII. fol. 131.

C A P. IV.

in tex. 1. com. f. 132
in tex 2. com. f. 133
in tex. 3. com. f. eod.
in tex. 4. com. f eod.
in tex 5 com. f. eod.
in tex. 6. com. f. eod.
in tex. 7. com. f. 134
in tex. 8 com. f eod.
An intellectus ſecundum ſe ſit pura potentia. Quæſt. IX. fol 134.
An Intellectus poſſibilis ſit potentia animæ: vel (quod in idem recidit) An Intellectus poſſibilis ſit informans, an ſubſtantia ſeparata. Quæſt. X. fol. 136.
An Intellectus ſeipſum intelligat. Quæſt. XI. fol. 138.
in tex. 9. com. f. 140
in tex. 10 com. f. 141
in tex 11. com. eod.
in tex. 12. com. eod.
in tex. 13. com. eod.
in tex. 14. com. eod.
in tex 15. com. eod.
in tex. 16. com. f. 142
An ſingulare ſenſibile Intellectu percipi poſſit. Quæſt. XII. fol. 142.

C A P. V.

in tex. 17. com. f. 142
in tex. 18. com. eod.
in tex. 19. com. f. 144
in tex. 20. com. eod.
An ſit Intellectus agens. Quæſt. XIII. fol. 144.
An Intellectus agens ſit ſubſtantia ſeparata. Quæſt. XIV. fol. 147.
An rationalis anima ſit immortalis ſecundum Ariſt. Quæſt. XV. fol. 148.
An ſcd̃m philoſophiā anima rationalis ſit immortalis. Quæſt. XVI. fol. 152.
An Anima rationalis producatur à virtute ſeminali: ſeu (quod in idem recidit) An educatur de potentia materiæ. Quæſt. XVII. fol. 160.
An animæ intellectiuę ſint inter ſe ęquales. Quęſt. XVIII. fol. 161.

Cap. VI.

in tex. 21. com. f. 163
in tex. 22. com. eod.
in tex. 23. com. f. 164
in tex. 24 com. eod.
in tex. 25. com. eod.
in tex. 26. com. eod.

C A P. VII.

in tex. 27. com. f. 164
An compoſitio Intellectus ſit vnicus ipſius actus. Quęſt. XIX. fol 164.
An Quid eſt, ſit obiectum primum Intellectus. Quæ. XX. fol. 165.
in tex. 28. com. f. 167
in tex 29. com. eod.
in tex. 30. com. eod.
in tex. 31. com. eod.
in tex. 32. com. eod.
in tex. 33. com. eod.
in tex. 34. com. f. 168
in tex. 35 com. eod.
in tex 36. com. eod.
An ſint ſpecies intelligibiles neceſſariæ. Quæſt. XXI. fol. 168.
An intelligere ſit pati formaliter. Quæſt. XXII. fol. 170.
An Intellectus in corpore percipiat Intelligentias. Quæſt. XXIII. fol. 171.

C A P. VIII.

in tex. 37 com. f. 172
in tex 38. com. eod.
in tex 39. com. f. 173

C A P. IX.

in tex 40. com. f. 173
in tex 41. com. eod.
in tex 42. com. eod.
in tex 43 com. f. 174
in tex 44 com. eod.
in tex. 45 com. eod.
in tex. 46. com. eod.
in tex. 47. com. eod.
An ſit bona diuiſio potentiarum, in rationalē, & irrationalē. Quæſt. XXIV. fol. 174.

C A P. X.

in tex. 48. com. f. 175
in tex. 49. com. f. 176

in

in tex.50.com. eod.
in tex.51.com. eod.
in tex.52.com. eod.
in tex.53.com. eod.
in tex.54.com. 177
in tex.55.com. eod.
Quod ſit inſtrumentum motus animalium. Vbi etiam tria alia dubia de potentijs motiuis tractantur. Quæſt. XXV. fol. 177.

C A P. XI.

in tex.56.com. 178
in tex.57.com. eod.
in tex.58.com. 179
An Appetitus ſit potentia animę? Vbi quid & quotuplex appetitus, ac de eius paſſionibus. Quęſt. XXVI. fol. 179.
an ſit alius Appetitus pręter naturalem & ſenſitiuum. Quęſt. XXVII. fol. 180.

C A P. XII.

in tex.59.com. 181
in tex.60.com. eod.
in tex.61.com. 182
in tex.62.63.com. eod.
in tex.64.com. eod.
in tex.65.com. eod.

C A P. XIII.

in tex.66.com. 183
in tex.67.com. eod.
in tex.68.com. eod.

FINIS LIBRI TERTII DE ANIMA.

Laus Deo, & Domino Noſtro IESV Chriſto, & Virgini Sacratiſſimæ Mariæ, eius matri glorioſiſsimæ. Amen.

IESVS, MARIA.

D. FRANCISCI TOLETI

SOCIETATIS IESV NVNC S. R. E. CARDINALIS AMPLISSIMI, COMMENTARIA

Vnà cum Quæſtionibus.

IN ARISTOTELIS LIBROS De Anima.

QVAESTIONES PROOEMIALES.

CVM in omnibus aliis Philoſophiæ partibus exponendis, aliqua, quæ ipſam rem tractandam magis illuſtrant, meritò præmitti ſoleant: multò potiori profectò iure hæc eadem in tractatione de anima, quæ non ſolum dignitate, & certitudine, ſed etiam vtilitate, neceſſitate, iucunditate, ac ipſa difficultate (id quod tot magnorum Philoſophorum commentaria indicant) omnes philoſophiæ partes ſuperat, præſtare diligentiſſimæ debebimus. Quatuor igitur nobis in præſentia diſcutienda ſunt. Primum, an de anima poſſit eſſe ſcientia: quam poſtquam eſſe oſtenderimus: diſcutiemus cuius artificis ſit talem tradere ſcientiam, an Phyſici, an Metaphyſici, an cuiuſuis alterius, quod ſi Phyſici munus id eſt, tertio tractabitur, in qua Phyſicæ parte, & loco hæc tractatio ſit collocanda; & tandem quarto, quod ſit huius tractationis obiectum, & materia: poſtea ad Ariſtotelem veniemus.

De quibus primo agẽdum eſt.

An de anima poßit eſſe ſcientia. Quæſt. I.

NON hoc diſputamus, ut inter Peripateticos aliqua elucidetur controuerſia (omnes enim conueniunt ſcientiam eſſe de anima:) at ut id explicetur magis, in diſputationem adducimus. Videtur igitur non poſſe de anima eſſe ſcientiam.

Primò: anima non eſt ſenſibilis per ſe, nec per accidens: ergo non eſt ſcibilis. Cõſequẽtia eſt nota: quia noſter Intellectus, nihil intelligit, niſi quod aliqua uia ſub ſenſum cadit, ut dicitur primo Poſter. ca. 14. Antecedens probatur. Primo, cum ſit ſubſtantia, non eſt per ſe ſenſibilis: ſenſus enim primo accidentium eſt. Quod autẽ non ſit per accidens, oſtendo: quia id eſt per accidens ſenſibile, quod ſubiicitur accidentibus: at anima cum non ſit compoſitum, ſed compoſiti pars, non ſubiicitur ipſis: non ergo ullo modo ſenſibilis eſt.

Prima rō ad partem negatiuã.

Secundo: ſi de anima eſſet ſcientia, ſequeretur, quòd idem eſſet ſciens, & ſcitũ: nam ipſa cognoſceret, & de ipſa eſſet cognitio: at hoc non hominibus, ſed Intelli-

gentiis uidetur conuenire, ut ſint cognita & cognoſcentia; ergo non eſt ſcientia de anima.

Tertia. Tertiò, anima eſt quædam forma ſubſtantialis, ſed de alijs formis non eſt ſcientia per ſe: non enim de formis elementorum eſt alia ſcientia, quam de elementis, nec de miſtorum formis, quam de miſtis: ergo nec de anima.

Quarta. Tandem quarto ſcientia eſt de aliquo toto, & ſubiecto: at anima non eſt ſubiectum, ſed ſubiecti pars: non ergo eſt de ipſa ſcientia.

1. fūd. qua ſit uia indagādi formam ſubſtantialē. Hæc ſunt argumenta, pro quorum ſolutione, & rei huius maiori explicatione, ſunt aliqua prius notanda. Sitq; primum fundamentum. Phyſico viam maxime cōmunem indagandi formas ſubſtantiales eſſe per operationes proprietates, affectiones proprias compoſitorum, quæ ſenſibus percipiuntur: cum enim iſta a forma dimanent, optimè & certò in ipſius cognitionem dirigunt intellectum: unde Philoſophi per operationes, & proprietates formæ, naturam comperiunt, ut dicitur in hoc lib. tex. 13. & per diuerſitatem operationum, diuerſitates etiam formarum cognoſcunt.

Triplex via per q̄ aīa cognoſcatur, uidelicet, motus, cognitio, figura. Sunt igitur tria, quæ nobis animam eſſe indicant. Per ea enim, quæ ſenſu in compoſitis percipiuntur, anima latens cognoſcitur: iſta autem ſunt motus, cognitio, figura. *Prima uia q̄uo cognoſcatur ex motu.* Circa motionem nota, tripliciter cōpoſita ſenſibilia ſe habere ad motionem: quædam enim mouent quidem, non ſe, ſed alia; ut ignis calefacit non ſe; ſed aquam: alia mouentur, ſed non a ſe, ſed ab alio, ut graue deſcendit, at ab alio motum: quędam verò ſimul coniungunt vtrūque, & mouent, & mouentur a ſe, ita ut operentur in ſe, & a ſe, ut animal dum progreditur: non enim ab alio extremo mouetur, aliudue mouet, ſed ipſum: ſimiliter plāta dum augetur. Cum igitur hæc compoſita tales ſortiantur operationes diuerſas ab aliis, ac tales non niſi a formis fluant, profectò talium formæ, alterius ſunt rationis ab alijs, & huiuſmodi vocantur animæ: unde non aliud ſibi vult anima, quam forma, & principium primum, quo compoſita ſubſtantia & in ſe, & a ſe operatur primo, hac igitur via eſſe animam, compertum eſt.

Secūda via q̄uo cognoſcatur anima ex cognitione. Altera uia, eſt cognitio: quibuſdā enim cognitionem ineſſe per motum, qui cognitionem ſequitur, comperimus; cum autem hæc cognitio non procedat niſi a forma; aliter enim omnia materialia cognoſcerent, quod falſum eſſe experimur, profectò tale formarum genus diuerſum ab alijs eſſe certum eſt: hocque animam uocant. De his autem duabus viis animam cognoſcendi meminit Ariſtoteles 1. Animæ, tex. 19. vbi dicit, omnes Philoſophos maximè per motum, & cognitionem, animam inquiſiſſe.

Tertia via q̄uo cognoſcatur ex figura formæ ſubſtātialis. Tertia uia, eſt figura iſta exterior ſenſibilis, hæc enim, ut alibi diximus, eſt quæ maximè formam ſubſtantialem comitatur, ac indicat, adeo, ut aliqui Philoſophi decepti fuerint arbitrantes, non aliam eſſe rei formam ſubſtantialem, quam figuram exteriorem, id quod uulgus recipit: at re uera non eſt ipſa ſubſtātialis forma, ſed ipſius comes & ſignum certū. Pro diuerſitate enim naturarum diſtinxit naturæ auctor uarias figuras. unde primo Metaph. cap. 1. ob hoc laudatur uiſus, quod huiuſmodi ſit perceptiuus. Dicit enim Ariſt. quod uiſus plures rerū differentias manifeſtat, quas ſanè præcipuè percipit per figurarum diuerſitatem.

Q̄uo aīæ ex figura cognoſcantur. Cum igitur per figuram liceat colligere formam, profectò in quibuſdam maximas figurarum diſtinctiones inueniemus. Nam plantæ, animalia, ac herbæ, diuerſis partium figuris ornantur, cū omnia ſint heterogenea, reliqua uero uniformem ſortiuntur figuram. Vnde colligi poteſt alterius eſſe generis illas formas, atq; ad alias ordinari operationes, talesque animæ uocantur. His igitur præcipuè uiis anima a Philoſophis eſſe ſtatuitur.

2. fund. Tria neceſſaria, ut aliqua ſit ſcientia. Sit ſecundū fundamentum. Vt de aliquo ſciētia ſit, tria eſſe neceſſaria Logicus affirmat (loquor autem de demōſtratiua ſcientia) Primum eſt, quòd ſit aliquod uniuerſale non eſt enim ſcientia ſingulariū, quæ corruptibilia ſunt, ut dicitur 9. Metaph cap. 15. Alterum eſt, quod paſſiones ei inſint, ac proprietates: has enim ſciētia inquirit, ut dicitur 4 Metaph cap 1. Tertium, ut ſint cauſæ, & principia, per quæ de ſubiecto paſſiones oſtenduntur. Hæc tria in ſcientia eſſe, docet Ariſt. 11. Metaph. cap 6. & 1. Poſt. c. 23.

Sit

3. Fund. duplex anima ſtatus, in corpore, et extra corpus ſeparata.

Sit tertium fundamentum, quòd anima intellectiua duplicem habet ſtatum; Alter eſt, cum eſt in corpore, ac cum ipſo coniunctas habet operationes. Alter eſt, quo à corpore ſeparata exiſtit, conſtat enim ratione naturali ipſam immortalem eſſe, ac ſine corpore poſſe exiſtere ſeparatā, & de hoc ſtatu, dubium eſſe poſſit, an poſſit animæ eſſe ſcientia.

1. Concl. animā eſſe. No. quadruplex quaſtionis genus.

His ſic ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Animam eſſe, à poſteriori, & quodam modo à priori oſtendi poteſt. Nota, quòd cū de re quatuor ſint cognitiones & ſcientiæ, An ſit, & quid ſit, quæ ſimplices dicuntur: duæ cōpoſitæ, Qualis, & propter quid ſit; concluſio dicit, de anima haberi primam ſcientiam ſimplicem, & à priori, & a poſteriori.

Quomodo demonſtranda quaſtio an ſit.

Vt autem hoc intelligas, ſcito quæſtionem, an ſit, eſſe reducendam ad quæſtionem compoſitam, vt demonſtrari poſſit: reducitur autem ſumpta ſignificatione nominis ipſius, quòd eſſe dubitatur. V.g volo probare vacuum non eſſe, ſumam, quid per vacuum intelligatur; & erit quæſtio cōpoſita, ſcilicet, locum carentem corpore. Erit igitur quæſtio, an ſit locus carens corpore; quòd ſi nullum locum corpore carere probatur, probabitur non eſſe vacuū. Similiter volo determinare, an tonitruum ſit, reducam ad complexum per nominis ſignificationem. Tonitruum n. eſt extinctio ignis in nube; ſi ergo oſtenditur ignis extingui in nube, probatur tonitruū eſſe. Ita dico ſimiliter de anima; oportet enim ad ſignificationem nominis reducere. per animam enim intelligimus formam, internum principium actiuū operationis in ſuo compoſito. hoc igitur demonſtrari poteſt.

probatur conclu.

Primò per ipſum compoſitum, à poſteriori. Cùm enim ſit compoſita, quæ à ſe, & in ſe operantur, erit tale principium. Poteſt etiam qiodammodo à priori probari. dico, Quodā modo: quia non eſt ſimpliciter demonſtratio per materiam in qua. per organicum autem corpus, quod eſt materia talis formæ, probatur eſſe formam operatiuam per talia inſtrumenta: hæc eſt anima.

2. Concl. quid ſit anima ſciri poteſt per deſinitionem.

Secunda concluſio, ſcientia de anima definitiua habetur. Hæc cōcluſio nota eſt. non ſolùm enim animam eſſe ſcimus, ſed quid ipſa ſit definitione cognoſcimus vtrū que enim per ipſius affectiones, & paſſiones conſequimur, vt poſtea latè oſtendetur.

3. Concl. de anima habetur ſciētia per demonſtrationem.

Tertia cōcluſio. De anima habetur ſciētia per demonſtrationem. Nā paſſiones ipſius definitione de ipſa oſtendimus.

Dubium, quommodo per paſſiones quid eſt & contra demonſtramus. Solutio.

Dubium eſſe poſſet, quomodo ſi per paſſiones animæ indagamus quid eſt ipſius, poſtea per quid eſt, eaſdem demonſtrare poterimus, dico duo. (& hæc doctrina eſt etiam Philoponi 1. animæ tex. 11.) Alterum eſt, quòd per aliquas notas ipſum quid eſt, inueſtigamus: poſtea per ipſum alias paſſiones occultiores oſtendimus. Alterum, quòd etiam eaſdem iterum demonſtramus per ipſum quid eſt, quia antea nō cognoſcebatur, niſi ſingulariter: poſtea verò per ipſum quid eſt, cognoſcitur vniuerſale. de hoc tamen vide 1. Poſt cap. 10. vbi latè id oſtendimus.

4. Concl. Animæ ēt ſeparatę habetur ſcientia.

Quarta concluſio. De anima rationali ſeparata etiam ſcientiam habemus: quia per ea quæ habuit in corpore, aliqua licet philoſophari ex his quæ habet ſeparata. ipſam enim per ſe eſſe, & per ſe intelligere probamus; & ita etiam velle quæ intellexit, atque adeò habere intellectus, ac voluntatis operationes, & ſic etiam liberum arbitriū habere, & ita prudenter poſſe agere, & benè & malè, fortiter, conſtanter, &c. & præmium pro rectè factis, vel pœnam pro malè factis dum viueret, recipere, & ſimilia alia non pauca, quamuis aliqua, quæ in ſeparatione habet, non euidenter conſtant, quia longe a ſenſibus diſtant. vnde Ariſtoteles ſecundo Cęli, tex. 17. non ita perfectè cœlum cognoſci dicit, quia eminus eſt, non loco quidem, ſed per accidentia, quæ parum ex illo ſentimus. Sic accidentia animæ ſeparatæ ad nos non perueniunt, cum nullam operationem exerceat tunc ſeparata circa corpus, quam oculis videamus, quod intelligentia facit; non ergo aliter, quam per præcedens corpus licet de ipſa intelligere, & ſcientiam accipere. negare autem prorſus de anima rationali ſeparata eſſe cognitionem hominis, aut ſcientiam, eſt non conſiderantis ex ſenſibilibus inſenſibilia poſſe cognoſci, & animam non ſic eſſe abſtractam, quin in corpore præfuerit.

Solutio rationum.

Oportet ad argumenta reſpondere. Ad primum, quamuis negari debeat conſequentia:

in contra rium. quentia: non enim oportet eſſe ſenſibile per ſe, licet per accidens, vt fit de aliquo ſcientia, ſed quòd aliquid illius præfuerit

Ad 1. 1. ſol. ſub ſenſu. Vnde Dei eſt ſcientia, & Intelligentiarum, quæ non ſunt ſenſibiles vllo modo at per effectus ſenſibiles cognoſcuntur, id eſt, per hoc eleuatur Intellectus ad ipſas ſubſtantias cognoſcendas, vt dicit Albertus in præſenti, cap. 1. & ſic poſſet de anima dici.

2. ſol. Tamen dico, quòd antecedens etiam falſum eſt, anima enim eſt per accidens ſenſibilis, quia etiam accidentibus & paſſionibus ſubſtat, licet non per ſe ſed cum compoſito: vnde anima habet rationes principij talium affectionum aliquo modo ſubiecti.

Ad 2. Ad ſecundum, neganda eſt ſequela ſimpliciter. Anima enim dupliciter poteſt ſe intelligere. vno modo in particulari, vt ſi ſupra ſeipſam reflectitur, ac ſe intelligit, & ſic angelus ſe cognoſcit & anima rationalis, licet imperfectè dum eſt in corpore Altero modo in vniuerſali, dum cognoſcit enim animam in cōmuni, cognoſcit etiam ſe ſub illo communi: & hoc probat tantum argumentum. Et non eſt vllum inconueniens, quomodo Dialectici dicunt, quòd idem terminus ſignificat ſe. nam iſta vox Terminus. ſignificat etiam ſe, quia eſt terminus & definitio: hoc pacto ſeipſam definit.

Ad 3. Ad tertium negãda eſt minor. eſt enim ſcientia de formis, ſed quia non habent multam difficultatem, per ſe coniungitur ipſarum conſideratio cum conſideratione compoſitorum: at anima innumeras habet per ſe difficultates diſcutiendas, præter compoſita. Idcircò ipſius eſt conſideratio peculiaris.

Ad 4. Ad quartum ſolutio eſt nota: quamuis enim anima reſpectu compoſiti animati ſit pars, at ſi per ſe conſideretur, genus quodam eſt, ſpecies ſub ſe habens. Sunt enim plura animarum genera, & ſpecies, vt in ipſo proceſſu hoc magis compertum erit. & ſit hoc ſatis de prima quæſtione.

An Phyſici ſit tractare de anima. Quæſt. II.

PRæcipua eſt difficultas hæc ac multum neceſſaria ad ea, quę dicẽda ſunt poſtea. Videtur primò, ꝙ non ſit Phyſici tractare de anima. Primò Ariſt 2. Phyſic. tex. 3. 4. 5. docet tria, circa quæ verſatur Phyſicus: naturam, ens naturale, ens ſecundum naturam: quod idem docuit, quamuis alijs verbis 1. Cœl tex. 1. At anima non eſt natura, nec ens naturale, nec ens ſecundũ naturam: ergò non pertinet ad Phyſicum. Quòd non ſit ens ſecundum naturam, notum eſt: non enim eſt operatio, aut affectio aliqua, quę dicuntur entia ſecundum naturam. Similiter non ens naturale; quia non eſt compoſita ſubſtantia. Quòd verò non ſit natura, patet ſaltem de intellectiua, & ſentitiua, quia non ſunt principia motus; non enim intelligere vel ſentire ſunt motus, qualis in definitione naturæ ponitur; non ergo natura ſunt, Accedat etiam Simplicius, qui illo loco exſtimat, nullo modo animam eſſe naturam. *1. ratio. in contrarium.*

Secundò: phyſicus agit de formis generabilibus, & corruptibilibus, vt dicitur primo Phyſic. tex 83. at anima ſaltem rationalis incorruptibilis eſt, vt dicitur 1. de Ani tex. 65. & ingenerabilis, vt dicitur 2. Gen. animal. cap. 3. non. n. educitur de potẽtia materiæ: ergo nõ eſt negotij Phyſici. *2. ratio.*

Tertiò: talis anima eſt ſeparata à materia: at de formis a materia inſeparabilibus ſolum agit Phyſicus, vt dicitur 6. Metaph. tex. 2 ergo nõ pertinet ad Phyſicũ. Maior eſt Ariſtotelis 1. de Part cap. 1. vbi hoc argumẽto vtitur ad hoc idẽ probandũ, puta, quòd Phyſicus nõ de omni anima tractet. *3. ratio.*

Et facit aliud argumentum, quod poteſt eſſe quartum. Si de omni anima ageret Phyſicus, vtique ageret de omni eius potentia: ageret ergo de intellectu: ſed de hoc non poteſt, quia ageret de obiecto ipſius, ſcilicet de omni intelligibili: ſicut qui de ſenſu tractat, etiam de ſenſibili conſiderat: at illud ad Metaphyſicum ſpectat, qui de omni ente tractat: nam intelligibile eſt ens: ergo non eſt Phyſici tractare de anima. *4. ratio.*

5. Ratio. Quintò omnis forma ſenſibilis,& Phyſica aliquam operationem communicat materię, & compoſito : at intelligere ſoliuŋ eſt animæ non commune corpori: ergo talis anima non eſt phyſici negotij. Hæc ſunt argumenta difficilliora in hac parte.

1. Opini. Simpl. & Themi. Tres autem exiſtunt Phyloſophorum ſententiæ. Prima eſt Simplicij prologo Phyſicorum, & Themiſtij ibidem, qui dicunt animæ conſiderationem eſſe mathematicam. *Nota.* Non intelligas quòd velint dicere eſſe Geometræ, aut Muſici tractare de anima: ſed quòd anima habeat abſtractionem ad modum mathematicarum, ſcilicet mediam inter Phyſicam, & Metaphyſicã, abſtractio enim mathematica eſt accidentium : at anima eſt ſubſtantia : ob id non eſt Geometræ, vel alterius harum tractare de anima, ſed eſt quædam media ſcientia Nam Metaphyſica agit de formis omninò ſeparatis, Phyſica de formis omninò in materia : at anima partim eſt ſeparata, partim in materia ; ſeparata quidem quo ad intellectiuam, in materia quidem quo ad ſenſitiuam, & vegetatiuam. Vnde aduerte, quòd iſti Phyloſophi tractationem de anima, in communi ponunt mediam, *Nota.* velut Mathematicam.

2. Opini. D. Th. & Auer. Altera ſententia eſt D. Th. & Auerrois, 2. Phyſ. comm. 26. & primo De partibus cap. 1. vbi dicit, quòd Phyſicus tractat de omni anima & intellectiua, & de natura cuiuſque in particulari Dicit etiam, quod anima intellectiua eſt vltimum & ſupremum, quod conſiderat Phyloſophus incluſiuè: eſt enim anima rationalis media inter Intelligentias, & formas corporales: Huius ſententiæ eſt Alex. 1. Meteor. comm. 1. & Philop. in prologo de anima, & Auicennæ, & Alberti, ferè communis eſt ſententia, & eam ſequitur Iandunus q. 2.

3. Opini. Tertia ſententia eſt quorundam aliorum, qui dicunt animam intellectiuam dupliciter conſiderari poſſe. Vno modo quo ad eſſe, ſecundum quod eſt in corpore ; & ſic ad Phyſicum ſpectat. Altero modo quo ad quid eſt, & ſic ad Metaphyſicum, ſicut Intelligentiarum conſideratio quòad eſſe, pertinet ad Phyſicum: quo ad quid eſt, ad Metaphyſicum. hæ ſunt ſententiæ circa hanc difficultatem.

Pro horum exacta dilucidatione ſit primum fundamentum. Triplex eſſe genus animæ eſt enim anima vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua. Prima in plantis, ſecunda in animalibus, tertia in homine, quarum animarum multiplicitas ex operationibus diuerſis ſumpta eſt: nam ab augmentatione ſumitur vegetatiua: quæ.n. ſe augent, vegetatiuam animam dicuntur habere: ſenſitiua à cognitione hac ſenſuũ: at Intellectiua ab intellectione: tamen quia talis operatio non percipitur ita facile, ideo ſumitur ab his externis operationibus ipſam indicãtibus, vt ab ordine operationum, à politia, à gubernatione, quæ indicant aliud quoddam principium ineſſe homini præter ſenſum. *1. Fund. Triplex animæ genus ex operationib. deſumptum.*

Hæ igitur tres ſic ſe habent, quòd vbi eſt intellectiua, ſunt ſenſitiua, & vegetatiua: vbi ſenſitiua, ibi ſemper eſt vegetatiua, non contra : quia in plantis vegetatiua inuenitur. Nec modo diſputo, an in homine & animali illæ animæ plures ſint re vel virtute, hoc enim dicetur poſterius. *Ordo iſtarũ animarũ.*

Sit ſecundum fundamentum, iſtæ tres animæ in vno conueniunt, in altero differunt. Conueniunt quidem, quia omnes ſunt formæ informantes materiam, & cũ ea vnum per ſe facientes ; quod etiam de mente Ariſtotelis eſſe probabo inferius. Vt enim reliquæ formæ cum proprijs materijs propria compoſita per ſe faciũt, ita & iſtæ. Differentia tamen eſt in operationibus nam ſenſitiua, & vegetatiua omnes operationes ſuas communicãt corpori, ita vt non ſint ipſæ ſolæ, quę operantur, ſed compoſitum immediate, quod expreſsè docet Ariſtoteles de Som. & vigil. cap. 1. vbi dicit ſentire non eſſe animæ, nec corporis, ſed totius compoſiti coniunctim: idem & 1. de anima tex. 66. *2. Fund. in quo conueniant, et in quo differãt illæ tres animæ.*

At Intellectiua non omnem operationem communicat, ſed aliquas ſibi reſeruat, & hos ſola exercet, & in ſe habet : vt intelligere, & velle, quæ in ſola anima ſubiectantur, & ab ipſa ſunt : quod expreſsè docet Ariſtoteles 2. de Gener. animal. ca. 3 vbi Intellectum dicit habere operationem, in qua non communicat corpus. Ex quo fit, quòd anima rationalis dici ſolet ſeparata & immaterialis ab operatione, q̃ ſola facit ſine materia quæ ſit concauſa, & hoc fundamentum eſt firmiſſimum non *Nota de anima intellectiuæ operationibus ſeparatis.*

1. Fund. Duplex anima intellectio in corpore exiſtēs Phyſica à corpore pendens, & cōtemplatiua non dependens. ſolùm in Ariſtotele, ſed in veritate quam in omnibus ante oculos habere debemus.

Sit tertium fundamentum valde obſeruandum pro multis ēt quæ dicenda ſunt poſtea (ex cuius inconſideratione, vt ipſorum pace dicam, aliqui in Ariſtotele decepti ſunt) duæ ſunt apud Ariſtotelē intellectiones aïæ in corpore exiſtentis, Altera Phyſica, altera contemplatiua. Phyſica eſt, qua intelligit res à ſenſib. abſtractas, tam Phyſicas, quam mathematicas: ob id intellectio concreta dicitur, in qua aïa dependet à ſenſu: ab ipſo enim abſtrahit quę intelligenda ſunt. Contemplatiua verò eſt, qua intelligit à materia ſemotas, puta, ſubſtantias ſeparatas, & immateriales, & in hac nullo modo à ſenſu dependet, ſed poſtea per ſe intelligit, licet imperfectè: id quòd etiam aliqui Philoſophi & Theologi admittunt.

Probatur in Ariſtot. primò. Quòd aūt iſta ſit ſententia Ariſtotelis, profectò manifeſte probatur; primo cum dixiſſet 3. de anima, tex. 35. intellectum intelligere in phantaſmate, & à ſenſu abſtrahere: ſubdit in tex. 36. dubium eſſe an intellectus in corpore exiſtens, intelligat intelligentias: quod poſtea ſpeculandum reliquit, vbi alium eſſe modum intelligendi docet; id. n. dubium poſtea ſoluit 6. Metaph. tex. 22. vbi aïam dicit eſſe in potentia ad intelligendas ſubſtantias immateriales, & non quidem in potentia cæcitatis; quaſi dicat, non dicitur ſic poſſe intelligere, vt cæcus, qui nunquam ad actum veniet; ſed ſicut dormiens, qui ad actum veniet.

Secundò. Et 2. Metaph. c. 1. dicit intellectum noſtrum ſe habere ad ſpeculandas Intelligentias, ſicut oculum noctuæ ad lumen Solis, at noctua lumen per ſe percipit, licet debiliter.

Tertiò. Propterea 1. de partibus, c. 1. dicit, ſi Phyſica tractaret de intellectu, tractaret de omni ente, hæc conſequentia nulla eſſet, niſi Intellectus intelligeret immaterialia per ſe. ſi enim hęc confuſè intelligeret, in ordine ad ſenſibilia: tunc ſequitur ex illa conſequentia ſolùm hoc, quod Phyſicus ageret de ſenſibilibus: quod nullus negat. Hanc diuiſionem intellectionis multùm obſerua in via ipſius Ariſt.

1. concl. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Phyſici eſt tractare de aïa ſenſitiua, & vegetatiua. Hæc concluſio probatur manifeſtè ex Ariſtotele lib. 1. de par. animalium cap 1. vbi dicit, Phyſici eſt tractare de anima, licet non de omni, ſed de illa, quæ à materia dependet, huiuſmodi autem ſunt vegetatiua, & ſenſitiua, quæ ex potentia materiæ educuntur, vt dicitur 2. de Gene. anim. c. 3. idem etiam docet 6. Metaphy tex. 2. *Probatur ex Ariſ.*

Ratione. Ratio autem concluſionis hæc eſt: Phyſici eſt tractare de formis in materia ſenſibili exiſtentibus, generabilibus, & corruptibilibus, vt dicitur 1. Phyſic. tex. 83. at tales ſunt animæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ, vt ex locis citatis patet, & poſtea probabitur: ergo Phyſici eſt de ipſis dicere.

2. Concl. Secunda concluſio. Phyſicus agit de anima rationali, ſi ſecundum ſuam ſubſtantiam conſideretur.

Nota primo. Pro huius probatione notandum eſt primò, varios in hac re eſſe dicendi modos. *1. Opini.* Aliqui n. dicunt, quòd ſecundum ſubſtantiam pertinet ad Phyſicum, ſed ſecundum potentiam intellectiuam, & ſecundū operationē intellectiuam, pertinet ad Metaphyſicum. At verò hi non ſatisfaciunt dubitationi: nam qualis ſubſtantia & eſſentia rei eſt, talis eſt eius potentia, & talis operatio, & ad quam ſcientiam ſpectat eſſentia rei: ſpectat & operatio, quod ſanè in omnibus apparet ſcientijs.

2. Opini. Ideò aliqui diſtinguunt gradus diuerſos in anima rationali, non quidem realiter, ſed ſola ratione, quia cōtinet in ſe gradū vegetatiuum, & ſenſitiuum, & rationalem. Dnt ergo, hi ſecundum gradum vegetatiuum ſenſitiuum pertinere ad Phyſicū; ſecundum verò gradum rationalem, pertinere ad Metaphyſicum. Sed his obijcitur, quòd etiam ſecundum gradum rationalem informat corpus; nam facit non ſolum animal, ſed hominem, hoc eſt, animal rationale, atque ideo etiam ſecundum illū gradum rationalem informat, & eſt forma, & pertinet ad Phyſicum. Sed aduertendum, alios diligentius adhuc diſtinguere rationale, & alium gradum propriè intellectiuum, vt angeli. Nam rationale propriè eſt cum diſcurſu, & vnum poſt aliud, & ex ſenſu accipiendo, ſeu ex phantaſmatibus, at intellectiuum propriè, vt angeli, eſt ſine diſcurſu, & omnia ſimul, &

non

non ex ſenſu abſtrahendo. Dicunt ergo, animam attingere infimum illum gradũ angeli ſupra rationalem gradum, quæ ſcilicet in ſupremo & perfectiſſimo ſuo actu intelligit, & contemplatur ſimul eam in illo actu non utens phantaſmate: & talem gradum animæ ſupremum dicunt eſſe intellectiuum ab inferiori rationali diſtinctum, non re, ſed ratione, & animam ſub illa ratione non informare: nam facit quidem hominem eſſe animal rationale, ſed non eſſe animal intellectiuum, ſi proprie loquamur: nam hic eſſet angelus. Et ita dicunt ſecundum hunc vltimum gradum ꝑtinere ad Metaphyſicum, ſecundum alios tres gradus pertinere ad Phyſicum.

Sed tamen melius, & ſecurius dicendũ erit, eſſe unum ſimplicem gradũ medium animæ rationalis, in uirtute continentem omnia: eſt enim anima rationalis in ſua ſubſtantia, & natura media inter intelligentias, & formas materiales, cum intelligentijs quidem conuenit, quòd per ſe poteſt exiſtere abſque corpore. at ab ipſis differt, quòd intelligentia eſt completa ſubſtantia per ſe in ſpecie, non apta facere vnum cum materia: & anima eſt ſubſtantia incompleta ex ſe apta vnum cum materia per ſe facere: & in hoc cum formis corruptibilibus conuenit: differt tamen ab eis, quòd per ſe poteſt exiſtere. unde media eſt ſubſtãtia animæ, & in confinio corporalium, & ſpiritualium poſita, ſicut illa, quæ uocantur Zoophyta, quæ ſunt media inter animalia ſenſitiua, & plantas, ueluti ſpongia.

Nota 2. differentiam, & conuenientiã animæ rationalis cum intelligentiis, & aliis formis.

Ex hoc fit unum, quòd anima in ſui natura ſiue ſit ſine corpore, ſiue cum illo, reſpicit corpus, ac per ipſum definiri debet; eſt enim talis natura.

Nota 3. Animam definiri dẽre ꝑ corpus. Ratio conclu. qua & Auer. reprobatur.

Hinc ſumitur argumentum manifeſtũ eſſe phyſicæ conſiderationis, quia per materiam definiri habet ipſius ſubſtantia; aliter eſſet angelus. Vnde melius ita dicitur, quàm ut alij, qui aſſerunt, ſecundum quid ad Metaphyſicũ pertinere non enim aduertunt animæ ſubſtantiam eſſe incompletam interminandam ter corpus, & quã uis hoc Auerroes dixerit eſſe nẽpe inconpletam ſubſtantiam, tamen contradictio eſt notanda in ſuis dictis, a qua non poteſt liberari. Ipſe enim ponit animam intellectiuam ſubſtantiam ſeparatam non in formantem, quod ſi ita eſt, iam eſt completæ naturæ, ſicut intelligentia. ergo non pertinebit ad Phyſicum conſiderare quid eſt ipſius, ut ipſe docet: ſicut nec pertinet conſiderare quid eſt Angelus, ſed ſolum ipſius eſſe, ut ipſe ſæpè clamat. Eſt Auicennæ, 1. Phyſi. com 83. & 2. Phyſi. com 26. & 8 Phyſi. com. 3. & 12. Metaphy. com. 5 Tenenda igitur eſt concluſio certiſſima eſſe Phyſicam formam, ſed omnium ultimam & ſupremam.

Imò uero quamuis in anima rationali gradus illi diſtinguerentur, & ultimus eſſet metaphyſicus, ille proprie intellectiuꝰ eſſet ſimpliciter anima dicenda phyſicę conſiderationis, & non metaphyſicæ, quadruplici de cauſa. Primò, quia totus homo compoſitus quem una cum corpore componit, eſt ſimpliciter, & propriè phyſicæ conſiderationis, & ad eandem ſcientiam pertinet agere de toto, & de partib eius. Secundo, quia verè informat, & eſt verè forma, ut diximus, non Angelus: & habet effectum verè formalẽ, ſcilicet dare eſſe. Tertio, quia unitur corpori etiam ui diſpoſitionum, & cauſarum naturalium: & licet non attingant cauſæ naturales eius eſſentiam, tamen attingunt eius unionem ad corpus. Quartò, quia verè vult eſſe in corpore, & quamuis eſſe poſſit per ſe, tamen tunc eſt imperfecta, & deſiderat corpus, vt ei uniatur: & melius eſt in corpore, quam extra, imo & melius intelligit in corpore, quàm extra, non quidem in hoc corruptibili, ſed in corpore glorioſo, tamẽ re ipſa in corpore.

Tertia concluſio. Idem dicendum eſt de operationibus animæ, omnes uidelicet etiam ſeparatas pertinere ad Phyſicum, Quamuis enim habeat aliquas operationes ſeparatas, & alias coniunctas cum corpore, tamen omnes procedunt ab uno illo gradu animæ medio, qui eſt phyſicæ conſiderationis: nam ſicut a Sole multæ procedunt operationes, & a cauſa vniuerſali multi, & uarij fiunt effectus, & ab una eius uirtute. v g a lumine; quia eſt vna re, ſed multiplex uirtute. Sic ab illo gradu animæ medio uirtute multiplici multæ fiunt operationes, quædam communes cũ brutis, quædam communes cum Angelis. Cum ergo principium, a quo procedunt, ſit phyſicum, etiam omnes illæ phyſicæ

3. Concl.

erunt conſiderationis,& a Phyſico meritò conſiderabuntur.

Et melius ita dicitur, quam ſi dicamus aliquas animæ operationes pertinere ad Phyſicum, alias ad metaphyſicum: vel ꝙ ipſa anima intellectiua quantum ad operationem,& intellectionem phyſicā,pertineat ad Phyſicum: quantum tamen ad aliam, ad Metaphyſicum. Fateor tamen quòd ſic etiam probabiliter diceretur de operationibus nam operatio prior depeudet a ſenſu, & ad ſenſum dicit ordinem, atque ideo propriè eſt phyſica.

Poſterior operatio non pēdet a ſenſu, ſic poſſes intelligere, quoties Ariſtoteles dicit non pertinere ad Phyſicum tractare de omni anima: intellige illū de intellectiua quantum ad hanc contemplatiuam operationem, reſpectu cuius ſolet dici ab Ariſtotele Mens, & Intellectus. His ſic explicitis,ad argumenta reſpondetur.

Ad 1. Ad primum reſpondeo primò contra Simplic. animam eſſe naturam, quod expreſsè dicit Ariſtoteles 1. de par. cap. 1. vbi bis eam naturam vocat, & 8. Phyſic. text. 24 dicit animalia ſeipſa mouere ſecundum naturam;conſtat autem quod ab anima mouentur;quod ibi etiam Simplicius fatetur. *Nota animam eſſe naturam mēt in Ariſt.*

2. ſolu. Reſpondeo ſecundò ad argumentum, quòd vt aliqua forma dicatur natura,non eſt opus, ut reſpectu omnium ſuarum operationum dicatur natura. V. g. forma ignis,natura dicitur,ſed non reſpectu calefactionis, ſed reſpectu motus localis,quia natura eſt principium motus interni. Ita anima noſtra dicitur, non quidem reſpectu ſenſationis, vel intellectionis, ſed reſpectu augmentationis, & nutritionis, & motus localis, quæ exercentur a ſenſitiua, & rationali.

Ad 2. Ad ſecundum dico,quod de ſenſitiua, & vegetatiua non procedit argumentum: ſunt enim incorruptibiles:at de intellectiua non etiam procedit, quia licet non ſit generabilis,nec corruptibilis,habet ſe ad modum generabilium, quia dicit ordinē ad materiam,quam informat,& una cum corpore ſubſtat accidentibus ſenſibilibus & alterationibus,ſicut reliquæ: & hoc ſufficit,ad phyſicam conſiderationem, & ita 2. Phyſ. tex 26 dicitur, quod phyſicus ſe extendit ad animam rationalem, quę licet ſeparabilis ſit, in materia tamen eſt.

Reſpondeo igitur ad tex. Ariſt.quod vocat formas generabiles, & alterabiles. Aduerte autem, quòd formæ dicuntur generabiles,& alterabiles,per accidens tamen vt dictum eſt. *Nota.*

Ad tertium reſpondeo,quòd anima rationalis ſeparata adhuc in ſubſtantia ſua habet ordinem ad materiam, & ſic phyſica forma eſt, At quia eſt, ut diximus, gradus medius eminenter in ſe multa continens: eſt quidem forma,ſed ſeparabilis;& ideo etiam inter ſeparatas potuit ab Ariſtotele computari. *Ad 3.*

Secundò dicimus habere operationem ſeparatam,non omnem, ſed contemplatiuam: & ſic etiam dici poteſt ad phyſicum non pertinere. Vel etiam tertiò, ut alij dicunt,illum ultimum gradum intellectiuū eſſe ſeparatum, & non pertinere ad Phyſicum.

Ad quartum aliqui dicunt, argumentum Ariſt.eſſe probabile,& non concludere. Nam aliter per illud probatur, quòd Metaphyſicus ſaltem,qui tractat de Intellectu,tractaret de omni ente:quod friuolum eſt dicere. Dico tamen, argumētum Ariſt.eſſe optimum,& concludere;loquitur enim de obiecto adæquato potentiæ; & ita eſt, quod cum obiectum Intellectus ſit ens, qui tractat de intellectu, tractabit de ente. *Ad 4. 1. ſolu.* *2. ſolu. uerior.*

Tamen nota, quòd intellectus habet duo obiecta, ſecundum duas intellectiones:ſecundum enim phyſicam, habet ens ſenſibile, non enim omne ens intelligit, ſed quod ſenſibus poteſt uenari. At ſecundum contemplatiuam habet intelligentias,ſecundum utranque omnia. ſicut phyſicus conſiderans priorem,tractat de obiecto,ideſt, de ente ſenſibili,ita metaphyſicus conſiderans poſteriorem, tractat de intelligentijs, quod ſi unus conſideraret utranque,conſideraret omnia,quod friuolum eſt, & ſic patet ſolutio argumenti. *Nota duplex obiectum intellectus.*

Ad quintum reſpondeo, quod anima intellectiua communicat corpori motū, ſenſum,uegetationem, & hoc ſat eſt. Nō enim opus eſt,ut forma omnes ſuas operationes cōicet. Dico etiam, quòd communicat intelligere,quomodo communicari poteſt,quia pendet intellectio a sēſu non cointelligente, ſed miniſtrante ea, quæ *Ad 5.*

quæ intelligenda ſunt: quod alij uocant dependere a corpore non ut a ſubiecto, ſed ut ab obiecto, de hoc tamen poſtea exactè dicetur.

An liber de Anima antecedam librum de Animalibus. Quæſt. III.

Nota 1. Sex corporũ genera circa quæ uerſatur Phyſi.

Poſtquam ſcientiam de anima Phyſicam eſſe diximus, conſequens eſt diſputare, in qua Phyſicæ parte ſit collocanda. Quod, ut facile intelligas, ſcito Phyſicum uerſari circa corpora naturalia, ipſorumque paſſiones, & principia, ut dicitur 1. Cœli tex. 1. Sunt autem huiuſmodi corporum genera ſex, puta, cœli, elementa, mixta imperfecta; (ut glacies, uenti,) cometa) & mixta imperfecta inanimata; (ut metalla & lapides.) ſunt etiam plantæ, & tandem animalia, hęc omnia ad Phyſicũ ſpectant.

Nota. 1. diuiſio Phyſicæ in octo partes.

Tota ergo Phyſica diuiditur communi diuiſione in octo partes: in prima traduntur principia & paſſiones communia omnibus corporibus, ut materia, forma, motus, locus, tempus, & hoc faciunt libri Phyſicorum, qui locum primum obtinent in uniuerſa Phyſica. Poſtea tractatur de Cęlo, quia paſſio omnium prima, ſcilicet motus localis, ei ineſt: & ꝙ corpus ſimplex eſt: traditur etiam de elementis, qua parte cum cœlo conueniant, ideſt ratione motus localis. Et quia corpora ſimplicia ſunt non ex alij corporibus conflata, & ſic ſecundum locum tenent libri de cœlo, qui de ſimplici corpore mobili ſecundum locum ſunt, ut ibi dicit Simplicius. Poſtea ſequitur aliud corpus, ſcilicet Elementũ ſecundum ſe, ideſt, ut generabile, & mutabile eſt, & aliorum mutationum cauſa: & hoc fit in libris de Generatione, ubi de ipſa generatione, & de elemẽtis, quæ ipſius ſunt cauſa traditur: & ſic tenent locũ tertium. Poſtea in quarto loco eſt liber Meteororum, in quo de mixtis imperfectis agitur. In quinto de Mineralib. liber eſt, quem ab Ariſtotele non habemus, poſtea ſequitur de animatis. Fit autem quædam per ſe conſideratio de anima, ob magnas ac multas ipſius difficultates ſeparata ab animalibus, & plantis, & eſt in ſexto loco. Septimum obtinent animalia. Octauum plantæ, hæ ſunt omnes Phyſicæ partes.

Nota 5. Ordo partiũ phyſic.

De ordine tamen diſcrepant Doctores, omnes quidẽ conueniunt in ordine quinque partium priorum. Difficultas tantum eſt in duobus. Alterum eſt, an liber de Anima ſit in loco ſexto ante tractationem animalium & plantarum, an poſt. Alterum eſt, an liber de plantis antecedat librum de animalibus, an ſequatur. Circa primũ eſt opinio Auerrois 1. Meteororum con. 1. ubi ultimum locum poſt animata dat ipſi animæ. Idem Philop. in hoc prologo, & Alex no. in 1. Meteor. ubi communiter citatur, hic enim nihil dicit, ſed in lib. ſuo 1. de anima c. 1. *1. Opin. circa 1. q.*

Rationes pro hac ſententia hæ poſſunt eſſe. Prima Notiora nobis ſunt tradenda prius, at cõpoſita ſunt nobis notiora ſuis principijs, ea ergo ſunt prius tradenda, & ſic antecedet liber de animalibus. *1. Rõ pro hac opin.*

Secundo, Si anima antecedet conſiderationem animatorum, ſequitur ꝙ deberet etiam antecedere libros de cœlo, nam cœlum eſt animatum, ut dixiſſe uidetur Ariſt. lib. 2. cœli tex. 1. illud tamen nullus admittit. *2. Ratio.*

Tertiò, & hoc eſt argũ Auerrois Materia debet præcedere conſiderationem formæ, cum illa ſit prior, at partes, & organa ſunt materia ipſius animæ, ergo debent præcedere animæ conſiderationem. *3. Ratio.*

Quartò, cõſideratio orbium iuxta Metaphyſic. præcedit cõſiderationem Intelligentiarum: ergo etiam conſideratio ipſorum corporum animatorum erit ante animæ conſiderationem. *4. Ratio.*

Quintum eſt argumentum. Anima definitur per corpus organicum, ergo pendet ex cognitione ipſius corporis: ergo huius conſideratio prior eſt, quæ traditur in libro animalium & plantarum. *5. Ratio.*

Adde Ariſt. De longit. & breuit uitæ, ubi dicit, quod traditis illis paſſionibus, erit abſoluta doctrina animalium, quaſi animalia iam ſint tractata ante parua naturalia. ergo ante animam: nam liber de anima coniuncta eſt cum paruis naturalibus. Hæc ſunt argumenta pro iſta ſententia. *6. Ratio.*

Oppoſitam ſententiam tenent magni Philoſophi, quòd liber de anima ſextum obtineat locũ ante libros de animalibus, inter quos eſt Auicenna, qui ob hanc *2. Opin.*

cauſam

cauſam librum de Anima inſcripſit ſextũ naturalium. Idem Albertus Magnus in præſenti, & 1. Phyſi. tract. 1. c. 4. & q. 1. de homine, & lib. 1. animalium, c. 1. Idem S. Tho. in præſenti & prologo Phyſi. & Aegid. prolog Phyſic. & Apollinaris, & denique omnes Latini.

2. q. an liber de Plãtis antecedat libr. de animalibus Circa alteram difficultatem adhuc eſt difficultas, nam Auerroes 1. Meteor. lib. plantarum exiſtimat antecedere librũ de animalibus Ibidem Alber. 1. Phyſi. trac. 1. c. 4 At Philoponus, & Alex. 1. meteororũ librum de animalib putant antecedere, vltimum locum habere plantas. *1. opin.* *2. opin.*

Ratio primæ opinio- Ratio pro Auerroe hæc eſſe poteſt, qa Simpliciores ſunt plantæ quæ tãtum vegetatiuæ ſunt; ſimpliciora autem tradenda prius ſunt. Hę ſunt opiniones Philoſophorum. *1. Conclu. contra Auer.*

Probatur primo. Pro huius autẽ determinatione ſit prima concluſio: Liber de anima anteponendus eſt libris de animalibus & plantis: & ſic ſextum obtinet locum. Hæc concluſio probatur primò, ordine doctrinæ. Principia, & cauſæ ſunt prius tradenda: ſed anima eſt principium animatorum: ergo ipſius conſideratio prius eſt tradenda. Conſequentia eſt certa. Maior eſt Ariſto. 1. Phyſi. text. 1. Minor eſt ẽt ipſius in præſenti prologo tex. 2. ubi animam principium animalium, i. animatorum dicit. Hoc argumentum eſt Alberti.

2 Secundum eſt S. Tho. in præſenti; communia prius tradenda, ut dicit, & probat Ariſt. 1. de par ca. 1. at anima eſt omnibus animatis communis: ergo prius eſt tradenda.

3 Tertium ſit argumentum. Liber de anima continuatur cum libro paruorum naturalium, ut patet de ſenſu tex. 1. at liber paruorũ naturalium: antecedit libros de animalibus: ergo etiam liber de anima. Conſequentia eſt certa. Minor probatur. Paſſiones communes ſunt tradendæ prius quam particolares, ut notum eſt: ac liber ille paruorum naturalium eſt de paſſionibus communibus, tum omnibus animalibus, tum omnibus uiuentibus: ergo antecedit. Illud autem ex cap. 1. De ſenſu patet. ubi tales paſſiones Ariſtoteles proponit, ac communes uocat.

2. Conclu. Secunda concluſio. Liber de anima, & paruorum naturalium una pars eſt Philoſophiæ. Hoc patet ex ipſa explicatione & contextu: nam paſſiones animæ dupliciter conſiderantur. Vno modo, ut ab ipſa ſunt, ut a principio, & ſic conſiderantur in libris de anima. Altero modo, ut per corpus exercẽtur. & ſic in paruis naturalibus vbi de organis ipſis diſſeritur, & de corpore, vt tales recipit paſſiones. *Probatur primo.*

Et ita in præſenti textu tertio proponit utrumque ſe tractaturum, & de paſſionibus animæ ſecundum ſe ideſt, reſpectu ipſius, & de paſſionibus communibus cum animalibus. ideſt, de ipſis, ut animali per animam inſunt: cui textui reſpondet capit primo, de ſenſ ubi dicit. Poſtquam de anima ſecundum ſe dictum eſt, oportere tradere de communibus cum animali, quod ſi non placet unicum librũ & partem facere, ſciat, tamen eſſe conſiderandam talem tractationem cum lib. de anima.

Tertia concluſio, Probabilius puto ordine doctrinæ, antecedere libros de animalibus, ultimumq; tenere locum librum plantarum: hoc non ſecundum naturam, nam ſic plantæ debent præcedere; ſed qa doctrina de plantis traditur per anologiã quandam, & proportionem ad animalia. nam officia partium plantarũ cognoſcuntur per officia partium animalium; & per iſta traduntur. *3. Conclu.* *Probatur primo.*

Adde etiam, quòd inuenimus exẽplũ in Ariſtotele: Libro enim de anima: prius egit de odoratu, quam de guſtu: at libro de ſenſu, c. 5. ordinem uertit, prius de corporibus, quam de odoribus agit, & hoc quia de odoribus loquebatur per ſimilitudinem ad ſapores: illi enim ſunt difficiliores. Hæc verò mihi uidentur circa horum librorum ordinem. 2

Supereſt vt ad argumenta reſpondeamus Ad primum, admitto compoſita eſſe notiora nobis: ſed neganda eſt maior Ordo enim doctrinæ non ſemper conformatur ordini noſtræ cognitionis, ſed aliquando ordini naturæ. Vnde in effectibus, & cauſis tradendis, potius ſequitur ordinem naturæ: a cauſis enim incipit ſcientia, & ſic Ariſtoteles prius nos materiam, & formam docuit, quam de ullo naturali compoſito dicere. *Ad 1.*

Ad ſecundum, negatur cælum habere animã, nam Intelligentia non eſt cæli forma, *Ad 2.*

ma, cum ſit incompleta ſubſtantia: ſed dicitur ad ſimilitudinem animarum, quia motum habet a principio exiſtente, ſeu potius aſſiſtente illi, ſed hoc improprie dicitur.

Ad 3. Ad tertium dico, ꝙ partes non ſunt materia animæ: non n. pars animalis ſumitur abſq; anima, quod ſi ipſa ſola materia, & organizatio conſideretur, dico potius eſſe inſtrumenta animæ; at cognitio inſtrumenti pendet ex cognitione principalis efficientis. & finis: huiuſmodi autem eſt anima. 1 de par. anim. c. 5.

Ad 4. Ad quartum dico, quod orbis non comparatur animali. Animal enim totum eſt ex anima ipſa & corpore: at orbis, mobilis rationem habet.

Prima. Propterea illic non traditur ſcientia orbium, ſicut de animalibus in lib. ipſorum, ſed ſolum quædam cõfuſa cognitio quam de animalibus tradere non eſt opus: quia quilibet ſcit illam, vel facile ſupponi poteſt, ut illic ſit de orbibus.

Ad 5. Ad quintum dico, quod animata dupliciter cognoſci poſſunt. Vno modo diſtinctè quo ad omnes partes, & cauſas, & paſſiones. & hoc pertinet ad ipſorum conſiderationem, quam dicimus tradi in ſuo libro, & ſequi librum de Anima Altero modo confusè ſecundum aliquam cognitionem, quę facilè haberi per ſe poteſt: & ſic antecedit, & ponitur in definitione. Et nota hanc ſolutionem.

Ad 6. Ad locum Ariſtotelis dico, quod ſic intelligitur, quod ſit abſoluta contemplatio animalium, ideſt, earum paſſionum, quas animalib. communes propoſuerat in principio. De ſenſ.

An anima ſit ſubiectum huius libri. Quæſtio IIII.

SVbiectũ ſeu obiectum, quod alij materiam ſcientiæ vocant. i. circa ꝙ talis ſcientia verſatur, eius naturã & paſſiones inqrendo, eſt aũt controuerſia, an tale ſit anima, huius tractationis, an potius animatũ corpus: & vr̃ potius eſſe hoc, quam anima.

Rõnes partis negatiua. Prima. Primò. Id eſt ſubiectum, cui illius paſſiones, quæ in ſcientia conſiderantur, inſunt: ſed corpori animato, non animæ, tales inſũt: nã uidere, audire, iraſci, & reliquæ toti cõpoſito cõpetunt: ergo id eſt ſubiectum.

2 Secundo. Subiectum partis alicuius ſcientiæ totalis, debet eſſe ſpecies ſubiecti ipſius ſcientiæ totalis, ergo ſubiectum ſcientiæ de anima erit ſpecies entis mobilis, quod eſt ſubiectum totius Phyſicæ: ſed corpus animatum, & non anima, ut notum eſt ſpecies eſt entis mobilis: ergo id eſt ſubiectum.

3 Tertio Corpus animatum, cùm ſit commune animalibus, & plantis, debet tradi ante animalia, & plantas, non eſt autem alia pars, niſi in hoc libro, ergo eſt ſubiectum.

4 Quartò. Subiectum præſupponitur in ſcientia quid ſit: at de anima id non ſit, imò definitur: ergo non eſt anima ſubiectum.

1 opin. In hac quæſtione ſunt tres ſententiæ. Prima eſt Pauli Veneti com. 3. quam Iandunus. q 3. tribuit Alberto Magno; ſed non ita eſt Hic dici duplex eſſe ſubiectum in re. Vnum, quod, puta, illud cui paſſiones inſunt, & de quo prædicantur, & hoc eſt compoſitum, vt homo reſpectu riſibilitatis. Alterum eſt, quo, id eſt principiũ, ratione cuius inſunt, id quod eſt forma. Ita dicit in ſcientia eſſe hoc duplex ſubiectum & quo, & quod. ut enim eſt quo, inſunt, ita eſt quo conſiderantur ineſſe: & cui inſunt, ita cui conſiderantur ineſſe. Dicit ergo, quod in tractatione de anima, eſt hoc duplex ſubiectum: anima eſt ſubiectum, quo, corpus animatum, quod.

2. opin. Altera ſententia eſt Apollinaris, qu. 3. quæ dicit, unicum eſſe librum, ſeu tractationem, ſcientiam de anima, & paruorum naturalium, & totius eſſe corpus animatum ſubiectum, quamuis huius partis de anima, ſola ſit anima ſubiectum, totum tãmen coniungi debet, & unicum dari ſubiectum, corpus animatum.

3 opin. Tertia ſententia eſt Alberti Magni in præſenti, & S. Tho & Aegidij, & Ianduni q. 3. & communis aliorum, quod anima ſit ſubiectum, & non corpus animatum.

1. concl. Probatur primo ex Ariſt. Pro huius dilucidatione, ſit prima concluſio Anima eſt ſubiectum huius tractationis, & non corpus animatum. Probatur primo authoritate. Cap enim de ſenſ. in principio dicit, de anima ſecundum ſe

dictum

dictum eſſe. Vide igitur quo pacto ſolius animæ, & non corporis animati eſſe poſſit conſideratio hæc.

Præterea ex tituli inſcriptione: dicitur enim de anima, atque etiam ex his, quæ proponit ſe dicturum de anima, & ex toto contextu: vbi patet, non eſſe dubium ſecundum Ariſtotelem, animam eſſe ſubiectum.

2. probatur ratione. Probatur ſecundò. Illud eſt ſubiectum in ſcientia, cuius definitio ponitur in illa, & ſpecies ac paſſiones conſiderãtur: at anima definitur hic: & ipſius ſpecies tractantur, ſcilicet vegetatiua, ſenſitiua, & itellectiua: paſſiones etiam, id eſt, potentiæ, quę ab ipſa procedunt: ergo anima eſt ſubiectum.

Tertiò. Præterea tertiò. Si corpus animatum eſſet ſubiectum, tunc iſta ſcientia, eſſet generica, ſolum quòd ageret de quodam viuentium genere; ſic autem non eſſet dignisſima, ut dicit Ariſtoteles; quia perfectior eſt cognitio ſpecierum; non eſt igitur animatum corpus, ſed anima, ſubiectum.

2. concl. probatur primò. Secunda concluſio. Paruorum naturalium ſubiectum eſt etiam anima. Primò, quia eſt idem liber, & cõtinuus. Præterea, quia paſſiones illic conſideratæ non ſunt, vt compoſito inhærent abſolutè, ſed vt ab anima procedunt, & in compoſitum deriuantur: & ſic omnia illa in ordine ad animam tractantur.

Ad 1. Ad primum igitur dico, quòd illæ paſſiones abſolutè prædicantur de compoſito; tamen de anima etiam prædicantur, hoc modo: quia ipſa eſt illarum principiũ nam paſſiones per corpus exercentur, ab anima tamen proueniunt, & hoc modo tales paſſiones hic tractatur, atque ideo anima eſt ſubiectum.

Ad 2. Ad ſecundum neganda eſt illa maior. Non enim id eſt neceſſarium. nam in ſciẽtia non ſemper de ſpeciebus agitur, ſed aliquando de principijs, & cauſis: & ſic in præſenti traditur de anima, quæ animatorum eſt principium.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, quod uerum eſt oportuiſſe prius tradere de animato: tamen quia nihil habet aliud ferè, q̃ quod in libro de anima traditum eſt, & in paruis naturalibus, idcirco non eſt alia pars conſiderationis diſtincta, ſed ſolum oportet applicare animato, quæ dicta ſunt de anima, quæ eſt ſubiectum huius conſiderationis.

Ad 4. Ad quartum dico, quod ſcientia ſupponit de ſubiecto quid nominis, non quid rei, imò ſcientiæ eſt definire ſuum ſubiectum, quamuis non demonſtrare ipſum quid, ut diximus in Poſter. lib.

PROPOSITIONES ALIquot Fide tenendæ, quibus uera debet eſſe philoſophia conſentanea.

QVia multa de anima diſputanda ſunt, in quibus non licet Catholico dubitare, diſputantur autem vt philoſophorum errores, & ſophiſmata vitentur, & reijciantur, ac vera philoſophia conſtet; placuit antequam quicquam diſputaretur, ea omnia ut fundamenta certa proponere, ut poſtea ſecurius, & expeditius procedamus. Nec hoc eſt a nobis hoc loco præter rationem factum: nam Concilio Lateranenſi tertio congregatio ſub Leone X, anno 1513. ſeſſ. 8. impoſitũ eſt præceptoribus philoſophiæ, vt erroneas philoſophorum rationes, in his quæ contra fidem ſunt, ſoluãt pro viribus, ac ueram & Chriſtianam philoſophiam proponant. Redigemus ergo ea, quæ in præſenti occurrent ad aliquot canones ſeu propoſitiones, quæ ſequuntur, idque addita breuiſſima probatione, qua conſtet eſſe Fidei. De eiſdem poſtea ſuis locis fuſius diſputaturi.

1. propo. aĩa rõnalis, & int l'ctiua non eſt vna numero in oib. hominibus ERROR. Prima propoſitio. Anima rationalis & intellectiua non eſt una numero in omnibus hominibus, ſed eſt, & fuit & erit pluri ficata ſecundum indiuiduorum hominũ pluralitatem, ita ut ſingulæ ſint in ſingulis.

Hæc eſt de fide determinata in illo Concilio Lateranenſi, ſeſſione octaua. Oppoſitum habuit Auerroes, qui unicum Intellectum numero aſſiſtentem omnibus hominibus poſuit, contra quam amentiam ſcripſerunt multi uiri docti, & inter hos præſertim Albert. in libello de vnitate intellectus, vbi ſoluit triginta argumenta huius erroris, & totidem pro ueritate

rate ponit;ſcripſit etiam S. Tho. 2 Contra gentes c. 73. & ſimiliter Aegidius & alij & nos etiam infra diſputabimus.

Secũda propoſitio. In unoquoque homine una eſt anima, & non plures. error.

Secunda propoſitio, in unoquoque homine una eſt anima non plures. Auguſti. 10. ſuper Geneſ. ad literam cap. 14. refert ex ſententia Manichæorum duas animas in homine: alteram ſenſitiuam, alteram intellectiuam. & cap. duodecimo, refert idem, ex quodam, nomine Didimo, quod idem habuit Philo Iudæus in opuſculo inſcripto, Quòd deterius po tiori in ſidietur.

Oppoſitum docet Auguſtinus de Eccleſiaſticis dogma. cap. enim 15. inquit: Nec duas animas eſſe in homine: unam animalem, qua animetur corpus, & immiſta ſit ſanguini; alteram ſpiritualem, quæ rationi miniſtret; ſed dicimus unam & eãdem eſſe animam in homine, quę corpus ſua ſocietate uiuificet, & ſemetipſam ſua rõne diſponat. hęc Auguſtinus. Idem dicit omnino libro de Spiritu & anima c. 9. & lib. De fide & ſymbolo, atque alijs locis & Damaſcen. 2. De fide ortodoxa. c. 12. & eſt expreſſa huius determinatio 8. ſynodo generali act. 10. can. 11. cuius verba ſunt: apparet quoſdam id temporis in tm̃ impietatis veniſſe, ut duas in homine aĩas impudenter dogmatizent: quos omnes, & ſimilia ſentientes, cum Vetus, & Nouum Teſtamentum, & omnes Eccleſiæ Patres unam aĩam rationalem in homine aſſeuerent, ſancta, & vniuerſalis Synodus anathematizat. hæc ſunt uerba. Et quamuis aliquis effugere poſſet aſſerens, nõ intelligi canonem hunc de anima ſenſitiua, & rationali, ſed intelligi de pluralitate animarum utentium ratione, quod aliqui catholici, inter quos eſt Scotus & Paulus Venetus tenẽt eſſe animam uegetatiuam & ſenſitiuam in homine diſtinctas a rationali, nec tamen videatur illos eſſe damnatos in illo canone: tamen hoc fateor, eam eſſe non ita tutam & certam canonis interpretationem, & reſtrictionem, cum in genere loquatur, & Sanctorum aliorum teſtimonia gloſſam non pati, cum ſint manifeſta. Et præterea de Chriſti redẽptoris noſtri, aĩa ſenſitiua qd de ea in morte actũ eſſet, an mortua fuerit, an i ſepulchro mãſerit, an cũ anima rationali ad limbũ deſcenderit, non facile reſponderi ſine aliqua impietate poterit. Quare arbitror hanc ſententiam eſſe periculoſam & temerariam, de qua tamen poſtea plura ſuo loco dicemus.

Tertia propoſitio. Anima rõnalis ſecundum ſe, & ſuam ſubſtantiam eſt corporis forma materiamque informat, & cum ipſa facit unũ per ſe. error. Probatur propoſitio.

Tertia propoſitio. Anima rationalis ſecundum ſe, & ſuam ſubſtantiam. eſt corporis forma, materiamque informat, & cum ipſa unum per ſe facit.

Oppoſitum huius ſenſit Plato, ut referunt Ariſtot 2. animæ tex. 11. & Them 2. animæ. cap. 2. qui putauit animam aſſiſtere ſicut nautam in naui. idem Philoponus 2. animæ, cap. 1. in fine. & Greg Niſſen. 2. de anima. cap 5. ubi reprehendit Ariſtotelem, tanquam ſentientem eſſe formam.

Sed iam poſt Gregorium id eſt dãnatũ in Concilio Viennenſi, ſcilicet unde deſumpta fuit Clemẽtina, de ſumma Trinitate & fide catholica cap. unico. & poſtea approbauit Leo X. Idem Concil Latera. ſeſſ. 8. ubi illã eſſe verè formam informantem ſecundum fidem ſtatuitur.

Quarta propoſitio. Anima rõnalis a ſolo Deo eſt creata.

Quarta propoſitio. Anima rationalis a ſolo Deo eſt creata. Scias ergo reliquas formas a Deo ꝓduci, mediis cauſis particularibus; at animam intellectiuam a ſolo Deo produci atque ideo creari.

Primus error.

Fuerunt in oppoſitũ duo errores, prior Tertulliani, ut refert Auguſt. lib. de hæreſibus, ad Quotuultdeum, ca. 86. qui putauit animas eſſe ex traduce, ideſt animam unius produci ab anima alterius, ut anima filij ab anima patris.

Secundus error.

Poſterior fuit aliorum dicentium fuiſſe factas ab angelis: Hunc errorem tenuerũt Hermias, & Seleucus, Galatæ, unde orta fuit hæreſis Meſſalianorum, ut dicitur 7. Hiſtor. Tripar cap 11.

Dubiũ aliquãdo an eſſet de fide.

At circa errorem Tertulliani, quẽ & habuit Apollinaris Alexandrinus, ut dicitur 5. Hiſt. Tripar. c. 44 fuit dubius Auguſt. an ſecũdum fidem eſſet tenendum, animam a ſolo Deo creari nam in illo libro de hæreſi. cap. 81. inquit, non propter illud fuiſſe proclamatum hæreticum Tertullianum. Et in epiſtola de origine animæ ad Hieron credit animas rationales non eſſe ex ſemine, ſed a ſolo Deo creari: dubitat tamen an id ſit fide tenendum, & reſpondet quibuſdam locis ſcripturæ, qui bus videbat id fide probari.

Præterea Eucherius Epiſcopus Lugd. poſterior. Aug. circiter centum annos, ſuper

per illa uerba Geneſis: Aedificauit dominus Deus coſtã, &c. dicit illud eſſe difficile determinatũ; quia nihil eſt a ſanctis viris, aut ſcripturarũ authoritate certò pronunciatum.

Iam cõſtat eſſe errore. & ꝓbatur propoſitio.

At S. Tho. 2. Contra gentes, cap. 86. dicit illam opinionem Tertull. eſſe errorẽ, & in qq de potentia, q. 3 ar 9. dicit. Diligenter conſideranti apparebit id eſſe damnatum. Leo .I. epiſtola 91 dicit animas a nullo incorporari, niſi a ſolo Deo ipſarum creatore. Vbi conuincitur etiam error poſterior aſſerẽtium ab Angelis eſſe factas; conuincitur etiã hoc ex illis verbis. Symboli, Factorem omnium, uiſibilium, & inuiſibilium. Nam ſi anima rationali, eſt ſpiritualis, ut eſt; & iam dicemus, neceſſe eſt, ſit creata, & nulla naturali uirtute producta, ſed de hac re poſtea ſuo loco diligentius, nunc ſatis eſt fidei veritatem digito commonſtraſſe.

Quinta ꝓpoſitio. Anima rationalis eſt ſpiritus, & non corpus nec ex corporibus conflata. error.

Quinta propoſitio. Anima rationalis eſt ſpiritus, nec eſt corpus, nec ex corporibus conflata. Hoc fuiſſe Platonis uidetur, qui ut refert Ariſto. 1. animæ tex. 45. dixit ex elementis eſſe compoſitam, idẽ dixerunt Cleantes, & Cryſippus, quos referunt Greg. 10 animæ, cap. 2. & Tertull. libro de anima huius etiam erroris fuit Apollinaris, de quo ſupra.

probatur propoſitio.

Hoc tamen eſt aduerſus Scripturas. Lucæ. 23. In manus tuas commendo ſpiritũ meum, Ad Galat. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.

Reſpondetur obiectioni.

Nec obſtat 7 Synod. generalis, actio. 5. vbi citatur cuiuſdam patris teſtimonium dicentis, aĩas, & angelos ex aere, uel ignea materia eſſe conflatos; quod tamen concilium non reprobauit Nam id non definitur a Concilio, ſed ſolum inter alia multa patrum teſtimonia citatur ad comprobationem uſus imaginũ; non enim ibi quidquã de hac materia tractabatur, ſed ſolũ de cultu imaginum. Ille autem ſanctus pater erat opinionis Platonicæ, & diſputans cum Iudæo, ex ea opinione licet falſa, volebat defendere angelorũ imagines Concilium autem citauit non ut in eo approbaret illum, ſed ut oſtendat illum patrem in vſu imaginum rectè ſecum ſenſiſſe.

At uerò tam de angelis, quam de anima definita hæc iam ueritas profectò videtur in Lateranenſi Cõcilio 1. ſub Innocentio III. ubi dicit Deus ab initio utrãque de nihilo cõdidit creaturã, corporalem, & ſpiritualem: angelicam, ſcilicet, & mundanã Deinde humanam quaſi communem ex ſpiritu & corpore cõſtitutam. hæc ibi. & habetur Extra, de ſumma Trinitate, & fide catholica, cap firmiter credimus. id quod aſſeritur in ipſa definitione fidei, ut non facilè quis ea uerba poſſit effugere, & nonnulli parũ cautè putarunt.

Sexta propoſitio. Alia nõ eſt Dei ſubſtãtia, nec ex Dei ſubſtãtia. error.

Sexta. Anima non eſt Dei ſubſtantia, nec ex Dei ſubſtantia.

Irenæus lib. 1. aduerſus hæreſes, cap. 24. refert Carpocratem fuiſſe huius hæreſis authorem, ꝙ anima ſit ex Dei ſubſtantia; quam receperũt hæretici dicti Gnoſtici, & poſtea Manichæi, & idem uidet ſentire Philo Iudæus, libro allegato, cuius verba ſunt. Quomodo credibile uidetur, tam exiguam mentem humanam membranula cerebri, aut corde, haud amplis ſpatijs incluſum, tantam cœli, mundique mangitudinem capere, niſi illius diuinæ, fęlicisque animæ portiuncula eſſet indiuiſibilis?

probatur propoſitio.

Aduerſus hanc hæreſim eſt Concil. Bracar. 1. cap. 7. Si quis inquit, animas, aut Angelos credit ex Dei ſubſtãtia, extitiſſe ſicut Manichæus, & Priſcillianus dixerunt anathema ſit. Idem determinauit Leo I. epiſt. 91. cap. 5.

Septima propoſitio. Anima nõ fuit creata ante corpᵒ, ſed ſimul creatur, & corpori infunditur. error. *probatur propoſitio.*

Septima. Anima non fuit creata ante corpus, ſed ſimul a Deo creatur, & corpori infunditur.

Oppoſiti erroris fuit Orige. lib. 1. Periarchon, cap 7. credens animas fuiſſe ante corpora creatas. Cęlius Rodigi. li. 10. cap. 16. id refert ex ſententia Platonis, & Macrob. Iſtius erroris meminit Hieronymus epiſtola ad Pacmachium. Damnatus eſt autem error hic a Leone I. epiſtola 71. autem errores Priſcillianiſtarum.

Anima rõnalis non corrumpitur corrupto corpore, ſed manet in æternũ duratura.

Octaua. Anima rationalis non corrumpitur corrupto corpore, ſed manet in æternum duratura.

Huic oppoſita fuit hæreſis Saducæorum, quos impugnat Dominus Matth. 22 & ſunt plurima loca Scripturæ contra hunc errorem, ex quibus ſufficiant duo Matth. 22. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem occidere nõ poſſunt, & Sap. 3 Iuſtorũ animæ in manu Dei ſunt, viſi ſunt oculis inſipientium

mori:

error.

Probatur propoſitio.

mori: illi autem ſunt in pace. & eſt definitum id in citato illo Lateranenſi Concil. 3. ſeſſ. 8.

Nona propoſitio.

Animæ manentes poſt corpora nõ ſubintrant alia corpora, nõ trãſmigrãt de unoi aliud error.

Nona. Animæ manentes poſt corpora non ſubintrant alia corpora, nec tranſmigrant de vno in aliud.

Herodotus dicit tranſmigrationem animarum fuiſſe placitum Philoſophorum Aegyptiorum, ac inde ſumpſiſſe Græcos. Lactan. lib 7. refert Pythagorã inter hos. Idem receperũt quidam hæretici dicti Albanenſes, & Albigenſes, contra quos eſt Athan lib. 6 de beatitudine Filij Dei, vbi docet illud eſſe contra fidem.

Probatur propoſitio.

Decima propoſitio.

Oẽs rationes naturales contra animæ immortalitatẽ, & alias ueritates Fidei ſunt ſophiſtica, uanæ, & ſolubiles. error.

Decima Oẽs rationes naturales, quæ contra animæ immortalitatem, & alias veritates Fidei a Philoſophis factæ fuerunt, ſunt ſophiſticæ, & vanę, & ſolubiles. Nec enim Philoſophia verã repugnat veritati diuinæ.

Hæc eſt cõtra aliquos, qui abſque vlla conſideratione dicunt, ſecundum philoſophiam eſſe animam mortalem, & in alijs huiuſmodi hoc inepto & impio utuntur loquendi modo, quos damnat Concil. Lateran 3 allegatum ſub Leone X. ſeſſ 8. & determinat, quæ fidei repugnant, non eſſe ſecundum Philoſophiam veram. Verum enim non contradicit vero. Eſt autem fides ſupra naturam, non autem contra ipſam: & iubet Concilium ea ſolui, & ueritatem pro viribus quantum fieri poſſet perſuadere, & docere. Hęc ſunt quę maximè Præ oculis ſnnt habenda, & tanquam certiſſima tenenda, poſtea accedemus paulatim proprijs in locis ad diſputationes.

IN PRIMVM ARISTOT. LIBRVM DE ANIMA,

CAPVT PRIMVM.

Bonorum & honorabilium notitiam. Text. I.

Tria quæ ĩ hoc prologo facit Ariſt.

PRologus hic maximè ſcientiam de anima commendat. eſt. n. ex his, quos Ariſ. edidit, ſcitu digniſſimus Tria in ipſo facit, Primum, dignitatẽ ac utilitatẽ ſcientiæ huius ponit, in quo beneuolos facit lectores. Secundũ procedendi modum in quo facit dociles. Tertium difficultatẽ ſcientiæ multis quæſtionibus propoſitis oſtendit, in quo attentos reddit.

Primo de nobilitate ſcientia de anima.

In hoc igitur primo textu nobilitatem ponit ſciẽtiæ huius tali cõcluſione. Hiſtoria de anima alijs eſt melior & honorabilior ob ſubiecti excellentiam, & ob ſcientiæ certitudinem. Hanc ſic probat. Omnis ſcientia alias nobilitate materiæ, aut certitudine cognitionis ſuperans, eſt illis melior, ac honorabilior; at ſcientia de anima eſt alias ſuperans in utroque ergo illis eſt melior & honorabilior.

Nota 1.

Aduerte, quòd dicit hiſtoriam animę, non quia ſummatim, & non exactè de anima tractet ut volunt aliqui: ſed hiſtoriam ſumit pro ſcientia, vt notant Simplicius & Philoponus: dicunt enim hiſtoriographos ſolere dici ſcientes, & ſapientes.

Nota 2.

Ante argumenti maiorem, ſupponit fundamentum, ſcilicet notitam eſſe bonã & honorabilem, per notitiam, cognitionẽ veram intellectus intelligit, ut Simplicius notat.

Nota 3.

Aduerte autem, quod cognitio dicitur bona, non quod ſit ſolum bonorum: nam malorũ cognitio etiam eſt bona, eſt enim Intellectus perfectio quæcunque uera cognitio, & in eo bona dicitur, quamuis obiectum ſit non bonum uel malum, Non enim Intellectus eſt ſicut uoluntas. uelle enim malum, & peccatum, malum eſt, ac ipſum cognoſcere bonum eſt, ad multaq; prodeſt, ut Philoponus notat.

No 4. Aduerte etiam literam, ſenſus enim eſt Cum opinemur ſciētiam eſſe ponendam, inter bona, & honorabilia, ac eo magis, quo excedit plus materiæ dignitate, & certitudine, ab iſta utraque ſcientia animæ in primis eſt ponenda. Cętera quę dubia ſunt in textu in quæſtione ſequenti examinantur.

An ſcientia animæ alias vincat nobilieate. & certitudine. Quæſt. V.

QVod in hac parte difficultatem facit illud eſt. Videtur enim, ꝙ non ſit iſta ſcientia alijs nobilior, & certior. Primò, quia in 8. Phyſicor. agitur de primo motore, qui tamen nobilior eſt, quam anima.

Rō prima ad partē negatiuam. Prꝫterea in libro de Cęlo agitur de cęlo, quod cum ſit ingenerabile uidetur nobilius anima, quæ pars eſt compoſiti generabilis.

2 Præterea in libris de animalibus, & plātis, videtur ſubiectum eſſe nobilius, nam totum nobilius eſt parte, & ſic animatum nobilius eſt anima.

3 Præterea 4. Mathematica uidetur omnes excedere in certitudine, ut dicitur 2. Metaphyſic. tex. 16. non ergo iſta eſt alijs certior.

4 Præterea 5. Metaphyſic. omnes excedit nobilitate. Quomodo ergo ſciētia hæc aliis eſt certior & dignior?

5 In hac re multum differunt Interpretes, ſed ut diſtinctè percipias quid quiſq; *Duplex in hac q. difficultas.* uelit, ſcito eſſe duplicem difficultatem. Altera eſt de comparatione hac, an ſcientia de anima comparetur alijs partibus Philoſophiæ naturalis ſolum, an omnibus ſcientijs Altera eſt, quomodo ſit certior ſcientia iſta vel alijs ſcientijs quod difficilius eſt, uel alijs Philoſophiæ partibus.

Opiniones circa primā difficultatē Circa priorem, aliqui exiſtimant ſolum fieri comparationem ad alias Philoſophię partes: & hoc tenent magni uiri, inter *1. opin.* quos ſunt S Thom Simplicius, Philopo- *2. opin.* nus, Aegidius, Tignaſius. Alij fieri comparationem inter omnes ſciētias, hi ſunt Auerroes, Albert. Pau. Caietanus uterq; & alii multi.

Opiniones circa ſecundā difficultatem. Circa poſteriorem uerò, quomodo ſit certior, eſt multiplex opinio. Prima eſt, quòd ſcientia de anima nō ſit certior Mathematica, nec nobilior Metaphyſica, ſi vnumquodque per ſe ſumatur, tamen ſi ſi- *1. opinio.* mul in utroque excedat vtrāque, ideſt honorabilioc eſt Metaphyſiea, quia quamuis Metaphyſica habeat obiectum nobilius, tamen non habet modum & certitudinē. Similiter Mathematica habet certitudinem, non tamen obiectum nobile, at ſcientia animæ utrumque habet, & certitudinem, in quo vincit Metaphyſicam & obiectum, in quo uincit Mathematicam Hæc eſt opinio Burlei, & Caietani Cardinalis.

Secunda opinio eſt Thomiſtarum, qui *2. opinio.* hanc ſcientiam alijs omnibus certiorem vocant, quia tractat de re, a qua omnes aliæ habent certitudinem, ſcilicet, de anima. nam certitudo in animæ aſſenſu conſiſtit.

Tertia ſententia eſt Philoponi, qui ani- *3. opinio.* mæ ſcientiam dicit certiorem, quia eſt de obiecto immaterialiori, quàm ſint reliquę Philoſophiæ partes, quam certitudinis ſpeciem ponit Ariſt. 1. Poſt. cap. 23.

Quarta opinio eſt Simpliclj, & S. Tho. *4. opinio.* & Aegidij, ꝙ ſcientia iſta ſit certior, quia agit de re nobis certiori & notiori, quantum ad eſſe. Quid. n. cuique certius, quam ꝙ viuat, ꝙ operetur, ꝙ animam habeat, cum in ſe quiſque hoc experiatur:

Hæ tres ultimæ ſententiæ loquuntur *Nota.* de certitudine ex parte obiecti, at reliquę quæ ſequuntur, de certitudine in demonſtratione & modo cognitionis, quæ propriè eſt certitudo.

Quinta ſententia eſt Alberti Magni & *5. opinio.* Pauli Veneti, & Linconienſis. 1. Poſt. cap. 23. Dicunt enim animæ demonſtrationes eſſe ex ſe notiores, quam mathematicas. Eſt autem intelligenda ſic opinio: Demōſtrationes mathematicę non habent robur, niſi ex lumine intellectus, quo cognoſcuntur principia per ſe nota, quibus ipſæ innituntur, lumen hoc reddit teſtimonium ueritatis principiorum, at multò magis reddet teſtimonium ſuorummet principiorum, niſi eſſet defectus ex parte noſtra, & ſic demonſtrationes, de anima ex ſe ſunt certiores, utpote magis confirmatę lumine ipſo intellectus, quantum eſt ex ſe: & ob id dicunt ſcientiam de anima eſſe certiorem in demonſtrando omnibus alijs, quantum eſt ex natura rei.

Sexta

6. Opini. Sextà ſententia eſt Caietani Then. qui dicit demonſtrationes animæ à poſteriori eſſe omnibus alijs etiam mathematicis certiores: quia procedunt ex nobis notiſſimis, & expertis, at effectus, & paſſiones mathematicæ ſunt non ſenſatæ, quamuis quo ad demoſtrationes a priori mathematica ſit certior. Hæc ſunt quæ habentur ab Interpretibus in hac quęſtione.

1. fund. *Duplex boni diuiſio.* *Prima bonum delectabile, vtile, & honeſtum.* In quorum dilucidationem ſit primum fundamentum. Bonum dupliciter diuiditur. Primò in delectabile, vtile, & honeſtum, vt patet 1. Ethic. cap 8. Delectabile eſt, quod appetitui delectationem ingerit, ac propter eam eſt expetibile; Vtile eſt, quod ob aliud appetitur: Honeſtum, quod propter ſe, quales ſunt virtutes, & ſcientię, quamuis iſta non ſimpliciter appetantur, ſed propter Deum: tamen propter ſe dicuntur, quia non in aliud bonum inferius fine vltimo: eſt autem diſtinctio hæc formalis. Nihil enim vni bono illa tria ineſſe prohibet, tamen ipſorum ratio ſemper diuerſa eſt.

Secunda diuiſio boni, laudabile, & honorabile. Diuiditur ſecundò bonum. 1 Ethicor. cap 12. in laudabile, & honorabile. Laus nihil eſt aliud, quàm teſtimonium exterius ore exhibitum excellentiæ alicuius. Honor verò reuerentiæ exhibitio. Vnde laudabile bonum eſt, cui tale teſtimonium exhibetur: honorabile verò, cui honor redditur.

Nota. Honeſto vtrumq; ineſt, & honorabile, & laudabile. vtili verò tantum laudabile: vnde vtilia ſunt laudanda, honeſta & laudanda, & honoranda. Dicitur autem bonum laudabile, vel honorabile, quia facit ſubiectum tale. Homines igitur ſtudioſos, & doctos honoramus, & laudamus: at veſtem bonam & artificem tantum laudamus: illud honeſtum, hoc autem vtile eſt.

2. fund. *Ex quibus ſcientia dicatur certa nobilis, & mirabilis.* Sit ſecundum fundamentum. Scientia dicitur certa, nobilis, & mirabilis, tamen diuerſis cauſis. Certa enim dicitur ex modo procedendi, vt ſi acquiſita eſt per cauſam, vel per experientiam, vel alia valida via. Nobilis dicitur ex obiecto: quia tractat de ente nobili.

Nota. Poteſt que eſſe quòd ſit vna nobilior altera, & minus certa Exemplum eſt Phyloponi: Aſtrologia nobilior eſt, quam Geometria quia illa tractat de ſubſtantia, vt dicitur 12. Metaph. tex. 44. at hæc de accidenti: eſt tamen minus certa, quia non ſemper demonſtratione procedit.

Abſolutè tamen, melior ſcientia dicitur, quæ melior eſt, quam quæ certior; quod docet Ariſtoteles 1. de part. cap. 5. Res, inquit, ſuperiores, tametſi leuiter attingere poſſimus, tamen ob eius cognoſcendi generis excellentiam amplius oblectamur, quàm ſi hæc omnia nobis iuncta teneremus. *Nota.*

Scienta autem mirabilis dicitur, eo quòd cauſas ſecretiores, & abſtruſiores habet, vt notat Alber. Miramur enim cuius cauſam inueſtigare difficillimum videtur. Hæc omnia tria, vni ſcientiæ ineſſe nihil prohibet, ſemper tamen ratione diuerſa.

Sit tertium fundamentum. Scientia practica primò inclinat ad cognitionem. Artifex enim domus per artem cognoſcit domum, ſicut etiam habitus ſpeculatiuus inclinat ad cognitionem. ſed differunt. Nam cognitio practica ordinatut ad opus, cognitio ſpeculatiua in ſolam cognitionem. per practicum enim habitum cognoſcimus, vt operemur; per ſpeculatiuum cognoſcimus, vt cognoſcamus: ipſa enim cognitio eſt actus, & ſimul finis habitus ſpeculatiui: practici verò opus, vt dicitur 2. Methaph cap. 1. *3. fund.* *Sciētia practica, & ſpeculatiua finis, in quo conueniūt, & differūt.*

His conſtitutis ſit prima concluſio. Sciẽtia ſpeculatiua eſt bonum honorabile & laudabile. *1. Conclu.*

Aduertedum, quòd cognitio & habitus poteſt dupliciter comparari. Vno modo ad obiectum & rem, quæ cognoſcitur, & ſic dicitur vera cognitio, & verus habitus, quia ita eſt in re, ſicut in cognitione. Altero modo ad ipſum ſubiectum, ideſt, potentiam, & animam, in qua eſt; & ſic dicitur bona; quia eſt ipſius perfectio. Dicitur etiam honorabilis. quia eſt bonum ex his, quæ propter ſe ſunt expetenda, vti diximus in fundamento primo: ac conſequenter laudabile eſt, quamuis bonum honeſtum magis ſit honorabile, quam laudabile. *Explicatur & probatur.*

Secunda concluſio Scientia practica ſimpliciter eſt laudabilis, aliquo tamen modo honorabilis dici poteſt. *2. Concl.* *1. Pars probatur.*

Primum patet; quia eſt bonum vtile, ob id laudabile eſt. Poſterius patet, quia per *2. Pars probatur.*

per ipſam cognoſcimus, & in hoc cum ſpeculatiua conuenit; aliquo igitur modo honorabilis eſt, vt differat ab alijs vtilibus, quę cognitionem non habent: hæc enim tantum laudabilia ſunt Adde etiam quod dicit Sapiens, Honora medicum.

3. concl.

Tertia Concluſio. Mihi probabilior eſt ſententia S Tho. & Græcorum, quòd ſcientia de anima ſi comparetur ad reliquas ſolum Phyloſophiæ partes, & eis ſit certior, & dignior.

Explicatur & probatur.

Quamuis igitur maior ſit vniuerſalis vt ſcientia ſit honorabilior altera, vel propter certitudinem, vel propter obiectum, tamen concluſio, qua infertur ſcientiam hanc eſſe primam, intelligendum eſt inter omnes Phyloſophię partes: non enim commodè intelligitur, quomodo mathematicas certitudine antecellat. Nam propria certitudo ex modo demonſtrationis ſumitur; contra autem hanc eſſe maiorem in Mathematica.

Nec ergo nego ſecundum aliquam certitudinem excellere, puta obiecti certitudine, vel ita vt Themiſtius dicit; tamen non videtur propria talis certitudo.

4. concl.

Quarta concluſio. Scientia de anima certior dicitur alijs partibus Philoſophię in demonſtrando.

Probatur concluſio.

Quia cum phyſicę demonſtrationes ſint ab effectibus, nullius naturæ rei effectus plures, ac notiores ſunt, quã animæ: ſunt enim interna, & propria experientia noti, de quorum exiſtentia dubitare non contingit; ob id in tali genere demonſtrationes certiores ſunt.

Ad 1.

Ad primum igitnr argumentum de primo motore, reſpondet Caietanus Thie. quod in ſcientia debet conſiderari formale obiectum, in Phyſicorum autem 8. agitur de Deo ſub hoc formali, vt motor eſt, de anima hic, vt viuificat, & principium eſt ipſius eſſe: nobilius autem eſt viuificare, quam mouere.

Eiuſdem clara expoſitio.

Sed hęc reſponſio ſub ijs verbis parum ſuſpecta videri poſſet. Dico igitur, quod Deus non conſideratur illic ſecundum ſubſtantiam ſuam, ſed ſecundum motum. anima autem ſecundum ſubſtantiam conſideratur, ob id dicitur ſcientia nobilior alijs omnibus partibus Phyloſophiæ conſiderantibus rei naturam.

Ad 2.

Ad ſecundum reſpondeo, quod anima nobilior eſt cœlo, ſaltem intellectiua. eſt enim cœlum inanimatum.

Ad 3.

Ad tertium reſpondeo, quod animal eſt quidem nobilius anima, quia includit perfectionem animæ, & aliud, ideſt corpus: tamen ſi ſumatur anima per ſe, & animal, quantum ad id quòd propter animam habet, vt in ſcientia de animalibus fit, tũc nobilior eſt anima animali.

Ad alia.

Ad alia patet ſolutio ex concluſionibus propoſitis.

Videtur autem & ad veritatem omnem. Tex. II.

De vtilitate ſcientiæ de anima.

PRopoſita ſcientiæ dignitate, proponit vtilitatem. Dicit autem eſſe vtilem ad omnem veritatem, ideſt od omnem ſcientiam, non tamen æqnaliter, ſed maximè ad cogitionem naturæ. Probat hoc: quia anima eſt principium animalium, quę naturam habent, nec abſque animę cognitione poſſunt cognoſci.

Nota 1.

Communis expoſitio omnium eſt, vt per naturam intelligat ſcientiam naturalem: & tunc eſt ſenſus, quòd cognitio animæ maximè ſit vtilis ad Phyſicam; quia tractat Phyſica de animalibus præcipuè, quorum anima eſt principium.

Aduertendum autẽ, quòd dicit, Quaſi principium, non quòd dubitet, vel diminuat, ſed affirmat animam eſſe principiũ.

Nota 2. Dubium quomodo ſit vtilis ad omnes ſcientias Solutio. Vtilitas eius ad moralem Phyloſoph.

Dices, quomodo ſcientia hæc de anima vtilis eſt ad omnes ſcientias? Reſpondeo, quòd eſt vtilis ad omnes in particulari & in vniuerſali Primo in particulari eſt vtilis ad moralem tripliciter. Vno modo, quia moralis agit de virtutibus & vitijs: hæc autem ſunt in animæ potentijs: quędam .n. in voluntate, quædam in Intellectu, quędam in iraſcibili, quædam in concupiſcibili, nec abſq; his potentijs cognoſci, & ſecerni valent; indiget ergo moralis cognitione hac, in qua tales potentiæ inquiruntur, quòd expreſsè fatetur Ariſt. 1. Ethi. c. 13. & 1. Magnorum Moralium, c. 35.

Præterea ſecundo vtilis eſt ad materiã proximam, nam virtutes, & habitus perficiunt animę operationes: cognitione igitur opus eſt ipſarum operationum, quæ hic traduntur.

Tertiò,

Tertiò, vtilis eſt ex parte finis ultimi; nam moralis conſtituit finem in contemplatione: at contemplatio quid, & quomodo ſit, hæc docet ſcientia.

Vtilitas ad Metaphyſ. Ad Metaphyſicam eſt etiã utilis: quia anima intellectiua eſt media natura inter formas omnino intellectuales, & inter materiales docemur ergo in hac ſcientia eleuare iam Intellectum aliquo modo ſupra naturam corpoream, & intellectualem incipimus attingere, quam Metaphyſicus conſiderat, & ob hoc utilis eſt ad Metaphyſicam hæc ſcientia, atque hanc utilitatē docet Simpl. & hoc ſignificat ēt Auer. dũ dicit, quòd Metaphyſicus accipit. ſubſtantiam ſui ſubiecti, ab hac ſcientia.

Docet etiam hæc ſcientia intellectus quid ſit, & intelligere, & alia quæ ſubſtantijs ſeparatis inſunt, alio tamen modo.

Vtilitas ad mathematicas diſciplinas. Eſt etiam vtilis ad Mathematicum: quia docemur abſtrahere, & quid ſit, & quomodo ſit: qua abſtractione vtitur Mathematicus.

Vtilitas eius ad dialecticam. Vtilis etiam eſt ad Dialecticum, quia hic circa operationum Intellectus modos verſatur.

Vtilitas ad oẽs ſcias in communi. Eſt etiam utilis ad omnes in communi, quia tractat de principio effectiuo aliarum ſcientiarum, quod benè docet Albertus de homine, q. 1. Vnde notandum eſt, quòd in ſcientia ſunt duo: & obiectum, & cognitio. vtriuſq; anima eſt principium. Primo obiectorum eſt principium: nam anima per ſuas operationes facit habitus virtutes, uitia, & ſcientias, de quibus agit moralis, ſicut etiam facit opera artis, aliarum autem ſcientiarum facit obiecta quoad modum, non enim eſt ſcientia, niſi de obiecto, ſub abſtractione, & anima eſt quæ abſtrahit, & ſic facit aliarum ſcientiarum obiecta.

Facit etiam cognitionem: nam per ſenſus facit Phyſicam, Phyſica enim a ſenſu incipit Per imaginationem facit Mathematicam, ut enim Phyſica a ſenſu, ita Mathematica ab imaginatione pendet. Per ſpeculationem, & contemplationem, Metaphyſicam: per practicam cognitionem moralem. vtilis ergo eſt ad omnem veritatem.

Textus expoſitio. Circa expoſitionem textus aliud notandum, quòd quamuis ſit communis expoſitio, cum dicitur ſcientia hæc vtilis ad naturam, ut intelligatur ad Phyſicam, tamē uidetur profectò alia mens Ariſt. Eſt aũt expoſitio notatu digna. Dico igitur, quod natura hic ſumitur pro ea, quæ 2. Phyſ. definita eſt, erat enim duplex natura: Altera materia, altera forma: Vtraque aũt in inanimatis eſt principium paſſiuũ motus primum. Non eſt autem vlla natuta, quæ ſit actiuum principium motus interni, niſi animatorũ forma, quæ eſt anima. Ideo cognitio naturæ manca eſt, niſi cognoſcatur anima: non enim in alijs eſt, niſi natura paſſiua. Reſtabat igitur natura actiua: ob id dicit, quòd maximè iſta ſcientia eſt utilis ad ſcientiam de natura, quod clarè dixit primo De part. cap. 1 dicens, animam pertinere ad Phyſicum. & probauit, quia Phyſicus conſiderat naturam, & præcipua natura eſt forma, & inter has, anima.

Hinc ſit, quòd ſub illo verbo Veritatē, includitur Phyſica, ut iſta ſcientia dicatur utilis ad Phyſicam, quia præcipua pars Phyſicæ, quæ de animatis eſt, ſine hac haberi non poteſt.

Et poſt additur, qđ eſt utilis ad cognitionem narutæ, & probat. Quia anima eſt principium animantium, quaſi dicat, animantia, quæ præcipua natura mouentur, non alia forma, quàm anima mouentur, & ſic ipſa præcipua eſt naturæ pars.

Nota ex Philopono, quod anima in triplici genere cauſæ dicitur principium animatorum. Eſt enim formalis cauſa eſſe, & ſubſtantiæ ipſorum, cum ſit forma: eſt effectiua motuum, & eſt finalis organorum & inſtrumentorum, in animam enim, ut in finem, organizatio corporis tota ordinata eſt, ut docet Ariſtoteles 1. de Partib. cap. 5. *Nota. Aĩa eſt pricipiũ animatorũ in triplici genere cauſa.*

Quærimus autem contemplari. Tex. III.

PRopoſitis utilitate, & nobilitate huius ſcientiæ, proponit quæ dicturus eſt, uti lectores faciat dociles. Hæc autē ſunt duo. Primum eſt natura ipſius animæ al. terum paſſiones, quę ſunt in duplici differentia, quędam enim uidentur proprięip ſius animæ, quædam communes ipſis animalibus, per animam. *De quib. rebus ſit actu rus Ariſto. ſcilicet, de aĩa natura & eius paſſionibus.*

Textus expoſitio. Nota literam: dicit, quòd quærimus cõtemplari, & cognoſcere naturam, & ſubſtantiam animæ. per contemplari Philoponus intelligit in communi, & inconfuſè cognoſcere, quod S.Tho. vocat per effectus, & ſigna cognoſcere: at per cognoſcere intelligit diſtinctè cognoſcere, & ſcire, utraque n animæ cognitio traditur: per ſubſtantiam animæ, intelligo animæ entitatem ipſam: per naturam, quid eſt, ut ſit ſenſus, Intendimus ſcire ipſam, & quid eſt ipſius: cognitio ſubſtantiæ reſpondet cognitioni confuſæ, cognitio naturæ, cognitioni diſtinctæ, & ſcientiæ.

Dubium, quid per proprias & cõmunes paſſiones animæ intelligẽdum ſit: Prima Auer. ſolut. Dubium occurrit, quid per proprias, quid per communes animæ paſſiones oporteat intelligere. Auerroes adhibet huius duas expoſitiones Altera eſt, quam ipſe poſterius refert, quòd paſſiones animalium ſunt in duplici differentia. Quædam incipiunt ab anima, & terminantur in corpore, ut ſentire, appetere, recordari: hæc enim ab anima procedunt in corpus, & in organum. Quædam contra, incipiunt a corpore, & terminantur in animam, ut dormire initium eſt a corpore, a quo uapores eleuantur, qui poſtea opprimunt ſenſum: ſimiliter mors, & ſenectus, ac iuuẽtus, has poſteriores vocat communes, priores verò proprias.

Reiicitur prima Auer. ſolut. Quamuis iſta expoſitio, quantũ ad doctrinam ex parte ſit uera, tamen ad mentem Ariſtotelis nihil minus facere videtur; quòd Ariſtoteles non uocat paſſiones proprias, niſi quæ animæ ſoli inſunt, nec communes, niſi quę animæ, & corpori ſimul, ab anima tamen proueniunt, ut ipſa litera manifeſtat.

Secũda Alber. ſol. Nota 1. Eſt autem altera expoſitio, quam ſequitur Albertus, & S.Th. & alij, & idem quoque Auerr. In cuius gratiam, nota, quòd potentiæ animæ ſunt in duplici differentia. Quædam ſubiectantur non in ſola anima, licet ab illa ut a principio procedãt, ſed in toto compoſito, quales ſunt potentiæ ſenſitiuæ, & vegetatiuæ omnes: hæ enim in cõiuncta parte ex materia, & forma inſunt. Quædam in ſola ſubiectantur anima, ut Intellectus, uoluntas, ac memoria. Cùm autem operationes ſequantur potentias, fit etiam, ut ipſæ ſe habeant ſimiliter dupliciter. Quædam ſunt in coniuncto, ut uidere, audire, & reliquæ, quorum potentiæ ſunt in coniuncto: quædam in ſola ipſa anima, ut intelligere, & uelle.

Nota 2. Nota tamen ulterius, quòd quãuis intelligere ſit in ſola anima, tamen pendet a corpore, non ſicut ſentire, ſed quia ab his, quæ ſunt in corpore, & ſenſu, ſumit ſpecies, quibus debet intelligere. Senſus autem pendet a corpore, ut dixi, tanquã a concauſa; nam ſenſus in coniuncto eſt. Philoſophi itaque explicantes has dependentias, dicunt, quod ſenſus pendet a corpore, ut a ſubiecto, Intellectus uerò, ut ab obiecto.

Sol. dubii. Hoc ſuppoſito dicunt hi Doctores, qđ propria paſſio uocatur, quæ ſoli animæ inhæret, communis uerò, quæ coniuncto ex anima, & corpore. Intelligere ergo eſt proprium, reliqua, ſcilicet, ſentire, & uegetari, communia ſunt.

Reiicitur rã huius ſolu. Hæc expoſitio eſt conueniens textui, ſed in uno non placet mihi, quia intelligere pendens a corpore uocat proprium: quod tamen eſt expreſsè contra Ariſtotelem, inferius tex 12. ubi dicit, quòd ſi intelligere eſt imaginatio, ideſt, pendet a corpore, ut a ſubiecto, ſicut ſenſus, uel nõ eſt ſine imaginatione, ideſt, pendet, ut ab obiecto, quod illud non eſt ſine corpore, id eſt, non eſt proprium, quamuis ſit ſimile proprio. Ideo dico, quod in iſto textu non dixit, quaſdam paſſiones eſſe proprias, ſed uideri proprias.

Altera rã. Quapropter dico cũ Simplicio, quod ſecundum Ariſtotelẽ, intelligere eſt proprium, non illud, quo a phantaſia pendet, ſed illud, quo nullo modo pendet a ſenſu, quale eſt intelligere contemplatiuum, de quo ſupra diximus. Et nota hic Simplicium fatentem tale intelligere ſecundum Ariſtotelem.

Omniaquaque autem, & omnino. Tex. IIII.

De difficultate ſciẽtiæ de anima. Difficultatem ſcientiæ tertio loco proponit, in quo attentos facit. Difficultas autem in his duobus conſiſtit, in quibus ſcientia hæc uerſatur, puta, circa animæ ſubſtantiam, & circa ipſius paſſiones: ob id dicitur, quòd omniquaque eſt difficilis ſcientia de anima.

Hanc

Quæſtiones difficiles de anima paſſionibus. Hanc difficultatem manifeſtat proponendo quæſtiones difficiles, ex quarum reſolutione pendet ſcientia de anima. Hę autem quæſtiones ſunt in duplici differentia. Quædam ex parte ſubſtantiæ: quædam ex parte paſſionum animæ. Quę autem ſunt ex parte ſubſtantiæ, quædam ſunt ex parte modi indagandi naturam, ac ſubſtantiam animæ: quædam ex parte ipſius naturæ, ſcilicet, generis, & differentiarum ipſius.

Prima difficultas multiplex in methodo huius ſcientiæ. Eſt igitur prima omniũ difficultas ex parte modi, puta, an ſit vna methodus inueſtigandi definitionem animæ, ſicut eſt una methodus pro paſſionibus, ſcilicet demonſtratio: an ſint plures. Quòd ſi vna eſt, difficultas eſt ſcire, quæ ſit iſta, an demonſtratio, an ſyllogiſmus, an inductio, an compoſitio, & diuiſio, vel aliqua alia: quòd ſi plures ſunt, ita, vt ſingulæ pro ſingulis rebus diuerſis ſeruiant, difficilius adhuc eſt cognoſcere, quæ methodus cui rei ſit neceſſaria, & quæ pro anima ipſa.

Hanc difficultatem dicit non ſolum eſſe pro ſcientia de anima, ſed etiam eſt communis in cognitione cuiuſque rei; ſcire inquam, methodum indagandi definitionem illius.

Nota 1. Hic aduertendum eſt, quòd cum Ariſtoteles dicit, eſſe demonſtrationem pro omnibus paſſionibus ſignificatis, quòd methodus demonſtrationis eſt ad paſſiones indagandas in quacũque re. Eſt enim demonſtratio commune inſtrumentum, quod applicatur cuique rei ad oſtendendas paſſiones. Nec intelligas cum Paulo Veneto, vnica demonſtratione numero, & vnico medio omnes rei paſſiones demõſtrari, ſcilicet per definitionem ſubiecti, ſeu per paſſionẽ primam: talis enim ſenſus eſt longè alienus ab Ariſtotele.

Nota 2. Aduerte vlterius, quòd nulla eſt methodus ad oſtendendum definitionem definitio, ſcilicet, qua verè oſtendatur eſſe definitionem à priori, ut dicitur 2. Poſte. eſt tamen methodus ipſam componendi, & conſtruendi, ſcilicet compoſitio, & diuiſio, ut illic dictum eſt.

Si autem non eſt vna quædam. Tex. V.

Continuus eſt textus hic cum præcedenti, & ibi ſimul eſt expoſitus. Dicit enim, quòd ſi non eſt una certa methodus pro indagandis omnium definitionibus, ſed uariæ pro uarijs rebus: tunc maior erit difficultas: quia non ſolum oportebit cognoſcere methodum pro re, ſed diſtinguere ipſam ab alijs methodis. *Progreditur in ipſa explicatione difficultatis in inueniendis definitionibus, ac principus.*

Statim conuertit ſe ad difficultates ex parte naturæ. Dicit, quòd etiam inuenta methodo, adhuc errare contingit in materia nam diuerſæ res, ut nutriri, & continua, diuerſa principia habent, ſimiliter & alia, ob id difficile eſt cuiuſque rei inuenire propria genera, & differentias.

Primum autem fortaſſis neceſſarium. Tex. VI.

Hic ſecunda ordine difficultas coſtituitur, & eſt iſta ex parte rei, ſcilicet generis ipſius animæ, an ſit ſubſtantia, an quantitas, an qualitas, an aliquid aliud horum. *Secunda difficultas ex genere ipſius animæ quod ſit.*

Aduerte autem illud uerbũ, Fortaſſis, quòd uarie exponitur. Alber. Magnus dicit, ob id dici, quia anima non habet genus, cum ſit indirectè in prædicamento. Aegi. uerò dicit, ob id dici, quia anima nõ habet propriam definitionem, ſed definitur per additamentum, ſcilicet per corpus: ſicut etiam accidens definitur per additamentum, ſcilicet per ſubiectum. Dicitur autem definitio per additamentum, cum definitur res per aliquid ſibi extrinſecum, quod non eſt pars eſſentiæ ipſius, licet ab eo eſſentialiter pendeat. *Duplex expoſitio textus.*

Vtraque expoſitio non uidetur ad mẽtem Ariſt. quamuis doctrina uera ſit. Illud tamen Alberti nõ eſt omnino uerum: nam anima genus habet, quamuis non in recta linea ſubſtantiæ: forma enim ſubſtantialis genus eſt ipſius, & anima genus eſt ad ſenſitiuam, & uegetatiuam. *Reiicitur vtraque expoſitio.*

Dico igitur, quòd ſenſus Ariſtotelis, iſte uidetur eſſe, cũ dixiſſet, difficultates eſſe ex parte methodi, adhuc poſt methodum etiam ex parte rei, dicit quòd fortaſ- *3. Expoſitio verior.*

ſe iſta methodus non eſt ſine diuiſione, id eſt, ad definitionem indagandam fortaſſe opus eſt diuidere genera: & ſic ex diuiſione facta ſumit difficultatem. Dicit autem, Fortaſſe non quod dubitet opus eſſe diuiſione; ſed quia id non probat, ſed ex Logica ſupponit.

Adhuc autem vtrum eorum, quæ in potentia.

Tertia difficultas ſciētia de anima.

TErtiam proponit difficultatem, cùm enim ſint in vno quoque genere actus & potentia, dubium eſt, dato quòd animæ genus habeatur, an ſit actus, an potentia in illo genere.

1. Expoſitio. Phylop.

Hæc quæſtio variè exponitur. Philop. per actum ſubſtantiam ſpiritualem, per potentiam ſubſtantiam corpoream intelligit: & tunc ſenſus eſt, an anima ſit ſubſtantia ſpiritualis, an corpus.

Reĳcitur 1. expoſi.

Hæc expoſitio non mihi placet; non enim in his libris vnquam per actum ſpiritualem ſubſtantiam, per potentiam, corpus intelligit Ariſto. nec talem quæſtionem ſoluit.

2. Expoſitio.

Alij dicunt, quòd quæque res dicitur dupliciter. Vno modo in actu, altero modo in potentia: In actu dicitur, cum habet eſſe in ſe extra ſuas cauſas, vt homo, roſa, ignis, poſt quam producta ſunt. In potentia verò, cùm nondum in ſe habent eſſe, ſed in ſuis cauſis: vt roſa, quæ nondũ producta eſt, ſed cauſam habet, quæ poſſit producere, dicitur eſſe in potentia. Dicũt igitur hunc eſſe Ariſtotelis ſenſum, an anima ſit actu, vel potentia.

Reĳcitur 2. expoſ.

Hæc expoſitio eſt longius diſtans à ſenſu Ariſtotelis; nam dubitare illud eſt dubitare, an anima exiſtat, nec ne; at hoc non dubitat; quia notum eſt animam eſſe; & talis quæſtio non eſt difficilis, ſed ſuppoſito, quòd ſit, dubium eſſet, an ſit actus, vel potentia.

3. Expoſitio verior Simp.

Dico igitur cũ Simplicio, qui videtur optimè intellexiſſe hunc locum, qui quidem per actum intelligit formam, per potentiam materiam: & ſenſus eſt, an anima ſit talis ſubſtantia, qualis eſt forma, vel ea, quæ eſt materia. Et ego confirmo expoſitionem hanc ex locis, vbi ſoluitur ab Ariſt puta, 2. de anima tex. 2. & tex. 25. vbi dicit, ipſam animam eſſe formam, non materiam, ac præterea eſſe actum, & non potentiam. Et expoſitio hæc eſt notanda; ac ideo dicit Ariſto. non parum differre actum, & potentiam: differunt enim, vt materia, & forma.

Conſiderandam autem, & ſi partibus. Tex. VII.

Quarta difficultas ſciētia de anima.

QVarta proponitur difficultas, quæ variè exponitur. nam veritas rei varium parit ſenſum verborum. Aduerte igitur, quòd anima quadrupliciter diuidi poteſt. Primò in partes definitionis, ex quibus ipſius conſtat natura. Secundò in potentias ſuas: diuiditur enim ſubiectum in potentias ſuas. Tertiò diuidi poteſt in partes materiales, ſcilicet quantitatiuas, quas habet; quia eſt forma materiæ quantæ. Quartò poteſt diuidi in ſpecies ſuas, quæ dicuntur partes potentiales.

No animā qua dupliciter diuidi.

Ex his patet, quòd quæſtio omnibus his modis verè poteſt intelligi, quis tamen ſit ad mentem Ariſtotelis, in præſenti varia eſt expoſitio S. Tho intelligit de potentia; vt ſit ſenſus, an anima, ſit ſubſtantia ſimplex, an compoſita.

Textus multiplex expoſitio. 1. Expoſitio.

Sed iſta expoſitio non videtur conueniens, quia ſi loquitur de compoſitione phyſica ex materia & forma: ſuperior quæſtio fuit de hoc, dum dixit, an actus, vel potentia; ſi verò de compoſitione generis, & differentiæ, tunc quæſtio eſt Metapryſica.

Reĳcitur 1. expoſitio.

Altera expoſitio eſt, & hæc eſt Phyloponi, quòd loquatur de diuiſione in potentia, vt ſit ſenſus, an anima habeat plures potentias, vel non.

2. Expoſitio Phylopo.

Tertia eſt eiuſdem Philoponi, quòd loquatur de diuiſione in ſpecies, vel in partes inferiores. & tunc eſt ſenſus, an anima ſit vna numero in omnibus animatis, an plures, ita vt ſingulæ in ſingulis: & hanc expoſitionem ipſe magis approbat.

3. Expoſitio eiuſdem

Quarta eſt expoſitio Auerr. quòd loquatur de pluralitate in vnico animato: vt ſit ſenſus, an vna ſit tantum anima in animato v. g. in homine vno, an plures, ita vt ſint diuiſæ ſecundùm partes diuerſas

4. Expoſitio Auer.

corporis

corporis,ut poſuit Plato, qui dixit animã rationalem eſſe in cerebro ſenſitiuam in corde, vegetatiuam in iecore.

5. Expoſitio omniũ optima Simplic. Quinta expoſitio quæ mihi magis placet, eſt Simpli.& Caieta.Thie.ꝙ ſit ſermo de partibus quantitatiuis in materia,ut ſit ſenſus,an aĩa ſit extenſa, & diuiſibilis ad diuiſionẽ materiæ,an indiuiſibilis,ita, ut licet in materia ſit, non tamen ad materiæ extenſionem diuiſibilis eſt,quia eſt tota in qualibet parte, ſicut de anima rationali,& ſecundũ multos, de anima perfectorum animalium. Hæc expoſitio videtur multum commoda ſenſui & verbis Ariſtotelis,

Et vtrum ſit ſimilis ſpeciei omnis anima.

5. & 6. difficultas ſcientiæ de anima. Nota. QVinta difficultas eſt, in qua ſuppoſito tanquam notum, plures eſſe animas, petitur, an ſint eiuſdem ſpeciei, an non: quod ſi non ſunt eiuſdem ſpeciei, omnes, eſt ſexta difficultas, an differant ſpecie tantum, an potius genere.

In quo apparet Antiquorum negligentia, qui non de alia anima locuti ſunt, quã de humana, cum tamen aliæ ſint genere diuerſæ. at ipſi nec hoc inquiſierunt, nec dubitarunt; idcirco in præſenti hoc dubitatur: nam ſecundum horum ſententiam, non alia animã videtur eſſe, quam hominis,

Cauendum autem eſt,ut non lateat. Tex. VIII.

SEptima difficultas eſt, quam ſcire maximè curare debemus: an definitio animæ ſit una genere, ſicut eſt definitio animalis: an non ſit, ſed quamque per ſe animam definire oporteat, & ſic definitio ſpecifica, ut ſi definiretur homo pe ſe, leo per ſe, capra per ſe.

7. difficultas ſciẽtiæ de anima.

Textus expoſitio. Senſus eſt, an omnes animæ ſic conueniant ſub hoc nomine, Animæ, ut unica poſſint definiri definitione; an non, ideſt an ſint uniuoce anima vel æquiuoce.

At quia dixerat animal definiri, nequis intelligeret ipſum ponere animal ſeparatum uniuerſale, ut Plato poſuit ideam, ſubdit, non ſic eſſe uniuerſale: nam huiuſmodi uniuerſalia non ſunt ſeparata: aut ſi ſunt, poſterius ſunt, ideſt per abſtractionem Intellectus ab ipſis particularibus, & hic eſt ſenſus horum uerborum, Vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius eſt; idem dicitur de quocunque communi prædicato, non enim eſt ſeparatum, niſi per opus Intellectus: atq; hæc eſt huius loci expoſitio communis & bona. *Præoccupatio obiectionis.*

Aliqui ſolent hic de uniuerſalibus agere: nos tamen in Porphyrium de eis diximus aliqua, & libro 7. Metaph. dicemus latius. *Nota.*

Poſſet horum verborum alia expoſitio dari, ut ſit ſenſus, An definitio animæ ſit danda in genere, uelut cuiuſdam uniuerſalis, an in particulari, & ſingularum ſpecierum. Reddit autem rationem, qua videtur probare, quòd potius ſit danda ipſarũ ſpecierum particulariũ: quia vniuerſaliũ, & generum definitio aut nihil eſt, ideſt, non eſt alia, quam ſpecierum, aut ſi aliquid diuerſitatis habet, eſt poſt definitiones particularium. *Altera expoſitio tex.*

In cuius declarationem aduerte, quòd animal, & quodcũque aliud genus dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum illum gradum naturæ, quem dicit: ut animal ſecundum naturam ſenſitiuam præſcindendo differentias ſpecificas: & ſic prius definitur, quàm homo, & eſt pars quiditatis ipſius hominis, & equi, & aliorum. Definitur atem prius; quia ponitur in definitiones hominis, & eſt prior natura talis gradus, & ſimplicior eſt; nam ſpecies addit differentiã. Nec hoc modo dicitur uniuerſale actu in prædicando, ſeu actu prædicabile.

Altero modo poteſt cõſiderari, ut quoddam commune prædicatum continens in vniuerſali, & confuſe, omnes ſpecies, & ipſorum differentias; & ſic dicitur uniuerſale in prædicando, & hoc modo eſt genus logicum, & ſit non definitur, niſi poſt ſpecies; aut ſimul cum eis: quia non eſt aliud quàm omnes ſimul ſpecies in confuſo ſũptæ, aut certe per earum comparationem vel ab eis abſtractum. *No. ꝙ duob. modis genus conſiderari pôt.*

Hoc modo Ariſtoteles dixit 2. Poſt. difficilius eſt definire genus; & hic dicit defi-

nitionem ipſius eſſe poſt definitionē ſpecierum, aut non eſſe aliud, quam illarum definitiones ſimul ſumptæ, ideſt omnium differentiarum aggregatio ſub genere ſuperiori. Hanc generis diſtinctionem tangit Aegidius & bene hic locus poteſt ſic commodè etiam exponi, & utraque expoſitio eſt bona.

Amplius autem ſi non multæ. Tex. IX.

8. Difficultas ſciētia de anima. OCtaua difficultas proponitur, ſi in unoquoque non ſit niſi una anima ſecundum ſubſtantiam, tamen ipſius multæ ſint potentiæ, quæri poteſt, an prius ſit tractanda ſubſtantia animæ poſtea potentiæ; uel contra.

9. Difficultas. *1. expoſitio tex.* Nona difficultas eſt ipſarum potentiarum, qui iuxta Auerroem, & Philoponum, hunc facit ſenſum, qui a quibus potentijs diſtinguantur, nunquid ſenſus ab imaginatione, uel imaginatio ab intellectu, & nutritiua ab augmentatiua, & ſic de alijs.

2. expoſitio. At mihi uidetur alius poſſe eſſe ſenſus vt non de diſtinctione, ſed de ſeparatione fiat ſermo ſecūdum diuerſa ſubiecta: V.g. quæ potentiæ poſſunt in aliquo eſſe ſubiecto abſque alio, an vegetatiuæ abſque ſenſitiuis, & hæc abſque intellectiuis, uel contra: & hoc conſonat literæ.

Et utrum partes oportet quærere. Tex. X.

10. Difficultas. DEcima difficultas eſt, an in inquiſitione ipſarum potentiarum ſit incipiendum ab ipſis potentijs, an ab ipſarum operationibus.

11. Difficultas. Vndecima eſt, an in ipſis adhuc operationibus ſit incipiendum ab ijs, vel ab earum obiectis, quæ uocat oppoſita.

Nota quatuor conſiderāda in ſcientia de anima. Quatuor enim ſunt conſideranda: Subſtantia animæ, ipſius potentiæ, harum operationes: operationum ſubiecta: & de ordine inter iſta, doctrinæ ſunt huiuſmodi quæſtiones.

Videtur autem non ſolum ipſum quid eſt. Tex. XI.

DIfficile eſt textum hunc cum antecedentibus continuare. Sanct. Thom. ita continuat, ut poſtquam propoſitæ ſunt difficultates, ex parte modi inueſtigandi definitionem animæ, & ex parte ſubſtantiæ ipſius, nunc uelit proponere difficultatem ex parte paſſionum; ac dicit eas eſſe difficiles, quia indigemus cognoſcere, q̄d rei ad ipſas demonſtrandas. *Textus continuatio Prima.*

Hæc expoſitio eſt probabilis, ſed non videtur literæ conuenire multum: non enim paſſiones animæ ſunt ex his, quæ pendet ex quid rei, imò per ipſas indagamus quid ſit anima tanquam per nota nobis.

Aliter exponit Auer & Caiet. Thie. ut cum ſuperius dubitaret, an ab anima, an ab ipſius operationibus incipiendum eſſet, quæ ſunt ipſius accidentia, & effectus, reddat nūc rationem dubij, ſcilicet quòd aliquādo ſubſtantia eſt notior accidentibus, aliquando contra. Ideo dubium eſt. quomodo in pręſenti iſta ſe habeant. Hęc eſt etiam probabilis expoſitio, & conueniens: ſed mihi placeat alia, quæ eſt Philoponi, & Simplicij, ut uelit aliquam uiam indagādi definitionē dare, quòd ſuperius dubitaret; & via hęc eſt ab accidentibus ipſius animæ. Idcirco proponit, quod non ſolum per quid eſt, cognoſcuntur paſſiones, & harum eſſe, ut in mathematicis fieri ſolet: per definitionem enim lineæ, & recti, & aliorū, cognoſcimus triangulū habere angulos tres æquales rectis duobus: ſed etiam per accidentia, ipſum quid eſt, cognoſcimur, ac ad ipſum inueſtigandum multum conducunt, & hoc in Phyſicis ſolet euenire. *3. Verior; Qua via ſit indaganda animæ definitio.*

Cum enim habemus reddere ſecundum imaginationem.

DVo, quæ dixerat, oſtendit. Primò, quòd accidentia conducant ad q̄d eſt. Hoc declarat, & uelut quadam experientia probat, dicēs, quod cum clarum cognitionem ſenſitiuā, quam uocat imaginationem, *Quō accidentia conducant ad cognoſcendum quod quid eſt, & contra.*

ginationem, habemus accidentium rei, aut omnium, aut plurimorum, tunc faci lè poſſumus percipere quid illius rei. Probat iterum hoc, in quo ſimul probat alterum, quod dixerat, ideſt, per quid rei co, gnoſci accidentia: quia quid rei, & definitio, eſt principium in omni demonſtratione a priori: ob id optimè per ipſam cognoſcuntur accidentia, ut per cauſam: & ſimiliter per accidentia inueſtigatur ipſa, ut per effectus.

Not. quæ ſit bona definitio quæ non. Ex quo infertur vnum, quòd definitio, per quam accidentia non cognoſcuntur ſtatim, aut facili labore, illa talis ſit vana, & dialectica.

Cur definitio dicatur uana, & dialectica. Dices. Quare definitio, dialectica, & vana dicitur? Omiſſis aliorum expoſitionibus, dico duo. Primum, quòd per dialecticam defintionem, poteſt intelligi

1 illa, quæ inter diſputantes gratia diſputationis ſupponitur, non quòd illa verè ſit, ſed tantùm ex ſuppoſitione: ob id vana vocatur.

2 Dico etiam ſecundo, & melius, quòd eſt duplex Dialecticus. Alter, qui formā dat ſciendi, ut qui de ſyllogiſmo, de demonſtratione, de propoſitione, de alijsq; huiuſmodi tractat, & talis nullam rem conſiderat, ſed omnia conſiderandi dat methodum.

Alter eſt, qui uerſatur in materia probabili, qui Topicus dicitur, & per probabilia circa omnia verſatur, quod latè declarauimus 1. Poſter. in prologo. Hic definit res per communia accidentia, & quæ omnibus ad ſenſum patet. Vocat enim hominem, animal manſuetum, erecta facie, &c. & talis definitio hic dicitur dialectica, & vana: quia rei naturam non explicat, nec per ipſam paſſiones rei, occultæ nequeunt percipi.

An accidentia faciant ad cognitionem ſubſtantiæ. Quæſt. VI.

Quæſtionis difficultas. Multa facilem, ac difficilem habent cognitionem; lumen enim, colorem, tempus, ac motum eſſe, cognoſcere facile eſt; quid autem horum ſit unumquodque, difficile. Hoc in præſenti dubio euenit. Per accidentia enim, & effectus, cognoſci ſubſtantiam, omnes fatentur, & experiuntur: atquomodo accidentium cognitio, ſubſtantiæ cognitionem inducat, id eſt, ualde difficile determinare.

Vt autem hoc examinetur, ſit primò argumentum contra id, quod hoc textu dicit Ariſt. Si accidentia faciunt ſubſtantiæ cognitionem, & contra, ſubſtantia ipſorum accidentium, iam profectò erit circulus in cognitionibus, qui nullo modo eſſe poteſt. *1. argumentū ad partem negatiuam.*

Pręterea ſecundò, nullum poſterius cognitione notificat prius, ſed accidens eſt poſterius cognitione ſubſtantiæ: ergo non poteſt notificare ſubſtantiam. Minor patet ex Ariſto. 7. Metaph tex. 4. ubi dicit ſubſtantiam eſſe priorem accidenti cognitione. *2. Arg.*

Prætereà tertiò, ſi accidentia faciunt ad cognitionem ſubſtantiæ, tunc uel loquimur de cognitione quid eſt accidentium, uel de cognitione, ſi eſt. Non de cognitione quid: nam ſic accidentia pendent a ſubſtantiæ cognitione, quæ in ipſorum ponuntur definitione. Nec de alia cognitione: quia experimur multorum accidentia cognoſci ineſſe, & talium ſubſtantias, & materias ignoramus. *3. Arg.*

Pręterea quartò, Magis diſtat intellectus a ſenſu, quàm ſenſus a ſenſu, ſed cognitio unius ſenſus, puta, uiſus, nihil facit ad auditionem; ergo nec ad Intellectum: non igitur cognitio accidentium, quæ fit ſenſu, facit ad cognitionem ſubſtantiæ, quæ fit intellectu. *4. Arg.*

Præterea quinto, quia magis diſtat accidens a ſubſtantia, quam ſubſtantia a ſubſtantia, ſed cognitio vnius ſubſtantię, puta lapidis, nihil facit ad cognitionem alterius, puta, equi: ergo nec cognitio accidentis ad cognitionem ſubſtantiæ. *5. Arg.*

Præterea ſexto, quia imperfectius nō producit perfectius: ergo nec cognitio, & ſpecies accidentis, facient cognitionē & ſpeciem ſubſtantiæ. Hæc ſunt argumēta ad partem negatiuam. *6. Arg.*

Circa quæſtionem duplex eſt difficultas. Altera, quę accidentia faciant ad cognitionem ſubſtantiæ. Altera, quomodo accidentia faciant ad cognitionem ſubſtantiæ. *Duplex in hac qōe difficultas.*

Circa primam eſt duplex opinio. Prior

Ti.

Opiniones circa primam difficultatem. *1. opin.* Tignoſij ſuper tex. 11. & Apollin. q. 7. & aliorum quorundam, tam propria, quàm cõia facere ad cognitionẽ ſubſtantiæ rei.

2. Opinio. Poſterior eſt Philoponi, & aliorum cõmunis, quòd ſola propria, & de his Ariſtotelem locutum eſſe dicunt.

Opiniones circa ſecundam difficultatem. *1. opin.* Præcipua difficultas eſt illa ſecũda circa modum, in qua multæ exiſtunt Philoſophorum ſententiæ. prima eſt Tignoſij loco allegato, quæ dicit, accidentia cum ſint effectus ſubſtantiæ, eſſe quandam tenuem ſimilitudinem ſubſtantiæ; Intellectus autem recipiens huiuſmodi accidentium ſpecies, & ipſa cognoſcens prius, ſtatim format, & elicit conceptum ſubſtantiæ, eo modo quo Aeſtimatiua bruti ex ſpecie lupi ſenſati, ſtatim elicit cognitionẽ inimicitię nõ ſenſatæ. Ita ſe habet Intellectus in formanda cognitione ſubſtãtiæ. *Nota.* Et aduerte, ꝙ loquimur de cognitione ſimplici, per quam ſimplici conceptu res cognoſcitur, & in prima intellectus operatione. Hæc eſt ſententia prima.

2. opin. Altera eſt Ianduni q. 10 qui ferè idem dicit, tamen alia via. Notat enim unum, quòd intellectus noſter quantum ad ea, quæ intelligit ex ſe, eſt ſicut materia prima reſpectu formarũ naturalium. Materia einm prima ex ſe nõ habet vllam formam, ſed eſt in pura potentia, & diſponitur prius per accidentia ad recipiendam formam ſubſtantialem: ita Intellectus ex ſe nullam habet rei alicuius cognitionẽ, diſponitur tamen per cognitionem accidentium ad ſubſtantiæ cognitionem. Dicit autem, quòd accidentium ſpecies in intellectu, virtute luminis Intellectus agentis, ducit in ſubſtautiæ cognitionem: & in hoc videtur differre hæc opinio a priori, utraque tamen conuenit, quòd Intellectus percipiat prius accidentia, quã ſubſtantiam.

3. opin. Tertia ſententia eſt Apollinaris, q 7. quę dicit, ꝙ Intellectus prius percipit ſimul accidens cum ſubſtantia, ideſt, totum concretum, ut album, calidum, dulce, & reliqua, ſicut ſenſu percepta ſunt, in uniuerſali tñ. poſtea verò diſcurſu, & ratione ſeparat ſubſtantiam ab acridẽti, & format vtrunque conceptum: non autem ſtatim fit ſubſtantiæ cõceptus, ut illi putant, ſed antecedenti diſcurſu. & hæc opinio magis poſtea a nobis declarabitur in concluſionibus.

4. opin. Quarta ſententia eſt quorundam Thomiſtarum, inter quos eſt Sonzi. 7. Meta. q. 14. qui putant Intellectum primò cognoſcere ſubſtãtiam hoc modo, quòd ſenſibilium ſpecies recipiuntur in phantaſia, ac ipſa ſingularia ſenſibilia repręſentant, ac ab his ſenſibilium accidentium ſpeciebus virtute Intellectus agentis abſtrahitur ſpecies ſubſtantiæ, per quam Intellectus intelligit ſubſtantiam.

5. opin. Vltima ſententia eſt aliorũ, quorũ meminit Caie. Thie. ꝙ Cogitatiua hominis, quę eſt quædam virtus ſenſitiua, cognoſcitiua ſingularium propoſitionum, diſtinguit ſingulare ſubſtantiæ a ſingulari accidentis, & utraque cognoſcit. Singulare autem ſubſtantiæ diſtinctum in cogitatiua imprimit ſpeciem ſui in Intellectu vniuerſalem, ac cognitionem facit ſubſtantiæ in Intellectu. Hæ ſunt opiniones Philoſophorum in hac quæſt. 1.

1. fund. Pro huius dilucidatione, ſit primum fundamentum, quòd duplex eſt ſenſus horũ verborum, Accidentiũ cognitio facit ad ſubſtantiæ cognitionem. *Duplex ſẽſus illorum uerborum accidentiũ cognitio facit ad cognitionem ſubſtantiæ. Primus.* Alter eſt, ut per ſubſtantiam intelligamus ipſum p̃dicamentum ſubſtãtiæ: & id, quod diſtinguitur, eſt accidens. Et erit ſenſus, quòd per cognitionem accidentis uenimus in conceptum ſubiectæ ſubſtantiæ.

Alter eſt, ut per ſubſtantiam intelligamus naturam cuiuſque, quæ per definitionem explicatur, vt ſit ſenſus; Per paſſiones, & effectus rei inueſtigatur quid eſt, & definitio ipſius.

Aduertendũ maximè, quòd iſte poſterior ſenſus eſt, quẽ Ariſtoteles intendit, vt eſt communis omnium interpretatio, & præſertim Simplicij, qui illud verbũ, Subſtantia, dicit communiter ſumi pro quacunque natura; at alij mouentes de his quæſtiones, ſumpſerunt in priori ſenſu, ſed (pace illorum dixerimus) longè ab Ariſt deuiarunt: at nos & Ariſt. & ipſorum gratia vtrumque determinabimus.

2. fund. *Duplex ſubſtantiæ conceptus.* Sit ſecundum fundamentum: ꝙ conceptus ſubſtantiæ ipſius, iuxta priorem ſenſum, eſt duplex. Alter abſolutus, alter connotatiuus: Abſolutus eſt, quo intelligitur ſubſtantia pura, & ſecundum ſe abſque reſpectu ad accidens aliquod. At cõnotatiuus eſt, quo intelligitur ſubſtantia

tiā cum ordine ad accidens vel effectum. V.g. intelligere hominem ſecundum ſolam ſubſtantiam tantum eſt abſolutus conceptus: at intelligere ſubſtātiam ſub hoc, quod eſt principium diſcurrendi, eſt conceptus connotatiuus. Loquor autem de conceptu ſimplici, qui eſt in apprehenſione.

Iterum conceptus talis ſimplex, aut eſt proprius, aut cōmunis. Proprius, quo conceptu illi ſoli conuenienti rem intelligimus, vt cognoſcere hominem ſub conceptu hominis. Communis eſt cōceptus ſuperior reſpectu inferioris, ut cognoſcere hominem in conceptu animalis, vel ſubſtantiæ: in ſuperiori enim virtualiter includitur inferior.

3. Fund. intellectus poteſt dupliciter conſiderari. Sit tertium fundamentum, quòd intellectus, ſeu potentia noſtra intellectiua, poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum ſe ſolam: & ſic habet pro obiecto ens quodcunque etiā immateriale. Altero modo ſecundum modum ſuæ intellectionis, puta quòd a phantaſmate ſenſibili pendet, a quo intelligēdi ſpecies abſtrahit: & ſic pro obiecto habet ens ſenſibile; quia nihil intelligit ratione huiuſmodi, niſi quod aliqua via ordinem habeat ad ſenſum, etiam immaterialia ſubordine ad ſenſibilia percipit.

1. Concl. His ſuppoſitis ſit prima concluſio Primus conceptus, via originis ſimplex Intellectus noſtri ſubſtantialis eſt, ſed nec propriè eſt ſubſtantiæ, nec accidentis.

Declarat concluſio. Hæc concluſio declaratur. Aduerte enim, ꝙ in re ſubſtantia non eſt ſeparata ab accidenti, nec econtra: ſed ſimul ſunt per modum vnius: non enim ſeparantur niſi cognitione vnius abſque altero: totum hoc ex ſubſtantia, & accidenti ſenſibus obijcitur. Non enim viſus videt albedinem, ſed album: nec tangimus calorem ſed calidum, & ſic etiam totum hoc in ſingulari phantaſma repræſentat. Sicut igitur in ſenſu recipitur & cognoſcitur totū ſimul abſque abſtractione accidentis a ſubſtantia: ita etiam percipitur in intellectu ſed in vniuerſali, in ſenſu autem in ſingulari. V.g. ſenſus videt hoc album, illud, & illud album totum ſimul; Intellectus primò conceptum format albi in communi etiam coniuncti, & hoc eſt quod dicit cōcluſio, quòd talis conceptus non eſt diſtinctus ſubſtantiæ, nec accidentis; tamen quia tale ens ſe habet per modum ſubſtantiæ, quia eſt per ſe ſubſtans, & talis modus ſubſtantiæ eſt notus, ob id conceptus dicitur ſubſtantialis, quia per modum ſubſtantiæ percipitur.

Quemadmodum igitur quod obijcitur ſenſui, fuit totum, ita ſpecies recepta in ſenſu totum illud repræſentat, & ſpecies Intellectus a phantaſmate abſtracta, totū repræſentat in vniuerſali. Et iſta eſt concluſionis declaratio, & (puto) quòd hoc uoluit Apollinaris dicere.

Concluſio autem probatur ex ipſa declaratione: quia cum Intellectus incipiat a ſenſu, & hic totum ſimul percipiat, Intellectus & totū percipiet. Et probo argumento forti: quia Intellectus circa phantaſmata verſatur primò abſtrahendo uniuerſali abſtractione. ergo totum debet prius cognoſcere in vniuerſali, quod ſenſus in ſingulis, naturam ſubſtautiam per ſe intelligere, & apprehēdere. Eſt alia abſtractio diſtincta ab vniuerſali, quæ non fit per intellectum agentem circa phantaſmata. *Probatur concluſ. 1.*

Et hoc argumentum cōcludit, meo iudicio, cōtra omnes dicentes, accidens per ſe aut ſubſtantiam per ſe prius intelligi, cum ſenſus totum ſimul cognoſcat, & prima operatio Intellectus ſit tantū in uniuerſali intelligere, quod ſenſus in ſingulari, vel ipſummet ſingulare, vt multi dicunt, vt poſt dicetur.

Secunda concluſio, Conceptus diſtinctus ſubſtantiæ ab accidenti vel contra, non niſi diſcurſu, & ratiocinatione præcedēte haberi pōt. Explicatur hoc, vt ſubſtantiam tanquam diſtinctū ens ab accidenti vel contra, apprehendatur, opus eſt diſcurſus. Intellectus ſuppoſito cōceptu illo priori totius coniuncti: fit enim hoc modo toto coniuncto ex ſubſtantia, & accidenti, prius indiſtinctè percepto, Intellectus aliorū cognitione informat, ac in vna re, vnum recedere, alterum manere percipit, vni immanenti aliud ſuccedere, aliqua ſemper alijs aduenire, nunquam per ſe eſſe, ex his diſcurrit, ac diſtinguit, ac vnū alterius rationis ab altero percipit, & tunc ſubſtantiam apprehendit conceptu diſtincto, ſimiliter & accidens. *2. Concl.* *Explicatur cōcluſio, & probatur.*

Nec eſt ordo neceſſarius inter hos conceptus:

ceptus: poteſt enim vnũ, & alterum prius apprehendere, & ſic eſt ordo naturalis intellectionis primæ, quo quiſque poteſt in ſe experiri: ex quo fit quòd prius eſt coniunctum per modum ſubſtantiæ percipere, poſtea proprios conceptus diuidere.

3. concl. Tertia concluſio. Facta iam diuiſione cõceptus vtriuſque ſemel, facillimè ex accidenti concipitur ſubſtantia, tamen eo modo, qui dictus eſt, quamuis non ſit opus iam diſcurſu formali, cum præceſſerit.

Nota. Quod autem dico de ſubſtãtia in communi, dico etiam de ſubſtantijs diuerſis particularibus ſecundũ accidentia particularia: nam per diſcurſum ex accidentibus diuerſis nõ ſolum ſeparamus ſubſtãtiam ab accidenti, ſed ſubſtantiam a ſubſtantia: ut per primũ diſcurſum, motum ab animali ſeparamus, & alio diſcurſu animal eſſe diſtinctam ſubſtantiam ab alijs apprehendimus, quia alijs motum talem non ineſſe comperimus.

4. concl. Quarta concluſio. Intellectus noſter ĩ corpore nullum habet conceptum abſolutum ſubſtantiæ, ſed omnes ſunt connotatiui. Hęc cõcluſio eſt ꝓbabilis licet multi contrariũ ſentiant. Senſusq; ipſius eſt, ꝙ nunquã conceptum habemus ſubſtantiæ diſtinctum ita, ut non cõcipiatur ſub ordine ad aliquod accidẽs ſenſatum uel ad aliquem effectum, & paſſionem.

probatur cõcluſ. 1. Hoc probatur Primò, Intellectus depẽdet in cognoſcendo ſemper a phantaſmate, dũ eſt in corpore, ergo quicquid intelligit, quamuis ſit a phantaſmate abſtractum ad ipſum ordinem habebit, ſicut effectus ad cauſã, ergo nulla eſt ſpecies ita pura ſubſtantia, quin in ipſa ordo ſit ad ſenſum aliquo modo, & ſic erit cõceptus connotatiuus.

Nota. Non dico, quòd ſit conceptus ille totalis, ut diximus in prima concluſione, ſed eſt conceptus diſtinctus ſubſtantiæ, cum ordine tamen ad accidens.

2 Probatur ſecundò argumento forti: quia ſi ſubſtantiam poteſt per ſe concipere, poſſet utique etiam diſtinctè cognoſcere Angelos, quod ſecundũ ueritatem cõcedi non debet. Conſequentia eſt certa, tantum diſtat ſubſtãtia iſta materialis ſecundum ſe a phantaſmate ſenſibili, ſicut Intelligẽtia. Nam parum refert, quod habeat accidentia ſenſibilia. Nam Angeli etiam effectus ſenſibiles habẽt. Præterea quia cum accidens multum ſit a natura ſubſtantiæ diuerſum, non poteſt ex ipſo ſpecies elici, qui puram repræſentet ſubſtantiam.

Præterea probatur experientia, dicant 3 enim, qui intelligunt ſubſtantiam, quo modo ipſam concipiant, profectò non aliter animal concipimus, quam couceptu ſubſtantiæ ſe mouẽtis ſecundum locum & hominem, quàm ſubſtantiæ habẽtis diſcurrendi principium, & alia omnia huiuſmodi, vnde non eſt par ratio ſignificationis nominis: nam aliquando uoces cõponuntur ad ſignificandas res abſolutè, quas non ſic concipimus. Verum eſt, ꝙ ſi nomina rectè ſunt impoſita, eorum ſignificatio ſumpta eſt ab accidentibus & proprietatibus, ut lapis a lædendo pedem, homo ab humo, ex qua factus eſt, & huiuſmodi multa.

Contraria ẽt ſententia non caret probabilitate: nam dici poſſet, quod Intellectus poteſt rurſus abſtrahere id quod ordinatur ad accidẽs ab ipſo ordine, & tũc relinqueretur conceptus abſolutus illius rei ab ordine ſic ſeiuncto.

Quinta cõcluſio. Per accidentia cognoſcimus quid eſt rei, cum aliquo diſcurſu, & accidentinm ac paſſionum aliqua collatione, & naturæ ipſarum cognitione aliqua imperfecta. *5. concl.*

V.g uoluit Ariſtoteles indagare quid eſſet locus, ſumpſit paſſiones ipſius, uidelicet, eſſe æquale locato, continere, non eſſe locati partem, & alia: & aliqua collatione inter has facta, & aliquo modo natura ipſarum perſpcta cõijcitur, quid locus ſit: nam eſt quędam proportio paſſionum, & rei naturę, vt per ipſas lumine intellectus facile ad quid rei perueniatur, ut dicebat prima opinio. *Exemplo explicatur concluſio*

Sexta concluſio. Accidẽtia propria ſolum conducunt ad cognitionem quid rei particularẽ. Explico, ſi quid homo, vt homĩ ſit, inquirimus, tunc quæ ei, ut tali inſunt conſideremus, ſi ut animal, tunc quę inſunt, vt animal eſt, ſi utrunque eſt, utraque conſiderentur & de proprijs loquitur Ariſt in textu. *6. concl. Explicatur & probatur concluſ.*

Aliquando quidem poſſunt communia, ſed tunc habent rationem propriorũ *Nota 2.*

puta,

puta:cum ſingula communia ſunt, tamen omnia ſimul iuncta proprium faciũt. Per hæc patet ſolutio argumentorum.

Ad 1. Ad primum reſpondet Philopo. in præſenti, quod aliæ ſunt paſſiones, per quas indagamus quid rei; aliæ, puta, occultæ, quas per quid oſtendimus: vt per motum indagamus animæ rationalis naturam: & per hanc probamus ipſius immortalitatem.

2 Dicit ſecundò, quod licet ſint eædem, non eſt circulus: quia primò cognoſcimus paſſionem eſſe, poſt cognoſcimus quid, & propter quid ſit.

3 Adde tu, quod etiam cognoſcimus ipſum eſſe, ſed certius, & vniuerſalius, & neceſſario, magis, quam ante, vti diximus ſæpè.

Nota. Nota tamen, quod quantum ad textum, argumentum ſic ſolui debet, quòd loquitur in ſcientijs diuerſis, & ſic de diuerſis paſſionibus diuerſorum. Eſt enim ſenſus, quòd in aliquibus rebus per quid cognoſcimus paſſiones, in alijs, vt in Phyſicis, contra.

Ad 2. Reiicitur prima ſol. Ad ſecundum Ianduni & Apollinaris, dicunt, ꝙ ſubſtantia eſt cognitione prior ſecundum perfectionem, quia perfectior eſt eius cognitio, ſed non ſecundum tempus. *2. ſolut.* Iſta gloſſa nihil valet ad Ariſto Dico igitur, quòd loquitur de ſubſtantia quantum ad cognitionem illam, de qua diximus in prima concluſione, & ille conceptus prior eſt, ut illic explicuimus, & nota hanc expoſitionem.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, quòd non eſt opus cognoſcere perfectè quid eſt paſſionis, ſed habere aliquam cognitionem imperfectam ſimul cum collatione aliarum paſsionum, vti diximus in quinta concluſione.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quòd quãuis Intellectus magis ſit diuerſus a ſenſu, quã ſenſus a ſenſu, tamen ſenſus & intellectus ſunt potentiæ ſubordinatæ, pendet enim operatio Intellectus a ſenſu, & ob talem ſubordinationem cognitio ſenſus conducit ad intellectionem.

Ad 5. Ad quintum reſpondeo, quòd accidens, & paſsio habet quandam proportionem cum ſua cauſa, quæ eſt quid rei, quam non habet una ſubſtantia cum alia: ob id per accidentia talia cognoſcere poſſumus quid rei, & non per aliam ſubſtantiam. Similiter accidens habet aliqua, per quæ poſſumus diſtinguere ſubſtantiam, vt eſſe in alio, ac ſeparari, & alia huiuſmodi, quæ faciunt nos in conceptum ſubſtantiæ venire.

Ad 6. Primo. Ad ſextum, quòd imperfectum poteſt facere cognitionem perfectioris adiuuante aliquo perfecto, & ſic per accidens cognoſcimus naturam, & ſubſtantiam accedente lumine Intellectus.

2 Adde etiam, quòd phantaſma accidentis, etiam ſubſtantiæ, eſt aliquo modo, ut enim diximus totũ ſimul repræſentatur, & hinc eleuari poteſt Intellectus ad cognoſcendam ſubſtantiam, & quid, ſemper tamen cum ordine ad effectum, vel ſenſũ, vt expoſitum eſt.

Dubitationem autem habent & paſſiones. Tex. XII.

Tex. continuatio prima Themiſtii. Variè continuatur ab expoſitoribus hic textus Themiſtius, & Philoponus dicunt, ꝙ cum ſuperius dixiſſet, per accidentia, propriaſq; affectiones indagandam eſſe animi definitionem, nunc uult oſtendere difficultatem inquirendi animæ definitione, oſtendendo difficile eſſe definire paſsiones ipſius. Quod autem hoc ſit difficile, oſtendit: quia difficile eſt cognoſcere, an omnes animæ paſsiones ſint communes, an aliquæ propriæ, & in hoc oſtenditur difficultas in definiendis paſsionib. Nam communes per corpus definiri debent, non autem propriæ, vt dicemus inferius, quòd ſi id cognoſcere eſt difficile, ſcilicet quæ propriæ, quæ communes pariter difficile erit definire illas, & conſequenter animam.

Reiicitur prima. Hæc expoſitio non mihi multum placet, quia fundatur in falſo. Non enim opus eſt paſsiones omnes definire ad animæ definitionem: ſit enim ut diximus, aliqua imperfecta cognitio paſsionum.

2. continuatio Auer. Auerroes continuat ſic, ut velit quæſtiones duas utiles, & deſideratas nunc proponere, circa quas uerſatur animæ immortalitas.

Reiicitur Auer continuatio. At iſta non eſt exacta cõtinuatio, quia Ariſtot. modò totus eſt poſitus in oſtendenda

denda

denda huius ſciétiæ difficultate. Ideo dico cum S.Thom. quod cum difficiles quæſtiones propoſuiſſet, & quæ ſumuntur ex parte modi definiendi animam, & ex parte ipſius animæ: in hoc textu proponatur difficultas ex parte paſſionum animæ, ut dictum eſt in textu 3. ita igitur eſt continuatio.

3. verior D. Th. de difficultate huius ſciæ ex parte paſſionum aïæ. Tex. prima expoſit. Auerrois.

Quid autem in textu exequatur uaria eſt expoſitio etiam. Auerroes enim putat has duas proponi quæſtiones circa uirtutes & animę potentias. Prior eſt, an omnis operatio ſit communis corpori, an aliquę animæ operatio ſit propria ipſi.

Per propriam operationem intelligit eam, quæ non communicatur corpori, ut organo, & ſubiecto, ſiue pendeat a corpore, vt obiecto. vel non: per cõmunẽ intelligit eam, quæ pendet a corpore, ut organo uel ſubiecto, quòd declaranimus tex. 3.

Altera q̃ſtio eſt. Si aliqua ſit propria, an ita ſit propria, vt non pendeat ab exiſtente in corpore, ideſt, à phantaſmate, uel corpore, vt obiecto, an potius ſit ita propria ut pendeat a corpore, vt obiecto. Hanc duplicem quæſtionem elicit ex litera. Cum enim dicitur, An ſint communes, intelligit priorem quæſtionem. cum dicitur, Et habentes, intelligit poſteriorem, ut ſit ſenſus, an ſint propria, ita tamen, vt ſit alicuius exiſtentis in corpore, ideſt, pendeat a phantaſmate in corpore exiſtente. Ipſe reſpõdet ad quæſtionem, quod poteſt eſſe propria vtroque modo: eſt enim intelligere, quod pendet a phãtaſmate: & eſt aliud quod non, vt declarabitur paulo poſt. Hæc eſt mẽs Auerrois, quamuis obſcuriſſimè ab eo dicantur iſta.

Reijcitur Auerr. expoſitio. Altera uerior expoſitio cõis.

At hæc expoſitio prorſus eſt extra mẽtem Ariſtot. & deceptus eſt ex ignorantia verbi illius, Habentis, ſignificat enim totũ cõpoſitum, & declaratiua dictio antecedentis, vt ſit ſenſus: An paſſiones animæ ſint communes ipſi habenti. ideſt compoſito & materiæ ſimul cum forma, ſeu corpori cum anima, an aliqua ſit propria ipſi animæ: & ita unica eſt quæſtio, quam expoſitionem ſequũtur reliqui expoſitores Græci, & Latini ferè.

Statim addit Ariſtoteles, quod hanc quæſtionem determinare eſt neceſſariũ, ſed difficile, tamen neceſſariũ quidẽ non, ut dicit Philoponus ad definiendum animam, hoc enim ſupra reiecimus, ſed ſecũdum Auerroem, neceſſariũ eſt ad cognoſcendam animæ ſeparationẽ, ut in ſequenti textu declarabitur. Eſt etiam difficile, ut dicit Philoponus, quia hoc per ſenſum determinari nequit.

Sed hæc etiam ex cõtextu patent. Probat enim eſſe difficile id determinare; poſtea oſtendit id eſſe neceſſarium cognoſcere. Eſt difficile ex apparenti experiẽtia, nã affectus animæ, tam actiones, quam operationes, & paſſiones, vidẽtur eſſe communes corpori, vt iraſci, amare, ſentire, & reliqua, hæc enim omnia ſunt cum corporis mutatione, ac paſſione. Vnicum reſtat intelligere, at hoc, ſi eſt imaginatio, id eſt, actus potentiæ ſenſitiuæ, quæ dicitur imaginatiua, ideſt, non eſt ſine imaginatione. ideſt non exercetur niſi exiſtente imaginatione, adhuc non eſſet proprium, ſed commune, ideſt, ſi pendet a corpore, ut organo, vel ſaltem ut obiecto, non eſt proprium. Vbi nota, quòd ſupra dixi in textu 3 propriam dici paſſionem, quæ neutro modo pendet a corpore, quod magis dilucidatur in tex. ſeq. *Nota 1.*

Nota etiam cum Philopono, & alijs, quòd loquitur conditionaliter, non enim dicit, omne intelligere eſſe aut imaginationem, ſed quod ſi eſſet, non eſſet proprium. *Nota 2.*

Si igitur eſt aliqua animæ operatio. Tex. XIII.

CVm difficultatẽ determinandi quæſtionem illam oſtendiſſet, nunc utilitatẽ & neceſſitatem proponit, eſt enim neceſſaria ad cogniſionem immortalitatis animæ, quod explicat docens duo: Alterũ, ſi eſt aliqua propria operatio animæ, ipſa eſt ſeparabilis. Alterum, ſi nulla eſt propria operatio animę, ipſa non eſt ſeparabilis a corpore, ſed erit, ſicut res mathematicæ, quæ ſic ſe habent, ut eis multa cõ ueniant ſecundum ſe, quæ tamen nõ exercent ſecundum ſe, niſi exiſtentia in ſenſibilibus.

De neceſſitate, & utilitate cognoſcendarũ paſſionũ animæ. Nota. Si aïa hẽt operationẽ propriã eſt ſeparabilis a corpore, ſi non habet, non ita.

V. g. lineæ rectæ ſecundum ſe ineſt tangere ſphæricum corpus in puncto, non tamen utrumque tangit ſecundum ſe ſeparata, niſi exiſtens in corpore ſenſibili; ſimi *Exemplo declaratur.*

liter

liter triangulo ſecundum ſe ineſt habere tres angulos æquales rectis,nō tamen illos habet,niſi ſit in aliquo ſenſibili ſubiecto. Ita multa inerunt animæ ſecundū ſe,quæ nō exercebit in corpore, ſi nulla ei ſit operatio propria.

Circa hoc occurrunt aliqua dubia quorum primum eſt;quid intelligat Ariſt.per ſeparabile,& inſeparabile a corpore.Aegidius,& Tignoſ. dicūt in præſenti affectus vocari ſeparabiles, & inſeparabiles. Dicūt autem affectus ſeparabilis, qui exercetur ab anima abſque corpore:inſeparabilis verò qui non exercetur niſi per corpus, ſemper tamen anima exiſtente in corpore.

Dubiū primū quid intelligāt.Ariſ. per ſeparabile.et inſeparabile prima ſētentia.

Et tunc ſenſus eſt;Si eſt operatio,uel affectus animæ ,ꝓprius,ille erit ſeparabilis, ideſt, exercebitur ſine corpore, quamuis ab aīa exiſtēte in corpore,ſine nullus eſt ꝓprius,nullus exercebitur abſq; corpore.

Hæc expoſitio eſt cōtra cōem Græcorū Arabum, & Latinorum interpretationē, qui omnes intelligunt textum de ſeparabilitate animę a corpore,ut ſit ſenſus Si affectio, vel operatio, eſt aliqua propria animæ,poteſt per ſe,abſque corpore eſſe, ſin minus,non poteſt.

reijcitur prima ſentētia.

Aliter enim ſecundnm illorum expoſitionem eſſet petitio principij Nam dicere, ſi eſt operatio animæ propria poteſt exerceri abſque corpore, eſt dicere,Si eſt propria,eſt propria;imo clarius eſt conſequens,& oportebat dicere,Si operatio eſt abſque corpore,illa eſt propria. Relinquatur igitur iſta ſententia,& ſequamur communem.

2. Sentētia cōis et uera.

Dicta ergo hæc Ariſto.innituntur huic veritati,quod nihil eſt,niſi aliquam exerceat operationem.eſſe enim,eſt ad operādum. Vnde ſumuntur hæe duo. Primum, quod ſi aliquid poteſt operari abſque aliquo, poteſt eſſe ſine illo; & ſi non poteſt operari abſq;aliquo, nec poteſt eſſe.Quę enim ſe in operatione omni mutuo indigent,etiam in eſſe,aliter enim aliquid eſſet abſque operatione,& fruſtra:quòd eſſe non poteſt. Si igitur animæ operatio poteſt ineſſe abſque corpore,poterit & eſſe abſque ipſo, ſin minus,non poteſt, ſed diſſoluetur ſeparata a corpore.

Alterum dubium eſt, quæ dicatur in præſēti affectio ſeu operatio propria,quæ vero communis. In cuius declarationem, ꝗput ad præſens attinet,aduerte,quod tripliciter poteſt vocari operatio cōmunis: intellige de communitate animæ, & corporis.

Dubium 2 Quæ dicatur affectio ſeu operatio aīæ propria, quæ cōis cū corpore, & quomodo.

Primò dicetur operatio aīæ cōis, quæ cōicatur corporis ut inſtrumento,id eſt, illa operatio, quæ ſic eſt ab anima,ut recipiatur in organo aliquo corporeo, & compoſito,vt uiſio in oculo,auditio in aure, guſtatio in lingua ira in corde.Iſtæ operationes communes ſunt. quia & corpori & animæ inſunt, ſicut ipſarum potentiæ,& hoc eſt dependere animam in operatione a corpore,ut organo.

Primus modus operationis cōis cū corpore.

2. modus.

Altero modo dicitur communis, cum non pendet quidem ab organo aliquo, quia per ipſum exerceatur talis operatio, ſed quia præſupponit operationem factā per organum,ut cum intelligo res materiales, non quidem per organum intelligo,ſed non poſſum intelligere, niſi illatū prius habeam in organo corporeo ſimilitudines,& phantaſmata,a quibus intellectus ſumit ſpecies,&intelligit,ſicut uiſus a colore:& hoc dicitur pendere a corpore ut obiecto,ſicut dicit S Tho. uel pendere a corpore tanquam medio,ut dicit Paul. Ven. vel cōmunicare cum communicante corpori,ut dicit Alber.quæ omnia,idem ſunt in te, & talis operatio eſt communis ſecundo modo.

Tertio dicitur communis, quando ſic conuenit toti,ut non ſolum alicui organo inſit,ſed toti ipſi uiuenti,ut nutrire, augere, moueri, & alia, & hoc eſt cōicari corpori ut ſubiecto, ſolumque differt a primo, quòd illic operatio inerat uni parti corporis,hic uerò toti.His igitur modis dicitur operatio aliqua, animæ communis.

3.modus.

Totidem autē dici poteſt propria. Primò,illa eſt propria,quę nō exercetur corpore,ut inſtrumento,nec ut ſubiecto, quāuis pendeat ut ab obiecto.

Primus modus operationis propria aīæ.

Secundo,eſt propria,quæ nec ab obiecto,nec alio modo pendet a corpore.

2.modus.

Tertio,quę licet ſit pēdens ab organo, nō tameņ a ſubiecto toto,& ſic dicitur uidere proprium oculo, quia non ineſt alijs partibus.

3.modus.

Cum igitur his modis proprium dicatur,dubium eſt quomodo ſumatur, cum Ariſtoteles dicit,Si non eſt propria operatio animæ,ipſa non eſt ſeparabilis.

Senſus dubij propoſiti in Ariſt.

S.Tho.

Prima ſententia vera quidē, ſed nō ad mentem Ariſt. S. Tho. & alij aliqui dicunt, quòd ſumitur primo modo, ut illa ſit propria, quæ ſaltem pendet ab obiecto, licet non ab organo: & talis ſufficit, ut anima dicatur ſeparabilis.

Hæc expoſitio eſt ueriſſima doctrina: ſufficit enim animæ ſeparabilitati, ut talē operationem habeat, licet non habeat ſecundam propriam, ut bene concedit Albertus ſed non uidetur mens Ariſtotelis. Nam in præcedēti textu, dixit, quod ſi ab imaginatione pendet, adhuc non eſt propria, ſed communis, nec potuit in tam proximis verbis æquiuocare, & iterum illam uocare propriam.

2. ſententia eſt vera & ad mentem Ariſt. Dico igitur de mente Ariſt quod propria dicitur ſecundo modo, quæ nullo modo pendet a corpore qualis eſt intellectio quæ ab anima habetur ipſarum Intelligētiarum, quam intellectionem confitetur hic Auer. Albert. cap 6. & Philop. ac Simplic, quamuis differant. nam Auer. tribuit hanc intellectionem animæ, & intellectui aſſiſtenti errabat enim, putans eſſe aſſiſtē rem, Albertus vero animæ noſtræ vere informanti.

Probatur hæc ſententia Ariſt. Et dubitari non debet, hanc eſſe mentē Ariſto nam ſi nō pōt cognoſcere aliam operationem propriam, niſi dependentē a phantaſmate, utique non poſſet oſtendere animę ſeparabilitatem: quia dependentia talis impediret, quo minus poſſet ſeparata operari. ſicut deficiente obiecto nō poteſt eſſe actio, Loquitur igitur Ariſtoteles de operatione. quæ nullo modo pēdet a corpore, quamuis ſecundum veritatem ſufficiat illa altera, ut probandum eſt in lib. 3. ſed ſolum ſecundum Ariſtotelem dicimus hoc.

Et nota, quod hoc fuit argumētum fallax Alexandri, quod male a quibuſdam putatur inſolubile in uia Ariſto. ſi anima non intelligit ſine imaginatione, non poteſt eſſe ſine corpore, ut dicitur in præſenti: at 3. de anima tex 36. non poteſt intelligere ſine phantaſmate concluduntur: ergo nō eſt ſeparabilis Hoc autem argumē tum nullū eſt, ut docebimus (Deo dante) 3 de anima. nam & eſſe poteſt intellectio aliqua ſine imaginatiōne: quamuis initio utatur phanthaſmate, tñ productis ſpēbus intelligibilib. poſtea illas aſſeruat, & eis pōt ſine phātaſmate uti. Sed đ his poſtea.

Dubium tertium eſt Videtur enim Ariſtotele argumentari de oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis, qui modus argumentandi uitioſus eſt. Dicit enim: Si eſt operatio propria, anima eſt ſeparabilis: ſi non eſt propria, non eſt ſeparabilis: hoc eſt, ac ſi diceret, Si eſt homo, eſt animal; ſi non eſt homo, non eſt animal. *Dubium 3.*

1. Sentētia Pauli Ven. Ad hoc varia eſt Philoſophorum expoſitio, Paulus Venetus exiſtimat uitio impreſſorum. locum eſſe incorrectum: debet enim aliter legi, ut fiat ab oppoſito conſequentis, ſic: Si eſt operatio propria animæ, ipſa eſt ſeparabilis, ſi non eſt ſeparabilis, non eſt propria operatio ipſi.

Reiicitur prima ſententia. In hoc non eſt audiendus Paul Venetus: nam literam iſtam receperūt omnes, antiquiſsimi etiam Interpretes Græci Ariſt & præterea habent optimum ſenſum, vt dicemus.

2. Sentētia Themiſtii & Auer. Aliter reſpondet Themiſtius, & Auer. quod in conditionalibus de contingenti, valet ille modus arguendi. Vocantur conditionales de contingenti, quæ ſunt bonæ conſequentiæ cum contingenti, & non aliter. V. g. ſi eſt animal, contingit ut ſit homo: hæc eſt conditionalis contingentis, quæ eſt bona conſequentia: at niſi eſſet contingens, non eſſet bona: dicunt, ꝙ in his ualet, ut ſi eſt coloratum, contingit eſſe album, ſi non eſt coloratum, non contingit eſſe album. Ita dicunt in pręſenti eſſe modum arguendi ſimilem, nam Ariſtoteles loquitur per uerbum Contingit.

Reiicitur ſnia Auer. Mihi non arridet iſta expoſitio, quia verbum, Contingit, in præſenti accipitur pro ineſſe, nec Ariſtoteles curat modo huiuſmodi conſequentias de contingenti, imò ut Philop dicit, contingens ſumitur hic pro neceſſario, nam uariè ſumitur aliquando, ut dicitur 1. Priorum.

3. Sētentia Aeg. &c. Alia eſt expoſitio Aegid. Apollinar. & Caiet Thien. quod in terminis conuertibilibus ualet ſimilis arguendi modus, ut notum eſt. Sunt autem huiuſmodi termini conuertibilis, habere propriam operationem, & eſſe ſeparabilem.

Reiicitur 3. ſentētia. Hæc expoſitio melior uidetur, præcedē tibus, adhuc tamen non omnino placet, nam iam eſſet mala forma argumentationis, & ſolum eſſet bona ſecundum materiam, non autem credi debet, quod in re

iſta

ſta Ariſtotelis, tali modo arguendi materiali uteretur, prę ſertim cum non conſtet illos eſſe terminos conuertibiles.

4 Sĕtentia D. Tho. Philopo. &c. Verior. Idcirco mihi placet expoſitio S. Tho. Philoponi, & Simplicij, quòd hic nullus fiat argumentandi modus, ſed ſolum proponantur duo canones, ſeu duæ maximæ, quarum altera ſit: Si eſt propria operatio animæ, ipſa eſt ſeparabilis. Altera: Si nulla eſt propria, non eſt ſeparabilis: nulla tamen fit argumentatio, nec id opus eſt, ut patet.

Dubium 4 Quartum dubium eſt, circa priorem maximam, quod mouent Græci, Simplic. & Philop. Oculus enim habet operationē propriam, non tamen eſt ſeparabilis à toto, ut ſeparatus uideat: ſimiliter etiam lingua, & alia huiuſmodi.

Sol. dubij Phil. Ad hoc reſpōdet Philoponus, ut enim nos ſupra diximus, multipliciter dicitur proprium. Videre autem eſt proprium oculo, tertio modo, ut diſtinguitur ab alijs partibus animalis, quibus uidere nō ineſt; at non ut comparatur toti. Oculus enim toti cōtinuus, & ab eo pendens, habet uidere, propterea non eſt ipſi proprium ſic, ſed toti commune. At animæ operatio propria dicitur, in quo totum, ſeu corpus non communicat: atque, ob id ipſa ſeparabilis eſt à corpore, ſed non oculus à toto, nec à partibus alijs, ut faciunt, & ſuſtentant totum.

Dubium 5 Quintum dubium eſt circa ſecundam maximam. Nauta enim non habet operationes ſuæ artis, niſi in naui, & auriga in curru: at ſeparari poſſunt ab his.

Solut. ex Simp. & Philop. Reſpondet Simplicius, & Philop. quòd quamuis nauta ut nauta, non habeat operationem extra nauim, tamē ut homo eſt, habet operationes proprias, quorum ratione poteſt ſeparari.

Nota. Ex quo elicitur unum, quod ut forma ſit ſeparabilis, non opus eſt ut omnes ſuas operationes habeat proprias: ſat eſt, quòd ſit aliqua, quā extra corpus poſſit exercere, quamuis non reliquas. Vnde anima rationalis ſeparata utitur intellectione, non ſenſu, non etiam alijs communibus, & ob illam talem ſeparabilis eſt.

Videntur autem & animæ paſſiones. Tex. XIV.

VT modū definiendi paſſiones animæ det, & vt doceat, cuius artificis ſit eas conſiderare, reſpondet dubio propoſito, quod animæ videntur communes. Loquitur autem dubitatiuè: quia non omnes prorſus communes ſunt, ſed ſenſitiuæ, & appetitiuæ, ac vegetatiuæ. Exempla autem appetitiuarum poſuit, vt declarabimus. *Quod videatur eſſe communes omnes operationes.*

Dicit igitur, has eſſe communes animæ cum corpore: quod duplici oſtendit ſigno: Alterum eſt; quia aliquos experimur, multis illatis iniurijs, non iraſci, alios verò minima illata, multum iraſci; quia ſanguis feruet circa cor, vt homines colerici facile ob calorem iraſcuntur; flegmatici verò, ac melancholici difficile. Cum igitur ira non ſit ſine corporis mutatione, videtur eſſe paſſio communis: ſimiliter de aliis effectibus. Ita omnes explicant ſignum hoc, vt ex diuerſorum hominum complexione ſumatur: & eſt bona expoſitio. *Probatur primo ſigno*

Quamuis magis ad literā dici poteſt, quod ſit de vno homine, qui aliquando iraſcitur leui ex cauſa, aliquando non etiam ex graui: & hoc, quia aliquando feruet ſanguis, aliquando non: patet igitur eſſe paſſionem communem. Id autem experientia patet: nam quodam tempore homines facilius iraſcuntur, ut vere, quam hieme, & ſaturi quam ieiuni, & potatores vini in ebrietate, ſecundum etiam alias diſpoſitiones. *Altera expoſitio.*

Alterum ſignum eſt, quia aliqui nulla oblata cauſa terroris ita timent, ac illi quibus terribilia oblata ſunt, quales ſunt melancholici: quod non poſſet prouenire, niſi temperies corporis iuuaret ad huiuſmodi paſſiones: Sunt ergo communes cum corpore. *Probatur ſecundo ſigno.*

Nota, quòd temperies corporum ad huiuſmodi paſſiones, multum faciunt: quidā enim ad has, quidam ad illas ſunt propiores, vt dicitur 2 de part c. 2 & 4. Fecitq; Gale. librum de hoc inſcriptum, ꝙ mores animi tēperaturas corporum ſequantur. *Nota I.*

Scias tamen, ꝙ hæ paſsiones licet naturales ſint, nec naturaliter poſsint eradicari, nunꝗ inferunt vim rationi, nec cogunt,

Nota 3. Communes affect9, & operationes animæ ſunt in triplici differentia.

libertatem, quamuis multum alliciant: de hoc tamen alibi dicemus. Aduerte vlterius, quod huiuſmodi communes affectiones & operationes ſunt in triplici differentia. Quædam naturales, quales ſunt vegetatiuæ, vt nutritio, & augmentatio. Quædam ſenſitiuæ, quales, ſunt operationes omnium ſenſuum exteriorum & interiorum, vt viſio, auditio, imaginatio, cogitatio, memoratio. Et aliæ quędam appetitiuæ; quæ rurſus diuiduntur. Quædã enim ſunt ſecundum iraſcibilem, quæ tendit in bonum arduum, vel malum, vt ira, timor, audacia. Quædam ſecundum concupiſcibilem, quę tendit in bonum, vel malum, vt amor, odium, triſtitia, deſiderium, gaudium: omnes hæ ſunt operationes communes, de quibus in ſequentibus latè tractandum eſt.

At Ariſt. non explicuit omnes has, ſed ſolum eas, quæ ſunt appetitiuæ: quia illæ propriæ paſſiones dicũtur, quia cum alteratione ſenſibili fiunt. At vegetatiuæ operationes, actiones ſunt: ſenſitiuæ verò nõ ſunt cum propria alteratione.

Et aduerte, quod quinque exẽpla priora textus ſunt pro iraſcibili: tria poſteriora pro concupiſcibili.

Si autem ſic habet, manifeſtam. Tex. XV.

Infert Ariſ. ex dictis paſſiones eẽ diffinien-das per materiam.

INfert illa duo, propter quæ determinaret animæ paſſiones eſſe communes. Alterum eſt, quòd definiri debent per materiam. Et probatur, quia ſunt rationes in materia, & à materia pendentes: vt iraſci eſt paſſio exiſtens in corpore, & ſenſibili materia, quia eſt cum ſanguinis motione. debet ergo definiri per talem materiam.

Exemplũ ĩ iræ definitione.

Aſſignat autem definitionem iræ quæ talis eſt: motus talis corporis, aut partis, aut potentiæ, ab hoc gratia huius. In qua definitione ponitur materia, quæ notatur per illa tria verba, Huius corporis, Partis, Potentiæ: vt detur intelligi: triplex materia; remota, ſcilicet animal, eſt motus animalis; & proxima pars, ſcilicet eſt motus cordis: hæc enim ſunt ſubiecta: & materia ſimul cum virtute alteratiua, ſcilicet eſt motus calidi. Materiam enim cũ virtute

Text. explicatio.

alteratiua vocat potẽtiam ſecundum Philoponum: aut ſecundum pleroſque Latinos, per potentiam intelligit iraſcibilis appetitum. Vno ergo ex his modis per materiam definitur, dicitur, Ab hoc, ideſt ab iniuria illata, in quo notatur efficiens; Gratia huius, ſcilicet propter vindictam, in quo exprimitur finis.

Infert ſecũdum Ariſt. phyſici eſſe conſiderare de anima.

Alterum quod colligit eſt, Phyſici eſſe conſiderare de anima, aut de omni, aut de ea, quæ huiuſmodi paſſionum materia lium eſt principium: quod idem docuit 6. Metaph. tex. 3.

Aduertendum autem, quòd dicit, Non de omni: vel propter Intelligentias, vt aliqui dicunt, quæ aſſiſtunt orbibus, quamuis proprie non ſint cęlorum animæ. Vel propter rationalem animã quatenus eſt à corpore ſeparata, vt alijs dicunt: quia hæc poteſt ſeparari à corpore, & per ſe ſubſiſtere. At de rationali quantum ad operationem illam, in qua nullo modo communicat corpori, ut diximus ſuperiùs, uel etiam ſecundùm illum ultimum gradum intellectiuum, ſicut aliqui alij dicunt, ut uidemus; uel denique quod uerius putamus, Ariſtoteles eo loco ſolum in genere concludit ad Phyſicum ſpectare tractationem animæ, quia hæc habet operationes in materia. Addit autem. Non de omni, uel ſaltem de tali; ac ſi dicat ſub conditione, Si aliqua anima reperiretur, quæ non haberet operationes ullas in materia, & corpore, de illa agere nõ ſpectaret ad Phyſicum: at uerò an talis aliqua ſit uel non ſit, nil determinat, ſed poſtea tractaturus eſt cum de intellectiua differet.

Differenter autem definiet naturalis. Tex. XVI.

Alter definiendi modus per formam Exẽplũ in iræ definitione.

CVm modum definiendi Phyſicum harum paſſionum poſuiſſet, nunc ab alijs artificibus ſecernit, & præcipue a Dialectico, qui eaſdem paſſiones definit. Eſt igitur diſcrimen, quòd Dialecticus definit per formam, ut iram definit eſſe appetitum uindictæ: appetitus autem uindictæ eſt forma iræ. at Phyſicus per materiam definit, ut ira eſt ſanguinis motus circa cor.

At

Tertius definiendi modus per materiam & formam ſimul.

At quia tales formæ in materia ſunt ſecundum ſe, fit, vt ſit alia tertia definitio utrumque continens; ut ira eſt appetitus uindictæ ex ebullitione ſanguinis circa cor.

Alterũ exemplum in definitione domus.

Eſt etiam aliud exemplum de domo; formalis definitio eſt operimentũ arcens pluuias, & ventos, materialis, eſt conſtructum ex lapidibus, lignis, & reliquis: tertia eſt ex utroque, operimentum ex lapidibus, llgnis, & reliquis, arcens ventos, pluuias, ac tempeſtates.

Et hoc eſt, quod litera dicit, quòd definitio hæc domus, dicit formam in his, ſcilicet materia, lapide, calce, & alijs, propter iſta, id eſt, ad arcendas tempeſtates: finis enim cum forma etiã computatur, ut dicit Philoponus.

Quæſtio. 1. Ariſt. quæ præſtãtior definitio, et magis Phyſica.

Conſtitutis his definitionibus, duas mouet quæſtiones. Altera eſt, quæ ſit magis phyſica definitio, quæ datur per formam, an quę datur per materiã, an quæ ex utroque conſtat.

Solutio quæſtionis.

Ad hoc uult reſponſum eſſe, hanc ultimam eſſe magis phyſicam, ob rationem datam, quia eſt perfectius explicãs rem, cum pendeant a materia, quam quidem Phyſicus conſiderat.

Qõ 2. utra magis Phyſica per formam, an ꝑ materiam.

Altera quæſtio eſt, illarum duarum ſcilicet per materiam, & illius, quæ eſt per formã, utra ſit phyſica. Et hoc eſt quod dicit. Illarum vtraque, quæ? ideſt ex illis duabus prioribus, quæ eſt phyſica magis? Reſpondet in ſequenti textu.

An non eſt aliquis, qui circa paſſiones. Tex. XVII.

Sol. quæſtionis primæ.

R_Eſpondet illam eſſe phyſicam, quãuis Philoponus & Simplicius velint, vt reſpondeant nullius eſſe artificis, ſed textus non id indicat, & in quæſtione examinabitur, ſed quòd eſt phyſica, uniuerſaliter loquendo.

Phyſicus ſolus conſiderat in uniuerſum paſſiones non ſeparabiles ut non ſeparabiles, non alii.

Et ad huius manifeſtationẽ dicit, non eſſe artificem, qui conſiderat materiæ affectus omnes non ſeparabiles, & in quãtum non ſeparabiles ſunt, niſi phyſicus, qui circa ſenſibile corpus in uniuerſali uerſatur, quod oſtenditur inductione. Nã aliqui bene conſiderant paſſiones non ſeparabiles a materia, & ut nõ ſeparabiles; ſed non omnes, ſed aliquot in particulari, ut medicina corpus humanum.

Et artes aliquæ mechanicæ, aliquas materiæ affectiones, ut ligni, uel ferri, uel alterius aliquas qualitates materiæ, & arti conuenientes, at nõ uniuerſaliter materiam oẽm ſenſibilem ſpeculantur.

Alii artifices conſiderant quidem res, quæ non ſeparantur re a materia, cõſiderant tamen, non ut in materia, ſed abſtrahendo, & remouendo, ut Mathematicus.

Alij conſiderant ea, quę non ſunt in materia: & hic eſt Metaphyſicus, relinquitur ergo uniuerſaliter materia Phyſico, ob id definitio per materiam eſt magis phyſica. Hoc tamen in quæſtione examinabitur.

Sed redeundum eſt unde ſermo. Tex. XVIII.

Anima paſſiones cões non ſeparari a materia.

FActa iſta digreſſiuncula circa differentiam Phyſici ab aliis, regreditur ad id, quod dixerat tex. 15. Dicit, quòd animi paſſiones ſcilicet communes, eſſe, quæ a naturali, & ſenſibili materia ſeparari nequeunt, ſicut timor, odium, & reliqua, & non ſunt ſicut linea, & mathematica res, quæ a ſenſibili materia abſtrahuntur, licet in ea ſint: materiales uerò paſſiones, & in materia ſenſibili ſunt, & in ea conſiderantur, & hic eſt finis Prologi.

An Dialecticus definiat per formam. Quæſt. VII.

1. Argumẽtum ad partem negatiuam.

QVæ in hac parte difficultatem faciunt, hæc ſunt. Primò. Vel comparatur Dialecticus ſuis intentionibus, uel rebus ipſis quibus intentiones applicantur: ſi fiat comparatio prior, profectò non per ſolam formam definit, ſed etiam per materiam: definit enim propoſitionem per terminos, qui ipſius materia ſunt: definit ſyllogiſmum per propoſitiones; & demonſtrationem per præmiſſas, ex quibus conſtat: quæ definitiones ſunt per materiam Si verò dicatur poſte-

rius uidetur id eſſe non poſſe, quia Dialecticus ut talis eſt, non agit de rebus, ergo non definit per formam.

2. Arg. Secundo Dialecticus cùm modos prædicandi conſiderat, non definit, niſi per prædicata: at forma nô prædicatur de re: non enim dices homo eſt anima, ergo nô eſt dialectica definitio per formam.

3. Arg. Tertiò. Definitio dialectica dicitur vana. tex. 11. ergo non eſt per formam. Non enim vana eſſet, imo melior, quam phyſica quæ eſt per materiam, quia melior eſt forma, quam materia.

4. Arg. Quarto, quia non eſſet differentia dialecticæ definitionis, a mathematica, & metaphyſica: hæ enim etiam per formam ſunt.

Prima opinio ferè cõmunis. Circa hoc eſt ferè vna communis opinio, quam tradit Albertus tract. 1. c. 7. & Iandu q. 12. & Apollon. q. 9. & Caietan. Thie. in præſenti, & alij dicunt formam capi dupliciter: *Duplex forma.* Vno modo pro altera parte compoſiti diſtincta contra materiam; & talis dicitur forma partis. Altero modo ſumitur pro prædicato ſubſtantiali rei, ut animal dicitur forma hominis. In quo autem differant hæ duæ formę, non omnes conſentiunt, ut poſtea dicam.

Dicunt igitur duo. Primum, quod Dialecticus non definit per formam partis. Præterea, quia multa ſunt, quæ non habent formam partis, vt accidentia, quę ſimplicia ſunt, quæ tamen Dialecticus definit per formam, & propterea quod talis definitio eſſet diminuta, cum rei ſubſtantia materiam includat.

Dicunt ſecundo, quod Dialecticus dicitur definire per formam, quia definit ꝑ prędicata ſuperiora, puta genera & differentias, quę ſunt forma ſecundo modo.

Not. cur definitio per genus & differentiã dicatur Dialectica, & ꝑ formam. Notat tamen Iandunus, quod Dialecticus, ut talis eſt, adhuc non definit per genus & differentiam, quia ipſius non eſt conſiderare res; ſed talis definitio attribuitur dialectico, & neſcit ipſe cauſam, quare tribuatur dialectico. enumerat ſententias quorundam, quę illi non placent, & merito.

At Albertus videtur huius cauſam reddere, quia non fiunt tales definitiones, niſi quatenus partes ſumuntur ſub uniuerſali intentione logica generis, & differentię: ac ob id formalis definitio dicitur, quia intentio eſt, ut forma, ſ. eſſe genus, eſſe differentiam. Hęc ſunt quę ex philoſophis habemus in hac difficultate.

Circa cuius explicationem ſit primũ fundamentũ, materiã ut ad pręſens ſpectat, eſſe triplicem. *1. fund. Triplex eſt materia, ex qua, & in qua, et prædicationis.* Quędam eſt ex qua, puta ſubiectũ, ex quo aliquid fit, ita, vt ſit pars ipſius rei factę: talis eſt materia prima reſpectu ſubſtantiarum compoſitarum: & huic opponitur forma, quę eſt altera pars compoſiti. Altera materia eſt in qua, quę non eſt quidem rei pars, ſed ſubiectum, ſicut eſt ſubſtantia compoſita reſpectu accidentis, & materia prima reſpectu formę. Tertia eſt materia prędicationis, & talis eſt inferius reſpectu ſuperiorum, ut ſingularia reſpectu ſpecierum, & ſpecies reſpectu ſuperiorum.

Diſcrimen inter materiam ſubſtantiæ, & accidentis. Differt autem inter ſubſtantias, & accidentia, ꝙ ſubſtantiæ perfectę ſenſibiles habent quidem materiam ex qua, & materiam prędicationis, ſi in uniuerſali ſumantur; non tamen materiam in qua. At accidentia habent materiam in qua, ſcilicet ſubiectum, non tamen, ex qua, quia ſimplices formę ſunt: habent etiam materiam prędicationis, cum prædicamentum componant.

2. fund. Genera & prædicata eſſentialia in ſubſtantijs ſenſibilibus, non ſolum dicũt formã, ſed materiam. Sit ſecũdum fundamentum notandũ. Genera & prædicata eſſentialia in ſubſtantijs ſenſibilibus non ſolã formam dicunt, ſed etiam materiam ex qua. V. g. animal, non ſolam animã dicit, ſed ſimul corpus, ac totam rei ſubſtantiam: ſimiliter rationale, & unumquodque horum.

Sed ſtatim dubitabis; Si ergo iſta omnia prædicata totam rei ſubſtantiam claudunt, vt quid de una multa prædicãtur?

Solutio. Reſpondeo, quòd forma rei, licet vna ſit in rebus ſingulis, tamen multiplex eſt in uirtute, & exercet ea, quæ multæ facerẽt. V. g. una eſt in homine anima, at per eã materia recipit eſſe corpus, ac ſi eſſet forma corporis; & eſſe viuentis, ac ſi eſſet forma viuentis: & eſſe animalis, & eſſe hominis. Idẽ fit in alijs, ſi diuerſæ formæ eſſent, vtique a ſingulis ſingula ſumerẽtur prædicata. Modò etiam, licet una ſit, ſumuntur illa, ad notãdum ipſius multiplicitatem in ualore, & uirtute, ut penetret & percipiatur materia cuiuſcunque rei: Et ſicut forma eſt multiplex uirtute, ita i materia ſunt diſpoſitiones variæ in virtute

tute & re, quæ deſeruiunt pro varijs virtu tibus formæ: vnde in ea ſunt diſpoſitiones corporis viuentis & aliorum; quod eſt notandum. Ex quo habes, ꝙ omnia prædicata dicunt totam naturam, ſcilicet materiam & formam, & ſingula etiam prædicata, tamen præcipuè formam: ab ea n. denominatio ſumitur: vt album dicit corpus, & albedinem, ſed hanc præcipuè. Sumitur etiam diſtinctio ex ipſius formæ multiplicitate virtuali, de hoc tamen copioſius diximus in Logica.

Nota. *Non ſunt plures animæ in compoſito pro ſingulis prædicatis eſſentialibus.*

Hinc colligo duo contra Iandunum. Alterum, quod iſta prædicata non ſolùm dicũt formam rei, vt ipſe putat. Et in hoc differt Iandunus ab Alberto, qui tenet, ꝙ dicunt totam rem. Alterum, quòd non differunt niſi ratione: ipſe enim exiſtimat, quod realiter differunt, quia putat eſſe diuerſas formas realiter diſtinctas, à quibus unumquodque ſumitur: hoc tamen alibi impugnabitur. Hoc ergo eſt de ſubſtantiis.

De prædicatis eſſentialibus accidentiũ, an includant materiam & quò.

At in accidẽtibus aliud eſt. Cùm enim ſint ſimplices formæ, ipſorum genera, & prædicata ſolam formam dicũt, nullo modo materiam, quamuis forſan dicant intrinſece ordinem ad ſubiectum: ſed hoc poſterius examinabitur. Sat eſt, quod non includunt materiam ſicut ſubſtantiæ: tũc autem eorum diuerſitas ſumitur ex multiplicitate uirtuali unius accidentis.

Nota.

In omnibus autem aduertendum eſt, quòd non ſola multiplicitas ſufficit ad genera, & differentias, niſi ſit per modum compoſitionis, ut unum determinet alterum, ut alibi diximus.

Prima concluſio.

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Logicus definiens per genus & differentias, definit per formam; ſed non definit per genus & differentias res ipſas inquantum Logicus, ſed ut ſimul ſumitur cum habitibus aliarum ſcientiarum.

Diſtinctio quædam inter Logicũ, & Dialecticũ, ex qua explicatur concluſ.

Hæc omnia declaro. Aduertẽdum igitur, gratia claritatis hic diſtinguo inter Logicũ, & Dialecticum. Voco Dialecticũ topicum, qui circa quamcunque rem probabiliter diſputat. Logicum uoco in præſenti, qui methodum uniuerſalem docet ſciendi, qui dicitur docens, & ſimul etiã utitur methodo, per alios habitus ſcientię; ut cum habitu phyſico definit, & diſſerit de phyſicis, ſimiliter per metaphyſicũ & per mathematicum, de alijs rebus, qui dicitur Logicus vtẽs: talis logicus eſt qui definit per genus & differentiam, non ille alius, qui nullam rem verſat, ſed ſolũ methodum rei cognoſcendæ. & hoc eſt quod dicit concluſio.

Dubium, cur dicantur Logicæ definitiones Solutio.

Sed dices; Cum ille Logicus ſit ſimul cum habitu alterius ſcientiæ, quare definitio illi tribuitur, & non potius illi ſcientiæ, puta phyſicæ, vel alteri?

Dico, quia eſt communis modus definiendi in omnibus; non ſolum enim res phyſicæ, ſed mathematicæ, ac metaphyſicæ definiuntur genere ac differentia: cumque modus ſit communis, ideo tales definitiones tribuuntur Logico, ac Logicę nominantur.

Cur hæ dicantur definitiones per formam.

Dicuntur etiam huiuſmodi definitiones ſecundùm formam propter duo. Primò: quia genera, ac differentiæ quamuis totam materiam dicant, præcipuè tamen formam explicant, ac ab ea ſumuntur, ut diximus in fundamento. 1 Secundò, quia ſunt prædicata: & talia dicuntur forma reſpectu eorum, de quibus prædicantur. 2

2. Concl.

Secunda concluſio. Dialectica definitio dicitur etiam ſecundùm formam, ſed alia de cauſa. Voco hic dialecticam definitionem eam, quæ ab accidentibus ſumitur. Dialectici enim probabile conſiderantes ſæpè per accidentia, ac ſenſibus nota deſcribunt: & hiuiſmodi dicuntur ſecundùm formam, quia accidentia dicuntur formæ reſpectu ſubiectorum, de qua definitione diximus tex. 11.

3. Concl.

Tertia concluſio. Logicus ſuas intentiones per materiam etiam definit. Hoc notum eſt ex argumento primo; habet enim ſuas formas, ac materias Logicus per quas propria ſubiecta definit.

Has tres cõcluſiones eſſe veras; ſed non ad mentem Ariſt.

Hæ tres concluſiones veræ ſunt, nec in ipſis diſſentio a communi doctrina prædictorum Philoſophorum: exiſtimo tamen, non eſſe ad mentem Ariſt. in præſenti. Nam, ut patet ex ipſo tex 16. ſolum loquitur de definitionibus phyſicorum paſſionum, & non abſolutè de omnibus definitionibus; quod benè notauit Paulus Venetus.

Nota. *Diſcrimen inter definitiones ſubſtantiæ & paſſionum.*

Eſt autem aduertendum, quòd paſſiones phyſicæ dicunt quidem materiam, ſed non ſicut ipſæ ſubſtantiæ. Hæ enim includunt materiam ex qua, & tãquam ſui partem:

tem: vnde fit, vt nullo modò definiri poſſint, niſi claudatur materia in definitione: aliter non eſſet definire talem ſubſtantiam.

At paſsiones phyſicæ, licet per ſe, & ſecundùm ſe in materia ſint, tamen eſt materia in qua, & vt ſubiectum, nec eſt ipſarum pars conſtitutiua: unde fit, vt poſsint definiri abſq; eo, quòd exprimatur materia, licet ſit aliquis ordo ad materiã ſemper, ſicut poteſt definiri albedo abſque eo, quòd ſumatur expreſsè proprium ipſius ſubiectum. Tales definitiones dicuntur formales, quia formarum ſecundùm ſe ſunt, & ſunt non exactæ definitiones, cũ non exprimant rem pefectè, ſicut exprimitur, cùm ſumitur materia ipſa.

Quæ ſit mens Ariſto. cũ ait, formales definitiones eſſe dialecticas.

Illas igitur vocat Ariſtoteles dialecticas definitiones, quia talis cognitio tribuitur Dialectico, quia eſt rei phyſicæ non conſideratæ modo phyſico. Vnde ſicut probabile; quia nullius eſt ſcientiæ, datur Dialectico; ita res propria alicuius ſcientiæ non conſiderata modo illius ſcientiæ, ſed communi, datur etiam Dialectico.

Nota.

Quaſdam definitiones formales nõ eſſe dialecticas.

Ex quo attende, quòd non eſt dialectica definitio, quę datur per formã, ſed quæ datur per formam rei ſecundùm ſe pendentis a materia. Vnde Mathematicus ét definit formas, & Metaphyſicus: non tamẽ tales dicuntur definitiones dialecticæ, quia illa ex ſe non dicunt materiam.

At illæ dialecticæ ſunt, quæ ſunt rerũ ſecundum ſe a materia pendentium, & quæ vt tales deberent conſiderari: & per materiam non dantur proximam, ac propriam, ſed ſine materia, vel per materiam communem, alienam ab illa ſcientia: vt ſi diceret, riſibilis eſt potentia ad ridẽdum. Vel ſic, eſt aptitudo ſubſtãtiæ ad ridendũ. Hanc autem doctrinam, & expoſitionem multum obſerua.

4. Concl. iuxta mentem Ariſt. quæ ex dictis ſequitur.

Ex quibus ſumitur concluſio. Dialecticus dicitur definire per formam; quia accidentia ſecundum ſe a materia tali pendentia, non per eam definit.

Ad 1.

Ad argumenta ſolutio patet. Ad primum dico, quòd non eſt ſermo de intentionibus, ſed de rebus, quæ Logico tribuuntur propter id, quod diximus in prima concluſione, & propter id, quod notauimus circa tertiam.

Ad 2.

Ad ſecundum patet ſolutio: Nam ſi loquamur de definitione iuxta primam concluſionem, illa prædicatur, cum dicãt genera & differentiã totam rem: ſi verò loquamur de animæ paſſionibus, illæ definitiones formales prædicantur, quia ſubiectum non eſt pars paſſionis: & ita dicitur, ira eſt appetitus vindictæ, quæ definitio formalis eſt.

Ad tertium iam diximus tex. 11. quare definitio dialectica dicatur vana. Dico etiam modò, quòd licet ſit per formam, vana dici poteſt: quia talem formam non perfectè exprimit, quia ſecundum ſe a materia pendet. *Ad 3.*

Ad quartum ſolutio patet ex dictis in cõcluſione tertia; aliter enim dicitur Mathematicus, & Metaphyſicus definire per formam, aliter Dialecticus. Illi enim definiunt formas ſecundum ſe a materia independentes: at Dialecticus formas materiales, ac pendẽtes a materia ſine propria materia tali definit. Eſt autem obſeruatione digna huius difficultatis reſolutio. *Ad 4.*

An Phyſicus definiat per materiam. Quæſtio. VIII.

ARiſtoteles hoc docuit intereſſe inter Phyſicum, & Dialecticum, quòd hic per formam ſolam, ille per ſolam materiam, vel per materiam, & formam ſimul definiret. At videtur, quòd fieri non poſſit, vt per ſolam materiam definiatur. Primò ex Ariſt. 7. Metaph. tex. 34. vbi prohibet definitionem dari per ſolam materiam. Et confirmo: quia definitio explicare debet totam rei naturam: at ſola materia nullius eſt naturæ. ergo definitio non eſt per ſolam materiam. *Primum argumentũ ad partem negatiuam.*

Præterea ſecundò. Illa definitio, quæ ab Ariſt. datur per materiam, videtur habere formam: dicit enim ſanguinis ebullitionem circa cor eſſe iram: at ebullitio forma quædam videtur: non eſt igitur materialis talis definitio. *2. Argumẽtum.*

Præterea tertio. Definitio danda eſt per notiora; at materia, vt notum eſt, ignota eſt valde: non ergo per materiam ſolam definiri contingit. *3. Argumẽtum.*

Præterea quartò. Si conſiderẽtur definitiones *4. Argumẽtum.*

Not. in quo ſenſu ab Ariſt. & in quo ab eiꝰ interpretibus q̄o tradatur. nitiones phyſicæ, non videntur eſſe ꝑ materiam Patet in definitione naturæ, temporis, motus, materiæ, cauſarum, & aliorum, quæ non definiũtur per materiam.

Hic aduertendum, quòd ſi ſolus Ariſt. ſenſus eſſet diſcutiendus, facilè eſſet reſpondere. *Reſpon. ad quæſtionem* Non enim Ariſtoteles dicit, ꝙ ſemper phyſicus definit per materiam ſenſibilem: de hac enim eſt ſermo, ſed ꝙ has animi paſſiones definit per materiã ſenſibilem, quæ eſt ſubiectũ aliqđ ſenſibile: at expoſitores aſſumunt in uniuerſum, Phyſicum per ſenſibilem materiã definire: at quo id modo intelligatur, id eſt a nobis exponendum

Tria Phyſicus definit. Sunt enim tria, quæ Phyſicus definit, & non omnia vno modo: hæc ſunt ſubiecta, & ſubſtantiæ compoſitæ, ſcilicet, elementum, miſtum, viuẽs, & ſpecies horũ: ſimiliter horũ eſſe, ac principia: ſimiliter etiam eorundem paſſiones.

Quadrupliciter autem definit per materiam ſenſibilem. *Quadrupliciter. Philoſophus definit ꝑ materiam ſenſibilem.* Primò per materiam partis, & ex qua, & hæc eſt materia prima diſpoſitionibus induta: hoc modo definit compoſitas ſubſtantias, ut ſi hominem per talem animam, ac corpus definiret, aut uiuens, aut aliquid aliud.

1 Secundo, definit per materiam in qua,
2 ſcilicet per ſubiectum ipſius definiti proprium, & ſic definit paſſiones, ac proprietates, ac aliquas formas ſubſtantiales, vt animam per corpus organicum.

3 Tertiò definit per materiam ſenſibilem; quia definit per aliquod prædicatũ, quod talem materiam includit implicitè, ut cum definit per genus, & differentiam: ut, homo eſt animal rationale: animal enim & rationale ſenſibilem claudunt materiam: dicunt enim ſubſtantias mutabiles, & cum ordine ad ſenſibilia, quo præcipuæ ſubſtantiæ definiuntur.

4 Quartò definit per materiam ſenſibilem, cum definit per motum, vel aliquem ſenſibilem effectum, & ſic principia definit.

His ergo modis Phyſicus definit variis in quibus ſemper dicitur per ſenſibilem materiam definire, quia definit per aliquid, quod ad ſenſum ordinem habet, & ad mutationem, ſiue hoc, ſiue illo modo, ut diximus: & hic eſt modus Phyſico neceſſarius definiendi, ut Phyſicus eſt.

Aduerte præterea ſecundò, ꝙ Phyſicus non definit per ſolam materiam, ita ut nihil niſi materia in definitione ſit, quamuis ſit materia proxima, quod bene docent Philoponus, Simplicius, & S Thomas, ſed ſumit aliquid cũ materia & hoc probat textus allegatus in argumẽto primo, ſimiliter etiam ipſum argumentum. Et eſt alia etiam ratio: quia materia ſola non poteſt enunciari de definito. Non enim dices, Domus eſt ligna, lapides, & reliqua; quod ſi in obliquo dicas, iam aliquid cum materia ſumes, ſcilicet, eſt cõpoſitum ex lignis, lapidibus, & reliquis. *Phyſicus non definit per ſolam materiam.*

Dices; Ergo modo dicetur definitio materialis Reſpondeo dici materialem, quia magis materiam explicat, licet formam contineat in confuſo, ſicut formalis, quę formam explicat, parũm autem materiam: quæ uerò ex utraque eſt, utrũque explicat in particulari, quod patet ex definitione domus quam per materiã, & formam dedit Ariſt. in textu, Domus eſt compoſitum defendens a pluuiis, & tempeſtatibus ex lapidibus, & reliquis. *Obiectio. Solutio.*

Nec mihi in hoc placet ſententia Philoponi, & Simplicii, qui dicunt definitionem materialem dici hoc loco eſſe eam quæ eſt per ſolam materiam, & hanc nullius eſſe Artificis, ſed oppoſitũ ex Ariſt. colligitur, ut expoſitum eſt. Argumentorum ex his ſolutio patet. *Reÿcitur ſñia Philopo. & Simplic.*

Ad primum dico, verum eſſe, quòd per ſolam materiam definire non contingit, hoc tamen non impedit, quo minus ſit definitio materialis, ut dictum eſt. *Ad 1.*

Ad 2. Ad ſecundum reſpondet Philoponus, quod ebullitio eſt quidem forma aliqua reſpectu ſanguinis, ſed eſt materia reſpectu formæ irę, ſ. appetitus uindictæ.

Ad 3. Ad tertiũ dico, quod notitia diſtincta notior eſt materia ſenſibilis, quam compoſitum: eſt enim materia principium. Notandum autem, quòd Phyſicus non ſolum definit per materias ſecundas, ut credidit Caiet. Thien ſed etiam per primã, ut dicit bene Apoll q. 9 nam materia prima eſt generationis ſubiectum, per quòd talis mutatio definiri poſſet. *Nota.*

Ad quartum ſolutio patet: Illę n. oẽs definitiones ſunt per materiam, quamuis non uno modo, ut diximus in primo fundamento Atque hæc de procemio. *Ad 4.*

Caput Secundum.

Intendentes autem de anima. Tex. XIX.

Quod primo ſint proponēda Antiquorum ſententia, & cur.

ANtequam animę ſubſtantiam veram oſtendat, Antiquorum ſentētias ponit ob duas cauſas, quarum prior eſt, ut ſiquid veri dixerunt, recipiamus, ac per ipſum ad alia iuuemur. Poſterior eſt, vt quæ falſa dixerunt, caueamus, ac vitemus. hoc eſt igitur, quod in hoc textu proponit.

Tex. expoſitio.

Dicit enim, quòd cum intendamus de anima tractare, neceſſe eſt prius dubitare, ac diſputare de his, quibus abundare debemus, id eſt, quæ perfectè ſcire uolumus. Diſputatio autem fiet, ſi pertranſeamus, & attingamus breuiter, quæ Maiores de anima dixerunt: ſic autem per has diſcurrere debemus, ut vera reſeruemus, falſa reiiciamus.

Methodus ad indagādam animæ ſcsentiam.

Statuit autem unum commune fundamentum, in quo oſtendit methodum indagandi animam, quæ eſt per motum, & cognitionem: hæ enim ſunt paſſiones, per quas animam omnes inueſtigabant, & hoc ob id, quia animata ab inanimatis maximè his duobus differre videntur, ꝙ oſtendit animæ paſſiones eſſe.

Dubium primum.

Dubitabis fortaſſe. Animatum differt ab inanimato ſubſtantialiter: non ergo per motum, & cognitionem, quæ accidentia ſunt.

Solutio.

Reſpondet bene S. Tho. quòd animatum, & inanimatum differunt eſſentialiter, & etiam accidentaliter: at quia eſſentialis differentia eſt occulta, primò ſumimus differentiam accidentalem, & per hanc inueſtigamus ſubſtantialem: & ſic per motum, & cognitionem, quibus animata ab inanimatis differunt accidentaliter cognoſcimus animam, per quam differunt eſſentialiter. de hoc tamen diximus in q. 1.

Dubiū 2.

Dubitabis iterum; quia non videtur motus ineſſe ſolum animatis: nam elementa, & mixta inanimata localiter mouentur.

Solutio.

Reſpondet Simplicius, quòd non hic motus quicunque ſumitur; ſed qui eſt ab intrinſeco, quo ſe aliquid mouet, & a ſe ipſo mouetur: talis autem non niſi animatis ineſt.

Dubiū 3.

Dubitabis fortè iterum, nam cognitio non ineſt omnibus animatis: non enim plantis.

Solutio.

Reſpondet Themiſtius, quòd hi Philoſophi non de alia anima differebant, niſi de animalium anima, imò forſan de humana, vt ſuperius dixit Ariſtot tex. 7 forſan etiam, quia plantas putabant habere ſenſum, vt dicitur libro de plantis.

Nota.

Aduertendum etiam, quòd per cognitionem, maximè tactionē intelligimus, quia omnibus animalibus ineſt tactus, non autem alij ſenſus: quamuis melius eſt, ut quamcunque cognitionem ſumat indifferenter, ſiue hanc, ſiue illam, ſiue ſenſus Intellectus.

Dicunt enim quidam & maximè. Tex. XX.

Quòd diuerſa fuerint Philoſophorū vią indagandi āiam, atq; adeò diuerſa differūt. Qui ꝑ motum indagabant & quod eorū principiū.

SEntētias Philoſophorum in varias ſortes ſeparat. Quidam enim per motū, quidam per cognitionem, quidam per vtrūque ſubſtantiam animæ indagantes diuerſa de ipſa protulerunt.

Primò enarrat eos, qui per motum indagabant. Hi omnes unico principio nitebantur, nihil mouere localiter, quod non moueatur, omneque mouens, moueri: cumque animam maximè fontem motus arbitrarentur, ipſam moueri maximè dicebant: at hinc quiſque quærebat, quod maximè mouetur, talemque ponebant animam.

Prima Democriti ſententia, & Leucippi eſſe ignem uiā ſeu calorem quēdam.

Fuit igitur prima ſentētia Democriti, ſimiliter Leucippi, qui dicebat, animam eſſe ignem, ac calorem quendam. Iſti enim ponebant atomos eſſe rerum principia, quas dicebant eſſe variarum, ac infinitarum figurarum, inter quas erant rotundæ, & ex his eſſe ignem, & animam.

Rationes Democriti.

Et hoc propter duas cauſas. Prior eſt: quia rotundum facillimè ſe cum alio corpore penetrat, cum careat angulis, qui tranſitum impedire ſolent ſimiliter rotundum facillimè mouetur, ut patet. At

hæc

hæc duo maximè animæ inſunt, quæ ſe cum corpore penetrant, ac maximè principium eſt motus.

Explicabat, atomos haſce ramenta, & corpuſcula, quæ ad Solis radios per feneſtras immiſſos apparere ſolẽt, dicebatque atomorum omniſeminariũ, id eſt, concurſum, eſſe principia nataturalium rerum quæ omnia ex ipſis conſtant.

Dubiũ 1. Dubitabis, Nunquid Democriti illa ramenta apparentia in radijs Solis, eſſe atomos, quæ ſunt rerum principia.

Solutio. Albertus ita credidit: Simplicius tamẽ Philoponus, & S. Tho dicunt Ariſto. non elicere illum poſuiſſe illa ut principia, ſed eſt exẽplum ſolum; nam Democritus dicebat eſſe atomos paruas, diuerſarum figurarũ & mouentes, ac per totum ſparſas, quæ omnia uidentur illis ramentis ineſſe, ſed non ſunt illa principia. Et hoc mihi uidetur, ac id etiam indicat textus: illa enim ſententia alterius eſt, ut dicetur tex. 22.

Dubiũ 2. Dubitabis iterum, an Democritus poſuerit atomos eſſe animam, uel ex his eſſe animam

Solutio. Simplicius, & Themiſtius dicunt illas eſſe animã, at Philoponus, & plerique Latinorum animã eſſe ex his. Sed parum refert hoc: quia nihil aliud eſt dicere, quã an anima ſint ſingulæ atomi per ſe, uel multæ ſimul: crediderim tamen ſenſiſſe multas ſimul: eſſe animam, aliter diceret infinitas eſſe animas in uno: quod eſt fatui, nec id admitteret Democritus: ex atomis igitur congregatis anima eſt ſecundum Democritum, & Leucippum.

Vnde & uiuendi terminum. Tex. XXI.

Signũ quo oſtendebat Democrit. QVodam ſigno ſuam ſententiam cõfirmabat Democrit. ſeu potius cuiuſdam effectus reddebat rationem Nam reſpiratio ineſt animalibus, ita, ut ipſa ceſſante, ceſſet vita; ipſa perſeuerante perſeueret uita. Huius cauſam dicebat hanc Democritus; nam a continente medio comprimuntur ipſa animalia, & cogũtur euomere atomos, quæ ſunt anima: at ipſum animal per inſpirationem reparat atomos, quæ iterum indigentes prohibẽt etiam, ne aliæ omnes egrediantur. Tãdiu autem durat uita, quamdiu poteſt animal recuperare atomos Vnde ſignum eſt atomos eſſe animam: aliter enim inſpiratio non uidetur neceſſaria.

Decipitur autem: non enim eſt neceſſaria inſpiratio, niſi ob cordis calidiſſimi refrigerationem; Vnde nõ omnia animalia reſpirant, niſi quæ ſanguinem habent, qui cor calefacit uehementer. *Confutatio ſigni Democriti.*

Dubitat Philoponus; quia in inſpiratione non ſolum atomi rotundæ videntur recipi, ſed aliarum figurarum. *Dubiũ contra Democritum, & ſolutio pro ipſo.*

Reſpondet, id ita debere eſſe; quia in egreſſu etiam recedunt atomi non rotundæ, tamen plures ſunt rotundę, quæ egrediuntur & recipiuntur propter ipſarum maximam agilitatem.

Videtur autem & a Pythagoræis dictum. Tex. XXII.

SEcundam ponit ſententiam eorum, qui per motum animæ ſubſtantiam indagabant: & hæc eſt quorundam Pythagoræorum: hi enim uidentur idem dicere cum Democrito: ponunt enim animã eſſe illa ramenta, quæ apparet in radijs Solis; tamen licet uidentur idem dicere non idem dicunt prorſus. Nam Democritus non poſuit illa ramenta atomos, ſed atomos illis dixit ſimiles, at iſti illa eadẽ poſuerunt *Secũda ſententia eorũ, qui per motum animam indagabant. Quorundã Pythagoraeorum, ſentẽtia animam eſſe ramenta quadã corporum.*

Tertia ſentẽtia eſt aliorum inter quos S Tho numerat Archelaum magiſtrum Socratis. Iſti dicebant non illa ramenta eſſe animam, ſed principium, quod ineſt illis, ratione cuius mouentur. Iſti duo mouebãtur hoc; quia atomi huiuſmodi ſunt quædam maximè motiua, & mobilia, cũ nullo vento exiſtente, ſed aere tranquillo moueantur talia ramenta, anima autem debet eſſe maxime mobilis, cum maximè moueat. *3. Sentent. Archelai, animam eſſe non illa ramenta, ſed illorum principium*

Quarta ſentẽtia citatur, quæ eſt Platonis, hic enim ob idem principium dixit animam eſſe ſubſtantiam ſe ipſam mouẽtem. Conuenit cum alijs in hoc, quòd animam ſeipſam mouere, ac maxime mobilem debere eſſe dixit, at differt, quòd nõ *4. Sentẽtia Platonis. Animam eſſe ſubſtãtiam ſeipſam mouẽtem.*

ex

ex atomis, nec ramentis eſſe dixit, ſed ſubſtantiam aliam quandam, ut poſt dicemus.

No. ex qua cauſa ramenta fiãt. Circa hæc raměta aduerte cum Alberto in præſenti, quòd sũt partes craſſiores & terreſtriores vaporum reſolutorũ. Nã vapores habẽt inæquales partes: quædam ſubtiliores, & hæ citò reſoluuntur vel in aerem, vel eleuantur ſurſum manentibus particulis terreſtrioribus deorſum: & hæ ſunt atomi apparentes in radijs.

Ex qua cã moueãtur. Dices: Quæ eſt cauſa motus? Reſpondeo, ꝙ eſt ſemper agitatio aeris uel minima, & aer ſuo motu eleuat has atomis: ipſæ aũt ſua grauitate deſcendere conãtur iterumque eleuantur. Dico etiã cum Alberto, quòd radius ſuo calore illas attrahit, quæ ſua grauitate deſcendũt, ac ui caloris iterum aſcendunt, & aliquando velocius quam deſcenderint propter multum calorem, & ſic fit iſte motus.

1

2

Ex qua cã apparẽt extremitates umbræ tremere. Huius doctrinæ meminit Ariſt. ſect. 11 q. 12 Quærit, quare extremitates vmbræ tremãt; non enim poteſt id tribui motui Solis, quia tunc umbra non moueretur, niſi uno motu uel contractionis, vel dilatationis: ac tremere motus continet contrarios. Reſpondet, id eſſe, quia ab extremitate vmbræ ad radium aſcendũt & deſcendunt iſta ramenta, quæ faciunt apparere motus cõtrarios in umbra, ſicut quod uidetur poſt flammam huc illuc motam tremere uidetur.

Similiter autem & Anaxagoras. Tex. XXIII.

9. Anaxag. Diſcrimen huius a Democrito, q ſenſum, & intellectum idẽ eſſe putabat. Ratio Democriti. ASCribenda eſt ſententia iſta cum ſententia Platonis; ponebat enim Anaxagoras, & illi qui intellectum dixerunt mouiſſe chaos & mundum; ponebant inquam, hi, animam ſe mouere maximè.

Tamen iſti a Democrito differebant. hic enim animam & intellectum dicebat eſſe idem. dicere autem intellectũ & animam eſſe idem apud Democritum, eſt dicere ſenſum & intellectũ eſſe idem, & eãdem eſſe potentiã ſentiendi, & intelligendi. hoc enim uoluit Democritus.

Quod probabat dupliciter. Primò, quia dicebat obiectum intellectus, quod eſt uerum, eſſe idem cum obiecto ſenſus; quod eſt apparens, & ſic affirmabat, quicquid apparet, verum eſt: quam opinionẽ redarguit Ariſt 4. Met. Probabat ſecũdò ex dicto Homeri Volẽs enim dicere Hectorẽ iacere ſenſu priuatum, dixit, intellectu priuatum, ac ſi idem eſſet: in quo tamen deceptus eſt. Vt enim notant Simpli. & alij, utitur aliquãdo uocabulis latè: & ſapere pro ſentire largè ſumpſit.

Democritus ergo non ponit Intellectũ eſſe potentiam animę circa veritatem ut veritas eſt, ſed idem dicit eſſe cum ſenſu.

Not. ſecundum Ariſ. intellectũ eſſe animæ potentiam, & non ſubſtãtiam ab anima ſeparatam. Et notandum eſt hic, quod ſecundum Ariſtot. Intellectus qui Græcè dicitur νοῦς eſt potentia animæ inhærens ad ueritatem cognoſcendam: & non quid ſeparatum: quod etiam egregie dicit 1. Ethic. c. 6. vt, inquit, ineſt pupillæ viſus; ita animæ mens, eſt enim mens, ſeu Intellectus potentia amimæ, ſicut uiſus potentia oculi: non autem eſt quid ſeparatum, ut ille ignarus & impius Auerroes dicebat, & poſtea diſcutiemus.

Anaxagoras autem minus explanat. Tex. XXIV.

Explicatur & reprehẽditur ſñia Anaxag. NVnc quid Anaxagoras dicat circa aĩam & intellectũ, oſtendit, dicitq; non clarè loquutũ fuiſſe imò contraria viſus eſt protuliſſe; modò. n. dixit Intellectũ eſſe cauſam boni, & mali, actus ſcilicet virtutis & vitij; & ſic uidetur dicere, non eſſe idem cum ſenſu colligitur. modo tamẽ dicit Intellectum ineſſe omnibus animalibus paruis, & magnis, nobilibus, & ignobilibus: & in hoc uidetur facere idem Intellectum cum ſenſu.

Hoc tamen reprehendit Ariſt. quia intellectus ſecundũ prudentiam, qualis eſt, qui bene vel male operatur, non ineſt omnibus animalibus, imo nec omnibus hominibus.

Dubiũ circa expoſitionẽ tex. Solutio I. Dices, Quem uocant Intellectũ ſecũdum prudentiam Simplicius, & reliqui Græci, & Albertus intelligũt Intellectũ ſecundum prudentiam, ideſt, ſecundum actum, & uſum: hic autem ob id dicitur non ineſſe hominibus omnibus, quia non omnes vsũ habẽt intellectus, pueri enim Intellectu non utuntur.

S. Tho.

S.Tho.per Intellectum prudentiæ, intelligit intellectum perfectũ habitu prudentiæ,& hic non ineſt omnib. hominibus:quamuis enim inſit potentia ipſis,nõ tamẽ ineſt habitus. Vtraque expoſitio eſt bona.

Nota. Intellectus eſt potẽtia data a natura ſecundum Ariſt.

Vbi nota,quod Intellectus eſt potẽtia animæ data a natura,& hunc ſinguli habent,& pueri:eſt enim animæ inhęrens, & actus & habitus longo poſt tẽpore uenit;ob id non dixit Ariſt. Intellectũ non ineſſe omnibus,ſed, Intellectum ſecundũ prudentiam. Vnde cæci ſunt,qui ex hoc loco colligunt Intellectum non eſſe a natura,nec omnibus ineſſe,cum Ariſtot. ſumat intellectum ſecundum prudentiam. Et eſt notandus locus Ariſt.ſect, 30. problematũ.q 4.vbi manifeſtè dicit,quę nos hic dicimus. Docet enim Intellectum eſſe a natura,ſicut manum,& eſſe in omnibus;ſed non vſum Intellectus, nec habitus. Sed hæc omnia ſuis in locis examinabuntur.

Quicunque igitur ad ipſum moueri. Tex. XXV.

Philoſophi, qui per cognitionem aĩam indagabant.

COncludit,omnes, qui per motũ animam indagarunt, poſuiſſe animam eſſe maximè ſui motiuam, vt oſtenſum eſt:ſtatim ſe conuertit ad eos, qui animã per cognitionem indagarunt. Hi autem omnes ſibi vnum ſumpſerunt principiũ, Simile ſimili cognoſci:ex quo collegerũt cum anima cognoſcat omnia, debet ex omnium conſtare principijs, quãuis fuerint diuerſi. Nã qui ex vno principio omnia facit,ipſam ſimiliter animam ex vno dicit; qui ex pluribus, & ipſam ex pluribus.

Prima ſententia.

Aĩam ex quatuor elementis conſtare, concordia & diſcordia.

Horum autem refert duas opiniones. Prior eſt Empedoclis,qui poſuit quatuor elementa,& concordiam,ac diſcordiam, eſſe rerum principia, & ita ex his ſex cõponebat animam. quod colligit ex ipſius carminib.quorum ſenſus eſt; Terra cognoſcimus terram,& aere aerem,concordia concordiam; denique principijs exiſtentibus in anima cognoſcimus reliqua, quæ ex eiſdẽ conſtant principijs, ſicque ſimile cognoſcitur ſimili.

Eodem autem modo, & Plato. Tex, XXVI.

2. Sentẽtia Platonis, Aiã cõponi ex prĩcipijs, quæ ſunt idẽ et diuerſum.

POſterior ſententia eſt Platonis,qui dixit animam etiã compoſitam ex elementis,vt omnia cognoſceret. Citat autẽ tria teſtimonia Platonis,quibus hoc dicit: Primum eſt in Timęo,vbi dicit,ſimile ſimili cognoſci,& res conſtare ex principijs, & elementis. Vnde infertur,quòd anima ex eiſdem rerum elementis conſtet,ſi ſimile cognoſci debet ſimili. Hunc locum explicant bene Themiſt. Simplic. & Philoponus.

Per huiuſmodi elementa Plato intellexit idem, & diuerſum, ex quibus omnia dicebat conſtare: per idem intelligebat ſubſtantias immateriales prorſus,quas ob id dicebat ex eodem eſſe compoſitas, qa ſemper vniformiter & inuariabiliter ſe habebat in ſuis ſubſtantijs: ex diuerſo dicebat componi res materiales, propter earum diuiſibilitatem,& uarietatem.

Aĩa rõnalis ſcd̃m Platonem,media inter formas oĩno abſtractas,& materiales.

Poſuit autem animam rationalem mediam ſubſtantiam, inter formas omnino abſtractas,& formas materiales, quia cũ ſit per ſe,in materia tamen eſt,qua parte cum Intelligentijs conuenit,dicebatur ipſas intelligere poſſe,qua parte cum materialibus ipſas etiam intelligere,ob id dicebat,quod ſimile cognoſcit ſimili, & quod cõſtat ex eodem,& diuerſo eodem cognoſcit eadem,ideſt,Intelligentias, diuerſo, diuerſa,ideſt materialia. Hæc eſt declaratio huius teſtimonij.

Similiter autem & in his, quæ de Philoſophia.

Ex eo. Plat. Aiã cõponi ex principijs, ſ. Idea Vnius, & prima lõgitudine, & prima altitudine, & 1. latitud.

ALterum teſtimonium eſt ex libro de Philoſophia, ſeu Metaphyſica, qui liber eſt ille, qui dicitur de Bono,vt dicunt Simplic.& Philop.vbi dixit animal componi,ex Idea unius,& prima longitudine,ac prima latitudine, ac prima altitudine,ſimiliter reliqua omnia ex eiſdem componi,& ſic animal cognoſcet ſimilia ſimilibus.

Aduerte,

Nota. Aduerte, quòd anima dicitur hic animal, nam ſecundum Platonem, ut dicitur 8. Metaph. cap. 3 homo, & animal, & iſta non dicunt, niſi ſolam formam.

Explicatio ſnia Plat. Pythagorai formas ſubſtãtiales vocabant denarios numeros et cur ita. Hoc teſtimonium declarat. Aduerte igitur primò ex Philopono, ꝙ Plato, & Pythagoras numeris explicabant res ipſas; formas verò ſubſtantiales vocabant decadas, ſeu denarios numeros. Vocabant quidem formas numeros, propter duo. Primum, quia ſicut numeri continent & cõprehendunt res numeratas, ita etiam forma continet ac terminat materiam. Secundo, ſicut muneri habent ordinem inæqualitatis inter ſe, omneſque a ſimplici vnitate deſcenduut, ita & formę ſunt inęqualis perfectionis inter ſe, habentq; principium ab vno ſimpliciſſimo, & ſummo Deo.

Non ſolũ autem formas vocabant numeros, ſed denarios, ad denotandum formarũ perfectionem, ſunt enim ipſæ quæ perficiunt compoſitũ, ſicut denarius perficit numeros, nam omnes numeri uariantur vſque ad denarium, vlterius tamẽ fit repetitio eorundem, & compoſitio cum denario, vt notum eſt.

Nota. Plato oĩa ſolebat conſtare vnitate, dualitate, trinitate, & quaternitate, et quid ꝑ hac ĩtelligebat. Aduerte vlterius, quòd denarius cõficitur ex his, Vno, duob. tribus, quatuor, Omnes hi ſumpti faciunt ęqualiter denarium; ob idque dicebat Plato, omnia conſtare ex unitate, dualitate, trinitate, quaternitate omnium primis. Vocabat unitatem ideam vnius, quia non eſt numerus, ſed numerorum principium.

Aduerte etiam, quòd per lineam intelligit dualitatem; quia cõſtat ex duob. terminis, per latitudinem primã trinitatem quia prima figura ſuperficialis eſt triãgulus; per altitudinem primam quaternitatem, quia corpus pyramidale, quod fit ex prima figura ſuperficiali, ideſt, triangulo fit ex quatuor triangulis.

Cõcluditur ſenſus concluſionis Platonis. Ex his patet ſenſus. Dicebat animã ex his conſtare, vt omnia quæ ex eiſdem conſtant, intelligat, quod eſt dicere. Anima conſtat ex omnium perfectionibus, vt omnia cognoſcat.

Adhuc autem, & aliter intellectus. Tex. XXVII.

Item tertiò ex Platone quaduplex rerũ genus & quadruplex aĩa cognitio eis reſpondens. TErtium teſtimoniũ eſt, in quo Plato ét in ipſis animæ operationibus conſtituebat ſimilitudinem cũ ipſis reb. Vbi aduerte, ꝙ quatuor ſunt genera rerũ cognoſcibilium. Quædam ſunt purè intelligibiles, puta, quę ſine diſcurſualiquo cognoſcũtur, quales res immateriales, & principia per ſe nota, & his reſpõdet cognitio in anima quę dicitur Intellectus. Sunt res ſemper eodẽ modo ſe habẽtes, tamen ab alio pendent, & hę dicũtur ſcibiles, quib. reſpondet cognitio, quæ ſcientia dicitur, & eſt per diſcurſum. Quædã ſunt res inconſtantes, ab alioque pendentes, inconſtãtes, inquam, in veritate, uel falſitate, & his reſpõdet cognitio, quę dicitur opinio, & ipſę dicuntur opinabiles. Quædam alię ſunt ſenſibilia ſingularia, & horum eſt ſenſus.

Cognitione animæ etiã ex numeris Plato cõſtituebat ut intellectus eſſet unitas, ſcĩa dualitas, opinio trinitas, ſenſus quaternitas. Plato his aĩę cognitiones dicebat eſſe etiam ex numeris, vt per eos res ex numeris cõpoſitas cognoſceret. Primò, Intellectum dicebat vnitatẽ, quia vt vnitas eſt ſimplex, ita & cognitio illa ĩmediata ſimplex eſt, & aliarum principium. Scientiam dicebat dualitatem; quia ſicut dualitas ab vnitate vna in aliam procedit, ita ſcientia ab vno medio in vnam cõcluſionem determinatam procedit. Opinionem vocabat trinitatem; quia ſicut trinitas ab vna trinitate in duas procedit, ita opinio ex vno medio infert concluſionẽ probabilem, quæ poteſt eſſe vera, poteſtque eſſe falſa. Senſum dicebat quaternitatem, quia eſt corporeus, & circa corpora, quib. ineſt quaternitas, vt diximus, uel propter elementa quatuor, ex quibus omnia conſtant corpora. Iſte eſt ſenſus.

Litera textus explicatio. Literam attende. Dicit, quòd Intellectum vocabat unũ, & ſcientiam duo, quia ex vno ad vnum procedit, opinionem uerò vocabat numero plani & ſuperficiei, i. trinitate, ſenſum verò numero ſolidi & corporis, ideſt quaternitate, quorum reddit rationem, quia res numeris conſtant, at res Intellectu, ſcientia, opinione, ſenſu iudicantur, ergo ita debent numeri eſſe tales, quales ſunt rerum formæ, quę ſunt prædicti quatuor.

Quo-

Quoniam autem motiuum uidebatur. Tex. XXVIII.

Philoſophi, qui animã indagabãt ex motu, pariter & cognitione.

POſuit opinionem eorum, qui per motum, & eorum, qui per cognitionem, ſubſtantiam animæ indagabant: nunc ponit eorum, qui per utrũque; ac ponit ſententiam, quam S. Tho. dicit eſſe Platonis, Aegidius dicit eſſe Xenocratis. Hi enim dicebant, animam numerũ ſeipſum mouẽtem, numerum quidem ratione cognitionis, quia conſtabat ex rerũ principijs, qui numeri ſunt: ſeipſum mouẽtem, quia eſt primum principium motus, & ſic vtrũque comprehendebant.

Differunt autem de principijs.

Varia Philoſophorum opiniones de rerum Principijs.

QVia dixerat Philoſophos animã ex principijs rerũ compoſuiſſe, ut cognoſcat oĩa: vult modò oſtendere, ꝙ non uno modo dixerunt omnes, quia de principijs varia dixerunt, quam diuerſitatem oſtendit eſſe in duobus, & in ſubſtãtia, & in numero principiorũ. In ſubſtantia quidem, quia quidã poſuerunt principia corporea, ut qui elemẽta vel atomos poſuerunt: quidam incorporea, ut qui numeros, quidã utraque miſcuerunt, corporea, & incorporea, vt Empedocles, qui poſuit elementa, & concordiam ac diſcordiam.

Dicit autem Ariſtot. quòd qui ponunt corporea, & q incorporea, magis inter ſe differunt, quam differant ab ijs, qui utraque ponunt; nã illi in nullo conueniunt; at hi cum utriſque. Qua enim parte ponunt corporea, cum prioribus; qua parte incorporea, cũ poſterioribus cõueniunt.

Differunt autem in numero; quidam enim unum, quidam plura principia rerũ ponunt, nt conſtat ex ante dictis.

Conſequenter autem ad hæc ad animam. Tex. XXIX.

Qualis Philoſophorum diuerſitas erat in rerum principijs, talis fuit circa animæ ſubſtantiam

DIuerſitas, quæ eſt in rerum principijs inter Philoſophos, eſt circa animæ ſubſtantiã; unuſquiſque enim, & non immerito credit animã, & quod maxima mouet, eſſe ponendũ inter principia; ſed error fuit, quia nõ debuit poni inter principia naturalia.

Hinc eſt, quòd quiſque traxit animam ad diuerſa, prout variè de principijs ſentiebat. Quidã enim poſuerunt eam ignẽ, quia ignis eſt ſubtiliſſimum corpus, ac maximè mobile, & aliorum videtur principium. Notandũ eſt autem, quòd Ariſto. vult hic Philoſophos reducere ad hoc, ꝙ etiam per cognitionem animam indagabant, quatenus ex rerum principijs animam conflabant, utpote in opinionibus, per quas iterum diſcurrit. *Nota.*

Democritus autem elegantius. Tex. XXX.

Democritus præfertur Anax.

DEmocritũ laudat, quia diſtinctius reddidit rationẽ utriuſque, id eſt, motus, & cognitionis, quam Anaxagoras. Democritus enim ſenſus, & Intellectũ, exiſtimauit idem, dixitque ex atomis rotundis animã eſſe: & quia atomi ſunt principia rerũ, poteſt cognoſcere anima res; quia verò ſunt figuræ rotũdę, & ſubtiles, ac paruę, ob id anima eſt maximè mobilis, principiumque motus.

Anaxagoras autem uidetur. Tex. XXXI.

Anaxagoræ ſententia eſſe intellectum ſimplicem, & incompoſitum, &c.

POnit ſententiã Anaxagoræ circa animã, quantum ad motũ, & cognitionẽ. Dicit, quòd hic uidetur diſtinguere inter intellectum, & ſenſum, ſeu animam: & Intellectum ſimplicem facit, ac incompoſitum; at quamuis ipſum non componat, dicit tamen ipſi motum, & cognitionem ineſſe.

Aduerte, quòd Ariſt. citat Philoſophos circa ea, quæ de anima dixerunt in communi, quamuis non omnes locuti ſint de anima eadem; nam Plato & Anaxagoras, vt dicetur inferius, tantum de anima mũdi loquebantur, quem eſſe animatum, ac quoddam animal crediderunt.

Videtur

Videtur autem & Thales ex ijs. Tex. XXXII.

Thaletis ſẽtentia, qui ẽt animam eſſe puta-uit, quæ mouet.

CItat ſententiã Thaletis, qui fuit vnus ex ſeptem ſapientibus. hic etiam animam eſſe id, ꝙ maximè mouet, putauit. Quod apparet ex quoddam ipſius dicto: dicebat enim magnetem, quia mouet ferrum, animam habere: videtur ergo anima exiſtimaſſe motus eſſe principium. Nil aliud ex ipſo habetur.

Diogenis ſententia aerem eſſe animam.

Alia ſententia eſt Diogenis, & aliorum qui aerem poſuerunt rerum principium, ipſumque dicebant maxime ſubtilem, ob id facillime mobilem, ex hocque animã eſſe affirmabant Nam qua parte ex aere ſunt omnia, anima poteſt illa intelligere, quia omnibus eſt ſimilis; qua parte eſt ſubtiliſſimum corpus, erit anima maxime mobilis ac motiua.

Heracliti ſentẽtia vaporem quẽdam eſſe animam.

Vlterius eſt ſententia Heracliti qui hic poſuit vaporẽ quendam eſſe animam, faciebatque omnia ex uapore: quia vapor erat ſubtile corpus, quod uocat incorporeum, & etiam quia perpetuò, mouetur, ob idque dicebat, omnes res eſſe in motu continuo, ſimiliter etiam animam ipſam. & ſic erat omnino eis ſimilis, & uapore cognoſcebatur vapor, & id quod mouetur, eo quod etiam mouetur; omnia enim putabas eſſe in motu, ac fluxu continuo: qđ etiam alij cum ipſo dixerunt, ut dicitur 4 Metaph.

Similiter autem ex his Alcmæon opinari.

Almaonis ſententia, animam eſſe immortalem ſemperque moueri.

PRoſequitur enumerare ſententias: eſt autem Alcmæonis ſententia ſimilis. Dicebat enim, animam eſſe immortalẽ, ut ſit ſimilis rebus immortalibus: & ex immortalitate proueniebat, quòd continuè, & ſemper moueretur: vel contra, ex eo, quòd perpetuo moueretur, erat immortalis, in quo etiã aſſimilat immortalibus, quæ ſemper mouentur, ut Luna, Sol, cœli Denique hic poſuit amima immortalem, ſemperque motam, ut eſſet, ſimilis rebus perpetuis, eaſque poſſet intelligere.

Hipponis ſentẽtia animam eſſe ex aqua ſubſtantia.

Altera eſt opinio Hippònis, qui ex ſubſtantia aquæ dicebat animam, quia cunċta humido conſiſtere videbat, & ſic dixit ſemen, & ſperma eſſe animam ipſam: reprehendebatque eos, qui dicebant animã eſt ſanguinem: ſanguis enim eſt poſt ſemẽ, anima autem debet eſſe primum, ob id eſt ſemen ipſum.

Reprehẽſ. Hipponis.

Hanc opinionem dicit eſſe hominis onerofi & tetri, quod dicit, ut notat Simplicius, quia iſte Hippo. fuit impius, negauitque Deum iſte, ac merito etiam diceretur teter, ob hanc ſolam opinionem de animam.

Alij autem ſanguinem, quemadmodum.

Critiæ ſententia, animã eſſe ſanguinem.

ALia eſt ſententia Critiæ, qui animã eſſe ſanguinem dicebat, cuius ratio eſt, quia ſentire, quod maxime eſt proprium animæ, eſt poſitum in ſanguine.

Omnia elementa ſuos habuiſſe patronos, ut alii putarẽt aĩam ignẽ, aere, &c.

Concludit Ariſt quòd omnia elementa habuerũt ſuos aſſertores. Quidã enim poſuerunt animam ignem eſſe, quidam aerem, quidam aquam, nullus terram ſolam, niſi cum alijs iunċtam, ut dixit Empedocles.

Definiunt autem omnes animam. Tex. XXXIII.

Nota. Oẽs antiqui per tria animam inquirebant, motum cognitionem, incorporeũ, et oẽs ad ſua rerum principia aĩam ducunt.

EPilogat ſententias omnes, & circa modum inquirendi, & circa ipſas poſitiones. Omnes. n. per tria inquirebant aĩæ ſubſtantiam, per motnm per cognitionẽ, per incorporeum, ideſt per ſubtilitatem, quæ neceſſaria eſt ad motum; & unuſquiſque, animam ad principium ducit, id eſt, eſſe motũ principium, ſimiliter & cognitionis, cumque cognitio fiat per ſimile, animam eſſe ex rerum principijs dicunt, præter unum Anaxagoram, hic enim animam & Intelleċtum, incompoſitum dicit ac ſimpliciſſimum, negauitq; illud ſimile cognoſci debere ſuo ſimili, quod alij omnes receperunt.

Qui-

Quicunque igitur vnam aliquam.
Tex. XXXIIII.

Oēs licet cō uenirent in modo inqui rendi, tamē in re diffe- rebant.

QVamuis in modo conueniant omnes, tamen re differebant. Qui.n. vnum principium ponebant rerum, puta, ignem, aut aerem, aut aquā, talem animā ponebant: qui plura, etiam ex plurib. animam componi affirmabant, præter Anaxagoram, vt diximus, qui prorſus ſimplicē dixit Intellectum, & nihil habere commune cum rebus, id eſt, non eſſe ex principijs, & non cognoſcere ſimili: at modum, quo cognoſceret, nec explicuit, nec ex ipſius dictis haberi poteſt.

Quicunque autem contrarietates.
Tex. XXXV.

Proſequit idem.

PRoſequitur dicere, quòd ſicut quiſque ſenſit de principijs, ita etiam de anima, qui.n. contraria poſuit principia, vt Empedocles, ponens omnia elementa, etiam ex contrarijs componit animam. Et qui vnum ponit contrarium, vt ignem aut aquam, idem dicit de anima.

Et non ſolum ita dicunt, ſed nominibus id explicantibus exprimunt. Qui n. animam ponit ignem & calidum, vocat viuere ζῆν, quaſi feruere: nam verbum hoc ζάω, habet affinitatem cum ζέω, qđ eſt ferueo. Qui dicunt animam eſſe aquā vel frigidum, vocant animam ψυχὴν, quaſi refrigerationem. Hæc igitur ſunt Antiquiorum opiniones.

Caput Tertium.

Conſiderandum autem primum.
Tex. XXXVI.

Incipit diſputare Ariſt. contra ſingulas opiniones antiquorum, ac

SEntentijs Antiquiorū propoſitis, nunc contra eas diſputare aggreditur, incipitque ab his, qui per motum animæ ſubſtantiam indagabant.

Tria autem ipſorum dicta reprehendit. Primum, quia in animæ definitione ac ſubſtantia, motum ponebant, quod falſum eſſe dicet, vt inferius oſtendet.

primò cōtra eos qui per motū aīam indagabāt tria eorum fundamēta reprobans.

Secundum; quia ipſam ſecundum ſe moueri dicebānt, quod non ſolum falſum ſed etiam impoſſibile eſt.

Tertio, ipſorum fundamentum falſum erat, id eſt omne quod mouet, moueri. 8. 1.
enim Phyſicorum probatum eſt, non om 2.
ne mouens moueri, ut patet de primo 3.
motore mouente non moto. Hoc autem tertium non probat, quia iam illo locb oſtenſum eſt, reliqua verò duo redarguit.

Dupliciter autem cum moueatur.
Tex. XXXVII.

Impugnatio ſecūdi fundamēti antiquorum. Duob. modis aliquid moueri pōt, ſecūdū ſe, & ſecundū alterum.

DIctum ſecundum impugnat, quòd animæ inſit ſecundum ſe motus, in cuius gratiam primò diſtinguit, dupliciter aliquid poſſe moueri: aut ſecundū ſe ipſum, aut ſecundum alterum. Id ſecundū alterum mouetur, quod mouetur ob id, quia eſt in eo, quod ſecundum ſe mouetur, id uerò ſecundum ſe mouetur, ꝙ per ſe ipſum primò mouetur.

V.g. nautæ exiſtentes in naui mouentur, dum ipſa mouetur, ſed non eodē modo mouetur vtrunque: nam nauis ſecundum ſe mouetur, nautæ verò ſecundum aliud, quod patet. Nam motus nautę, qui illi ſecūdum ſe ineſt, eſt ambulatio, & motus pedum: at in naui, dum ipſius motu mouetur, non ambulat, quia poteſt ſedēs. moueri, ergo tūc, cum mouetur motu nauis, non ſecundum ſe mouetur. De his modis mouendi, latè dictum eſt in lib. 5. Phyſicorum.

Dupliciter itaq; dicto ipſo moueri.
Tex. XXXVIII.

Quod aīa nō moueatur ſecundum ſe. Prima ratio.

SVppoſita diſtinctione illius, quod mouetur, dicit quæſtionem eſſe de motu ſecundum ſe. An cum animal mouetur, tunc anima, ſecundum ſe motum participet, & moueatur, hoc enim affirmāt iſti Philoſophi.

Probat multis argumentis, animam moueri

moueri non poſſe ſecundum ſe. quarum prima ſic poteſt deduci. Omne, quod mouetur, aut alteratione, aut diminutione, aut augmentatione mouetur, aut horum vno, aut pluribus: ſed anima horum nullo ſecundum ſe moueri poteſt, ergo anima moueri non poteſt. Conſequentia eſt nota. Similiter maior; quia quatuor ſunt motus nomine. Dico nomine, quia augmẽtatio, & diminutio vnius generis sũt, ſicut alteratio, & ſicut latio. Sed minor probatur: quia oẽ quod ſic mouetur, eſt in loco: at anima non eſt in loco; non ergo moueri põt. Maior eſt certa: quia omnes illi quatuor motus ſunt in loco. Conſequentia etiam certa eſt, quia niſi anima eſſet in loco, non moueretur ſecundùm ſe, & natura. Hæc eſt ratio prima.

Dubium primum. Sed dubitabis fortaſſe. Quomodo hic motus in loco dicitur eſſe; non enim alteratio videtur eſſe in loco, cum ſit ſecundum qualitatem.

Solut. multiplex. Reſpondet Simplicius, quod alteratio dicitur ſecũdum locum ratione ſubiecti, quia quod alteratur, eſt in loco. S. Tho. reſpondet, alterationem eſſe ſecundum locum, quia pręſupponit motum localem, nam ante alterationẽ eſt approximatio mobilium. Aegidius dicit, alterationẽ eſſe ſecundum locũ, quia omne verè alterabile, mobile etiam localiter eſt, ſaltem ſecundum partes: intellige præter terrã, quæ ſecundum totam localiter non mouetur. Dico igitur omnes reſpõſiones eſſe bonas, ac tribus modis verum eſſe, alterationem eſſe ſecũdum locum: diximus de hoc lib. 6 Phyſic tex 32.

Dubium 2. Dubitabis iterum, quia non videtur inconueniens eſſe, animũ eſſe in loco apud Antiquos, qui eam eſſe corpus ponebant. Ariſtoteles autem, vt bene notat S. Tho. has rationes facit ad hominem, & in doctrina ipſorum Antiquorum.

Solut. 1. Ad hoc reſpondet S Tho. dupliciter. Primò, quòd non ſiſtit argumentum in hoc inconuenienti, quòd anima eſt in loco; ſed deducitur per alia, quę ſequũtur.

Reiicitur. Hæc reſponſio non uidetur exacta, nam hoc argumentum eſt perfectum diſtinctumq; ab alijs quæ ſequuntur.

Solut. 2. Aliter reſpondet iterum, quod anima non poteſt eſſe in loco, quia oportet ſignare partem aliquã corporis, in qua eſſet, quod non fecerunt Antiqui. Sed nec hoc valet; nam dicerẽt, totum corpus eſſe locum. *Reiicitur.* Præterea, quia aliqui in corde, vel cerebro poſuerunt.

Solu. 3. Aegidius reſpondet, ꝙ non eſt in loco per ſe, quia non exiſtit per ſe. *Reiicitur.* Sed hoc nõ valet, quia erat corpus ſecundum hos, & ſic per ſe erat.

Solut. 4. Simplicius dicit, ꝙ anima non eſt in loco, quia eſt indiuiſibilis, & eſt tota in toto corpore, & tota in qualibet parte. *Reiicitur.* Ad huc hoc non ſatisfacit; nam id non eſt uerum in omni anima, & propterea id nihil eſt in opinione Antiquorum ponentium eſſe corpus.

Solut. 5. uerior. Dico igitur, quod anima ob id non eſt in loco, quia eſt forma animati corporis, at forma nõ eſt in loco, ſed in materia. Eſſe autẽ in materia, non eſt eſſe in loco, ut oſtenſum eſt 4. lib Phyſic. idcirco forma non habet per ſe locum, conſequenter autem nec per ſe motum.

Si autem eſt ſubſtantia animæ. Tex. XXXIX.

Quod non ſatis eſt ſi dicãt aiam moueri per accidens. EXcludit, quod dici poterat, animam non moueri niſi per accidens, reijcit hoc, quia ſi animę ſecundum naturã, ac ſubſtantiam ineſt motus, cum ſit de eius definitione, non erit ſecũdum accidens, ſed ſecundum ſe, quod ſi ſecundum ſe ineſt: erit in loco ſecũdum ſe, & non erit ſicut albedo, & tricubitum, iſta. n accidentia non mouentur ſecũdum ſe, ſed ratione ſubiecti, ob id non ſunt ſecundum ſe in loco. Secus autem eſt de anima, quæ cum ſecundum ſe moueatur, ut iſti dicũt ſecundum ſe erit in loco.

Amplius autem ſi natura monetur. Tex. XL.

2. ratio. ARgumentũ ſecundum facit. Si anima mouetur naturaliter; ergo poteſt moueri uiolenter, & ſic quieſcere poteſt naturaliter, & uiolenter. Motus enim naturalis in quietem naturalem, &

uiolen-

violentus in violentam terminatur; at animæ hæc ineſſe non poſſunt ſecundùm ſe, & non ratione corporis, Non enim, quanuis fingere velimus, apparebit, quis ſit motus violentus, & quæ violenta quies; nam vt anima eſt, ſecundùm appetitum mouetur; talis autem motus omnis, naturalis eſt.

Dubium Dubitatur hoc loco aduerſus rationem Ariſt. quia non videtur valere, ſi naturaliter mouetur, quòd poſſit violenter moueri: nam cęlo ineſt primum, non autem violentum.

Solutio. Reſpondeo, quòd argumentum procedit in doctrina ſuppoſita, ſcilicet, quod ſit vel elementum, vel ex elemento; huic enim vterque ineſt motus.

Amplius autem ſi quidem. ſurſum.

3. ratio. Ratio tertia eſt ex ſuppoſitione etiã. Si anima ſecundùm ſe mouetur; ergo vel ſurſum, & ſic erit ignis; vel deorſum, & ſic erit terra, vel ad media loca, & ſic erit aer uel aqua.

Obiectio. Dices hoc non eſſe inconueniens; quia ita dicebant Antiqui.

Solutio. Reſpondeo cum Philop. quòd non ſolum hoc concluditur, ſed quod ignis erit aĩa, & quæcunq; aqua erit anima; quia anima non habet motum alium quàm elementi: quamuis hoc magis concludat contra eos, qui eam incorpoream poſuerunt, dicentes eſſe numerum.

Præterea, quoniam videtur mouere. Tex. XLI.

4. ratio. Qvartam ponit rationem, quæ talis eſt. Si anima ſuo motu mouet corpus, uidetur quòd illo motu eodem moueatur quo mouet corpus: & quo mouetur corpus, econtra etiam anima moueatur. quod ſi ita eſt, cum corpus moueatur ſecundum locum, deſeratq; unum locum, & iterum redeat ad ipſum, ſiue moueatur ſecundùm partem, ſiue ſecundùm totum, poterit etiam anima ſic localiter moueri, poteritque deſerere unũ corpus, aut partem, & iterum regredi: quod ſi ita eſt, animalia mortua, poterunt reſurgere, quod uidetur impoſſibile.

Nota. Notat Themiſtius, quòd hæc ratio procedit apud eos qui animam dixerunt ſolum eſſe in corpore, ſicut nauta in naui, uel aqua in uaſe, puta, ut in loco, nõ apud eos, qui dicunt, eſſe in corpore certam diſpoſitionem, ſecundum quam eſt anima, ut in materia: hac autem remota, non redibit anima.

Dubium ex Porphyr. & Them. Dubitatur: quia non videtur verum, quod anima mouens ſuo motu corpus, quòd eodem motu moueatur; nam Sol circulariter motus, eleuat vapores motu recto: & trahentes nauim, non trahuntur. Hoc dubium eſt Porphyrij, ut citat Themiſtius.

Solutio. Reſpondet autem, quod non debet intelligi eadem ſpecie motus, ſed de eodẽ genere; vt ſi mouetur corpus localiter, & anima ſimiliter, & ita habet verum in trahentibus nauim; Ad illud de vapore, dicit quòd non immediate à ſole mouetur; tũc enim non ſic moueretur, ſed à calore inſito; at corpus ab anima immediate mouetur, & ſic procedit argumentum.

Motu autẽ ſecundùm accidens etiam ab altero. Tex. XLII.

Impugnatio primi fundamenti Antiquorum, quòd motus ſit animæ ſubſtantia. Qvintum facit argumentum, & hoc procedit contra primum dictum tex. 36. quod motus ſit animæ ſubſtantia. argumentum eſt tale. Omne quod ſecundùm ſubſtantiam mouetur, ac ſecundum ſe, non poteſt ab alio moueri; at anima ex ſuppoſitio ſecundum ſubſtantiam, & ſecundùm ſe mouetur, cum motus ſit de ipſius definitione; ergo non poteſt moueri ab altero. At verè moueri poteſt ab altero, cum animal ipſum ab aliquo violentè impellitur; tunc enim conſtat ab alio moueri animam: ergo non mouetur ſecundum ſe. Nam non eſt moueri ab altero, quòd dicitur moueri per accidens, niſi eorum, quæ mouentur non ſecundùm ſe, ſed ſecundùm accidens. Maiorem exemplo probat. Quod eſt bonũ ſecundum ſe, non eſt bonum propter alterum: *5. ratio.*

rum: & quod eſt bonum propter ſe, non eſt alterius gratia: ergo nec quod ſecundum ſe mouetur, per accidens moueri, vel ab altero poteſt.

Nota, aliud eſt bonum ſecundum ſe, aliud propter ſe. Aduerte, quòd aliud dicitur bonum ſecundum ſe, aliud bonum propter ſe. Id eſt bonum propter ſe, quod non propter alium expetitur finem, vt bona honeſta, ſcilicet, virtutes, & ſcientiæ Huic opponitur bonum propter aliud, ſeu quod eſt gratia alterius Bonum verò ſecundùm ſe, eſt quod bonitatem habet non participatam, ſed ex ſe, vt ſolus Deus: ſicut albedo eſt ſecundùm ſe alba, quia eſſentialiter, corpus verò ab altero eſt album. Huic opponitur propter aliud eſſe, vel per aliud.

Hoc eſt igitur quod Ariſtot. dicit, bonum ſecundùm ſe, non eſt bonum per aliud: & bonum propter ſe, non eſt gratia alterius. Si ergo anima eſſet motus ſubſtantialiter, non moueretur per accidens, & ab altero, ſed ex ſe ſemper haberet motum. Hoc argumentum probat non eſſe ſubſtantiam animę moueri, & ſic non debuit definiri per motum.

Animam autem maximè. Tex. XLIII.

Præoccupatio obiectionis, & eius ſolutio. CVm dixiſſet, animam non poſſe moueri ab altero, ſi ſecundùm ſe moueretur, ne videretur intelligere de quocunque motu, dicit, quòd poſſet quidem motu cognitionis moueri à ſenſibilibus; ſed non eſt ille motus proprius, de quo eſt ſermo, ſed de locali; quod ſi anima motu etiam cognitionis ſecundùm ſe moueretur, adhuc à ſenſibilibus moueri non poſſet: quod friuolum apparet.

6. ratio. Statim adiungit ſextam rationem ad idem, quòd ſi anima ſecundùm ſe mouetur, remouetur à ſeipſa, ſicut quod ſecundùm accidens mouetur, remouetur ab accidenti. Nam motus, remotio quadam eſt; non ergo ſubſtantia animæ eſt motus; aliter ipſa à ſe remouetur ſicut motus à ſuis partibus.

Quidam autem & mouere animam. Tex. XLIV.

ARguit Democritum, quòd dixit, animam moueri motu corporis ſimili, ac ob id corpus moueri, quia anima, & atomi incluſæ in corpore continuo mouentur. dicit hoc dictum eſſe ſimile cuidam, quod refert Philippus quidam comicus, qui refert Dedalum feciſſe Venerem ligneam moueri, infundendo argentum viuum intus, quod ſuo motu mouebat ſtatuam. Ita videtur dicere Democri. atomos, & animam mouere. *Reprehenſio Democriti, qui aiebat, animā moueri motu corporis ſimili.* 1.

2. At hoc friuolum eſt: tunc enim non poſſet animal quieſcere. nam atomi perpetuo & naturaliter mouentur: animæ autem motus non eſt huiuſmodi, ſed ſecundum Intellectum, & electionem, id eſt, eſt voluntarius motus.

Et hoc argumentũ eſt validum ad probandum, animam non ſecundùm ſe eſſe motam naturaliter, quia nunquam quieſceret. Cum igitur non ſit perpetuo in motu, non eſt per motum definienda. *Nota.*

Forſan loquebatur Democritus de motu cordis, qui neceſſarius eſt, & ſine quiete: ſed tamen anima non ſolum illius eſt cauſa, ſed exterioris motus: ob id argumẽtum procedit adhuc contra ipſum. *Reijcitur ſolutio, quæ dari poſſet pro Democrito.*

Eodem autem modo & Timæus. Tex. XLV.

SImili etiam ratione arguit Platonem, qui animam mouere corpus eodem modo, dixit: nam affirmauit, animam ſe mouere: & quia erat corpori affixa, & colligata, ſecum mouebat & ipſum corpus. *Reprehenſio Platonis, cuius opinio in tribus conſiſtit.*

1. Præterea Plato dixit, animam componi ex harmonijs, vt harmonias poſſet percipere.

2. Dixit vlterius, quòd, ut motus corporũ reſponderent motibus animæ, oportebat in anima ponere motus cęlorum. Loquebatur enim de anima cœli, ac ideo poſuit motum animæ rectum, & hunc fecit circularem; circularem autem diuiſit in duos, & vnum horum in ſeptem; & ſic anima 3.

per

per hoſce motus in ſe poterit motuum corporum ſimilium eſſe cauſa. Hic locus eſt valde difficilis,& a paucis intellectus: ob id nòn debet videri graue, ſi paulò diligentius, & latius expoſuero Platonis ſententiam.

Exponitur diligentius Plat. ſnia. 1. funda. ſex ſpẽs cõſonantiarũ in muſica.

Sit primum fundamentum, ſex eſſe cõſonantiarum muſicalium ſpecies, quarũ prima eſt diapente, quæ eſt conſonantia ex acuto & graui in ſeſquialtera proportione conſiſtens. Altera eſt diateſſeron, quæ conſonat in ſeſquitertia Altera diapaſſon, quæ ex vtraque componitur, & cõ
1 ſonat in dupla proportione. Quarta eſt
2 bis diapaſon, quę conſonat in quadrupla
3 proportione. Quinta eſt diapaſon diapen
4 te, & hęc conſonat in tripla proportione.
5 Sexta eſt diapaſon diateſſeron, & hæc
6 multis non cenſetur conſonantia, quia conſiſtit in proportione ſuperpatiẽte, vt octo ad tria, quæ eſt dupla ſuper bipartiens tertias, quia octo bis continẽs tria & duas tertias, id eſt duas vnitates, quarũ ſingulę ſunt tertia pars ternarij. At omnis proportio debet eſſe multiplex, aut ſuper particularis, ſi debet conſonare, tamẽ quia recipitur pro conſonantia a Ptolomęo, & a Platonicis, nos etiam innumeramus ipſam.

7 Vltra has eſt vnum principium, ex quo conſonantia componitur, ſcilicet tonus, & cõſiſtit in ſeſquioctaua proportione.

Quib. numeris dicta conſonãtia cõtineãtur.

Omnes hæ conſonantię his numeris continentur ſeptem. 1. 2. 3 4. 8. 9. 27. Nam duo ad vnum eſt dupla, in qua conſonat diapaſon: tria ad duo eſt ſeſquialtera proportio, in qua cõſonat diapẽte: quatuor ad tria, eſt ſeſquitertia, in qua conſonat diateſſeron. 8. ad 2. eſt quadrupla bis diapaſon. 8 ad tria eſt dupla ſuperbipartiens, in qua eſt diapaſon diateſſerõ. 9. ad 8. eſt ſexquioctaua, quæ eſt tonus 27. ad 9. eſt tripla, in qua eſt diapaſon diapente.

Not. mentẽ Plat.

Volens igitur Plato, animam ex omnibus componere conſonantijs, dixit ex his ſeptem numeris eſſe compoſitam.

2. fund. In illis numeris inſũt quatuor cõſonantia aſpectus rectus.

Sit ſecundum fundamentum, quòd in his numeris inſunt quatuor alia, ſcilicet aſpectus rectus, reflexio, duplex ordinatio, identitas, ac diuerſitas.

1. Aſpectus rectus eſt, quia ſi ordinatè diponantur, vt ſunt diſpoſiti, ſemper quæ ſequuntur, ſunt maiores.

Reflexio eſt, quia poſitio paribus ex 2
vna parte, & imparib. ex altera, pares per vnitatem additam fiunt impares, & impares fiunt pares. & hoc ſatis notum eſt: nam par, vnitate addita, fit impar, & impar, par Et hòc bene dicitur reflexio; qa redit numerus ad ſuam ſpeciẽ, vt ternarius diſcedit quodammodo a ſe in quaternario, at per quinarium regreditur: quia quinarius eſt impar, ſimiliter pares reſpectu imparium.

Duplex coordinatio eſt, quia pares di- 3
ſpoſiti per ſe, habent vnam proportionẽ inter ſe, impares habent aliam, vt ſi diſponas illos pares. 2. 4 8. eſt dupla proportio inter hos, ſcilicet duo ad vnum & 4. ad 2. & 8. ad 4. At ſi diſponas impares, eſt tripla. ut 3. 9. 27.

Eſt etiam in his identitas, puta, in im- 4
paribus. Si enim ſumas omnes impares ordinatè vt 3. 5. 7. 9. 11. 13. 15. & reliquos, ex quadratis reſultantib. ex primis addas ſequentes, ut ſint ſemp quadrati numeri.

Eſt autem quadratus numerus, qui ex aliquo multiplicato per ſeipſum reſultat, vt nouenarius, qui ex ter tribus.

Sume igitur primum quadratum, ſit ex tribus cum vnitate, qui eſt quaternarius: adde ſecundum imparem, qui eſt quinarius, ſinnt nouem, qui eſt quadratus. Iterum huic nouenario adde tertiũ imparem 7. fiunt 16. qui pariter eſt quadratus; & ſic conſequenter.

In paribus verò id non fit: ob id diuerſitas dicitur eſſe in illis. Cum autem numeri ſeptem poſiti ſpartim ſint pares, partim impares, ob id in eis, idẽ, & diuerſum dicuntur ineſſe.

3. Fund. Ariſtot. Plat. verba vt ſonant, uidetur impugnaſſe & tõ uidendum quid per illa intellexerit Plat. in corporibus

Sit tertium fundamentum, quòd Plato dicit animam eſſe ex his, nõ vt vellet animam realiter eſſe ex numeris, ſed vt per eos indicaret ea, quæ in anima ſunt. Et ſi ita eſt, Ariſtoteles impugnans ipſum, potius verba, quam rem conſiderat, ut notat Simplicius, & S. Thom. ob id quid per iſta uellet, explicabimus.

Et quidem in corporibus cœleſtibus hæc omnia ſunt. Primò eſt conſonantia ob maximam motuum proportionem & primi mobilis, & aliarum ſphærarum, & Planetarum inter ſe. Non autem ob ſonitum muſicalem, quem dicebãt Pythago-

cæleſtibus quõ illa 4. vel 5. ſint conſonãtia aſpectus rectus,&c.

rei prouenire mirabilem ex illo motu, noſq;,ob aſſuetudinem, non diſtinguere ut refert Ariſt.2.Cęli,tex.52.

Eſt etiã aſpectus rectus,ſcilicet axis, & linea recta tranſiẽs per polos,in qua corpora cęleſtia mouentur, eſt etiam refle-
1 xio,ſcilicet motus ipſorum circularis:eſt
2 duplex coordinatio,id eſt,motus ab Oriẽ
3 te in Occidẽs primi mobilis, & ab Occi-
4 dente in Oriens Planetarum ſupra diuer
5 ſos polos, & axes eſt idem,id eſt, motus,
perpetuitas ac continuitas. eſt diuerſum ſcilicet, motuum pluralitas: ob hęc dicuntur corpora illa cęleſtia ex his numeris componi.

4. Fund. *Quõ illa quatuor, uel quinq; in anima reperiãtur.*

Sit quartum fundamentum, quòd etiã hæc applicatur animę, non cuicunque, ſecundum Platonem, ſed intellectuali, & quidem ſecundum Platonẽ,primò animæ mundi, deinde noſtris. putabat enim totius mundi eſſe quandam animã,licet in
1 eo deceptus fuerit.

Eſt igitur in anima conſonantia duplex, & ratione corporis, & ratione ſui. Ratione corporis, ob uaria organa, & inſtrumenta inter ſe maximè ordinata: & ob magnã proportionem diſpoſitionum in quocunque organo. Ratione ſui,ob ordinationem potẽtiarum animæ inter ſe, & cum ipſa anima, & operationum ſimiliter;quædam enim antecedunt,quędam ſequuntur, quędam imperant, quædam exequuntur; ſunt etiam alia multa, quæ poſtea dicentur.

2 Eſt præterea in anima aſpectus rectus dupliciter. Primò in fluxu ab anima, primò enim eſt ſubſtantia animæ, ſequitur poſtea potentia ipſius, poſt potentiã operatio. Secundò;quia cognitio procedit ab anima in res exteriores, & dicitur talis cognitio aſpectus rectus,quia eſt proceſſus ab uno in aliud diſtinctum.

3 Præterea eſt reflexio, quatenus ab anima procedit cognitio, & terminatur in res, & iterum per rerum externarum cognitionem anima uenit in cognitionẽ ſui ipſius. & eſt ut circulatio quædam.

4 Eſt etiam duplex coordinatio,puta ſenſus,& intellectus,partis rationalis,& partis rationis expertis.

5 Eſt identitas;quia vna eſt animę ſubſtantia: eſt autem diuerſitas in potentijs, & operationibus. Vide igitur, qualiter hæc reperiantur in anima.

Tex. Ariſt. expoſitio.

Supereſt tamen textum declarare. Dicit enim,quòd Plato rectum fecit obliquum,& circulum diuiſit in duos,& unũ diuiſit in ſeptẽ,quæ uerba,& corporibus cęleſtibus inſunt, & animabus rationalibus.

Rectum uocat mundi axem; & hunc flectere in circulum, eſt dicere, quòd ſuper huuc fundauit Deus totam machinã cęleſtem uelut unum corpus circulare, poſtea fuit diuiſa hæc machina in duos circulos,uidelicet in octauam ſphæram, quæ moueretur ab Oriẽte,& aliam inferiorem quæ ab Occidente. Non enim Plato,nec Ariſt. cognouerunt niſi octo ſphæras:poſtea illam ab Occidente diuiſit, in ſeptem ſphæras, ſecundum numerum planetarum.

Quo eadẽ animæ conueniant.

Iſta autẽ applicantur animę. Rectum, & uelut axis, eſt ipſius eſſentia in qua fit circulus:nã eſt eſſentia, uirtus,operatio: & hæc iterum redit ad eſſentiam, quia ſe aĩa cognoſcit. Fuit diuiſum hoc in duos circulos ſcilicet, in parte intellectiuam, & in partem ſenſitiuã:iterum ſenſitiuam in ſeptem potentias,id eſt,Senſũ exteriorem,Senſum communem,Imagiuationẽ, Aeſtimatiuam,Memoriam,Iraſcibilem, & Concupiſcibilem.

Fit etiam diuiſio ex parte obiectorum cognoſcibilium. Primũ in intelligibilia,& ſenſibilia. Iterum ſenſibilia diuiduntur in ſeptem corporum genera,puta cœlos,elementa,miſta imperfecta,miſta perfecta, plantas,animalia,hominem. Hæc ſunt, quæ pro intelligentia loci huius uidẽtur facere:& ſunt notanda, quia per ea declaratur locus Ariſto. difficilis.

Primum igitur non bene eſt dicere. Tex. XLVI.

Reprehenditur iterũ Plato in alijs.

CONtra Platonem argumentatur, ipſumque reprehendit, & quod poſuerit animam eſſe magnitudinem, & quòd poſuerit ipſam circulariter moueri. Ne tamen ſit ęquiuocatio in diſputatione, diſtinguit primò de qua anima loquutus fuerit Plato,ſcilicet,de Intellectu & anima mundi,non autem de ſenſitiua,

uel

uel appetitiua, illamq; dixit circulariter moueri, ſenſitiua autem, & appetitiua nõ mouentur circulariter, ſicuti nec corpora in quibus ſunt; Intellectus uerò circulariter mouetur, ſuoque motu mouet cęlos, atque de tali locutus eſt Plato in Timæo.

Intellectus autem vnus & continuus eſt. Tex. XLVII.

Quòd intellectus non ſit magnitudo, 1. ratio. contra Platonem.

PRimum facit argumentum, quo probat, Intellectum non poſſe eſſe magnitudinem, nec diuiſibilem continua. eſt autem ratio huiuſmodi. Intellectio, quæ eſt operatio ipſius Intellectus, eſt una, & non ſicut magnitudo, ſed potius una ſecundum numerum, & diſcretum: ergo etiam Intellectus eſt unus non ſicut magnitudo, ſed ſicut indiuiſibile, uel ſicut, diſcretum. Conſequentia eſt nota; quia, ut notat Simplicius, res ſpirituales; cum non habeant figuram, nec ſenſibilia accidentia, pe*n*ope rationes conſiderantur. At antecedens probatur: quia intellectio eſt ſicut notio, ideſt, res cognita; ſed res cognita, non eſt ſicut magnitudo, ſed ſicut numerus: ergo & intellectio.

Nota expoſitionem rationis. Ariſt.

Pro declaratione huius rationis nota, quod Intellectio, eſt operatio ipſius Intellectus, per quam res intelliguntur ab Intellectu. Hæc autem intellectio non accipit quantitatem à rebus, quia res ſunt extra animam ſecundùm ſe, & Intellectio eſt immanẽs. ſicut cum uideo cęlum, uiſio non accipit quantitatem à cęlo: aliſis tam extenſa eſſet uiſio, ſicut cęlum: hoc enim accidit in actionibus tranſeuntibus in ſubiectum, ut tanta eſt calefactio quantum id, quod calefit. Intellectio igitur nullam prorſus capit magnitudinem à notione, & re intellecta, ſed modo indiuiſibili eſt res in intellectione percepta.

Quamuis autem intellectio non ſumat continuationem à re cognita, ſumit tamẽ numerationem & diſcretionem: quia unius una eſt intellectio, & multorum multæ, & ſic notiones bene dant quantitatem diſcretam intellectioni,

Vis, & energia rationis Ariſt.

Dicit igitur Ariſt. quòd cũ intellectio ut intellectio eſt, non ſit una continuatione, ſed potius ſecundùm numerum, nec ipſe Intellectus habebit magnitudinem, ſed erit indiuiſibilis, & ſi quantitatem habet, potius erit diſcreta. Argumentum igitur eſt, quod cum res indiuiſibiliter percipiatur, erit intellectio, & Intellectus expers magnitudinis, eritq; indiuiſibilis.

Qualiter enim intelliget, magnitudo, cum ſit.

2. Ratio contra Plat. Suppoſitio duorum dictorũ Plat.

SEcundùm facit argumentum, non iam ex obiecto ſed ex ipſa Intellectione ſumptum: procedit autem ex duobus dictis Platonis. Alterum eſt, quòd Intellectus non intelligit rem, niſi ipſam aliquo modo tangat. Alterum, quod Intellectus mouetùr circulariter, & per motum tangit rem, quam intelligit.

Nectitur argumentum

Eſt itaque huiuſmodi argumentum. Vt Intellectus, qui magnitudo dicitur eſſe, intelligat, tangit rem, peto, uel debet tangere rem ſecundùm omnia puncta ſua vel ſecundùm omnes partes ſuas, uel ſecundùm aliquam, uel unum punctum ſolum, uel ſecundùm totum. Sed nullo modo horum contingit intellectio.

Primò, ſi ſecundùm quodlibet ſuum punctum tangere debet rem, cum tangat, mouendo ſe, & puncta ſint infinita, nunquam finietur tactus, & ſic nec intellectio.

Secundò, ſi ſecundùm omnes partes debet tangere, cum ſint innumeræ & infinitæ partes, idem infinities intelligetur: nam quilibet tactus erit Intellectio, at friuolum eſt hoc, quia contingit aliquid ſemel intelligere.

Tertiò, ſi dicas, Sat eſt vno puncto tangere, vel vna parte: ſequitur, quòd non eſt iam neceſſarium quòd Intellectus tangat ſecundùm alias ſuas partes: & ſic ſequuntur duo. Alterum, quòd non eſt opus, Intellectum circulariter moueri, cum abſq; tali motu poſſit rem ſemel tangere: alterum, quod non eſt magnitudo; quod patet. Nam ſi, ut intelligat, non eſt opus, quòd totum tangat, ſed ſecundùm aliquid ſui; profecto hoc, quod tangit, erit Intellectus; nec eſt neceſſaria quantitas, cum ſecundùm illam non tangat.

Quartò, ſi dicas, quòd ſecundùm totũ debet tãgere, id eſt, nulla tactione partiũ eſt

eſt intellectio, ſed cum abſolutus eſt tactus ſecundum omnes partes: profectò, non videtur quis ſit tactus partium, id eſt, quid ſit, cum ſingulæ partes per ſe tangunt, ſi non eſt tunc intelligere. Hoc eſt argumentum.

Clarior eiuſdem argumenti explicatio. Clarius autem ſic proponitur. Si Intellectus eſt magnitudo tactu rem intelligens, peto, Vel tangit ſucceſſiuè omnibus ſuis punctis, vel partibus, rem in ſingulis intelligendo, vel vno ſolo, vel nullo per ſe intelligit, donec abſoluatur tactus totius Intellectus Non primum: quia nunquam finietur intellectio, & infinities idem intelligetur. Non ſecundum quia fruſtra erit magnitudo reliqua Intellectus, similiter & motus. Non tertium, quia non videtur, quid ſit tactus partium; ergo Intellectus non eſt magnitudo.

Nota. Hoc argumento Simplicius & Philoponus volunt probare indiuiſibilitatem animæ etiam ſenſitiuæ: ſed non probat hoc argumentum, niſi, quòd ſecundum ſe non ſit Intellectus magnitudo, vt dicebat Plato; non autem probat, quòd per accidens ratione ſubiecti ſit diuiſibilis; aliter enim potentia ſenſitiua eſſet indiuiſibilis omnino: ſed de hoc latè poſtea diſputabitur, vbi magis examinabimus rationem hanc, ipſius vim aperiemus: interim ſufficiant hæ pro textus expoſitione.

Amplius quomodo intelliget. Tex. XLVIII.

3. ratio. PRiora verba textus huius iã ſunt expoſita: ſunt enim ſuperioribus connectenda, in reliquis ſit argumentum tertiũ, quo non per tactum intellectionem fieri poſſe probatur Nam intellectus vel eſt indiuiſibilis, uel diuiſibilis: ſi indiuiſibilis, quomodo tanget diuiſibilia? non enim ſe adæquabit illis: ſi autem diuiſibilis, quomodo tanget indiuiſibilia? Cum igitur intelligatur utraque, non poteſt eſſe indiuiſibilis, ſicut punctum, nec diuiſibilis, ſicut magnitudo, quia non poſſet ſic omnia tangere.

Neceſſarium autem eſt Intellectum eſſe circulum hunc.

QVartum argumentum facit, quo oſtendit, quòd non ſit Intellectus magnitudo circularis; & tale eſt. Si Intellectus eſſet circulus, eius operatio diceretur circularis; nam circuli operatio, circulatio eſt & circulatio eſt circuli: cum ergo Intellectus operatio ſit Intellectio, hæc eſſet circulatio: at id eſt impoſſibile: ergo Intellectus non eſt circularis magnitudo. Probat minorem. Circulatio eſt perpetua, ideſt, carens principio, & fine, ut notum eſt; at nulla intellectio eſt abſque principio, & fine; ergo intellectio non eſt circulatio. *4. ratio.*

Actiuarum enim intellectionum.

PRobat omnem intellectionem habere principium, & finem, nam intellectio omnis, vel eſt practica, vel ſpeculatiua: & ſpeculatiua, vel ſimplex, vel definitiua: & vel compoſita ſcilicet demonſtratiua. At omnes habent terminos, practicæ enim incipiunt à fine, & terminantur in finem: nam cauſa finalis eſt principium cognitionis, & finis executionis in practicis, nec vltra finem prꝏcedunt: demonſtratio autem terminos habet ſyllogiſmum, ideſt, præmiſſas, & concluſionem. *Probatio minoris ſyllogiſmi, quòd omnis intellectio habet principium & finem.*

At quia poſſes dicere, quòd non eſt finis in demonſtrationibus; nam ex vna cõcluſione poteſt alia inferri, & ex hac alia. Reſpõdet, quòd talis motus eſt potius rectus, non circularis, cum non fiat regreſſus ad principia, non eſt enim circulus in demonſtratione. *Præoccupatio obiectionis.*

Et aduerte, quòd poterat reſpondere, adhuc eſſe finem; quia non eſt proceſſus infinitus in poſt ſumendo, vel ſubſumendo, vt probatur 1. Poſt Tamen, quod notius eſt, dixit, ſcilicet, non eſſe proceſſum circularem, vt Plato volebat: ſimiliter etiam definitiua cognitio, finita eſt, cum non ſit proceſſus infinitus in prædicatis eſſentialibus. *Nota.*

Amplius autem, ſi eadem circulatio.

5. ratio. QVintum argumemtum facit, quòd cum circulatio ſit regreſſus frequẽs eiſdem, oportebit quòd idem ſæpe intelligatur neceſſario: quod falſum eſt.

6. ratio. Fit etiam ſextum argumentum. Nam ĩtellectio ſimplex ſimiliter diſcurſiua, potius quies dici debet, quam motus, & hoc in opinione Platonis. Vt enim dicitur 7. Phyſic. capite 3. quieſcentibus paſſionib. & corporũ turbationibus fiunt cognitiones in anima, ſecundũ Platonem: potius ergo quies eſt intellectio, utpote, quæ fit in fine motus.

At uero neque beatum. Tex. XLIX.

7. ratio. SEptimum argumentum facit, quod intelligi debet ſic. Intellectus enim, ut Intellectus eſt, non eſt moueri localiter, ſed id eſt præter naturam ipſius: intelligere n. ſolum eſt illi naturale. Hoc ſuppoſito, argumentum procedit, quòd Intellectus non eſſet beatus· quod abſurdum videtur. Anima enim mũdi maximè debuit beata eſſe: Sequela autem patet: quia mouetur localiter, qui motus, cum non ſit ſecundum ipſius naturam, erit illi uiolentus, & cũ difficultate, nihil autem huiuſmodi beatum eſſe poteſt.

Nota ex Philop. Philoponus exponit, ut hoc argumentum pendeat ex præcedenti, in quo dictũ eſt, intelligere potius eſſe quieſcere: unde ſequitur, quod moueri eſt propter ipſam naturam. Sed mihi placet magis data expoſitio prior.

Laborioſum autem eſt, & commiſtum.

8. ratio. OCtauum facit argumentum. Quod melius eſt, id eſt dandũ Intellectui, cũ ſit nobiliſſima natura: at melius eſt eſſe ſine corpore, ergo non debet dici, quod Intellectus eſt in corpore, ita, ut nunquã poſſit ſeparari, quod dicebat Plato de anima mundi.

Notat Simplicius, quòd eſſe ĩ corpore Intellectum ad tempus nõ eſt abſurdum, hoc enim noſtris accidit animabus; at eſſe ſemper, & inſeparabiliter, hoc abſurdũ eſt; & ſic dicebat Plato de anima mundi, Intellectus enim, cum ſit res ſpiritualis, non eſt alligandus ſemper corpori. *Not. 1. ex Simplicio.*

Dices, Nonne Ariſt. alligauit Intelligentias orbibus? Reſpõdeo ita eſſe, ſed negauit moueri motu orbium & per ſe, & per accidens. Abſurdum autem eſſet Intellectum alligare orbi, ut ſimul cum ipſo moueretur. *Dubium. Solutio.*

Ex quo nota locum contra Auerroem qui dixit, unum Intellectum in omnibus hominibus: hic enim ponit illũ, ſicut Plato mundi animam. *Not. 2. contra Auerr.*

Hic etiam aduerte, quòd partim dicebant bene iſti Philoſophi, partim non bene circa animam noſtram. Bene quidem, quia nõ debuit Intellectus alligari corruptibili ſemper, & bonum eſt ei abſque tali eſſe corpore: errabant tamen, quia putabant nunquam futurum intellectum in corpore, quin corpus eſſet corruptibile. At nos, ut ueritas habet, credentes corporum immortaliũ reſurrectionem, dicimus, melius eſſe rationali animæ eſſe cum tali glorioſo corpore. *Not. 3. circa perpetuã unionẽ animæ cum corpore.*

Immanifeſta autem eſt. Tex. L.

NOnum facit argumentum: quia ex dictis Platonis non colligitur cauſa, cur cęlũ circulariter moueatur. Nõ enim eſt ipſa anima, quia motus localis, ut oſtẽſum eſt, eſt illi non ſecundum naturam: nec ipſum cęlum poteſt ſibi eſſe cauſa, quia corpus cœleſte non eſt cauſa circularis motus, ſed potius animæ, nulla ergo cauſa per ſe debetur, ſecundũ Platonem. 9 ratio.

Præterea nec cauſa finalis debetur, cur circulariter mouetur, & tamen dici non poteſt, quod non eſt cauſa: nam ſicut glorioſus Deus propter finem aliquem, fecit cęlum moueri & quieſcere, ita ẽt fecit ꝑ

pter finem quod circulariter moueretur & non alio modo:at Plato has cauſas non explicuit.

Quoniam autem huiuſmodi intentio. Tex. LI. LII.

Prima rõ non ſolum contra Platonem, ſed ẽt cõtra reliquos Philoſophos.

QVia conſideratio cauſarũ motus huius circularis ad libros de cęlo ptinebat,hoc ad illũ remittit locum: Decimum tamen argumẽtum facit contra Platonem, & contra reliquos Philoſophos quo ſufficientiæ arguuntur. Nam cum omnes animam in corpore eſſe dicant,nihil de corpore tractent,non reddunt cauſam quare in corpore ſit, nec qualiter ſe habeat ipſum ſuſceptiuum corpus.

At cognitio corporis neceſſaria eſt profectò, ſicut & corpus neceſſarium eſt ad animam. ſunt enim inuicem proportionata:aliter unum non moueret,nec alterum moueretur:Mouere enim,ac moueri inuicem,non quibuſcunque ineſt,ſed,quæ inuicem habent rationem aliquam. Oportebat ergo explicata, & notitiam facere ipſius corporis,tractantes de anima.

Hi autem ſolum conantur. Tex. LIII.

Proſequit idẽ ex proportione animæ ad ꝓprium corpus.

COntinuat ſermonem,dicẽs,ꝙ iſti nihil de corpore dicentes,videntur cõſentire fabulis Pythagoricis, ideſt, quòd corpus nullam habet cum anima proportionem, ac ob id animas tranſmigrare ex corporibus in uaria ſpecie corpora: hoc autẽ eſt falſum:quod probatur. Ita enim ſe habet ad corpus anima, ſicut ars ad inſtrumenta,at non quælibet inſtrumenta cuilibet arti competũt:non enim tibia arti faciẽdi tecta:ſed quæcunque inſtrumenta habent propriam formam, ſecundum quam peculiari ſeruiunt arti; ergo ſimiliter de anima dicendum eſt,non enim eadem modo corpus hominis, modo equi, modo leonis poteſt accipere, ut dicebat Pythagoras.

An anima rationalis per ſe moueri poſſit. Quæſt. IX.

QVęſtio hæc difficilis eſt, tamen admodum neceſſaria ad intelligentiam immortalitatis animæ:ſermo autẽ eſt de rationali anima; & petimus an per ſe moueri poſſit anima,ita, ut accipiatur in ipſa motus. Difficultas autem eſt, ſuppoſita, veritate,puta,ipſam eſſe incorpoream ac ſpiritualem, ſimplicemque ſubſtantiam. *Difficultas quõnis eiuſque neceſſitas.*

Videtur primò,quòd non poſſit moueri: Loquimur autem de motu ſecundum locum præcipuè. Nullum non exiſtens in loco poteſt moueri localiter:at anima nõ exiſtit in loco:ergo non poteſt moueri. Conſequentia eſt certa cum maiori, Minor probatur:quia anima eſt incorporea at incorporeum non poteſt commenſurari loco, qui quantus eſt nec poſſumus ſignare locum correſpondentem in corporeo ergo non poteſt eſſe in loco. *1. Arg ad partem negatiuam.*

Præterea ſecundo. Motus diuiſibilis eſt ratione tẽporis, & ratione etiam mobilis partium,ut dicitur 6. Phyſic. tex. 33. at ſpirituale nullas habet partes non ergo poteſt motum in ſe recipere ſicut nec albedinem. *2. Arg.*

Confirmatur 6. Phyſico. tex. 86. probatur,nullum indiuiſibile poſſe moueri. *Confirmatio.*

Præterea tertio. Si anima moueretur. vel naturaliter moueretur, uel uiolentè. Si uiolentè, etiam naturaliter aliquando moueretur:tunc, uel moueretur ſurſum, vel deorſum,ſi ſurſum:ergo eſt ignis, vel ignea,ſi deorſum,ergo eſt terra, uel terrea,quæ omnia falſa ſunt, cum ſit ſpiritualis ſubſtantia. *3. Arg.*

Præterea quartò. Omne,qđ a ſe mouetur,eſt diuiſibile in partem motã,& partem mouẽtem,ut Ariſt. probat 8. Phyſic. per multos textu. ſed impertibilis eſt,& ſpiritualis anima,ergo impoſſibile eſt,ꝙ moueatur per ſe, & a ſe:non igitur ſeparata a corpore uidetur. *4. Arg.*

Præterea quinto, Omnis forma ſubſtãtialis eſt immobilis per ſe,nec aliter quã cum compoſito mouetur, at anima rationalis eſt uerè ſubſtantiali,sforma ergo eſt immobilis per ſe, *5.*

Præterea

6. Arg. Præterea ſextò. Quia aliter diſcurſus Ariſtot.periret,quo probat eſſe primum motorem immobilem, quia quod mouetur,componitur ex parte mouéte, & mota:at primus motor,non ſic componitur; quòd ſi ſimplex, & incorporeum moueri poſſet, utique non conuinceretur immobilitas illius, poſſet enim moueri abſque tali partium diſtinctione: ergo anima per ſe moueri non poteſt.

Not.his argumentis aliqui decepti peſſimè putarũt,ſecundũ mẽtem Ariſt. aĩam eſſe mortalem. Hæc argumenta probantia animã non poſſe moueri per ſe,videntur, ſaltem ſecundum doct.Ariſt. ſimul etiam probare mortalitatem animę: nam ſi non eſt per ſe mobilis,videtur quod ab ipſo corpore non ſit ſeparabilis, atque ob id his argumentis decepti peſſimè credunt aliqui, ſecundum mentem Ariſt ipſam eſſe mortalem. At nos contrarium ſecundum vera naturalia principia, & ſecundum Ariſtot.mentem determinabimus,& demonſtrabimus.

1.fund. de natura loci, qua conſiſtit in hoc ꝙ ambiat, & circumſcribat rẽ. Si igitur primum fundamentum: Loci naturam conſiſtere in hoc tantùm, ꝙ ambiat, & circumſcribat rem, ita, ut ſit res hic,& non alibi. Et hoc patet ex definitione ipſius. Dicitur enim locus eſſe ſuperficies corporis continentis.

Illationes dua. Sequitur ex hoc, quòd non eſt natura loci,quòd duo corpora ſint in loco uno; nõ enim ex parte loci repugnat, duo vel

1 Non repugnat ex natura loci, quòd duo in eo ſint corpora. plura corpora,ſimul circumſcribere: repugnantia verò eſt ex parte eorum,quæ in loco ſunt. Nam duo corpora mutuò ſe impediunt,quo minus in vno ſint adæquato loco.

Sequitur etiam, quòd non repugnat naturæ loci,quòd res exiſtens in loco,ſit

2 Non repugnat ex natura loci, quod res ſit tota in quauis parte loci. in qualibet parte loci illius res tota,dummodo enim res ſit præſens loco alicui circumſcribenti,ſeu definienti rem totam: ſat eſt,ut res ſit in loco,quamuis res non ſic ſit in loco,ut pars rei reſpondeat parti loci: ſed ſit tota in qualibet parte: quòd ſi res non poteſt eſſe tota in qualibet loci parte, id non ex natura loci, ſed ex parte eius,quod in loco eſt,prouenit; puta, ſi corpus eſt. Vide igitur, quid ex natura loci ſit.

De natura locati eſt contineri, & circumſcribi loco. Sicut igitur natura loci eſt definire locatum,& continere,ita ẽt de natura locati eſt contineri, & cõprehendi a loco,ac ei toti commenſurari. Hinc ſit,quòd ſi nos inuenimus modum, quo res poſſint loco limitari, & definiri, inuenimus etiam modum,quo ſit in loco.

Duobus modis res poſſũt loco definiri, ex quo liquet, quo corpora, & quo res ſpũales ſint in loco. Dupliciter autem poſſunt res loco definiri. Quædam per ſuã quantitatem,& magnitudinem, qualia ſunt corporeæ ſubſtantiæ. hę enim ſunt in loco per ſuã quantitatem, nam per hanc aptantur loco. Quædam aliæ per ſuam operationem externã poſſunt aptari loco. Cum enim certum ſit,rem eſſe ſimul cum ſua immediata operatione, ſit vt ubi operatio immediata rei ſit,ibi ẽt res ſit,& hoc modo ſunt ſubſtantiæ ſpirituales in loco. Vt n. corpus per quantitatem ſuam, locum,in quo ſit,ſibi determinat: ita ſubſtantia incorporea per operationem, quam extra ſe exercet, dicitur eſſe in loco. Eſt enim præſens intelligentia ubi operatur, ac in tanto loco,in quanto operatur.

Nota. Nec intelligas,quòd per operationem actualem eſt Intelligentia ſemper in loco, ſed per operationem virtualem. Vt enim,ſi ab iſto corpore auferatur quantitas, vterque in eodem loco maneret, in quo ante; per aptitudinem ad talem quãtitatem. Sic Intelligentia, & ſubſtantia incorporea terminatur in loco tanto in quanto poteſt immediatè operari, quãuis non operetur ſemper.

Diſcrimen utriuſque modi. Eſt autem iſte modus diuerſus a priori:nam in priori res exiſtit in locò per aliquid internum,ſ.per ſuam quantitatem, qua exiſtente diuiſibili, id etiam, quod per eam in loco eſt, diuiſibile eſt, & in loco exiſtit totum, & in parte pars. At operatio,in ordine ad quam exiſtit in loco incorporea ſubſtantia,eſt extra ſubſtãtiam ipſam,& ei externa; idcirco non diuiditur angelus diuiſione ſuæ operationis, poteſtq; eſſe in loco toto totus,& totus in qualibet parte,ſic etiam quæuis incorporea ſubſtantia.

Quo Deus eſſe in omni loco dicatur. Hinc ſit, quod neutro modo illorum duorùm Deus in loco eſt.cum nulla differentia loci circũſcribatur,ac terminetur, eſt enim ubi eſt, & in mũdo & extra mũdũ,nullibi contentus totus. Modus prior illorum duorum dicitur exiſtendi in loco circumſcriptiuè, poſterior definitiuè, ut diximus 4 Phyſ. Deus verò eſt indefinitè,& ſine termino ubique præſens.

2. fund. Sit ſecundum fundamentum Non implicat

Non eſt neceſſe, ut ſi aliquid moueatur a ſe, detur in eo pars mouens, & pars mota

plicat, quod aliquid moueatur localiter a ſe, ſaltē proximè, quin illius motus detur, pars mouens, & pars mota in illa re: imò hoc veriſſimum eſt in multis. Primò mouetur ferrum ad magnetem proximè a ſe, nó a lapide, cū diſtet, nec ab aere, cū quieſcat: at huius motus non eſt pars mouēs forma ferri, ſed ſola uirtus impreſſa, tota autem ſubſtantia eſt mota. Similiter idem fit in motu cibi ad partes animalis nutriendas, idē in vapore eleuato ꝑ calorem; idem in motu grauium, & leuium.

Subſtātia corporea.

Si igitur ſubſtantia proximè mouetur a ſe motu proueniente a uirtute inhærēti, non implicat profectò, ſubſtantiam incorpoream moueri a ſe per aliquam virtutem exiſtentem in ipſa.

Nec oportet componi ex duplici parte ſubſtātiæ: repugnaret vtique incorporeū moueri a ſe, ſi eſſet tam ſimplex, ut nullā admitteret, nec accidentis cōpoſitionē, ſed eſſet actus purus, qualiter ſe hēt glorioſus Deus, & quales quadam ex parte putauit Ariſt. eſſe Intelligētias: ob id dixit, ēſſe immobiles non tantùm, quia carent partibus ſubſtantialibus, id probat, ſed quia ſunt omnino ſimplices, & puri actus, ut patet 12. Metaph. cap. 8. & 9 at anima rationalis habet virtutes, & potentias, nec tantā ſimplicitatem ſortitur: non ergo prohibet ipſam per ſe moueri poſſe, & a ſe, & hoc fundamentum cōſidera.

Moueri pōt a ueritate in ſe inhærente.

Non repugnat aīam moueri per ſe, & a ſe.

3. fund. quibus conueniat per ſe eſſe in loco.

Sit tertium fundamentum, eſſe in loco per ſe, ſiue vno modo, ſiue altero dictorū, non competit niſi his, quę per ſe ſunt, vnde formę ſubſtantiales omnes, quæ per ſe eſſe nequeunt, nullo modo per ſe in loco ſunt, nec animę omnes; præter humanam cum etiam per ſe eſſe non poſſint.

At anima rationalis, quæ media eſt inter ſpiritualia, & corporalia, potens per ſe ſubſiſtere extra corpus, poteſt in loco eſſe per ſe, cum corpus reliquit, quamuis nondum eſt in corpore, ſicut nec reliquę formę ſubſtantiales.

1. concl.

His veriſſimis fundamētis ſuppoſitis, ſit prima concluſio circa quęſtionē. Subſtantia incorporea poteſt localiter moueri, & ab uno in alium locum mutari, nec id ullo modo repugnat. Probatur primò.

1. ratio.

Si aliqua eſſet repugnātia, quominus moueretur eſſet, quia non eſt in loco, ſed eſt in loco, ergo moueri poteſt; nec id repugnat. Sequela patet ex Ariſto. tex. 38.

Sed minorem probo primo ex Ariſt. 8 Phyſic. tex. 84. Dicit, Intelligētiam mouentem cęlum, eſſe in orbe, peto, quomodo ſit in orbe; ſi diſcurras per omnes modos, quibus unum eſt in alio, enumeratos ab ipſo 4 Phyſicorum, non inuenies alium niſi eſſe in loco, niſi contra ipſum, alium fingas. Vide igitur eſſe in loco incorporea.

Probo etiam idem, quia incorporeum intra certum loci ſpacium eſt, ita, ut alibi, & extra non ſit: ergo eſt in loco. Eſt profecto euidens argumentum.

Probatur ſecundò; Si aliqua eſſet repugnantia, eſſet, quia non componitur: ergo non prouenit ex illa parte repugnantia, nec ulla alia videtur eſſe: quia, quamuis probetur id eſſe non poſſe, ſolum ſequeretur, quòd a ſe non moueretur, ſed non oſtenderetur, quòd non moueretur ab alio: at res dicitur per ſe moueri, & cum a ſe, & cum ab alio mouetur. *2. ratio.*

Probatur tertiò. Intelligentia pōt aſſiſtere uni corpori, puta, lapidi, ſicut aſſiſtit cælo, lapide igitur moto, mouebitur ſimil Intelligentia, cū ſemper ei aſſiſtat: ergo pōt per ſe moueri: nā quod mouetē in alio potens per ſe eſſe, pōt per ſe moueri. Nec eſt ſimile de orbe, quòd aliqui non bene conſiderant; nam orbis nō mutat locum totus, ſed intra ſecundum partes mouetur, manens in eodem loco, ob id Ariſto. dicit, abſque ſuo motu mouere Intelligentiam, at ſi totum mutaret locum, vtique moueretur, ut in caſu poſito. *3. ratio.*

Nec talis caſus repugnat; nam Auer. Intelligentiam corporibus humanis aſſiſtentem ponit, quam neceſſario fateri debet moueri cum ipſis, ergo poterit etiā per ſe moueri, ſicut nauta extra nauim.

Secunda cōcluſio. Probabilis eſt mihi valde Platonis ſententia contra Ariſtotelem, quòd anima moueatur per ſe in corpore, & ſuo motu moueat etiam corpus ſibi alligatum, & coniunctum, & hoc maiorem probabilitatem habet in ſentētia Platonis, qui ponit animas rationales aſſiſtere corporibus, & non informare, ſicut nautas nauibus; tamen adhuc dico, id eſſe probabile, quamuis dicamus informare; hęc concluſio, quamuis noua ſit, credo, quod placebit. *2. Concl.*

Omnes

Reÿcitur quorũdam Platon. expoſitio. Omnes ferè exponunt Platonem:cum dixit,animã ſeipſam mouentem, loquutum fuiſſe de motu improprio,ſcilicet de Intellectione,ſecundum quam ſe intelligit: ſed profectò iſta expoſitio eſt potius eius extorſio:non enim niſi de motu proprio locali loquebatur, exiſtimauitque, animam ſe mouere primò, ſicut quædam Intelligentia ſe mouet,ac cõſequẽter mouere corpus ſibi alligatum. Hanc itaque ſententiam dico eſſe valde probabilem.

Probatur concluſio. 1. ratio. Probatur primò,ſuppoſita cõmuni doctrina Ariſt.animam ſaltem hominis eſſe indiuiſibilem, ac vnam in vnoquoque ſit igitur argumentum. Cum nutritur homo,anima,quæ ante erat, ingreditur in nutrimentum. ſimiliter in diminutione recedit,ergo anima ſola mouetur in corpore,citra corpus:ſimiliter in abſciſione membri retrahitur:& primum, quod viuit,& vltimum moriens,eſt cor:ergo anima profectò per ſe mouetur his motib. & nõ cum corpore, nam partes corporis ibidem ſemper manent Nec eſt dicendũ quòd cum parte materię recedit,vel accedit pars animæ,quia in homine una eſt & indiuiſibilis.

2. ratio. Probo ſecundò, anima habet potentiã mouendi in ſeipſa;ergo poteſt per ſe moueri etiam in corpore. Conſequẽtia videtur certa. Antecedens patet, quia ſi non habet poteutiã mouendi,dum eſt in corpore,nec ſeparata mouebitur, quod falſum eſt,quamuis Duran.id admittat.

Nota,duplicẽ in aĩa potentiã motiuam. Vbi notat,quòd eſt duplex potẽtia motiua.Altera,ſecuudum quam corpus mouetur,& hæc eſt in neruis, & muſculis ſecundum quas partes, anima mouet totũ corpus; & hæc eſt organica, nec manet compoſito diſſoluto; ſicut nec manẽt potentiæ ſenſitiuæ. Altera eſt, ſecundũ quã mouet ipſos neruos; & hęc in ſola anima manet,& corpore diſſoluto ſuperſtes eſt, & ſecuudum quam mouere ſe poteſt in corpore.

3 ratio. Quod ſi nõ eſſet talis potentia,ſed omnis eſſet organica,cogeretur quis fateri, quod ſeparata anima,non poteſt moueri nec recedit a corpore,niſi ab alio violente expulſa;quod eſt fictum.Loquimur autem de anima rationali.

Probatur tertiò. Anima rationalis eſt per ſe,quamuis forma ſit,vt igitur poteſt moueri ſeparata,poteſt etiã in corpore, imò forſan ſic prouenit, cũ aliqua ex oratione feruenti eleuatur a terra,quod prouenire videtur ex motu ipſius animæ ferente corpus ſecum, qui motus eſt in anima ex ſuauiſsima mentis in Deum contemplatione,quo impetu quodam ad ipſum fertur.

Hæc ſunt probabilia:nec in hoc credo Ariſtoteli,qui talem ſententiã putat impoſſibilem:videtur profectò probabilis.

3. Concl. Tertia concluſio Sententia Ariſto eſt probabilior, quod anima non mouetur per ſe,ſed per accidens ad motum totius corporis,ita vt vnicus ſit motus totius,& per accidens anima moueatur, vt totum facit cum materia,& per accidens ſe mouet,quia eſt cauſa motus totius,quo ipſa mouetur. Loquitur autem de anima, ut eſt in corpore; hoc teneo propter autoritatẽ Ariſt.& omniũ Interpretum ipſius.

Probatur concluſio. 1. ratio. Probatur etiam primo,ſi anima per ſe in corpore moueretur modo quo diximus,ſequeretur duos motus eſſe in animalibus, quorum neuter eſſet naturalis: quod videtur abſurdum. Sequela patet: nam eſſet vnus motus animę,& alter corporis,ſicut vnus libri, & alter ipſius manus mouentis librum Motus animę nõ eſſet naturalis: quia non eſt a principio interno ſubſtantiali, ſed a uirtute motiua: anima enim ſimplex eſt ſubſtantia. motus corporis eſſet violentus,quia eſſet ab extrinſeco, & contra proprietates corporis,cum enim ſit graue,motus progreſſiuus eſſet illi violentus.

2. ratio. Probatur ſecundo. Aĩa eſt forma informãs,vnumq; per ſe cum corpore faciẽs, ſicut aliæ formæ.ergo non poteſt moueri per ſe,dum eſt in corpore motu proprio, quouſque ſeparetur.

3. ratio. Probatur tertio. Quia ſi anima moueretur illo modo,tũc corpus,quod eſt materia,per ſe moueretur, non enim eſt in corpore,citra animã,alia forma ſubſtantialis, ſed eſt ſola materia, aut materia non poteſt per ſe moueri localiter,ut alibi probat Ariſt. Hæc ſunt pro Ariſt. nec inuenio fortiora argumenta

4. Concl. Quarta concluſio.Secundum Ariſtotelẽ, anima ſeparata moueri poteſt per ſe; nec quicquam concludunt loca iſta con-

trā Platonem; in omnibus enim loquitur de anima exiſtēte in corpore. At quia huius probatio eſt ſolutio rationum propoſitarum in principio, ipſas conabimur ſoluere.

Probatur ex ſolōne rōnū contrariarum.

Ad 1. Ad primum ſufficienter patet ſolutio ex primo fundamento, & prima cōcluſione, vbi etiam ſecundum Ariſt. diximus, & oſtendimus, incorporea eſſe in loco: anima autem in corpore exiſtens, nō eſt in loco per ſe, ideo ab Ariſtot. profertur, non poſſe moueri per ſe. at de anima ſeparata alia eſt ratio, ſicut de intelligētia.

Ad 2. Ad ſecundum ſolutio eſt nota, Ariſ loquitur de motu corporū naturalium; talem enim Phyſicus conſiderat: & hic dupliciter eſt diuiſibilis, non tamen quicunque motus.

Quod autem dixit lib 6. indiuiſibile nō moueri, manifeſtè loquitur de indiuiſibili habenti poſituram in continuo, ſcilicet de puncto, vt ipſe ſe exponit. At non ſic eſt Intelligentia, vel anima: nam eſt in loco quanto, ac loco continetur, nō ſicut punctum, quāuis non occupet locum, ſicut corpus: occupare enim locum, eſt, nō ſolum eſſe in loco, ſed impedire, quo minus aliud ſit ibi corpus: & hoc proprium eſt corporum.

Ad 3.

1 Ad tertium dico, illud argumentum eſſe Ariſt. contra Antiquos dicentes, animam eſſe corpus, & tunc procedit, Si ſurſum mouetur erit ignis: at anima non eſt corpus: ob id argumentum non valet.

2 Præterea etiam: quia aīa non mouetur determinate ſurſum, ſicut ignis, ſed ſurſum, vel deorſum: eſt enim motus voluntarius, & ſecundum appetitum.

Ad 4. Ad quartum dico, illum Ariſtotelis di-

1 ſcurſum eſſe in corporibus, vt ſatis liquet ex ipſius rationibus, vbi de continuo argumentatur: quod autem incorporea mouentur, diximus in concluſionib.

2 Et propterea non concluditur, animā non moueri vllo modo, ſed non a ſe: ſed nec hoc concluditur.

Ad 5. Ad quintum dico, procedit de forma pro ſtatu, quo eſt in materia, non de ſeparata anima.

Ad 6. Ad ſextum reſponſum eſt in ſecundo fundamento, quod Ariſt colligit immobilitatē primi motoris ex omnimoda ipſius ſimplicitate, quia purus actus eſt.

Caput Quartum.

Alia autem quædam opinio. Tex. LIV.

Onfutare proſequitur ſententias Philoſophorum, atque vnam impugnat, quā dicit multis fuiſſe viſam probabilem, & rationabiliter videtur omnibus præcedentibus. at rationib. ac argumētis damnata eſt tanquam falſa. Quamuis igitur viſa multis ſit probabilis, tamē rationes ſunt contra ipſam: quas rationes dicit eſſe traditas in ſermonibus communib.

Cōſtat Ariſ. opinionem quandam celebriorē, quæ aſſerit animā eſſe harmoniam.

Nota. Per ſermones cōmunes intelligit Simpli. dialogum Platonis, qui dicitur Phædo, vbi rationibus communibus talis opinio impugnatur, & dicit poſſe intelligi dialogum compoſitum ab Ariſto. qui nominatur Eudemus, in quo impugnatur illa ſententia: & hoc dicit Philoponus. aducitque quinque rationes ex illo.

Exponitq; ſentētiam hanc, quę eſt, animam eſſe harmoniam, & proportionem contrariorum in corpore. Cū enim corpora ex contrarijs conſtent, crediderunt eſſe corporis in illorum proportione cōſiſtere, ac ob id, talem aliquam proportionem, ac harmoniam animam crediderunt.

At qui harmonia ratio quædam. Tex. LV.

1. ratio. IMpugnat hanc ſententiam quatuor rationibus quarum prima eſt. Omnis harmonia, aut in miſtione, ſicut in compoſitione multorum eſt, at anima non eſt huiuſmodi: ergo non eſt harmonia. Maior declaratur. Harmonia eſt proportio quædam multorum: multa autem dupliciter proportionantur; aut ſecundum compoſitionem, vt partes integrales, in animal, & domo, & alijs, hæc enim congregantur abſque ſui paſſione, ut etiam ſecundum miſtionem, vt elemēta in miſto, quæ alterata manent. Vnde

de ſit, quòd harmonia ſit duplex, & miſtio, & cõpoſitio Minorem non probat, ſed probari poteſt: quia anima ſubſtantia eſt: at neutra harmonia eſt ſubſtantia.

2. ratio, Alteram rationem facit. Anima eſt principium motus, vt omnes fatentur: at harmonia non eſt principium motus: ergo non eſt anima. Minorem non probat: ſed poteſt facilè probari, quia potius eſt finis motus, non principium.

Congruit autem magis. Tex. LVI.

3. ratio. TErtiam probaturus rationem, di cit, quòd corporis habitus, puta ſanitatem, robur, pulchritudinem, magis eſt rationabile dicere, eſſe harmoniam, cũ ſint in temperie contrariorum, ſed non ipſam animam.

Vbi nota, videri Ariſt. aſſerere hoc loco non eſſe illos habitus qualitates diſtinctas a proportione contrariarum qualitatum, & membrorum diſpoſitione, vel pro portione.

Quod autem anima non ſit huiuſmodi, probat: quia paſſionum animæ, & operationũ ſimul, non poteſt reddi ratio per harmoniam: ergo non eſt anima, aliter enim per ipſam redderetur ratio paſſionum. Per paſſiones intelligit Simplicius, odium, iram, & huiuſmodi, per opera, cognitiones, & Intellectus.

Obiectio. Solutio. Dices. Quare non poteſt reddi ratio per harmoniam? Dico primo, quia paſſio
1 nes potius ſunt improportiones, & non
2 harmoniæ, quàm harmonia. Dico ſecundò, quod Ariſt. vtrumque contingit: paſſiones enim, & cognitiones ſenſus, & ratio diſſonant ſæpiſſimè: non ego in harmoniam ſunt reducenda.

Amplius autem ſi dicamus. Tex. LVII.

4. ratio. Suppoſitio, quid ſignificet harmonia. QVartam facit rationem, quæ talis eſt primò tamen ponitur diſtinctio harmoniæ facta; ſed nunc clare ab Ariſt. explicatur. Harmonia eſt vox analoga ſignificans duo; Vnum per prius, alterum per poſterius. Per prius ſignificat proportionem magnitudinem ſenſibilium, habẽtium poſitionem inter ſe talem, ita, vt nihil illius generis deſit. v. g. cùm lapides ita diſponũtur in domo, vt nullus lapis de ſit ad talem diſpoſitionẽ. Similiter cum chordę ita in motu, & ſono aptantur, vt nihil illius generis deficiat, talis eſt harmonia, quæ dicitur compoſitio. Et per poſterius dicitur harmonia, quæ fit in miſtione duorum, vel plurium.

Probat igitur Ariſt. quòd neutra harũ ſit anima. Primo, ꝙ non ſit compoſitio, *Nectitur ratio.* quia compoſitio multum inueſtigabilis eſt, i. multiplex eſt in vno corpore, ſunt enim multa organa, & membra diuerſis compoſita partibus, vt notum eſt, quarũ nulla videtur anima eſſe, quia non eſt vnde aſſignetur ratio, vt talis compoſitio ſit anima Intellectiua, talis ſenſitiua, talis appetitus: nec ipſi aſſignant hanc diſtinctionem in tali compoſitione.

Similiter autem & inconueniens. Tex LVIII.

PRobat alteram partem, quòd non ſit miſtio. Miſtio elementorum eſt uaria, pro partiũ varietate, vt in oſſe, carne, & netuo: ſi igitur anima eſt miſtio in vno toto, erunt plures animę, quod relinquitur vt impoſſibile. Alia enim erit in oſſe, alia in neruo, alia in alijs partib. pro miſtionum diuerſitate: nam quęlibet pars miſta eſt, hoc idem etiam ſequebatur, ſi anima eſſet compoſitio. *Altera eiuſdem rationis pars.*

Et nota hic obiter, quomodo Ariſt. duxerit abſurdum in vno compoſito, plures animas ponere, quod poſterius examinabitur. *Not. Ariſt. abſurdũ putare, plures aĩas ĩ vno compoſito.*

Poſtulauit hoc vtique aliquis. Tox. LIX.

EMpedoclem huius ſententiæ authorem taxat, eo ꝙ indiſtinctè locutus fuerit, & hoc in tribus. Primò dixit; quãque animam in ratione, & proportione 1 *Reprehẽſio Empedocl. in trib.*
conſi

conſiſtere. ſed non explicuit, an ipſa proportio eſſet anima, an aliud adueniens toti, & membris propter proportionẽ, & rationem: quod ſit illud dixit, rationes factę militát contra ipſum, ſi verò hoc, iam anima non eſt harmonia.

Secundò dixit, amicitiam eſſe cauſam miſtionis, ſed non explicuit, an ſit cauſa omnis miſtionis, etiam illius, quę nõ eſt anima, an ſolius huius, quę eſt ſecundum rationem, & anima eſt: ſi enim eſt cauſa cuiuslibet, tunc debuit ponere aliã aliarum miſtionum cauſam, quã nõ poſuit.

Tertiò dicit amicitiam eſſe causã miſtionis, ſed non explicuit, an ipſa amicitia ſit miſtio & ratio, vt videtur eſſe, an aliquid propter miſtionẽ. Hęc igitur dubia inſoluta reliquit Empedocles, quę tamẽ profectò debuit enodare & explicase.

Si verò eſt aliud à miſtione. Tex. XL.

Rõ pro ſententia et harmonia Empedoclis.

COmmunis expoſitio eſt, vt velit Ariſtot. huius ſententiæ rationem ponere, propter quam videtur probabilis. Ratio autem eſt iſta. Id videtur anima, quo poſito, ponitur, quo ablato, aufertur anima; at huiuſmodi eſt cõpoſitio, & harmonia: nam ablato eſſe, ac proportione carnis, & partium aliarum, etiam tollitur anima, prętereа, ablata anima, tollitur talis harmonia partium.

Rolu. huius rationis.

Hoc non ſoluit Ariſtoteles, ſed ſolutio facilis eſt, non enim valet a concomitantia mutua ad identitatem. Poſito enim vno relatiuo, ponitur alterum & ipſo ablato, aufertur, non tamen idem ſunt. Similiter de ſubiecto, & eius paſſione, de materia, & forma. Quãuis ergo animã conſequatur harmonia, & econtra, non ſunt idem, ſed harmonia eſt proxima materia, & diſpoſitio animæ, ſed non eſt anima, ideoque fit talis conuerſo mutua, & ſoluitur huius opinio-nis argumen-tum.

Quod igitur neque harmoniam poſſibile. Tex. X L I.

Epilog. dictorum.

EPilogat quæ dicta ſunt, ſcilicet duo, animam non eſſe harmoniam, nec animam moueri per ſe, ſed per accidens moueri, & per accidens ſe mouere, dum totum mouet, vt diximus; nec aliter contingit ipſam moueri localiter, dum in corpore eſt, niſi per accidens.

Rationabilius autem dubitabit. Tex. X L I I.

Obiectio Ariſt. contra ſuã ſniam ꝙ aia uidetur moueri paſſionibus.

CVm animam per ſe moueri nõ poſſe, probaſſet, nunc dubium & argumentum quoddam proponit, quo meritò quis poſſet dubitare, an moueretur aĩa. Argumentum autem videtur ex animæ ipſius paſſionibns, ſcilicet, gaudere, iraſci cogitare, timere; hic enim animę motus ſunt, at hiſce videtur anima moueri per ſe, dum gaudet, timet, vel iraſcitur.

Hoc autem non eſt neceſſe. Tex. X L I I I.

Solut. Ariſtot.

SOluit argumentum, quod non eſt neceſſe aſſerere, hic animam moueri, quamuis ſint motus ſeu potius unumquodque ſit moueri in concreto, anima ergo non mouetur per ſe hiſce, ſed organum & compoſitum, puta cor, uel alia pars.

Nota. 1.

At quia numerat, cogitare, ideſt intelligere, inter iſta, dicit, quòd aut eſt tale, puta, per organum, aut aliud aliquid, non aũt velle determinare modo, an ſit per organũ, vt quidã dixerunt, an ſine organo, vt ipſe probabit poſt. Vide igitur, quòd non mouetur contra his motibus per ſe, ſed per accidens, ſimul cum organo.

Paſſiones fieri cũ motu cõcomitãte, ſed nõ eſſe motus.

Diſtinguit autem, quod hæ paſſiones quædam fiunt cum motu locali, ut ira in qua ſpiritus a corde moueatur, vel timor in quo ſpiritus confugiunt ac cor, quædã cum alteratione, vt ſenſatio cũ mutatione per ſpeciem, & alia, quæ fiunt cum calore, vel frigiditate.

No-

Nota 2. Notatq; Themiſtius,quod huiuſmodi paſſiones non ſunt eſſentialiter tales motus, ſed ipſos præſupponunt: Ariſtot. autem circa explicationem motuum concomitantium paſſiones, remittit ſe ad alium locum.

Dicere autem iraſci animam. Tex. LXIIII.

Proſequitur ſolutionem, quòd anima per paſſiones nō dicatur gaudere, iraſci, ſed totū per animam, atq; adeo nec moueri per illam.

RE explicata, nunc modum loquendi docet, dicitque non eſſe dicendum, animam gaudere, vel timere, ſicut nec texere, nec ædificare, ſed homo per animā: non igitur tribuitur motus animæ tanquā ſubiecto, & tanquam ei, quod per ſe mouetur, ſed quia per ipſam ineſt talis motus compoſito.

Et hoc dupliciter. Vno modo incipiẽdo a re exteriori, ut in ſenſatione, quæ fit, quia res, & obiectum imprimit ſui ſimilitudinem in compoſito, quod ſentit, quia animam habet, & hoc eſt motum prouenire a re uſque ad animam.

Altero modo incipit ab anima, ut in reminiſcentia, quæ fit, non quia moueat obiectum exterius, ſed quòd anima interius operatur, & diſcurſu vtitur; & tunc dicitur motus ab anima vſque ad rem, quia per recordationem venit in ſpeciē rei præteritæ.

Quā ſpeciem vocat motum, vel quietem; quietem ſecūdum quod erāt in memoria, motum ſecundum quod in actuali cognitione. Vide ergo, quòd nullus motuum horum per ſe eſt in anima.

Intellectus autem uidetur. Tex. LXV.

Quòd anima intellectiua ſit incorruptibilis & impaſſibilis.

CVm animam per ſe non moueri probaſſet alteratione, nec motu locali, nunc, vt Simplicius, & Auerro. dicunt, oſtendit, nec etiam corrumpi, atque hoc de Intellectu probat. Proponit ergo intellectum, ſeu mentem innaſci hominib. ac ſubſtantiam quandam eſſe, quæ corrūpi non poteſt.

Quòd autem non corrumpatur, ſigno oſtendit. Si corrumperetur, maximè id fieret ex debilitate quæ fit in ſenio, ſed in tali non corrumpitur: ergo in nullo alio. Sequela nota eſt: nam ſenium eſt uia in corruptionem totius, & diſſolutionem eorum quæ in ipſo ſunt.

At quòd in tali non corrūpatur, oſtendit, dicens, eſſe ſimile hoc ei, quod accidit circa ſenſoria ſenſuum, qui quidem corrumpuntur, anima non corrupta, nec debilitata ſecundum ſe: vnde ſenex debilitatur viſu ratione organi, ſed non ratione animæ. Cuius argumēto illud eſt, quòd, ſi animæ ſenis daretur Inſtrumentum, & oculus iuuenis, uideret ſicut iuuenis, non igitur patitur anima ſecundum ſe, ſed ſecundum corpus.

Hoc idem accidit in morbis & ebrietatibus, anima enim videtur debilitari, cū impediatur a ſuis operationibus; ſed id non eſt ſecundum ſe, ſed ratione corporis Hic textus magis in ſequenti dilucidabitur.

Ipſum igitur intelligere, & ipſum ſpeculari. Tex. LXVI.

OStenſa animæ ſubſtantiæ impaſſibilitate ſecundum ſe, nunc ipſarum operationum eius impaſſibilitatem ponit, dicitque, intelligere, & ſpeculari, quæ ipſius Intellectus operationes ſunt, marceſſere, & debilitari, & non ſecundum ſe, ſed ratione alterius, ſcilicet imaginationis, vel ſpirituum in corpore, in quo eſt anima. *Quod ipſa etiam aiæ operatio intelligere, & ſpeculari non corrumpatur per ſe.*

Obiectio. Vt poſſes dubitare. Nam cogitare odiſſe, iraſci, & alia, q̄ ſunt opera Intellectus, corrumpuntur, nec manent poſt compoſitū. *Solutio.* Reſpondet, ita eſſe, ſed non erant ipſius Intellectus ſolius, ſed cōpoſiti ex ipſo corpore, & Intellectu, ob id compoſito diſſoluto, non manent cum ſolo Intellectu ſimiles operationes. Non ſic aūt eſt de intelligere, & ſpeculari, quæ ſolius intellectus ſunt, ob id cum ipſo manent.

Nota 1. Ex quo ſequitur, ꝙ cum Intellectus, & ipſius propria operatio non corrumpātur, quòd fortaſſe Intellectus eſt quid diuinius, & nobilioris naturæ, quam res hę ſenſibiles.

Nota,

Nota 2.

Notâ,quòd per intelligere, poſſumus exponere ſimplicem Intellectionem:per ſpeculari,compoſitam,utrãque ſpeculatiuam; per cogitare intelligit cognitionẽ ſenſitiuam quandam circa particularia, & particulares propoſitiones.

Concluſio rõnis Ariſ. aĩam non moueri per ſe.

Ex his omnibus concludit, quòd anima nullo modo per ſe mouetur in corpore, quòd ſi non moueri poteſt, nec a ſe mouebitur,ut dicebant Philoſophi illi.

Dubiũ 1. quid per intellectum Ariſto. hoc loco intelligat.

Circa horum duorum textuum expoſitionem dubitabis, quid per Intellectum hic uelit Ariſt ſignificare. Alex. quia ſuſtinet, animas omnes eſſe mortales timens Ariſt ſibi contrarium, per Intellectum, exponit Deum, propter illud verbum,Eſſe fortaſſe quid diuinius.

Alex ſnĩa, ꝙ ſit ipſe Deus, reijcitur ẽt in Ariſt.

At Philoponus bene reijcit hoc ex verbis ipſius Ariſt. Nam dicitur, ꝙ intellectus innaſcitur, at Deus non innaſcitur. Dicitur præterea, Videtur nõ corrumpi: at de Deo non oportebat dicere, videtur
1 ſed certiſſimè non corrũpitur. Præterea,
2 Intellectus ſtatim dicitur anima,at Deus
3 non eſt anima Præterea dicitur, Fortaſ-
4 ſe diuinius:at Deus abſque,Fortaſſe,diuiniſſimus eſt; non ergo per Intellectum Deus intelligitur, & nos id manifeſtiſſimè paulo poſt oſtendemus.

2. Auerr. ſnĩa impia quod ſit unicus intellectus in oĩbus hominibus. Nota.

Auerroes aliter exponit,ĩn cuius declarationẽ aduerte, quòd in homine ponit animam,& Intellectum: anima hominis eſt quædam ſubſtantialis forma,quę dicitur cogitatiua, & eſt ſenſitiua quædam anima, per quam homo cognoſcit,ac format propoſitiones ſingulares,& per hanc diſtinguitur a brutis aliis animalibus, & quilibet homo habet ſuam animam.Hęc autẽ eſt corruptibilis, & generabili, eductaq; de potentia materiæ. Pręter animam,ponit in unoquoque homine Intellectum,qui non eſt forma informans,ſed ſubſtantia quędam ſeparata, immaterialis,aſſiſtens,quæ unitur hominibus ſingulis ſecundum operationem,& per phantaſmata ad intelligendum Vnde non eſt in hominibus cunctis, niſi in habentibus phantaſmata,quibus poſſit ſecundum intellectum copulari.

Hęc autem eſt una in oĩbus hominibus, & hæc eſt ingenerabilis,& incorruptibilis,pręcedens,& manens poſt cõpoſita,& de hoc Intellectu loqui Ariſt. dicit.

Reijcitur ĩpia Auer. ſententia, & in Ariſ.

At veritate huius opinionis prætermiſſa, de qua poſtea erit ſermo ubi oſtendemus eſſe falſam, & impiam, nunc tamen euidenter probo,contrariũ dicere Ariſt. & ex hoc loco ipſum conuinci, Primò, quia quem Ariſt.uocat prius Intellectũ, ſtatim nominat animam, ac dicit, eſſe principium uidendi,ac non pati, nec corrumpi: ergo quo ad ſubſtantiam identificatur Intellectus cum anima ſenſitiua,ut in homine eadem ſit ſubſtantia, quę eſt principium intelligendi,& quæ eſt principium ſentiendi,quamuis potentiæ diuerſæ ſint, quia vna eſt organica, altera non Ariſt. itaque loquens hic de animæ ſubſtantia,pro eodem ſumit Intellectũ, & ſenſitiuam animam hominis. at ſecundum Auer. id eſſe non poteſt: alia eſt enim ſubſtantia Intellectus, anima ſenſitiua in homine: & hæc eſt corruptibilis,illa uerò non: quod manifeſtè contradicit Ariſt qui eam,quę ſenſationem exercet; dicit non corrumpi.

Sed ſecundò conuincitur euidentius ex illo,quod Ariſt.dicit, quod cogitare, & amare,& odiſſe,non ſunt opera ſolius Intellectus,ſed coniuncti, & habentis Intellectum,prout illud hẽt. Quid clarius dici potuit,quòd cogitare,& amare, & ſimilia ab Intellectu ut a principio proueniunt, & Intellectus eſt: non ergo cogitatiua eſt diſtincta ab Intellectu,cũ aperte dicat,quod a quo prouenit intelligere & ſpeculari,ab eodem prouenit & cogitare, & amare: ſed illud eſt ſolius Intellectus,hoc autem coniuncti.

Ex quo collige contra Auerroem,cum Intellectus ſit principium cogitandi, & amandi in compoſito, quòd eſt hominis forma informans, & dans eſſe,& talis ſubſtantia eſt ſeparabilis & immortalis, contra Alexandrum.

3. Sẽtentia Simplicij, & Phil. per intellectũ Ariſt. intellexiſſe animam rõnalem.

Vnde dico cum Simplicio, & Philopono,&c. ꝙ per intellectũ hic Ariſt. uult ſignificare animam noſtrum rationalem; ob id dicit,innaſci nobis, tanquam formam:alius textus dicit, aduenire, ideſt, non educi de potentia materiæ: quod alibi examinabimus Dicit ſubſtantiã quamdam, ut notat Philoponus, ad diſcrimen formarum accidentium:dicit nõ corrũpi ad diſcrimen aliarum formarum,quæ ſubſtantiæ ſunt,ſed corrumpuntur.

Aliud

Dubium 2. circa literã de incorruptibilitate animæ ſenſitiuæ. Aliud dubium eſt. Videtur enim ſignum eſſe contra Ariſtotelem; nam probaretur, quod anima ſenſitiua brutorum eſt incorruptibilis, quia non patitur, niſi ratione organi, tamen ipſa ſecundum ſe non patitur.

1. ſententia Auer. & Simpli. Ad hoc Auerr. reſpondet, eſſe argumẽtum Ariſtotelis probabile tantum: quia non valet, ſi anima non patitur paſſione corporis, quod ipſa ſit incorruptibilis: & hoc videtur Simplicius dicere: exponitur enim textus, ſecundùm hos, comparatiue, ſic intellectus non corrumpitur ſerio, ſicut nec viſus.

reijcitur Auer. ſententia. Sed hæc expoſitio non eſt vera, tunc enim non ſequeretur quod intendit, ſcilicet, ob id Intellectum eſſe incorruptibi-
1 lem. Quid autem abſurdius, quàm aſſerere, Ariſtotelem contra Antiquos diſputantem, de re tam ſeria propoſuiſſe argumentum ineptum. Non enim eſt probabile, cum tam apertam habeat inſtãtiam.

2 Præterea; quia non pati paſſionibus corporis videtur eſſe ſufficiens medium ad incorruptibilitatem formæ, quia aliter non poteſt pati.

2. Sententia verior. Dico igitur, quòd Ariſt. in illo textu loquitur de ſubſtantia animæ, quæ eadem eſt ſenſitiua, & intellectiua in homine, & ideo eſt incorruptibilis & ſenſitiua, ſecundùm ſubſtantiam, & de hac loquitur, non autem de alijs pure ſenſitiuis, quæ debilitantur cum corpore, ſicut & aliæ formæ.

Nota. Secundum Ariſt. anima ſenſitiua in homine eadem re eſt cum intellectiua Quod autem identificetur, ſecundùm ſubſtantiam intellectiua cum ſenſitiua in homine, probat ſequens textus, in quo dicit Intellectum eſſe principium cogitandi, & amandi, & reliquorum: vbi clare colligitur, eandem eſſe ſubſtantiam. & hoc magis rationabile videtur, quàm dicere, Ariſt. argumentum non eſſe bonum, nec probare, niſi probabiliter.

Dubium 3. Aliud dubium eſt. Quomodo dicit Ariſt. intelligere, & ſpeculari marceſcere?

Solutio. Reſpondeo, quod non ita marceſcunt, vt non maneant poſt corpus: nam hoc diſcrimen poſuit inter illa, & cogitare, & amare, quod hæc manent, cum ſint ipſius compoſiti; illa verò manent, ſed marceſcunt, quia non ita facile exercentur, propter ordinem, quem habent ad corpus, quamuis; in eo ſint tanquam in ſubiecto.

Nota ex Simpli. &c. intelligere animæ, cũ phantaſmate, & contemplatiuũ Notat hic Simplicius, quod eſt duplex animæ intelligere, Alterum, quod à phantaſmate pendet, alterum contemplatiuũ: in primo habet ordinem ad corpus, in altero non; tamen vtrumque impeditur ratione corporis.

Quod quidem eleganti explicat exemplo Nauta in naui, ventis valide agitantibus, & infeſtantibus nauim, non ſolum impeditur in illis actionibus, quibus à naui dependet, ideſt, regere, & gubernare, ſed etiam in alijs, quas extra nauim poterit exercere per ſe, ſcilicet ambulare, diſcurrere, veſci, dormire; hæc enim præ turbatione non poteſt commode exercere: ita fit in Intellectu.

Not. anima dum eſt in corpore, habet operationem independentem a corpore. Vbi nota ſecundùm Simplicium, in anima dum eſt in corpore eſſe intellectionẽ independentem à corpore, quamuis ego non credam ſecundùm veritatem ita eſſe, eſt tamen ſecundùm Ariſtotelem.

Multo autem his, quæ dicta ſunt. Tex. LXVII.

Confutatur ab Ariſt. ſẽtentia Xenocratis aſſerẽtis, animam eſſe numerum ſe mouentem. IMpugnata ſententia eorum, quæ animã moueri per ſe dicebant, impugnat nunc ſententiam Xenocratis, qui nõ ſolum moueri dicebat, ſed eſſe numerum ſeipſum mouentem: dicitque hanc ſententiam eſſe irrationabiliorem alijs; quia ipſam ſequuntur inconuenientia, quæ ſequuntur dicentes, animam moueri per ſe: & prɇter hæc ſequuntur inconuenientia propria, quatenus dicit, animam eſſe numerum.

1. ratio. Hoc autem impugnat multis rationibus, quarum prima eſt In eo, quod ſe mouet, eſt id, quod mouet, & id, quod mouetur: ſed in vnitate, cum ſit indiuiſibilis, & non habens differentiam in partibus, id eſſe non poteſt: ergo non poteſt ſe mouere; non ergo eſt anima numerus ſe mouẽs tunc enim vnitates mouerentur; non videtur autem à quo moueantur, & quomodo, vt probatum eſt. Sic videtur argumentum procedere, quamuis Philoponus, & Simplicius aliter exponant.

Amplius autem, quomodo dicunt lineam. Tex. LXVIII.

2. ratio. Suppoſitio prima.

ALtera ratio eſt, quę procedit ex duobus ſuppoſitis. Alterum eſt geometratum, quòd punctũ ſuo motu relinquit poſt ſe lineam, & linea ſuperficiẽ, & ſuperficies corpus. Nec hoc intelligi debet de vero motu: quia non poſſunt illa moueri, ſed tantum per imaginationem, vel ex cõditione, quòd ſi mouerentur, ita fieret.

Suppoſitio ſecunda.

Alterum eſt; quòd tam punctum, quam vnitas ſunt quid indiuiſibile, ſcilicet differenter. Nam punctum habet poſitionem: vnde ſi auferas poſitionem non habere, ab vnitate indiuiſibili fiet punctũ.

Ex his fit argumentum. Numerus vnitatum habentium poſitionem, eſt numerus punctorum: anima eſt talis numerus, quia eſt in continuo corpore: ergo eſt numerus punctorum. Vlterius, talia puncta mouentur: ergo lineam faciunt: ergo anima non eſt numerus, ſed linea & continuum. Iſta eſt ratio ſecunda ſic exponenda.

Amplius autem à numero ſi auferat.

3. ratio.

TErtia ratio eſt. Omnis numerus aliqua facta diminutione, vel additione, mutat ſpeciem: anima non mutat ſpeciem ablatione facta; ergo anima non eſt numerus; conſequentia eſt euidens cum maiori. Minor probatur. In animalibus & plantis, in quibus non mutatur ſpecies animæ, quamuis auferatur aliqua pars ipſius, cum abſcinditur ramus vel pars animalis; quod ſæpe accidit.

Videbitur autem vtique nihil diferre. Tex. LXIX.

4. ratio. reducitur hac ſententia ad ſententiã Democriti.

QVartam facit rationem, prius tamen reducit ſententiam hãc ad illam Democriti, vt vtrãq; impugnet. Democritus dicebat, atomorũ, & corpuſculorũ numerum, & multitudinem eſſe animam: hæc etiam opinio ponit animam numerum, in hoc tamen differt, quod ille atomos, hic puncta, & vnitates poſitionem habentes ponit, tamen vterque quantitatem ponit, animam ipſam multa faciens.

Contra hoc fit argumentum. Omne quantum ſe mouens, ſiue diſcretum, ſiue continuum, conſtat ex eo, quod mouet, & ex eo, quod mouetur ſed ille numerus ſe mouet: ergo habet quod mouet, & quod mouetur. Sed animæ animali eſt mouere: ergo etiam in numero id, quod mouet ipſum anima eſt, non autem ipſe. *Neſtitur ratio.*

Illam maiorem oſtendit, dicens, quòd ſiue ſint atomi, ſiue corpora magna, ſiue quid aliud, dummodo quantum ſit, ſi ſe mouet, debet habere id, quod mouet, & aliud quod mouetur.

At verò quomodo poſſibile eſt. Tex. LXX.

QVintam facit rationem, ſuppoſito primum uno quod punctum non differt ab alio puncto niſi poſitione, cum unicum ſit, & indiuiſibile. Vnde quia in alia parte continui eſt hoc, in alia illud, ob id differunt, adeo ut duo ſimul, & adæquatè eſſe nequeant, quin unum ſit, non autem duo. *5. ratio. Suppoſitio.*

Tunc fit argumentum. Cum anima ſit numerus unitatum in corpore, erit punctorum numerus: peto, uel iſta puncta differunt à corporis punctis, uel non. Dici non poteſt, quod differant: quia, cum ſit ſimul punctum animæ cum puncto corporis, & penetratiuè, non erunt plura, nec differentia. *Neſtitur ratio.*

Præterea, qua ratione unum punctum animæ eſt, in uno puncto corporis poterunt eſſe omnia; quia non occupãt locum, nec indigent loco diuiſibili, & ſic tota anima eſſet in uno puncto: uni enim poſſunt eſſe infinita ſimul, ſi ſemel duo eſſe poſſunt. Iam enim ipſorum locus eſt indiuiſibilis, ſicut & ipſa.

Si verò dicas, non differre puncta animæ à punctis corporis, ſequitur, quòd omnia corpora haberent animam, quia habent puncta, imò infinita: At friuolum eſt corpora omnia habere animam: ergo anima non eſt numerus.

Ad-

Nota. Aduerte literam. Dicit enim, Si pūcta corporis ſunt numerus animæ, hoc per conuerſionem accipiendum eſt; ideſt, ſi numerus animæ eſt numerus punctorum corporum: quod idem eſt.

Amplius autem. Tex. LXXI.

6. ratio. VErba huius textus priora continuā da ſunt cum præcedentibus, & ſequentibus. Facit ſextam rationem talē; Anima eſt ſeparabilis, ut Xenocrates fatetur; at puncta nō ſunt ſeparabilia a magnitudine, ergo anima non eſt numerus: non enim eſſet numerus, & diſcretum, niſi puncta eſſent extra continuum.

Minor probatur, quia magnitudo non poteſt diuidi in puncta; ergo non poſſunt ſeparari puncta. Non enim niſi per diuiſionem poſſunt ſeparari, uel ſi poſſent ſeparari, poſſet etiam eſſe diuiſio in puncta, quod eſt impoſſibile. Hæ ſunt rationes contra iſtam ſententiam.

Caput Quintum.

Accidit autem, ſicut diximus. Tex. LXXII.

Hanc Xenocratis ſententiam, aſſerit, aīam eſſe numerum, eſſe aliis irrationabiliorē, quod in omnium incidat inconuenientia. QVod ſuperius dixerat, ſcilicet hanc ſententiam aliis eſſe irrationabiliorē, quia omnium inconuenientia ipſam ſequuntur: nunc oſtendit.

Sunt autem duę ſententiæ, & eorū, qui corpus aliquod ſubtile animā poſuerunt, & eorum, qui atomos, & per atomorum motum moueri corpus, ſicut ſtatua, in qua eſt argentum viuum, ut dictum eſt.

Quod inci dat in incō ueniens illud ponentium atam eſſe corpus Dicit ergo Ariſt quòd accidit iſti ſententiæ fateri proprium inconueniens, quod euenit ponentibus animam eſſe corpus; accidit etiam alia ex parte fateri, quod fuit inconueniens in opinione Democriti, ſcilicet, moueri corpus motu alicuius in eo incluſi.

Explicat inconueniens priorum ponē tiū corpus. Hi enim debēt fateri, ſi anima eſt corpus, quòd duo corpora ſe penetrent, ſcilicet anima, & corpus; nam ſimul eſſe debent. Quod autem hoc debeat fateri Xenocrates, oſtendit: quia debet dicere, ut expoſitum eſt, quòd puncta animæ ſuut ſimul cum punctis corporis, niſi uelit eſſe eadem, & tunc omnia corpora haberent animam. Hoc autem idem eſt abſurdum. Vt n. nec corpus cum corpore, ita nec punctum cum alio puncto ſimul eſſe poteſt, quin unum fiant.

Acciditq; animal moueri a numero. Tex. LXXIII.

Quòd inci dat in incō ueniens Democriti. OStendit modò etiam ſequi inconueniens Democriti. Sicut enim dicebat, motu atomorum moueri corpus: ita etiam debet hoc fateri, qui animam numerum ſe mouentem intra corpus ponit. Parum enim differt, quòd hic numemerum unitatum, ille atomos ponat, dūmodo modus idem mouendi ſit, in quo conſiſtit inconueniens.

Complectentibus igitur in unum. Tex. LXXIIII.

Concludit non ſolum non eſſe definitionem aīæ, numerum eſſe ſe mouentem ſed neque hanc eſſe eius paſſionem. COncludit, quod his, qui ſimul dicunt, animam ſe mouere, & numerum eſſe, accidunt inconuenientia dicta, & alia multa: dicitque, non ſolum illam non eſſe animę definitionem, ſcilicet numerum ſe mouentem, ſed nec eſſe accidens animę, cum talia ineſſe non poſſint animæ. Ita exponunt Themiſtius, & S. Thom.

Oſtendit autem, non eſſe definitionem: quia per ipſam non poteſt reddi ratio operum, & paſſionum animæ. Quę enim proportio eſt inter numerum, & intelligere, ſentire, & amare, & reliqua?

Tribus autem modis traditis. Tex. LXXV.

Epilogus dictum eſse contra eos qui per motum, & per incorporeũ animam indagabant, nũc eſſe dicendũ contra eos, qui per cognitionem indagarunt.

EPilogat vniuerſaliter, quę dicta ſunt. Triplici enim uia, indagabant Philoſophi animam, & per motum, dicentes ſe ipſam mouere, & per incorporeum, dicentes, ipſam corpus eſſe ſubtilium partium, & per cognitionem, dicentes, eam componi ex principiis omnium, ut omnia cognoſcat. Duæ ſententiæ priores ſunt diſcuſſæ, tertiam nunc diſcutiendam proponit.

Neceſſarium autem eſt accidere. Tex. LXXVI. LXXVII.

Contra eos Philoſophos qui per cognitionem aĩam indagabant rationes decẽ.

DEcem rationibus impugnat ſententiam hanc, quarum aliquę ſunt contra Empedoclem, aliæ contra alios; ferè omnes enim huius ſententiæ fuerunt.

1. ratio.

Eſt prima ratio, ſumpto ipſorum fundamento. Dicunt enim animam cõponi ex omnium principijs, perinde, ac ſi res omnes eſſet, ut omnia cognoſcat; eſt ergo argumentum Plura multo cognoſcit anima, quàm ſint principia, & plura multò ſunt entia, quàm principia: ergo vel non cognoſcit anima talia, vel ex eis componitur: quorum utrumque eſt falſum, & ſecundum eſt impoſſibile.

Probatio antecedentis.

Antecedens declaratur: quia cõpoſita non dicunt ſolum rerum principia, ſed aliud quid, & accidentia multa, ac paſſiones, quę non ſunt ipſa principia materialia, qualia iſta ponunt, ut homo, os, animal, non ſola elementa quatuor, vel ſolas atomos dicunt, ſed rationem, ac proportionem ſaltem aliquam includunt.

Confirmatio.

Et hoc idem confirmatur ex Empedocle, qui non ſolum principia ponit in cõpoſitis; ſed proportionem. Citat carmina, quorum ſenſus eſt, quòd os eſt albũ, quia conſtat ex pluribus partibus ignis, fit enim ex duabus partibus terrę, & ex una fluidi, ideſt, aquæ, & altera luminis, ideſt, aeris receptis in infundibulis, ideſt concauitatibus terræ, & ex quatuor Vulcani, ideſt, ignis. Vide ergo quomodo in compoſito ponit vltra principia proportionem, Aduertendum, quòd terram vocabant concinnam, quia erat numerus cubus, qui dicitur maximè harmonicus.

Probatio conſequentiæ.

Conſequentia eſt certa, quòd non cognoſcet anima ipſa compoſita: & hoc falſum eſt: experimur enim talium cognitionem.

Obiectio & eius ſolutio.

Nec poteſt dici, quòd ex his conſtet anima, ideſt, ex homine, leone, petra, & reliquis, & quod tanquam manifeſtum impoſſibile relinquit. His duobus textibus continetur ratio; idcirco non expoſui ſeparato, & litera eſt ſatis manifeſta.

Amplius autem cum multipliciter. Tex. LXXVIII.

2. ratio. Suppoſitiones duæ.

SEcunda ratio proponitur, duobus ſuppoſitis. Alterum, eſt, ꝙ ens diuiſum eſt in decem genera, quod apud omnes receptum erat. Alterum, ꝙ omnium horum non ſunt eadem principia eſſentialia: quia ſunt genera primò diuerſa, & in nullo uniuocè conueniunt, quod probat Ariſt. 12. Metaph c. 4. & 5.

Nectit argumentum.

Eſt igitur argumentum. Anima vel conſtat ex principijs ſolius ſubſtãtię, vel ex proprijs etiam aliorum; nulla enim omnibus communia ſunt. Sed ex ſolius ſubſtantiæ ſi conſtat, tunc non intelliget alia genera, quod ſuperfluum eſt: ſi verò ex alijs, hoc eſſe non poteſt: nam ex propriis principijs quantitatis, non fit niſi quantitas, & ex qualitatis, qualitas. At anima ſubſtantia eſt, quæ non poteſt ex accidentibus eſſe, non ergo anima ex omnium principiis conſtare poteſt.

Inconueniens autem eſt dicere. Tex. LXXIX.

3. ratio.

TErtium ponit argumentum, quod eſt ad hominem, reducitq; ipſos ad contradictionem. Ipſi enim dicunt duo. Alterum eſt, ſimile non poſſe pati a ſimili, ut habetur 1. De generat. Alterum eſt quòd ſimile cognoſcimus ſimili, & cognoſcere, ac ſentire eſſe quoddam pati, &

moueri

moueri ab obiecto. Iſta duo contradicunt: nam ex hoc ſequitur oppoſitum prioris, & econtra ex priori oppoſitum poſterioris.

Nota. Aduerte, quod cognoſcere dicitur pati, quia immutatur potentia à ſpecie obiecti, vt cognoſcat, de quo poſt dicitur latè in lib. 2. huius.

Cum autem multas dubitationes.

4. ratio. QVartam facit rationem, dicés, quòd cùm multa inconuenientia ſequantur contra Empedoclem: ſequitur etiam hoc, quod dictum eſt; ideſt, dicetur, vt exponit Simplic. Et eſt argumentum quartum. Si ſimile ſimili cognoſcitur, ſequitur, quòd oſſa, nerui, pili, & reliquæ animatorum partes, quæ multum habent terræ, ſentirent, imò maximè, cum abundent principio, & ſimili. At oppoſitum fit: iſta enim non cognoſcunt: ergo non fit argumentum illo modo. *Nota.* Notandum, quod dicit neruum non ſentire, quod poſt examinabitur.

Amplius autem vnicuiq; principiorum. Tex. LXXX.

5. ratio. QVintam facit rationem. Principio cognitionis plus debet ineſſe ſcientiæ, quam ignorantiæ, aliàs potius erit principium neſciendi. ſed ſi anima ex talibus principijs componatur, id ſequitur: ergo non componitur. Minor patet: quia anima per terram non cognoſcit niſi terram, omnia alia ignorat: ſimiliter per aquam cognoſcit ſolum aquam, reliqua ignorat: ergo principijs ſingulis plus ignorantiæ ineſt, quàm ſcientiæ: quod videtur abſurdum.

6. ratio. Addit ſextam rationem. Sequitur, quòd Deus eſt aliorum inſipientiſſimus, ſecundum Empedoclem. Patet: quia omnia alia componuntur ex omnibus, ideſt; quatuor elementis, concordia, & diſcordia, & ſic omnia cognoſcunt. At Deus non conſtat, niſi ex quinque, non enim ex diſcordia: ergo cognoſcit minus alijs.

Hic notandum, quod Ariſt. cenſet Deum fore inſipientiſſimum, niſi cognoſceret diſcordiam, id quod infert, vt abſurdum contra Empedoclem: colligi ergo poteſt ſecundum Ariſtotelem, Deum inferiora iſta cognoſcere, & prouidentiam habere, aliter multò eſſet inſipientior. *Nota ſecundum Ariſt. Deum hæc inferiora etiã cognoſcere: aliter eſſet inſipiẽtior alijs.*

Omnino autem propter quam cauſam. Tex. LXXXI.

7. ratio. SEptimam rationem facit. Sequitur, quòd omnia cognoſcerent: quod eſt apertè falſum. Sequela patet: quia omnia, aut ſunt elementum, aut ex vno, duobus, tribus, vel omnibus conſtant elementis, quocunque modo aſſimilantur aliis, quæ poterunt cognoſcere.

Nota. Aduerte, quòd non eſt mixtum, quod ex vno elemento conſtet: ſed id dicit, vt diuiſio ſit completa, vel vt comprehendat eos Philoſophos, qui ex vno faciebant omnia.

Dubitabit autem aliquis. Tex. LXXXII.

8. ratio. OCtauam facit rationem. Si ex elementis fit anima, vt dicit Empedocles, quo fiunt elementa illa vnum, & quo determinantur? vel alio, vel nullo. Nullo, eſſe non poteſt, cùm talia ſint materia; ſi autem alio, id erit anima. Quod probatur: anima eſt nobiliſſimum entium naturalium. quod continet autem, eſt nobilius contento, & determinato: ergo anima eſt potius id quod continet. *Not. circa tex. explicationem. 1. Expoſitio.*

Dicit, quòd anima nihil eſt nobilius, & multò minus nobilius eſt aliquid Intellectu, qui eſt antiquiſſimus, & dominus ſecundùm naturam. Simpli & Philop. per Intellectum intelligunt animam rationalem, dicuntque, eſſe dominam ſecundum naturam, ideſt, nobilioris naturæ, quam ſint naturalia: & antiquiſſima, quia eſt prior natura, quàm materia: actus enim, eſt prior potentia, vt dicitur 9. Metaphyſic,

2. ratio. Sed mihi videtur, quòd hic per Intellectum intelligat Empedocl. mentem, & Deum quem putauit mundi animam, dicitque, hoc nihil eſſe nobilius, nec antiquius; igitur debet eſſe continens. At iſti nihil ponunt eſſe animam, niſi ipſa principia, & elementa, quod falſum eſt, ſunt enim tantum materia, indigentq; determinari, & tale eſt in anima.

Omnes autem, & qui ex eo. Tex. LXXXIII.

9. Ratio cõmunis etiã contra omnes alios Philoſophos. Nona ratio eſt communis contra omnes Philoſophos, tam eos, qui dicũt, animam ex elementis, & principijs compoſitam, vt omnia cognoſcat, quàm eos, qui animam ſe mouere dicunt. Omnes hi definiunt animam diminutè; non enim omnes comprehendunt animas: quod patet: quia non omnia animata habent motum, qualem ipſi ponũt, ſcilicet localem; per hunc enim definiunt animam, ſunt autem animata immobilia, vt conchæ, & ſpongiæ, & alia, ſimiliter & plantæ.

Similiter etiam, non omnia animata ſentiunt, vt plantæ, nec omnia habẽt Intellectum, ob id, qui animam, & Intellectum idem eſſe ponunt, diminutè loquuntur.

Si autem aliquis & hoc conceſſerit. Tex. LXXXIV.

Obiectio pro Philoſophis, illis. Excludit reſponſionem. Poſſent dicere, quòd anima eſt vna ſpecie, & non plures; ſenſitiuum autem, & Intellectiuum, ac motiuum, ſunt partes, ac potentiæ animæ: ideoque loquuntur de omni anima, cum Intellectiuum, & reliqua non ſint animæ.

Reſponſ. Reſpondet adhuc, non loqui de omni, nec de tota. Non quidem de omni, quia non de vna, & ſingulis loquuntur, quia non de illa, quæ eſt in his, quæ non mouentur, nec ſentiunt. Non de tota, quia non de omnibus ipſius partibus, & potentijs dicunt.

Reprehẽdit Orphæi opinionem eadem ratione. Hunc defectum dicit etiam eſſe in ratione, & opinione Orphæi. Hic enim totum aerem, & mundum credit animatum eſſe, & ex toto iſto ingredi animam in particularia animata motu venti agitata, & per reſpirationem. Adhuc autem iſte diminutus eſt, quia non loquitur de plantis, nec de multis animalibus, quæ non reſpirant; ob id his non contingit anima illo modo.

Hoc autem latuit ſic opinantes. Tex. LXXXV.

10. Ratio. Verba iſta continuantur ſuperiorib. Senſus eſt, quòd omnes philoſophi in hoc communiter defecerunt, quòd nõ de omni anima locuti ſunt, ſtatim addit rationem decimam. Fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora: ſed quamuis illo modo cognitio fieret, poterat eſſe quin anima ex omnibus elementis conſtaret: ergo non debuit ex omnibus componi. Minor patet; quia per rectum cognoſcitur rectum, & obliquum; & per poſitiuum, priuatiuum, & poſitiuum, non tamen econtra: at inter contraria elementa vnum reducitur ad obliquum; ergo poterat cognoſci per alterum, ſemper enim vnum contrariorum eſt imperfectius altero, locum tenens priuatiui: non ergo ex omnibus conſtat.

Et in toto miſtam quidam eſſe dicunt. Tex. LXXXVI. & LXXXVII.

Regreditur ad impugnandam opinionem Orphæi, quæ & iam fuit Democriti, &c. Deum ſcilicet eſſe animã omnium rerum, ac totius mundi. Regreditur ad impugnandam ſententiam Orphæi, quæ fuit Zenonis, & Varonis Romani, & videtur fuiſſe Democriti. Hi dicebant, Deum eſſe formam, & animam omnium rerum, & totius mũdi, quæ in varijs varia erat, in elementis ſimplex forma, in animatis anima, in miſtis compoſitio: denique per omnia ſe diffundebat, & miſcebat. Quod ſignificare videtur Virgilius, dum dixit:

Principio cælũ, ac terras, cãpoſq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ, Titan aq; aſtra
Spiritus intus alit, totamq; diffuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Con-

1. ratio. Contra hanc ſententiã proponit duas dubitationes, quæ duo argumenta ſunt. Prior eſt: quare aer, & ignis, cum habeãt animam, non ſunt animalia; eſt autem argumẽtum ſic. Si aer, & ignis animam haberent talem, utique animalia eſſent: at irrationabile eſt dicere, ipſa eſſe animalia; ergo non habent animam.

2. ratio. Altera eſt: quare illorum anima eſt nobilior quam animalium, cum horum anima ſit mortalior, non autem illorum? Vnde eſt argumentum; quod ſi eſſet animata, haberent nobiliorem animam, quia elementa ſemper ſunt: & abſurdum eſt ignem vel aerẽ dicere meliorem animalibus.

Opinari autem uidentur. Tex. LXXXVIII.

Ratio pro Orphæi opinione. Rationem ponit eorum, qui totum aerem, & mundum animatum ponunt. Pars eſt eiuſdem rationis cum toto; ſed pars eſt animata: ergo & totũ. Minor probatur de parte aeris ſumpta per reſpirationẽ: hęc enim uidetur animata; quia facit animal animatum. non enim conſiſteret abſque reſpiratione, ergo animata eſt, & conſequenter totum ipſum. Hæc eſt horum ratio unica.

Quare neceſſarium ipſis dicere & animam.

Confutatio huius rõnis. Ariſtoteles ſubtiliter cõſequentiam illorum eneruat ſic: Si ob id aer eſt animatus ſcilicet illa particula per reſpirationẽ diſcerpta, quia facit animata, ſequitur, ꝙ eſt eiuſdẽ ſpeciei anima aeris cum omnibus animalibus, & inter ſe, eſt. n. aer eiuſdem ſpeciei: at id manifeſte eſt abſurdum. Quòd partes aeris, licet ſint eiuſdẽ rationis, tamen ſiũt diuerſarum animarũ ſpecies, iam nõ licet colligere, Ergo totus aer eſt animatus, ſed una pars ſic, alerã nõ: quia non eſt eiuſdem ſpeciei pars cum parte, nec cum toto.

Vnde cõcludit, quod oportet concedere, aut quod eſt eiuſdem ſpeciei anima in omnibus, aut quod non in toto aere, & mundo eſt anima: ſed hoc ineſt, hoc non: ideſt, una pars habet animam, non autem altera. Cõſequentia ergo, & ratio illorum nihil probat.

Concluſio totius diſputationis. Concludit tandem duo, quæ hactenus ſunt diſcuſſa, animam non componi ex elementis, vt cognoſcant, nec per ſe moueri.

Quoniam aut cognoſcere animæ eſt. Tex. LXXXIX.

Dubia de numero, & indiuiſibilitate aiæ. Sententijs Philoſophorum circa animę ſubſtantiam impugnatis, nũc breuiter circa numerum, & animæ diuiſibilitatem dubitat. Duas autẽ proponit quęſtiones, Alterã, cũ multæ ſint operationes, quę ab aĩa proueniunt, ſcilicet cognoſcere, ſentire, opinari, cõcupiſcere, deliberare, moueri, quieſcere, augeri, decreſcere, quorũ aliqua ſunt opera Intellectus, alia ſenſus alia apetitus, alia vegetationis, dubiũ eſt, an omnia iſta, quæ in uno ſubiecto, puta hominis, reperiuntur, procedant ab unica anima, & tota, an a diuerſis partibus, id eſt, diuerſis ſpecie animabus in uno exiſtentibus, ita, vt quædam ab una, quædam ab alia procedant. Notandum, quod uocat partes, ſpecies.

1. Qō de numero, & partitione animæ.

2. Quæſtio in qua operatione vita cõſiſtat. Altera quæſtio, cum ea, quæ animã habent, uiuant, an uita conſiſtat in omnibus his operationibus ſimul, an in una illarũ ſaltẽ, an in multis ſimul, an in nullis, ſed in aliquo alio.

Ac ſi dicat, ut aliquid uiuat, ſatis non eſt, ut una harum operationum exerceat, vel omnes ſimul, aut plures ſunt opus, aut potius harum nulla, ſed aliud quid opus ſit. Hæ ſunt quæſtiones.

Dicunt itaque quidam. Tex. XC. XCI.

Plat. opin. tres eſſe animas in homine, intellectuã in cerebro, ſenſitiuam in corde, uegetatiua in hepate. Opinionem narrat Platonis, qui animam partibilem ponebat, & in uno tres animas ſpecie multiplicabat, Intellectiuam in cerebro ad intelligendum, ſenſitiuam in corde, uegetatiuam in hepate: quod idem dixit Phytaghoras.

1. rō cōtra Platonem. Contrà hanc ſententiam argumẽtatur tripliciter. Primum tale eſt Illæ tres animæ, cum unum faciant compoſitum, quo continentur, & copulantur inter ſe: non quidem ſe ipſis, cum ſint ſubſtantiæ ſpecie diuerſæ inter ſe; non corpore, quia potius corpus continetur ab anima: cuius ſignum eſt, quòd egrediente anima ipſum diſſoluit in elementa; ergo alio continẽtur: hoc igitur erit anima, nam animæ eſt continere.

Confirmatio. Iterum petā, an hoc continens ſit unũ, vel plura: ſi plura, ſimile faciam argumentum, donec ad unum ſimplex & ſpeciẽ deueniatur, cum non ſit proceſſus in infinitum, id quod erit anima. Cum igitur tandem ad unum ſit deueniẽdum, non oportet tot admittere proceſſus, ſed ſtatim in vno una eſt ponenda ſpecie anima.

Nota. Hoc eſt argumentum Ariſtotelis, quā uis primam partem prætermiſerit, ſcilicet, quòd non ſe ipſis contineantur: reliquit id tanquam notum, cum ſint actus ſpecie differentes.

Dubita bit autem aliquis & de ipſius. Tex. XCII.

2. ratio. SEcundam facit rationem; ſi anima tota plures partes habet ſpecie differentes, ſequitur, quòd tota erit in toto corpore, & pars in parte corporis; oportebit ergo dare partem, in qua ſit pars, quę dicitur Intellectus: at huius nulla dabitur, licet velimus fingere, quia Intellectus non alligatur organo ulli.

Nota. Et nota rationem hanc: Nam intellectiua anima ob id eſt ī corpore forma, quia quo ad ſubſtantiam eſt idem realiter cũ ſenſitiua: quod ſi ab ea omnino eſſet ſeparata, ita, ut eſſet purus Intellectus, ſeu purè intellectiua tantum, non eſſet forma. Cum ergo iſti ipſam ſeparent, non poſſunt. eam alligare corpori, nec toti, nec parti.

Videntur autem & plantæ viuere. Tex. XCIII.

3. ratio. TErtiam facit rationem: Partes animalium inſectorum, & plantarum diuiſæ, ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo & in toto erant eiuſdem ſpeciei, licet non numero, quia erant diuerſæ partes Conſequentia eſt certa. Antecedẽs probatur: quia ī utraque parte abſciſſa reperitur motus, & ſẽſus, non autem in una tantum vnum, in altera alterum, ſed in vtraque utrumque: ſunt igitur eiuſdem ſpeciei.

Si autem non permanent. Tex. XCIIII.

Obiectio. EXcludit dubitationem. Poſſet quis dicere: Si anima manet in abſciſſa parte, & eiuſdem ſpeciei cum tota, quid eſt cur non duret multum?

Solutio. Reſpondet, id eſſe, quia deſunt inſtrumenta, quibus operari poſſit, & eſt imp - fecta diſpoſitio. Vnde fit, ut qui paucioribus indigẽt inſtrumentis, diutius durẽt, tamẽ in utraque animæ parte inſunt omnes partes, ideſt potentiæ animæ, ſcilicet motiua. & ſenſitiua.

Suntq; eiuſdem ſpeciei ad inuicem illæ animæ partes: & cum ipſa tota. Ad inuicem quidem, quia non ſunt ſeparabiles, ideſt non ſeparantur ſecundum potẽtias, ſed ut diximus, in utraque parte per ſe ineſt & motiua, & ſenſitiua potentia. Sunt etiā eiuſdem ſpeciei cũ tota, quia tota anima eſt indiuiſibilis ſpecie, uelut exponunt Græci, iuxta aliam literam, eſt indiuiſibilis in partem eiuſdem rationis, ſicut albedo; ita enim diuiditur anima per accidens, quamuis non omnis, ut alibi dicemus.

Not. unam tantum animā eſſ in uno, & ſecundum Ariſtot. & in ea plures eſſe potentias. Ex his colligitur Ariſt. ſentẽtia, animę ſubſtantiam eſſe unam in uno, tamen potẽtias eſſe multas, ſicut pomi ſubſtantia vna eſt, accidentia tamen ipſius multa ſunt: ſententia ergo Ariſt. eſt, eſſe animā in uno unam: quod inferius diſputabitur.

Nota con- Et nota quoq; contra Auerroem, quòd principium, quo intelligimus, eſt idem ſubſtan-

tra Aue. eā dē eē ſubm quā ē, quā ītelligimus principiū, & quā ſentimus.

ſubſtantia cum èo, quo ſentimus; docetque omnes operationes haſce ab unica prouenire anima.

Videtur autem & quod in plantis.

Tex. VCV.

Secundæ qōnis ſolutio, in qua operatione vita cōſiſtat.

SOluit poſteriorē quæſtionem, docēs ꝙ plantę babent animā, quæ eſt tamtum principium vegetandi, & in hac communicāt omnia animalia, & omnibus eſt cōis huius operatio. Quæ enim ſenſum habent, etiā vegetantur, & ſimiliter quæ habent Intellectum; ſed non econtra. Ex quo ſequitur, quod in illius operationib. conſiſtit maximè vita, quia omnia, quæ uitam habent, illas habent.

Nota, viuere dupliciter dicitur. in actu 1. & 2.

Aduerte, quòd dupliciter dicitur uiuere. Vno modo ſumitur pro ipſo eſſe ſubſtantiali viuentis; ut uiuere nō ſit aliud, quam eſſe animatum, & vita ſit tale eſſe in abſtracto: & ſic dicitur vita actus primus, & uita ſubſtantia eſt.

Aliter dicitur uiuere, pro ipſa operatione, quę a tali eſſe procedit, & dicitur vita actus ſecundus, & uiuere eſt operari ſecundum uitam, & operatio, uita eſt, & de hoc viuere loquitur Ariſt. ſuntq; operationes dictæ uita, ſed uniuerſaliſſimè ipſæ operationes uegetandi, quæ inſunt omnibus habentibus animam.

FINIS PRIMI LIBRI.

IN SECVNDVM LIBRVM ARISTOTELIS DE ANIMA.

CAPVT PRIMVM.

Cum autem quæ a prioribus. Tex. I.

De quibus agat Ariſt. in hoc 2. & 3. lib.

POſtquam Antiquorum ſententias circa aiæ ſubſtātiam diſcuſſit, nuncquid ipſa ſit, explicare ſecundū propriam ſententiā aggreditur, triaq; facit in hoc libro. Primò, quid ſit aīa in cōi oſtēdit, quotupleq; ſit. Secūdò, de uegetatiua. Tertiò, de ſenſitiua, ipſarūq; potētijs differit. In libro verò 3. de Intellectu.

Intētio Ariſt. quid ſit aīa inquirere.

Proponit igitur ſuam intentionem in præſenti textu dicens, ſe uelle definire in communi, quid anima ſit, poſtquam ab antiquis non accepimus definitionem ullam animæ bonam.

Nota 1.

Attende, ꝙ dicit, iterum ſe tanquam à principio incepturum, quia Antiqui nō dederunt nobis cognitionem ferè ullam animæ, dicit tamen, Tanquam a principio, quia ſaltem ab illis accepimus animam eſſe, & per motum, ac cognitionem eſſe inueſtigandam.

Nota 2.

Attende ulterius, quod definitio communis dicitur dupliciter. Vno modo, quę per accidētia communia, & per extrinſeca datur, & talis dialectica, & uana ſuperius dicta eſt. Alteso modo dicitur cōmunis, quia eſt alicuius definiti communis, quamuis ſit eſſentialis, & talis eſt iſta, quam Ariſtot. intendit, quæ bona eſt, & neceſſaria.

Dici-

Dicimus itaque unum quoddam. Tex. II.

Suppoſitiones diuiſionum quarundam. Animæ definitionem inueſtigaturus diuiſiones quaſdam cõmunes præmittit, ex quibus quid ipſa ſit, dicit. Eſt autem prima diuiſio, entium multa eſſe 1 genera, puta, decem, quorum unum eſt 2 ſubſtantia.

Secunda eſt ſubdiuiſio ſubſtantię; eſt enim triplex, materia, forma, compoſitũ ex utraque. De materia dicit duo. Alterum, quòd ſecundum ſe non eſt hoc aliquid. Alterum, quòd eſt quędam potentia; & nos ſimul coniungamus, dicentes, eſſe potentia hoc aliquid.

Nota 1. Vocatur hoc aliquid ſubſtantia perfecta, & determinata in aliqua ſpecie, qualis eſt compoſita, ut ignis, leo, homo, planta.

Materia igitur eſt talis ſubſtantia, quę non eſt quidem aliqua ex his perfectis ſubſtantijs, tamen eſt in potentia quæcunque.

De forma dicit etiam alia duo. Alterum quòd eſt id, quo eſt iam hoc aliquid. Alterum, quòd eſt actus; ex poſteriori hoc emanat prius.

Nota 2. Vbi nota, ꝙ actus Græcè eſt ἐντελέχεια, explicat Themiſtius optimè perfectioné. Id.n. quod inconſummatum con ſummat, imperfectum perficit, incomplete tũ complet, id actus hic dicitur; talis eſt forma reſpectu materię ipſam perficiés; ob id dicitur, quòd per formam iam eſt hoc aliquid, id eſt, perficitur, & cópletur.

Dubium in Ariſt. Hic dubitabis. Nam 7 Metaph. tex. 7. c. 3. ſubſtantia quadrupliciter diuiditur, ſcilicet, materia, forma, compoſitum, & uniuerſale Idem tex. 44.

Solutio. Reſpondeo, quòd illa diuiſio eſt famoſa, & ſecundum Platonem. Non enim probat Ariſt. Vniuerſale eſſe ſubſtantiã: imò ibidé multis impugnat rationibus, contra Platonem, qui credidit uniuerſalia eſſe Ideas ſeparatas. Hęc reſponſio patet ex Ariſt. 8. Metaph. tex. 2. vbi ipſemet dicit per vniuerſalia, intelligere Ideas. In præſenti autem ſumit tantum ueras ſubſtantias.

No. de principio indiuiduationis. Aduerte vlterius, quòd ex hoc aliqui ſumunt, formam eſſe principium indiuiduationis: quia ipſa dicitur facere hoc aliquid, id eſt indiuiduum. At quicquid de hac re ſit, tamen locus nihil probat: nam per hoc aliquid, compoſitam ſubſtantiã intelligit uniuerſaliter, ſiue in ſingulari ſumatur, ſiue in ſpecie.

Et hoc dupliciter; hoc quidem ſicut ſcientia.

Tertiam ponit diuiſionem, quæ ſubdiuiſio eſt actus ipſius. Actus duplex eſt. Alter eſt, eſſe ipſum, Alter eſt operatio. Ille dicitur primus, & eſt ipſa forma, ut ſcientia. Alter eſt ſecundus, & eſt operatio fluens a forma. *3. Diuiſ.*

1. Expoſitio Auerr. Auerr. intelligit hanc diuiſionem eſſe eiuſdem rei ad diuerſa comparatę, ut forma ſecundũ ſe dicatur actus primus; forma ſecundum operationem, & ut operãs eſt dicatur actus ſecundus, & pro hac ſententia videtur facere, quod Ariſtot. poſt quam dixit, animam eſſe formam, oſtendit, quòd ſit actus primus, non ſecundus; quod ſi forma eſſet tãtum actus primus, non erat opus id oſtendere.

2. Expoſitio Th. Simplic. Phil. At Græci Themiſtius, Simpl. & Philo. hanc diuiſionem intelligunt tanquam duarum rerũ; ut forma ſit actus primus, operatio aũt ab ipſa procedens, ſit actus ſecũdus. Et hoc ita eſt, nec ratio illa quicquam valet. Nam cum Ariſt. dixiſſet, animam eſſe formam, non dubitauit, an ſit actus primus, vel ſecundus, ſed velut inferens dixit, eſſe actum primum. Hoc etiã recipit S. Tho. & alij etiam Latini.

Subſtantiæ autem maximè eſſe uidentur. Tex. III.

1. Expoſ. Sanctus Tho. Aegidius, & alij exiſtimant, hic fieri quartam diuiſionem, ſ. ſubſtantiarũ, alia eſt corporea, alia incorporea. Dicunt tamen, ꝙ non eſt expreſſa, ſed virtualis. Nã dicit, corpora maximè uideri ſubſt ãtias; in hoc manifeſtat, alias eſſe ſubſtantias, quæ ſunt incorporeæ, quæ non ita ſunt cognitæ ſubſtãtiæ.

2. Expoſ. At Themiſtius, Simplicius, Philoponus, quos ſecutus eſt Auerr. nullam hic

cenſent

cenſent diuiſionem fieri:ſed volens Ariſ. diuidere compoſitam ſubſtantiam, quæ corpus dicitur, dicit, eſſe magis ſubſtantias,quam materiam,& formam,ideſt notiores ſubſtanriæ ſunt compoſitæ, quam materia,& forma. Corpora enim etiam vulgus ſubſtantias vocat.

Et mihi placet iſta expoſitio, quia iſta diuiſio ſubſtantiæ in ſpiritualem, & corpoream,non videtur ad rem,quia debuit præcedere diuiſionem,in materiam,formam,& compoſitum, cum iſta ſit ſubdiuiſio illius.

Verus Ariſtot. ſenſus. Dicamus igitur,nullam hic fieri diuiſionem talem, ſed comparationem inter diuiſas ſubſtantias,ſcilicet,materiam,formam,compoſitum,quarum compoſita, notiſſima eſt ſubſtãtia,imò eſt maximè, cũ maximè per ſe ſubſtet. At quia corpora quædam ſunt naturalia, quædam mathematica,vel artificialia:dicit naturalia eſſe maximè ſubſtantias,quia ſunt principia aliorum. Artificiata enim in naturalibus ſuſtentãtur,& mathematica in naturalibus inſunt,ab ipſisque abſtrahuntur, conſideratione ſola.

Naturalium autem alia quædam.

4. diuiſio. QVartam hic diuiſionem ponit,q̃ corporis naturalis eſt ſubdiuiſio. Quædã corpora naturalia habẽt vitam,quædã non habent vitam:& hæc eſt eadem cum illa;quædam ſunt animata,quædam inanimata:animata quidem,quæ vitam habent,inanimata,quæ uita carent.

Quid ſit Vita. Quid autem vita ſit,explicat,dicẽs: Vita eſt alitio,augmentatio,diminutio,quę per ipſum corpus fit: vt ſi dicat, ſunt hi motus,ut procedunt a principio intimo ipſius corporis naturalis. Vnde augmentatio,quæ ab extrinſeco fit.id eſt,per additionem,quomodo augetur aqua, non eſt uita nec aqua dicitur habere uitam: ſimiliter nutritio ab externo, quomodo fouetur ignis,non eſt uita, nec ignis dicitur uiuere,at uita tunc ſunt, cum ab actiuo interno principio ueniunt.

Obiectio, & ſolut. Dices; Quare has operationes uocat uitam,non alias, ſcilicet ſenſationem, & motus ſecundum locum.

Reſpondeo: quia iſtæ ſunt communiſſimæ operationes omnibus uiuentibus cõpetentes:hic autem,quod commune eſt, conſiderat.

Dubium ex Phil. Dubitat Philoponus de fœtu in utero moto, quod uiuere uidetur, tamen non per ſe nutritur,nec augetur,ſed a matre per umbilicum trahit alimentum.

Reſp. eiuſdem. Ad hoc dicit duo. Alterũ eſt,quòd per ſe nutritur,& augetur,non enim a principio interno matris,ſed a ſuo nutritur: mater autem ſolum præparat illi cibum, & miniſtrat,ſicut nutrix,quæ præmãſum cibum præbet puero. Hoc dictum uerum eſt.

Reprehenditur ex parte Philop. Alterum,quod dicit,eſt,non eſſe ſecundum ſe animal: quia motum non habet localem,nec ſenſum hoc falſum eſt,& eſt argumentũ, Puer in utero,& extra uterũ eandem habet ſpecie,& numero formam ſubſtantialem, ergo ſicut ſimpliciter eſt animal extra uterum,ita intra,& ſatis eſt habere potentias,quamuis non exerceat illas actu.

Quid ſit corpus viuẽs, & q̃ aĩa ſit ſubſtantia. Cum Ariſt. declaraſſet,quid ſit uita,ut inde notum eſſet,quid eſſet corpusuitam habẽs,ſcilicet quod per ſe tales operationes habet,& in ſe principium ipſarũ continet,tale corpus ſubſtantiam eſſe dicit, & non quamcunque ſed compoſitam: in quo uult oſtendere,animam eſſe ſubſtantiam.Si.n.corpus uitam habens, eſt ſubſtantia,& non habeat uitam,nec illos motus,niſi per animam, profectò & anima eſt ſubſtantia.

Reprehẽſio Auer. Ex quo dico, q̃ non ſuppoſuit in prima diuiſione,animam eſſe ſubſtantiam, ut dicit Auer. ſed id modò oſtẽdit ex eo, quòd corpus uitam habens, ſubſtãtia eſt.

Quoniam autem eſt corpus huiuſmodi. Tex, IV.

Q̃d aĩa nõ ſit corpus ſed forma corporis. OStenſo animam eſſe ſubſtantiam, nunc qualis ſubſtantia ſit,declarat & probat:facit hoc argm̃. Corpus non eſt in alio,at aĩa eſt in alio; ergo anima non eſt corpus. ſi igitur nõ eſt corpus, erit forma corporis naturalis habentis uitam in potentia. Q̃d corpus ſit non in alio,oſtẽdit,quia corpus eſt tale, ſcilicet hñs uitam,at anima non eſt habens uitam:corpus

pus ergo ſubijcitur, & habet rationẽ materiæ: anima verò quod habetur, eſt, & habet rationem formæ.

Aduerte, quod illud; Enim eſt declaratiuum: nec intelligas, ꝙ anima eſt in ſubiecto, ſicut accidens, ſed ſicut forma in materia. Longe enim aliter eſt in alio, quam accidens in ſubiecto, vt diximus olim in 1. Phyſic.

2. Dubiũ. Dubium hic eſt, quid per corpus intelligat. Ariſt Scito. n corpus dupliciter ſumi. Vno modo pro compoſita ipſa naturali ſubſtantia: vt ignis dicitur corpus, & homo, & leo, & planta Altero modo pro altera parte compoſiti, & præcipuè animati, vt cum dicimus, animal conſtare ex anima, & corpore. Hic n. corpus, non compoſitam dicit ſubſtantiam, ſed materiam cum proximis diſpoſitionibus ad animã ipſam. Dubium igitur eſt quomodo hic ſumatur, cum dicitur anima non eſſe corpus, ſed actus corporis.

1. ſnia S. Tho. S. Th. Aegidius, & aliqui Latini, dicũt ſumi pro altera parte cõpoſiti, vt anima dicatur actus talis materiæ ſic diſpoſitæ, & quod non eſt corpus, i. non eſt materia ſed forma.

2. Snia Themiſt. Themiſt. & Simplicius, & Philopo. videntur declinare in oppoſitũ, quos etiã ſequitur Auerroes. Dicunt, ꝙ corpus pro toto compoſito naturali ſumatur, ut ſit ſenſus, Anima eſt corpus ipſius corporis naturalis, ſicut anima rationalis dicitur forma hominis, & mihi magis hoc placet. Nã ſumit corpus naturale, eo modo quo textu antecedenri ſumpſerat, ideſt, pro compoſita ſubſtantia, ſimiliter, corpus vitam habens ſumpſerat pro compoſita ſubſtautia, & huius formam dicit eſſe animam, & hoc inferius magis apparebit. Probatio ergo Ariſt eſt, quòd non ſit anima compoſita ſubſtantia uiuens, ſed ipſius forma.

Obiectio. Dicec; Vnde valet, qnòd ſi non eſt compoſita ſubſtantia, quòd ſit forma?

Solutio. Reſpondeo, quod hoc argumentum etiam eſt contta alios oppoſitę ſentẽtiæ. Vnde enim ualet, ſi non eſt materia, ꝙ ſit forma: dico tamẽ cum Auerroe, quòd ſupponit animam non eſſe materiã, quia id eſt nouum, cum materia ſit communis omni corpori, nec per eam differt animatum a non animato.

Dico etiã, quòd quã probationẽ probatur non eſſe corpus, & compoſitũ, quia compoſitum non eſt in alio: etiam probatur non eſſe materia anima.

Dubitatur, quid intelligat per Potentia uitam habens Aduerte, quod dupliciter dicitur vita. Vno modo ꝓ forma ſubſtantiali, qua compoſitum dicitur uiuens, ſeu potius pro actu formali, & eſſentiali, quem dat corpori, hoc eſt tale eſſe, & talis dicitur vita; actus primus. Altero modo vita eſt operatio ab anima, & tali eſſe veniens, ſcilicet nutritio, & augmentatio, motus, & alia: & talis dicitur vita, actus ſecundus. *Dubiũ 3. Nota 1.*

Aduerte vlterius, quod dupliciter aliquid poteſt habere vitam potentia. Vno modo potentia eſſentiali, ut eſt tunc, cum caret anima, vt ſemen dicitur hẽre uitã in potentia eſſentiali, non enim actu animam habet ſaltem ſẽſitiuam. Altero modo habet uitam in potentia accidẽtali, cũ habet quidẽ animam, ſed eſt in potentia ad operationes ipſius, ut augeatur, uel moueatur, ſicut quod eſt calidum dicitur in potentia accidentali, ut calefaciat. *Nota 2.*

Iuxta hoc eſt duplex modus exponendi; qui n. cotpus pro materia ſumunt, dicunt, ꝙ potentia ſumitur pro eſſentiali, & uita pro actu primo, ut ſit ſenſus. Corpus. & materia eſt in potentia ad uitã, & animã recipiendam. At qui tenent, ſumi corpus pro compoſito, potentiam pro accidentali, & uitam pro actu ſecundo ſumunt, & tunc eſt facilis ſenſus: Anima, eſt forma illius corporis naturalis, quod eſt in ſe potentiam habens, ut nutriatur, nel augeatur, uel moueatur. *Duplex expoſitio.*

Et hoc profectò confirmat hanc expoſitionem: Nam eo modo ſumitur uita in defin:tione, quo declarata fuit in præcedenti textu: ac illic pro operationib. ſumpta eſt Præterea, quia ridiculum eſſet dicere, anima eſt forma corporis, quod potentia habet animam. Definitio enim eſſet obſcurior: melius definitur per compoſitũ cum operationibus, quæ notiora ſunt: eſt enim ſẽſus, Anima eſt fotma corporis illius naturalis, quod per ſe nutritur, & operatur. *Rõ pro ſecũda expoſitione.*

Subſtan-

Subſtantia autem actus. Tex. V.

Quòd aïa ſit primus actus corporis.

ANimam eſſe formam docuit, nunc actum, & primum eſſe oſtendit, & facit hoc argumetū: Subſtantia, ideſt, forma ois, actus eſt: (Suppleda eſt minor.) at anima forma eſt, igitur actus eſt: ergo anima actus corporis talis, ideſt potentia vitam habentis. Et uocat hic ſubſtātiam formam, ut dicit Simplicius.

Statim deducit eſſe actum primum, facta diſtictione. Eſt enim actus primus, ut ſciētia, & forma rei: eſt autem actus ſecūdus, ut ſpeculatio, & operatio a forma uel habitu procedens. Anima actus quidem eſt, ſed primus, ut ſcientia, & hoc patet ex eo, quia anima forma ſubſtantiæ eſt.

Oſtēdit etiam aliter, quòd ſit actus primus: quia ſicut ſpeculatio a ſcientia ꝓcedit, & hæc eſt illius principium, ita ab anima ſomnus, & uigilia procedunt; & uigilia ſimilatur ſpeculationi, ut ſomnus habitui, & ſcientiæ.

Nota, eadē accidentales formæ ſunt actus primi, & ſecundi reſpectu diuerſorum.

Aduerte hic primò, quòd dupliciter accidētales formę poſſunt comparari. Vno modo ad ipſam ſubſtantialem formam compoſito, in quo ſunt. Altero modo ad ſuas operationes ab ipſis procedentes. Si modo priori conſiderentur, omnes actus ſecundi dicuntur: ſi verò modo poſteriori, ſūt actus primi. V.g. calor reſpectu formæ ſubſtantialis, eſt ignis actus ſecundus: at reſpectu calefactionis, actus eſt primus. Similiter ſciētia hominis reſpectu animę actus eſt ſecundus; at reſpectu ſpeculationis ab ipſa procedentis, actus eſt primus. Idem etiam fit in reliquis.

Sēſus Ariſ.

Ariſto. ergo utitur comparatione, non vniuoca, ſed proportionali, ſcilicet. Ita ſe habet anima reſpectu operationū uitæ, ſicut ſcientia reſpectu ſpeculationis; ſed hęc eſt actus primus, ergo & anima. Sed ſimpliciter non eſt æqua ratio: nam anima ſimpliciter eſt actus primus uiuenti, non autem ſcientia.

Dubij cuiuſdam ſolutio.

Ex quo intelliges cuiuſdā dubij ſolutionem, quare Ariſto aſſimilans animam ſcientiæ, poſtea dixit, quod eſt ante ſomnum, & uigiliam; & ſomnus eſt ſicut ſciētia. Dixit enim hoc, ut indicaret, nō ſic eſſe prorſus ſicut ſciētiam, eſt enim anima actus primus ſimpliciter in re, & ante ſpeculationem, & ante ſcientiam, cum ſit ante ſomnum, quæ ſimilatur ſcientiæ, & nostra expoſitionem.

Nota 2.

Aduerte iterum, quòd ſpeculatio, quæ eſt ſcientiæ operatio duplex eſt. Altera p̄cedens habitum ſcientiæ per quam fit habitus: nam ex frequentibus actibus, & ſpeculationibus fit habitus. Altera eſt, quæ eſt poſt habitum ſciētię, poſtquam enim habet quis habitum ſcientiæ, ſpeculatur. Et quāuis ſpeculationes antecedētes, & ſequentes ſcientiæ habitum ſint eiuſdem ſpeciei, tamen, quę ſequuntur, ſunt perfectiores, faciliores, & promptiores. Hæc eadem diſtinctio fit in omnibus actibus cuiuſque habitus naturalis.

Sēſus Ariſ.

Ariſt. ergo loquitur hic de ſpeculatione perfecta, quæ a ſcientię habitu procedit, & talis actus ſecundus dicitur: adhuc autē talis ſpeculatio in eodem debet ſumi: nam in diuerſis ſpeculatio prior eſt habitu ut ſpeculatio magiſtri prior eſt habitu diſcipuli: at in eodem prior eſt habitus.

Quō aïa ſit actus primus.

Et per hoc intelligimus, quòd anima eſt actus primus non abſolutè, ſed in eodem compoſito reſpectu operationum illius: quod eſt dicere, eſſe primum in genere cauſę formalis, eſt enim primus actus illius rei.

Ex quibus colligit Ariſt. quòd cum anima ſit actus & ſit primus, poterit ſic definiri. Eſt actus primus corporis naturalis potentia vitam habentis.

Prior autem generatione in eodem. Tex. VI.

Quō anima ſit ſimilis habitui.

VErba textus priora, iam ſuperius declarata ſunt: unum tamen ſupereſt declarandum, quomodo anima ſit ſimilis habitui.

Exponunt enim communiter, quòd ſicut habitus poteſt ceſſare ab operationibus, ita anima a ſuis. Hoc autem videtur dubium: nam a nutritione nō uacat, quia dum viuit, nutritur viuens.

1. Expoſitio reijcitur.

Aliqui dicunt, quòd ſat eſt, quòd ab aliquibus vacet, ſcilicet, augmentatione, motu, ſenſu.

Alij

3 Alij dicunt, quod non continuò nutritio fit, ſed per aliquod tempus frequenter vacat, & præſertim propè mortem, & in infirmitatibus, & aliàs etiam. ſed uerum eſt, quod non conſiſtet multum temporis abſque nutritione, & ob id dicitur, dum viuit nutriri.

4 At quamuis iſta expoſitio ſit bona, mihi uidetur poſſe dici, quod Ariſt. comparat animā ſcientiæ habitui in hoc, quòd eſt principium operationis, & in hoc, quòd ratio habitus non conſiſtit in operando, ſiue operetur, ſiue non. Ita anima eſt principium operationum uitæ, & eſſe animę non cōſiſtit in operādo, ſed in eo, quod ſit principium operationum. Vnde habere uitam potentia, non eſt non operari, ſed habere principium, quo ſic operetur, ſiue operetur, ſiue non. Eſt igitur anima actus corporis phyſici potentis, & habētis facultatem operandi opera uitę. Et eſt notanda expoſitio.

Quod corpus uitam habens ſit organicū. In ſequentibus uerbis textus probat, quod corpus hoc uitam habēs, ſit organicum, & inſtrumentale, habens varias partes, quibus operetur. Cum enim animata in ſe, & a ſe operentur, debēt habere principium, ut a ſe operentur, & organa, ut in ſe variè operentur.

Hoc oſtendit ex ipſo ſenſu a minori. Nam plantæ, quę inter uiuentia minus ſunt organica, adeò ut ſimplicia, & ſimilia uideantur, habent organa, ergo etiam alia omnia. Antecedens patet: nam habent folia, quæ ſunt cooperimenta illius, quod eſt circa fructum id eſt, putaminū, & quod eſt circa fructum, id eſt, putamē, cooperit fructum, habent etiam radices, quæ ſunt ſicuti os in animali, quibus cibum trahant. denique cum varia habent munera, & varias debent habere partes.

Completur tota animæ definitio. Eſt igitur anima, actus primus corporis phyſici, & organici. In hoc uerbo includitur, Potentia uitam habentis. quamuis ad maiorem declarationem, ſoleat addi, Actus primus: indicat eſſe formam ſubſtatialē corporis phyſici, id eſt, nō artificialis, ſed naturalis; non cuiuſq; ſed uiuentis, ut declaratum eſt.

Si autem aliquid commune in omni
Tex. VII.

Concludit, ſi aliquid commune omni animæ dandū eſt; eſſe definitionem datam, hæc enim omni animæ competit. in cōmunique complectitur rationalem, ſenſitiuam, & uegetatiuam. *Definitionem illam omnia compétere.*

Vnum ſtatim excludit dubium, quod poterat aliquis opponere. Videtur enim, quòd anima non ſit corporis aliquid, ſed potius aliquid per ſe, nam quomodo ex anima, & corpore poteſt fieri unum, quod ſit animatum, niſi aliquid aliud uniens ponatur? & hoc potius erit anima. Sic enim argumentabatur Ariſt. cōtra Platonem. 1. de anima, tex. 91. quòd non ſint plures animæ in uno, quia oporteret illas quodam alio vniri. *Dubium quō ex anima, & corpore fiat unum ens per ſe.*

Reſpondet ad hoc, quòd non oportet quærere cauſam, quare ex corpore & anima, unum fiat, ſicut nec quare ex corpore & anima fiat ens per ſe. Vnum enim, & ens, pari modo dicūtur, & ſe ſequuntur. Vt enim eſt ens per ſe, & per accidēs, ita vnum, & vt ex anima, & corpore fit ens per ſe, ita vnum per ſe. Fit autem ens per ſe, quia anima eſt actus, & corpus potentia, & actus eſt, quòd propriè eſt, ob id animatum ab anima dicitur eſſe, & vnum eſſe. *Reſponſio.*

Aduerte circa horum intelligentiam, quòd 8. Metaph. ca 6 quæritur, quare ex materia, & forma fiat vnum per ſe, cum ipſa duo ſint. & 7. Metaph. cap. 11. quare ex genere & differentia fiat vnū, & utrobique reſpondet, quia vnum eſt ut actus, alterum vt potentia, ex actu autem, & potentia, natum eſt fieri unum per ſe. *Nota.*

Per potentiam intelligit imperfectum inconſummatū, & incompletum ens. Per actū, id quod complet, & conſummat. Ex incompleto autem, & completo unum fit, nec eſt alia cauſa, niſi quia vnum eſt inconſummatum, alterum conſummans, materia eſt imperfectum quid, forma perficiens, ob id ex materia, & forma fit unum per ſe.

Hoc eſt igitur quod modò dicit, anima eſt vt actus pficiens, & complens, corpus, vt materia incompletum, & imperfectum *Senſus Ariſt.*

ctum non eſt opus igitur quærere, quomodo, aut quo fiat ex his vnū, ſicut nec quęritur, quare ex cera, & figura vnum fiat, ſed hoc eſt vnū accidentale ex anima verò, & corpore vnum eſſentiale, ſicut illud eſt ens per accidēs, & hoc ens per ſe.

Aduertendum.

Attende, quod hic ſumitur corpus pro materia ipſa, & altera cōpoſiti parte; ſed non ob id putes, ſic ſumi in animæ definitione, in illa enim probabilius eſt vt diximus ſumi corpus Phyſicum viuēs, quod compoſitum eſt; at argumentum contra Platonem adhuc vim habet; nam plures animæ non ſunt, vt actus, & potentia, ſed vt actus tantum.

Vniuerſaliter igitur dictum eſt, quid ſit anima. Tex. VIII.

Aīam eſſe formam.

ITerum concludit animæ definitionem vniuerſalē. Eſt enim anima ſubſtantia ſecundum rationem, id eſt, forma, & quod quid, ideſt natura talis corporis, ſcilicet viuentis corporis. Vide, quomodo corpus pro compoſito ſumatur; nam anima eſt, quod quid & natura corporis, totius.

Exemplū.

Explicat hoc exemplo artificiati corporis, quod ſimilitudinem habet, cum naturali. Si ſecuris eſſet animal, anima ipſius, non ferrum, ſed figura eſſet, ita ſimiliter corporis habentis in ſe principium motus, & quietis, forma eſt anima.

Vbi iterum corpus pro compoſito ſumi videtur; non enim materia eſt corpus habens in ſe principium motus, & quietis, ſed compoſitum: & talis forma corporis dicitur anima. Et ſicut ſecuris non eſſet, ablata figura, niſi vocabulo ęquiuocè ſumpto, ita nec viuens eſſet, viuens ablata forma, ſeu anima. Hoc eſt vnum exemplum.

Conſiderare autem & in partibus. Tex. IX.

2. Exēplū.

ALtero exemplo vtitur ex parte viuētis ſumpto. Si oculus eſſet per ſe animal, profectò anima eſſet non pupilla id eſt, illa pars carnis, ſed viſus, & vidēdi principium, quæ eſt oculi forma, quo ablato nōn eſſet oculus, ſed æquiuocè, ſicut pictus oculus dicitur oculus. Si igitur in parte forma eſſet anima, ſi eſſet talis pars animal hoc idē erit in toto, vt principium ſentiendi in toto, & totius forma ſit anima ſenſitiui, vt ſenſitiuum eſt.

Non eſt autem, quod abiecit. Tex. X.

Quō corpus, cū actus eſt aīa dicat̄ hēre vitā in potentia.

QValiter corpus, cuius actus eſt aīa, dicatur habere vitā in potentia, explicat, in quo manifeſtatur expoſitio ſuperius dicta. Dicit, nō ſit dici corpus in potētia, ac ſi non haberet animam, ſicut ſemen dicitur potentia viuens, quia non habet animā, ſed dicitur potentia viuens quod animam quidem habet, per quam poſſit exercere opera vitæ, & talis corporis anima, actus eſt primus.

Aſſimilat iterum eiſdem exemplis. Nā ante ſolum animam explicarat, nunc explicat. & comparat vitam, quæ eſt operatio animæ. Vigilia, & animæ operationes ſunt, ſicut inſciſſio in ſecuri, & viſio in oculo; aīa eſt ſicut figura in ſecuri, & viſus in oculo corpus in quo eſt anima, ſicut in materia, eſt ſicut ferrum vel pupilla; totum autem animal, & animatum, eſt ſicut pupilla ſimul cum viſu.

Quod igitur non ſit anima ſeparabilis. Tex. XI.

Aliquas aīæ partes eſſe inſeparabiles a corpore, & alias ſeparabiles.

CVm Ariſt. animā actum corporis definiſſet, ac inde videretur aliquid colligi circa ipſius ſeparabilitatem, hoc ipſum manifeſtat, dicitque, quòd manifeſtum eſt, aliquas animę partes inſeparabiles eſſe a corpore: eas, ſcilicet, quæ ſunt actus corporis, aliquas etiam ſeparabiles eſſe, quæ nullius corporis actus ſunt.

Dubium.

1. Solutio.

Dices; Quid intelligit Ariſt p partes? Philoponus dicit, partes ſubſtātiales, & ſpecies, ut ſit ſenſus; Vltimæ aliquæ inſeparabiles ſunt, ideſt ſenſitiuę, & vegetatiuæ, quia ſunt actus corporum; at rationalis

nalis non eſt actus corporis, ob id ſeparabilis eſt.

Notat autẽ Philoponus duo, Alterũ, ꝙ anima rationalis non ſit forma informãs ſecũdum Ariſ. Alterum, quod ſint plures animæ in hominem quo dicit, nõ ſibi cõſtare: nam libro primo id reprehendit cõtra Platonem, hæc eadem expoſitio ferè eſt Auerr. niſi ꝙ hic ponit vnum intellectum in omnibus.

2 Altera expoſitio Simplicij, Themiſtij, Alexan. S. Tho. Caiet. & aliorum, quòd per partes intelligat potentias, ſitque ſermo de anima humana, vt quantum ad aliquas potẽtias, ſit inſeparabilis, ideſt organicas, quales ſunt ſenſitiuę, & negatiuæ quantum ad alias, ſit ſeparabilis, quia nõ ſunt organicæ, ſcilicet ſecundum Intellectum, quod idem dixerunt 1. animæ tex. 66. quod intelligere eſt ſolius animę intellectiuæ: ſentire eſt compoſiti ex tali anima, & corpore: ob id illud ſeparatur, hoc non.

Confirmatio. Et hoc etiam confirmatur: quia abſurdum eſt dicere, ſibi Ariſto. contradicere, multaſque in vno animas ponere: quod etiam inferius reprobat Et abſurdũ quoque eſt aſſerere, animam rationalem nõ eſſe formam informantem, nec actum eſſe corporis, atque adeò nec datam in cõmuni animæ definitionem ab Ariſtotele omni animę conuenire, aut non vniuocè conuenire, cum tamẽ Ariſtoteles ſimpliciter, & in communi omnem animam definierit, & vniuerſalem definitionem aſſignarit, & omnem actum eſſe corporis organici voluerit &c.

Amplius autem manifeſtum.

An aĩa ſit actus corporis, vt nauta in naui. Quia ſeparabilem animã dixerat, q̃a ſecundum aliquas potentias nõ eſt corporis actus; poſſet qs dubitare, an aĩa talis ſit actus corporis, vt eſt nauta in naui, ſcilicet ſolũ vtens corpore, & nõ dans eſſe, dicit hoc nondum eſſe manifeſtum.

Ne intelligas, quòd vult ſignificare, qđ in definitione actus vtroque modo ſumi poteſt, & non ſit manifeſtum, quomodo ſumatur, ſic enim aliqui intelligunt, & decipiũtur, vt nos q. 2. probabimus: ſed uult dicere, quamuis ex definitione cõſtet eſſe animam omnem actum informantem, tamen id nondum eſt probatum, & certificatum; & ſic exponit Alexãder, & benè.

An anima ſit ſubſtantia.
Quaſt. I.

Ut animæ definitionem examinemus, ab ipſo genere incipiamus Ponitur autem anima ab Ariſtotele in genere ſubſtantiæ Videtur autem primò non ita eſſe. ſubſtantia eſt, quod ſubſiſtit: at anima nõ ſubſiſtit. Quod enim eſt quid incompletum, & non per ſe, non ſubſiſtit, tale autem eſt anima: ergo non eſt ſubſtantia. *1. Argu. a parte negatiua.*

Præterea ſecundò. Subſtãtiã eſt, quod ſecundum ſe ſubſtat accidentibus: at anima non eſt huiuſmodi, nã accidentia nõ inſunt animę, ſed compoſitę ſubſtantiæ: ergo non eſt ſubſtantia. 2

Præterea tertiò Anima eſt in ſubiecto ut hic fatetur Ariſtot, non ergo eſt ſubſtantia. 3

Præterea quartò Anima nõ eſt ſpecies nec genus, nec indiuiduum prædicamẽti ſubſtantiæ, cum non ſit totum, vel quid completum; ergo ſubſtantia non prædicabitur de ipſa, nec dicetur ſubſtantia. 4

Attende, quòd Galenus fuit dubius in hoc, putans, animam eſſe temperamentũ qualitatum primarum, & ſic eſſet accidens: nam talis temperies vel eſt ipſę qualitates ſimul proportionatæ, uel una ſimplex reſultans. Vnde lib. 3. de locis affectis cap 6 dicit, animam eſſe temperamẽtum qualitatum, ac cum his immutari. Idem lib. 3: de ſymptom. & lib. 7. de uſu partium c. 8. fatetur, ſe ignorare animæ naturam, & lib. de eo, quòd mores animę temperaturam corporis ſequantur, dubius eſt, & inclinare videtur, quòd ſit tẽperies, eo quòd ſit animæ mutatio in ebrietatibus, & in varijs uenenis uarios effectus efficientibus: quædam enim melãchoniam, quædam pituitam, quædam lethargum inducunt, ac ſi anima ſit temperies illa mutabilis. *1. Opinio Galeni.*

Hanc aut huic ſimilem ſententiam recitat etiam Ariſt tex. 54. dicitque, eſſe rationabiliorem alijs multis, puta, quod anima ſit harmonia. *2. Opin.*

Alij

Opin. Alij philoſophi dixerunt, animam eſſe ſubſtantiam corpoream, vt expoſitum eſt in Ariſt. Alij eſſe ex ſubſtantia Dei, vt me ninimus ſuperius, variè varij ſenſerunt.

. concl. At pro dilucidatione ſit prima concluſio. Anima non eſt accidens, ſed ſubſtantia. Hanc ſolent aliqui probare, ſed iudicio meo non efficaciter.

. ratio. Auic. Auice lib de anima cap. 3. & Alb. ſumma de homine. q 3. faciunt hanc rationẽ. Suſceptiuum contrariorum eſt ſubſtantia: at anima eſt ſuſceptiua contrariorum ſuſcepit enim in ſe habitus contrarios: ergo eſt ſubſtantia.

Confutatio huius rationis. Sed hoc non videtur cõcludere. Primò quia id eſt in ſola anima humana. Præterea ſecundò, quia negaretur maior. Nam ſuperficies ſuſceptiua eſt contrariorum, id eſt albedinis, & nigredinis, tamen non eſt ſubſtantia. Quod ſi diceret, ſuperficiẽ recipere, quia non eſt in alio, pariter diceret ille de anima.

. ratio. Auer. Auer. com 1. dicit eſſe per ſe notum animam eſſe ſubſtantiam, facit autem argumentum. Omnis ſubſtantia eſt nobilior accidentibus: at anima eſt nobilior accidentibus, ergo eſt ſubſtantia.

Reÿcitur ratio Auer. Sed ille negaret minorem. Et aduerte, quòd eſt argumentum in ſecunda figura ex affirmatiuis duabus, & ita nil concludit. Quòd ſi maiorem conuerſam aſſumeret, Quicquid eſt, nobilius accidentibus, id eſt ſubſtantia, ſed anima eſt nobilior: ergo &c. tunc maior eſſet dubia, nam perfectiſſimum accidens eſſet cęteris omnibus perfectius; & præterea, qui diceret animã eſſe accidens, negaret minorem, Anima eſt nobilior omnibus accidentibus.

3. ratio: Alber. Albertus in præſenti aliter probat: quia anima eſt pars ſubſtantiæ, cũ ſit pars animati corporis, quod eſt ſubſtantia Sed adhuc non concludit; quia negari id poteſt facile.

4. ratio. Ob id mihi videtur id poſſe ſic oſtendi, primò duobus ſuppoſitis.

Primũ ſuppoſitum. Alterum eſt, quòd accidens nõ agit vnquã in virtute propria, niſi ab aliqua ſubſtantia ſumptum, ut Inſtrumentum, & calor non agit, niſi in virtute ignis, nec frigiditas, niſi in virtute agentis alicuius principalis. Hoc enim principio vtimur ad probandum grauia, & leuia moueri a generante, vel remouente prohibens. Non enim grauitas, vel leuitas poſſunt agere, niſi vt alicuius inſtrumenta, ſicut virtus in ferro trahit ipſum ferrum, ſed ut talis virtus eſt a magnete. Nunquã enim accidens eſt cauſa principalis: quia cum non habeat eſſe, neque materiam per ſe, neq; habebit ſimiliter operationem Hoc principio vtimur ad indagandum diuerſitatem ſubſtantiarum ex diuerſitate virtutum, & paſſionum.

Alterum principium eſt, animam eſſe primum principium internum motionis: hoc enim cõiter omnes vocant animam. *Secundum.*

Ex his ſit argumentum. Nullum accidens eſt principium primum motionis: aĩa omnis eſt principiũ primũ motionis: ergo nulla anima eſt accidens. Conſequentia eſt euidens: & maior, & minor ex ſuppoſitis patẽt. Si enim accidens eſſet illud, non moueret, niſi in virtute alicuius ſubſtantialis principij: & tale eſſet anima.

Probatur ſecundò Id, quo duæ ſubſtantię ſubſtantialiter differunt, neceſſariò eſt ſubſtantia: at corpus uiuẽs, & nõ uiuẽs ſũt ſubſtãtiæ ſubſtãtialiter differentes per animã: ergo aĩa eſt ſubſtantia. Conſequentia eſt certa cum maiori. Probo minorem, quòd ſubſtantialiter illa differãt: nam differre per animam, certum eſt. *2. ratio.*

Si non differunt ſubſtantialiter: ergo accidentaliter, & per aliquod accidens, ſicut corpus album, & non album: tunc peto, Illud accidens, vel eſt commune, vel proprium. Si commune: ergo poterit ineſſe non uiuenti, & ſic lapis per ſolam alterationem fieret animal: quod eſt impoſſibile. Si proprium: ergo aliqua etiam eſt forma ſubſtantialis viuenti propria nõ enim differret in proprio accidenti, niſi differret in propria forma: quia propria à formis emanant, & diſtincta à diſtinctis ergo illud erit anima, nam per animam primò differunt.

Probatur item tertiò Si eſſet accidẽs, vel eſſet qualitas prima, vel ex qualitatibus primis, cum viuentia ſint mixta: ſed neutra poſſunt eſſe: nam tales qualitates non ſunt principia multiplicium motuũ, & operationum, quales inſunt viuẽtibus: nõ ergo anima eſt accidens, nec eſſe põt. *3. ratio.*

Denique conſimilibus rationibus, quibus in libris Phyſicorum probatur forma ſubſtantialis: hic poteſt in viuentibus ani- *4. ratio.*

ma probari ex operatione videlicet rei propria naturali, & ſemper eadem conſtãti, & permanente: hæc.n.indicat potentiam, & potentia eſſentiam vnde prouenit, ac primum eius principium conſtans, & permanẽs, naturale & ſemper idem, atque adeò nõ accidens, ſed ſubſtantiam.

5. ratio. Probatur tandem quintò, quia omnia accidentia viuentis, & omnia organorum & eorum temperies, & diſpoſitio ab anima conſeruatur, quod experientia videmus: nam ipſa recedente, omnia diffluũt, & corrumpuntur: ergo anima aliud eſt ab ipſa accidentium omnium congerie, & ab omni denique rei accidente, quod conſeruat. Confirmatur, ꝙ omnia rei accidẽtia, & tota temperies accidentium contrariorum, & diuerſorum inter ſe ab aliquo debent conſeruari, aliàs ſecum pugnarent, & diſſoluerentur ſtatim: ergo opus eſt præire ipſa accidentia aliud vinculum ipſa colligens, & retinens.

2. concl. Secunda concluſio. Anima non poteſt eſſe corpus. Probatur primò argumento

1. ratio. Ariſt. 1. Animæ, tex. 72. Corpus nõ poteſt eſſe ſimul, & cum qualibet parte alterius corporis. Non enim eſt penetratio corporum: at anima eſt in quaq; corporis parte: ergo non poteſt eſſe corpus. Minor probatur: quia in quacunque parte corporis eſt animæ opus, ſcilicet nutritio, motus, ſenſus: ergo eſt anima: non enim potentia ſeparatur ab ipſa.

2. ratio. Probatur ſecundò ex illo principio ſuperiori. Nullũ corpus eſt principium primum motus: at anima eſt principium primum motus animati: ergo nõ eſt corpus. Probatur maior. Si corpus primò mouet, animal ipſum etiam mouebitur: corpus enim non mouet, niſi motum ſit.

Vlterius, Omne corpus ſe mouens, habet partem motam, & mouentem: ergo corpus illud, quod dicitur anima, habebit partem mouentem: erit ergo hæc motus principium, ergo animæ, cumq; hæc ſufficiat mouere, non opus fuit ipſam ponere corpus.

3. ratio. Præterea probatur tertio. Si anima eſt corpus, vel eſt elementum, vel ex elementis mixtum, vel ex natura cęleſtis corporis. Sed nullum horum poteſt eſſe. Non quidem elementum: quia elementa habẽt determinatos motus vel ſurſum, vel deorſum: at anima non tales; propterea illa neceſſariò, hęc ſecundùm appetitum mouetur.

Non miſtum: quia tunc impediretur à cognitione accidentium. Quod enim cognoſcit, debet denudari ab eo, quod cognoſcitur, vt dicetur inferius, & experientia patet. Cum enim manus eſt calida, nõ poteſt diſcernere calorem alienæ manus tactæ, & cum eſt frigida, non ſenſit alienam frigiditatem: quod ſi anima eſſet corpus mixtum, vtique haberet qualitates, & accidentia varia, quibus impediretur ab exteriorum cognitione.

Præterea; non poteſt eſſe corpus cęleſte: quia hoc eſt inalterabile, & incorruptibile: at anima omnis alterabilis eſt ſaltem per accidens, & corruptibilis ſunt. Vegetatiua, & ſenſitiua: non ergo anima eſt corpus.

Tertia concluſio. Anima non eſt materia. 3. concl.

Probatur. Materia enim non eſt principium actiuum motus: anima autem ſic. 1. ratio.

Præterea. Corpora viuentia à non uiuentibus non differunt in materia, differunt autem in anima; ergo anima non eſt materia. 2. ratio.

Quarta concluſio. Anima eſt forma. 4. concl. Hæc colligitur diſcurſu Ariſt. Anima eſt ſubſtantia, non materia, non compoſitum: ergo forma.

Vnum ſupereſt dubium contra diſcurſum talem. Nõ enim uidetur ualere, ſi anima eſt ſubſtantia, & nõ materia, nec compoſitum, quòd ſit forma. Nam dicet quis, eſſe aliam ſubſtantiam ſpiritualem: nam hæc diuiſio eſt corporeæ ſubſtantiæ, non autem ſubſtantiæ in communi, quæ diuiditur in ſpiritualem, & corpoream. Obiectio.

Solutio. Ad hoc reſpondemus primò, Ariſtotelem ſupponere, animam non eſſe ens completum, ſed incompletum, & ita non opus erat, ut oſtenderet, non eſſe aliam ſubſtantiam ſpiritualem ſeparatam completam: Deinde ſecundò, neceſſariò debet fateri, quòd Ariſtote. ſupponit, animam eſſe in corpore, & eſſe actum corporis, ut ex eius definitione liquet. Quare ex hoc iam reiicitur ſufficienter, non eſſe ſubſtantiã ſeparatam, quæ non ſit actus corporis. Deinde tertiò, quia conſtat, animam eſſe ſub iectum accidentibus ſenſibilibus, & motibus

tibus ſaltem per accidens cum corpore animato: id autem non eſt ſubſtantiæ ſeparatæ, ſed in corpore exiſtentis, & corpori unitę corporaliter, & ſubſtātialiter. Quod cum ita ſit, vide apertū argumentum contra Auerroem, qui dicit animam intellectiuam eſſe ſpiritualem ſubſtantiam vnam in omnibus: tunc enim deſtruitur diſcurſus Ariſt. Oportebat enim ſubſtantiam in communi ſumi, & ſic inſufficienter eſſet diuiſa, & diſcurſus eſſet nullus. Hoc conſidera.

Ad 1. Soluamus argumenta. Ad primum dico, quòd ſubſtantia non dicitur ab eo, quod ſubſiſtit, tanquam ſuppoſitum per ſe, ſed ab eo, quod non eſt in alio inhæſiuè, & ſic ſumpta diuiditur in illa tria mēbra. Loquor de corporea ſubſtantia, & ita forma eſt ſubſtantia.

Ad 2. Ad ſecundum pari modo reſpōdetur. Non enim ab eo, quòd per ſe ſubſiſtet accidentibus, ſubſtantia in communi ſumitur: id eſt proprium primis ſubſtantijs: ſed, vt diximus, ab eo, quòd non ſit inhærens alteri.

Ad 3. Ad tertium ſolutio eſt nota ex his, quę ſæpe alibi diximus. Forma enim & anima non ſic dicuntur in ſubiecto, ſicut accidens dicitur eſſe. Non enim accidens ſubiectum, ſicut forma materiā perficit.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quòd, cum dicitur, anima eſt ſubſtantia, non prædico ſubſtantiam, quæ eſt genus generaliſſimum; hæc enim eſt ſubſtantia cōpleta: at anima incōpleta eſt ſubſtantia, & pars ſubſtantiæ, non autem completa ſubſtantia. Dicitur autē ſubſtantia uniuerſaliter ſumpta pro compoſita, & pro parte, quā dicunt eſſe analogam, vt alibi dicemus.

Dubium. Dices, Nunquid anima eſt genus, uel ſpecies? Prædicatur enim vniuocè in quid de pluribus.

Solut. 1. Dico, quòd eſt ſpecies logica, ſed non phyſica. Vt ſit ſpecies, vel genus logicū, ſat eſt, ut ſit quoddam commune prędicatum quidditatiuum: at ut ſpecies ſit phyſica, vlterius debet eſſe completa natura, & non pars, qualis eſt anima. Reductiuè ergo ad genus pertinet.

2 Secundò reſpondeo, quòd ſicut anima eſt pars, ita etiā dici poteſt habere partialia genera, & partiales ſpecies, &c.

3 Tertiò, & fortaſſe probabilius dicimus, quòd genus animæ propriè non eſt ſubſtantia, ſed forma ſubſtantialis. Hoc autem eſſe verum, & propriè genus, & verè, & propriè habere ſpecies formarum ſubſtantialium ſub ſe, vegetatiuam, ſenſitiuam. Hæc nota, quamuis breuiter dicta: non enim immoror in his, quia logica, vel metaphyſica ſunt.

An definitio animæ ſit uniuoca, ſiue (quod in idem recidit) An ſit anima aſſiſtens, & una in omnibus hominibus, an ſit informans, & in ſingulis diuerſa. Quæſt. II.

HAec eſt ſollemnis illa difficultas de anima aſſiſtēte: ipſius enim determinatio & elucidatio, & eorū, quæ dicta ſunt, & dicēdorū, magna afferet veritatis lucē. *Quæ ī hac quæſtione agenda.*

Vt igitur diſtinctè procedamus, faciā ſex. Primò ſenſum quęſtionis aperiā, ac opiniones illuſtrium Philoſophorum ponā. Secundo opinionem Auerrois peculiariter explanabo, cum ſuis rationibus, nulla, me ſciente, prætermiſſa. Tertiò euidenter probabo, eſſe contra Ariſt. & contra principia Ariſtot. Quartò, eſſe contra ueram Philoſophiam, & lumen naturale. Quintò opiniones alias falſas confutabo, & pręſertim Mirandulani, & Achilini non minus impia, & fatua, quam Auerrois, de unitate ſcilicet animę informantis in omnibus hominibus. Sexto proponam veram doctrinam. Et tandem ſeptimò ſoluam rationes in oppoſitum.

Circa primum, forma dupliciter accipitur. Vno modo pro parte ſubſtantiæ, quæ informat materiam, & cum ipſa unum per ſe eſſentiale compoſitum facit, & talis dicitur forma informans. *Circa ſenſum tituli quæſtionis.*

Altero modo pro forma, vel ſubſtantia, quæ non unitur eſſentialiter, nec ſecundum ſubſtantiam, ſed ſolum ſecundū operationem quandam, ſicut nauta unitur naui, quam mouet, & Intelligentia orbi, & talis dicitur forma aſſiſtens. Cū autem forma his duobus modis ſumi poſſit pariter etiam actus. Erit itaque duplex actus, & informans, & aſſiſtens. *Quid intelligamus p formā, ſeu actū informātem, & aſſiſtentē.*

Ex hoc ſurgit difficultas, quomodo in *In quo.*

conſtat difficultas. definitione animæ ſumatur. Et quidem, ſi ſumatur tantum pro informante, tunc definitio erit uniuoca; ſi tamen partim pro informante, partim pro aſſiſtente, vel in communi, non erit vniuoca.

Difficultas autem tota eſt de anima ra-
1 tionali; de vegetatiua enim, & ſenſitiua
2 omnes fatentur, eſſe actus informantes; de rationali eſt controuerſia. Vnde qui hanc dicunt non informare, dicunt eſſe definitionem analogam, qui dicunt informare, dicunt illam uniuocam eſſe.

Senſus quæſtionis. Senſus ergo quæſtionis id eſt, an in animę definitione comprehenderit omnem animam, actus tantum ſumatur pro informante, & ſi uis clarius, an anima rationalis ſecundum ſubſtantiam ſuam ſit corporis forma.

Et quamuis ſit multum cũ hac coniuncta materia de immortalitate ipſius, nihil tamen hic ea de re tractabitur, ſed ſuo loco lib. 3. ſolum ergo hic de informatione tractabo.

Sunt igitur quatuor ſententiæ in hac *1. Opinio. S. Tho. Alexan. &c.* parte. Prima eſt S. Tho. Alexandri, Aegidij, & ferè Latinorum, quòd definitio eſt vniuoca, anima quæ rationalis corporis eſt forma informans.

2. Opinio. Philop. Simplic. Alia eſt ſententia Philo. tex. 11 & Simpli. tex. 7. qui animam rationalem non informantem credunt, ſed ſolum utentem corpore, ſicut nauta eſt in naui, ita tamẽ, ut quęlibet anima ſit in ſuo corpore. Quæ ſententia fuit Platonis, & Gregor. Nyſſeni. 2 de anima, cap. 5 Credebat autem Plato, qdòd homo eſſet ſola anima, corpus autem non eſſet hominis pars, ſed inſtrumentum, & mobile, cum tamen nõ ita ſit, ſed uerè homo ex utroque eſſentialiter conſtet.

3. Opinio. Themiſtij. Tertia ſententia fuit Themiſtij, 2. de anima cap. 27. uſque ad 32. quòd anima intellectiua eſſet aſſiſtens ſolum, & ſubſtantia quędam incorporea, ac immaterialis, ſempiterna, vna numero in omnib. hominibus. Credidit autem, quòd homo ſubſtantialiter cõſiſtit in tali forma, imò non eſt aliud homo, quam talis forma, quę dicitur intellectus.

4. Opinio. Auerr. de unico intellectu in oĩbus hominibus. Quarta ſentẽtia eſt Auer. 3. de anima com. 5. differens ab omnibus Græcis, quã Beſſarion lib. 3. contra calumniatorem Platoni, ſcap. 21, dicit ſolius fuiſſe Auer. & Alber. tract. contra unitatem Intellectus, dicit tantum eſſe illius. Ipſe autem Auer. dubitando dixiſſe id videtur, & rogando alios, vt ſua placita ſcriberent, ſed quod ille dubitatiuè dixit, quidam tanquam certiſſimum receperunt. Sentẽtia Auer. exponatur, & ſit ſecunda pars quæſtionis ex his, quas propoſuimus.

Sententia Auer. conſtit in tri[bus]. Sententia Auer. conſiſtit in his tribus. Primum, quòd eſt quædam anima particularis hominis, ei eſſentialis, per quã diſtinguitur a cæteris animalibus, quę cogitatiua dicitur; & hæc eſt ſenſitiua tota organica quantum ud omnes ipſius potentias, per quam ſola ſingularia cognoſcuntut, educiturque de potentia materiæ, & corrumpitur corrupto compoſito, & generatur cum ipſo, multiplexq; eſt, pro multitudine hominum quilibet enim habet ſuam.

Secũdum. Secundum eſt, eſſe quandã aliam animam Intellectiuam, quæ non informat ſicut prior, ſed aſſiſtit, & per hanc homo non diſtinguitur eſſentialiter a brutis, nec ab iſta ſuam ſumit ſpeciem: hæc autem eſt ſempiterna, una in omnibus hominibus, ſingulos præcedens, & poſt ſingulos manens, ſingulisq; unitur per phãtaſmata, & per eam quiſque intelligit. Aduertendum autẽ, quòd differt a Themiſtio multum. Nam Auerr. hominem, putat non eſſentialiter conſtitui per Intellectum, ſed per animam cogitatiuam; *Nota diſcrimen inter Themiſt. & Auer.* at Themiſtius, putat hominem eſſe ipſum Intellectum: & hoc minus eſt abſurdum, quia ſaltem ſoluat modum, quo homo intelligat, quem non poteſt aſſignare Auer. ut dicemus.

Dicit tandem tertiò Auer. ꝙ Intellectus hic dicitur plures extrinſecè, quatenus diuerſa phantaſmata habent ordinẽ ad ipſum; ſicut columna dicitur dextra & ſiniſtra, reſpectu diuerſorum, tamen in ſe una eſt: ita Intellectus hic multiplex eſt reſpectu phantaſmatum diuerſorum hominum, quibus operatur.

Dubium in Auer. Dices, quæ vnio eſt iſta? Dico, quòd nec ipſemet Auer. (credo) intelligit, & quiſque variè exponit, omnes autem modi ſunt imaginarij, tamen dicam illum, qui ei conformior eſt.

Explicatio eius. Aduerte igitur ex 3. Phyſ. quod eadẽ operatio, qua agẽs agit, & patitur patiẽs, ut

vt eadem eſt re calefactio, qua calefacit ignis, & calefit aqua. ex quo ſequitur quòd fit vnio quædam ratione huius operationis inter agens & patiens, quia vna eſt operatio. Cum igitur obiectum habeat rationem agentis, & potentia rationem patientis in reſpectu ſpeciei, ſequitur quòd eadem eſt operatio per quam phantaſma agit in Intellectu ſpeciem, vel Intellectus ſumit ſpeciem à phantaſmare: ob id ratione huius vnitur nobiſcum ille Intellectus. Et notandum, quòd qua parte recipit ſpecies, dicitur poſſibilis, qua parte agit, & intelligit, dicitur agens, vna tamen eſt ſubſtantia ſeparata. hæc eſt impij Auer. ſententia.

5. Opin. Quinta opinio eſt non minus fatual, & impia, quam Auerrois, atq; haud ſcio an magis, aſſerentis, vnam eſſe animam rationalem, non aſſiſtentem, vt ille erat, intellectus Auerroiſticus, ſed informantem in omnibus hominibus; eſtq; Mirandulani li. 32. de euerſione ſingularis certaminis, ſectione 1. & lib. 33. ſect. 2. & 6. & Achilini libro de Intelligētijs, quodlibeto 3. dubio. 2. & 4. vbi vterq; contendit per Philoſophiam, & rotionem naturalem ita eſſe, & per Ariſtotelem quoq;, quamuis per fidem dicant aliud eſſe dicendum. Hæc opinio in nullo alio fere differt ab Auerroe, quàm quòd ille aſſiſtentem, iſti verò eam ponant vnam informantem: hoc ergo impium deliramentum poſt confutationem Auerrois euertemus: nunc iam rationes Auerrois, & eius fundamenta refutemus.

Primò pro Auer. ab auctoritate. Probatur ergo Auerrois ſtultitia. Primò authoritate, quamuis re ipſa nulla ſit in toto Ariſt. quæ probet talem vnitatem Intellectus, imò nec vllum eius referat veſtigium, nec ipſe citat: tamen adducam aliqua loca, quæ pro illo adferri poſſe, alicui viderentur. Primò animæ, tex. 82. dicit Intellectum eſſe antiquiſſimum, & ſecundùm naturam dominum. Præterea. 2. animæ tex. 11. dicit non eſſe actum corporis, & 3. de anima tex. 5 eſſe immiſtum & ſeparatum. & 2. de generatione animal cap. 3. de foris venire.

2. ratio. Probatur etiam ſecundò argumento, quod facit Auerroes diſput. 1. cap. 8. Omne, quod plurificatur numero, habet materiam: ſed Intellectus non habet materiā, vt dicit Ariſtoteles, 3. animæ, tex. 5. ergo non poteſt eſſe plures numero: ergo erit idem in omnibus, & vnum.

Præterea tertiò ibidē arguit. Nam ſi plurificaretur, cùm ipſe immortalis ſit, ac mūdus ab æterno ſecundùm Ariſt. ſequitur, quòd eſſent animæ infinitæ actu. at infinitum actu eſſe non poteſt. *3. ratio.*

Præterea quartò, & hoc eſt fortiſſimū apud ipſum, quod ſumpſit tamen à Themiſt. Si Intellectus eſt in materia, ergo eſt ſingularis: ſed ſingularis eſſe non poteſt: ergo non eſt in materia. Probatur minor. Si eſſet ſingularis, non poſſet recipere ſpeciē vniuerſalem, nec intelligere vniuerſalia. Cùm autem intelligat vniuerſalia, erit profectò vniuerſalis, & abſtractus. *4. ratio.*

Præterea quintò. Si eſſet forma, non poſſet eſſe ante corpus, ſed neceſſariò deberet de nouo produci; hoc autem eſſe nō poteſt: nam ſequitur, quòd eſſet corruptibilis: quod patet. Nam ſecundùm Ariſt. quòd incepit eſſe non erit perpetuum. Nā 1 Cęli cap. 10. arguit contra Platonem dicētem mundum fuiſſe factum, dicit, quòd ſi factus eſt, vtique corrumperetur. *5. ratio.*

Præterea ſextò ex Iandu. 3. de anima. q. 5. ſi Intellectus informat; ergo pendet ex diſpoſitionibus ſenſibilibus materiæ: ergo illis remotis corrumperetur: quod enim eſt in materia pendens a diſpoſitionibus ipſius, his remotis corrumpitur. hoc autem falſum eſt. *6. ratio.*

Preterea ibidem ſeptimò. Si Intellectiua anima ſecundùm ſuam ſubſtantiam informat, vniturq; materię, peto de illa vnione, vel eſt ſubſtantia ipſius animæ, vel accidens. Si ſubſtantia: ergo remota unione, non manet animæ ſubſtantia, & ſic corrūpitur. Si accidēs; ergo ſeparabile, uel inſeparabile. Si inſeparabile; ergo illo remoto, ſimul deſtruetur anima: aliter nō eſſet inſeparabile. Si ſeparabile: ergo poteſt manere anima in materia abſque unione, & ſic erit unita abſque unione: qđ eſt impoſſibile: ergo anima non unitur ſecundū ſe. *7. ratio.*

Præterea octauò ſequeretur, quòd home nunquam eſſet corruptus: quod eſt falſum. Deducit ſequelam ſic. Si anima intellectiua eſt forma; ergo in honine nulla eſt alia forma ſubſtantialis niſi illa ſed illa eſt incorruptibilis, ſimiliter & materia; & homo non dicit aliud niſi iſta: *8. ratio.*

ergo non corrumpitur, ſed eſt quædam ſeparatio.

9. ratio. Arguit nonò. Si intellectus eſt forma; ergo diuiſibilis eſt ſaltem per accidens; quia cum ſit in materia quanta, diuidi, & extendi debet extenſione illius, at Intellectiua anima, indiuiſibilis eſt, ergo non poteſt eſſe forma.

10. ratio. Tandem eſt decimum argumentũ noſtrum. Si anima eſt forma ſecundum ſuam ſubſtantiam, ergo omnes ipſius potentiæ ſunt organicæ, Sed hoc eſt impoſſibile, tunc enim non eſſet ſeparabilis. Conſequentiam probo, quia ſi aliqua eſſet non organica, tunc talis eſset abſtractior, quã animæ ſubſtantia, quod eſſe non poteſt. Non enim accidens eſt abſtractius ſuo ſubiecto. Hæc ſunt argumenta, quibus iſta ſententia innititur, & hæc eſt ſecũda pars quæſtionis.

Confutatio ipſi Auerr. Probandum eſt modò talem ſẽtẽtiam eſſe prorſus contra Ariſt. & contra principia ipſius, & quidem hoc non eſt operoſum probare, adeò enim conſtat, ut Ariſtotelem videantur ignorare, & oculos obſtinatè claudere, qui talem errorem ei adſcribunt Incipiamus ergo id oſtendere.

Quod eius ſententia ſit cõtra Ariſt. principia. Primus locus Ariſtotelis contra Auerr. manifeſtus. Nota. Eſt primus locus 12. Metaph. tex. 17. vbi dicit, cauſas efficientes eſſe ante ſuos effectus, tamen formales ſimul eſſe cũ ipſis, nec poſſe antè eſſe, vt ſanitas non poteſt eſſe ante ſanum, at à parte poſt non ita eſt; non enim prohibet, aliquam formalem cauſam manere poſt effectum, & hæc eſt anima non omnis fortaſſe, ſed mens. Hæc dicit Ariſt.

Vbi nota, mentem eſſe cauſam formalem, non antecedentem effectum; quòd ſi non antecedit, producta eſt, ſi non antecedit, informans eſt, nam aſſidens illa Auerrois, æterna eſt. Nec poteris dicere, quòd per mentem intelligit cogitatiuam, nam cogitatiua non manet poſt effectum, eſt enim corruptibilis, at mens manet.

Reijciuntur omnes fugæ quæ excogitari poſſunt Nec poteris dicere, ꝙ dicitur non eſse ante omnes homines ſimul nam hoc modo non diceret, quod manet poſt, loquitur ergo de ſingulis per ſe. Etiam non poteris dicere, quòd loquitur dubitatiuè, nam cum dixit, Fortaſse, non dubitauit de mente, ſed de omni anima, at de mente, vt certum protulit.

Nec fuit ex ſententia Platonis, quia id eſt contra ipſum, nec alterius Philoſophi, quia nullius meminit unquam Ariſt. qui talem habuerit ſententiam, ergo id ex propria ſententia dixit.

Vnde habes mentem eſse formam informantem productam, & immortalem, ac conſequenter multiplicatam, cum non antecedat effectum, & compoſitum. Hoc vnum ſufficiebat teſtimonium profectò, cum talis error nullum pro ſe teſtimonium habeat.

Sed notandum etiam ſecundum teſtimonium 1. de anima tex 66. loquens de Intellectu immortali, dicit hæc uerba, Ipſum intelligere, & ipſum ſpeculari marceſcit alio quodam interius corrupto, ipſum autem impaſſibile eſt. Cogitare autem, & amare aut odiſse nõ ſunt illius paſſiones, ſed huius habentis illum, & prout illum habet. Hæc Ariſtoteles. *Secundus locus Ariſt. contra Auerr. non minus efficax.*

Vbi nota, quod cogitare, & amare, & paſſiones ſenſus, dicuntur eſſe compoſiti ex Intellectu ſeu anima intellectiua, & corpore, & quòd non per aliud principiũ cogitamus, amamus, odio habemus, & exercemus reliquas compoſiti affectiones ſenſibiles, niſi per illudmet principium, quo ſpeculamur. quod ſi ita eſt, quomodo audet dicere Auerr. quod per Intellectũ ſolum ſpeculamur, & per aliam diſtinctã animam cogitamus, cum eidem principio hæc omnia tribuat Ariſt. quòd ſi idẽ eſt principium ſentiẽdi, & intelligendi eſſentiale, ſcilicet Intellectus, erit profectò forma informans: nam principium ſentiendi non poteſt eſſe abſtractum, cum ſentire ſit compoſiti, & totius, nullo reclamante. *Nota.*

Sit tertium teſtimonium 1. Ethicorum cap. 7. volens indagare hominis beatitudinem, ſumit principium hoc, Beatitudinẽ hominis eſſe ponendam in ea ipſa operatione, quæ homini eſt propria, in qua à brutis diſtinguitur: atque ex hoc infertur quod non in vegetatiua, nec in ſenſitiua collocanda eſt: hæ enim communes ſunt cum alijs: ſed in ſola rationali & intellectiua parte poni debet: hæc enim eſt homini propria, in qua à brutis diſtinguitur. Hæc dicit Ariſt. *3. Locus Ariſt.*

Quomodo ergo dicit Auerr. hominem non per Intellectum à brutis diſtingui, ſed per animam cogitatiuam? ponenda ergo erat in huius operatione fœlicitas Intellectus

tellectus enim nõ pertinet per ipſum ad hominis naturam cõſtituendam, nec eſt pars hominis, per quam ab alijs differt.

Ineptiſſima fuga reijcitur. Quòd ſi dicat, quòd Ariſt. loquitur ibi vulgariter. profectò hoc eſt reſponſum indignum homine. Quis enim patietur Ariſt indagantem rem maximi momenti, ſcilicet hominis felicitatem, & finem vltimum, ac beatitudinem, quod procedat uulgariter, & ex principio falſo?

4. Locus Ariſt. Sit quartum teſtimonium Proble. ſect. 30. q 4. qui locus eſt maximè nominandus, & dignus ut ab omnibus legatur: in eo omnes hi modernorum errores eradicantur: *Proble. Ariſtotel.* Ibi quærit Ariſt. cur ſenes vigeãt magis mente, & facilius diſcant. Reſpondent in ultimis uerbis quia ſenes ſunt iã pleni ſcientia, & perceperunt multa: cũque mens non ſit infinita, ut infinita capiat, non poteſt de nouo recipere plura, ſicut iuuenes, quia vacuã habent mentẽ.

Quadã Ariſt. dicta. Vt tamen hoc explicaret, ipſe pręmiſit aliqua, quorum primũ eſt naturam de-
1 diſſe nobis duo inſtrumenta, cum nos fecit, manum & mentẽ: mentem dedit animæ, manum corpori. Vt enim eſt manus inſtrumentum corporis, ita mens inſtrumentum animæ: notatque vtrumque eſſe opus naturæ.

Nota. Perpende iam hic, mentem non eſſe ſeparatam Intelligentiam: non enim eſſet animæ inſtrumentum, nec eſſet opus naturę. Sed collige tu, mentem eſſe potentiam animæ rationalis, quod dixit. 1. Ethic. c. 6 ut uiſus ineſt pupillæ, ita mens in anima.

2 Dicit illic ſecundo, quod ſicut manus, quamuis a natura, non ſtatim perfecta eſt, ſed paulatim perficitur tempore ſuccedente: ita mens, licet ſit a natura, tamẽ non ſtatim perfecta eſt, ut poſſit operari, ſed poſt tempus.

Nota. Nota iterum, eſſe opus naturæ mentẽ, & imperfectam a principio: quæ non poſſunt Intelligentiæ ſeparatæ ineſſe.

3 Dicit tertiò, quòd ſicut manus inſtrumenta alia acquirit, quibus operetur perfectè, ſcilicet gladium, tibiam, calamum, alia: ita mens ſua inſtrumenta, & hęc ſunt ſcientiæ.

4 Addit quartò, quòd inſtrumenta mentis tardè acquiruntur: ob id dicitur mẽs contingere ſenibus, non quia non ſit potentia animæ a natura data, ſed quia tardè perficitur per ſcientias, & habitus.

Nota ex hoc, cum dicit Ariſt. alias mẽ rem aduenire, non uelle dicere, quòd ſit Intelligentia ſeparata, ſed quòd non a natura omnem ſuam habeat perfectionem, ſed poſt tempus. Hoc n. clarè ipſemet exponit. Vide tu quomodo iſta quadrent vni Intelligentiæ ſempiternæ omnibus ſolum aſſiſtenti. *Nota.*

Nec poteris dicere non eſſe ex propria ſententia Ariſt quia nullus Philoſophus eſt, cui tale poſsit adſcribi. *Reijcitur fuga quadam.*

Sed ne a libris de anima diſcedamus, diſcurramus per eos libros de anima, in quibus mens Ariſtotelis magis apparebit: & ſit quintum teſtimonium ex 1. de anima tex. 12. & 13. vbi inquirit, an omnes animæ paſsiones ſint communes, uel aliquę ſint propriæ: dixitque conducere hoc maximè ad animæ ſeparabilitatem cognoſcẽdam. Dicit ergo; intelligere eſſe proprium, ſeu uideri proprium ipſius animæ, tamẽ reliquas operationes eſſe communes animæ cum corpore. Abſque dubio de anima Intellectiua hic ſermo eſt. *5 Locus Ariſt contra Auer.*

Si igitur anima Intellectiua eſt, quę hẽt operationes communes, ſcilicet ſentire, amare, & reliqua, & quę uidetur habere proprium, ſcilicet, intelligere rectè ſequitur profectò, quòd idem ſit principiũ, eademque anima, qua intelligere, & ſentire nobis prouenit: ergo eſt forma informans: aliter non eſſet ſentiendi principiũ. Quomodo ergo. Auerr. duas ponit animas, unam ad ſentiendum in materia, alteram ad intelligendum abſtractam, quæ nomen animæ non meretur. *Nota.*

Sit ſextum teſtimonium ex eod. 1. tex. 53. Dixit eſſe fabulam Pythagoricam, ꝙ anima ſubintret corpora uaria. Et rationem dedit: quia corpus eſt inſtrumentũ animæ. Vt autem ars non utitur inſtrumentis alterius, non enim utitur tectonica tibiis, ita nec anima una diuerſo corpore. *4. Locus Ariſ. contra Auer.*

Perpende ergo, ſi iſta anima intellectiua una prorſus eſt, quomodo poteſt modò in me, poſt in alio, modo in his, poſtea in aliis uenturis eſſe? profectò nihil poteſt reſpõderi, quod poſſet dicere Pythagoras contra Ariſtotelem: non igitur tale figmentum eſt doctrina Ariſt. *Nota.*

7. Locus Ariſt. Septimum teſtimonium eſt eodem in textu 60. & ſequentibus, ubi Ariſt. reprehendit Platonem dicentem, intelligere, ſentire, & appetere, & reliqua prouenire in uno homine a diuerſis animabus, ſ. Intellectiua, quæ erat in cerebro, in corde ſenſitiua, & in hepate vegetatiua: & hoc arguit, & uult vnã eſſe aïæ ſubſtantiã, a qua omnino iſta proueniant ſecundum varias tamen potentias. *Nota.* Et hanc mentẽ Ariſt. explicant inſignes Philoſophi, Simplicius, & Philoponus, eleganter ibi. Igitur idem eſt principiũ ſecundũ ſubſtantiã, quo ſentimus, & intelligimus; aliter enim totus ille corruit Ariſt. diſcurſus.

8. Locus. Sed accedamus ad ſecundum librum, & ſit octauum teſtimonium. Anima omnis eſſe actus primus definitur. Si ergo anima intellectiua eſt anima, vt oẽs ipſi etiam fatẽtur, ſiue uniuocè, ſiue analogicè ſit, debet eſſe actus primus: ergo nõ vnitur ſolum ſecundũ operationem: ſic enim eſſet actus ſecundus. *Nota.* Vide expreſſum teſtimoniũ, quod ipſi non aduertũt.

Confirmatur idem. Adde ẽt, quod ἐντελέχεια, ſignificat quod perficit, cõſummat, & cõplet, quod propriè eſt actus & formæ informantis non n dicitur nauta ἐντελέχεια nauis.

9. Locus Ariſt. Præterea ſit nonum ex eodem 2. tex. 7. Dicit, Non oportere dubitare, quomodo ex anima & corpore fiat per ſe unum, quia & id, ſicut ex actu, & potentia; at ex actu aſſiſtente, & corpore impoſſibile eſt fieri unum per ſe, cum vtrumque ſit ſecundum ſe completum. ex ſola forma informante vnum fit per ſe cum materia. cum autem ex omni anima cum corpore fieri dicatur unum per ſe, profectò forma erit informans.

10. Locus Ariſt. Præterea eſt decimum ex eodem 2. li. tex. 74. & eſt hoc adeo teſtimonium expreſſum, vt reſpondi non poſſit. Dicit Ariſtot. quòd duplici forma dicimur ſcire. Vna eſt habitus ſcientię, ſecundum quẽ ſumus potentes contemplari, ſicut potentia ſenſitiua ſentire. Alterum eſt principium primũ formale, ſicut a ſanitate dicimur ſani. Dicit ſtatim, quòd anima non eſt ſicut illud prius, ſed ſicut poſterius: anima enim intelligmus, ſicut ſanitate ſani dicimur. Vide clarè, animam intellectiuam verè formam eſſe unitam ſecundum eſſe.

Nota. Et aduerte ibi, ꝙ ubi dr̃, ſcientiã, Græcè dicitur ἐπιστήμην, quod vocabulum, ſcientiam perfectam apud Ariſt. ſignificare ſolet: ut colligas de Intellectu ſermonem facere, non de cogitatiua.

11. Locus Ariſt. Vndecimum ex eodem tex. 31. ubi Intellectiuum dicit continere ſenſitiuum, ſicut tetragonum trigonum. Conſtat autem quod trigonus non eſt in tetragono formaliter, ſed eſt una figura in ſubſtantia: eſt igitur vna animę ſubſtantia in homine, quæ ſimul eſt ſenſitiua, ſimul & intellectiua.

Nota. Nec poteris dicere, quod intellectiuũ ſignificat cogitatiuum illud Auerr. nam Græcè habetur διανοητικὸς, quòd eſt diſcurſiuum, vel intellectiuum, quod ad mẽtem attinet: uenit enim a νοῦς, quod dicitur mens, & Intellectus.

12. Locus Ariſt. cõtra Auer. Sed accedamus ad librum tertium, & ſit duodecimum teſtimonium. Statim tex. 1. dicit, De parte, qua anima ſapit, & intelligit, oportet tractare. Peto, quid per partem intelligat. Neceſſario dices, quod potentiam: nam aliter non diceret, quòd anima ſapit parte: cum autem iſta pars ſit Intellectus: ergo Intellectus potentia quædam eſt animæ, non ſubſtantia aliqua ſeparata.

13. Locus Ariſt. contra Auer. Accedat vltimum teſtimonium, quod eſt pulcherrimum, & conſideratione dignum, paulò tamen latius eſt exponẽdus. Ariſtot. volens ſenſum, & Intellectum diſtinguere, textu enim 11 ſumpſit hanc viam diſtinguendi obiecta: dixitq; aliud eſſe quid rei: aliud eſſe ipſius rei, ut aliud caro aliud quid eſt caro. Cum autem illud ſenſu, hoc Intellectu dignoſcatur, diuerſus erit ab ipſo ſenſu Intellectus. Dicit tamen, quòd ſicut quid, & eſſe rei nõ ſeparantur, ita nec Intellectus, & ſenſus niſi ratione.

At videns Ariſtot. quòd intelligimus, res ſeparatas realiter, uel potius uidens Intellectum eſſe in magnitudine, & non ſeparatum a ſenſu, ſicut quid eſt rei ſenſibilis, non ſeparatur a re, dubitat in tex. 36. an poſſit intelligere ſubſtantias ſeparatas, ubi ipſam in materia ſupponit eſſe. Quid manifeſtius dici poterat? Hoc itaque multum conſiderandum.

Ex quibus omnibus liquet profectò illud Auer. monſtrum eſſe, alienum a tota

Ari-

Ariſtotelica doctrina, ipſiusq; proprium ſomnium eſſe, atque delirium, quod melius foret ipſi, non propalaſſe.

Quod hac Auer. ſententia ſit cõtra Ariſt. doct. principia.

Oſtendam tamen adhuc eſſe contra principia, quæ Ariſtoteles in ſua obſeruauit doctrina. Et primò Auerr. hunc intellectum ponit ſubſtantiam immaterialem per ſe ſubſiſtentem. Eſt enim Intelligentia quædam, quæ uarias recipiens ſpecies à phantaſmatibus diuerſorũ indiuiduorũ intellligit in multis, & per ipſam multi intelligere dicuntur.

1. Ad hominẽ, ex Ariſtot. iuxta ipſius Auerro. interpretationem, Auer. interpretationẽ.

Examinemus ergo, quæ Ariſt. dicit de natura ſubſtantiarum ſeparatarum a materia, & uideamus, an conueniant huic Auerroiſticæ Intelligentiæ: ſed prius ad hominem ipſum, ex Ariſtotele iuxta eiuſdem Auerrois interpretationem.

Igitur Ariſt. 12. Metaphyſ. tex. 45 ait, ſeparatas Intelligentias eſſe immutabiles ſeu immobiles. Vnde colligit Auerroes, nulla eas recipere accidentia de nouo: & tales, ſecundum Auerroem, poſuit Ariſtoteles ſubſtãtias immateriales. Si ergo iſte Intellectus ſubſtãtia immaterialis per ſe ſubſiſtens eſt; quomodo recipit de nouo ſpecies intelligendi? quomodo habitus?

Confirmatio idem.

Præterea, ſi recipit & intelligit, debet habere diuerſam potentiam: alteram, ſecundum quam recipiat, alterã, ſecundum quam ſit agens, & intelligens: quia ab eadem potentia non proueniunt iſta, ſecũdum Auerroem. Ac multò magis ſi quis putet, ut idem Auerroes, Ariſtotelem feciſſe ſubſtãtias ſeparatas puros actus, aut verò puriſſimos, & ſimpliciſſimos, ut quidam Auerroiſtæ, nam tunc nec accidẽtia vlla ab eſſentia diuerſa, nec potẽtias illas duas, quas diximus, habere poſſent, quibus agerent, & reciperent. Profectò hoc puto eſſe ad hominem tam ualidum argumentum, ut non poſſit reſpondere.

Iterum ad hominẽ ex altero dicto Ariſt.

Alterum dictum eſt Ariſtot. de talibus ſubſtantijs 12. Metaph tex. 51. ubi ex eius Auerr. ſententia docet, ſubſtantias illas, quas ipſe putabat ęternas, non habere intellectionem diſtinctam a ſua ſubſtantia, ſed ipſarum intelligere ait eſſe propriam ſubſtantiam; aliter inquit, laſſarentur. Quicquid de hoc ſit, & an ita ſenſerit Ariſtoteles, tamen hanc doctrinam eſſe Ariſtotelis, iuxta Auerrois ſentẽtiam, palam eſt. Si ergo iſte Intellectus immaterialis, æternus eſt: quomodo in ſe nouas intellectiones recipit, ſecundum Auerroem, & ab ipſis rebus? Si autem iſta recipit, cur & aliæ non poſſunt recipere? Vides quam iſta repugnent inter ſe atque hoc ad hominem.

2. Principiũ Ariſt. cui repugnat Auer.

Eſt autem alterum principium verè Ariſtotelis. Quis enim ignorat Ideas ab Ariſtotele ubique impugnari? Peto ergo: Iſte Intellectus exiſtẽs in omnibus hominibus uel eſt uniuerſalis natura, uel ſingularis. Si uniuerſalis natura: ergo eſt Idea prorſus Si ergo ſingularis, ergo habet materiam, & non intelliget uniuerſalia. Nam propter hoc argumentum Auerr. cogitur ponere Intellectum extra materiã, quia ſi eſſet in materia, inquit, ſingularis eſſet, nec poſſet uniuerſalia intelligere. Si ergo eiuſmodi argumentum valet, profectò Intellectus ille eſſet Idea, uel ſi ſingularis natura, non intelligeret uniuerſalia. Pugnat ergo talis ratio ipſius cum principio Ariſt.

3. Principiũ Ariſt.

Eſt tertium principium 8. Phyſico. Dicit debere eſſe proportionem inter motorem, & mobile, ut ſi mobile unum, motor unus, ſi mobile æternũ, motor æternus, & econtra. Si ita eſt, quæ proportio eſt interr intellectum hunc æternum, & corpora humana, qua omnia corruptibilia ſunt?

Reiicitur fuga Auer.

Et quamuis, ut ipſe dicit, non poſſint omnia corrumpi, quin aliqua maneãt, tamen talis perpetuitas eſt per accidens, & in ſpecie: at perpetuitas Intellectus illius eſt in natura unica ſingulari, & propterea quamuis detur, quòd non deficiet indiuiduum humanum profectò id non poteſt eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſicut Intelligentia illa, propterea non concluderet Ariſt. ex perpetuitate Intelligentiæ, perpetuitatem orbis. Nam poſſet dici, ꝙ ſat eſt perpetuitas in ſpecie, ſcilicet quòd ſit alius, & alius orbis.

4. Principium Ariſ. cui repugnat Auer.

Eſt quartum principium Ariſt. Dicit, quòd motis nobis, mouentur ea quę ſunt in nobis ſi ergo Intelligentia eſt in me, & ſolùm in hominibus, motis hominibus, mouebitur ſaltem per accidens Intelligẽtia, quia homines mutant totum locum, & non ſunt ſicut cælum, quod intra unũ locum mouetur, ob id poteſt Intelligẽtia non moueri cum ipſo: at in hominibus

totum

totum locum mutantibus eſt intelligibile, quòd non moueatur. At ipſe dicit Auerr. 1. de anima com. 66. quod nec per ſe, nec per accidens mouetur: quod hoc poteſt concordare, cócordetur puto fieri non poſſe.

5. Principiũ Ariſt. Quintum principiũ eſt, Ariſt 5. Phyſ. ſolum tres modos ponit, quibus aliquid dicitur operari. Primus eſt ſecundum totum, ut ignis calefacit. Alter ſecundum partem, ut homo pulſat: quia manus pulſat. Tertius eſt per accidens ut album ædificat, quia ædificator albus eſt nec alium modum Ariſt. inuenit.

Cum ergo iſta propoſitio ſit ueriſſima & dicta ab Ariſt. 1. de anima: Homo intelligit, homo, dicit, tex 64. peto, Vel per accidens intelligit: & hoc quis feret, quod homo per accidens, & non per ſe intelligat: & quod hominis ſit intelligere, ſicut muſici ædificare, cum ſit paſſio ipſius, & operatio propria, in qua beatitudo conſiſtit?

Si nõ per accidens: ergo uel ratione totius, & hoc non, cum corpus non intelligat, uel ratione partis, & ita Intellectus eſt pars hominis ipſum componens.

Reijcitur ſtulta, & impia ſolutio Iand. Nec patiatur aures impiam planè imò & ſtultam doctrinam Ianduni indignam Philoſopho non ſolum Chriſtiano ſed etiam ethnico. Dicit enim, quod cum, dicitur homo intelligit, homo ſumitur pro congregato ſimul cum intellectu: ſicut dicitur cœlum ſe mouet, ſumitur pro orbe cum Intelligentia.

Sed quis, obſecro, unquã dixit homines ſumi pro talis aggregato, quod eſt per accidens, ſicut lapis & Intelligentia, vel Deus illi aſſiſtens; Homo enim non conſtituitur apud hos, niſi per cogitatiuam integrè & illud præterea exemplum eſt ineptum. Si enim Intelligentia non eſt forma cęli informans, eſt totum per accidens, & tunc conceditur illa propoſitio, Sicut iſta amphora vini eſt in amphora vini: nullus tamen dicit, quòd cęlum intelligat, at homo per ſe intelligat, & non tale aggregatum, uaniſſima igitur eſt talis doctrina.

6. Principiũ Ariſt. Sextum principium eſt 12. Metaph. indagans numerum Intelligentiarum, ſolum utitur miniſterio aſtrologię, per orbium numerum multiplicans intelligentias. & in lib. 1. de Cęlo tex. 100. ſuprà cœlos etiam alias ponit Intelligentias, nec utrobiq; meminit talis Intelligentiæ humanę, nec in tota Philoſophia, aut libris de cęlo, aut alibi uerbũ illius fit, cum tamen ipſius his locis, aut alibi oportebat mentionem fieri, & præſertim in Metaphyſicis, nam huius tractatio pertinet ad Metaphyſicum: eſt enim abſtracta, ergo non eſt ſecundum Ariſtotelis principia ponenda.

Adde ſeptimum, quod eſt multum notandum, quòd periret diſcurſus, quo utitur Ariſt ad definiẽdam omnem animã, dixit enim ipſam eſſe ſubſtantiam, hanc in formam, materiam, compoſitum diuiſit, probauitque non eſſe compoſitum, nec materiam, inde colligit eſſet formã. Si ergo anima intellectiua anima eſt, ut ipſi fatentur: ergo forma erit, & altera pars compoſiti. *7. Principiũ Ariſt. cui aduerſatur Aue[r.]*

Nec ſatis eſt dicere, quod eſt forma aſſiſtens; nam Ariſt. diuiſit formam contra materiã, & ex utraque dixit eſſe corpus, propterea dixit formam eſſe, qua eſt hoc aliquid: hæc non inſunt niſi informanti. Quid ergo clarius ſpectas? colligamus ergo talem errorem eſſe perſpicuè contra Ariſt & contra ipſius principia. *Reijcitur ſolutio.*

Sed accedamus iã ad quartam partem noſtræ diſputationis initio propoſitam, & probemus eſſe veram Philoſophiam, & lumen naturale. *Quod hac Auer. ſent. ſit contra naturale lumen.*

Primum argumentum eſt S. Thomæ quod etiam fuit Alberti contundens capita Auerroiſtarum. Operatio propria non poteſt eſſe, niſi a propria forma dãte eſſe rei, at ĩtelligere eſt hominis operatio propria: ergo a forma dante proprium eſſe ꝓuenire debet Quis enim poteſt imaginari, quod per oculos alterius poſſim ego videre? Quis etiam põt imaginari, qđ per Intellectum Intelligentiæ mihi aſſiſtenti, quæ non eſt pars ſubſtantiæ meæ, poſſum intelligere? reuera id impoſſibile eſſe, manifeſtũ eſt. Nec valeat ſolutio Iandu quod aggregatum intelligit: hoc enim iam ſuperius reiecimus. *Euidens S. Tho. primæ ratio cõtra Auer.*

Eſt ſecundum argumẽtum Cum habitus, & actus ſint in iſto Intellectu, ſi unus eſt in omnibus, fatẽdum eſt, quod in uno numero Intellectu sũt innumerabiles habitus contrarij hominum omnium, & innume- *Reijcitur ſolutio impia Iandu.*

numerabiles actus, ſic contrarij, & contra dictorij, & varij ſimul, & vno tempore. Quis autem capit hoc, quamuis sõniet? Et aduertendũ, de hoc argumentum non ſolum eſſe ſecundum rationem naturalẽ, ſed etiam in doctrina Ariſt. qui ſæpè docet habitus, & actus contrarios non poſſe ſimul eſſe in eodem numero ſubiecto.

Confirmatius fit: Hinc ſequuntur tot impoſſibilia, & tot ridicula, ut nequeat quis riſum continere. Sequitur, inquam, ut ille unus Intellectus in uno ſit ſapiẽs, in alio inſipiens, & ſtultus, in uno erret, in alio verè ſciat, in uno ſit bonus, in alio ſceleratus: in uno iuſtus, in alio iniuſtus, in uno fęlix, in alio miſer, & hoc ſimul, & ſemel eodem tempore. Hæc ſanè ſunt non ſolum impoſſibilia, ſed planè ridicula.

3. *Ratio.* Pręterea tertiò Si homo ſubſtãtialiter differt ab equo per cogitatiuam, & per hanc conſtituitur, peto, Vel eſt iſta anima rationalis, vel non. Si rationalis eſt: ergo cognoſcet uniuerſalia, & ſic erit Intellectus: non enim poteſt uti ratione, quin cognoſcat uniuerſalia, nullus enim eſt diſcurſus ſine propoſitione, nulla propoſitio, ubi nõ ſit aliquod extremũ uniuerſale ut Petrus eſt homo. Si nõ rõnalis: ergo eſt brutum, expers rationis ſecundum ſe, ac conſequenter expers quoq; libertatis. Vbi enim non eſt ratio, non eſt libertas. Vide obſecro quales facit homines Auer. tum bruta animalia, tum abſque libertate, quod nec inſani dicerent. Sed non miror talem ſententiam ſuſtinere, q ſeipsũ ſecundum ſuum eſſe brutum, & irrationale exiſtimarit.

4. *Ratio.* Præterea quartò, Hominẽ intelligere, cum uult, manifeſtum eſt. Si ergo Intellectus eſt quid ſeparatum, peto, Quo determinatur in me ad intelligendum? Non a phantaſmate, quia ſtat phantaſma eſſe ſine intellectione, non ab actu imaginandi, quia ſtat me imaginari abſque eo, quod intelligam, non ab appetitu, quia contra meum appetitum ſenſitiuum ego aliquando me conuerto ad intelligendũ, nihil ergo eſt in me, quo determinet ad intelligendum. Quomodo ergo intelligo cum uolo? nam uoluntas, & Intellectus ſunt intelligentiæ illius communis omnibus, qui ex ſe nõ determinetur ad intelligendum magis in hoc, quàm in illo; Igitur intellectiua anima, pars noſtra eſt, quam per uolitionem ad intelligendum determinamus. Puto eſſe ualidum argumentum.

Pręterea quintò, cõtra id quod dicitur Intelligentiam uniri, & aſsiſtere omnib. hominibus, Peto, Vel aſsiſtit etiã medio interſtitio, & toti deniq; orbi, uel ſolis hominibus Sed primum eſſe non poteſt, nõ enim medio, quia nullam habet operationem cum ipſo. Præterea ſicut Intelligentia Lunę nõ unitur alteri orbi quã ſuo, ita iſta humana Intelligentia non uniretur cum aliis. Præterea, quia etiã poſſent intelligere equi, ſi in illis eſt intelligẽtia, utique intelligerẽt, cum phãtaſmata ipſorum non differant ſpecie a noſtris. 5. *ratio.*

Quòd ſi in ſolis hominibus, cum iſti ſint, hinc inde diſperſi, quomodo poteſt intelligentia præſẽs aſsiſtere his, & illis, non autem in intermedio, cum una ſit, & indiuiſibilis? Profectò eſt naturaliter impoſsibile. nam manifeſte ſequitur, aliud eſſe in pluribus locis ſeparatis, & diſtinctis ſimul, quod naturaliter eſſe non poteſt.

Præterea ſextò: quia illa unio per operationem non ſufficit denominare rẽ intelligentem. Si n. ego intelligo, quia a phantaſmate meo intelligentia ſumit ſpeciem, & paries uidebit, quia a colore ipſius oculus recipit ſpeciem. 6. *ratio.*

Quòd ſi dicas, Oculus nõ eſt intra parietem, ſicut intelligẽtia intra hominem. Hoc nihil refert, quiã tota unio non conſiſtit niſi in operatione, & hęc uerè eſt in oculo & pariete. *Reijcitur ſolutio.*

Præterea ſeptimò, eſt contradictio in ipſamet opinione, nã antequã Petrus eſſet homo, non erat ei Intelligentia aſsiſtens poſt quam eſt homo, aſsiſtẽs eſt ei, quomodo ergo aſsiſtit, eum ante nõ aſsiſteret, uel cognouit Petrum eſſe hominẽ uel non. Si nõ, quomodo ei aduenit, Profecto naturali motu ueniet, ſicut lapis fertur ad centrũ, & tũc aliud mouens oportebit ponere, quod non conceditur. Si p cognitionem, cum non cognoſcat niſi per phantaſmata, nec ſit unde poſsit illud per ſe habere, uidetur quod cognitione non poteſt aduenire, & propterea neceſſariò fatendum eſt moueri uel mutari, quod ille prorſus negat. 7. *ratio.*

Prete-

8. rõ ex quã manifeſtè apparet Auer. impietas. Præterea octauò, eſt ratio moralis. Nã ponere talem Intelligentiam ſolam immortalem, perinde eſt, ac dicere animas hominum mortales eſſe, & abſurda omnia, quæ ſequũtur ex mortalitate aĩarum ſequuntur ex iſto errore: manẽt enim boni abſque prẽmio, mali abſque punitione ex bono enim & malo, idem Intellectus manet q & præfuit. Vide tu qualiter ſibi impius Auerroes conſtet, quia ex vna parte clamat cõtra Alexandrum immortalitatem: ex altera verò parte prorſus illam euertit, & aufert, a quo quidem ipſi Arabes, Auice. & Algaze. & alij vehementer abhorrent, tanquã illud ſit extirpare omnes bonos, & omnes leges, & Reſpub. vt bene dixit Algaz. contra ipſum.

9. ratio. Tandem nonò Cum origo actuum uitioſorum, & ſtudioſorum ſit voluntas, debet fateri, quod talis Intelligẽtia eſt principium omnium peccatorum hominum nam volũtas eſt immaterialis, ſicut Intellectus.

Imò rurſus tunc ſequitur, oportere hãc ipſam intelligentiam puniri propter ipſa peccata, & tot ſcelera, quę cõmittit, & ita diuina iuſtitia poſtulare, vt quę peccat, puniatur. Omnia iſta conuincunt eſſe non ſolum impiã, & contra bonos mores, ſed planè inſanam talem ſentẽtiam.

Reprehẽſio erroris Ianduni. Vnde reprehendendus eſt meritò Iandunus, qui obcęcatus dictis Auer. dicit ſe ſimplici fide tenere ueritatẽ, quia rationes phyſicæ ſunt fortiſſimæ, cum tamen non ſola fide, ſed ratione natutali clara, & doctrina Ariſ. cõſtet illud eſſe figmentũ.

Imò vero monſtrum quoddam non abſimile ab illa ficta Dialecticorũ chimera, ut iam poſsint ſimilibus exemplis abũdare. Si quis adhuc plura aduerſus hãc ſententiã deſideraret, reperiet apud Albertum alia triginta ſex egregia argumenta, vt alios auctores omittam, quę tamẽ omnia uitandę prolixitatis cauſa relinquo. Accedamus ergo ad quintam noſtræ diſputationis partem propoſitã, & euertiamus illud aliud conſimile delirium, Achilini, & Mirandulani.

Confutatio opin. erron. Achilini et Mirãdula. Sit ergo hæc concluſio Falſum eſt, ſecundũ ueram philoſophiam, & rationem & ſecũdum Ariſtotelem, quod ſit una forma informans in omnibus hominibus.

2. Concl. Hęc quidem opinio unius formę informantis, tã eſt per ſe ipſa conſiderãtã, à rõne aliena, tam abſurda, tam fatua, & tam impia, ut uix digna ſit, contra quam diſputetur, tamen pręter illa omnia, quæ contra impiũ Auerroem attulimus, quæ ẽt maxima ex parte hanc quoq; opinionem, ſeu hunc errorẽ euertũt: aliqua pauca nunc addemus aduerſus hanc, quæ eã proprius impugnent: quibus oſtendemus non ſolum rationi, ueræque philoſophię, ſed etiam Ariſtoteli aduerſari.

Igitur primò poteſt refelli teſtimoniis Ariſt. 2. Phyſicorum tex. 26. ubi ait, eandem eſſe rationẽ materiæ & formę, quippe, cum ſint correlatiua. Item 2. de anima tex. 24. Vnuſquiſque actus eſt in propria materia, & nõ in multis materiis, imò inquit, uno uariato, uariatur & alterũ, quippe cum ſint relatiua. Item 2. de anima, tex. 7. & 7. Metaphy. 49. inquit, Vnitas & diſtinctio, & eſſe rei ſumitur ab actu, & forma Item 7. Metaphy. text. 15. fatetur impoſsibile eſſe, ut idem numero ſit multorum ſingulorum ratio ac ſubſtantia, & ſimilia, quæ omnia ſanè maximè repugnant huic ſententiæ. *1. Ab authoritate teſtimonijs Ariſtot.*
1
2
3
4

Rõnibus Prima. Confutatur etiam ratione. Prima rõ ex abſurdiſsimis quibuſdam, quę ex hac opinione ſequuntur, & inter ſe etiã contrarijs. Nam ſi una eſſet forma in omnibus, ergo omnes homines haberẽt eaſdẽ animæ potentias, eundem numero Intellectum, uoluntatem, & memoriam, & eaſdem operationes, & accidentia ſpiritualia, eadem numero, utpote in eadem numero anima: quod ſanè eſt per quam ridiculum, & falſum, & contra experientiã:

2 Et contra, ſequeretur, quòd illa anima in uno eſſet fatua, in alio ſapiens, in uno prudẽs, in alio imprudens, in uno iuſta, in alio peccatrix, in uno beata, in alio miſera, atque ita illa eademmet anima numero eſſet ſimul & ſemel eodẽ tempore ſapiens, & inſipiens, iuſta & iniuſta, imo miſera & beata, imo & damnata in inferno poſt mortem ſcilicet impiorum, & in gloria poſt mortem ſcilicet Sanctorum, & piorum.

3 Pręterea tertio ſequeretur aliud abſurdiſſimum, uidelicet, quod ſtultus homo, & ſceleratus hẽret animam optimam, & ſapientiſsimam, & contra uir omnib uirtutibus ornatus, & ſapiens haberet animam

mam inſipientiſſimam, & ſceleratiſſimã: & hoc manifeſtè ſequitur: nam cum ſit unamet numero anima in utriſque, oportet, habeat ſua in ſe bona, uel mala ſpiritualia, quia immediatè inhærens ipſi animæ, & maculas ac reatus peccatorum, & bonorum operum merita, quæ fuit uel in hoc, uel in illo homine: nam vere ea fecit, quamuis diuerſis locis, & in diuerſis corporibus.

4 Item ſequeretur, quòd una & eadẽ res numero naturaliter poſſet eſſe in diuerſis locis, & quidem diſtinctis, & ſeparatis inter ſe, & quod peius adhuc, una numero pars in multis diſtinctis totis, & unum inhæſiuę in multis ſubiectis: imò verò ſi de hac conceditur, ergo & de aliis rebus eſſet poſſibile naturaliter. Probatur: quia difficultas eſſendi in pluribus locis ſimul, eadem eſt utrobique, & eadem inconuenientia in hac & in alijs rebus ſequerentur.

5 Præterea. Vel eſt eſſẽtia completa, uel incompleta: ſi completa, ergo non informans: ſi incompleta, ergo completur, & perficitur per habitudinem ad unam materiam, & ad unum ſolum compoſitum. At non completur per unam materiam, nec per aliam, &c. ergo ſic manet ſemper incompleta, & imperfecta: imò quotidie etiam mutaret perfectionem, cum quotidie nouam acquirit materiam, & nouam in particulari deperdit.

Confirmatur. Forma informans eſt proportionata capacitati iformati, ita, ut nec excedat, nec excedatur: alioquin ſi forma excederet, tunc materia non haberet proportionem cum illa, atque ita non eſſet eſſentialis unio cum materia.

6 Præterea ſexto eadem forma haberet infinitos actus formales, quos daret quotidie ſucceſſiue: atq; adeò ſequeret̃, quòd eſſet infinitæ virtutis informatiuę: quod euidenter probatur calculatione communi. Nam illa formã, quę poſſet unum tantum actũ formalem talẽ efficere, eſſet alicuius uirtutis informatiuæ, & quæ poſſet duos tales actus formales efficere, eſſet in duplo maioris uirtutis: & quæ quatuor, ſic ſucceſſiuè eſſet in quadruplo maioris uirtutis iformatiuæ ſucceſſiuè, & ſic ſine termino, ergo quæ infinita põt ſucceſſiuè corpora deſerere, & informare, eſſet infinitæ virtutis.

Confirmatur. Quia conſimili ratione Ariſtoteles colligit primam cauſam infinitæ virtutis motiua; quia ſucceſſiue mouerat infinito tempore, ut ipſe putauit.

7 Prętereà ſeptimò. Eſſet cõcedenda iſta propoſitio, omnes homines ſunt unus homo formaliter, ſicut ſi omnia alba unam numero haberent albedinem, eſſet concedendum, quòd omnia alba eſſent unum album formaliter.

8 Præterea, Forma informans dẽt eſſe intrinſeca & propria eius cuius eſt forma. Nam ſi forma haberet, ut poſſet dare aliũ actum alteri rei, ſanè non eſſet informãs propriè. Hac enim ratione accidens commune non dicitur proprium, ſed commune. Imò nec in ipſo accidente communi vnum accidens poteſt eſſe in multis, ſi eſt vnum numero; quod tamen iſti cõcedunt in forma ſubſtantiali una numero.

9 Prętereà, nono, ex corpore ipſo, ſeu materia idem probatur. Nã materia poteſt quidem eſſe ſub variis formis: tamen uel ſecundum diuerſas potiones ſuas, uel ſucceſſiuè diuerſis temporibus. Et non eſt imaginabile, quòd eadẽ portio materiæ ſit ſub diuerſis formis eiuſdem ſpeciei ſimul, ſed forma multò magis debet eſſe contenta, quam materia, ergo ſi hoc eſt impoſſibile in materia, multò magis in forma.

Confirmatur. Nam materia habet capacitatem ad totum actum formæ, ergo cum informatur a forma, non erit poſſibile, ut eadem forma informet alias materias.

Confirmatur ſecundò, quia ſi materia informaretur a forma, ita ut forma poſſet informare aliam, ergo omnes materię nõ eſſent plenè informatæ, ſed ſemi formatæ, quare omnes homines eſſent ſemihomines, non perfecti homines.

10 Præterea, decimò, Si hęc forma poteſt plura ſimul corpora informare, & ad hoc habet aptitudinem, inclinationem, & capacitatem, ac poteſtatẽ, quæro, Ad quot numero informanda? an ad duo tantum, vel tria, uel centũ, uel mille, uel ad mille milla ſimul &c. vel ad infinita ſimul corpora informanda? Non infinita ſimul corpora: quia eſſe nõ poſſunt, & fruſtra talis eſſet potentia, quæ non poſſet ad actũ reduci,

duci & inanis talis naturalis appetitus. Si vero ad centum mille. v. g. ſimul, uel mille millia ſimul. Iam ergo ſi pauciores eſſent homines, ut cum peſte moriuntur, tunc illa forma eſſet uiolenter ſuo appetitu priuata: & contra illo numero expleto non poſſent plures tunc alij generari homines quouſque illi morerentur: ac ſi vacarent generationi, nó poſſent tunc illa plura corpora informari, ſed omnia corpora naſceruntur mortua; quę ſunt dictu ridicula.

11 Præterea ſi undecimum argumentũ, ex cogitatiua, quam iſti ſimul ponunt, a qua uolunt homines habere diſtinctionẽ eadem enim de hac dici poſſunt, quæ contra Auerroes, & plura. Nam hæc cogitatiua uel dat eſſe humanum vltimum, vel non. Si dat; ergo rationalis non eſt informans, nec dat ultimum eſſe homini. Si non, ergo illa non dat ultimam vnitatem & diſtinctionem: nam diſtinctio ſumitur ab ultimo actu, ex Ariſtotele 7 Metaphyſ. tex 49.

1 Item cogitatiua illa, quę informat, dat eſſe per ſe, ergo facit unum per ſe, & non per accidens: quæro, an illud per ſe, ſit homo rationalis, & intellectiuus, an ſenſitiuus tantum. Non primum, quia illud facit anima rationalis ſuperueniens: ergo eſt unum per ſe ſenſitiuum: ergo tunc ſequeretur, quòd eſſet homo compoſitus illo bruto, & anima rationali: at hoc abſurdum.

2 Item quia ſequeretur nondum hominem eſſe bis indiuiduũ diuerſe ſpeciei, nam primò eſſet cogitatiuum. Secundò per rationalem informantem eſſet homo & ſequeretur habere duo eſſe, humanũ, & illud ſenſitiuum.

3 Denique omnes rõnes, quę fiunt contra pluritatem animarum, quibus illa etiam opinio erronea eſſe conuincitur, ut poſtea ſuo loco oſtendemus, hanc etiam opinionem euertunt, & impietatis planè conuincunt.

12 Tãdẽ, ſi ita placeat delirare, ut una ſit informans anima in tota ſpecie humana: poſſes etiam conſimiliter delirare in alijs animantium ſpeciebus, & eadem facilitate utrumque defenderes, & ratione conſimili, neque verò plura abſurda ad hoc, quàm ad illud ſequerentur. Sic autem aſſerere de alijs ſpeciebus, eſſet nouã res, & ſumma ſtultitia, aut plus quam ſtultitia.

Confirmatur, qua illud aſſerere eſt cõtra omnes alias ſpecies non ſolum animalium, ſed rerum omnium, quæ omnes in indiuiduis habent unam materiam numero differentem, & unam ſimiliter numero differentem formam.

Poſtremò hic error de unitate Intellectus in omnibus hominibus, damnatus eſt in Cõcilio 5 Lateranen. ſub Leone X. antea citato, ſeſſ. 8. & locis antea citatis. 13

Quocunque ergo modo dicatur, ſiue aſſiſtat, ſiue informet, error eſt, aut potius hęreſis, ſi unicus dicitur. Nam & hinc ſequeretur, ut aliquid ex Theologia proferamus, animam rationalem Redemptoris noſtri, & Iudę eſſe eandem atq; adeò eſſe cum Iuda damnatam, quod eſſet impijſſima hæreſis, imò ſequeretur nullum eſſe diſcrimen electorũ, & prædeſtinatorum, damnandorum, & ſaluandorum poſt mortem. Qui ergo ſecũdum rationem naturalem, vel ſecundum Philoſophiam id eſſe verum uel etiam probabile diceret, tũ fatuè, tum hęreticè erraret. Qui verò ſecundum Ariſtotelem aſſereret, non ſolũ id falsè, ut oſtendimus diceret, ſed magnam inſipientiæ, & contradictionis notam ipſi Ariſtoteli, ne dicam ſibimet inureret, & in hac uoce non nihil quoq; impietatis ſubeſt. cum pene idem apud pleroſque valeat, hæc vox, (Secundum Ariſtot.) & illa (Secundum Philoſophiam) in Concilijs condemnata. Et de his hactenus.

Accedendum iam erit, ad ſextam noſtræ diſputationis partem propoſitam, ut oſtendamus, qui ſecundum ueritatem, & ſecundum etiam Ariſtotelem tenendum ſit, & aſſerendum.

1. funda. Quid verè ſit tenẽdũ, quod natura aïa rõnalis ſit media inter ſenſitiuas formas, & Intelligentias ſeu Angelos.

Sit itaque primum fundamentum. Anima rationalis non eſt purè intellectualis ſubſtantia, nec purè ſenſitiua forma, ſed media quædam ſubſtantia utrũque complectens Eſt enim ſic Intellectualis, ut ſit principium ſentiendi, in quo ab Intelligentijs differt, ſic autem ſenſitiua ut ſit principium intelligendi, ut differat a puris formis, & hoc vtrmque ſub una ſimplici ſubſtantia continet, unde dici ſolet orizon formarum ſpiritualium, & corporalium, & cognouit. Ariſt. cum in homine

idem

idem fecit principium ſentiendi,& intelligendi ſecundum ſubſtantiam.

Ex hoc fundamēto ſequuntur tria. Ex hac natura ſequitur primò,quòd anima rationalis ſit ſecundũ ſuam ſubſtantiam forma informans: non enim aliter ſenſitiuam naturam comprehenderet, & tamen ſic forma,vt per ſe poſſit ſeparata exiſtere, & in hoc includit intelligendi naturam.

Primũ ꝙ aīa rōnalis ſit forma informans.

Quòd duo ſint aīa potentiarũ genera. Sequitur ſecundò,ꝙ geminę potentię ab anima procedant quędã,qua parte eſt principiũ ſentiẽdi & forma,& hę ſunt ſẽſitiuæ,quæ cõmunes cum corpore ſunt, cum ab ipſa,vt forma eſt,procedant,quędam intellectiuæ, & ipſius ſolius ſunt, quia ab ipſa,vt apta eſt per ſe eſſe,ſequũtur.Idem dico de operationibus,quæ medijs potentijs exercentur.

Quòd anima ſit non pura intellectiua, ut Angelus ſed rationalis. Sequitur tertiò, quòd hæc eſt cauſa, quare hominis intelligere ſit cum diſcurſu, quia nõ eſt purum,ſed a ſenſitiuo dependens,& cum eo eſſentialiter coniunctũ. Nec eſt ſimplex intelligere, vt ſimul omnia intelligat, vt Angeli;ſed vnum ex alio,& unum poſt aliud: & hoc ſignificat illa differentia hominis,rationale. Dicit enim diſcurſum ex vno ad aliud; & ita ẽt dicit ſenſitiuum cum intellectiuo,vel intellectiuum cum ſenſitiuo.

2. Fund. Triplex aīæ ſtatus. Sit ſecundum fundamentum. Anima rationalis,quantum ad intellectiuam partem,habet tres ſtatus.

1 Primus eſt,cũ ſolam habet potentiam ad intelligendum,ſicut viſus ad uidendũ: & hoc a natura habemus.Cum enim animam recepimus,ſtatim eſt cum tali potẽtia producta:& ob id dixit Ariſt.6.Ethic. c.11.Senſus, & Intellectus a natura ſunt. Et ſect. 30.proble.q.4 dicit,opus eſſe naturæ mentem,quã ſimul recepimus cum anima,& manum cum corpore.

2 Secũdus ſtatus eſt, in quo Intellectus habet habitus,& artes,ac ſcientias: non enim p ſe poterat intelligere perfectè: & hic ſtatus non eſt a natura,ſed lõgo poſt tempore inuẽtione enim,& labore,ac ſtudio iſta conſequimur;ob id dicit Ariſtot. 6.Ethic cap.11 Nemo ſapiens a natura. Et problemate allegato ſcientias,& artes eſſe opera noſtra,mentem opus naturæ.

3 Tertius ſtatus eſt, in quo eſt iã in actu perfecto,& intellectione,& hoc poſterius aduenit,nec continuè durat:quia non ſenper intelligimus:idcirco Ariſto.12.Metaphy.tex. 9.dixit,quòd beatitudo noſtra, quæ in tali actu conſiſtit, eſſe nobis pauco tempore. Hic autẽ dicitur Intellectus in actu,& duplex eſt. Quidam ſpeculatiuus,cũ cognoſcimus res non in ordine ad opus Quidam practicus,quo cognoſcimus ad operãdũ,Et ſpeculatiuus eſt triplex Phyſicus,quo cognoſcimus res phyſicas.Mathematicus, quo res mathematicas. Contemplatiuus,quo res abſtractas, & hic eſt ultimus omnium. *Nota ſ varias diſtinctiones ſeu acceptiones Intellectus.*

Cum audis tot diſtinctiones Intellectuum, ne putes eſſe multas potẽtias,ſed vna eſt ſecundũ varios ſtatus Et prę oculos habe has diſtinctiones,nam Ariſto & Philoſophi diuerſos loquẽdi modos habent, qui fuerunt occaſio errandi ignorãtibus Cum ergo audieris, Intellectũ contemplatiuum aduenire poſt,intellige ſignificare,quod potentia tardè perficitur ſecundum talem actum. Similiter cũ audieris,Intellectum non ineſſe hominibus omnibus,nec dormientibus, intellige de Intellectu perfecto per habitum, vel per actũ Alia multa p hæc intelliges paſſim. *Nota valde.*

Ex his omnibus colligamus concluſionem,quod rationalis anima forma eſt informans, ac ob id multiplex ſecundum multitudinem indiuiduorũ,& ſecundum veram Philoſophiam,& ſecundum doctrinam Ariſt.

Quæ ſatis ex dictis probata eſt rõnib. & teſtimonijs pro veritate contra Auerroem,quibus etiam,ſi quis rectè conſideret,etiam Themiſtij opinio, & omnium aliorum,qui animam faciunt aſſiſtẽtem, confutantur.Quod autem anima rationalis ſit forma informans, & in ſingulis hominibus propria,non ſolum per philoſophiam ueram tenẽda eſt, ſed Fide catholica,quæ ſtabilita eſt in concilio Viẽnenſi ſub Clemente V.& habetur in Clementinis,de ſumma Trinitate, & fide catholica,cap.unico & in Cõcilio Lateranẽ ſub Leone X ſeſſ 8. vt antea in propoſitionibus diximus fide tenendas initio primi libri poſitas,propoſitione tertia. Et in eo. Lateranenſi error ille cõdemnatus,quod ſit vna in omnibus hominibus,ut illic diximus,propoſit.1. *Concl.1.*

Et ex hoc quoque ſequitur definitionẽ eſſe uniuocam, & genericam, quamuis *Concl.2.*

habeat

habeat aliquid improprię analogię: in quocũque n genere eſt talis analogia, ſecundum quam perfectior eſt vna ſpecies altera: & anima rationalis eſt alijs perfectior: ſed hoc non aufert vniuocationem.

Diſſoluuntur argumẽta cõtraria. Supereſt, vt in vltima parte argumẽtis reſpondeamus, in quarum ſolutione multum declaratur res hæc. Ad primũ, quod ex authoritate ſumitur, dico, quòd ille locus 1. de anima, vt illic diximus, loquitur de Intellectu ſecundum ſententiã Empedoc qui erat Deus: illic enim contra Empedoclem loquitur.

Ad 1. ex authoritate ſũptum.

Ad duo alia teſtimonia. Ad alia duo teſtimonia dico, quod Intellectus ſæpe ab Ariſt. dicitùr ſeparatus, & purus, non, quia ſit per ſe ſubſiſtens, vt malè intelligit Auerroes, & falſo, ſed quia poſſit per ſe ſubſiſtere, & nõ ſit uirtus organo illigata, neque inhærens corpori, hoc eſt, ita ab eo depẽdens, ut non poſſit ſeparari, & inextenſa, & immaterialis, & quia intelligere nõ exercetur a corpore, neq; etiam a compoſito immediatè, ſicut ſentire, ſed ab ipſamet anima.

Ad aliud teſtimoniũ. Ad locum De generatio. animal. dico, quod ſi aliquid concludit, potius eſt pro Platone, & Pythagora, quod animæ rationales pręceſſerint corpora, hoc enim illic videtur dicere: de unitate tamen intellectus nec ullum uerbum eſt.

At quia talis opinio Platonis, & Pythagoræ eſt, etiã eſt contra Ariſt. reſpondeo ad locum iſtum tripliciter.

Primò dico, quod ſi in hoc loco dicit mentem antecedere corpus, in alio loco 12. Metaph. tex. 17. dicit, impoſſibile eſſe mentem antecedere. Cum igitur iſti duo loci ſunt contrarij, tunc argumento vti oportet ad mentẽ Ariſt. cognoſcendam. Primo illic eſſe Ariſt. ſenſum, fatendum eſt, cui plura alia loca cõſonant, ſed oſtẽdi ſuperius, qualiter illi loco Metap. multa alia reſpondeant, non alteri: ergo talẽ eſſe ſenſum Ariſt.

Cõfirmatur ſolutio. Fatendũ eſt præterea, quia quę dicit in Metaph nõ poſsũt adſcribi vlli Philoſopho: nullus enim tale dixit ante ipſum; at ille locus conuenit cum Platone: ergo credendum eſt, illic ſecundum morem Platonis fuiſſe locutum, præſertim cum illic multorum ſententias expreſſerit.

Cõfirmatur iterum. Adde, quòd illic non erat locus id examinandi, quia hiſtoriam animaliũ docebat, hic verò eſt Metaphyſicus, ubi id ex profeſſo examinabat. Fatendum ergo eſt, mentem hominis eſſe formam, non antecedentem tempore effectum, ſecundum Ariſtotelem: & profectò hæc mea ſolutio mihi ſatisfacit.

Dico tamen ſecundo, ꝙ illa loca non contradicunt. Cum enim dicitur: Intellectus deforis venire, non ſignificatur, ꝙ ſit ante corpus ipſa anima, ſed loquitur de Intellectu ſecundum habitum, qui perfectus eſt, cumque tota perfectio Intellectus non ſit a natura, ſed magna ex parte poſt, & eſt opus noſtrum, ob id dicitur de foris uenire: & huic conſonat ꝙ dixit Proble ſect. 30. q 4. quòd mens, non ſtatim nobis contingit, quia habitus, qui ipſius perfectio ſunt, nõ ſunt a natura Et in hoc differt a ſenſu: ſenſus etiam nõ indigẽt habitu, ſed ſtatim a natura perfectus datur, propterea intellectus cũ habitu aſſimilatur ſenſui ſoli, ut docet Ariſt. 2. de anima, tex. 59 & hęc eſt bona expoſitio, ut vterque locus concilietur. *Solut. 2.*

Dico etiam tertio, ꝙ anima rationalis dicitur extrinſecus aduenire, non quod antecedat corpus, ſed quod nõ educatur de potentia materię, ſicut cęterę formę. Quod ſi dicas, Ergo iam admittitur creatio ſecundum Ariſt Neganda eſt conſequentia nam Ariſt non vocat creationẽ, cum aliqua forma educitur de potentia materiæ, uel producitur in materia: nam aliter lumen crearetur, & ſpecies ſenſibiles & intelligibiles, quæ ſecundum ipſum non educuntur de potentia materiæ, uel ſubiecti, ſed inducuntur ab agẽte. Quod ſi illam vis vocare creationem, uocabis & hanc, non enim refert, quod ſit ſubſtantia, uel accidens, quantum ad hoc ſed tamen hoc ſufficit, ut abſolutè nõ dicatur res ex nihilo fieri, ſiquidem præſuppoſito ſubiecto, in quo fiat, licet nõ ex illo, atq; ita hęc ſimpliciter, & propriè nõ dicetur creatio, ac ſi Angeli producerentur, ſed increatio, ſeu concreatio. *3. Solut.*

Atq: hæc doctrina in Ariſt. obſeruanda eſt: nam ſecundum veritatem, certum eſt, animas rationales a Deo ſolo creari: at Ariſt. fortè produci credit ab uniuerſalibus agentibus ſimul cum proximis cauſis. *Nota, an ſecundum Ariſtot. aĩa creetur.*

Vel certè circa id nõ cõſiderauit, aut ſi con-

conſiderauit, tamen tacuit ea de re, & quamuis Ariſtoteles creationem non cognouerit, nec expreſſerit, tamen ex eius doctrinæ principijs optime probatur: & hoc eſt vnum de animæ rationalis creatione ſatis vehemens cum alijs, vt in lib. Phyſicorum diximus.

Ad 2. Ad ſecundum diſtinguo maiorem. Dupliciter enim aliquid dicitur habere materiam. Vno modo tanquam partem ſui, ſicut compoſita phyſica, quæ ex forma & materia conſtant. Altero modo, quia eſt in materia receptum, vt formæ accidentales, atque ſubſtantiales. Dico ergo, quod non ſolum multiplicatur numero, quod habet materiam priori modo, ſed etiam poſteriori, vt ſatis patet in formis inanimatorum. Cum igitur rationalis anima verè ſit forma in materia, multiplicabitur numero.

Cum aũt Ariſtoteles dicit, Intellectũ eſſe ſeparatum, non intelligit, quòd realiter ſit abſtractus à materia, cũ tex. 36. lib. 3. dixerit eſſe in magnitudine: ſed loquitur de potentia animæ, qua intelligimus, quæ ſeparata dicitur, quia nulli affigitur organo, ſed per ſe Intellectionẽ exercet: quod ſuperius declaratum eſt ſatis.

Præterea Subſtãtia ipſa rationalis animæ dicitur etiam ſeparata à materia, quę licet informet, ſed non inhæret, & non ita ab ea pendet, quin poſſit ſeparari, atque etiam quòd eſt indiuiſibilis, & non extenſa corpori, & immaterialis.

Ad 3. Ad tertium, quod eſt ipſorum Achilles ſcilicet de infinito numero animarum, examinemus, quod inconueniens ex hoc ſequatur.

Auer. inconuenientia tria. Auerr. diſp. 1. cap. 8. ſolum duo impoſſibilia ponit. Alterum eſt, quod infinitum ſuſciperet magis, puta, ſi modo ſunt animæ infinitæ, plures erunt poſt centum annos. Alterum eſt, quod totum eſt æquale parti, nam animæ, quæ modo ſunt, & quæ ſimul erunt, poſt mille annos tot erunt: quia vnum infinitum non eſt maius altero, & tamen numerus animarum, quę modo ſunt, eſt pars illius numeri animarum, quæ ſunt, & erunt. Adde tu tertium incõueniens, quod Ariſt. 3. Phyſ. negat prorſus infinitum numerum actu.

Solut. horũ inconuenientium. In primis ſecundum veritatem, hoc nihil valet, tenemus enim mundũ non fuiſſe ab æterno, nec potuiſſe eſſe.

At, vt hoc diligẽter in Ariſt. ſoluamus, examinemus, an repugnet ipſius principijs. In primis non inuenitur principium aliud, cui repugnet niſi ille locus 3. Phyſ. Sed quauis talis locus id exprimeret, nonne melius eſſet aſſerere illud non eſſe verum, quam negare totum contextum librorum de anima, & peruertere multa alia principia, vt deduximus. 1.

Sed ille locus non contradicit huic dicto, imò, id eſſe ex principijs Ariſt. euidẽter oſtendam. Non. n. negat Ariſt. quodlibet infinitum. Ipſe enim mũdum ab ęterno credidit, vt notũ eſt. Dicat mihi Auer. quot dies præceſſerint. Neceſſario fatebitur eſſe infinitos, & quotidie tamẽ adduntur de nouo dies, & ita illa ſua ſequerentur inconuenientia. Iterum petam, quæ ſint plura, nunc dies, an horę. Si dicet, Horas: ergo vnum infinitum dabit maius altero. Si dicit neutrũ eſſe altero plus, ergo pars eſt æqualis toti: qđ igitur ipſe reputat impoſſibile in numero infinito animarum, neceſſario fatebatur in numero dierũ, imò Ariſtotelis ipſe tenetur id fateri. 2.

Obiectio. Dicet mihi Auerr. quod dies actu non ſunt ſicut animæ, ideo quia in tempore id fit, non in animalibus.

Auerrois confutatio. Sed vana hęc eſt reſpõſio. Primum, numerus dicit formam, ſcilicet multitudinem, & pluralitatem, & dicit materiã ſcilicet ipſas res: peto, An repugnantia, quod non ſit numerus infinitus, nunquid ex forma an ex materia prouenit? Si dicat, Ex materia: petam, Quare repugnat, eſſe res infinitas ex parte rerum? Non inuenies aliam repugnãtiam, niſi quia materia eſt finita, vel locus, qui non poteſt infinita capere. Hæc ergo repugnãtia in corporibus erit ſolum occupantibus locum, non in his, quæ locum non occupant, vt accidentibus, & animabus, & punctis.

Si dicas, Ratione formæ cũ forma numeri conſiſtat in multitudine: profecto, impertinens eſt, quod res exiſtant, vel prę terierit, quo minus infinitum eſſe nõ poſſet. At videmus Ariſt. concedentem dies infinitos eſſe: ergo non negauit infinitum actu quodcũque, ſed ſolum corporum, & partium, quæ reſultant ex continui diuiſione: talem enim numerum infinitũ non eſſe, docuit 3. Phyſ. non tamen quemcunque,

que; aliter non poſſet dicere mundum ab æterno fuiſſe.

Adde vnū, quòd docet 4. Phyſic. quòd tempus dicitur exiſtere, cùm vnum nunc continuatiuum tēporis adeſt; quomodo dicimus, nunc eſſe talem diem, talem annum. Cùm ergo totum tempus præteritum, & futurum continentur præſenti nunc, & ſit infinitum, iam ſecūdum Ariſt. principia, actu infinitum eſt.

Adde etiam, quòd ſecundum Ariſtotelem, ſunt infinita pūcta in continuo actu, non dico actu ſeparata, ſed actu exiſtentia, & infinitæ partes licet non actu ſeparatas, ſed actu exiſtentes, & in potentia ſeparabiles: ergo non negat Ariſt. omnem infinitum numerum, nec ipſius principijs repugnat animas infinitas eſſe: & quamuis repugnaret, potius oportebat dicere ſibi non conſtare, quod melius eſſet, quam tam fatuam ſententiam illi imponere.

Quartò reſpondemus preterea, vt antea dicebamus, Ariſtotelem fortaſſe non præuidiſſe hoc inconueniens infinitatis animarum, quod ſequebatur ad ſuam illam mundi æternitatem: ſed poſteros Philoſophos hoc conſideraſſe, & intuliſſe, & ideo hæc eis fuit cauſa varia in Ariſtotele ſentiendi hoc argumento perturbati: nam vnus ideo mortales fecit animos, vt Alex. alter vnicum poſuit Intellectū, ut Auerroes, alius tranſmigrationem animarum induxit cum Pythagora, alius conceſſit infinitas animas, vt Auicenna, quod in rebus partialibus, & incompletis non putauit inconueniens. Denique, vt mundi æternitatem defenderet, variè delirarunt neſcientes argumentum ſoluere: cum tamen nullo melius contra colligiſſent, ex tali inconuenienti mundum ab æterno non fuiſſe, vt habet veritas: ſed vt antea diximus, forte Ariſtoteles hoc non cogitauit, nec conſiderauit: aut, ſi conſiderauit, certè id tacuit. Habes itaque ſufficienter ſolutum argumentum.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quod ſpecies intelligibilis poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum ſuum eſſe: eſt enim accidens quoddam, & ſic ſingulare quoddam eſt: non enim eſt vniuerſale aliquod exiſtens extra ſingularia, & tale inhæret Intellectui. Altero modo ſecundū quod repræſētat, & ſic dicitur vniuerſale in repræſentando, per ipſam enim vniuerſale cognoſcimus. Dico ergo, quòd vt Intellectus recipiat ſpeciem, non enim eſt opus, quòd ſit vniuerſalis, imò neceſſario debet eſſe natura ſingularis: nam ſpecies eſt accidens quoddam ſingulare, quod a ſubiecto ſumit ſingularitatem: ſed ſequitur, quod Intellectus non ſit virtus organica. Nam ſingularitas non impedit cognitionem vniuerſalis, ſed organum: nos autem Intellectum non alligamus organo.

Quòd ſi petas, quare virtus organica non cognoſcat vniuerſalia: reſpondeo, quia ſpecies recepta in organo, eſt accidens corporeum, & diuiſibile: nihil autē tale poteſt repræſentare vniuerſale quod eſt immateriale: at ſpecies recepta in Intellectu ſpirituale, accidens eſt, & indiuiſibile; ideoq; repræſentare poteſt naturā ſeparatè, & vniuerſaliter. Eſt autem notanda ſolutio, quæ non ſolum ſoluit ſufficienter argumentum, ſed ignorantiam id afferentium oſtendit. *Dubium. Solutio.*

Ad quintum dico ſimpliciter, illud eſſe falſum. Omne quod incepit, habet finē Nam eſt textus Ariſt. in contrarium expreſſus. 12. Metaph. tex. 17. Mens non fuit ante effectum, tamen manet poſt. quod autem dixit 1. Cęli tex. 102. ſolum loquitur contra Philoſophos, qui mundum ex materia aliqua factum poſuerūt, & duraturum ſemper. Contra hos argumentatur, quia ſi generatum eſt, corrumpetur, cum materia ſit eiuſdem rationis ſemper ſcilicet in potentia. Ex hac ratione colliges intentionem ipſius: At anima non habet in ſe materiam, ratione cuius corrumpi poſſit, ſed eſt in materia: & tantum probat, quod ſeparabitur à materia, & hoc non negamus. *Ad 5.* *1. Solutio.*

Secundò reſpondemus illam propoſitionem eſſe veram de inceptione per generationē, videlicet per motum, & ex materia. i de qua loquebatur ibi, & intelligebat Ariſtoteles: Nam, quòd ſic generatur corrumpitur, & quod eſt ita generabile, eſt etiam corruptibile; at verò quòd creatur, & non incipit per generationem, ſed per creationem, nō ſequitur, quòd corrūpatur, nec quod ſit corruptibile; ſed quòd ſit annihilabile, quòd per eandem videlicet cauſam, & potentiam, per quam fuit crea- *2. Solutio.*

crea-

creatum, poſſit annihilari. ſ. diuinam, & hoc verum eſt; ſed non etiam ſequitur neceſſariò, ꝙ annihilabitur re ipſa, quia tã creatio, quàm annihilatio ex ipſa Dei ſola uoluntate libera pẽdeat, ſed nec Deus opus ſuum deſtruet, & tantum opus.

Ad 6. Ad ſextum facilis eſt ſolutio. Dico, ꝙ omne quod eſt in materia ſic, ut in omnibus ſuis operationibus pendeat a diſpoſitionibus materiæ, corrumpetur vtique ſeparatum a materia: at non ſic eſt de rationali anima, licet ſit in materia, non in omnibus ab ea pendet, & ideo quantum ad hæc manebit. Vnde hinc etiam fit, ut non ipſa anima, ſed eius ſola vnio cum corpore pendeat a diſpoſitionibus.

Ad 7. Ad ſeptimum, cui multũ confidit Ian

1 du. reſpondeo dupliciter Primò, idem retorqueo argumentum de materia. Materia eſt vnita formæ ignis ſecundum ſe. Peto de illa unione, vel eſt ſubſtantia materiæ, vel accidens Si ſubſtantia: ergo ſeparata forma ignis, corrumpetur materia, quia deſtruitur unio. Si eſt accidẽs, peto, vel ſeparabile, vel inſeparabile Si inſeparabile: ergo corrupto illo per deſtructionem formæ, ẽt deſtruetur materia. Si ſeparabile: ergo poterit manere materia cum forma vnita abſque vnione: Vide ſimile argumentum eſſe contra ipſum, ex quo apparet eſſe vanum argumentum.

2 Reſpondeo ergo, quod unio ſumitur pro actione, qua duo cõiunguntur, & nõ ſic modò loquimur. Altero modo pro mutua habitudine coniunctorum, quæ dicitur reſpectus quidam tranſcendentalis, & talis eſt ſpiritualis ab anima rationali, ſed tunc non manebit in materia, ſed per ſe, ſicut albedo ſeparabilis eſt ab homine albo, ſed non manebit albus.

Ad 8. Ad octauum ſatis eſt alibi reſponſum. Non enim materia, non forma producitur, vel corrumpitur, ſed compoſitum: quomodocunque autem compoſitum nõ ſit, ſiue corrupta forma, ſi recedente, dicitur corrumpi.

Ad 9. Ad nonum poſſet idẽ retorqueri contra ipſos Nam ponunt animas brutorum perfectorum indiuiſibiles, & informare: ſed tamen dicimus id non eſſe inconueniens, quod paulò inferius examinabimus in quæſtione quadam circa hoc.

Ad 10. Ad decimũ dico, quòd anima non eſt prorſus ut cæteræ formæ, ſed habet participationem cũ incorporeis ſubſtantijs, quatenus per ſe poteſt eſſe, ideoque potentias quaſdam habet non organicas. Nec ob id dicuntur abſtractiores potentiæ, quàm anima; quia licet non ſint organicę, non tamen ſunt per ſe, ſed in ſubiecto, ſcilicet anima: res autem magis abſtracta eſt, quia magis per ſe eſſe non poteſt.

Alij concedunt id, quòd abſtractior ſit potentia, ſed melius mihi uidetur, quòd dixi prius.

Atque hæc ſint ſatis de hac quæſtione quæ multa continet utilia, tum per ſe, tũ ad ea quæ ſequuntur. Sed iam ad Ariſtotelem redeamus.

Caput Secundum.

Quoniam autem ex obſcuris quidem. Tex. XII.

Poſtquam Ariſtoteles animæ definitionem in communi poſuit, nunc intendit aliam animæ definitionem ponere, quę diſtinctius explicet animarum ſpecies, & quæ reddat cauſam præcedentis definitionis. *De ſecunda animæ definitione formali, ſeu per cauſam.*

Prius autem modum procedẽdi explicat, qui eſt, Ab obſcuris, ſcilicet, natura, nobis autem, notioribus ad notiora ſecũdum rationem procedere. *Quomodo procedẽdũ, & quæ Ariſt. intentio.*

Explicato modo procedendi, intentionem ponit, ſe uelle definitionem animæ aliam tradere, quæ cauſam contineat, & cauſam det: quia non ſolum oportet tradere de re definitionem, quòd ſit, ſed cur etiam ſit, quod explicat exemplo.

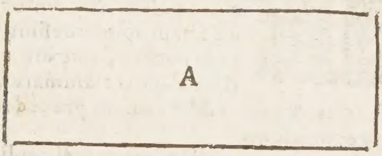
Aduertendum tamen, definitionũ triplex eſſe genus, ut habetur 1. Poſter. c. 7. Quædam eſt definitio, quæ per formam, vel materiam datur, ut Eclipſis eſt priuatio luminis aſtri, Domus eſt compoſitum ex lapidibus, lignis, &c. *Not. definitionũ cauſalium triplex genus.*

Quędam quę datur per finem, uel efficientem, ut Domus eſt vas conſeruatiuũ, ſeu contentiuum hominum Eclipſis Lunæ eſt interpoſitio terræ inter Solem, & Lunam, & hæc propriè cauſalis dicitur. 2

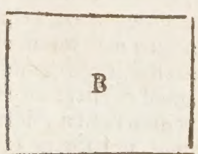
3 Alia utrumque comprehendit, & cauſam, & formam, ſeu materiam, ut Eclipſis Lunæ, eſt priuatio luminis ex terrę interpoſitione: Domus eſt conſtructum ex lapidibus, & lignis defendens nos ab incommodis externis.

Nota 1. Prima definitio dicitur, ut concluſio: quia demonſtrari ſolet per ſecundã, quæ ob id dicitur demoſtrationis medium. Tertia dicitur demõſtratio poſitione differens, quia continet oĩa, quæ in demonſtratiõne ſunt, ſcilicet medium, & prædicatum, nempe utrãque definitionẽ, deeſt tamen forma ſyllogiſtica. Ariſt. ſolũ duarum primarum meminit, priorem dicit explicare quid res ſit, ſeu rem ipſam: poſteriorem verò explicare cauſam, & utraque danda eſt in re habente illas.

Not. 2. Ad intelligentiam exempli Ariſto. de inuẽtione med. a linea. Ad exempli Ariſt. intelligentiam, aduerte, quòd dato vno quadrangulo rectilineo, poteſt dari unum quadratum tantam aerem includens. Voco autem quadrangulum figuram quadrangularẽ duorum laterum æqualium, ut A.

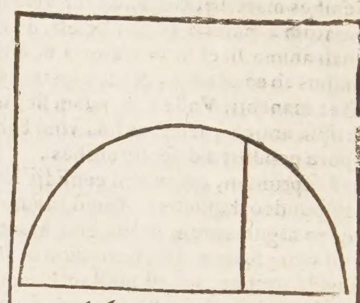

Quadratum verò omnium quatuor æqualium, ut B.

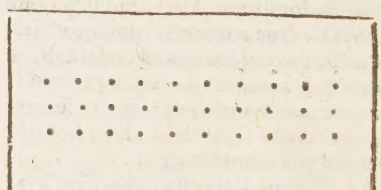
Quadrare autem quadrangulum, eſt dare & inuenire vnum quadratum æquale illi, quod fit per inuentionem medię lineę. Media linea eſt illa, quæ inter latus maius quadranguli, & latus minus, ita ſe habet, ut ĩ qua proportione eſt maius ad ipſam, in eadem eſt ipſa ad minus, ex tali linea quadratum factum eſt æquale quadrangulo dato.

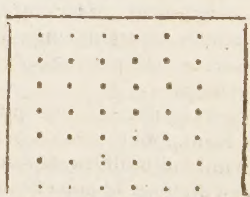
Inuenies illam ſic, coniunge latus maius, & minus in rectum, & ſuper illam totam lineam deſcribe ſemicirculum, & a puncto coniunctionis erige lineam uſque ad circumferentiam, & illa eſt media, ex qua fit quadratum æquale.

Euclid. lib. 6. conc. 9.

Idem oſtendetur in numeris. In numeris hoc eſt facile. Fac quadrãgulum ex duodecim, cuius latus minus ſint tria, ſume numerum medium proportionaliter, inter duodecim, & tria, quę eſt ſex, & fac quadratum, ideſt, ſexies ſex: tunc tantum reſultat ex ter duodecim, ſicut ex ſexies ſex. Reſpice factas figuras, & ex eis facilius intelliges.

Nota 3. exempli Ariſtot. Aduertendum ergo, quòd quadrationem, quæ dicitur tetragoniſmos, poſſumus

ſici ad animæ definitiones applicationem.

mus bifariam definire. Vno modo definitione,quid eſt,ſcilicet,Quadratio eſt conſtructio quadrati, æqualis quadrangulo. Altero modo definitione explicante cauſam, ſcilicet, Quadratio eſt inuentio mediæ lineæ inter latera inæqualia quadranguli. Hæc explicat cauſam, ſcilicet, quia eſt media linea,ob id eſt æquale.

Sic igitur prior animæ difinitio explicat quid ſit,at iſta ſecunda iam dáda, cauſam cur ita ſit; nam quia eſt principium, quo viuimus,ſentimus,mouemur,& intelligimus, ob id eſt actus primus corporis phyſici,& organici, vt dicemus poſt.

Nota. 4. ex Philopono, tria eſſe notiora nobis.

Notat Philoponus, quòd tria ſunt notiora nobis, à quibus incipere ſolet Phyſicus, Effectus,Vniuerſalia, Compoſita. Et hæc omnia obſeruat Ariſtoteles in hac definitione tradenda:incœpit enim à priori tanquam ab effectu huius Similiter prior eſt vniuerſalior,quatenus cõfusè explicat animæ ſpecies:iſta verò diſtinctè. Præterea,in tradenda hac definitione, a compoſito incœpit,ſcilicet,ab animato corpore, vt explicabitur.

Nota. 5.

Nota, quòd plures definitiones dicit explicare quod eſt, ſcilicet, eſſe per formam:quia ſolus Phyſicus eſt,qui per efficientem,& frequenter per finem definiat propriè.

Dicamus igitur principium accipientes. Tex. XIII.

Quod anima ſit vita principiũ.

PEr opera vitæ vult indagare definitionem animæ, ac primò ſumit, animatum ab inanimato diſtingui per vitã, vt ex hoc pateat,animam eſſe principium vitæ. Principium enim propriarum paſſionum ſubiecti,eſt principium ipſius eſſe ſubiecti.

Quatuor genera operationum vitæ quorum ſingula dicũtur vita.

At ut multiplicitas animæ appareat, diſtinguit quatuor genera operationum, vitæ,quarum ſingulæ dicuntur vita,& ſingulas, aut omnes habens, dicitur viuere, ſunt autem Vita,intellectio,ſenſatio,motio localis,ab interno principio actiuo,& vegetatio, quæ comprehendit augmentationem, diminutionem, & nutritionem. Hæc ſunt uitæ opera.

Nota.

Nec mireris,ſi ſuperius numerauit tãtum uegetatiuam, quia illic loquebatur de communi uita, quæ omnibus inerat uiuentibus.

Vnde & vegetabilia omnia. Tex. XIV.

De vegetatione.

1. Quod uegetatio primo in eſt plantis.

DE Vegetatiuo ſeorſum tractat primum, ac tria docet. Primò, plantæ paticipiant vegetationem. quod probat. quia ab interno augentur,& aluntur,non ſolùm ad unam differentiam loci ſurſum, uel deorſum(ſic enim uiderentur uegetari impropriè per additionem, inanimata) ſed ad omnem loci differentiam,& ſecundùm omnem poſitionem,uiuuntque,dum alimentum poſſunt recipere.

Separari autem hoc quidem. Tex. XV.

2. Quod uegetatio poſſit ab alijs ſeparari nõ contra.

ALterum, quòd dicit de uegetatiuo, eſt,quòd poteſt ſeparari ab alijs,alia non ab ipſo in mortalibus:ac ſi dicat,Reperiri poteſt uiuens, in quo ſola uegetatio ſit, ut planta:non tamen reperiri poteſt uiuens,in quo ſit ſenſatio, aut intellectio,quin in eo ſit uegetatio, ut patet in animalibus, & hominibus

Nota.

Dicit tamen, In mortalibus,propter cœlos,quos Antiqui crediderunt eſſe animatos ſenſu uel intellectu,tamen ſine uegetatione:ſed de hoc alibi diſputandum eſt.

Vincere igitur propter hoc principium. Tex. XVI.

3. Quod uegetatio ſit communis omnibus viuentibus.

TErtium eſt: quòd iſta operatio uitæ ſcilicet uegetatio eſt communis omnibus uiuentibus, cum ſit in animalibus, & in hominibus.

De ſenſu, quod primo inſit animalibus.

Statim tractat de ſenſu, docetque alia tria. Primum eſt,quod ſenſus ineſt primò animalibus Vt enim uegetatio eſt plantis primò inſita, ita ſenſus animalibus: nullumque eſt animal ſine ſenſu: habent igitur animalia uiuere, ſcilicet uegetari, & ultra hoc etiam ſentire.

Senſus autem primò ineſt.
Tex. XVII.

2. Quòd tactus ſit ſenſus omnib. animalibus communis.

ALterum eſt, quòd iſte ſenſus, quod animal conſtituit, eſt tactus: omnib. enim animalibus ineſt tactus, nec ſine hoc poſſunt conſiſtere.

3. Quòd tactus poteſt ab omnibus alijs ſenſib' ſeparari, & non contra.

Tertium eſt, quòd ſicut uegetatiuum ſeparari poteſt ab alijs uitę operibus, ut accidit in plantis, ita tactus ſeparatur a reliquis tribus. Sunt enim animalia, quibus non ineſt niſi tactus, ſub tactu continetur guſtus. Guſtus enim eſt quidam tactus: ut dicitur inferius. Alij tamen ſenſus non ſeparantur a tactu: qui enim uident, audiunt, aut olfaciunt, neceſſariò habent tactum.

Quid ſit vegetandi, & tangendi principium

Explicat, quid uegetatiuum, & tactiuũ ſit, dicens, quòd uegetatiuum, eſt animæ ſpecies, quàm plantæ habent, principium autem tangendi animalibus ineſt, ipſorũ que anima eſt.

Propter quam autem cauſam.
Tex. XVII.

Nota.

CVm ſeparari uegetatiuam ab aliis animæ partibus, & tactum, à reliquis ſenſibus docuiſset, cauſam utriuſque in poſterius reſeruat: alia autem duo uitæ operatio, ſcilicet, motio, & intellectio, per hæc nota relinquuntur: ineſt enim intellectio hominibus, ac principium ipſius anima eſt.

Concluditur animæ diſinitio formali ſeu per cauſam

Ex quo concludit definitionem animæ quòd anima eſt principium uegetandi, ſentiendi & mouendi, & intelligendi: quã uis forſan alicui uideatur, quòd non ſolum hic definitionem conſtituat, ſed dicta epiloget.

Sed melius eſt, ſi dicamus utrumq; pariter facere, ſcilicet epilogo dictorum definitionem colligere, poſtea diligentius probandam.

No. quid p cogitatiuũ hoc loco intelligat Ariſt. contra Auerroem.

Aduerte, quòd illud uerbum, Cogitatiuo, non ſignificat actum illius potẽtiæ cogitatiuæ, quàm ponit Auerr. ſed idem eſt cum Intellectiuo, ut hic notat Simplicius. Græcè enim habetur διανοητικῷ, quod eſt intellectiuo: nã uerbũ διανοεῖν deſcendit à νοῦς, quod eſt mens, & Intellectus; Et primò Poſt. dicitur, Omnis doctrina, omniſq; diſciplina διανοητικὴ, ſcilicet diſcurſiua, & intellectiua: ob id Argilop. uertit Intellectiuum: & Boetius Cogitatiuum: ſed hoc opus eſt mentis.

Vtrum autem vnumquodque.
Tex. XIX.

Duplex Ariſt. quæſtio.

1. Quæſtio

DVas mouet quæſtiones. Altera eſt: Cùm hæc omnia, vel horum aliqua in vno animato ſint, an procedant a diuerſis ſpeciebus animę, an ab vna potius pluribus tamen potentijs illius. Et quia hæc quæſtio, vt dicit Simplic. ſoluta fuit lib. 1. vbi determinatum eſt, vnam tantũ in vno eſſe animam ſecundum ſubſtantiam, multiplices autem illius eſſe potentias ponit alteram quæſtionem ſuppoſita hac determinatione. An tales potentiæ ſint ſeparatæ loco, ita ut diuerſæ ſint in diuerſis ſubiecti partibus, an ſimul ſine ſubiecto, ſolaq; ratione ſeparentur. Ad hanc reſpondens dicit, quòd in quibuſdam facile eſt determinare hoc, in quibuſdam dubium eſt, nec ita facile. Explicat aũt primò in quibus ſit facile, poſtea in quibus difficile.

2. Quæſtio An animæ potẽtiæ ſint loco ſeparatæ in diuerſis partib. animalibus.

Reſponſio.

Sicut enim in plantis.
Tex. XX.

In quibus animalibus potentiæ nõ ſeparentur loco, ſeu ſubiecto.

IN quibuſdam animalibus notum eſſe dicit, ꝙ potentiæ ſola ratione ſeparentur, ſcilicet in inſectis, & his, quorum partes deciſæ viuunt: nam in illis partibus ſingulis experimur eſſe motum, ſenſum, & appetitum, cum inſit dolor: puncta enim cuſpide, refugiunt: non ergo loco ſeparantur hæ potentiæ, & per hæc animalia de alijs ſit iudicium, quorum partes deciſæ non viuunt. Aſſimilantur autem iſta animalia in hoc plantis, quæ deciſæ viuunt, cum anima ſit extenſa per totum, vnaq; ſit actu, & multæ potentiæ; quatenus per diuiſionem actu multæ fiunt.

Nota 1.

Nota, quòd hic per ſenſum intelligit tactum: hic enim eſt ſenſus ſparſus per corpus cum appetitiuo, & loco motiuo.

Nota 2.

Notandum etiam, quod phantaſiam vo-

cat

eat imaginationem quandam imperfe-ctá,quę caret organo determinato, ſed ſimul eſt cum actu,de qua poſt dicetur: nam perfecta eſt in cerebro,& hęc eſt in perfectis tantum animalibus. Per deſide rium, appetitum intelligit.

De Intellectu autem & ſpeculatiua. Tex. XXI.

In quibus potentiis dubium eſt an ſeparentur ſubiecto.

Nota 1.

EXplicat in quibus dubium ſit, an ſeparentur ſubiecto,dicens, dubium eſſe de Intellectu,& ſpeculatiua potentia: & per vtrumque eandem rem intelligit, vt Simplicius notat.

Dubium autem eſt,quòd nondum manifeſtum eſt,an ſit organica potentia Intellectus,an ſeparata ab organo, vt dicetur 3. de anima, tex 5. Quod ſi ita eſt, tunc nō ſolum ratione, ſed etiam re apta eſt ſeparari ab alijs, & anima, cuius talis eſt potentia, eſt alterius generis ab iſtis, ſenſitiua ſcilicet, & vegetatiua: poteſtq; ſeparari ab illis, & manere perpetua, & incorruptibilis.

Not. 2. pro aia rationalis ſeparabilitate, & immortalitate.

Vbi notandum,quod non dicit ſeparatam eſſe,ſed,poſſe ſeparari; nam in corpore coniuncta eſt cum ſenſu,& vegetatiua potentia,tamen poſt mortem,potentiæ tales corrumpuntur,manetq; anima cum ſolo Intellectu. Et hinc colligitur animæ immortalitas,contra Alexandrū, qui locum hunc dicit legendum dubitatiuè propter illud verbum. Videtur. At Simpl. & Philop. & alij docent, & benè, tale verbum aſſertiuè intelligendum, ac ſi diceret,Manifeſtum eſt. At de hoc poſterius exactè dicemus.

Reliquæ autem partes animæ. Tex. XXII.

Potētias reliquas ſenſitiuas, & uegetatiuas non ſeparari ſubiecto, ut Plato ſolebat.

REliquas potentias ſenſitiuas,& vegetatiuas in vno compoſito non ſeparari ſubiecto,docet,vt volebat Plato, qui ſenſitiuam in corde,appetitiuā in iecore poſuit,ſed ſolum ratione. Similiter etiā ſenſum & Intellectum ratione diſtingui notum eſt. De diſtinctione.n.ſecundum ſubiectum, dixit ſuperius dubium eſſe; tamen de diſtinctione rationis non eſt dubium,quod per actus prior. Cum enim aliud ſit opinari, ideſt intelligere, aliud ſentire, etiā diuerſæ erunt potentiæ ſenſus,& Intellectus. Per operationes enim potentię, & operationes per obiecta diſtingui cognoſcuntur.

Adhucautem quibuſdam animalium. Tex. XXIII.

De diſtinctione potētiarum in diuerſis animantib.

CVm has potentias, qualiter in uno diſtinguere deberemus, docuiſſet, ſcilicet ratione,non autem omnes ſubiecto; nunc qualiter in diuerſis compoſitis diſtinctæ inueniantur, docet,dicitque in quibuſdam omnes has eſſe,in alijs unam, in alijs plures.

Quatuor animarum gradus.

Poſſumus enim qnatuor gradus,& differentias viuentium ſecundum has ſumere. Primus eſt eorum, qui ſola operatione vegetandi gaudent,tales ſunt plantæ. 1
Secundus eſt eorum, qui propter vegetatiuam ſuperaddunt ſolum ſenſum, huiuſmodi ſunt quędam animalia immota, 2
ut conchæ,& ſpongiæ,& alia.Tertius eſt eorum, qui iſtis motum localem ſuper- 3
addunt,ut animalia multa alia. Quartus enim,qui adhuc utuntur Intellectu, ut 4
ſunt homines.

Ordo horū graduum.

Eſt autem ordo iſte,ut ubi ſint gradus poſteriores,ſint priores, ubi enim Intellectus eſt,ibi & reliqua; ubi motus, ibi ſenſus, & vegetatio,ubi ſenſus, ibi uegetatio,non econtra.

Senſuū ordo in animalibus.

Iſte etiam ordo cōſtituitur inter quinque ſenſus. Quædam enim tactum cum guſtu tantum habent, eſt enim tactus neceſſarius. Quædam ſuperaddunt olfactum,quædam auditum,quædam omnes habent, idemque eſt ordo.

Quoniam autem id, quo uiuimus. Tex. XXIIII.

Intentio Ariſt. eliciendi animæ definitionem.

Suppoſit. 1.

ARiſt.intendit ex his,quæ dicta ſunt, definitionem animæ elicere,ac per eam demonſtrare ſequentia. Ad hoc aſſumit duo. Alterum eſt;quod ſicut duobus dicitur ſcire aliquis,& duobus ſanus

Duobus dicimur uiuere, ſicut & ſcire.

eſſe, ita etiam duobus dicitur uiuere. Scimus enim ſcientia tanquam forma, quę facit ſcientes, ſcimus anima, tanquam mediato ſubiecto, in quo recipitur ſcientia. Similiter ſani ſumus ſanitate tanquam forma, ſani etiam ſumus corpore, vel aliqua corporis parte, ut ſubiecto Ita duplici etiam principio uiuimus; altero ut forma, altero ut materia.

Suppoſit. 2. Actus, & formæ recipiuntur in proprijs ſubiectis ita ēt id quo uiuimus. Not. axioma, actus actiuorum ſunt in patiente diſpoſitio.

Alterum, quod ſupponit eſt. Formas, actus recipi in proprijs ſubiectis. Propria enim forma eſt in ſua propria materia, ut ſanitas in certo receptiuo corpore, ſimiliter ſcientia in proprio receptiuo Ita ēt id, quo uiuimus, ut forma, erit in ꝓprio receptiuo; in uniuerſum enim actus actiuorum ſunt in patienti diſpoſito, ideſt, agentia nō producunt ſuas formas, niſi in proprias diſpoſitas materias. Hæc duo ſunt, quæ ſumit Ariſt. quorum utrunque probauit a ſimili in ſano, & ſciente.

Infertur, et probatur ex dictis, animæ definitio quodā ſyllogiſmo.

Ex his colligit definitionē hoc modo, Quo uiuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus primò, aut eſt forma, aut materia, ſeu ſubiectum. Sed anima uiuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus primo: ſunt enim iſta animatorum propria, ut dictum eſt: ergo anima eſt aut materia, aut forma. Sed non eſt materia, nec ſubiectum: ergo anima eſt forma, actus, ſeu ratio, qua primo uiuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus.

Nota.

Et nota, quòd dicitur, Primò, ad excludendā ipſam operationem, qua viuimus ſecundo: & iſte eſt textus validiſſimus, quo probatur animam intellectiuam eſſe formam ſecundum eſſe unitam, & non tātum ſecundum operationem. At quia minor illa, ſcilicet, Animam non eſſe ſubiectum, ſumpſerat: id probat in textu ſequenti repetita diuiſione ſubſtantiæ.

Tripliciter enim dicta ſubſtantia. Tex. XXV.

Probatur minor ſyllogiſmi, ſuppoſita ſubſtantiæ diuiſione.

PRobat minorem, ſuppoſita ſubſtātiæ diuiſione. Quædam eſt forma, quæ dicitur actus Quædā materia, quæ dicitur potētia. Quædā eſt ex vtraque cōpoſita. Probat ſolum, quod materia non ſit compoſitum. Materiam enim non eſſe, certū eſt, cum ſit communis animato, & inanimato: corpus, ſeu compoſitum, cum ex materia & forma conſtet, non poteſt alterius eſſe actus, nec in alio recipi: ergo anima non erit corpus: nam anima recipitur in animato; ergo erit corporis animati actus.

Nota contra Auer. aīam intellectiuā eſſe formam informantē, & in Ariſt.

Hic nota contra Auerroem, animam intellectiuam eſſe formam, ex qua cum materia dicit Ariſt. fieri tertiam ſubſtantiam: ergo unitur ſecundum eſſe, aliter non fieret tertia ſubſtantia. Notanda eſt horum duorum textuum expoſitio.

Et propter hoc bene opinantur. Tex. XXVI.

Laus quorundā Antiquorū, et aliorum reprehenſio.

LAudat quoſdam antiquos, quoſdam reprehendit. Illi laudandi ſunt, qui animam non eſſe corpus dicebant, ſimul tamen aſſerebant eſſe in corpore, & eſſe aliquid corporis, & talis corporis ſcilicet phyſici, organici. Illi aūt reprehendendi ſunt, qui nihil de corpore determinaſſent, nec expreſſerunt, quod, & quale corpus ſit. quod haberet animam, cum tamen conſtet, non quoduis recipere quoduis, ſed proprium actū eſſe in propria materia, & ſecundum rationem, ac conuenienter ſit, ut proprius actus ſit in proprio receptiuo.

Nota.

Nota illud, Quamuis, æquiualere cum denotante cauſam, ut legit Philoponus.

Alter diſcurſus, quo colligitur animæ dſinitio prima ex hac ſecunda.

Ex his ſumitur alter diſcurſus, quo colligitur definitio animæ. Illa prior, Omnis actus, quo primò uiuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, eſt actus corporis cuiuſdam, & non cuiuſque: anima eſt huiuſmodi, ergo erit actus corporis talis, ſcilicet phyſici, organici. Vide ergo cauſam, quare ſit actus cuiuſdam corporis, quia eſt particularis actus ad certas operationes.

An demonſtratio definitionis animæ ſit a priori. Quæſt. III.

PEr definitionem animæ poſterius traditam, oſtendi diximus illam priorem: inquirendum eſt, ſi talis demonſtratio ſit a priori, & per cauſam, ut uidetur Ariſt. dicere, & ſtatim uidebitur, qđ nō.

Primò

1. Arg. ad partem negatiuam.

Primo, Operationes ſunt effectus poſteriores anima, cum ſint actus ſecundi : ſed iſta poſterior definitio reddit cauſam,

2. Arg.

Præterea ſecundò. Primum eſt eſſe actum primũ corporis, quam eſſe principium operationum vitæ : ergo illa prior definitio potius eſt per cauſam. Antecedens patet : nam poſtquam anima eſt in corpore, conſequenter eſt principium operationem.

3. Arg.

Præterea tertiò. Vel iſta poſterior definitio eſt propria alicuius animę, uel communis omni. Si eſt propria alicui, per ipſam non poterit demonſtrari illa prior, quæ communis eſt : Si autem communis eſt: quomodo ergo dicitur propria & diſtincta definitio ſpecierum animæ ?

4. Arg.

Præterea quartò. Videtur nulli animæ talis definitio conuenire, niſi ſoli rationali. Senſitiua enim, & uegetatiua non eſt actus, ſeu principium, quo uiuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus.

5. Arg.

Pręterea quĩto Quia Intellectiua anima non uidetur actus, & forma alicuius corporis, cum intellectio nõ ſit corporis: ergo ut talis eſt, non eſt forma, nec principium, quo intelligimus, ſed potius quod intelligit.

Opinantiũ varietas, et cõtrouerſia in tribus potiſſimum conſiſtit. Primum in numero definitionum. 1. Opinio. Aegidii, eſſe definitiones quatuor, in vnã collectas.

In hac quæſtione multę, & uarię ſunt ſententiæ. ut autẽ diſtinguere eas poſſis, nota controuerſiam in tribus, conſiſtere, & in numero definitionis, & in demõſtratione, & in qualitate demonſtrationis In numero quidẽ: nam Aegidius putat definitionẽ illã, Principiũ, quo uiuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus : nõ eſſe unã, ſed quatuor, breuitatis cauſa in unã collectas. Putat. n. eſſe quatuor animas & ſingulas definiri, uegetatiua eſt principiũ uiuendi, ſenſitiua ſentiendi, motiua mouendi, intellectiua intelligendi.

2. Opinio. Simplicii eſſe ſolius animæ rationalis definitionem.

At reliqui interpretes, ut unã receperunt hanc definitionem, tamen differenter Simpli. enim putat, eſſe definitionem vnius ſpeciei animæ, ſcilicet rationalis : quia ipſa eſt potiſſima, & cui omnia quatuor hæc inſunt.

Not. Simplicium aſſerere aĩam ipſam intellectiuam eſſe ſimul vegetatiuam, & ſenſitiuam in homine.

Et nota Simplic. aſſerentẽ unam animam Intellectiuã in ſubſtantia eſſe ſimul ſenſitiuam : & uegetiuam in homine.

3. Opinio eſſe communem vnam definitionẽ oĩ animæ.

Alij Interpretes, reliqui, hanc definitonem ut communem omni animę, & vniuerſalem receperunt.

2. & 3. in demonſtratione definitionis, & eius qualitate.

Circa demonſtrationem adhuc eſt diuerſitas.

1. Opinĩo Auerrois nullam fieri demõſtrationem.

Nam Auerroes putat nullam fieri demonſtrationem, ſed ſolum duas dari animæ definitiones; alteram in cap antecedenti, quæ explicet eſſe animæ; & hanc, quæ cauſam explicet finalem per operationem.

Ratio Auerrois

Ratio autem quare Auerroes vult non fieri demonſtrationem, eſt: quia medium in demonſtratione debet eſſe notum naturaliter, & notius concluſione : at vtraq; animæ definitio eſt naturaliter ignota, & ex probatione aliqua à poſteriori pendet.

Dubij ſolutio.

Quod ſi petatur: Quare ergo illa prior definitio dicitur ab Ariſt. concluſio, & iſta medium? Reſpondet, id ad ſimilitudinem dici, non quòd ita ſit: ſed iſta dicitur medium, quia dicit cauſam, illa concluſio, quia eſt velut huius effectus: tamen non fit demonſtratio, quia medium eſt ignotum naturaliter, ideſt, non eſt euidens, nec ab alio ſumit euidentiam.

2. Opinio S. Tho. eſſe demonſtrationem a poſteriori.

Reliqui dicunt eſſe demonſtrationem, ſed differunt circa qualitatem S. Tho dicit eſſe à poſteriori: quia eſt per effectus, & per operationes.

3. Opinio eſſe a priori demonſtrationẽ The. & ratio huius opinionis.

Themiſtius, & Philo. dicunt eſſe à priori. Caiet. Cardi, ſequens Albertum, putat eſſe à priori: notat enim ſubtiliter, quòd eſſe principium vitæ, & aliarum operationum, poteſt dupliciter intelligi Vno modo, vt dicat actum ipſum, puta, quod actu ſit principium operationum, & hoc poſterius eſt, quam eſſe actum primum corporis. Altero modo in aptitudine quadam, & modo ipſius ſubſtantiæ animæ : vt ſit ſenſus, animam ex ſe talem eſſe ſubſtantiam, vt ſit apta principium eſſe uitæ: & ſic dicit prius natura animam eſſe principium operationum, quam eſſe actum corporis; & hoc pacto in præſenti dicit ſumi, ac fieri demonſtrationem à priori.

4. Opinio. Aegidij impropriam eſſe demonſtrationem. Ratio Aegidij.

Aegidius impropriam dici putat demonſtrationem: exiſtimat enim eſſe quatuor definitiones quas dicit uocari cauſas, quia ex ſingulis infertur illa communis, ſed non e contra: ex particulari enim colligitur commune, non e contra Valet enim, Eſt homo, ergo animal, non è contra affirmatiue. Hæc ſunt, quæ ab ipſis expoſitoribus habemus; ſupereſt, ut quid ſentiendum ſit, aperiamus.

Sit

1. Conclu. Poſterior aiæ definitio eſt una. Probatur primò ex Ariſt.

Sit prima concluſio: Definitio iſta poſterior animæ, una eſt, & uniuerſalis animæ. Hanc teneo contra Aegidium in primis: quia eſt expreſſa ſentẽtia Ariſ. Dicit enim tex. 12. quòd non ſolum danda eſt definitio animæ, ut concluſio: ſed etiam ut cauſa. Vbi docet, eiuſdem eſſe has duas definitiones: ſed illa prior eſt animæ in communi, ergo & iſta.

2. ratio.

Prçterea quia falſum eſt eſſe quatuor animarum genera, ut putat Aegidius, & nos inferius id oſtendimus: & propterea Ariſt. in toto cap. ſemper uniuerſaliter loquitur.

2. Concl. Vna definitio ab Ariſtot. per alteram demõſtratur.

Secunda concluſio. Ariſt. utitur demõſtratione, per unam definitionem oſtẽdẽdo alteram? Hanc teneo cum communi ſentẽtia contra Auerroem. Videtur enim extorſio literæ, quòd iſta ſint intellegẽda per ſimilitudinem, ut dicit Auer.

Probatur primo. Solu. argumẽti Auer.

Nec ipſius argumentum eſt ualidum: nam, iſta poſterior definitio, quãuis ſecũdum ſe non ſit nota, tamen diſcurſu & ſenſu ſit ſimul nota: ſentimus enim opera vitæ, & diſcurſu tenemus, ab anima eſſe: Vnde definitionẽ colligimus. Et hoc ſufficit, ut ſit medium ſufficienter notum ad demonſtrationem Phyſicam: nõ eſt enim in omnibus æqua certitudo quęrenda.

Tertia concluſio. Talis demõſtratio eſt a priori per genus cauſæ finalis.

3. Concl. Illa demõſtratio ſecundæ definitionis per primã, eſt a priori per cauſam finalem.

Nota 1.

Pro explicatione ſcito, operationes rei dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo, vt effectus ipſius rei, a quo procedunt: & ſic poſteriores ſunt. Altero modo, ut finis, in quem res ordinetur: eſt enim res ob ſuam operationem, ut 9. Metaph. c. 9. dicit Ariſ. uiſum habemus ut uideamus, ut uiſum habeamus, & ſic prior eſt operatio, cum ſit finis. Finis enim quantum ad executionẽ poſterior eſt, eſt enim ſic effectus, tamen quantum ad intentionem prior eſt, eſt enim ſic finalis cauſa, ſũt autem operationes maxime fines in rebus Phyſicis.

Nota 2.

Aduerte ulterius, quòd ſicut in rebus practicis finis eſt regula, & norma formę rei, ita etiam in Phyſicis. V. g. quia ſerra eſt ad ſcindẽdum, inde eſt, quod talis eſt formæ, & materiæ, & q̃a domus eſt ad talem finẽ, inde talis efficitur. In phyſicis etiã tales natura res fecit, quales fines; ut oculus talis eſt, quia ad uidendũ: reliqua alia etiam ſecundum ſuos fines.

Ex dictis [..]batur cõcl.

Ex quo ſequitur, quòd ſit optima naturalis demõſtratio per finem; talis eſt iſta, finis enim animæ eſt, ut per eã viuamus, ſentiamus, moueamur, intelligamus, ſi talis finis eſt, debuit eſſe actus corporis organici primus, nõ ergo tales operationes, vt effectus, ſed ut fines ſumendi ſunt.

Nota 3. Quòd ſit ẽt vera ſentẽtia Caiet. ſed non ita ad mẽtem Ariſt.

Mihi etiam placet Caieta. Quia ex ſe animam eſſe talem ſubſtantiam, ut ſit ex ſe principium uitę prius eſt, & cauſa cur ſit actus corporis, ſed quamuis illud uerũ ſit, tamen nõn eſt talis demonſtratio phyſica, & per cauſam phyſicam, ſed ferè Metaphyſica per quaſdã rationes formales. Ariſt. autem non uidetur illo modo definiuiſſe, ſed operationes ipſas.

Ad 1. & 2. arg.

Ad primũ & ſecundum argumentum ſolutio patet. Nam quamuis operatio in executione ſit poſterior, & effectus, actus primus ipſius corporis, tamen intentionẽ eſt prior; cum ſit finis.

Ad 3.

Ad tertium dico, quòd iſta definitio dicitur propria, nõ quòd ſit alicuius ſpeciei animæ, ſed quia per eam facilius colligi poſſunt ſingularũ definitiones, quam ex prima.

Ad 4.

Ad quartum reſpondeo cum Caietano Thien. & alijs, quòd facit definitio ſenſum diſiunctum in illis operationibus: aliter enim ſoli rationali competet: ſic autẽ omnibus, ſicut in definitione naturę diximus olim.

Ad 5.

Ad quintum. Ibi petitur difficultas, an rationalis anima, ut Intellectiua eſt, ſit forma. Dico igĩ duo. Alterũ eſt, quòd ipſam ſecundum ſuam ſubſtantiam, & entitatem formam eſſe informantem non licet dubitare. Dico ſecundò, quòd an ipſa ſecundum illũ gradum intellectiuum informet, non puto eſſe periculoſum negare cum multis affirmantibus ipſam eſſe formam ſecundum gradum ſentiendi.

Tamen aduertendum eſt, cum anima in homine non ſolum det eſſe ſenſitiuũ, ſed etiam det eſſe hominem, non ſolum, inquam, det eſſe animal, ſed animal rationale, unde hominis totius eſſẽtia eſt eſſe animal rationale, nõ ſolũ eſt concedendũ ſm gradum ſenſitiuum informare, ſed etiam ſecundum gradum rationalis. Diſtinguẽdum ergo eſt. Aliud enim eſt ſimpliciter intellectiuũ, quòd eſt ſine diſcur-

ſu omnia ſimul intelligere, vt Angeli intelligunt, & anima in ſua vltima, & perfectiſſima contemplatione attingens vltimum Angeli: Aliud eſt rationale propriè quod eſt intelligere cum diſcurſu, & vnū poſt aliud: & ita anima propriè dicitur rationalis, & homo dicitur animal rationale, & nō propriè dicitur animal intellectiuum, vt Angeli. Igitur dici probabiliter pōt, licet nō informet ſecundum gradum illum vltimū intellectiuū, in quo cōuenit cum Angelis: tñ informare ſecundū gradū, nō ſolum ſenſitiuū, & vegetatiuū, ſed rationale quoq: Eſt autem notandū, hos gradus rationalis, & intellectiui, non eſſe a parte rei diſtinctos, ſed ſolum rōne diſtingui, ita, ut anima conſiderata ſub illa ratione, non dicitur informare, ut uidelicet intellectiua, ſed ut rationalis. Sed mihi adhuc melius & ſecurius videtur, ꝙ ipſa adhuc ſecundum illum ultimum gradum ſit forma, quia licet intelligere non ſit corporis, vt organi & ſubiecti, eſt tamē ab ipſo obiectiuè & antecedenter ſaltem dependens, vt diximus.

Imò verò multo adhuc melius eſt, ſi dicamus, vnicum eſſe ſimpliciſſimum gradū animæ, tale, ſcilicet medium eminenter hęc in ſe omnia cōtinens, & ita informare per ſe totum, & ſimpliciter: & quia medius eſt gradus, hēt operationes quaſdam, & potentias cum corpore coniunctas, & alias operationes, & potētias a corpore ſeparatas, ac de his hactenus.

An anima ſit in toto corpore, an verò in aliqua tantum eius parte.
Quæſt. IIII.

SEnſus quæſtionis notus eſt. petimus enim, an anima toti corpori, & ipſius partibus omnibus inſit, an in aliqua tantum illius reſideat parte. Et inprimis videtur, quòd non in toto ſit corpore.

1. Argu. ꝙ non in toto ſit corpore. Et argumentum primum eſt ab authoritate Ariſt. libello de communi animalium notione. Dicit expreſsè, totum animal eſſe ſicut ciuitatem optimè inſtitutā & animam ſicut Regem dicitque, quòd ſicut Rex, non eſt in tota ciuitate, ſed in vna præcipua parte, ita nec anima in toto corpore, ſed in vna præcipua parte ſcilicet corde.

Præterea, libro de ſenectute, c. 2. & 3. De partibus animalium cap. 4 dicit principium ſenſus eſſe in corde: ergo ibi erit anima.

Præterea, 8. Phyſicorum tex. 84 Intelligentiam non in toto cœlo, ſed in cęli parte poſuit: ergo anima non in toto corpore, quia eadem eſt proportio Intelligētię ad orbem, & animæ ad corpus.

Pręterea eſt ſecundum argumentum. Anima non eſt, niſi vbi ſunt potentię: ſed potentiæ non ſunt ſparſæ per totum corpus: non enim uiſus auditus, & denique ſenſus ſunt in omnibus partib. corporis: ergo nec anima. *2. Arg.*

Præterea tertiò Si anima eſſet in toto corpore, eſſet in partibus ſimilaribus corporis, ſcilicet i oſſe, carne, vena, & alijs: ſed anima in talibus eſſe non poteſt, quia materia animæ eſt organica, & diſſimilaris, ut ex definitione colligitur: ergo non eſt in omnibus partibus. *3. Arg.*

Tandem quartò. Si in omnibus eſſet partibus, ſingulas denominaret partes, & quælibet parr diceretur animal, ſicut q̄libet ignis pars dicitur ignis: quod tamen falſum eſt. *4. Arg.*

Aduertēdum eſt viros doctos, tam Philoſophos, quàm Theologos non eſſe conformes in hac parte. Cicero. 1. Tuſcul, cū Platone animam rationalem in mente poſuit. *Opinantiū varietas. 1. Opin. Platonis.*

At Alb. tract. 1. c. 7 animam ſenſitiuam omnem in corde ponit, uel in aliquo habente locum cordis, vt in ſpina in animalibus, quorum partes deciſę viuunt, ſcilicet anguillis, uermib. & alijs, vel in annulis, in aīalibus annuloſis, vt veſpis, & apibus, & alijs: ac ob id dicit, quod cū ſecundum latus abſcinduntur, partes non uiuūt, quia ſic ſcinditur annulus, uel ſpina non manet: at cum per longum, uiuunt, quia in parte ſpinæ integra, uel annulo manet anima, in alijs animalibus perfectis, homine, leone, & reliquis, anima eſt in corde *2. Opin. Alberti.*

Simon Portius libello de mente humana cap. 7. contendit eam eſſe in corde Adde etiam, quòd diuus Hieronymus lib. 2. *3. Opin. Simonis Portij, &c.*

ſuper

ſuper Matthęum, cap. 14. ponit animam noſtram in corde; repręhenditque Platonē, quòd in cerebro, collocauit, allegatq; illud Matt 23. A corde exeunt cogitationes prauæ. Et Tertull. lib. de anima, ca. de hegemonico, ideſt de principali gradu animæ, multis teſtimonijs Scripturæ contendit oſtendere eam eſſe in corde. & li. de reſurrect. carnis, allegat illud, Vt quid cogitatis mala in cordibus ueſtris. Idem habet Philo Iudęus, opuſc. de eo, quod deterius potiori inſidietur.

4. *Opin. S. Tho. &c.* At in oppoſitum eſt S. Tho. diſputa. de anima ar. 10 & 2, Contra gent cap. 72. & Turriſanus monachus, li 2. michro tecni. Gale. cō. 12. dub. 4. & Iandu. q. 7. & Apolli q. 6. & Caie. Thie. quod anima eſt in toto corpore viuentis.

In fund. Pro denominatione primò notandum partes viuentis, & præſertim animalium, eſſe in duplici differentia, ut docet ipſe Ariſt. 1. hiſt. cap. 1. Quædam ſunt ſimilares, quæ ſunt eiuſdem denominationis cū ſuis particulis, ut oſſa, caro, neruus, vena: quælibet enim oſſis pars dicitur os, & uenæ uena. Quędā diſſimilares, quę ex his componuntur, nec eandem habent denominationem cum ſuis particulis, ut caput pes, cor, iecur, & tales partes uocantur membra lib. 2. hiſt. c. 1.

Aduerte ulterius inter ſimilares quaſdam alias eſſe partes in animali q̄ inſeruiunt ad partium conſiſtentiam aliarum temperiem, & nutritionem, & ad conſeruationem uitę: illæ enim erant partes ſolidæ, & conſiſtentes, iſtæ ſunt fluidę, ut humores quatuor, pituita, bilis atra, & flaua, atq; ſanguis: hæc enim corpus temperāt, & ſanguis inter hos humores habet aliud quoddam, quod ſit ſedes uitæ, & p̄terea ſit nutrimētum animalis, ob id plus aliis abūdat Inter has etiam partes, ſunt ſpiritus: per hos enim & uita conſeruatur, & operationes uitales fiunt, & ſpecies mandantur in organa interiora, ſicut per medium aerem ad ſenſus exteriores ab obiectis: his etiam interueniētibus fit motus in neruis, & cor calefacit, & fouet partes corporis. Ex his ergo omnibus totum cōſtat, & conſtituitur corpus animalis. Alia uero ſunt, quæ non ſunt partes animalis, ſed ad ornatū pertinēt, uel ex excrementis nutritionis partium proueniunt, ut ungues, capilli, barba, pili, hæc omnia partes non ſunt animalis, nec ad ipſius integritatem faciunt, vt dictum eſt: nam his ablatis, animal manet integrum. Iuxta hoc reſpondetur quæſtioni.

Sit itaque prima concluſio. Anima ſecundum ſuam ſubſtantiam, eſt in omnibus animalis partibus, quæ ad ipſius pertinent conſtitutionem. Hanc concluſionē probo primò ex Ariſ. definitione. Anima eſt actus corporis organici. Vide, qualiter materiam proximam animæ corpus ponit organicum: ergo anima eſt in ipſo corpore organico. Præterea tex. 9. dicit, Sicut uiſus ad oculum, ita anima ad totum ſimul animal. Præterea tex. 20. animam in omnibus partibus ponit, ſimilitudine plantarum, quarum animæ per totū ſunt corpus. *1. Concluſ.* *Probatur primo ex Ariſt. teſti monijs.* 2

Sed probatur ſecundò ratione. Si anima in una tantum parte corporis eſſet, reliquæ corporis partes aliam haberēt ſubſtautialem partem, imo cum plures ſint partes diſtinctæ inter ſe, plures eſſent in uno cōpoſito partes ſubſtātialiter, & ſpecie differentes ſic aūt non poſſet eſſe vnū per ſe, ſed totū per quandam aggregationē: tuncque fieret argu. Ariſtot. contra Platonem 1. animæ, tex 91. quod non eſſet, quo ille plures formæ inter ſe uniren tur, ac unum componerent. *2. Probatur ratione.*

Probatur tertio, & eſt forte argumentum. Potentia non poteſt ſeparari a propria forma, ſed potētiæ animæ ſunt in toto compoſito, & in qualibet parte; ſimiliter & operationes animæ: ergo ibi etiam eſt anima. Cōſequentia patet: Nam ſi eſt tantum potentia, & operatio animæ ſine propria forma, & principio, ſequiturq; erit cum altera diuerſa forma, & ſic non erit cum ea naturaliter, ſed uiolente, ſicut calor in aqua. Antecedens notū eſt: nam in oſsib. eſt animæ potentia & operatio ſimiliter in carne, neruo, reliquiſque partibus, erit ergo & animæ ſubſtantia. *3. Ratio.*

Secunda concluſio. Anima ſecundum omnes ſuas potētias, non eſt in qualibet corporis parte. *2. concluſ.*

Aduerte, quod potentiæ animæ, quædam. ſunt in ipſa ſolum, ut Intellectus: & ſic ubi ipſa eſt, etiam intellectus, & uolūtas. Quamuis, quæ iſtis miniſtrātur ad intelligendum non ſint in quauis corporis parte, *Explicatur & probatur rōne.*

parte, ſed in capite, uel etiam in corde.

At aliæ ſunt totius coniuncti, communicatæ tamen ab anima, ut reliquæ omnes: tales, cum ſint ſimul in materia, & anima, & nõ in quauis materia, ſed certo modo diſpoſita, non ſunt ubicunque eſt anima, ſed in partibus talem diſpoſitionem habentibus. Vnde in oſſibus eſt potentia uegetatiua, nõ ſenſitiua quia caret diſpoſitione ad talem potentiam, in neruis eſt motiua potentia, in oculo uiſiua in carne neruis, alijſque multis tactus, in cerebro & capite imaginatiua: tamẽ anima ubiq; ſed ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſimiliter etiam & ſecundum uegetatiuam potentiam.

In omnibus his, quæ vegetatur, & conſeruatur, & per quas uita retinetur, eſt dans non eſſe animatum, ut dicantur uiuere, ſed eſſe ſimpliciter mixti, ut ſanguini: nam anima, ut diximus, eminenter cõtinet omnes alias formas inferiores: ſenſitiuum, & uegetatiuũ, ſimplicem mixti, & ita quibuſdam partibus conuenit ſentire, quibuſdam uegetare, quibuſdam eſſe tantum mixti, anima enim ſicut requiret corpus heterogeneum, & organicum, ita dat eſſe heterogeneum, & una eſt animæ ſubſtantia in uno, ut dicemus poſt, uarias communicans potentias uarii corporis partibus ſecundum ipſarum uariam diſpoſitionem.

3. Conclu. Tertia concluſio: In alis, quæ partes animalis non ſunt, nec ſecundum ſubſtantiam, nec ſecũdum potentiam anima eſt. Non ſunt igitur capilli animati, nec pili, nec ungues.

Probatur primo ratione. Probatur, quia quod non eſt pars compoſiti naturalis, non participiat formam talis compoſiti: at illa non ſunt partes, ut dictum eſt: ergo non participãt animam quæ eſt animalis forma.

2. ratio. Præterea, quia nulla ĩ eis eſt operatio animæ: non ergo habent animam. Antecedens patet: nam ſi qua eſſet, vegetatio eſſet; at hæc non eſt; non enim huiuſmodi, niſi per additionem ab extrinſeco augentur, non quòd uirtutem internam habeant attrahendi alimentum, ut pili per iuxta poſitionem excremẽti, per impulſionem quandam creſcunt, ſuperflui excrementorum humores per additionem non ergo habeat animam.

Obijcies Ariſtot. hiſtor. cap. 16 vbi dicit ſolum ſanguinem animati, & ita non ſolum eſſe acciperet ab anima, ſed uitã. Reſpondeo, quod ſanguis nen dicitur animati, quaſi, quòd habent in ſe uitã & uiuat, ſed quod ſolus eſt, qui in animatum conuertitur, cum ſit nutrimentum. *Dubium de ſanguine, an ſit aĩatus et pars. Solutio. Primũ ſumptum Vita Ariſtot.*

Quamuis non caret aliqua probabilitate aliquo modo ſanguinẽ participare vitam: nã uere participiat aliquas operationes uitales, puta, motum localem ad omnes partes corporis & fouendas & nutriẽdas, & feruet, & conſeruat uitã totius anĩmalis, & animam ipſam in corpore conſeruat, ita ut dicatur animę ſedes. Accedit hoc ipſum Ariſtotelis teſtimoniũ, ubi ait expreſse: Sanguis animatur, & feruet. Sed quicquid ſit de hac re, an ſit ſanguis animatus, nec ne, & uiuens, tamen hoc negari nullo modo poteſt, nec debet, eſſe verè partẽ corporis animalis, & ſpectare ad veritatem, & integritatẽ naturæ, imò qui id negaret, uideretur temerarius. Nã Cõcilium Tridentinum ſeſſ. 13. de Euchariſtia c. 3. aperte ſanguinem numerat inter partes Chriſti, qui ſurrexit a mortuis, & ex ui connexionis talis partium naturalis, & concomitantis ſub ſpeciebus panis, non ſolum corpus, ſed ſanguinẽ ait, & animam Chriſti contineri, quia partes Chriſti inter ſe copulantur, & concilium Epheſinum ait in epiſtola ad Neſtorium, Verbum Dei hominem factum aſſumptione carnis, & ſãguinis, aliàs, niſi pars eſſet, nõ eſſet unitus hypoſtatice, quod aſſerere eſſet error. Sed, & Ariſt lib. 3 hiſtoriæ animalium cap. 2. ſanguinem inter partes ſimilares numerat, & ait eorum omnium eſſe partem potiſſimam. Diuus Thomas 3. par. quęſt 54 ar. 1. Sanguis, inquit, unitus erat Verbo, & ut pars humana corporis, & ut ſpectans ad unitatem naturæ humanæ.

Nec obſtat, quòd dicatur etiam potentia pars; nam eſt quidem pars verè fouens animam, ut diximus, & ſuſtinens uitam eius, & tuens, & cõſeruans, & corroboras animal; tamen pars talis, quæ eſt in potẽtia alię partes, quòd in eas poteſt conuerti, ſicut etiam caro eſt pars ſed aliquãdo circa os conuertitur in os, & elemẽta ſunt orbis partes, quamuis conuertantur in mixta.

Nec

Nec etiã obſtat, quod Ariſtoteles lib. 2. de partibus animalium, cap. 10. ait, ſanguinem nõ ſentire quippe qui nulla pars ſit animalium. Nam intelligit. i. animata pars, vel etherogenea pars, nec eſt membrum animalis, alias eodem modo ſequeret nec os eſſe pars, nec arteriæ, & uenæ & omnes aliæ partes, quæ tantũ uegetantur non eſſent partes: quod manifeſtè falſum eſt, & contra eundem.

Igitur cum ſanguis verè ſit pars corporis, & anima totũ corpus informet, & omnes eius partes integrantes, neceſſe eſt, & hanc quoque informet, ſicut & reliquas coporis partes communicando, ſi non uitam, ſaltem eſſe mixti, & licet non diceretur viuens, tamẽ dicetur eſſe accipere ab anima.

Ad 1. arg. Ad argumenta ergo reſpondet. Ad primum locũ Ariſt. eſt notanda ſolutio, qđ anima poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, ut corporis forma, & ſic in toto eſt corpore. Altero modo, ut motor eſt, & ſic dr̃ eſſe in præcipua parte corporis: quia quantũ ad potentiã motiuam eſt in certa parte: ut enim uiſus in oculo eſt, ita motiua potentia in neruis, & corde, unde ſecũdũ Ariſ originem habent, quamuis ſecundum Galenum, a cerebro: per has enim partes mouet alias.

Ariſt. ergo illic loquebatur de anima, ut mouet. Et quia potentia motiua non eſt in omnibus partibus, ſed in quadam principali, hinc eſt, quod dixit, nõ eſſe in toto corpore: quãtum tamen ad informationem, in toto eſt.

Ad alterũ locũ Ariſt. Ad alium locum dico, quòd ſenſus non ſolum eſt in corde, ſed præcipuę dicitur trahere originem a corde: & quamuis in ſolo eſſet corde, non ob id anima in ſolo corde ſecundum ſuam ſubſtantiam eſſet, ſunt enim aliæ potentiæ, quæ in alijs partibus ſunt, in quibus neceſſe eſt animã ineſſe.

Ad aliũ locũ Ariſt. Ad alium locum dico, quòd non eſt ſimilis Intelligentia animę omnino. Nam intelligentia eſt ſolum motor orbis, quare non eſt opus, quòd ſit in toto orbe. At anima eſt ſimul forma, ideoque debet eſſe in toto corpore, quamuis ſecundum potentiam motiuam ſit in aliqua parte determinata.

Ad 2. arg. Ad ſecundum argumentum concedo: quòd ſunt aliquæ potentiæ, quæ non ſunt in toto corpore, ſed nõ ſequitur, ꝙ anima non ſit in toto: quia illæ tales potentiæ non ſunt in ſola anima, ſed in coniunĉto poteſtque eadem anima exiſtens in toto corpore, in quibuſdam partibus habere aliquas potentias, in alijs verò alias imo cum in omnibus partibus non deſit potentia animæ, ſequitur quod in toto erit animal.

Ad tertiũ dico, quod eſt duplex materia Prima, & ſecũda. Prima eſt, in qua primò recipitur res: ſecũda eſt, quę primam componit. Materia prima animæ eſt corpus organicum, ſecunda partes ſimilares, quæ organã componunt, in utraq; autem eſt anima. Cum autem dicitur corpus organicum eſſe materia animæ, ſermo eſt de prima, & proxima. *Ad 3.*

Adquartum dico, quòd forma non denominat niſi materiam proximam, & primam: talis autem eſt corpus organicum, ob id non quæuis pars dicitur animal; aliquo tamen modo denominatur: nam quælibet particula animalis dicitur anima ta aliquo ſaltem modo: quædam quidẽ ſenſitiuæ, quędam uegetatiuæ, quędam ſaltem quãtum ad eſſe mixti ſimpliciter ab anima eſſe accipiunt, & hoc ſufficit. *Ad 4.*

Vtrum omnis anima ſit indiuiſibilis. Quaſt. V.

Ardua hæc eſt quæſtio & difficilis. Primò autem eſt ſenſus quæſt. exponendus. Igitur, prout ad præſens ſpectat, tripliciter põt aliqd eſſe diuiſibile. Primò in partes eſſentiales ſicut in materiam, & formam genus, & differentiam. Secundò in potentias, & uirtutes ſuas. Tertiò in partes quantitatiuas, & integrantes. *Nota titu[lum] quæſtioni[s] ſenſum.* *Tribus mo[dis] aliqui[d] dicitur di[u]iſibile.*

Nec de his omnibus modis eſt difficultas. Nam animam eſſe indiuiſibilẽ eſſentialiter phyſice certum eſt: nõ enim componitur ex materia & forma. Eſſe uerò diuiſibilem metaphyſice, dubium non eſt, cum habeat gradus eſſentiales, ex quibus & genera & differẽtiæ ſumũtur, Vnde nõ bene dixit Iandu, q 7 qui eam nullo modo eſſe totum eſſentiale affirmauit, cum *De qua a[n] uiſibilitat[e] animæ, ſi[t] quæſtio, & controuerſia.* *Reprehẽſio Iandunt.*

tamen

tamen certum ſit, compoſitum habere eſſ ſentiam cum non ſit purus actus.

Similiter non eſt difficultas de diuiſibilitate ſecundum potentias. Certum enim eſt, animam quamuis vnam, in ſua ſubſtãtia multas habere virtutes, ac poteſtates. Sed de partibus ſecundum quantitatem difficultas eſt.

Nota 2. tripliciter aliquid eſt diuiſibile ſecũdũ quãtitatem. Vbi iterũ nota, quòd tripliciter eſt aliquid ſecundum quantitatem diuiſibile. Vno modo per ſe primo, puta, quod rõne ſui & nõ alterius extẽſionis partes habet, & ſic ſola quantitas diuiſibilis eſt. Altero modo per ſe ſecundo, quod nõq̃dem
1 ratione ſui, ſed rõne alterius, quod tamẽ in eo eſt primò, diuiſibile eſt, ſicut ſubſtantia corporea & compoſita? hęc enim ratione quantitatis diuiſibilis eſt, tamen quantitas in ea, ut in primo ſubiecto reci-
2 pitur. Tertio modo eſt aliquid diuiſibile per accidens, quia eſt ſimul cum eo, quod per ſe diuiſibile eſt: ſicut albedo dicitur diuiſibilis per accidens, quia eſt in ſubiecto habente partes. Hoc etiam modo forma ſubſtantialis dicitur diuiſibilis per accidens ad compoſiti diuiſionem.

De qua diuiſibilitate ſecũdũ quãtitatem ſit quæſtio, ẽſus q̃onis. Aduertendum igitur quod non quærimus, an animalis diuiſibilis per ſe primo, nec per ſe ſecundo: nec enim eſt anima quantitas, nec compoſita ſubſtantia phyſica: ſed tantum quæritur, an ſit diuiſibilis per accidens.

Vt ſit ſenſus: Sicut albedo, quę eſt in tota manu, ſic habet partes, vt quod eſt in vno digito albedinis, nõ ſit id, quod ẽ in alio: & tota albedo, nec ſit in uno digito ꝑ ſe, nec in altero, ſed in utroque ſimul: ita ẽt aĩa ſic ſit in toto corpore, ut quod aĩæ eſt in manu, non ſit id, quod eſt in capite, & hoc non ſit aliud: ſic enim erit tota anima in toto corpore, & pars in parte corporis.

Quòd ſi aliter ſe habet, & ſit ita, ut id prorſus, quod eſt in manu, ſit in capite aliiſq; corporis partibus, tunc anima dicetur indiuiſibilis omni modo, & tota in toto, & tota in qualibet parte corporis. Secus uerò erit diuiſibilis per accidẽs atq; hoc quidem de omni anima quærimus, & hic eſt quæſtionis ſenſus.

Scito autem eſſe quatuor ſententias hac de re; quarũ duæ ſunt extremæ, duæ verò medię. Prima extrema & erronea ẽ cuiuſdam dicti Hierardi: omnes animas, etiam rationalem eſſe diuiſibiles ad ſenſum expoſitum. Nec multum diſſentit ab hoc Iandu. 3. de anima, q. 5. qui ſola fide, dicit ſe tenere rationalem animã eſſe formam, & indiuiſibilem, lib. etiam 1. qu. 7. omnem formam in materia ſimpliciter putat eſſe diuiſibilem. Pompon quoque lib. 1. de nutritione, ca. 11 putat ſecundũ Philoſophiam omnem animam diuiſibilem. ſolaq; fide tenet eſſe indiuiſibilem, rationalem. *Prima opi. erronea Hierar. etc. oẽs aĩas etiam rõnales eſſe diuiſibiles, aut ſaltem per ſolã fidẽ de rõnali credi eſſe formã, & indiuiſibilẽ nõ uero per philoſophiã.*

Eſt aũt pro horũ erronea ſnĩa argumẽtum primũ. Omnis forma recepta in ſubiecto quanto, eſt diuiſibilis: Omnis anima informans eſt recepta in ſubiecto, & materia quanta, ergo omnis anima eſt diuiſibilis. Conſequentia eſt certa cum minori. Maior probatur. Omne enim, quod recipitur, ad modũ recipientis recipitur: ergo quod in quanto recipitur, quãto co extenditur. *Primũ pro hac erronea ſnĩa argu.*

Probatur ſecundo. Subſtantia compoſita, ſcilicet homo, eſt, quod recipit quãtitatem, ſed homo non eſt aliud, quam partes ſimul ſumptæ, ſcilicet corpus, & anima ergo anima ſimul quãtitatem recipit, & ſic diuiſibilis eſt, aliter ſola materia reciperet quantitatem. *2. Arg.*

Præterea tertiò, Quicquid identificatur cum extenſo, eſt diuiſibile at rationalis anima identificatur cum ſenſitiua, & uegetatiua, & hæc cum forma corporeitatis, quia non eſt niſi una forma in uno compoſito: ſed talis forma eſt diuiſibilis, ergo & anima. *3. Arg.*

Præterea quartò. Quia pars hominis abſciſſa uiuit, quamuis parum: mouetur enim abſciſſa manus: & linguas ſcilicet Pauli locuta eſt in abſciſſo capite, ergo anima rationalis etiam diuiſibilis eſt: ꝙ ſi hæc eſt diuiſibilis, etiam aliæ erunt. *4. Arg.*

Altera eſt oppoſita ſententia eorũ, qui omnem animam etiam plantarum, putãrũt eſſe indiuiſibiles, & hoc habet Marſi. Ficin lib 6. Theolog. Platonis, & de hoc idem refert ex Plato Ploti & Porphyrio. Idem uidetur dicere Simplicius 1 animę tex 47. & de animalibus, & in hoc ſecũdo lib tex. 20. de plantis, ubi dicit, quod in ramo non mouet anima, ſed eſt in potentia proxima, ut ſi plantetur, producatur anima. Idem habet Caie. Thien in pręſenti, *2 Opi. Marſil et aliorũ oẽs aĩas eſſe indiuiſibiles.*

& Hugo

& Hugo Senen quem citat.Pompo. cap. 1o.dicitque eſſe modum rationabilem dicendi. Hi igitur omnes ſunt in hac ſententia.

1. Arg. pro hac 1. Opin. Argumēta ſunt duo, alterum ſumitur ex augmētatione. Cum enim accedit nutrimentum, vel producitur noua particula animæ in illo nutrimento, vel non, ſed quæ fuit in materia proxima, ſimul illam informat. Si noua producitur, iam tunc impropria eſt augmētatio, & per additionem: ſic enim ignis augetur, quia comburit lignum, ac ſibi unitur. Si autem detur alterum, ſequitur, quòd eſt indiuiſibilis: non enim poteſt una eademque anima ſimul informare, & materiam quam habebat, & alteram, niſi ſit indiuiſibilis, & tota in qualibet parte.

2. Arg. Alterum argumentum eſt D. Auguſt. lib de immortalitate animæ, cap. ultimo. Vermis, ſi pūgatur in cauda, ſe totum mouet: eo quod aīa, quæ eſt in cauda, illa eadem eſt in toto corpore, & ſic indiuiſibilis eſt Hæ itaque ſunt duæ extremæ ſententiæ.

3. Opin. media S. Thō. etc. aīas perfectorū aīaliū, et rōnalem eſſe indiuiſibiles, reliquas diuiſibiles. Tertia eſt media; putat enim animam plantarum, & imperfectorum animalium eſſe diuiſibiles, animam autem rationalē & perfectorum animalium eſſe indiuiſibiles.

Et huic ſentētia fauet Ariſt. de ſenec. cap. 1. ubi poſtquam dixit, animas imperfectorum animalium eſſe ſingulas diuiſibiles, unam actu, plures potentia, ſubdit quod in animalibus probè cōſtitutis, anima eſt quam maximè fieri poteſt una, & ſimplex. Hanc opinionem ſequitur Diu. Tho. 1. p. q. 76. ar 8. & Thomiſtæ omnes, inter quos eſt Herueus 1. ſent d. 8. qu. 4. & alij.

Rō Caiet. Nota tripliciter ſe habent forma ad materiā Caiet. p. p. loco allegato uolens reddere cām opinionis, notat tripliciter ſe habere formas ad materiam aliquam, quam informant,

1 Primo quædam ſic recipiunt aliquam totam materiam, ut ęquè primò reſpiciāt partem illius, quales ſunt inanimatorum, formę ſcilicet elementorum, & miſtorū, quæ ita primò ordinantur, & recipiūtur in aliqua materia, ut poſſit recipi in parte illius: & rō huius eſt, quia diſpoſitio tota neceſſaria ad talem formam eſt in tota illa materia, & in quauis parte: ut diſpoſitio ignis formæ, calor eſt, qui tā primò eſt in materia aliqua magna, ſicut parua, quia in utraque poteſt eſſe ut octo.

Quædam aliæ formæ ſunt in oppoſito extremo, qui ſic habent ordinem ad aliquam totam materiam, ut nullo modo reſpiciant partem: quod prouenit ex perfecta diſpoſitione, quam tales formę petūt qui nō poſſunt inueniri. niſi in tota ſimul illa materia, non autem in parte, & huiuſmodi ſunt anima rōnalis, & animę perfectorum animalium: hę enim nō ſunt niſi exiſtente tali diſpoſitione, quę nō eſt niſi in tota ſimul materia.

Aliæ formæ ſunt medię, quę ſic reſpiciunt aliquam materiam, ut nō æquè primo reſpiciant partem, ſicut primæ nec prorſus totam materiam tantum reſpiciant, ſed aliquo modo & minus principaliter partem reſpiciant, eo quòd nō ſunt tam perfectæ, nec tantam petunt diſpoſitionem in materia: huiuſmodi ſunt animæ plantarum, & animalium imperfectorum.

Ex hoc uult Caiet. quòd primę formæ quia reſpiciunt aliquam totam materiā, & partem ęquè primò, quòd ſint indiuiſibiles in illa materia, ut pars formæ reſpiciat partē materiæ, ita ut poſſit ſeparata per ſe eſſe. Similiter & tertię, quia reſpiciūt aliquo modo partem materiæ, ut extenſæ, tamen, quia æquè primò non reſpiciunt illam partem, non poſſunt in illa ſola multū permanere ſeparata, at alię formę, quę nullo modo reſpiciunt parte, nō ſunt extenſa, ſed in tota materia totæ, & totæ in qualibet parte. *ex dictis infertur concluſio.*

Reÿci hæc rō Caiet. 1 Hæc ratio Caietani mihi nullo modo placet, nam ſolum colligi poteſt ex hoc, quòd animæ perfectorum non ſint ſic in materia, ut in qualibet parte diuiſæ poſſint perſeuerares, non tamen ꝙ illic non ſint extenſæ, non enim quia in partibus diuiſæ non manent, unde colligitur eſſe indiuiſibiles: nam in minimo naturali aquæ forma extenſa eſt, non tamen manebit in partibus diuiſis defectu quātitatis: ita illæ animæ non manent defectu diſpoſitionis, prius tamen erant extenſæ.

2 Imo, potius ſequitur oppoſitum illius, quod pretendit. Si enim elementi forma ſic reſpicit aliquam materiam totam, ut æquè primò reſpiciat partem illius, ꝑfe-

ctò

ctò erit in tota materia, etiam in qualibet parte tota, quia omnia æquè primò reſpicit: & ex oppoſito, formę, quę non reſpiciunt partes æquè primò materiæ, non erunt totæ in partibus.

4. Opin. Aegidii, Apo. etc. omnes animas præter rationalem eſſe diuiſibiles. Alia eſt vltima ſententia, quæ magis ad vnum vergit extremum; omnes animas eſſe diuiſibiles tam plantarum, quàm animalium perfectorum & imperfectorũ præter animam rationalem; hanc ſuſtinet Aegidius 1. Sent d. 8. 2. p. illius diſtinctionis 2. princip. q. 3 & Iandu. hic, q 7. & Apollinar q. 6. & Marſil. 1. Gen q. 10 & Alber. Saxo. 1. Gen. q 12. & Auerr. 8. Phyſ. com. 78. vbi omnem formam in materia putat diuiſibilem, quamuis non exiſtimet Intellectum eſſe in materia.

1. Concl. Circa huius difficultatis reſolutionem ſit prima concluſio. Anima rationalis, quã ſuperius eſſe verè formam probauimus, eſt indiuiſibilis, tota in toto corpore, & tota in qualibet corporis parte. Hæc eſt cõmunis Phyloſophorum, & habetur a S. Auguſt 6. lib. de Trinitate. cap 3. Sunt autem duo exempla, quibus hoc explicari poteſt. Alterum eſt Aug. epiſt. fundamenti contra *Declaratur exemplo.* Manich. ca. 16. Aſſimilat Deum eſſe in mundo, animæ exiſtenti in corpore quantum ad hoc. Deus enim totus in mundo eſt, & totus in qualibet parte, ita, vt quod hic eſt, ſit id, quod illic eſt: ita anima in corpore. Sed eſt differentia: Deus non informat mundum, ſed aſſiſtit, nec includitur in mundo: at anima informat corpus in ipſo quòd concluditur.

Alterum exemplum. Alterum exemplum eſt S. Tho. diſpu. de anima. q. 10 ad 18. argumentum, dicit, quòd ſicut Angelus eſt in tanto loco, vt nõ poſſit dici, pars eſt in hac parte, ſed in qualibet eſt totus: ita anima eſt in corpore: differenter tamen: quòd ille non informat, anima autem informat.

1. ratio. Atque ex his exemplis ſumitur primũ argumentum contra eos, qui naturaliter, id non poſſe conſtare dicunt. Si enim conſtat, ſubſtantias incorporeas eſſe, præſentesq; loco eſſe, totas quidem in toto, & totas in parte, profectò conſtabit in anima, quę poterit toti corpori indiuiſibiliter ineſſe quod enim repegnans hic alicui videtur eſſe, etiam eſt in intellectualibus ſubſtantijs circa pręſentiam in loco.

2. ratio. Sit ſecundum argumentum. Si anima eſſet diuiſibilis, ſequeretur, qđ eſſet mortalis: ſed conſequens eſt falſum, etiam ſecundum veram Philoſophiam: ergo anima rationalis non eſt diuiſibilis.

Probatur ſequela. Sit anima extenſa per corpus, & habeat partem in parte: abſcindatur manus, peto de parte animæ, quæ erat in illa manu, Vel eſt retracta ad materiam proximam antecedentẽ: & hoc eſſe nõ poteſt Impoſſibile enim eſt, quòd duæ partes diſtinctæ formæ ſimul informent eandem materiam: & pręterea, quia non poſſent vnum fieri, cum non ſit talis modus excogitabilis, quo fiat vnum per ſe: debet ergo recedere cum manu Petam an illa ſit mortalis, vel non. Dicere eſſe immortalem, & ex vna animę rationali fieri duas immortales, imò innumerabiles ſecundùm innumeras diuiſiones, quæ fieri poſſunt, eſt adeò abſurdum, vt impugnatione non egeat.

Si autem omnes particulæ mortales ſunt, cum ſint omnes eiuſdem rationis, *3. ratio.* erit tota mortalis. Hoc argumentum puto habere multum roboris & concludere.

Sit tertium argumentum, quod ex hominis augmentatione, & diminutione ſumitur. Sequitur enim ſi extenſa eſt, quòd in augmẽtatione noua anima ſemper producitur in nutrimento, & aliqua pars in diminutione deſtruitur, atque ita eadem, q̃ ſuperius deducebamus, incõmoda ſequerentur, & præterea, debemus fateri, quòd anima rationalis educitur de potentia materiæ: quòd ſi non educitur, ergo noua pars, quæ producitur, non poterit contineri cum præcedenti, ſicut nec duæ animæ duorum hominum.

Et ſi in diminutione corrumpitur, ſequitur, quòd poſt multum tempus, & aſſiduam diminutionem homo amittit animam rationalem, quam habebat, & habitus ac ſcientias, quæ in ea erant: quæ omnia ſunt abſurdiſſima & impoſſibilia. ergo anima non eſt diuiſibiliter exiſtens in corpore.

Sit quartum argumentum ex cognitione vniuerſalis. Intellectus enim cognoſcit *4. ratio.* vniuerſale abſque figura, loco, quantitate: ergo eſt omnino indiuiſibilis. aliter enim, ſi eſſet extenſus, per ſpeciem extenſam intelligeret: at ſpecies extenſa non poteſt repræſentare niſi rem extenſam &

in loco. Et hoc eſt argumentum primum.

5. ratio. Quintum eſt. Intellectus cognoſcit, quod eſt in ſenſu communi, & imaginatione, ac memoria ſenſitiua, ac omnia inter ſe comparat. ſi ergo eſt extenſus per illa tria organa, ita ut pars quæ eſt cum ſenſu communi, non ſit, vbi aliæ ſunt, impoſſibile eſt iudicare ſimul de iſtis: quia iudicium non eſt niſi ab eo, quod omnia cognoſcit: ergo fateri oportet, quod Intellectus eſt prorſus idem in ſenſu communi, & imaginatione, & per totum corpus, ita, vt quod hic eſt, ſit illic, & in quauis parte. Iſta ratio eſt Simpli. & Philopo 1. de anima, tex. 47. & ſumpta eſt ab Ariſt.

2. concl. *1. ratio.* Secunda concluſio. Mihi eſt probabilius, omnes alias animæ perfectorum ac imperfectorum animalium eſſe diuiſibiles. Hanc mihi perſuadeo: quia omnes educuntur de potentia materiæ quantæ. Omnis autem forma educta ex potentia materiæ quantæ, per accidens eſt quanta: aliter enim tota educeretur ex qualibet parte materiæ: quod eſt inimaginabile. Tota enim de tota, & pars de parte educitur, ſicuti albedo à ſubiecto.

Confirmatio. Imò hæc eſt potiſſima uia reſpondendi, & occurrendi dubijs circa indiuiſibilitatem animæ rationalis, niſi quia non eſt educta de potentia materiæ.

Confirmatio. Adde etiam, quod nulla prorſus eſt ratio, quare magis probetur indiuiſibilitas animarum in perfectis, quam in imperfectis animalibus.

2. ratio. Secunda ratio Præterea: actio qua quælibet anima propter rationalem producitur, eſt diuiſibilis quia in quanto eſt: ergo & anima: non enim actio à termino diſtinguitur, niſi ratione ſola. Eſt autem notatu dignum hoc argumentum ad concluſionis probationem.

3. concl. Sit tertia concluſio. Animæ perfectorũ animalium aliquo modo ſunt indiuiſibiles. Aduertendum autem, dupliciter formam diuidi poſſe. *Nota dupliciter formã poſſe diuidi.* Vno modo in partes, quæ diuiſæ premaneant, quomodo diuidi poteſt in partes, quæ non conſiſtant, ſed diuiſione corrumpantur. ſicut ſi minimũ naturale aquæ diuidetur, vtique forma aquæ non maneret in partibus.

Explicatur & redditur ratio concluſionis. Hoc eſt igitur diſcimen inter animas perfectorum, & imperfectorum animalium: quod perfectorum animæ diuiſæ non conſiſtunt in partibus, ſed diuiſione corrumpuntur, ac ob id indiuiſibiles dicuntur. Et hoc voluit indicare Ariſt. de ſeneƈt. cap. 1. non tamen quòd non eſſent extenſæ, at imperfectorum animæ diuiſæ conſiſtunt in partibus per aliquod tempus, plantarum autem conſiſtunt, & iterũ ad perfectionem reducũtur: fit enim ex ramo arbor. & hic eſt ſenſus propoſitæ concluſionis.

Dubium. Dubitabis. Quare ex ramo abſciſſo fit alia ſimilis arbor: at ex parte abſciſſa animalis, non fit iterum ſimile animal.

1. Solut. Reucitur. Iandu. q. 6. & alijs reſpondet: quia anima in ramo durat plus temporis, quia minorem requirit perfectionem, quam anima animalis, quę citò recedit. Hæc reſpõſio non mihi videtur rei difficultatem euacuare: nam ego petam, Quare abſciſſa manus nunquam reparatur, cum tamen in corpore reliquo multum temporis maneat anima.

2. Solut. Sciendum igitur, quòd in animali ſunt partes, quæ non niſi ex ſpermate per virtutem ſeminalem fabricantur, ut diximus 1. Gene. & hæ non reparantur per humidũ nutrimentale. vnde abſciſſæ ſemel, non reſtaurantur: At plantæ ex ſemine non niſi paucas partes habent ramos enim ex nutrimento habẽt: ob id reparare pñt ipſos.

3. Solut. Tertiò dici poteſt, hęt reparari poſſe, quia habent ſeminalem virtutẽ ſparſam, & vim fructus, & fętus producendi vndequaq; per omnes ramos: non ita animalia ſed in quadam parte tantum vim generatricem ſortiuntur.

4. Concl. Sit quarta concluſio Eſſentia animæ, in qualibet parte eſt tota: non ſolum animæ, ſed etiam cuiuslibet formę accidentalis, & ſubſtantialis.

Ratio concluſionis. Quælibet enim particula albedinis habet eandem naturam, & definitionem cũ tota, & quælibet etiam pars formæ, ſimiliter & animæ: & hinc eſt, quod quælibet particula eſt principium vegetandi, & ſentiendi, ſi fuerit ſenſitiua: eſt enim ſimilaris forma ex his habetur reſolutio huius quæſtionis.

Solutio argumentorum primæ opinionis erronea. Supereſt modo ad argumenta eorum, quæ dicunt etiam animam rationalem eſſe diuiſibilẽ, reſpondere. Sed pro ſolutione aduertendũ primò, quòd aliquid eſſe tale dupliciter contingit. Vno modo formaliter,

1. Nota. dupliciter aliquid eſſe tale.

maliter, altero modo uirtualiter. V. g. corpus per albedinem formaliter eſt album: at albedo nō eſt alba, niſi uirtute, & poteſtate, quia album fecit. Sol. non eſt formaliter calidus, ſed uirtualiter: denique quicquid poteſt facere, quod alterum facit, dicitur eſſe in uirtute illud. Vnde fit, ut, quamuis aliquid non ſit, niſi unum formaliter, poſſit tamen eſſe multa uirtualiter & in poteſtate, quia poteſt, facere, quæ plura faciunt.

2. Nota, poteſtatis formarum ordinem.

Aduertendum ulteriùs: quòd iſte eſt ordo uniuerſi, quod quę perfectiores ſint formæ, poſſint ſimul, quæ poſſunt inferiores, & aliud quid. Cum autem animæ ſint formæ ſuperiores alijs, faciunt quæ aliæ faciunt, & aliud quid.

Vnde ſicut forma totam informat materiam, ita & anima: & inter has animas, rationalis, quę nobiliſſima eſt, uirtute includit omnia, quę in alijs ſunt, eſt enim principium ſentiendi, & uegetandi, & cōponendi ſubſtantiam compoſitam, eſt enim una in ſubſtantia, in uirtute multa, ut optimè explicat Auguſt libro de ſpiritu, & anima.

Illatio ex dictis, quō ſit de aliqua re philoſophandū, quæ eſt virtute multiplex.

Ex hoc ſequitur unum maximè notandum, quòd cum aliquid eſt tale in uirtute, nō eſt philoſophādum de eius ſubſtantia, ac ſi eſſet illud formaliter. Vnde ſi anima informat, ſi componit ſubſtantiam corporeā, non ſtatim eſt argumentum, quòd prorſus eodē modo ſe habeat, ſicut & alię formæ, quę animæ non ſunt. Cumque anima rationalis ſit omnium nobiliſſima forma, non ſtatim erit, ſicut & aliæ formæ, diuiſibiles, uirtute enim *facit*, quod aliæ, tamen modus ſubſtantiæ non eſt idem, ut magis declarabitur *in* ſolutione ſingulorum argumentorum.

Ad 1. arg.

Ad primum, neganda eſt illa maior. Nō enim omne, quod eſt in materia quinta, eſt diuiſibile, niſi id quod eſt principiū primum recipiendi quantitatem, ſcilicet ipſa materia, compoſitum enim per materiam recipit quantitatem, at nō omne, quod quocunque modo eſt in quanto, eſt diuiſibile. aliter Deus in mundo exiſtēs & Angelus in loco, diuiſibiles eſſent.

Hoc autē eſt neceſſarium omni exiſtēti quocumque modo in quanto, quod ſit præſens, & ſit per totū illud, & ſic anima eſt in toto corpore. Quod autem ſic ſit in quanto, quòd pars ſit in parte: hoc non eſt de natura eius, quod eſt in quanto, niſi accedant aliæ cauſæ, puta, quòd ſit principium primum recipiendi quantitatem, vel ſit eductum de potentia quanti, qualis non eſt anima rationalis.

Vt igitur dicatur recipi ad modum recipientis, ſat eſt: quòd ſit in ipſo toto, ac ſi eſſet diuiſibilis, quamuis non ſit diuiſibilis, eſt enim talis uirtute, ſed non formaliter ſcilicet extenſa. Et hæc ſolutio eſt notatu digna.

Ad 2.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd tota ſubſtantia compoſita eſt ſubiectum proximum quantitatis, ex hoc tamen non ſequitur, quod anima rationalis ſit diuiſibilis per accidens, ſed quod ſit in tota materia, ac ſi eſſet diuiſibilis, & ita ſe habet non enim eſt indiuiſibilis, ita ut ſit in puncto, ſed eſt in tota materia indiuiſibiliter tamen, ſicut Angelus toti alicui loco. Totum autem ſicut ſit rationale ratione animę, ita ſit extenſum ratione materiæ extenſæ.

Ad 3.

Ad tertium ſolutio eſt facilis, anima enim rationalis eſt idem quoad ſubſtantiam, cum corporeitatis forma, & uegetatiua & ſenſitiua, hę cum corporeitatis forma non ſunt diuiſibiles in homine, non enim ſunt formaliter, ſed in uirtute, & poteſtate animę rationalis, quę facit, quod alię omnes formę faciunt.

Ad 4.

Ad quartū Albertus Mag. ſumma de homine. q. 2 ar. 3. dicit, quòd motus partium quarundam in animalibus perfectis, pręſertim in homine (abſciſſa enim manus, mouetur) non prouenit ab anima, ſed a uirtute, & ſpiritu relicto ab anima. V. g. cum quis proijcit lapidem, lapis mouetur, & quieſcente iam proijciente: quia manet impetus impreſſus. Ita ſimiliter ſpiritus, & calor ſunt uelut impetus, quo anima mouet partes, anima non relicta in manu, mouetur manus a ſpiritibus manentibus.

Obiectionis ſolutio.

Quòd ſi dicas Idem poſſet dici de imperfectis animalibus Reſpondet non ita eſſe: quia in his durat per multum temporis, quod non poſſet eſſe, niſi ibi eſſet anima, & propterea uidentur habere tactum, ſi enim pungantur, refugiunt.

Nota.

Aduertendum tamē, quod ſunt aliqui motus, qui non poſſunt tribui cauſæ na-

 turali.

turali. Quòd enim abſciſſum caput Sācti Pauli locutum ſit, miraculum fuit, nec crederet Ariſt. naturaliter fieri poſſe. Ipſe enim 3 de partibus. cap. 10 dicit ictu traiecta præcordia riſum attuliſſe veriſimilius eſt, quàm quod referunt de capite, quòd abſciſſum ſit locutum: ubi aſſerit, id fieri non poſſe.

Non tamen negare oportet, quòd ablato capite manere poſſit anima in reſidua corporis parte per aliquod ſpatium tēporis: nec tunc quod reſiduum eſt, ablato capite, dici debet pars, ſed imperfectum, quod Ariſt. vocat Colobon, ſcilicet Metaph. cap. 1.

Quorundā ſentētia de aīaliū imperfectorū ſectione.

Hic etiam aduerte, quòd in parte animalis imperfecti, ſecundum aliquos, non manet pars animę, quę erat ante, ſed dicit quod corrumpitur, quę erat ante, & duæ de nouo producuntur, in una parte vna, & in altera altera: ſicut cum diuiditur linea, corrumpitur punctum continuans, & duo de nouo producuntur cum vtraque parte. Hoc dicit Caiet. Thien. & Marſi. Fic. ut defendant animas eſſe indiuiſibiles; non enim diuiditur pręcedens, ſed corrumpitur, & in ſingulis partibus, alię de nouo producuntur.

Circa ramum autem plantæ, Simplicius dicit, quod ibi non manet anima, ſed diſpoſitio proxima ad animam.

Reiicitur hæc ſnia.

Sed omnia iſta apertè ſunt contra Ariſto. qui animam eſſe diuiſibilem putat, &
1 poteſtate eſſe plures, non quòd fiat productio de nouo, ſed per ſeparationem ſolam, quomodo lignum vnum eſt plura potentia, non quòd partes generentur per diuiſionem, ſed ſeparatione facta ſint ꝑ ſe: & oppoſita Philoſophia eſt figmentū.
2 Quis enim capit vnico inſtanti per ſolā diuiſionem produci multas animas realiter diſtinctas de nouo, & antecedentem corrumpi? Sic igitur patet ſolutio ad argumenta primæ opinionis.

Ad arg. 2. opinionis. Ad 1.

Ad alia duo alterius opinionis reſpondetur, & quidem ad primū ſatis diximus. 1. de Gener. Quamuis enim in uiuentib. præter hominē noua pars formæ producatur in nutritione, non ob id augentur vel nutriuntur ſicut inanimata: illa enim per intus ſuſceptionem, & ad omnem differentiam per ſe nutriuntur & augētur: & in hoc differunt, habentque uirtutem internam attractiuam, & auctiuam. Imò Ariſt. volens probare tex. 14 plantas augeri, ſicut viuens, non aliter probauit quam, quia ſecundum omnes poſitiones augentur.

Ad ſecundum dico, quòd ille motus totius prouenit, quia tota anima continua eſt, & dum mouetur vna pars, ſcilicet cauda, totum moueri poteſt, ſicut cum unā ligni partem moueo tangendo, mouentur reliquę ob continuationem.

Ad 2.

Et præterea, per ſympathiam poſſunt etiam aliæ partes condolere, vel etiā per influxum quendam doloris communicatum ad alias partes vel doloris cognitionem. Sed de his poſtea dicemus: ad quæſtionem autem dicta ſunt.

Caput Tertium.

Potentiarum autem animæ. Tex. XXVII.

De potentijs animæ, & animatorum gradibus.

CVm uitæ operationes, ac potentias non oīb. ineſſe ſuperius dixiſſet, ſed quibuſdam oēs, alijs aliquas: nunc diſtinctè hoc docet, & præſertim de potētijs. Primum aūt numerum ipſarum conſtituit, docens eſſe quinque, puta, vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, loco motiuum, & Intellectiuum. Secundum has potentias conſtituit quatuor animatorum gradus, qui ſuperius conſtituti ſunt, quantum ad operationes. Primus eſt, in quo ſolum eſt vegetatiuum, & iſtę ſunt Plantę. Secundus gradus eſt eorum, quibus ineſt vegetatiuum, ſimul etiam ſenſitiuum, & appetitiuum: eſt autē iſta potentia appetitiua ſimul coniuncta cū ſenſitiua. Non eſt. n. ſenſitiuum, quod non ſit appetitiuum, ob id non facit nouum gradum.

Quinque eſſe potentias animæ vegetatiua & ſenſitiua. Quatuor aiatorum gradus. 1. Gradus. 2. Gradus. Appetitiua potentia ſimul eſt cū ſenſitiua, & omnino facit diſtinctum gradū. Suppoſitio diuiſionis appetitus.

Quòd autem appetitus ſit ſemper cū ſenſu, duplici probat ratione, facta prius diuiſione ipſius appetitus. Eſt enim quidam rationalis, & dicitur voluntas: eſt alter ſenſitiuus, cuius duplex eſt genus. Concupiſcibilis, & Iraſcibilis, quos vocat iram, & concupiſcentiam: quos ſuperius declarauimus. Hic autem de ap-

petitu

petitu ſenſitiuo loquitur: cum hoc enim eſt ſenſitiua potentia.

1. Ratio. nectitur. Hoc præmiſſo, facit priorem rationem quæ poteſt ſic componi. Quibuſcunq; ineſt tactus, ineſt voluptas, & dolor, at quibus ineſt ſenſus, ineſt tactus: ergo, quibus ineſt ſenſus, ineſt voluptas, & dolor: ſed talia ſunt appetitus, vt notum eſt: ergo quibus ineſt ſenſus, ineſt appetitus. Maior patet. Nam tactus eſt doloris, & voluptatis. Minor etiam patet. Nam tactus eſt ſenſus neceſſarius: nulli enim ineſt ſenſus, cui non tactus.

Not. Auicēnæ doloris definitionē. Aduerte circa doloris naturam. Auicen. Fen 2. doctr. 1. cap 19. dicit dolorem eſſe ſenſibilitatem contrarij. Vocat ſenſibilitatem ſenſationem: tactus vocat contrarium, quod eſt vehemens, ita, vt diſſoluat temperiem: talis enim contrariæ qualitatis actiuæ, quæ tactus fit, dolor eſt.

Doloris cauſa. Ponit duas doloris cauſas: altera eſt cōtraria qualitas fortis, altera ſolutio continui. Partes enim naturalis corporis ſenſitiui habent quandam continuationem in ſe naturalem, cuius ſolutio efficit dolorem, has duas cauſas Galen. lib. 1. de locis affectis, cap. 2. vocat ſpecies.

1. Sentētia. Auicenna tamen reprehendit Galen. *2.* qui lib de ſimptom. cap 6 non aliam cauſam poſuit doloris, quam continui ſolutionem. Concili. diffe. 76. varias in hoc Medicorum ponit factiones.

3. Mihi videtur dicendum, doloris cauſam non ſolum eſſe contrarium, nec ſolam ſolutionem continui, ſed ſimul vtrunque, vt ſenſatio contrarij ſoluentis continuationem, vel ſolutionis inducentis contrariam qualitatem, ſit dolor. Nec oportet, quòd fiat ſolutio iſta continuationis perfectionem: ſat eſt, quòd fiat contractione, vel dilatatione partium, quæ fit calore diſtrahente, vel frigiditate comprimente: vtriuſque autem ſenſatio, dolor eſt, tamen formale obiectum, & cauſa eſt ipſum contrarium: hoc enim eſt tangibile. Solutio autem continuationis eſt velut materiale, & hac ſint ſatis de hac re.

Adhuc autem alimenti ſenſum.
Tex. XXVIII.

2. Ratio. Secundam facit rationem, qua appetitum ſimul cum ſenſu eſſe docet, & poteſt ſic ad formam reduci. Quibus ineſt ſenſus alimenti, ineſt appetitus: at quibus ineſt tactus, ineſt ſenſus alimenti: ergo quibus ineſt tactus, ineſt appetitus. Vlterius: Quibus ineſt tactus, ineſt ſenſus: ergo quibus ineſt ſenſus, ineſt appetitus. Maiorem probat, Quibus ineſt fames, & ſitis, ineſt appetitus: quia fames eſt appetitus calidi & ſicci: ſitis verò appetitus frigidi, & humidi. Sed quibus ineſt ſenſus alimenti, ineſt fames, & ſitis, vt notum eſt ergo quibus ineſt ſenſus alimenti, ineſt appetitus. Et hæc erat maior. Probat minorem illam, ſcilicet, quòd tactus ſit ſenſus alimenti. Senſus alimenti eſt, quòd ſentimus alimentum: ſed tactu percipitur alimentum: ergo tactus eſt ſenſus alimenti. Minor probatur. Nam alimentum eſt calidum, ſiccum, humidum, frigidum: horum autem tactus eſt.

Obiectionis ſolutio. Quòd ſi dicas. Alimentum eſt etiam coloratum; & odoriferum. Reſpondent, id eſſe per accidens: non enim nutrimur alimento, niſi vt mixtum eſt, quia vt talia ſumus, corrumpimur, & deperdimus ſubſtantiam, & ſic per talia reparamus.

Alterius obiectionis ſolutio. Quòd ſi dicas, Sapor eſt per ſe in nutrimento Reſpondent, quòd non eſt tanquā neceſſarium, niſi ut condimentum quoddam; natura enim in neceſſarijs, ad conſeruationem animalium, operationibus appoſuit delectationem quandam, qua ad exercitium inuitaret; & ſic in cibis appoſuit ſaporem. Quòd, ſi dici ſolet, Quod ſapit, nutrit; & res boni ſaporis, eſſe bonū alimentum. Id fit, quia ſapor oſtendit cōmiſtionem qualitatum temperatam, uel intemperatam, in qua per ſe conſiſtit nutrimentum, ſeu alimentum, & alimenti bonitas, uel malitia Perpende hos diſcurſus: ſic enim ſenſus Ariſt ordinatus uidetur, nec facile ex litera iſta eos ordinare poteris.

Dubium de fame, et ſiti. Solutio. Dubitabis de fame, Quomodo dicitur appetitus calidi & ſicci: quia non ſit etiam humidi & frigidi: ſed quia id, quo veſcimur,

mur, comparatione eius, quod putamus, eſt magis calidum & ſiccum.

Notandum itaque, quòd cum animalis ſubſtantia ſit in continua deſtructione natura prouidit, vt per nutritionem repararetur, aliquo modo recepto alimento & ſumpto ab externo; fame autem ſignificauit defectum talis alimenti. At quia nutrimentum erat graue & conſiſtens, vt non poſſit facilè prolabi per partes & vias arctas corporum; addit potum rerum fluidarum, quibus cibus deferatur per vias: & huic vſui eſt aqua, & potus, ſimul etiam, vt refrigeret calorem vehementem concoctionis. Et defectu huius potus excitatur paſſio, quæ dicitur ſitis, quæ eſt appetitus humidi & frigidi, præſertim tñ humidi.

Exactius autem manifeſtandum. Tex. XXIX.

Reijciuntur quædam, quæ non ſpectãt ad præſentem tractationem.

QVia aliqua de alimento dixerat, qđ non eſt præſentis loci diſcutere, remittit ſe in alium locum, vbi exactius de hoc dicetur: ſimiliter etiam de Imaginatione alibi dicetur, an inſit omnibus animalibus, vel aliquibus. Aduertendum autem, quòd loquitur de imaginatione perfecta, quæ eſt potentia ſenſitiua interior, habens organum in parte media cerebri. Hactenus de ſecundo gradu viuentium dictum eſt, quæ per vegetatiuam cum ſenſitiuo, & appetitiuo conſtituitur.

3. Gradus animatorũ

Tertium ſtatim ponit, qui eſt eorum, qui vltra prædicta habent potentiam motiuam ſecundum locum.

4. Gradus animatorũ

Et quartus eſt eorum, qui vltra omnia prædicta, habent cogitatiuum, & Intellectiuum: & in hoc gradu ſunt homines, & ſi quid eſt homini melius: quod dicit propter Intelligentias, & cęlos, quos Antiqui animatos crediderunt, quibus ineſt Intellectus potentia.

No. quid p̃ cogitatiuã, & intellectiuam intelligat Ariſt.

Aduerte, per cogitatiuum, diſcurſiuũ intelligi; & per intellectiuum contemplationem, non quòd ſint potentiæ diuerſæ, vna enim eſt potẽtia Intellectus: ſed hac res à phantaſia pendentes cognoſcimus: & dicitur cogitatiuum, vt dianæa, & res abſtracta, & dicitur Intellectus.

Not. contra Intellectum illum Auerroiſticum.

Vbi nota hic cõtra Auerroem. Si enim per intellectiuum intelligit Ariſt. humanam illam intelligentiam, nõ diceret Ariſtot quòd ineſt alijs ab homine. Præterea non computaretur inter potẽtias animæ, cum ſit ſubſtantia, cuius tamen oppoſitum facit Ariſt. Vide ergo quam manifeſtè ipſi Auerro Ariſtotelis textus aduerſetur Adde etiam, quòd cogitatiuũ Græcè eſt, διανοιτικον, quod eſt opus, & potẽtia mentis: venit à, νοῦς, quod mens.

Manifeſtum igitur eſt, quod Tex. XXX.

Quomodo ſe habeant animæ definitiones ad ipſam animam, quas ſimilitudine explicat.

ABſoluta definitione aĩæ in cõmuni, & ipſius operationibus, ac potentiis enarratis, diſtinctionem animarum venaturus, definitionem animæ, & ipſam animam comparat, ac exemplo explicat: dicitque, quod definitiones datæ animæ ſunt ſicut definitio figuræ in communi. Eſt autem ſimilitudo in duobus: Alterũ, definitio figuræ non eſt alicuius figuræ realiter abſtractæ ab omnibus, quæ in nulla particularium inſit: ita definitio communis animæ non eſt alicuius animæ communis, naturaliter abſtractæ à particularibus, qualem ponunt Idearum aſſertores.

Duplex error cauendus in definitione alicuius communis.

Alterum eſt, ſicut definitio communis figuræ eſt alicuius rationis cõmunis, quæ tamen inſit particularibus, nec realiter ſit ab eis ſeparata: ita etiam definitio animæ. Ex quo monet duos errores extremos cauendos. Alter eſt, uelle definitionẽ dare alicuius communis ſeparati, quod non ſit in particularibus. 1. Alter verò, velle ſtatim definire particularia, neglecta definitione communi. 2. Non enim vniuerſalia prorſus reijciuntur: ſunt enim, ſed non per ſe exiſtentia.

Not. Aduerſus eos qui definitionẽ animæ putant Analogam æquiuocam.

Ex hoc loco manifeſtè reuincuntur qui definitionem animæ putant analogam, & æquiuocam, vt nullam communem rationem dicat, cum tamen apertè dicat oppoſitum Ariſt. & fateatur eſſe cõmunem genericè; niſi velis dicere figuram eſſe æquiuocum, quam tamen Ariſto in prædicamento qualitatis, genus eſſe docuit. Solum ergo animæ definitio habet analogiã perfectionis, quia non aufert vniuocationem, ſed eſt in omni genere.

Similiter

Similiter autem ſe habent ei, quod eſt. Tex. XXXI.

Cōparatio aiæ cum figura. NVnc ipſam animam figuræ cōparat in alijs duob. Alterū eſt. Figuræ.n. cōſequenter ſe habent: eſt enim vna poſt alteram. Ita etiam & animæ: eſt enim ordo perfectionis inter eas: eſt enim uegetatiua omnium infima, poſt quā ſenſitiua eſt, ſupremum gradum continet intellectiua. Alterum eſt. Figuræ ſic ſe habent, ꝙ priores ſunt in conſequentibus, non actu, ſed virtute, & poteſtate, vt Trigonū in Tetragono, & Tetragonum in Pentagono, & ſic de alijs. Ita etiam eſt iu animabus vegetatiua enim eſt in ſenſitiua, non actu, ſed poteſtate: quia poteſt ſenſitiua præſtare operationes, quæ vegetatiuæ ſunt, & utraque eſt in Intellectiua.

Vnde dicit eſſe conſiderandum, qualis eſt anima inhorum unoquoque, quia diuerſam habent formaliter animam. In plantis enim eſt vegetatiua, in animalib. ſenſitiua formaliter, ſed virtute uegetatiua: in homine intellectiua formaliter, ſed uirtute aliæ duæ.

Not. contra ponētes plures aias in uno cōpoſito, & cōtra Auer. diſtiguentē cogitatiuā ĩ homine ſenſitiuā & intellectiuā. Vbi hæc notanda ſunt contra ponentes plures animas in uno compoſito realiter diſtinctas Nota etiam conrra Auer. quomodo diſtinguit hominis animam a ſenſitiua, docens eſſe tres animas, & in hominis anima eſſe uirtualiter duas: quod de cogitatiua illa intelligi non poteſt: eſt enim formaliter ſenſitiua, ſicut anima equi. aut alterius: tunc autem non oporteret tria genera diſtinguere.

Propter quam autem cauſam.

De ſingulis potentijs animæ, ac primo de uegetatiua incipit agere. QVod dixerat de operationibus uitę, puta, quærendā eſſe cauſam, ꝑpter quam ſeparentur hæ operationes ab alijs idem nunc de potentijs dicit, in quo ſe præparat, ut de ſingulis differat ordine incipiendo ab his, quæ ab alijs ſeparatæ inueniuntur, ſcilicet uegetatiuo.

Numerañt iterū grad⁹ aiatorū, ſed magis ĩ particulari diuiſo ſenſitiuo in tres. Nunc autem numerat iterum gradus, ſed magis in particulari numerato ſenſitiuo. Facit aūt quinque. Primus, eſt eorū quæ uegetatiuum tantum habent. Secundus eorum, qui habent ſimul ſenſitiuum, & hæc habeat uegetatiuum. Tertius eſt eorum, quæ habent alios ſenſus propter tactum, nam in ſecundo ſolus tactus computatur.

Et ſenſitiuorum alia quidem. Tex. XXXII.

QVartus gradus eorum, quæ ſuperaddunt motum ſecundum locum. Vltimus eſt eorum, quæ Rationem habēt, & intellectum, quod ſupra declarauimus, & uocat minima & ultima. Sunt enim homines dicti minimi, quia non diuiditur iam homo in ſpecies, Vltimi, quia eſt ſupremus corruptibilium rerum. *4. Grad.* *5. Grad.*

Dices, Quare iterum hi gradus numerantur? *Dubium.*

Reſpondeo, quòd aliter quam ante. Supra enim ſolum diſtributionem eorum ſecundum ſubiecta conſiderauit, hic autem quod a quo ſeparetur. *Solutio.*

Vnde de nouo docet, quòd poſteriora a prioribus non ſeparantur: bene tamen econtra. Vegetatiuum enim, quod nō ſit ſenſitiuum, non econtra. Similiter, habēs alios ſenſus, habet tactum, non econtra. Similiter habens Intellectum in mortalibus, habet reliqua, ſed non econtra, quod ob Intelligentiam dicit, in quibus eſt Intellectus purus abſque aliis Cum autem dixiſſet non omnibus ineſſe rationem, dicit quòd aliis animalib. retionis experti bus quibuſdam ineſt imaginatio, quibuſdam non, loquitur autē de perfecta imaginatione, de qua nihil modo dicimus, quia inferius de iſta erit ſermo in fine huius libri. *Quæ a quibus ſeparātur.*

De ſpeculatiuo autem intellectu.

Quid ſit ſpeculatiuus Intellectus. 1. Expoſit. PHiloponus, & alii, per ſpeculatiuū Intellectum, eandem potentiā cū ratiocinatiua intelligunt, ſed ratione diuerſā, ut Intellectus dicatur contemplatiuus ſecundū intellectionem eorū, quæ a phantaſmate non pendent, cuius conſideratio

2. Expoſit. Auer. putat per ſpeculatiuum Intellectum intelligi non Intellectum hominis, ſed Intelligentias ſeparatas, quarum cõſideratio phyſica nõ eſt. Vtraque expoſitio eſt bona, hoc tamen magis in quæſtione examinabitur.

Quo de animab. ſingulis diſſerendum. Diſtinctis igitur omnibus his potẽtijs, cõcludit unum, ſcilicet quòd cum de iſtis particulariter dictum fuerit, etiam dictũ erit de animabus in particulari: quę enim de potentis uegetatiuis dicentur, hęc animæ vegetatiuæ propria erunt, quæ verò de ſenſitiuis, ſenſitiuę: quæ autem de intellectiuis intellectiuæ pari modo.

An ſint tantum tria animarum genera. Quæſtio. VI.

EX his, quæ capite iſto diſcuſſa ſunt, tria genera animarum colliguntur, ſcilicet Vegetatiua, Senſitiua, & Intellectiua. Vt autem melius percipiatur hoc, ponũtur aliquot argumenta.

1. Arg. ad partem negatiuam. Primum eſt. Potentiæ fluunt immediatè ab anima: ergo penes numerum potentiarum genere debet ſumi genericus animarum numerus. Sed quinque ſunt potẽtiæ genere, ſcilicet: Vegetatiuum, Sẽnſitiuum, Appetitiuum, loco Motiuum, & Intellectiuum, ergo tot erunt animarum genera.

2. Arg. Præterea ſecundò. Saltem penes animatorum gradus ſumetur numerus animarum, ſed quatuor ſunt gradus animatorum, & uiuentium, ut ſæpè dictum eſt: ergo etiam quatuor erunt animarum genera.

3 Arg. Præterea tertiò Ita ſe habet anima hominis propria ad hominem, ſicut anima equi ad equum, & leonis ad leonem, & alterius ſpeciei ad ipsã: ſed iſtæ animę nõ faciunt nouum genus, aliter innumera eſſent animarum genera: ergo nec aĩa huminis faciet genus ab alijs duobus diſtinctũ.

4. Arg. Pręterea quartò. Anima hominis non comprehendit multas ſpecies ſub ſe ſicut vegetatiua, & ſenſitiua. ergo non eſt genus animę, genus enim ſpecies ſub ſe continet.

5. Arg. Præterea quinto Plantæ habent ſuum proprium appetitum: ergo non ſolum appetitiuum eſt in animalibus, & ſic erunt ſex potentiæ animæ, & non tantum quinque, ut dicit Ariſt.

1. fund. de aiarum numero, qui dupliciter ſumi põt. Pro horum reſolutione ſunt aliquot fundamẽta notanda. Primum eſt. Animarum numerus dupliciter ſumi poteſt, & vtroque modo ſumit S. Th. Vnus modus habetur a S. Tho. 1. p. q. 78. ar. 1. alter in præſenti capite.

1. Modus a priori. *Suppoſitio.* Prior autem eſt in hoc capite, & procedit ſuppoſito fundamento, animam eſſe formam quãdam eleuatam, & altioris naturæ, quam ſint formæ materiales, & corporeæ: & hoc notum eſt. Animata enim ſunt altioris generis, ac perfectioris, quã ſint inanimata corpora.

Numerus aĩarum ſumitur ſecũdũ modos, quo unius formæ eſſe eſt magis eleuatũ q̃ alterius. Ex hoc ſequitur, quòd ſecundum modos, quibus aliqua forma poteſt eleuari in eſſe, ſupra formas materiales, erit numerus animarũ genericus, Tripliciter autẽ poteſt una forma eleuari in eſſe. Quod vt intelligas, aduerte, quòd unum, & idem poteſt ſub triplici eſſe conſiderari, V. g lapis primò ſub eſſe naturali: & eſt illud, q̃d habet in ſe materiale ſẽſibile, & corruptibile. Secundo ſub eſſe prorſus intelligibili & immateriali, & ſic ſe habet prout repręſentatur in ſpecie Intellectus: illic enim non repræſentatur, niſi in uniuerſali abſtractus a loco, tempore, & accidentibus. 1
Tripliciter una forma poteſt eleuari ĩ eſſe. Tertio ſub eſſe medio, nec omnino materiali. & ſic ſe habet lapis, uel repræſentatur ſub ſpecie ſenſus: illa enim ſpecies nõ habet in ſe qualitates, & materiam lapidis, ob id aliquo modo immaterialis eſt: non tamen omnino, quia repræſentat lapidẽ in materia, & ipſa eſt in materia, ſcilicet in organo. Vide igitur triplex eſſe vnius: Iuxta hoc triplex eſt genus animæ. 2
Prima eſt itellectiua, quæ ob id eleuatiſſima eſt omnium ſenſibilium formarum; quia ipſa eſt, in qua res habet eſſe eleuatum, primum ſcilicet intelligibile: ſpecies enim illæ immateriales in ea eſſe habẽt. 3
Altera eſt ſenſitiua, ſecundum quam res habẽt eſſe eleuatius naturale, ſed nõ omnino immateriale. Tertia eſt uegetatiua, quia non ob id dicitur habere eſſe naturale eleuatius, quia in ſe, & a ſe operatur; reliqua extra ſe operant̃. Vide ergo tres formas diuerſimodè eleuatas ſupra formas corpo-

corporeas:erit ergo triplex animæ genu.

Alter modus a poſteriori, quo numerus idem colligitur animarum ex earum operationibus.

Alter modus ſumendi animarum numerum, eſt a poſteriori penes operationes, eſt enim anima principium operationis eleuatæ ſupra operationes corporum inanimatorum.

Tria conueniunt operationibus inanimatorum.

Quę eleuatio triplex eſſe poteſt, ſecũ dum quòd tria inſunt operationibus corporum inanimatorum. Primum eſt, quòd ſunt a principio externo: quæ enim agũt extra ſe agunt; quę patiuntur, ab externo principio patiuntur: nulla eſt ab externo operatio in his: Alterum eſt operationes hæ mediis qualitatibus primis exercentur, ut inſtrumentis: ſolum enim illæ
1 quatuor actiuæ ſunt in inanimatis, vel il-
2 læ, quæ ab his procedunt. Tertium eſt, omnes tales operationes in coniunctio re
3 cipiuntur, non in nuda forma, ſed vel in compoſito, vel in materia.

Tribus modis eleuari põt operatio ſupra operationem inanimatorũ, ex quibus triplex aĩarum genus colligitur.

Cum igitur ſic ſe habeant corporeæ operationes, tripliciter contingit eleuari ſupra has. Sunt enim quædam, quæ ab intrinſeco ſunt principio, reliqua tamen habent, ſcilicet, ſunt in corpore, & exercentur virtute qualitatis primę: talis eſt augmentatio, ſeu vegetatio: hę enim ſunt à principio interno in planta, tamen exercentur virtute caloris naturalis, & in coniuncto recipiuntur.

Alię ſunt, quæ magis eleuantur, quæ non exercentur virtute qualitatis primæ
1 ut ſenſatio, & motus localis: nõ enim vir
2 tute qualitatum primarum ſunt, ſed uirtute potentię ab anima procedentis, quę non eſt ulla ex illis qualitatibus, tamen
3 recipiuntur adhuc in corpore.

Aliæ ſunt, quæ nec in organo recipiũtur, ut intellectio, & iſta eſt eleuatiſſima. Iuxta has tres operationes diuerſæ eleuationis, conſtituitur triplex animæ genus.

Not. cur anima hominis unum faciat gen⁹ diſtinctum.

Ex quo unum aliud colligitur notandum, quòd anima hominis ob id facit vnum genus diſtinctum a ſenſitiua, qua altioris eſt eſſe, & operationis: at reliquorum animalium animæ ſolum diuerſas ſpecies faciunt: non autem nonum genus: quia nullam habent operationem, nec eſſe altius quàm ſit operatio & eſſe animæ ſenſitiuę.

2. Fund. q anima potẽtiæ & animatorũ gradus non eodem modo ſumuntur.

Sit ſecundum fundamentum. Animæ potentiæ & animatorum gradus non eodem modo, quo animarum numerus, ſumuntur: potentię enim penes operationes vitæ diuerſas multiplicant, quæ quinque ſunt genere, ſ. vegetari, ſentire, appetere, moueri ſecundum locum, & intelligere, ob id quinque ſunt potentiæ, harũ operationum immediata principia. Gradus autem animatorum non ſic, ſed penes diuerſitatem ſubiectorum, in quibus hæ potentiæ, & operationes ſeparatę inueniuntur, ſumi debent Et quia quadrupliciter ſeparantur iſta ſecundum ſubiecta, in quibuſdam ineſt ſolũ vegetatiuũ, in alijs vegetatiuum cum ſolo ſenſitiuo, & appetitiuo, in alijs ultra illa loco motiuum, in alijs ſimul intellectiuum: ob id quatuor ſunt gradus animatorum. Sunt igitur animarum genera tria, animatorũ gradus quatuor, potentiæ quinque.

Nota cur pauciores ſint animæ quã animatorum gradus, & hi pauciores, quam potẽtiæ.

Eſt autem hoc conueniens, ſemper. n. principia pauciora ſunt, & quo magis receditur a principijs, eo maior eſt multiplicatio, quod in vna aĩa percipi poteſt. Aĩa hoĩs vna eſt: potẽtiæ, quę immediatè ab anima fluunt multę: habitus, qui poſt potentias ſunt, ſunt plures. Nam ſicut in una anima multæ potentiæ, ita in una potentia multi habitus. Actus autem qui poſt habitus ſunt, adhuc plures, ab uno enim habitu multi ſunt actus, & adhuc plures res; nam per unũ actum multas res comprehendimus. Et ſimile eſt in arbore, ab uno trunco rami, & ab his alij plures, & plures multiplicantur. Ita animarum numerus minor, eſt maior animatorum, adhuc maior potentiarum ipſorum animatorum numerus, ut patet.

3. Fund. de potentia appetitiua in rebus naturalibus tria conſiderare poſſumus formam, appetitum & operationẽ.

Sit tertium fundamentum, quòd in rebus naturalibus conſiderare poſſumus tria Primum eſt, propria rei forma, & ſecundum talem formam perfectio. Alterum eſt, inclinatio in perfectionem propriam, quæ dicitur appetitus. Tertium eſt operatio, qua res propriam conſequitur perfectionem.

Iſtorum ordo.

Eſt autem ordo, ut poſt formam ſequatur appetitus, poſt appetitum operatio, & motus; appetitus ergo ſemper ſequitur formam aliquam rei.

Forma tribus modis ſe habet, ita & appetitus

Cum autem tripliciter ſe habeãt iſtę formæ, tripliciter etiã ſe habebit & appetitus. Eſt quædam forma naturalis, quæ ſimul atq; res eſt, ipſam a natura habet, ſubſtantiaque ipſius eſt, ut forma igni

igni,

qui illam cõſequitur. igni, & lapidis lapidi, & aliorũ formę naturales ipſis, quorum formæ ſunt a natura ſunt. *Primus naturalis appetitus.* Inclinationes autem, quæ ſecundum tales formas ſunt in rebus dicuntur appetitus naturales: unde inclinatio lapidis, & ignis, & aliorum in perfectiores ſecundum proprias formas dicitur appetitus naturalis.

Triplex nãturalis appetitus. Et hic eſt triplex, puta appetitus elemẽti, miſti, inanimati, & vegetabilis: cuilibet enim eſt inclinatio in id, quod ſecundum talem formam naturalem ſibi conueniẽs eſt: imò iſte appetitus per cuncta vagatur; quatenus unumquodque inclinatur in perfectionem, quæ propria ei eſt ſecundum gradum entis, quæ a natura recipitur.

2. Appetitus ſenſitiuus. Alia eſt forma non per naturam recepta, ſed cognitionem apprehẽſa. Animal enim dum cognoſcit, res ipſas per ipſarũ imagines in ſe recipit, & ex his oritur quidã appetitus, quo in id, quod ſenſu perceptum eſt, inclinatur: & dicitur appetitus ſenſitiuus, qui tam in perfectis quàm in imperfectis reperitur animalibus, licet multo perfectius in perfectis.

Multiplex appetitus ſenſitiuus. Eſt autẽ hic appetitus multiplex ſecũdum multitudinẽ modorum, quibus vna res poteſt per ſenſum apprehendi, ut alibi dicemus.

3. Appetitus rationalis, ſeu intellectiuus, ſ uoluntas. Alia eſt forma per Intellectum apprehenſa, & hanc ſequitur appetitus rationalis, qui in hominibus, & Angelis reperitur, diciturque uoluntas. Vide igitur, qualiter appetitus ſemper conſequatur formam aliquam rei, ſiue natura habitam, ſiue per ſenſum, ſiue per Intellectum.

Sicut diuerſi ſunt appetitus, ita & operationes eorum. Aduerte ulterius, ꝙ ſicut eſt appetitus triplex, & varius, ita operationes, quibus res in id, qđ appetunt, tendũt, ſunt variæ. Nam appetitum naturalem elementi cõſequitur motus ſuus naturalis: per hunc enim cõſequitur id, quod appetit, ſcilicet eſſe in ſuo loco: ſimiliter generare, per qđ conſequitur perfectionem, id eſt cõſeruare ſe in eſſe appetitum miſti, propria ſua operatio cõſequitur: & motus: appetitum plantę ſequũtur vegetatio, nutritio, augmentatio, & generatio: per has enim operationes quidquid appetit planta, conſequitur, appetitum animalis, ſequitur motus localis, ſi adſint inſtrumenta motus, vel aliæ operationes particulares: appetitum rationalem ſequuntur operationes humanæ, per quas conſequitur, quod appetit. Hic eſt igitur ordo appetituum, & operationum.

Quo res corporeæ mixtæ sũt ſuperiores, eo plures habẽt appetitus, & operationes. Aduerteudũ ulterius, ꝙ res corporeæ mixtę quo ſuperiores ſunt, eo plures appetitus congregant, ac operationes: unde in plantis eſt appetitus corporum inanimatorum, quatenus plantæ corpora ſunt & ſic locum deorſum appetunt: eſt etiam ſuus appetitus proprius in animalib. eſt natutalis, & ſenſitiuus: in homine uerò omnes varijs rationibus, & ſic multæ operationes ſunt, & plures quam in alijs.

Obiectio. Dubitabis aduerſus hoc fortaſſe Nam Ariſt. dicit, quòd quanto res perfectiores ſunt, tanto debent paucioribus operationibus perfectionẽ conſequi: perfectiusq; eſt una perfectionem conſequi, quam pluribus: quomodo ergo tot operationibus conſequitur ſuam perfectionem?

Solutio. Reſpondeo, quod reſpectu eiuſdem finis, & perfectionis melius eſt pauciorib. operationibus conſequi finem, quam pluribus: tamen cum perfectio ut finis melior eſt, & maior, tunc perfectius eſt conſequi talem finem, quamuis pluribus actionibus, quam finem inferiorem paucioribus, & ſic fit in præſenti. Eſt enim maior perfectio hominis, quam aliorum, & animalis, quàm plantarum, & harum quam inanimatorum, Angelus autem, quia perfectior eſt homine, eandem, imo maiorem perfectionem conſequitur paucioribus, quàm homo.

Dubiũ de appetitu naturali plantæ. Ex his patet ſolutio cuiuſdam dubij, quare Ariſto. appetitum plantæ non computauit inter potentias animæ: operationes autem plantæ ſic. animalis verò appetitum, & operationes inter potentias, ac opera animæ retulit.

Reſponſio. Reſpondeo, quòd appetitus plantæ, licet ab aĩa proueniat, tamen ſequitur formam a natura datam, in quo cum appetitu elementi, & inanimati conuenit, non numerauit inter animæ potẽtias. At operationes plantæ inter uitæ opera ſunt, qa in his differt ab operationibus inanimatorum; ſunt enim illæ a principio interno. Appetitus verò animalis computatur ab Ariſt. quia non ſequitur formam naturalem: ſed formam habitã per cognitionem, quæ eſt opus uitæ, & quia iſte ab ap

petitu

4. Fund. De uita operib. quòd ſint quinq; Duo ſeorsū ab alijs ſeparata reperiuntur. Ad quam ſcientiā de ijs tractare ſpectet.

petitu naturali differebat. Et hæc ſatis de appetitu.

Sit quartū fundamentum notandnm, quinq; eſſe uitæ opera, vegetationē, ſenſationem, appetitionem, motionem ſecundum locum, & intellectionem.

Harum duæ extremæ, ideſt, prima, & quinta inueniuntur puræ, ab alijs ſeparatæ, vegetatio quidē in plantis, & intellectio in ſubſtantijs ſeparatis: hæ enim uiuere dicũtur, & multo melius, quàm inferiora illa corpora, ut docet Ariſt, 1. Cęli, c. 6. & 12. Metaph. tex. 39.

Sed horum duorum viuentium, primum eſt Phyſicæ ſpeculationis, ultimum ad Metaphyſicam ſpectat. Non enim intelligere purum ab alijs ſecretum inuenirur in phyſicis ſubſtantijs, & hoc noluit dicere Ariſtoteles tex. 15. cum dixit, in mortalib. non ſeparari intelligere: & forſan hoc uocat intellectum ſpeculatiuum, quod dicit eſſe perpetuũ, & eſſe alterius conſiderationis. Et obſerua multum hac expoſitionem: hoc enim non intelligentes finxerunt intellectum ſeparatū in hominibus, cum Ariſtoteles nihil tale ſomniauerit.

Not. contra ponētes Intellectū in hoīe ſeparatum.

Reliqua uitæ opera nō reperiūtur ſeparata ab aliјs.

Reliqua uitæ opera non ſunt pura, nec reperiuntur ſeparata, ſed in animalibus eſt ſenſitiuum cum uegetatiuo, ſolū in hominibus ſenſitiuum cum intellectiuo, & intellectiuum cum ſenſitiuo: utrunque enim animæ rationalis ſubſtantia complectitur.

Nota, aīæ rōnalis naturam.

Vnde natura animæ rationalis mirabilis eſt; eſſe enim uidetur intellectiuũ contractum ſenſitiuo, & ſenſitiuum contractum intellectiuo, ita ut uideri poſſit forma phyſica differentiam habens quodam modo metaphyſicā, & forma quodammodo metaphyſica differentiam habens phyſicam, ſi enim inter formas phyſicas ſenſibiles conſideratur, tunc differt ab aliis p intellectiuum, ſi uerò inter intellectiuas metaphyſicas, differt tũc per ſenſitiuum.

Quamquam melius dicetur, ſimplex eſſentiæ gradus medius inter corporeas forma, & pure intellectiuas, ſ. Angelos, & ideo eminenter continet inferiora, & infima attingit ſuperiorum, ut antea diximus, & ideo quaſdam habet potentias, & operationes communes cum illis, & communes cum iſtis.

Nota dictū Alberti.

Ex quo intelliges quod dixit Albertus lib. 2. de animalibus capite 6. quod homo pluſquam ſpecie differt ab equo, & ab alijs. Bene dixit: nam plus differunt homo, & leo, quam leo, & equus. Differt enim homo per differentiam altioris generis, id eſt, intellectiuum. Similiter dicere poſſes eodem ſēſu, quod anima pluſquam ſpecie differt ab Angelo, & magis quam vnus Angelus ab altero, quia differt quodammodo per differentiam inferioris generis, ſcilicet ſenſitiuum, & quia eſt forma informans.

1. Concl. Tria tantū ſunt aīarū genera. Explicatur & ex dictis probatur cōcluſio.

His igitur ſuppoſitis; ſit prima concluſio. Tantum tria ſunt genera animarum.

Hæc eſt contra Aegidium, & Caietanum, qui quatuor animarum ſpecies faciunt, vegetatiuam, ſenſitiuam, motiuam ſecundum locum, & intellectiuam: & tamē non ita uidetur. Nam motiua potius eſt ſpecies ſenſitiuæ. Non enim dicit operationem eleuatiorem quam ſit operatio ſenſitiua, imo ex eodem gradu eleuationis prouenit vtrunque: quòd ſi non omnia ſentientia mouentur, id prouenit defectu inſtrumentorũ, quæ natura non omnibus conceſsit.

Fateor igitur, ſenſitiuā diuidi in ſenſitiuam, motiuam, & non motiuam, tamen non ex æquo eſt diuiſio hęc facienda cū intellectiua: & uegetatiua, ſed prima diuiſio eſt in tria genera, ruſus unum in alia diuiditur.

2. Concl. ex dictis nota. Potētiæ animæ communes sūt, quinque, animatorum quatuor.

Secunda concluſio potentiæ communes animæ quinque ſunt, animatorum autem gradus quatuor. Hæc nota ſunt ex his, quæ diximus in fundamentis.

Supereſt modo ad argumenta reſpondere.

Ad 1. & 2.

Ad prima autem duo, reſponſio patet: non enim ex potentiarum numero, nec ex gradib. animatorum ſumendus eſt numerus animarum, cum principia pauciora ſint, quam ea, quæ ex principijs deducuntur: ſumitur tamen ſecundum modos dictos in primo fundamento.

Ad 3.

Ad tertiũ, conceſſo antecedenti, negatur conſequentia. Anima enim hominis dicit genus operationis altioris ſupra operationes inanimatorum, & ſenſibilium: animæ uerò aliorum animalium non dicunt operationem eleuatiorem quam ſit

ſenſi-

ſenſitiua:ob id omnes animæ brutorũ ſolum ſpecie differunt.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quod anima rõnalis dicitur eſſe aliud genus, nó quod ſit genus, ſed quòd collocata ſit ſub alio genere, formarum, ſcilicet intellectualiũ, quarum non conſiderat Phyſicus aliam, niſi animam, quia reliquæ ſunt prorſus a materia abſtractæ. Eodem ẽt modo dicitur albedo eſſe aliud genus entis ab homine, quia eſt in alio genere, ſed nó quod ſit genus. Secundo, dicimus, eſſe aliud genus animæ, quia videlicet, medius eſt, ut vidimus, eſſentiæ gradus inter animã ſenſitiuam & intellectuales ſubſtantias, ꝑ ſe condiſtinctus ab vtroque genere: & ita, quamuis ſit ſpecies, eſt tamen tanquam quoddam genus medium.

Ad 5. Ad quintum dico, eſſe appetitiuum in plantis: ſed quia hoc eſt eiuſdem generis cum naturali, (ſequitur enim formam ſubſtantialem naturalem, vt diximus in tertio fundamento) ob id non computatur inter peculiares potentias animæ. Et ſatis ſit de iſta quæſtione.

An in uno uiuenti ſint plures animæ. Quæſt. VII.

Tituli expoſitio.

Nota. Aliud eſt plures eſſe formas i uno cõpoſito concedere, & aliud plures eſſe animas.

Circa tituli intelligentiã aduerte, aliud eſſe ĩ vno plures formas ſubſtãtiales ponere, aliud plures animas. Qui ponunt plures animas, plures etiam ponunt in vno ſubſtantiales formas: ſed non omnes, qui ponunt plures formas, conſequẽter ponunt plures animas. Scotus enim 4. Sent d 11. q 3 & alij ponunt in uiuente formas plures, ſed illarum tantum unam dicunt animam,

Senſus q. Nos diſputamus in præſenti ſolum de animarum pluralitate, ut ſit ſenſus, ut in animali ſint duæ animæ diſtinctæ, altera ſenſitiua, altera uegetatiua, & in homine præter has ſit etiam intellectiua: an potius ſit una in vnoquoque in ſubſtantia, in virtute continens plures.

1. argu. ex Ariſ. ad partem affirmatiuam. Videtur autem, plures eſſe in uno diſtinctas. Primò ex Ariſt. 2 Generat. animal cap ; homo prius uiuit uita plantæ, poſt uita animalis, tandem uita hominis. Loquitur autem de prioritate temporis vt ex textu notum eſt. Si ergo homo paulatim perficitur recipiendo plures aĩas: ergo plures in homine profecto animæ ſunt in ſubſtantia.

Secundò. Vbi eſt operatio propria alicuius formæ, ibi dicit Philoſophus, eſſe talem formam: ſed in homine ultra intellectionem, ſunt operationes propriæ aliarũm animarum: ergo ſunt & aliæ animæ: & in animali eſt operatio vegetatiuæ: ergo & ipſa uegetatiua. *2. Arg.*

Præterea tertiò. Operationes cõtrariæ non ſunt ab uno principio: ſed ſenſus, & ratio ſunt contraria. Caro enim concupiſcit aduerſum ſpiritum: ergo non poteſt eſſe ab una anima. Hoc eſt argumentum Philoponi, & Manichæorum. *3. Arg.*

Pręterea quarto. Vbi ſunt operationes genere differentes, ibi ſunt formæ etiam differẽtes: at in homine ſunt operationes genere differentes, puta, intellectio, ſenſatio, uegetatio: ergo & animę differentes. *4. Arg.*

Pręterea quinto Corruptibile & incorruptibile differunt genere 10 Metaphyſic. cap. 13. ergo non poſſunt in unam conuenire ſubſtantiam, ſed anima rationalis eſt incorruptibilis, reliquę corruptibiles, ergo non poſſunt eſſe una ſubſtantia.

Præterea; quia anima rationalis non eſt educta ex potẽtia materię, reliquæ uero ſic, ergo ſunt plures in homine. *Cõfirmatio.*

Præterea ſexto ex Auer 6. Phyſic cõ. 59. dicit, quòd cor, & caput, & huiuſmodi partes differũt ſpecie, ergo habent diuerſas animas. Confirmatur, quia os non ſentit, caro ſentit, ergo non poteſt eandẽ habere animam. Hæc ſunt præcipua eius argumenta, quę contra ueritatem fiũt, quibus probare cõtendunt aliqui, plures eſſe in homine, & in unoquoque animali animas. *6. Argu. ex Auer.*

In hac parte ſunt variæ Philoſophorũ ſententię. Prima eſt quorundam erronea quam refert Alber Summa de homine. Hi non ſolum in uno uiuente, unam eſſe animam dixerunt, ſed in omnibus uiuentibus unicam tantũ eſſe animam, quæ ratione diuerſarum in corporib. diſpoſitionum uaria operatur. *1. opin. ſeu potius error.*

Duplici explicabant exemplo. Alterũ eſt, Sicut in homine uno vna eſt anima ſecundum *1. Exemplũ huius opin.*

cundum ueritatem : at in oſſibus unum operatur,in neruis aliud, in oculis aliud, aliaque alijs in partibus ſic:de hac anima dicunt reſpectu omnium uiuentium.

2. Exemplum. Aliud exemplum. Ignis quibuſdam calorem, ut lapidi calefactio,quibuſdam etiam lumen,ut ferro candenti:quibuſdam etiam ſuam impertitur formam, ut ligno & ſtupæ:unius tamen eſt,qui in omnibus operatur:ita anima.

Ratio huius opin. Probabant hoc: quia anima non habet differentias oppoſitas, quibus multiplicetur:maximè enim eſſet uegetatiuum, ſen ſitiuum,& Intellectiuum,ſed hæ non repugnant,cum uni inſint homini.

2.Opin.quæ eſt etiā ferè error. Altera ſētentia etiam erronea eſt Philoponi 1 animę tex. 91 qui non conſentiens Ariſto.circa unitatem hominis animæ,ponit eſſe tres non diſcretas loco,ut dicebat Plato,ſed in uno eodēque ſubiecto,quamuis lib 2.Generat.animali cap. 3 non uideatur id probare, ſed forſan ſecundum Ariſtotelē loquebatur , qui unā ponit in uno animam.Idem videtur dicere cum Philopo. Ochan.quodlib. 2.q. 2.& Manichęi,ut refert Auguſt.10.ſuper Geneſ.ad literam,cap. 14.Idem Iandunus libro 1.cap. 12.in fine , dicunt in homine eſſe tres animas diſtinctas realiter , uegetatiuam,ſenſitiuam, & intellectiuam.

3.Opi. ēt erronea. Tertia ſententia,eſt Pauli Veneti Summa de anima cap.4.qui non ſolum confuſiſſimè loquitur,ſed malè,& erroneè,contentus enim ſententia Aue.de Intellectu vno,nec verbum dixit pro ueritate.

Dicit igitur Paulus duo.Primum,quòd in plantis una eſt anima uegetatiua,& in perfectis una eſt anima,& ea ſenſitiua . Secundo in homine eſſe duas animas totales ſenſitiuam corruptibilem,intellectiuam immortalem,& ultra has eſſe plures vegetatiuas ſpecie differentes ſecundum multitudinem partium, & unam in oſſe , aliam in carne,aliam in corde,& reliquas eodem modo

4.Opin. cōmunis. Quarta ſententia eſt communis,unam in uno ſecundum ſubſtantiam animam eſſe,in animali ſenſitiuam,in homine intellectiuā, quæ uirtute alias continet,quod declarabitur in concluſionibus:Hæc ſunt Philoſophorum placita.

1.Concl.cōtra primā opin. Pro quorum reſolutione ſit prima concluſio.Anima non poteſt eſſe una in omnibus uiuentibus. Hęc eſt cōtra illam primam ſententiam, & quamuis multa poſſent argumenta adduci,tamē,quia ipſius impoſſibilitas nota eſt; paucis agemus. *Anima nō poteſt eſſe vna in omnibus.* Suppoſita illa ueritate iam demonſtrata, animam eſſe formam ſubſtātialem, informantem, eſt argumentum.Diuerſæ materiæ quantitate ſeiūctæ nequeunt una numero forma informari,talia ſunt corpora *1. ratio.* viuentium in ſe,ergo nullo modo poſſunt vnam numero habere animam.Diſcurſus eſt notus cum minori . Maior probatur. Omnes enim formę diuiſibiles in materia,quales ſunt plantarum,& animalium animæ,multiplicātur continui diuiſione, ergo diuerſæ ſunt in diuerſis continuis.

Nec eſt ſimile de anima in uno , nam partes unius ordinantur ad unam partem ſcilicet cor,a quo dependent,uel certè ad vnum totum induiduum per ſe exiſtens, & habent colligationem quandam inter ſe,non autem ſic ſe habent uiuentia omnia ſimul

Reprobantur exempla iſtius opin. Nec eſt idem de igne,qui eſt cauſa efficiens,& operatur producendo aliquid extra ſe,non ſic autem anima.

2.ratio. Præterea. Si una eſſet in omnibus anima,unum eſſet tunc animatum, cum nō eſſet aliqua cauſa multiplicationis, quòd ſi unum eſt animatum , non oporteret in multis repeti eaſdem operationes, ſed in vno uideret,in alio audiret corpore , variaſque in variis , non eaſdem exerceret operationes.

3.ratio. Præterea tertio. Sequeretur eſſe eiuſdē ſpeciei hominem , & leonem,& equū, & arborem , &c. quandoquidem eandem haberent animam, & ſolum corporali diſpoſitione differret. quo quid abſurdius dici poſſit, uix poterit excogitari.

4.ratio. Præterea quartò ubi in aliquo toto reperimus ꝓprias diſpoſitiones ab aliis diſtinctas,& proprias operationes,eaſq; naturales & permanentes,& ſemper tales, neceſſe eſt concedamus,ibi proprium & diuerſum eſſe principium earum operationum,propriumq; conſeruans,& uniēs illas diſpoſitiones & accidentia , ne diffluant, ac pereant,& ita propria in ſingulis ac diuerſa anima. Atque hę duę proximę rationes non ſolum probant nō eſſe unam numero, ſed nec unam eſſe ſpecie in omnibus animantibus.

Præte

1. ratio. Præterea quinto. Cum plantarum anima, & inſectilium ſit extenſa, vt ex diuiſione patet: ſequitur, aliam eſſe partem in vna, aliã in alia, atque ideo multo magis in totis diuerſis. Cumque corrumpantur plantæ, ut experientiã videmus; neceſſe eſt alterum è duobus concedere, vel animam migrare de ſubiecto in ſubiectum, vel ſi non migrat, ſeparatam remanere, quorum vtrumque eſt abſurdum. Aut ſi corrumpitur (vt veritas eſt) eſſe diuerſam in diuerſis. Denique conſimilibus hæc opinio argumentis reprobari poſſet, quibus Parmenidis opinio aſſerentis omnia eſſe vnum.

2. Conclu. In uno homine, una eſt anima, & ea rationalis, virtute alias continens. Sit tamen ſecunda concluſio tum Philoſophiæ, tum Fidei catholicæ maximè conſentanea. In homine vno vna eſt anima, & ea eſt rationalis virtute alias continens, Dicitur autem virtute continere alias: quia poteſt omnia, quæ aliæ faciũt, præſtare, licet ſubſtantia ipſius ſit ab alijs diſtincta: & quia eminenter eſſentialiter eas continet.

Authores celeberrimi, tũ Philoſophi, tũ Theologi, huius ſententiæ. Hæc concluſio eſt Auguſt multis in locis, pręcipuè tamen lib de Eccl dogmatibus, cap. 15. contra Manichęos. Idem docet Alber. tract. 2. cap 1. & lib de origine animæ, c. 4 dicit hæc verba: Error eſt contra omnem veritatem naturæ, ſenſitiuum, & vegetatiuum plures facere ſubſtãtias in animali: nec unquam vllus Peripateticorum dixit hoc, ſed quidam Philoſophiam ignorantes, errantes confinxere. Idem dixit S Tho. 2. Contra gent. ca. 58. & 1. p q. 76 ar. 4. & diſpu. de anima, ar. 11. Eſt etiam Simplicij, ut diximus ſuperius, & Auicen. 6. Naturalium, par. 1. cap. 3. & aliorum inſignium.

Primo probatur ex teſtimoniis Ariſt. Probatur primò authoritate, 1. de anima in tex. 91 ubi Ariſt. reprehendit Platonem, qui plures in uno poſuerit animas, volens eſſe in uno tantum unã ſecundum ſubſtantiã, potentias autem plures, & eodem 1. tex. 66. ab una anima docet prouenire intelligere, amare, iraſci, cogitare, & lib. 2. tex 31. expreſsè docet eſſe vegetatiuum in ſenſitiuo, & hoc in intellectiuo, ſicut eſt figura inferior in ſuperiori, ſcilicet trigonum in tetragono, & tetragonũ in pentagono.

2. ratio. Probatur ſecundò ratione, ut arbitror ualidiſſima. Si anima intellectiua non eſt idem cum ſenſitiua in ſubſtantia, ſequeretur, quòd non poſſet eſſe forma. Conſequens eſt falſum: ergo & antecedens. Probatur ſequela: quia tunc maneret purè intellectiua: at pure intellectiuum non poteſt corpori uniri ſecundum ſe: debet ergo coniungi cum aliquo per ſe habente ordinem ad corpus, ſcilicet ſenſitiuo, ſic fiet natura media apta informari.

Et hoc mihi facit ſuſpitionem in illa Synodo generali ſuperius allegata, Viennenſi: & habetur in Clementinis de ſumma Trinitate & fide catholica capite vnico, damnatam eſſe hanc ſententiam, quã habet Philoponus, & Paulus Venetus, quia uidit Concilium perinde eſſe, dicere, non eſſe idem cum ſenſitiua, & uegetatiua rationalem, & dicere non eſſe formam informantem, quod eſt error. Vnde hanc ſententiam aut puto erroneam, aut ualde periculoſam.

3. ratio. Probatur tertio argumento Auic. Omnes actiones animæ in uno mutuo ſe impediunt: nã contemplatio impedit ſenſationem, imò ipſam nutritionem, & ſenſatio contemplationem, ut notum eſt: ergo ab unica proueniunt anima ſi enim eſſent plures formę, quæ operarentur, utique una non impediret neceſſariò motum alterius. Et hac ratione contentus Auicenna non uult aliam ponere.

4. ratio. Probatur quartò. Si in homine eſt totius aliqua anima ſẽſitiua, & vegetatiua propter rationalem, peto. Vel illę formæ ſunt uniuerſales, vel particulares. Non erunt uniuerſales, eſſent enim ideę: ergo in particulari & in indiuiduo debent ſumi: erit ergo unns homo triplex indiuiduum in triplici ſpecie: indiuidnum in aliqua ſpecie plantæ, & indiuiduũ aliud in ſpecie animalis tantum ſenſitiuum, & in ſpecie hominis, quod eſt falſiſſimum.

5. ratio. Præterea quinto Eſſet totum per accidens, & per aggregationem, cum habeat diuerſa eſſe perfecta in ſubſtantia. Nam dicere, ꝙ anima vegetatiua, & ſenſitiua in homine ſunt ſicut potẽtia, & materia: hoc nihil eſt prorſus. Nam cum ſint indiuiduæ, & eiuſdem rationis omnino cum anima arboris vel plantæ alicuius, utiq; ipſa unum per ſe conſtituet, & reliquę cum ipſa unum facient per accidens.

6. ratio. Præterea: Quia illa anima ſenſitiua, ſi

eſt

eſt informans corpus: ergo facit vnum,& non quidem per accidens:ergo per ſe:igitur homo eſſet compoſitus ex bruto & anima rationali,ſcilicet ex illo bruto præcedente,& ſuperueniente anima rationali,ſi vtrumque manet. Confirmatur quia ēt ante erat ſub aliqua ſpecie , & aliqua eſſentia ſenſitiuum illic in uentre matris puta,ſenſitiuum quoddam. Confirmatur. Si nunc fieret coniunctio,aut fieri imaginaretur animæ rationalis cū quouis bruto alio,puta,cum leone,uel equo:id,quod reſultaret,eſſet compoſitum ex bruto & anima rationali,ergo & tunc idem confiteri coguntur.

Cōfirmatio Confirmatur: quia ex duobus per ſe , nō poteſt fieri vnum per ſe:& ex duobus in actu,vnum in actu:& ex duobus eſſe , unum eſſe.

7. Ratio. Prçterea,quia ſi ita eſſet,per aliud eſſet animal, ſ.per formam ſenſitiuam , & per aliud homo,ſcilicet per animā rationalem:& ita hæc eſſet falſa. Homo eſt animal: nec intrinſeca,nec per ſe, ſed ſicut iſta Album eſt dulce.

8. Ratio. Præterea. Anima rationalis eſt ſub genere formarum,nam continetur ſub formæ genere,& eſt quædā forma ſpecifica, & cōtinet gradus entis vſque ad ens,ſubordinatos,licet eos cōtineat,ut pars,ego dabit etiam eſſe genericum quatenus in ea eſt genericus gradus,quæro,Quod eſſe genericum dabit,niſi eſſe ſenſitiuum?

Cōfirmatio Confirmatur. Ab anima etiam rationali fit animatum non minus,quam a ſenſitiua,& uegetatiua; ergo dabit etiam genus animati;igitur genus animati eſſet a tribus animabus; aut quod peius eſt , in uno & eodem eſſent tria genera animati, ut animatum. Alia verò genera & ſpecies ab vna tantum anima ſumerentur. vegetatiuum a vegetatiua,ſenſitiuum a ſenſitiua &c. Hæc autem ſunt abſurda & manifeſtè falſa.

9. ratio. Præterea. Potentia generatiua eſt propria animæ uegetatricis,ut pluribus locis ait Ariſt. Iam ita in brutis anima ſenſitiua generat ſenſitiuā,ergo habet ipſamet potentiam generatricem,ſed hæc potentia non poteſt eſſe formæ uegetatiuæ,quia uegetatiua forma,aut potentia eius non poſſunt generare niſi uegetatricem formam,non ſenſitiuam,ergo neceſſe eſt cōfiteri illam eſſe potentiam ſenſitiuam ipſiuſmet animæ,qua generat ſenſitiuam , ergo cum hęc potentia generatrix ſit propria uegetatricis animæ, conſequitur in uirtute contineri,& eminenter in ſenſitiua,alioqui ſenſitiua non poſſet ſenſitiuā generare.

Quòd ſi dicas,anima uegetatiua, quia eſt coniuncta cum ſenſitiua, prouenit, ut ſenſitiua poſſit generare aliam ſenſitiuam. *Solu. reiicitur, q̄ dari poſſet.*

Reſpondendum eſt, ēt ſi eſſet coniuncta uegetatiuę, tn̄ non eius uirtute poſſet generare ſenſitiuam, quæ non poteſt aſcendere ad tātum effectum, ergo uirtute propria ipſiuſmet ſenſitiuę generat. Item aut ſenſitiua nihil agit,& tum neq; generaretur ſenſitiua aut ſi agit,ergo habet in ſe generandi uirtutem.

Præterea decimo & ultimò ratione Theologica idem comprobemus;quia in morte Chriſti, redēptoris noſtri, aut aīa Chriſti ſenſitiua eſſet mortua , aut non. Si mortua; ergo mors non ſolum fuit animæ Chriſti a corpore ſeparatio, ſed etiā eius alicuius animæ corruptio,& ita Sanctum eius uidiſſet corruptionem,&quod ſemel aſſumpſit,dimiſiſſet,quę sūt erronea & contra Patres , ac ſacras literas, & poſtea ēt eius aīa ſenſitiua reſurrexiſſet poſt eius corruptionē,quæ ſunt Patribus inaudita. Aut non fuit mortua,& tū , aut māſit in ſepulchro vna cū corpore unita, & ita corpus adhuc eſſet uiuēs,& nō mortuum; aut deſcendit una cum anima rōnali Saluatoris ad inferos,ita ut eius duæ animæ ſimul deſcenderint, aut manſit alicubi ſeorſum ſola ſeparata;quæ omnia ſunt erronea. Prçterea ſequeretur, poſſe etiā ſeparari ſenſitiuam animam,ſicut rationalis,a corpore.& per ſe ſubſiſtere; & hinc etiam ſequeretur, nō ſolum rationalem,ſed etiam ſenſitiuam eſſe immortalem. *10. Ratio.*

Adde Sanctorū eſſe Patrum , & Conciliorum pleraque teſtimonia , unam tātū animam in homine aſſerentium , & non eſſe diuerſas in homine ſenſitiuam, & rationalem,ut initio primi libri in propoſitionibus fide tenendis oſtenſum eſt,propoſitione ſecunda,& inter alios D. Auguſti. 10. ſuper Geneſim ad literam. cap. 12. refert ex ſententia Manichæorū duas eſſe *11. Ratio. Ex Sanctorū, & Concilior. authoritate.*

ſe animas in homine, alteram ſenſitiuã, alteram intellectiuam: quod idem habuit Philo Iudæus in opuſculo inſcripto. Qđ deterius potiori inſidietur. Oppoſitũ verò docet ipſe D. Aug non ſolum ibi tanquam hæreticorum ſentẽtiam eam proferens, ſed alijs locis, ut de Eccleſiaſt dog. c. 15. ſupra citato, inquit: Nec duas animas eſſe in homine dicimus, unam animalem, qua animetur corpus, & immixta ſit ſanguini, alteram ſpiritualem, quæ rationem miniſtret. Sed dicimus vnam eſſe & eandem animam in corpore, quæ corpus ſua ſocietate uiuificet, & ſemetipſam ſua ratione diſponat Hæc Auguſt. Idem omninò & ferè eiſdem verbis dicit lib. de ſpiritu, & anima, cap. 9 Idem dicit libro de fide, & ſymbolo, & Damaſcenus, ſecundo de fide, c. 12. & eſt expreſſa huius determinatio Action. 10. Can. 11. octauæ Synodi generalis, quæ eſt Cõſtãtinopolitana quarta, ubi ſic ait: Apparet quoſdam id temporis in tantum impietatis uenisſe vt duas in homine animas impudenter dogmatizent Quos omnes, & ſimilia ſentientes cum uetus & nouum Teſtamentum, & omnes Eccleſiæ Patres, unam animam rationalem in homine aſſeruerint. Sancta & vniuerſalis Synodus anathematizat. Hæc ibi. Quare ſnĩa illa, plurimum in homine animarum, non ſolũ verę Philoſophiæ aduerſatur, ſed tanquam ferè erronea & temeraria reiicienda eſt.

3. Conclu. In uno aĩali vna eſt aĩa, & in ſenſitiua virtute contĩnẽs uegetatiuam.

Tertia concluſio. In animali uno una eſt anima, & ea eſt ſenſitiua uirtute continens vegetatiuam Hęc ex pręcedenti nota eſt, atque probata.

4. Concl. Vnius aĩæ multæ sũt potentiæ.

Quarta cõcluſio. Quamuis in vno, una tantum ſit anima in ſubſtantia, tamen potẽtiæ ipſius multæ ſunt. Explico In homine eſt vna anima rationalis in ſubſtãtia, tamen in ipſa eſt Intellectus, ſenſus, & vegetatiua potentia In animali una eſt anima ſenſitiua in ſubſtantia, tamen ſenſus, & vegetatiua potentia ſunt in ipſa. In plãta una eſt anima vegetatiua in ſubſtãtia, ſunt etiam potentiæ vegetatiuæ, ſcilicet nutritiua, auctiua, generatiua.

Explicatur concluſio.

Nota tribus modis accipi uocabula hæc, Vegetatiuum,

Pro cuius intelligentia, notandũ eſt, quod iſta uocabula, Intellectiuum, Sẽſitiuum, Vegetatiuum, poſſunt ſumi, & uſurpari tripliciter. Primò, ut ſignificant potẽtias operatiuas, & ſic de ſuis ſubiectis per ſe prædicãtur, ſicut paſſiones, & omnes formaliter sũt in homine, & uegetatiuũ in animali etiam. Vnde homo formaliter eſt intellectiuus, ſenſitiuus, & uegetatiuus: & aĩal eſt formaliter ſenſitiuum & uegetatiuum: ſimiliter planta eſt uegetatiua. Omnes hę prędicationes ſunt per ſe in ſecundo modo, licet quędam immediatè, quædam mediatè.

Senſitiuũ & Intellectiuum. 1. Modus.

2. Mod.

Secundò poſſunt conſiderari, ut dicũt principium eſſentiale operationis determinatum & particulare, ut intellectiuũ ſit, quoddã principiũ eſſentiale intelligẽdi: ſenſitiuum principium eſſentiale ſentiendi, & non intelligendi: & uegetatiuũ principiũ uegetandi, & nõ alterius, ita ut ab imperfectiori excludatur perfectius: & ſic ſunt diuerſa, nec inuicem prædicãtur, imò ſunt differentiæ oppoſitæ, Intellectiuum hominis, ſenſitiuum bruti, uegetatiuum plantæ.

3. Mod.

Tertio poſſunt conſiderari, præſertim duo ultima, pro principio eſſẽtiali abſq; excluſione, ut uegetatiuum ſit quodque principium habens eſſentiale uegetandi, ſiue intelligat, ſiue ſentiat, ſiue nõ: & ſic eſt genus, quod de omni anima prædicatur ſimiliter ſenſitiuum pro habente principiũ ſentiendi eſſentiale, ſiue intelligat, ſiue non; & ſic differentia eſt generica, quæ de homine, & de bruto prædicatur.

Rõ primæ opin. ſoluitur.

Ex huius diſtinctionis ignorantia procedit argumentum illius primæ opinionis, & per hanc ſoluitur facile.

Ad primũ principale argum. 1. Solut. D. Thom.

Supereſt ad argumẽta ſuperius poſita reſpondere Ad primum S. Tho. diſput. de anima ar. 11. ad 1. dicit, quod prius tẽpore homo uiuit uita plãtæ, quia ſemen recipit animam plantæ, & poſtea animam ſenſitiuam, hac tamẽ adueniente, deſtruitur uegetatiua præcedens & poſt uenit intellectiua, & per hãc deſtruitur ſenſitiua ita, ut una maneat tantum in homine. Satis probabilis hæc eſt reſponſio.

Obiectio.

Quod ſi obiicias. Si illud ſemen habet animam plãtæ, ergo erit eſſentialiter plãta, & in aliquo genere, & ſpecie, ac indiuiduo, plantæ ſimiliter in animali, imo, ut uidetur, perfecta planta, quia formæ ſubſtantiales non ſuſcipiunt intenſionem.

Solutio obiectio.

Reſpondendum eſt, eſſe quaſdam formas uegetatiuas, atque etiam ſenſitiuas, quæ ad alias ordinantur, & non intendũtur

tũr per ſe à naturâ,ſed propter aliud perfectius, & vt perfectioris formæ diſpoſitiones,quæ cùm ſint multæ & magnę,poſſunt quidem in materiam paulatim introduci,& aliter introduci non poſſent:& hę ſunt formę imperfectę in eo genere,quas vocamus formas embrionis,quæ quidem non valent dare eſſe perfectum in eo genere,aut permanens, aut per ſe, ſed tanquã in via ad aliam,ad cuius finem ordinãtur: & ideo hæ nõ debent manere, ſed expelli adueniẽte forma perfectiore, qđ non ſolum in animaliũ fętibus cernimus, ſed etiam in plantarum:vt v,g in amigdalis,prius eſt aqua quædam,deinde lac, poſtea congelatur,poſtea dureſcit,& fit fructus amigdalæ:aliæ,quæ præceſſeũt,formæ dici poſſunt non amigdala propriè , ſed amigdala ſecundum quid,& imperfecta Sic ergo reſpondeo,propriè illam nõ vocari plantam , quæ in fętu animalium præcedit, niſi imperfecto quodam modo & ſecundum quid:ſed , quamuis ſit verè alicuius ſpeciei & indiuiduum,tamen nomine generis ſic exprimi, ſcilicet tale vegetatiuum imperfectum,hoc eſt, embrionẽ, aut tale ſenſitiuum imperfectum.

2. Solut. Secundò,& facile reſpõderi poteſt, genus vegetatiuum habere duas ſub ſe ſpecies,ſeu genera,vt alterum ſit planta, alterum embrio: & ſimiliter ſenſitiuum,alterum perfectum,vt animal, alterum imperfectum,vt embrio cum ſenſit ſolum.

3. Solutio. Tertiò reſpondeo; ſi quis nolit illas formas admittere,quod illud ſemen non habet animam quouſq; diſponatur & organizetur per virtutem ſeminalem,qua diſpoſitione facta inducitur anima rationalis, hæc autem non ſtatim omnes ſuas exercet operationes,ſed temporis ſucceſſu,primo enim exercet opera vegetationis, poſtea motum, poſt ſenſum, tandem intellectionem, ac ob id non dixit Ariſtoteles ,prius eſſe plantam, ſed viuere vitã plantæ. Iſta interpretatio eſt Alberti, Sũma de homine,& Philoponi,eodem loco Ariſt. Ex hoc autem non colligitur pluralitas animarum in vno,imò vnitas quantum ad ſubſtantiam.

Ad 2. Ad ſecundum dico,quod vbi eſt operatio ꝓpria alicuius formæ,ibi eſt ipſa, aut ſecundum ſe, aut virtualiter, & eminenter;vt vbi eſt calefactio, ibi ignis, aut formaliter,at ſub eſſe perfectiore eſt. Sic pariter,vbi eſt vegetatio, ibi aut eſt formaliter vegetatiua anima,qualis eſt planta, aut anima altioris gradus virtutem ipſam continens .

Ad tertium dico,quod non ſunt omnino contraria Senſus,& Ratio, reſpiciunt enim obiecta diuerſi generis ; ſenſitiuus enim appetitus reſpicit delectabile,ratio verò honeſtum,quamuis autem eſſent cõtraria, non idcirco diuerſas animas oportet colligere, nam contrarij actus non ſolum ab vna anima , ſed ab vna potentia poſſunt procedere;ab Intellectu enim aſſenſus,& diſſenſus contrarii proueniunt, à voluntate multi pariter contrarii actus. *Ad 3.*

Ad quartum dico,quod diuerſæ operationes arguunt diuerſas formas ſuppoſita diuerſitate ſubiectorum , at in vno ſubiecto ſolum arguit formam altioris,& eminentioris naturæ virtute multa continentis, diuerſiſq; vtentis potentiis,qualis eſt anima , & inter has intellectiua, & poſt hanc, ſenſitiua. *Ad 4.*

Ad quintum reſpondeo primò , quod *Ad 5.* per genus Ariſt intelligit materiam,quę *1. Solut.* diuerſa eſt in cęlis incorruptilibus , & in inferioribus iſtis,atque ideo genere dicũtur differre, ſed non genere logico:Intelligentiæ verò,quia nullam habent materiam , pluſquam genere differre dicuntur .

Dico ſecundo ad rem,quod anima ſenſitiua , & vegetatiua in homine, cum idẽ ſit cum intellectiua, quantum ad ſubſtantiam,eſt immortalis,& non educta de potentia materiæ : idcirco non eſt implicatio vlla. Argumentum autem ſupponit animam ſenſitiuam in homine eſſe mortalem & eductam: quod falſum eſt. *2. Solut.*

Quòd ſi dicas:Ergo homo non erit animal ſicut leo,cum ſenſitiua hominis ſit incorruptibilis . *Obiectio.*

Reſpondet S Tho ar.11.diſput. de anima ad argumentum decimũquartum , ꝙ non valet cõſequẽtia Nam qđ in genere ponitur, non eſt aĩa, ſed tota ſubſtantia, ſcilicet homo,& iſta corruptibilis eſt. *Solutio.*

Ad ſextam reſpõdeo , quòd illæ partes dupliciter poſſunt conſiderari . Vno modo, vt partes vnius totius , & ſecundum ſuam ſubſtantiã,& ſic vnius ſpeciei ſunt; habent enim formam eandem ſubſtãtia- *Ad 6.*

lem. Altero modo, vt organa, & inſtrumẽta ad varias operationes, & ſic ſpecie differunt non eſſentiali, ſed accidentali: quia forma inſtrumenti, vt inſtrumentum eſt, eſt potentia ipſa: & quia ſunt potẽtiæ ſpecie differentes in varijs, ideo aliquo modo ſpetie differre dicuntur: quòd ſi in oſſe non eſt ſenſus, inde non colligitur, nõ habere eandem animam: nam anima vna non omnes ſuas potentias omnibus communicat partibus: aliàs in oculo eſſet auditus, cum ſit eadem anima in vtroque.

Caput Quartum.

Neceſſarium autem eſt, cum, Tex. XXXIII.

De ſingulis potẽtijs qua via & methodo agendum.

CNumeratis potentijs animæ, nunc ſingulas tractare aggreditur, ac primò methodum obſeruandam in ipſarum tractatione proponit per duas concluſiones, quartum vna eſt; Primnm conſtituere oportet in tractatione, & doctrina cuiuſq; potentiæ ex dictis quid ipſa ſit; poſtea aũt quę ſint attinentia, ideſt, q̃ paſſiones quę accidentia, quod organũ ipſius.

2\. Altera concluſio eſt. In conſtituenda, definitione potẽtiæ obſeruandum eſt vt prius quid actus ipſius ſit proponatur, & ante actum, quid obiectum: ut ſi de viſu agendum ſit, quid viſibile, quid viſio, tandem quid viſus ſit, differatur. ſimiliter in qualibet alia potentia, vt ſi quid intellectiuum, prius obiectum ipſius, puta intelligibile, & quid actus, ſcilicet intelligere. Si quid ſenſitiuum prius de ſenſibili, poſt de actu, ideſt, ſentire: ſi quid vegetatiuum quid alimentum, quod eſt ipſius obiectũ, & quid actus oſtendatur.

Nota. Potentiæ p actus & actus per obiecta cognoſcendi.

Ratio redditur præſcriptæ methodi.

Ratio autem huius eſt: quia id quod eſt prius ratione quàm alterum; debet in doctrina antecedere: ſed actus eſt prior ratione, quàm potentia, cum potentia definiatur per actum: ergo debet actus doctrina antecedere Et eadem eſt ratio de actu & obiecto: vt enim potentia per actus, ita actus per obiecta definiũtur: ob id ab his primò incipiendum eſt in potẽtiarum definitione.

Quare primum de alimento. Tex. XXXIV.

De vegetatiua potentia, ac primo de alimento, eius obiecto agendũ eſſe, ſecundo de operationibus.

IVxta traditam methodum, cum de vegetatiua potentia prius, quam de alijs agendum eſſet, proponit, prius ſe tractaturum de alimẽto, quod eſt eius obiectum: deinde de actibus, qui ſunt tres, generare, nutriri, augeri, & hæc duo ſub vnico nomine claudit, ſcilicet alimento vti: nã in nutritione, & augmentatione, eſt conuerſio alimenti in uiuens, quamuis ſub diuerſa ratione.

Cur de vegetatiua potẽtia prius agendũ.

Duo autem ex his, quæ dicta ſunt, probat. Alterum, quod prius de uegetatiua, potentia, quàm de aliis ſit agendum. Alterum, quòd generare ſit operatio ipſius

1. ratio. Ariſto.

Prius probat dupliciter. Primò ex cauſalitate: quia per animam uegetatiuam in eſt aliis omnibus uiuere: nam ob id uiuere eſt ſcilicet nutriri, & augeri, quia anima eſt uegetatiua aut formaliter, ut in plantis, aut uirtualiter, ut in aliis.

2. ratio. Ariſt.

Secundò ex uniuerſalitate. Nam iſta potentia omnibus ineſt uiuentibus; quare ob hæc duo ab ipſa eſt incipiendum.

Quod generare ſit actus, vegetatiuæ potentiæ.

1. ratio.

Alterum probat tali ratione. Opus naturaliſſimum uiuentis ab ipſius aĩa procedit; at generare eſt naturaliſſimum opus uiuentis, ergo ab ipſius anima procedit; maior eſt certa, eſt enim forma, & anima natura magis præcipua; unde quod magis naturale eſt, ab ipſa exiſtimandum eſt procedere.

Quid ſit generare & quæ viuentia generẽt.

Explicat aũt, quid ſit generare, & quæ uiuẽtia generent. Generare eſt ſibi ſimile in ſpecie producere Generant autem uiuentia, quæ habent tres conditiones. Prima eſt, quod non ſit imperfecta, ideſt, ad ſtatum perfectum peruenerunt. Vnde pueri non generant; natura enim intenta perfectioni ipſius, totum alimentum in ſubſtantiam indiuidui conuertit, nihil relinquit ad generationem Secunda eſt, q̃d non ſint mutilata, ut eunuchi & frigidi ex natura, & aliis impedita cauſis, hæc omnia mutilata dicuntur, nec generare poſſunt. Tertia eſt, quod non ſint ſponte genera-

nerata,ideſt,ex putrefactione: hæc enim non generant:quod in quæſtione declarabitur. Ex his collige, quod generare,uiuẽtium eſt omnium,ſi tamen perfecta ſint.

Probatio minoris ex fine. nota finem generationis aſſimilari Deo, ut res poſſunt in perpetuitate.

Minorem illam probat, quod hoc ſit opus naturaliſſimum. Probat autem ex fine ipſo qui perfectiſſimum quid eſt. Eſt autem finis generationis aſſimilari Deo in eſſe,ac ſe perpetuare,quod non ſolum uiuentia, ſed & omnia naturalia deſiderant: conſeruant autem ſe in eſſe ꝑ generationem, qua ſimile producunt, in quo conſeruantur, ſi non in indiuiduo, ſaltem in ſpecie.

Ipſum autem cuius natura. Tex. XXXV.

Duplex eſt finis, Cuius & Cui, et generatiõe.

FInem diſtinguit duplicẽ, eſt enim finis cuius,& finis cui Finis cuius eſt id, in quod vltimo res ordinatur, ut ſectio eſt finis cuius ſerræ,& uiſio Dei,eſt finis cuius,noſter. Finis cui,eſt id,in cuius vtilitatem eſt finis cuius.

V.g ſi quis faciat malleum alicui artifici, finis cuius,eſt operatio mallei: finis cui,eſt ille cui fit malleus. Ita in præſenti,finis gratia cuius,eſt perpetuitas,Dei aſſimilatio, finis cui,eſt ipſum viuens.

Alius eſſe poteſt finis quo, ſcilicet id quo conſequimur finem gratia cuius,& hic eſt generatio: hac enim obtinetur perpetuitas.

Alius finis, Quo.

Explicat tamen,quod non eſt omnimoda perpetuitas, ſed qualis poteſt eſſe in generabilibus, ſcilicet in ſpecie, non in indiuiduo.

Finis generationis eſt perpetuitas in ſpecie, cũ nequeãt in indiuiduo eſſe perpetua.

Adhuc quibuſdam ineſt magis,utpote his,quorum ſpecies nullo tempore deeſt actu,quibuſdam minus, utpote, his, qui non niſi ſtatutis temporibus ueniunt, ut aliqua animalia ex putrefactione, & aliquæ herbę

Varijs gradibus diuerſis cõuenit uiuẽtibus. Nota.

Patet igitur,eſſe hanc operationem naturaliſſimam,ideſt,ad quam natura maximè inclinat, ac inde in viuentibus ab anima eſt, in reliquis a forma, quia hæc magis natura: hunc generationis finem docuit etiam libro de generatione animalium cap. I.

Eſt autem anima uiuentis. Tex. XXXXI.

De cauſa effectiua operationũ vegetatiuarum.

COnſtituto uno,ſcilicet ab animę vegetatiuæ potentia eſſe incipiendũ, ab ipſiusque operationibus, & obiecto; nunc ipſam cauſam effectiuam taliũ motuum eſſe,vult oſtendere: id cuius declarationem,animam in triplici genere cauſę principium eſſe corporis uiuentis, docet,eſt enim cauſa formalis,finalis,& efficiens, ſecundum tamen diuerſa.

Quòd anima ſit cauſa in triplici genere corporis viuentis, ac primò ꝙ ſit formalis cauſa. 1. ratio. Nota 2. q̃uo cauſa dant eſſe.

Primò eſſe cauſam formalem viuentis duplici ratione probat. Prior eſt. Quod dat eſſe rei,eſt forma ipſius:at anima dat eſſe uiuẽti;ergo eſt ipſius forma. Minorẽ probat:quia anima dat uiuere viuenti,at uiuere eſt ipſius uiuẽtis eſſe,ergo anima eſt cauſa ipſius eſſe. Sumitur autem hic uiuere,non pro operatione vitæ, ſed pro ipſo eſſe eſſentiali viuentis corporis.

Circa maiorem,nota, ꝙ aliquid dupliciter dat eſſe. Vno modo extra ſe producendo aliud,& ſic efficiens cauſa, & finis dant eſſe. Alio modo ſeipſis ita, ut ipſa ſint partes illius eſſe, ſicut albedo ſeipſa facit album,& hoc modo materia,& forma dat eſſe,ſed differenter;nam materia eſt indeterminata, & cõmunis; at forma contrahit,& limitat, datque determinatum, conſummatum, & diſtinctum eſſe.

Sic eſt maior intelligenda;Omne enim dans ſeipſo determinatum & perfectum eſſe,eſt forma; talis autem eſt anima reſpectu uiuẽtis,eſt ergo ipſius forma, quæ eſſentia dicitur,& ſubſtantia. Poſterior ratio eſt. Actus alicuius potentię terminatiuus,eſt forma;at anima eſt actus potentiam materię terminans, & cum ea vnum per ſe faciens; ergo eſt forma.

Manifeſtum eſt autem, & cuius gratia. Tex. XXXVII.

Quòd ſit anima cauſa finalis. Suppoſitio.

CAuſam finalem eſſe, nunc oſtendit, ſupponitque unum; ꝙ ſicut Intellectus agit propter finẽ, ideſt,quæ Intellectu,& arte operantur,ꝑꝑ finem aliquem agunt. Sic etiã natura & naturalia agen-

tia agunt propter finem, ut dictum eſt ſecundo Phyſic.

Sumit ex hoc argumentum. Finis eſt, propter quem agunt, quæ agunt. & propter quæ alia ſunt: ſed anima eſt finis, propter quē corpora naturalia ſunt, ergo ipſa finis eſt ſecundum naturam idest, non per artem, ſeu a Intellectus intentus, ſicut artificialia, ſed per naturam intētus.

Reperitur distinctio finis cuius, & cui. Nota.

Probat minorem: quia corpora uiuentium inſtrumenta ſunt ipſius animæ: ut enim eſt tibia artifici ad ſonandum, ita organa corporis ſunt uiuentibus ad animā: quod declarat 1. de partibus cap 5.

Statim repetit diſtinctionem finis, ſcilicet cuius, & cui, & per finem cui, poſſumus intelligere ipſum uiuens: per finem cuius animam, in quos fines organa ordinantur corporis. Vel per finem cuius, animæ operationem per finē cui, ipſam animam, quę per organa operatur.

Nota, quòd dicit, omnia corpora eſſe gratia animæ, non uniuerſaliter debes intelligere: ſed limitat ſtatim, ſcilicet corpora animalium, & plantarum, hæc enim animæ organa ſunt.

At verò & unde primum.

Quòd aīa ſit cauſa efficiens ſ. operationū, & motuū uiuentis. 1. ratio.

Cauſam efficientem nunc oſtendit motuum, & operationum uiuentibus propriarū, quales ſunt localis motus in his, in quibus eſt: non enim ineſt omnibus: ſimiliter alterationis, qualis eſt ſenſatio, & augmēti ac decrementi, quæ omnibus inſunt.

Hac ergo ratione probat. Motus, qui animatis, & nō alijs inſunt ratione animæ proueniunt, ſed omnes prędicti (ut notū eſt) non niſi animatis inſunt, ergo ab anima proueniunt, non formaliter, nec materialiter ut certum eſt, ergo affectiuè. Ex quo habetur, quòd iſtæ operationes uegetatiuæ ab anima effectiuè procedunt.

Nota cuius ſit aīa cauſa formalis cuius efficiens & finis.

Concludamus, animā eſſe cauſam formalem ipſius eſſe, ſubſtantiæ uiuentis; finalem corporis, & inſtrumētorum; efficientem propriarum operationum, & motuum, quæ in ipſis ſunt uiuentibus: quod probatum eſt.

Empedocles autem non benè. Tex. XXXVIII.

Confutatio erroris Empedoclis, [qui] elementis tribuebat motū augmētationis.

Cum hos motus ab anima prouenire docuiſſet duos Philoſophorum errores refutat. Alter eſt Empedocles, qui motum augmenti tribuebat elementis, dicens, ideo plātam deorſum moueri, quia partes terrę, quæ in ea ſunt, deſcendunt deorſum, partes autem ignis, ſurſum. Hoc duplici ratione reijcit.

1. ratio.

Prima eſt: quia, ſi ita eſſet, tunc radices dicerentur deorſum, rami uerò ſurſum. Sed hoc contra accidit, nam rami deorſum, radices ſurſum dicuntur.

Not. quō ſumatur ſurſum & deorſum in cunctis uiuentib. & non uiuentibus.

Pro quo notat, quod nō eodem modo ſumitur ſurſum & deorſum in omnibus. In mundo enim ſurſum dicitur, quò tendunt leuia deorſum, quò tendunt grauia, & hoc ex natura rei, & non reſpectu noſtri, quamuis enim nos eſſemus ſupra cælum, adhuc locus ignis rurſum diceretur. In animalibus autem non ſic illa ſumuntur, ſed ſurſum dicitur. quò alimentum ſumitur, deorſum quo excrementa expelluntur, ſiue ſic, ſiue aliter ſe habeant in loco In inanimatis pariter non ex natura rei, ſed reſpectu noſtri ſumuntur.

Cōcluditur ratio.

Cum igitur radix ſit qua alimentū ſumitur, dicetur ſurſum, & rami quibus excrementa expelluntur, qui ſunt fructus, dicentur deorſum. Nam inſtrumenta non aliter diuerſa, uel eadē dici debent, quā ex operationibus, Cum ergo radix in plātis, & os in animalibus eiuſdem ſint operationis, fit, ut eiuſdem rationis ſint inſtrumenta, & utrumque ſurſum dici debeat, non enim penes ordinem uniuerſi de his iudicandum eſt.

Ad hæc autem quid eſt. Tex. XXIX.

2. Rō cōtra Emped.

Secundā facit rōnem. Quia illa elementa, uel continentur & coercētur ab aliquo, uel non. Si nō, utiq; diſtrahitur vnūquodque in ſuum locum, & miſtum diſſoluitur. Si autem ab aliquo alio, continetur in planta, id iam erit talis motus prin-

principium primum, idque erit anima, quæ erit principium vegetandi.

Videtur autem quibuſdam.
Tex. XL.

Confutatio erroris Democriti, & Leucippi, q ignis eſſet cauſa nutritionis, et augmenti.

ALteram impugnat ſententiam, quæ erat Democriti, & Leucippi. Hi enim ignem putabant eſſe cauſam nutritionis, & augmenti, innixi tali argumento, quòd ignis inter elementa maximè nutriri & augeri videtur. ob id is ſimpliciter & vniuerſaliter erit cauſa nutritionis in omnibus viuentibus.

Hic autem con cauſa quidem.
Tex. XLI.

Approbatur ex parte horum ſententia, & ex parte reprobatur.

PArtim probat, partim reprobat poſitam opinionem. Probatur quidem, quatenus ignis aliquo modo eſt cauſa nutritionis, ſcilicet per calorem: eſt enim calor neceſſarium inſtrumentum, quo fit nutritio, & augmentatio. Calore enim alteratur alimentum.

1. Reprobatur tamen, quatenus ignis nõ cã eſt principalis augmenti, niſi anima ipſa. Quod probat: quia ignis augmentum ex ſe non habet terminum, ſed creſcit ſine limite, quantum materiæ ei additum fuerit: at viuentia omnia, quæ dicuntur natura conſtantia, certũ limitem ſuæ quãtitatis habent, quos transgredi non licet, quantumcunque eis alimenta addantur.

2. *Nota.* Probat etiã alia ratione Quia augmentatio magis fit ſcd̃m formã, quàm ſecundum materiam: at elementa in miſtis potius ſunt, vt materia. Hic poſſet tractari quęſtio de termino quantitatis corporũ, ſed ſupra 1. Phyſicorum ſatis diximus.

Quoniam autem eadem potentia.
Tex. XLII.

De potẽtia ipſa vegetatiua quæ in tres diſtinguitur.

POſtquàm coſtituit motum augmenti, nutritionis, & generationis eſſe ab anima: nũc de potentia vegetatiua tractare aggreditur, quæ includit ſub ſe generatiuam & nutritiuam, ac augmentatiuam: quas duas vocat hic nomine vegetatiuæ, dicens, q hæc ad eandẽ potentiam pertinent, ideſt, ſub vna genere potẽtia cõtinẽtur, atque vegetatiua in his operationibus dictis, ab alijs ſecernitur potentiis.

De alimento eius obiecto, quid & quotuplex dicendum.

Cum autem prius ab obiecto ſit incipiendum, ab alimento exorditur: hoc enim eſt obiectum ipſius, & de hoc tractat quid ſit, quale, & quotuplex ſit, quòd quę ab ipſo denominationem habeant.

Videtur autem eſſe alimentum.
Tex. XLIII.

Tres conditiones alimenti.

NVnc, quid alimentum ſit, docet, aſſignans tres ipſius conditiones. Prima eſt: quòd ſit contrarium alito; debet enim mutari in ipſum. Non eſſe autem 1
mutatio, niſi aliquo modo eſſet cõtrariũ. 2

Secunda; quòd ſit ex illis cõtrariis quorum mutatio ſic ſe habet, ut vnius mutatio alterum augeat.

Eſt enim duplex mutatio contrariorũ. *Nota.* Vna eſt, cum vnum ſubiectum ex vna cõtraria forma tranſit in alteram, vt homo ex albo fit niger, & materia ex aere fit aqua. Altera eſt, cũ non ſolum ex vna mutatur in alteram formam, ſed vnitur cũ contrario, à quo mutatur: vt cum aer mutat in ſe aquam, & ignis in ſe aerem, & talia contraria dicuntur ſua mutatione augere contrarium, huiuſmodi debet eſſe alimentum ex illis, puta, contrariis, quæ mutata augent contraria.

Tertia eſt, quòd ſic augeat, vt non ſit 3.
mutua mutatio. Non enim alitum in alimentum, ſed alimentum in alitum conuertitur: quod exemplo probat Aqua enim alimeutum eſt ignis, non tamen ignis aquæ.

Nota. In hoc exemplo non negat, ignem conuerti poſſe in aquam: ſed dicit, quod iſta conuerſio ignis in aquam nõ dicitur augmentum: ſicut cum ex aqua fit ignis, quia ignis eſt elementũ velut forma, aqua vt materia: quia verò augmentatio eſt ſecũdum formam, ob id ignis ex aqua magis augeri dicitur, quã aqua ex igne: nec eſt vera augumentatio, qualis in viuentibus

eſt, vt alibi ſatis diximus. Vel certe ideò id dixit Ariſtoteles, quia fouetur ignis humido tanquam pabulo.

Cõcluditur quid ſit alimentum. Ex his patet, quid alimentum ſit. Eſt enim alimentum contrarium, quod ſua mutatione animatum creſcere facit, non autem ipſum creſcit animati mutatione.

Nota 1. Nota tamen, quòd nondum integra habetur iſta definitio ex his, quæ hactenus dixit Ariſt. quouſque doceat in tex 46. alimentum referri ad animatum.

Dubitationem autem habet. Tex. XLIV.

Dubium. An alimentum debeat eſſe contrarium alito, an ſimile. QVia alimentum contrarium dixerat nunc id in dubium vertit. Sũt enim duæ Philoſophorum opiniones.

Quidam dicunt, eſſe ſimile alito: quorum ratio eſt. Ex eodem nutrimur, & augemur: ſed non fit actio, niſi ex ſimili: ergo nec nutritio.

2. Opinio q̃ debeat eſſe contrarium 1. ratio. Alij contrarium, vt diximus, dicunt alimentum, quorum ratio Prior eſt. Non fit mutatio niſi in contrarium, aut in mediũ quod etiam contrarium eſt: ſed alimentum mutatur in alitum: ergo debet eſſe ei contrarium, & non ſimile.

Adhuc autem alimentum. Tex. XLV.

2. ratio. POſterior horum ratio eſt. Alimentũ patitur ab alito: digeritur enim, & concoquitur: ergo debet ei contrarium eſſe. Nam ſimile non poteſt pati a ſimili.

Nota 1. Notat vnum, quòd alitum non patitur ab alimento, ſicut faber non patitur à ligno, ſed ſolùm lignum à fabro patitur: quamuis verum ſit, quòd aliqua mutatio eſt in fabro ſecundum operationem: quia prius non operabatur, & poſt operatur: ſimiliter viuens antè non alebatur, poſtea alitur, ſic mutatur, ſed non vt in alimentũ conuertatur, ſicut alimentum in ipſum conuertitur.

Nota 2. Et ita debes intelligere, quòd alitum non patitur ab alimento, puta, ſecundum ſubſtantiam non conuertitur in alimentum, ſicut alimentum in ipſum: quamuis negari non poſſit, alitum aliquo modo re pati à qualitatibus alimenti reagentibus in ipſum alitum, & uiuens.

Vtrum autem ſit alimentum.

Diſſoluit dubiũ Ariſt. diſtinctione quadam. SOluit dubium poſita diſtinctione. Alimentum enim dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, vt eſt imperfectum, indigeſtum, & incoctum. Altero modo, vt digeſtum, & perfectum eſt, ac factum ſimile alendæ parti: ſic enim eſt proximum ſubiectum, & materia nutritioni. Multum autem differt hoc vel illo modo conſiderare. Si enim imperfectum conſideretur, tunc eſt contrarium, & diſſimile: ſi autẽ proximum, ſimile eſt. Vnde fit, vt vtroq; modo contingat. In principio enim eſt cõtrarium, in fine verò ſimile: & ſic vtraq; opinio dicit rectè, ſed non omnino: quia alimentum vtrumque eſt, puta, contrarium, & ſimile.

Aduertendum autem, quòd contrariũ alimentum eſt prius tempore, quàm ſit pura nutritio: cum tamen eſt ſimile, ſolum eſt prius natura.

Quoniam autem nihil alitur non participans. Tex. XLVI.

Vt alimenti definitio cõpleatur, oſtẽditur alimẽtum habere ordinem ad animatum. VT naturam alimenti compleat, quale ipſum ſit, explicat, dicens, alimentum habere ordinem per ſe ad animatũ. quia nihil alitur, quod ſit expers vitæ, & animæ. Ex quo colliges integram definitionem alimenti ſuperius poſitam.

Nota, aliquid dupliciter referri per ſe, & per accidens. Aduerte, quòd aliquid dupliciter poteſt ad alterum referri. Vno modo p̃ ſe, cũ ita refertur ad illud, ut tali ablato non amplius referretur; ſicut pater per ſe refertur ad filium, q̃ ablata ratione filij, nõ amplius referretur. Altero modo per accidens, cum hoc coniungitur cum eo, quod eſt per ſe; & quamuis ipſum auferretur, adhuc non auferretur relatio, quo modo pater dicitur referri ad Philoſophum, ſi filius philoſophus ſit, ſed id eſt per accidens. Alimentum ergo non per accidens ad animatum, ſed per ſe ordinẽ habet:

bet: nec putes alimentum non eſſe aliud quam relationem, eſt enim relatiuum ſecundum dici.

Eſt autem eſſe aliud alimento. Tex. XLVII.

Quod tribus modis alimentum ſumat pro portione ad tres vegetatiua potentias.

NVnc quot modis alimentum ſumatur, exponit. Tripliciter autem conſiderari poteſt. Vno modo ſecundum ſubſtantiam, & ſic eſt obiectum nutritionis, ſubſtantia enim reparatur ſubſtantia. Altero modo ſecundum quantitatem: eſt autem ſic augmentatiuum, & augmentationis obiectum. Tertiò, ut eſt reſiduum
1 ſuperfluumque alimenti, & ſic eſt gene-
2 ratiuum non eiuſdem numero viuentis,
3 cum hoc iam ſit, & quod eſt, non generatur; ſed alterius ſimilis in ſpecie.

Nota. Notandum, quod non dicitur alimenti ſuperfluũ, quaſi ſit excrementum & materia fœculenta; imò ſemen eſt ex puriſſimo aliméto, ſed dicitur ſuperfluum, quatenus eſt illud alimentum, quod natura reliquit, quia in proprium indiuiduum per nutritionem vel augmentationem nõ conuertit, ſed illud in vaſa quædam mandat, vbi ad generationem id cõſeruatur. Vnde generatio debet eſſe, facta nutritione; tunc enim natura apta eſt miniſtrare materiam ad generandum.

Atque id in cauſa eſt, ut illuſiones nocturnæ carnis poſt mediam accidant noctem cum nutritionis tempus verſus finem properat, atque ideo contra, maximum eſt remedium ſobrietas & abſtinentia, ut ſubtrahatur materia, vnde id generatur.

Vide igitur, quo pacto tripliciter alimentum conſiderari poſſit, ſicque ad tres animæ vegetatiuę potentias ordinetur, in communi autem alimentum ad potentiam vegetatiuam, & uegetationem in communi, ordinem habeat.

Quare huiuſmodi animæ. Tex. XLVIII.

QVid alimentum, & quotuplex ſit, expoſito, nunc ad potentias trãſit, unamque definit; reliquas enim eodem modo definire facile eſt. Eſt igitur potentia nutritiua, vis animæ ad conſeruandam ipſam uiuentis ſubſtantiam, ut uiuens eſt. *Definitio nutritiua potentiæ.*

Augmentatiua verò, eſt uis animę ad perficiendam viuentis quantitatem. *Definitio augmentatiuæ.* Generatiua autem, vis ad generandam ſimile in ſpecie, per diſtinctionem enim illam alimenti definire potentias facile eſt, alimentum enim eſt obiectum & præparatio operationis potentiæ, ſine quo non eſt operatio. *Definitio generatiuæ.*

Facilè etiam eſt operationes definire. Nutritio enim eſt mutatio alimenti in propriam ſubſtantiam viuentis. Augmentatio eſt mutatio alimenti in propriam quantitatem viuentis. Generatio eſt productio uiuentis ab interno. *Definitio nutritionis, augmentationis, & generationis. Nota.*

Dico, Ab interno: quia viuens ex ſe præbet materiam generationis, ſcilicet ſemen: at non uiuentia, ex materia externa generant. Vide igitur breuiter omnium horum naturas.

Quoniam autem ſunt tria. Tex. XLIX.

EXplicat tandem quot denominationem ab alimento ſumant. Sunt autem tria, quod alit, ꝙ alitur, quo alitur. Quod alit eſt ipſa vegetatiua anima; hæc enim motus primum principium: quod alitur, eſt: compoſitum ipſum uiuens: quo autem alitur, eſt alimentum. *Tria hæc ſunt, quod alit, quod alitur, & quo alit.*

His poſitis, ipſam animam vegetatiuã definit. Definitionem autem a fine dicit eſſe ſumendam, eſt autem finis generatio. Hæc eſt enim nobiliſſima operatio. Eſt igitur anima uegetatiua principium primum generandi ſimile uiuens ſibi, at huic eſt potentia, quę uegetatiua dicitur. *Definitio animæ vegetatiuæ ex fine.*

Eſt autem id, quo alitur, duplex.
Tex. L.

Duplex eſt id quo quis aliter. DIſtinguit id, quo alitur, eſſe duplex, ſicut duplex contingit eſſe inſtrumentum, quo nauta nauim mouet, & manus, & temo. Temo eſt inſtrumẽtum motum: manus verò inſtrumentũ mouens, & motum. Ita horum operationum eſt duplex inſtrumentum. Vnum quod mouet, & mouetur, & hoc eſt naturalis calor quo fit concoctio & digeſtio alimenti: vnde omnia viuentia calore participant. Alterum eſt, quod mouetur tantum, & hoc eſt alimentum, quod non mouet aliud inſtrumentum.

Nota circa literæ expoſitionem. Ita, vt expoſuimus, eſt exponenda litera hæc. nam Græci legunt, Quod dicitur mouet, mouetur ſolum, & ſic interpretatur Philo & S. Thomas concludit figura, ideſt, in communi dictum eſſe de alimento: nam exactè de ipſo poſterius dicetur in particulari conſideratione, ſcilicet libris de generatione animalium.

Nota circa horum librorum ordinem. Vbi nota, hos libros dici poſteriores, ac eſſe poſt libros de anima, & hoc docet Philoponus recantans quod dixerat in Prologo. Atque hæc ſunt, quæ docet Ariſtoteles de parte, ſeu anima hac vegetatiua, de obiecto, de operationibus, ac potentiis ipſius.

An potentia, & actus per obiecta diſtinguantur, & definiantur.
Quæſt. VIII.

CIrca tex. 33. hæc difficultas mouetur, vbi docet Ariſtoteles, eſſe obiecta priora definitione potentijs, & nos cum alijs expoſuimus quia potentię per obiecta

1. Argu. in partem negatiuam. definiuntur. Videtur autem non ita eſſe. Primò poſterius non poteſt eſſe de definitione prioris, nec ipſum diſtinguere, *2. Arg.* ſed actus circa obiectũ eſt poſterior potentia: eſt n ipſius effectus; ergo non poteſt diſtinguere, nec definire potentias.

Præterea ſecundo Quod non eſt eſſentia, nec pars eſſentiæ, non definit, nec diſtinguit, ſed actus, & obiecta ſunt extrinſeca potentiis, nec ſunt potentiarum parte, nec ipſarum eſſentia, ergo non poſſunt definire, nec diſtinguere.

Præterea tertiò. Si obiecta definiunt *3. Arg.*
potentias etiam diſtinguunt, quia a quo ſumitur definitio, ſumitur diſtinctio, puta, ab ultima differentia, ſed probo obiecta non diſtinguere potentias. Nam vel obiecta debent realiter diſtingui, ut diuerſas potentias faciant, vel non. Sed neutrum dici poteſt: ſunt enim potentiæ diſtinctæ, & ipſarum obiecta realiter ſunt idem, ut Intellectus, & voluntas, illius verum, huius bonum eſt obiectum: at bonũ & uerum idem ſunt realiter.

Sunt etiam potentiæ, quarum obiecta diſtinguuntur realiter, vt Viſus, & Auditus illius color, huius ſonus eſt obiectũ, qui diſtinguuntur realiter: non ergo uidetur neceſſaria diſtinctio obiectorum ad potentias diſtinguendas, & conſequẽter potentiæ nec diſtingnuntur, nec definiuntur per obiecta.

Præterea quartò. Si potentię etiam p *4. Arg.*
actus diſtinguunrur, maximè per actus contrarios, ſed non ita fit, imò ab vna potentia ſunt actns contrarij, ut ab Intellectu aſſenſus, & diſſenſus: a uiſu, viſio albi, & uiſio nigri: non ergo per actus eſt diſtinctio.

Præterea quinto. Ita ſe habent duæ po *5. Arg.*
tentiæ inter ſe, ſcilicet Viſus, & Auditus, ſicut albedo, & nigredo, ſed hæc abſolutè & non per ordinem ad aliud diſtinguuntur: ergo nec potentiæ.

Sextum argumentum ſit. Non uidetur *6. Arg.*
poſſe aſſignari ratio, quare unum genus rerum. v. g. color, vnã habeat potentiam, & etiam ſapor &c. & multa alia genera rerũ, & accidentium non habeant, vt v. g. quantitas, figura, tẽpus &c. aut aliæ occultæ qualitates ſimiliter. Sic etiam ens habeat unam potentiam, puta, Intellectũ, & corpus ſeu imaginabile, alteram, puta, imaginationem: & alia genera intermedia non habeant, ſcilicet ſubſtantia, animal, vel animatum cum reliquis. Hæc ſunt argumenta, quæ uidentur rem dubiam facere.

In hac re eſt Philoſophorum cõſenſus *Conſenſus omniũ Philoſophorum in duobus.*
circa duo, in vno aũt diſcordia eſt. Conueniunt primò omnes, quòd definiuntur
potentiæ per actus, & obiecta, tanquam *1*
per

per notiora nobis, & iſta ſunt diſtinctiua potentiarũ ſecundum nos. Cõueniunt ſecundo, ꝙ etiam definiuntur per iſta tanquam per priora natura, & ſunt diſtinctiua priora, ſed in genere cauſæ finalis: ſunt enim potẽtiarũ actus, & obiecta, fines: & hoc docet Philoponus, & alij hoc tex 33.

In quo conſiſtat controuerſia et difficultas.

At difficultas in hoc eſt, an obiecta, & actus aliquo modo ad formã & cauſam intrinſecam potentiarum ſpectent, non quòd ipſi actus, & obiecta ſint forma potentiarũ internæ: certum enim eſt non eſſe, ſed habitudo quędam ad obiecta, & actus, ita ut potentia in ſua eſſentia dicat habitudinem ad obiectum, & actum, illaque ſit differentia, quę varia eſt pro diuerſitate obiectorum. Hæc igitur eſt controuerſia.

1. Opin. eſt Scoti. &c. ſe ipſis diſtingui.

Duæ ſunt opiniones in hoc. Prima eſt Scoti, 2. Sententiarum. d 16. quæſt. unica: quam ſequitnr Herue. quodlib. 1. q. 12 & Iandu. hoc lib. q 8 & Caiet. Thien. Hi uidentur dicere, quòd potẽtiæ ſeipſis diſtinguuntur, & abſolutè, non autem per actus & obiecta, niſi extrinſecè, & quo ad nos, & naturã, ſed in genere ſolius cauſæ finalis. Vnde ſi eſſentia potẽtiæ in ſe conſideratur, nullo modo obiectum apparet.

2. Opin. S. Tho. &cat. diſtingui ꝑ habitudinẽ ad obiecta.

Altera opinio eſt S. Tho. in pręſenti, quam multi ſequuntur, quòd actus, & obiecta ſunt quodammodo forma potentiarum, quatenus ab ipſis forma potentiarum ſumitur. Nam conſtituitur potentia in ſua eſſentia completa per habitudinem ad obiecta, & ſic obiecta ſunt de eſſentia ipſarũ quodammodo tanquam terminantia, & complentia eſſentias. Nõ enim differentia potentiarnm abſque obiecto conſiſtit. Hæ ſunt opiniones in hoc.

1. Funda. Aĩa potentia aliæ sũt actiuæ, aliæ paſſiuæ.

Pro huius quæſtionis diſſolutione ſit primum fundamentum. Animæ potẽtiæ ſe habent in duplici differentia. Quædã ſunt paſſiuæ a ſuis obiectis, ita, ut obiecta ſint, ut cauſa effectiua operationum potẽtiarum, quare ſunt potentię ſenſitiuæ: hæ operantur obiectis agentibus in ipſas, & imprimentibus ſuas ſimilitudines.

Quõ definiũtur per obiecta.

Quædam alię ſnnt actiuæ: agunt enim in ſua obiecta, quales ſunt uegetatiuę: hæ enim in alimentum agunt.

Vnde fit, quòd in genere cauſæ efficiẽtis, non omnis potentia, & actus per obiectum definiatur, at in genere cauſæ finalis omnis definitur, quia in omni potentia & actu obiectum eſt, velut finis: & in hac doctrina omnes conueniunt.

2. Fund. Obiectũ potentiæ triplex eſſe poteſt.

Sit alterum fundamentum Obiectum potẽtię põt eſſe triplex Vnũ ꝑ ſe primò. alterũ, per ſe: alterũ autẽ per accidẽs. Per ſe primò illud eſt, quod primò terminat actum potẽtię, ita, ut potẽtia talis, nõ ordinetur in aliquod, niſi ratione illius: quo 1 modo ſapor eſt obiectũ per ſe primo guſtus: nihil. n guſtu percipitur, quod ſaporem non participet, & eatenus percipitur quia ſapor eſt. Per ſe, illud eſt, quod potẽ 2 tiam quidem terminat, ſed non ſemper, nec ob id, quia tale eſt, percipitur, ut albedo eſt obiectum per ſe ut uiſus, ſed nõ primò; quia quãuis albedo a uiſu comprehẽdatur, non tamen, quia albedo eſt, ad viſũ pertinet, ſed quia calor. Per accidens eſt, 3 quod a potentia non comprehẽditur, ſed eatenus comprehendi denominatur, quatenus cõiunctum eſt cum obiecto per ſe, quo pacto dulce dicitur videri, ſed per accidens, quia album dulce eſt. Primum obiectum horum dici ſolet formale, reliqua materialia, quamuis minus ſecundũ, quam tertium.

No. de obiecto materiali & formali.

Notandum eſt inſuper, formale obiectum eſſe duplex. Alterũ ipſius rei in ſe, quod reale vocari ſolet, ſeu obiectum quod: hoc eſt illud ipſum commune genus rei, quod primò terminat potẽtiam, ut diximus, quodque æquale eſt ipſi potẽtiæ, vt. v. g. color ipſius uiſus, ſapor guſtus ſonus ipſius auditus, &c. Alterum eſt formale obiectum, quod dicitur obiectum ſub quo, ſeu obiectum quo. Dicitur autẽ obiectum ſub quo: quia ſub ea ratione tẽdit potentia ac obiectum ipſum reale, & hoc ſumitur reſpectu potentiæ. v g viſibile in colore, guſtabile in ſapore, audibile in ſono Naſcitur autem hac ratio formalis ſub qua, ex prima altera rei: nam quia color eſt ideo eſt uiſibilis, & quia ſapor, ideo eſt guſtabilis, & ſic de alijs.

3. Fund. Quõ colligatur poſteriori, quot ſint potentiæ & quod ſit obiectũ formale potentiarum.

Tertium fundamentum valdè notandum. Quæ & quot ſint potentiæ, & quod ſit cuiuſque obiectum formale, colligitur a poſteriori ex actibus, & obiecto materiali hoc modo, non quidem ita, ut nonnulli decepti putarũt, ut quot ſint actus, tot ſint potentiæ, vel quod ſint in mũdo obiecta formalia tot ſint potentiæ, uel quot

actus,

actus, tot obiecta, uel contra. nam hoc perſpicuè falſum eſt, ut probant argumenta, & experientia conſtat: ſed colliguntur, & collecti ſunt a Philoſophis hoc modo: quoties videmus, ſi priuetur quis uno actu ex aliquo impedimento, uel morbo, quod priuetur etiā omnibus, & ſi poteſt vnum exercere, poſſit omnes: tunc dicimus omnes illos actus ad unā & eandem potentiam ſpectare. Contra verò, ſi quis priuetur uno actu, non tamen priuetur alijs, ſed pôt alios exercere; & ſimiliter ſi poteſt vnū, tamen non poteſt exercere alium, tunc dicimus & colligimus meritò diuerſas eſſe potentias.

Exēplo declaratur, ſeu inductione in oībus potentijs & earū actibus. V. g. uideo, quod quicunque poteſt velle, poteſt & nolle, & odire, & amare, & eligere, & cęteros uoluntatis exercere actus ut homo rationis cōpos; Et contra, qui nō pôt velle, nec nolle pôt, nec eligere, &c. vt amentes vel rationis expertes, &c. Tūc infero, ergo una eſt potētia uoluntatis, & nō plures, quæ omnes illos pôt actus. Sic etiam in Intellectu uideo quod quicunq; poteſt ratiocinari, poteſt contemplari, meditari, iudicare, deliberare, &c. Et contra, qui non poteſt unum, vt freneticus, vel dormiens, ut bruta, nō poteſt omnes. Infero ergo, omnes illos actus ad vnā & eādem potentiam pertinere, uidelicet Intellectus.

Sic etiā in uegetatiuis: quia poteſt aliquis habere actum nutriendi & non augēdi, ut in ſenibus, & utrunque poſſet quis habere, ſed non poſſet generare; ut quæ uitali priuati ſint, & careāt: hinc colligimus a poſteriore, diuerſas has eſſe potentias, nutritiuam, uegetatiuam, generatiuam. Vnde etiam merito Galenus, & alij Medici, etiam nutritiuam diſtinxerunt in plures. ſ. expulſiuam, attractiuam, concoctricem ſeu cōuerſiuam; quia uidebant ſæpè in infirmis alterum ab altero ſeparari, ita aliquem bene concoquere, & malè expellere, bene expellere, malè attrahere, uel concoquere, &c.

Idem oſtēditur in obiectis potētiarum. Et ſimili modo ēt in obiectis. Si quis cū priuatur actu erga vnum obiectum, priuetur etiam actibus erga alia obiecta, & ſi poteſt in unum obiectum, poſſit etiam in alia, tunc dicimus, & colligimus rectè a poſteriori, omnia illa obiecta ad eandem potētiam ſpectare, & in quadam ratione communi omnia conuenire, quæ reſpondent ſuę potentiæ ex æquo; quod uocamus obiectum primum formale. Et contra, cum priuatur aliquis actu erga unum aliquod obiectum, non priuatur actu erga alia quoque obiecta; & cum poſſit in vnum non poſſit in alia; tunc meritò colligimus, erga illa obiecta diuerſas eſſe potentias.

V. g. cum quis uidet albedinem, experimur quòd poteſt uidere nigredinē & rubedinem, & omnes alios colores; & ſi non poteſt videre albedinem, non poteſt etiā alios uidere: hinc dicimus, unam eādem; eſſe uiſiuam potentiam, & non multas, & omnia illa obiecta conuenire in unam primam rationem æqualem ipſi uiſiuæ potentiæ, videlicet colorem. *Exemplo, ſeu inductione declaratur.*

Et ſimilis ratio eſt de imaginatione, & ſenſu communi, & Intellectu, & cæteris potentijs a poſteriori: Nā qui pôt imaginari circa unam rem apprehenſam, poteſt circa aliam quācunque imaginabilem; & qui poteſt ratiocinari circa unā rem, poteſt etiam circa aliam quamcunque. Vnde obiectum Intellectus dicimus eſſe omne ens, & imaginationis imaginabile, ſeu corporeum, & ita in omnibus aliis potentiis contingit.

His ſuppoſitis ſit prima concluſio. Potentiæ animæ diſtinguuntur, & definiuntur per actus, & obiecta a priori in genere cauſæ finalia. In hac nulla eſt controuerſia, ut dictum eſt. *1. Concl.*

Secunda concluſio. Potentiæ intrinſecè, & eſſentialiter habent ordinem, & habitudinē ad actus, & obiecta. Hæc eſt ſecundum S. Th. contra alios. Volo dicere, quòd accidens non conſtituitur eſſentialiter in genere potentiæ, niſi per habitudinem ad operationem, & ad obiectum. *2. Conclu.*

Eſt autem conſiderandum, duplicem intelligere nos poſſe habitudinem; Vnā, quę ſit ipſa relatio, & ipſe ordo actualis ſeu potentialis potentiæ ad obiectum, atque hic nō eſt, nec eſſe poteſt de eſſentia potētiæ, ut quidam putarunt, ſic interpretantes opinionem D. Thomæ; ſed eſt relatio extra eius eſſentiam, cuius fundamentum eſt potentia, & terminus obiectum, eſtque ipſa media inter utrūque terminum. Altero modo intelligimus habitudinem eſſentialem ipſius potentiæ. i. primū *Nota.*

prinei-

principium in ipſa potentia vnde naſcit illa talis extrinſeca habitudo, illa relatio, & ordo: illa, inquam, eſt ipſa potétię eſſentialis differentia per quam & cóſtituitur, & ab alijs differt Et in hoc ſenſu eſt accipienda concluſio.

1. ratio. Hoc ergo iam probo. Per id conſtituitur eſſentialiter aliquid, per quod eſſétialiter differt ab alio: ſed potentia eſſentialiter differt ab alijs generibus eiuſdé prædicamenti per talé habitudinem: ergo eſſentialiter claudit illam. Diſcurſus eſt notus, ſed probatur minor: minor enim eſt indubitata, nam potentia, quę eſt ſecũdũ genus qualitatis, non in alio differt a reliquis generibus, niſi quod eſt principium immediatum operandi.

2. ratio. Nec profectò quis poteſt excogitare, quod potentia ſit, quin habitudo ad operandum intelligatur. & Ariſt. 5. Metaph. c. 12. potentias definiens, actiuam, & paſſiuam, non aliter quam per operationem, & obiectum definit. Et hoc eſt argumentum ſecundum: Si enim Intellectus non aliter concipit quid eſt ipſius potentiæ, niſi ſimul percepta ad operationem, & obiectum habitudine: profectò ea ad ipſius ſpectat eſſentiam.

3. Concl. Tertia concluſio. Diſtinctio obiectorũ formalium & primorũ per ſe eſt, quæ diſtinguit potentias. Vnde quamuis multa ſint obiecta per ſe, & per accidens in una potentia, non ob id eſt multiplicáda, ſed reſpicere oportet obiectum formale: & patet, ut in ſecundo fundamento declaratum eſt.

4. Conclu. Quarta concluſio. Actus diuerſificant potentias, nõ quicũque, ſed qui ſunt circa obiecta etiam formalia, & prima diuerſa. Atque hę duæ notæ ſunt ex fundamento, nec in eis eſt controuerſia.

5. Concl. Quinta concluſio A poſteriori cognoſcimus illa omnia, uidelicet an omnes, an aliqui actus: item an vnũ, uel multa obiecta ad vnam uel ad plures ſpectent potentias: & ex cóſequenti, quod ſit obiectum formale cuiuſque potentiæ colligimus, & quis earum numerus, ac diſtinctio. Quæ concluſio ex tertio fundamento ſatis probata relinquitur: ſuperior etenim diſtinctio ſumpta eſt a priori, ſufficiatq; in præſenti iſta reſolutio breuis. Vide Auic. lib. 6. naturalium per c. 4.

Supereſt, vt reſpondeamus ad argumẽta propoſita. Ad primũ dico primo, quod quamuis actus ſit poſterior potentia in executione, tamen in intétione prior eſt, eſt enim cauſa finalis: ſimiliter & obiectũ. Dico ſecundo, quòd nos nó dicimus actũ & obiectum eſſe eſſentiam potentię, nec differentiam, ſed quod ab his ſumitur differentia potentię, eſt enim habitudo quędam ad actum & obiectum: nec habitudo quæ eſt accidentalis relatio, ſed principiũ illius habitudinis, quæ rectè ideo uocatur eſſentialis habitudo. *Ad 1.*

Ad ſecundum ex hoc eadem ſolutio patet. *Ad 2.*

Ad tertiũ dico, quod diſtinctio formalis obiectorum ad ſenſum expoſitorũ, diuerſas facit potentias, ſiue obiecta diſtinguantur realiter, ſiue non: talis enim diſtinctio ſeu identitatis, nihil facit ad ré; ſed formalis, quæ includit, & realiter diſtincta, & realiter eadem. *Ad 3.*

Ad quartum reſpondeo, ꝙ actus contrarij non multiplicant potentias, imò unam eſſe indicant, nam contraria ad idé genus pertinent, ab eademq; potentia uiſio albi, & uiſio nigri procedit. *Ad 4.*

Nec mihi placet Iandunus, & meritò eſt reprehendédus, qui dicit poſſe ſuſtineri eſſe plures potentias uiſiuas ſpecie, ſecundum pluralitatem contrariorũ obiectorũ Hoc mihi uidetur non poſſe ſuſtineri in Philoſophia: oportebat enim eadem ratione multiplicare Intellectus, & uoluntates, & ſenſus communes: quæ omnia abſurda ſunt. Vna enim eſt potentia, quæ contraria percipit, cum ſub una formali, & prima ratione conueniant. Quòd ſi albedo, & nigredo in genere naturę, ut res quædam, & accidentia ſunt, diſtinguãtur formaliter, & ſpecie: in ratione tamẽ obiecti primi formaliter non diſtinguuntur, nec potentiam multiplicant. *Reprehẽſio Ianduni.*

Ad quintum reſpondetur ex doctrina S. Tho. eſſe quædam accidentia abſoluta: quæ in ſui natura nullum ordinem ad extrinſecum habent, præter ſubiectũ: & hęc non definiuntur per aliud extra ſe. Sunt quædam alia, quæ quamuis abſoluta ſint, aliquem tamen ordinem includũt ad extrinſecum: cuius generis ſunt potentiæ, actus, & habitus, & ſcientiæ: & hæc abſq; extrinſeco definiri, & diſtingui non poſſunt. *Ad 5. Nota.*

ſunt.nō quod illi reſpectu; aut res extrinſecæ de earū ſint eſſentia,ſed(ut diximꝰ) principium eſſentiale illorum reſpectiuum,quod quidem eodem uocatur nomine nec ob id ſunt relatiua. Non.n.ſunt illi reſpectus,niſi fortè uocares illud relationis principium relatiuum eſſentiale, q̃a talis habitudinisſit principium.Neque.n. placet alia ſolutio,quæ dari ſolet, potentiam eſſe quid compoſitum ex abſoluto, & reſpectiuo.

Ad 6. Per hęc patet ſolutio ad argumētum. Alia.n.ratio eſt de albedine, & nigredine,quæ priori modo ſe habent:alia de potentijs,& habitibus.

Ad ſextum ex ſecundo,& tertio fundamento patet reſponſio: nam a poſteriori cognoſcimus,quòd ſit obiectum formale, cuius ſit potētię,& quatenus ſe extendat illa potentia,& in vna,vel plures ſint modo illic dicto. A priori autem,cauſa eſt ipſa talis natura obiecti,& potentię,& ipſa animę eſſentia talis,quę has,uel illas requirit potentias ad ſui vel utilitatem vel neceſſitatem, quę circa hęc vel illa agant obiecta.Ex quibus argumenta ſoluta manent Non nego oppoſitam ſententiam eſſe probabilem, imò ab hac opinione D. Thomæ ſic intellecta,vt expoſuimusnon multum differre.

An potentia animæ realiter inter ſe, & ab anima diſtinguantur.
Quaſt. IX.

Tria ĩ hac qōne tractā da, de ſubiecto potentiarū,de diſtinctione earū et cā.

TRes difficultates concurrūt in præſenti; quas unica diſputatione diſcutiemus, eo ꝙ inter ſe multum connexę ſūt. Prima eſt de ſubiecto proximo& immediato potentiarum animę,an in anima,an in coniuncto ſint immediate. Altera eſt an ab eo,ĩn quo ſunt, diſtinguantur realiter ſicut albedo, & dulcedo in lacte. Tertia eſt,cum hę potētię ab anima ſint, in quo genere cauſę ſe habeat anima reſpectu ipſarum.

Nota. Aduerte autem,quòd vocamus potentiam,vim & facultatem,quę eſt proximū & immediatum principium operādi,ſiue agendi,ſiue patiendi.

Sunt autem argumenta, quibus probari videtur,potentias animæ non eſſe accidentia diſtincta,ſed potius ipſammet animam hęc. Primum.Simplicior eſt, & nobilior forma ſubſtantialis quam accidentalis: at accidentalis per ſe ipſam operatur abſque ulla ſuperaddita potētia:ergo etiam ſubſtantialis:erit igitur anima ipſa potentia. Maior nota eſt:quia ſubſtantialis forma non intenditur ſicut accidentalis.Præterea,ſubſtantia eſt,eſt ergo ſimplicior,& nobilior. Minor patet:nā calor & reliquæ qualitates per ſe operantur,non autem per potentias ſuperadditas. *1. Argu. ꝙ potētia non diſtinguuntur ab aīa.*

Probatur ſecundò Forma nobilior eſt, quam materia:ſed potentia materię realiter eſt idem cū ipſa materia, quę per ſe immediatè operatur,recipitq́; formam: ergo & forma per ſe ipſam operatur, & ſic eſt ipſa potentia. *2. Arg.*

Præterea tertio. Potentia eſt primum principium operandi:at anima,vt ex definitione poſteriori patet, eſt principium primum,& per ſe operandi: ergo ipſa eſt ſua potentia. aliter enim per aliud operaretur,& non ſecundum ſe. *3. Arg.*

Præterea quartò. Potentia recipit contraria,puta,actus, & habitus contrarios: ſed hoc proprium eſt ſubſtantiæ:ergo potentia ſubſtantia eſt,non alia quam anima uel ſubiectum ipſum compoſitum. *4. Arg.*

Præterea quintò Animæ tribuendum eſt, quod perfectius in uiuente: ſed perfectius eſt, quòd per ſe ipſam operetur, quam per aliud ſuperadditum accidens: ergo eſt immediatum ſuarum operationū principium,& ſic ipſa eſt ſua potētia. *5. Arg.*

Præterea ſexto. Non eſt maior diſtinctio ponenda in potentijs, quam in obiectis,cum per obiecta diſtinguantur, ſed obiecta aliquando ſunt idē realiter,ut patet de Vero qđ eſt Intellectus, & de Bono, quod eſt Voluntatis obiectum, quæ realiter ſunt idem: ergo & ipſa uolūtas, & Intellectus idem ſunt inter ſe, ſimiliter cum anima:quia qualiter inter ſe, ita a ſubiecto diſtingui uidentur. *6. Argu. ꝙ nō diſtiguātur potētiæ inter ſe.*

Præterea ſeptimo.Proprium eſt in eo, cui proprium eſt:ſed potentiæ ſunt animæ proprię paſsiones,ergo uidentur eſſe immediatè in anima & non in coniūctoꝰ. Hęc ſunt præcipua argumenta,quæ difficultatem pariant. *7. Argu. ꝙ potētiæ ſint in aīa, & non in toto compoſito*

Eſt

1. Opin. q̄ omnes potē tiæ ſint in animæ, ut in ſubiecto, & ſint realiter diſtinctæ inter ſe, & a ſubiecto.

Eſt autem diligenter aduertendum, quinque eſſe opiniones in hac re. Prima eſt quorundam, qui aſſerunt duo. Alterum eſt, omnes potentias animę eſſe immediatè in anima, ut in ſubiecto. Vnde iuxta horum ſententiam tam Intellectus, quam omnes aliæ ſenſitiuę potentię uegetatiuæ, & motiuæ ſunt in nuda anima. Hoc tenent Iandu. quæſt. 7. & 10 & Apollina. q 7.

Alterum eſt, quòd ſunt realiter diſtinctę, & inter ſe & cum ſubiecto, ſicut albedo, & dulcedo, & odor in lacte, & hoc tenent præfati Docto. Iandu autem q. 9.

2. Opin. diſtingui, oēs realiter, eſſe tamen cō munes potentias in anima particulares in toto compoſito, ut in ſubiecto.

Secunda opinio eſt Pauli Ven. in ſumma, cap. 4. qui conuenit cum prædictis in eo, quòd potentię diſtinguantur realiter, tamen differt in ſubiecto. Dicit enim, ꝙ potentiæ cōmunes, quales illæ quinque, ſcilicet vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, loco motiuū, & Intellectiuū, quæ dicuntur cōmunes, quia genere differūt, ſunt immediatè in anima ipſa, at particulares, ideſt quinque ſenſus exteriores, & interiores ſunt immediatè in particula materię, & corporis, puta uiſus in oculo, guſtus in lingua, & ſic de alijs.

3. Opinio, quod nō diſtinguātur ab anima nec inter ſe realiter, ſed ſolum ratione.

Tertia ſententia eſt aliorum, qui non ponunt potentias diſtingui ab anima, ſed ipſammet eſſe potentiam dicunt, & immediatè intelligere, appetere, videre, nutrire, & reliqua, unaque anima propter varias operationes varia ſortitur nomina ipſa enim eſt ſenſus, & Intellectus, & uoluntas, & reliqua. Hoc tenet Gregor. 2. ſen, d 16 q 3. & Marſil. 1. ſen. q 7 ar. 7. & eſt ferè Nominalium.

4. Opin. diſtingui tantum inter ſe, & ab anima, & a ſubiecto formaliter, eſſe aūt ſolū Intellectū, & Voluntatem in anima, reliquas in toto compoſi.

Quarta ſententia eſt Scoti, qui tenet potentias formaliter ſolum diſtingui, & inter ſe, & ab anima, & a ſubiecto, eſſe tñ idem realiter cum ſubiecto. Hoc tenet ſecundo ſent d. 16 q. unic. Tenet tamen, ꝙ nō ſunt omnes in anima, ſed Intellectus, & uoluntas, reliquæ tamen in coniuncto, vt Viſus in oculo, qui compoſitum eſt quoddam, & guſtus in lingua, licet non realiter diſtinguantur a coniuncto. Hoc tenet 4 ſent d. 45 q 3.

5 Opinio diſtingui oēs realiter a ſubiecto, & inter ſe, ſed Intellectū, & uoluntatem eſſe immediatè in anima, alias in toto compoſito. In quibus hæ opin. conueniant, & in quib. differant.

Quinta ſententia, & ultima aliorum eſt, qui potentias realiter diſtingui credunt, & inter ſe, & a ſubiecto, nec tamen omnes eſſe immediatè in anima, ſed ſolū Intellectum & Voluntatem, reliquas omnes in coniuncto: & hoc tenet S. Tho. 1. p. q 77 ar. 1. 5 & 8 Aegid quodli. 3. q. 10. Herue. quodlibe. 1. q. 9 & alij multi. item Philopo. tex 52. ſenſitiuam in coniuncto ponit.

Hæ ſunt ſententiæ doctiſsimorum hominum Vnde ſi diſtinctio conſideretur, conueniunt tres ſententiæ. Prima, ſecunda & vltima; quòd realiter diſtinguūtur; aliæ duæ, quòd ſint idem realiter. De ſubiecto autem, tres primę dicunt eſſe animam: duæ vltimæ, quarundam animam, quarundam coniunctum, ut dictum eſt.

1. Concl. potētiæ diſtinguūtur realiter inter ſe ab aīa, ſeu ſubiecto.

Igitur proponendæ iam erunt aliquot concluſiones, quarum prima ſit. Potentiæ animæ & inter ſe, & ab anima ſeu ſubiecto realiter diſtinguuntur. Hæc argumentis quibuſdam probabilibus ſolet probari, quæ mihi tamen uidentur ſolui poſſe: ideo adducam ea primò, ac ſoluam, poſtea alias quas puto probabiliores, adferam rationes.

Quadā rationes probabiles, quæ tamen nō omnino concludere uidentur.

S Tho. 1. p. q 77. ar. 1. duas ponit rationes, quibus diſtingui potentias realiter a ſubiecto probat. Prior, eſt, Actus, & potentia ſunt in eodem genere, ut habetur 9 Metaphyſic. tex. 1. & 12. Metaphyſic. text 26 cum igitur operatio, quæ eſt actus, ſit accidens: potentia etiam erit accidens, & ſic non erit ipſa anima, uel ſubiectum.

1. Soluitur hac ratio.

1 Hæc ratio primò (ut uidetur) nō cōcludit quicquam: nam ſi aliquid neceſſario cōcluderet, oportebat dicere, quòd potētia ſit in genere actionis, uel paſsionis, ubi eſt operatio, quod tñ falſum eſt, cum potentia ſit in qualitate: non ergo ſunt in eodem genere. Diuerſa n. prædicamenta nullo modo ad idem pertinent genus, cum ſint primò diuerſa.

Nota ſenſū locorum Ariſt.

2 Præterea, ut mihi uidetur, ꝙ alius eſt ſenſus, quem Ariſtoteles intendit in 12. Metaph Pro quo nota, quod aliud eſt dicere, potentiam, aliud, ꝙ eſt in potentia, aliud actum, aliud quod eſt actu. Potētia quidem eſt uis, & facultas ſubiecti, actus eſt forma, & hoc modo potentia, & actus non ſunt eiuſdem prædicamenti, quāuis potentia ſit in unoquoque prædicamento; ſed talis potentia non conſtituitur in illo, ut ſpecies, ſed ut principium: nam in alio prædicamento eſt, ut v. g. potētia ad quantitatem, eſt principiū quantitatis,

& ſic

& ſic dicitur, quòd potentia reperitur in genere quantitatis: ſed non dicitur, quòd ipſa ſit quantitas: poteſt enim eſſe ſubſtã tia, & hoc eſt, quod dicitur 9 Metaph.

Si verò dicatur, quòd eſt potentia, tunc ſignificat ipſum compoſitum, ita, ut non ſint diuerſæ res, ſed idem quod eſt actus fuit prius in potentia & hoc modo quod eſt potentia, & actu, idem ſunt, & in eodẽ prędicamento: & hoc, ut arbitror, dicitur illo loco 11 Metaph. & apparet, poſſet colligi ex ipſis uerbis, inquit. n. Homo, caro vinũ, quę fuerũt potẽtia, ſunt modò eadem actu. Vide quomodo ſi ita eſt, ex illis locis Ariſt. non neceſſario colligeretur: circa potentiam, & facultatem operã di, quòd ſit accidens, uel ſubſtantia cum actu: & ſic argumentum non neceſſario probaret, quamuis ſi in ſenſu D. Thomę, qui ſatis eſt probabilis accipiatur, neceſſa rio probaret.

2. ratio. Alterum probabile argumentum facit S. Tho. ibidem. Si anima per ſe ipſam ope ratur: ergo ſemper operatur: conſequens, eſt falſum, ut notũ eſt: ergo & antecedẽs. Sequela patet: nam anima ſemper dat eſſe, dum eſt in corpore, quia per ſeipſam dat eſſe. ſemper ergo operabitur, ſi per ſeipſam dat operari, non ergo per ſe, ſed per potentiam ſuperadditam operatur.

Soluitur 2. ratio. Hoc etiam ſolui poteſt. Si enim in eodẽ genere cauſę, utrunque faceret, utiq; probaret, ſed non ita fit: reſpectu enim ip ſius eſſe, eſt cauſa formalis, ob id ipſa dũ eſt in materia, ſemper dat eſſe, at quia re ſpectu operationis eſt cauſa efficiens, non ſemper dat operationem, quia cauſa efficiens, non ſemper dum eſt operatur, pen det enim a materia. Similiter anima ab obiecto, quòd multis modis impeditur, ob id nõ ſemper operatur: ſicut calor ſub iecto dat ſemper eſſe calidum, quia reſpe ctu eſſe, cauſa formalis eſt, ſed nõ ſemper dat calefacere.

Præterea probarem ego illo argumen to adhuc, quod ſaltem ipſa potentia ſem per operaretur, cum per ſe ipſam ſuamq; ſubſtantiam operetur, quod tamen eſt fal ſum.

3. ratio. Aegidius loco allegato facit hoc argumentum. Accidens variabile, non poteſt ineſſe immediate ſubſtantię inuariabili, niſi per aliquod medium inuariabile, ſed operatio eſt uariabilis, modo enim eſt, modo non eſt, anima eſt inuariabilis, ergo operatio inerit animæ per accidens aliud permanens, ſcilicet per potentiam.

Hoc argumentum non probat, non. n. probat maiorem. Vnde, qua facilitate af firmatur, eadem reijcitur. *Soluitur 3. ratio.* 1

Imo ex ipſa ſequitur, qđ adhuc oportebat fingere aliud accidens mediũ, per quod operatio ineſſet potẽtię, quę etiam inuariabilis eſt. 2

4. ratio. Alij faciunt argumentum. Ita ſe habet principiũ eſſendi ad eſſe, ſicut principiũ operandi ad operandũ, ergo ita ſe habẽt principia eſſendi, & operãdi inter ſe, ſicut operari, & eſſe inter ſe; ſed eſſe & operari realiter diſtinguũtur, ergo & principium eſſendi, quod eſt forma, & principiũ operandi, quod eſt potentia, realiter diſtinguuntur.

Soluitur 4. ratio. Argumentum hoc fallax eſt, nam in actibus non ſubordinatis inuicem ualet argumentum. V.g. eſſe album, & dulce, diſtinguuntur, ergo & albedo, & dulcedo, in ſubordinatis verò, quorum vnus eſt ex alio, non valet. V.g. non valet eſſe album, & eſſe diſgregatiuum viſus, ſunt diuerſa, ergo principium vnius, & alterius. Simi liter non valet calefacere, & liquefacere ſunt diuerſa: ergo & principia. Vnum enim eſt vtriuſque principium, quia illi ordinati & conſequentes ſunt. Ita de eſſe, & operari, ſunt enim ordinati, poſt eſſe, eſt operari, & ab vtroque eſt: huiuſmodi igitur argumenta parum concludunt, quicquid velint aliqui.

Rõnes aliæ quæ uiden tur potenti res, & ma gis neceſſaria. Aliis ergo iam argumentis probabilio ribus probo concluſionem eandem, ſcilicet potentias realiter diſtingui, & inter ſe, & à ſubiecto. Sitque primũ ab authoritate Ariſtotelis arbitror enĩ certiſſime quòd Ariſtoteles. huius fuit ſententiæ,

1. Auctoritate Ariſt. nam 1. animæ tex 90. & ſequentibus, unã animam ſecundum ſubſtantiam in uno ponit, potentias autem multiplicat. 1

Præterea ſecundo de anima, cap. I. de potentijs dubitat, an ſint ſimul ſubiecto, 2 an diuerſa ſint ſubiecto, & determinat; 3 quæ omnia ſupponunt eſſe potentias diuerſas realiter, & iter ſe, & ab anima. Prę 4 terea, 3. de anima, ca. 4. ſenſum ualde ab Intellectu differre docet, ac Intellectum immiſtum & non organicum vocat. Præ

terea

tereæ in Ethicis, varijs potentijs varios habitus applicat: quę omnia indicat diuerſas virtutes & potentias realiter.

2. ratio. Probatur ſecundo ratione. Ab vno, ut vnum eſt, non poſſunt immediatè plura procedere: ut ab anima una, & ſimplici procedunt multæ operationes genere diuerſæ: ergo aliqua pluralitas in ea eſt conſtituenda realis, & hæc erit potentiarum, varijs enim facultatibus & viribus unũ plura operari poteſt.

Obiectio. Nec obſtat Scoti inſtantia. dicit enim ipſe argumentum eſſe nullum: quia quomodo potentiæ ipſæ plures fuerunt ab anima immediatè, ita potuerunt eſſe operationes.

Solutio. Hoc tamen non eſt ſimile, nam anima non eſt cauſa efficiens ſuarum potentiarum, ſed ſubiectiua, at operationum eſt cauſa efficiens, ideo non repugnat plura immediatè ſubiectari in uno. At produci diuerſa ab uno immediatè, hoc non fit niſi ſecundum uarias uirtutes, quod ſi ex nulla varietate actionum licet uirtutum multitudinem colligere & diſtinctionẽ, profectò nullum eſſet argumentũ ad probandum in igne eſſe ſocietatem diſtinctã a calore, poſſet enim quis dicere, quod calor idem exſiccat, & calefacit.

3. ratio. Probatur tertiò. In elementis, quæ maximè actiua corpora ſunt, ponũtur virtutes diſtinctæ ad operandum, calor, & ſiccitas in igne, aliæq; virtutes in alijs: ergo pari ratione in anima ad ſuas operationes, ponendæ ſunt uirtutes diſtinctę ab ipſa, licet non percipiantur ſenſu.

4. ratio. Præterea quarto, quia multa enunciamus de potentijs quæ ſaluari non poſsũt, niſi facta diſtinctione reali inter ſe, & a ſubiecto earum. Dicimus enim in uno animam eſſe vnam, potentias multas, plura eſſe genera ãnimarum, quam potentiarũ. Intellectum eſſe nobiliorem potentiam alijs, non eſſe potentiam organicã ſenſus exteriores eſſe quoque, diſtingui ſubiecto, & alia multa, quæ non poſſunt dici, niſi eſſet diſtinctio realis.

5. ratio. Præterea Potentia eſt accidens & abſolutũ accidens, anima ſubſtantia, non ergo idem re eſſe uidentur.

6. ratio. Præterea ſextò. De quibusdã potẽtiis omnino negari non poteſt, quia realiter differant, nam poteſt una ſeparari ab altera, & eſſe ſine altera, & cõtrà ut uiſus ſine auditu, & auditus ſine uiſu, & ita in multis alijs, in quibus omnibus neceſſe eſt cõfiteri illa differre realiter. Non eſt enim alia certior regula ad diſtinctionẽ realẽ cognoſcendam, quam quod unum poſſit manere ſine altero, & contra alterum ſine altero.

Septima ratio & poſtrema. Subſtantia non eſt per ſe immediatè operatiua, vt videmus experientia. Nam ignis non agit, niſi per calorem, & ſiccitatem: & aqua per frigiditatem: & ſi his inſtrumẽtis accidentium carerent, nec ignis calefaceret, nec aqua frigefaceret. Ergo cũ anima ſit ſubſtantia, nõ poterit agere immediatè, ſed per aliquod inſtrumentum accidentale, quod uocamus potentiam. 7. ratio.

Sit ſecunda concluſio. Potentiæ ſenſitiuæ, & vegetatiuę, & appetitiuæ in coniũcto ſunt, Intellectus uerò, & Voluntas in ſola anima immediatè inhærent. 2. Concl. Intellectus, & uolũtas sũt in aĩa, alia potentia in toto compoſito.

Hæc concluſio, quantũ ad poſteriorẽ partem de Intellectu & Voluntate nulli dubia eſt, in priori autem parte eſt tota controuerſia. Nos enim non in ſola materia, nec in ſola anima ponimus immediatè illas potentias, ſed in coniuncto, ut viſus in oculo eſt compoſito ex anima, & parte corporis, appetitus in corde: ſenſus interiores in cerebro, de quibus omnib. poſterius dicemus. Prima pars eſt nota ſecũda probanda eſt. 1. Ab auctoritate Ariſt.

Probatur concluſio. Primo authoritate Ariſt. Eſt aũt teſtimonium expreſſum, & notandum lib. de ſomno, & vig. cap. 1. ubi dicit, quòd ſentire non eſt corporis, nec animæ, ſed coniuncti. Et probat, quin cuius eſt potentia, ipſius eſt actus ſed potentia eſt coniuncti, ergo & actus. Quid clarius dici poteſt? Quod ſi ſenſus eſt cõiuncti, multo magis aliæ dictæ, quæ materialiores ſunt.

Præterea, 1 de anima tex. 66 dicit, cogitare, amare, odiſſe, & reliqua, eſſe totius coniuncti, atque ideo non manent in anima ſeparata.

Probatur ſecundò ratione. Potentia uiſiua eſt in anima, ergo uiſio eſſet in anima, quia ubi eſt potentia, ibi eſt actus, cum immanens eſt. Et hoc etiam qui cõtrariæ ſunt opinionis, concedunt ſed ex hoc infero, quod anima bruti eſſet immortalis, quod probo argumento ad hominem, 2. ratio.

minèm. Nam anima intellectiua, ideo im mortalis ponitur, quia in ſe habet potentiam & in ſe operatur & intelligit.

Reijcitur ſolutio, quæ dari poſſet. Si dicas, quod uiſio pendet ab oculo. Non obſtat, nam etiam Intellectus pendet ab imaginatiua, ſed quia non pendet

1 ut ab organo & ſubiecto, non ob id mortalis eſt.

2 Nec uideo profecto, quomodo uiſio, & uiſus dicerentur organica, ſi non ſunt in coniuncto.

3 Nec uerò vlla dependentia uideretur maior in uiſione, quam in intellectione, quod aũt dicitur de uiſiane, dici oportetet de aliis. Cum igitur animę ſenſitiuę, & uegetatiuæ inſeparabiles ſint, prnfectò nec potentię, nec operationes in ipſa sũt,

3. ratio. ſed in coniuncto.

Probatur tertiò. Si uiſio in ſola eſt anima, peto de ſpecie uiſibili, per quam fit uiſin, uel recipitur in corpore, uel in ſola anima. Non in corpore, quia ibi eſt ſpecies, ubi eſt potentia uiſiua, cũ ſpecies ſua receptione uiſionem faciat, Si ergo in aĩa ſola; ergo ſpecies uiſibilis eſt indiuiſibilis, & immaterialis ſicut & anima, non ergo reprę ſentat ſingulare: quamuis imò nec poteſt produci in ipſa anima, niſi ponatur ſenſus agens, ſicut ponitur Intellectus agens, quia ſpecies debẽt eſſe immateriales.

4. ratio. Præterea quartò. Si in anima eſt potẽtia uiſiua, peto de anima bruti. Illa potẽtia uel eſt in particula illa aĩæ, quæ correſpondet oculo, uel eſt in tota anima, quę eſt in toto corpore, cum diuiſibilis ſit. Et quamuis Apolli. utrũque concedat probabiliter, neutrum poteſt eſſe. Nõ quidẽ in parte, quia anima omnes partes habet eiuſdem rationis ſecundum ſe, non ergo in una parte habet potentiam, in altera non. Non enim dici poteſt, quòd potẽtia talis fiat a materia oculi, quia anima ſecũdum ipſos ſola habet talem potentiam, nec recipit a materia talem potentiam in ullo genere cauſæ.

Si dicat eſſe in tota, profectò uanũ eſt dicere, uiſum eſſe in pede, non.n potentia eſt, niſi ubi eſt organum conueniens operationi ipſius.

3. Concl. potentiã motiuam eſſe in Tertia ſit cõcluſio, quæ mihi eſt probabilis. potentiã motiuam eſſe in ſola anima. Aduerte igitur, ꝙ anima mouet corpus totum animalis, ſed non omnes partes, eodem modo, ſed immediate neruus & per neruos alias partes. Dico ergo, quòd anima habet potentiam in ſe, qua mouet neruum, & per hũc, ut inſtrumentum, mouet partem. Nec mihi uidetur eſſe alia potentia diſtincta in neruo, per q̃ mouet, ſed mouet, ut inſtrumentum motum ab anima. *aĩa immediatè, eſt ... babile. Explicatur concluſio.*

Hoc mihi perſuadeo, primò propter animam rationalem, quæ non poſſet ſeparata moueri per ſe, niſi in ſe habuiſſet uirtutem mouendi, nam ſi in neruo eſſet, utique deſtrueretur & ſenſus. *1. ratio.*

Præterea ſecundo, quia cum anima ſit quæ primò moueat neruum, & nõ totus ſe totum, animę erit potentia, quia illius eſt potentia, quod primo operatur & immediatè. Et puto eſſe hoc ualidum argumentum, ſi intelligatur. *2. ratio.*

Quarta concluſio Anima ſeu coniunctum non ſolum eſt cauſa materialis, & ſubiectiua ſuarum potentiarum, ſed etiã quaſi efficiens, & quaſi formalis. Eſt contra Iandu q 9. qui ſolam materialem cauſam ponit animam. *4. Conclu... Aĩa, ſeu c... poſitũ no... ſolũ eſt c... ſubiectiua... ut materi... lis potenti... rũ, ſed eti... quaſi efficie... te, & quaſ... formalis.*

Explico, Anima nõ eſt cauſa efficiens potẽtiarum, quaſi per actionem aliquam eas producat, ſed eſt ſicut ſubiectũ reſpectu propriæ paſſionis, habet enim hoc, quod agens producens ſubiectum, determinatur quodammodo, ut ſecũdum ſubiectum tales producat paſſiones, ac idcirco paſſiones dicũtur fluere a ſubiecto eſt enim quædam neceſſaria depẽdẽtia, & ordo. Ita ergo potentiæ ſe habent ad animam, uel ad coniunctum, ideoque merito dicitur anima, & coniunctum, non ſolũ cauſa materialis, & receptiua, ſed quodammodo efficiẽs uel formalis. Supereſt ad argumenta reſpondere. *Explicatur cõcluſio & pariter probatur.*

Ad 1. Ad primum, neganda eſt conſequentia. Non enim accidens mobilius eſt ſubſtantia, quamuis operetur immediatè, & proximè, quia operatur ut inſtrumẽtum & ut uirtus formæ ſubſtantiæ.

Nec hoc derogat, nec aufert ſimplicitatẽ formæ ſubſtantialis: quia per aliud operetur, quia non componitur ex eo forma autem cum immediate det eſſe ſubſtantiale per ſe, non per ſe ordinatur ad operandum, niſi per uirtutem ſuperadditam, quæ cum nõ det eſſe per ſe, ſed accidentale,

dentale, immediatè ſe habet ad operãdũ.

Ad 2. Ad ſecundũ reſpondeo, quòd potentia materiæ eſt immediatè ordinata ad ſubſtantiam, idcirco idem eſt realiter cũ ſubſtantia, ſcilicet materia, & eſt potentia receptiua ad recipiendum: at potentiæ animæ ſunt ad operandum: ideo accidentia ſunt & diſtincta. Non enim ſubſtantia eſt immediatè operatiua.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd anima non dicitur principium primũm, quaſi ſit proximum operans, ſed primũ, id eſt principale, & primò mouens inſtrumentum, & nõ depẽdens ab alio: ſicut natura dicitur principium motus, non quòd immediatè moueat: hoc enim eſt grauitatis, vel leuitatis vel alterius virtutis: ſed quia in re illa nõ ſit aliud prius, à quo motus pendeat.

Ad 4. Ad quartum reſpõdeo, quod immediatè recipere contraria, non eſt ſubſtantiæ: nã ſuperficies, quæ immediatè recipit albedinem & nigredinem, & reliqua contraria, non eſt ſubſtantia, ſed accidens; ſubſtantia autem eſt ſubiectum primum, & vt quod. Dico ergo, quòd potentia recipit contraria, non primò, ſed immediatè, ſicut ſuperficies in corpore, atque ideo accidens eſt.

Retorquetur argumẽtum in aduerſarios. Imò ex hoc ſumitur argumentum, cõtra aduerſarios ipſos. Nam ſicut ſubſtantia compoſita non recipit contraria ſenſibilia immediatè, niſi per accidẽs mediũ, ſcilicet ſuperficiem, & quantitatem: ita nec anima, vel coniunctum, niſi per potentias, quæ ſunt velut ſuperficies in corpore.

Ad 5. Ad quintum, quòd non eſt nobilius ſe ipſo operari, ſed primò & independenter operari, & hoc competit animæ.

Obiectio eiuſque ſolutio. Quod ſi dicas, melius eſſe, quòd ſit aliquid ſimul primum principium & proximum operationis, reſpondeo, verum eſſe, tamen id non poteſt ineſſe animæ propter datas rationes, nec omne, quod melius eſt, dare oportet animæ, niſi id ſit illi poſſibile.

Ad 6. Ad ſextum dico, quòd non eſt quærenda in obiecto tanta diſtinctio, quanta eſt in potentijs. Diſtinctio enim formalis obiectorum diuerſificat realiter potẽtias, ſicut & habitus, plures enim animæ, & habitus ſunt circa rem vnam ſecundum plures rationes. Et cõfirmatur id, quia obiecta ſunt cauſa finalis potentiarum, non eſt autem tanta diſtinctio in cauſa, quanta in effectu, vt diximus ſuperius.

Ad ſeptimum dico, quòd anima reſpectu quarũdam potentiarum eſt ſubiectũ, immediatum, reſpectu aliarum mediatũ, puta, cum coniuncto; omnes tamen dicuntur ipſius paſſiones, quia vel in ea ſunt, vel per eam coniuncto inſunt. *Ad 7.*

Secundò aduertendũ eſt aliud eſſe aptitudinem rei ad aliquid agendum, vel patiendum; aliud verò potentiam, ſeu poteſtatem id agendi. In anima ergo ipſa ẽt ſeparata, vel amiſſis organis corporeis, v.g. viſus, vel auditus, eſt quidẽ aptitudo naturalis ad ſentiendum, & videndum, & audiendum: ſed hę aptitudines naturales ſunt propriæ paſſiones animæ, uel etiam totius, vt aptitudo ad ridẽdum; totum. n. eſt aptũ, vt quod; anima, vt quo. At verò potentiæ ſentiendi cũ organis ſimul pereunt, cum corrumpuntur organa, vel deſunt, & hæ potentiæ ideò ſunt in toto cõpoſito, nec ſunt propriæ paſſiones, ſed qualitates quædam corruptibiles.

An potentiæ vegetatiuæ inter ſe realiter diſtinguantur. Quæſt. X.

EX his, quæ in expoſitione capitis dicta ſunt, tres potẽtias in parte vegetatiua cõſtituiſſe Ariſt. patet. Dubium autem eſt, an omnes tres realiter inter ſe diſtinguantur; vel potius ſit vna varias ſortita operationes.

Et videtur, quòd ſit vna. Primò, Potentiæ multiplicantur ratione obiectorum: ſed omnium illarum trium vnum eſt obiectũm, puta, alimentum, vt ex textu patet: ergo vna potentia ſunt. *1. Arg. quòd ſit vna tantum potentia, & non tres realiter diſtincta.*

Præterea ſecundò. Obiectum ſecundũ magis, & minus non variat potentias: ſed augmentatiua, & nutritiua, differunt in ſubiecto ſecundum magis & minus. Nutritiua enim eſt, cum conuertitur alimentum, augmentatiua eſt, cum conuertitur plus alimenti, quã ſit deperditum ex ſubſtantia viuentis, hoc autem non eſt, niſi ſecundum maius vel minus, ergo non diſtinguuntur illæ potentiæ. *2. Arg.*

3. Arg. Præterea tertiò. Nutritiua aīat alimentum, ſimiliter generatiua: ergo ſunt eiuſdem rationis. Nam, quòd nutritiua animet partes vniendo, generatiua verò ſe parando, & extra ſe: videtur hoc non ſufficere ad diuerſificandas potentias.

In hac ergo re ſunt duæ ſententiæ. Prima eſt Philopo. ſupra tex 47. qui augmẽtatiuam, & nutritiuam eandem dicit eſſe potentiam. *1. Opin.*

2. Opin. Altera eſt Alberti, tract. 2. cap. 6. & 9. & Ianduni q. 13. Aegid. quodlib. 3. q. 12. Caiet. tex. 50. & aliorum, qui tres potentias multiplicant, diſtinctaſque realiter faciunt.

1. Fund. Sit ergo primum fundamentum. Viuens tres ſortitur operationes.

Viuens habet tres operationes, atq; ideo etiam tres potentias. Prima, eſt nutritio: hac enim ſeparat, quod deperdit ex ſua ſubſtantia: Calor enim naturalis conſumens humidum ſemper, & continuè corrumpit viuentis partes, quæ reparantur per conuerſionem alimenti in propriam viuentis ſubſtantiam, 1. quæ dicitur nutritio.

2. Præterea Viuens in principio non potuit habere ſuam ſufficientem quantitatẽ, qua perfectè exerceret ſuas operationes: quia materia ex qua fuit factum viuens, fuit pauca, quia ſumpta ex altero viuente, & ideo in parua naſcitur quantitate: ob id eſt alia operatio, qua viuens ex nutrimento externo producitur ad ſuum debitum terminum, & talis dicitur augmentatio.

3. Quia autem viuẽs corruptibile eſt, ex nutrimento ſuo facit aliud ſibi ſimile, & talis operatio generatio dicitur.

Ad has autem operationes, cum non immediatè ab anima procedunt; ponuntur virtutes quædam, & potentiæ ſubiecto quidem ſeparatæ. Nutritiua enim, & augmentatiua ſunt in toto corpore ſparſæ: quia per totum fit augmentatio & nutritio: at vis generatiua eſt in corporis determinata parte.

1. Concl. Generatiua differt realiter a nutritiua. Hoc igitur fundamento præiacto, ſit prima concluſio. Virtus generatiua, quæ in generante eſt, differt ratione, & realiter a nutritiua, & augmentatiua.

In primis, quòd ratione differat, nulli dubium eſt: quia habet aliam definitionem, & verſatur circa obiectum alia ratione, quàm aliæ, vt dictum eſt.

Quod autem ab aliis realiter differat, probatur: Differt enim ſubiecto: nam nutritiua, & augmentatiua per totum ſunt corpus: at generatiua, in parte reſidet determinata, vt diximus. *1. ratio.*

Præterea, effectum diſſimilem habẽt. Generatiua enim ſemen facit, non autem aliæ. *2. ratio.*

Secunda concluſio. Calor naturalis eſt eiuſdem ſpeciei cũ calore elementi. Hæc eſt contra aliquos: ſed mihi videtur probabilior, quòd in animali ſolum ſit calor elementaris, qui motus ab anima multos ſortitur effectus. *2. Concl. Calor naturalis eſt eiuſdem ſpeciei cum calore elementi.*

Hæc concluſio ratione hac probatur. Calor productus à Sole, & ab igne, ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo & calor naturalis, qui complexionalis dicitur: hic enim eſt eiuſdem rationis cum calore cęleſti. Antecedens probatur: nam calor Solis eſt proxima diſpoſitio ignis, vt patet. Radij enim Solis reflexi ex ſpeculo concauo generant ignem; ergo reuera eſt eiuſdem ſpeciei vterque calor. *1. ratio.*

Quòd ſi Solis calor viuificus eſt, id fit, quia à Sole vt cauſa principali prouenit. Inſtrumenta autem multum ſequuntur naturam cauſæ principalis: ſicut in arte calamus, & quoduis aliud inſtrumentum ſequitur formam artificis, quam habet in mente. *Occuritur obiectioni.*

Albertus lib. 20 de animalibus, tracta. 2. cap. 4. notat egregiè, qualiter qualitates elementares, vt inſtrumenta ſunt animæ, variè operentur. *Nota ex Alberto. Qualitates elementares vt inſtrumenta ſunt animæ, variè operari.*

Ponit autem quinque differentias. Prima eſt in modo, v.g calor, vt ab igne eſt, vrit, diſſoluit partes, conſumendo humidum per vſtionem, trahit ad ſui naturam. At, vt ab anima eſt, calor temperat humidum frigido, & ſicco: non diſſoluit, ſed commiſcet, & continet partes, conſeruat in propria ſpecie viuentis. 1.

Secundo, calor differt in forma. nam in igne mouetur a forma ignis, quæ ſibi aſſimilare rem appetit: at in animali mouetur ab anima, ob id non facit ignem ille calor. 2.

Tertiò differt in acumine actionis Calor ignis actiuus multum, non penetrat omnem dimenſionem, ſed ſurſum trahit partes: at calor ſecundum oẽm dimenſionem in viuẽte operatur, & partes dilatat. 3.

Quar-

4 Quartò in multiplicitate. Nam calor ignis ſolùm per ſe calefacit, reliqua per accidens facit: at calor uiuentis per ſe calefacit, digerit, adunat, aſſimilat, animat, organizat.

5 Quintò in fine actionis: calor ignis reducit corpus ad cineres: at animalis calor inducit animam, & conſeruat: hoc etiam fit in alijs qualitatibus, ut explicat Albertus.

3. Conclu. probabilis. Nutritiua, & augmentatiua non differunt realiter. 1. ratio.

Tertia concluſio. Nutritiua, & augmẽtatiua non ſunt realiter duæ potentiæ diuerſę, ſed ratione ſola, & definitione. Hęc concluſio eſt contra Aegid. & Iandu. Caiet. & alios. Sed profectò eſt argumentum ſatis ualidum: Probatur concluſio, potentiæ, quę actum vnum re habent, ſunt eadem re: ſed nutritiuę, & augmentatiuæ, idem eſt actus, & operatio re: ergo ſunt idem re. Conſequentia eſt certa: ſed minor probatur. Cum nutrimentum cõuertitur in nutritum, eodem actu reali, & eadem operatione, fit mutatio ſubſtãtiæ in ſubſtantiam, & quantitatis in quantitatẽ nutriti: ſicut cum ignis ſtuppam iniectam conuertit, eadem actione mutat ſubſtantiam & quantitatem ſtuppæ: ergo una eſt actio utriuſque.

Obiectio de eſſentia augmentationis.

Aduerte tamen, quòd Caiet. & Aegid. atque alij probabiliter nolunt augmentationem eſſe illam conuerſionem cibi in nutritum ſeu augmentum illud quantitatis tunc pariter factum: ſed facta illa conuerſione, & unione, poſtea fit quædam extenſio, & dilatatio, & rarefactio partium, quæ dicitur augmentatio.

Confutatio.

Sed probabilius videtur contrariũ. Pri-
1 mò, quia pono, quòd ſit conuerſio maioris cibi, quam ſit deperditum ex uiuente: tunc eodem inſtanti, in quo facta eſt illa conuerſio, uiuens maius eſt, quam antè, ergo eſt auctum, non ergo opus eſt expectare illam dilatationem ſeu rarefactionem.

2 Præterea, quia in illa dilatatione nõ acquiritur noua quantitas ſicut nec in rarefactione, ergo illa non eſt augmentatio, ſed quid conſequens.

3 Præterea, quia ſic nõ eſſet alimentum obiectum augmentationis, quia facta conuerſione, non eſt alimentum, quomodo ergo dicit Ariſto. quod circa alimentum ut quãtum eſt, uerſatur augmentatio circa idem ut ſubſtantia nutritiua? Probabilior ergo hæc eſt ſententia.

4. Conclu. Augmentatiua, & nutritiua differunt rõe, & ſpecie. 1. Differentia.

Quarta concluſio ſit, ꝙ licet non differant realiter iſtę duę uirtutes, ſpecie tamen, & ratione differunt. Conſiſtit autẽ differentia in quatuor, ut docet Albert. tract. 2 cap. 6. Primò augmentatiua reſpicit alimentum, ut quantum, nutritiua, ut ſubſtantiam. Secundò, augmentatio magis fit ſecundum longitudinem uiuẽtiũ:
nutritio æqualiter ſecundum omnem la- 2
titudinem. Tertiò, nutritiua non indiget 3
tanto calore, quãto augmentatiua, ob ma- 4
iorem cibi cõuerſionem. Quarto augmẽtatio non ſemper eſt defectu caloris, at uiuens, dum uiuit, nutritur.

Ex his omnibus argumenta ſoluere facile eſt. *Ad 1.* Ad primum dico, quod alimentũ unum uarijs tamen rationibus uarijs deſeruit potentijs: & ſufficit hoc ad diuerſificãdas ſpecie potentias.

Ad ſecundum dico, quod augmentatiua, & nutritiua, non differunt penes maius & minus in obiecto, ſed penes quantum, & non quantum: una enim ſubſtantiam, altera quantitatem reſpicit. *Ad 2.*

Ad tertium patet rñſio: differunt enim quia nutritiua partes ſolum aggenerat, altera uero generat totum & nulla non poteſt per ſe producere aliquod indiuiduũ hęc poteſt, & totum corpus organizare uarijs organis, & materia ita illa diuerſa utuntur, ſ. cibo, uel ſemine, & altera eſſe poteſt ſine altera. Hoc enim cũ alijs, quæ diximus ſufficit facere differentiam ſpecificam, & realem. *Ad 3.*

An generare ſimile ſit naturalius & perfectius opus uiuentis inter omnia opera uegetatiua.

Quæſt. XI.

1. Ratio ad partẽ negatiuam.

QVę in hac re difficultatem faciunt, ſunt hæc argumẽta. Primò. Quòd eſt in nocumentum uiuentis, non naturale, ſed potius violẽtum eſt: at generatio eſt in nocumentũ uiuentis, non ergo eſt illi naturaliſſimum opus Minor patet: Nam animalia per generationem uitã abbreuiant. Dicit enim Ariſto. lib de longi. uitę, c. 3.

animalia ſalacia eſſe breuioris vitæ, quã caſta: non ergo eſt opus naturalius: quia unumquodque ſibi, quam alijs ſtudet conſulere.

2. ratio. Præterea ſecundò. Naturalior eſt operatio per quam quodque in ſe conſeruatur, magis quam qui conſeruat in ſpecie: ſed per nutritionem conſeruatur uiuens in indiuiduo, & in ſe: ergo illa eſt nobiliſſima operatio.

3. ratio. Præterea tertiò Perfectior uidetur operatio, quę omnibus ineſt, quã quæ paucis, ſed nutritio omnibus ineſt uiuẽtibus, nõ autem generatio, ergo illa eſt perfectior, ineſt etiam ſemper.

4. ratio. Præterea quarto, Generatio ineſt etiã inanimatis, ut elementis, ergo non eſt propria uiuentibus: Nutritio uerò, & augmẽtatio ſunt propria, ergo magis illis naturalia.

5. ratio. Præterea quintò. Intelligere eſt opus omnium perfectiſſimum, ergo magis naturale.

1. Fund. in quo differat generatio uiuentis a non uiuente. Pro declaratione huius dubij ſit primũ fundamentum. Generatio uiuẽtis differt a nõ uiuẽtis generatione in quatuor. Primò in principio; ſiquidem non uiuens ſecundum quãlibet ſui partem generat, ut patet de igne: Viuens non ita, ſed ſecũdum aliquam partem ſui corporis.

1 Secundò, uiuens ex ſe ſumit materiã,
2 quam miniſtrat, ut conſtat ex ramis arborum, & plantarum, cum generant fructus, & eorum ſemen, At non uiuens, non ita, ſed in externam producit materiam, nil ex ſe accipiens, ut conſtat etiam de igne.

3 Tertiò, non ſolam dat materiam generationis, ſcilicet materiam augmenti, vt patet in eiſdem fructibus, & fœtu in uentre materno, ubi augetur per aliquod tẽpus, & nutritur, ob id 6. Metaph. cap. 4. definiens naſci quid ſit, quod propriè ineſt uiuentibus, dicit naſci illa, quæ ab alio augmentum ſumunt, per tactum, & adnaſcentiam.

Dubij diſſolutio. Dices. Quomodo hoc fit ĩ ouiparis animalibus? Reſpondeo, quòd ouum, ut docet Ariſt. 3 Gener. animal. cap. 1. conſtat ex duplici parte, candida, & rubea ex candida fit pullus, rubea eſt cibus, quo nutritur, & augetur, dum eſt in ouo.

4 Quartò, uiuentia non ſtatim alia ſimilia uiuentia producunt, ſed primò materiam miniſtrant, ex qua poſteà ſimilia uiuentia fiant, ut arbor ſemen, unde poſtea arbor altera ſimilis naſcatur. At non uiuẽtia per qualitates ſtatim ſimile ſibi producunt.

Adde etiam, quòd eſt differentia in uoce, nam non uiuentia generari quidem dicũtur, at uiuẽtia ſola & naſci & generari. Imò nõ uiuentia produci, uel fieri, ſed generari impropriè, at uiuentia proprius generari dicuntur, ob cauſas dictas. *2. Fund. animalia tripliciter generantur.* 1 2

Sit ſecundum fundamentum. Animalia tripliciter generantur. Quædam ſemper ex putrefactione generãtur, ut anguillę, & alia animalia, quorum meminit Ariſto. 5. hiſt. cap. 15. & 16. hæc enim ſemper ex putrefactione generantur.

Quædam alia ſemper ex partu generatur, ut homo, equus, & alia, quorum meminit Ariſtot problema. ſectio. 10 q. 64. ubi petit, cur aliqua ſemp. ex partu fiãt, aliqua aliquando ex putrefactione. Reſpondet: quia ſunt animalia perfecta, quæ ad ſui productionem indigent multo tempore, & hęc nõ poſſunt ex putrefactione fieri, quia materia exterior, non poteſt tanto tempore conſeruari. Quædam alia breui fiunt, & ſic ex putrefactione aliquando fiunt.

Ex quo nota cõtra Auicen. qui lib. 15. de animalibus, dixit, etiam homines poſſe ex putrefactione fieri, quę merito irridet Auerroes 2. Metaph. com. 15. *Nota.*

Quædam ſunt alia animalia in tertio gradu, quæ modo ex putrefactione modo ex partu fiũt, ut ueſpæ, mures, & alia quorum meminit Ariſt. 7. Metaph c. 7. 3

Nota, de [...]buſdam a[...]malibus [...] putrefact[...]ne genit[...] Aduertendum ulterius, quòd, quæ ex putrefactione ſunt, quædam nũquam generant, ut anguillæ, & alia, ut docet Ariſt. 6. hiſt cap. 16. Alia generant, ſed ſibi diſſimile in ſpecie, quod docet Ariſt. 1. de genera animal. c. 1. Vt ranæ ranũculos, & muſcæ aliud diuerſum generãt, ut docet Plinius lib. 10 c. 68. Et bõbices, ex quibus fit ſericum, cum ſint uermes, producũt papiliones, & illi rurſus oua pariunt, ex quibus ouis iterũ fiunt ijdem uermes. Quædam alia ſibi ſimile in ſpecie generant, ut mures & veſpæ, q̃ ex putrefactione ſunt, iterum veſpas ſibi in ſpecie ſimiles generãt, ut docet Philoponus, ſuper tex. 34. *Nota 2.*

Iterum aduerte, quòd animalium quædam

Triplex animantium genus. dam ſunt viuipara, quædam ouipara, quędam vermipara, vt dicitur 1 hiſt. cap. 5 Illa dicuntur viuipara, quæ non emittũt extra ſe fętum, donec ſit animatus, & perfectè organizatus. Illa ouipara, quæ pariũt oua, ex quibus pulli poſtea naſcantur. Illa autem vermipara, quæ vermes pariunt informes, poſtea formandos: hoc enim vermis dicitur hoc loco, quod inuolutum eſt papilione, ſeu conopæo habẽte foramen, vnde ab externo alimẽtum proueniat: eſſe enim ſolet affixum terræ, vel fauo, vel alteri, vnde trahitur alimentum: huiuſmodi ſunt formicæ, apes, veſpæ, araneæ, & alia, quorum meminit Ariſt. 5. hiſt. cap. 22. & ſequentibus. Ex his omnibus intelligas, qualiter vnumquodque ad generandum ſibi ſimile proueniat.

Nota. 3. Nec mireris, quare Ariſt. dixit animalia ex putrefactione non generare· Loquitur enim vniuerſaliter, ſcilicet non omnia talia generant: aliqua tamen generare, certum eſt, vt oſtendimus.

3. Fund. Animaliũ, quæ ex putrefactione generãtur cauſa efficiens eſt Solis lumen, & calor. Sit tertium fundamentum. Animalia ex putrefactione generata habent pro cã efficienti lumen, & calorem Solis, qui eſt loco virtutis animalis, & formatiuæ. Vnde, quamuis materia remota ſit diuerſa ab his, quæ ex partu producuntur, tamen diſpoſitiones propinquæ, ſunt eædem: vt enim ignis ex ſtuppa, & ex ligno eiuſdem ſunt ſpeciei, eandemque materiam propinquam habent, ſcilicet diſpoſitiones. ita & animal ex ſemine, & idem ex putrefactione, ſcilicet mus ex ſemine, & mus ex terra factus.

1. Concl. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Animal ex putrefactione & aliud ſimile ex partu, vt v. g. mus ex ſemine, & mus ex terra, veſpæ, & alia eiuſmodi, ſunt eiuſdẽ ſpeciei Hæc eſt contra Auerroem. 8. Phyſic. com. 46. & cootra Iandu 7. Meta. q. 14. & alios, qui putant differre ſpecie.

1. Ab auctoritate Ariſt. Sed probatur manifeſte concluſio. Primò ex Ariſtotele 7. Metaph. c. 7. vbi dicit, quod aliqua fiunt ex ſemine, & eadẽ ſine illo Peto, de qua idẽtitate loquatur. Non de numerica; quia idẽ bis generari non poteſt; nec de generica, quia tunc nihil aliud eſſet dicere, quam quòd quædã ex putrefactione, quædã aliter fiunt. Ariſto. autem non ſic dicit, ſed quod eadem ergo de identitate ſpecifica loquitur,

Præterea ſecundò. Ignis ex Sole productus & ex altero igne, ſunt eiuſdẽ ſpeciei, vt notum eſt; ergo & mus, ſeu animal à Sole ex terra productum, eſt eiuſdem ſpeciei; non enim eſt maior ratio vnius, quã alterius. *2. ratio.*

Præterea tertiò Magis diſtat creatũ à generato, quam productum putrefactione à generato; ſed creatum & generatum ſunt aliquando eiuſdem ſpeciei, vt patet de Adamo, & eius filio; ergo & illa. *3. ratio.*

Præterea quartò. Sit mus ex putrefactione, & generet murẽ; iſte, vel eſt eiuſdem ſpeciei, vel non, cum priori Si ſic, habetur intentum. Si non; ergo mus ille eſt cauſa æquiuoca. Et præterea, iſte mus genitus generet alium, qui erit eiuſdem ſpeciei, cum vterque ſit genitus; ridicula ergo Philoſophia eſt dicere, quod primus, & ſecundus mus differunt ſpecie; ſecundus, & tertius ſunt eiuſdem ſpeciei. *4. ratio.*

Præterea quintò. Quia Philoſophus non debet deſtituere ſenſum, at in vtroq; mure reperimus eaſdem paſſiones, proprietates, figuras, accidentia; ergo, re vera, eiuſdem ſunt ſpeciei. *5. ratio.*

Secunda cõcluſio Augmentatio, diminutio, nutritio, propria ſunt viuẽtibus, & ab anima proueniunt, vt à primo principio effectiuè. Hæc concluſio probata eſt ab Ariſt. contra Empedo. *2. Concl.*

Tamen vnicum eſt hic notandũ, quòd anima non ſic eſt cauſa effectiua augmentationis, ſicut diminutionis; augmentationis enim eſt cauſa efficiẽs poſitiua; at diminutionis eſt cauſa priuatiua, ſicut nauta nauis ſubmerſionis dicitur cauſa efficiens priuatiua, vt dicitur 2 Phyſ. cap. 3. ſic anima eſt cauſa diminutionis; quia defectu ipſius actionis, accidit diminutio in viuente. *Nota.*

Tertia concluſio. Generatio inter opera vegetatiua eſt naturalius, & perfectius opus viuentis. Non enim fit hic comparatio inter omnia opera omnium viuentium, ſed inter opera communia, qualia ſunt partis vegetatiuæ, inter quæ præcipua eſt generatio. *3. Concl.*

Aduertẽdum etiã, quòd aliud eſt aliquid eſſe magis neceſſarium, aliud magis eſſe perfectum. Poteſt quidẽ aliquid eſſe neceſſarium magis, at minus perfectum; vt tactus, magis quidem neceſſarius eſt *Nota.*

animalibus, at viſus magis perfectus. Ita nutritio magis eſt viuentis neceſſaria, generatio verò perfectior, & ob id naturalior dicitur.

1. ratio. Probatur concluſio primò. Illud eſt opus perfectius, quod finem nobiliorem conſequitur: at generatio eſt in finem nobiliorem, puta, in perpetuitatem, qua Deo fit aſſimilatio. ergo eſt inter alias ſcilicet augmentationem, & nutritionem opus perfectius.

2. ratio. Probatur ſecundò; quia non ineſt, niſi iam perfectis plantis, & cum perfectis animalibus. ergo eſt perfectior.

3. ratio. Præterea tertiò: quia generatio includit ſecum nutritionem, & augmentationem, non autem econtrà.

4. Concl. Quarta concluſio. Intelligere eſt opus abſolutè perfectiſſimum omnium operationum vitæ. Patet: quia ineſt intelligentijs, & nos per ipſum maximè Deo aſſimilamur, & eſt immaterialis operatio, & pquam res perpetuatur in indiuiduo. Per hæc ad argumenta reſpondetur.

Ad 1. Ad primum dico, certum eſt, caſtitatem conferre ad longitudinem vitæ, imò etiam ad perſpicacitatem ingenij, & iudicij & ad firmitatem memoriæ: & ſi hic finis ſpectaretur, verè nocumentum adferret. Sed propter ſpeciei conſeruationem, natura patitur aliquam nocumenti partem in indiuiduo, ſicut etiam totius formæ ligni corruptionem ad productionem ignis, quod plus eſt: & ex hoc fine naturale opus dicitur.

Ad 2. Ad ſecundũ dico, quòd nutritio, ſi conſeruaret perpetuo indiuiduũ, eſſet perfectior: tamen non conſeruat, niſi ad tempus: nobilius autem eſt perpetuum eſſe in ſpecie, quam ad tempus in indiuiduo.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd probat tantum nutritionem eſſe magis neceſſariam, quia omnibus ineſt viuentibus: ſed non magis perfectam, imò perfectius ineſt paucioribus.

Ad 4. Ad quartum reſpondetur, quòd nõ eſt generatio viuentis, qualis non viuentis, vt dictum eſt in primo fundamento.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd generare dicitur opus perfectius de animæ parte ſenſitiua, facta comparatione non vniuerſaliter, ſed ad operationes partis vegetatiuæ vt dictum eſt.

Caput Quintum.

Determinatis autem his, dicamus. Tex. LI.

Ompleta parte vegetatiuæ nunc ad ſenſitiuam tractandã accedit: hæc enim poſt vegetatiuam communior eſt. Tria aũt circa eã facit. Primò, quid in communi ſenſui, & ſenſibili accidat, tradit. Secundò de ſingulis exterioribus ſenſibus, ipſorumq; obiectis differit, vt de viſibili, & viſu, de audibili & auditu, & de reliquis. Tertiò de ſenſibus exterioribus.

In hoc igitur capite, circa ſenſum in communi duo docere intendit. Alterum eſt, potentiam ſenſitiuam eſſe paſſiuam: differunt enim potentiæ vegetatiuæ à ſenſitiuis. Vegetatiuæ enim in ſua agunt obiecta, nec per ſe ab eis patiuntur; at & ſenſitiuæ potius ab obiectis patiuntur; nõ enim viſus in colorem, ſed potius color in viſum agit, & odor in olfactum, ſenſibileque in ſenſum. Alterum, quod docet, eſt, quid eſt id, quod potentiam ſenſitiuã ducit ad actum, & in ipſam agit. *Intentio Ariſt. in capite de ſenſu in communi, an ſit potẽtia paſſiua.*

In hoc igitur textu concluſionem proponit: ſenſum, ideſt ſenſationem tunc eſſe, cum aliquod mouetur, & patitur. Ac ſi dicat, ſentire eſt pati quoddam, & moueri, & ſenſatio alteratio quædam, & motio eſt, vt dictum eſt, puta, tex. 37. ſuperiori, vbi, quod ſentit, moueri, & alterari dictũ eſt: & ille eſt textus, quem allegat, cum dicit, vt dictum eſt, vt dicit Philopo. *Concluſio Ariſt. quòd ſenſus ſit potentia paſſiua.*

Si ſenſatio alteratio quædam, & paſſio eſt, ſtatim conſequens erat quæſtio, à quo patiatur, à ſimili, an à diſſimili: ſed hanc iam dicit eſſe determinatam in libro communi de Generatione, vbi dictum eſt, quomodo à ſimili, & à diſſimili fit actio, & paſſio. *A quo patiatur ſenſus.*

Habet

Habet autem dubitationem.
Tex. LII.

Probatur cōcluſio pro poſito quodam dubio. ARiſtoteles probare intendit concluſionem propoſitam, & utitur artificio, quod notat Philop. Ponit.n. dubium, quod ſolui non poteſt, niſi ex propoſita concluſione, ſcilicet, quòd ſenſus ſit potētia paſſiua.

Dubium Ariſt. Dubium autem eſt bipartitum, quare ſenſus non ſe ſentit, ut uiſus cur non ſe uidet. Præterea, cum elementa ſint in ipſe tactu, aut ſaltem ipſorum qualitates, quæ ſunt ſenſibiles: cur tactus non ſentit ſuas qualitates, ut neruus ſuum calorem, & frigiditatem.

Reſponſio eiuſdem. Reſpondet non eſſe ob aliud, niſi quia ſenſus nō eſt actiua potentia, ſed indiget mutari ab alio, Si enim actiua eſſet, utiq; ſe ſentiret, ſicut combuſtibile non ſe comburit, quia in potentia paſſiua eſt: Si autē actiuam potentiam haberet, utique ſe cōbureret, etiam non exiſtēte igne externo.

1. Obiectio. Dubitabis fortaſſe. Non enim uident hoc ita eſſe, nam ignis eſt actiua potētia, tamen non ſe calefacit.

Solutio. Reſpondet Caietanus Thi. bene, quòd Ariſt. ſupponit unum certum, puta ſenſationem eſſe in animali ſentiente, & non tranſire in materiam exteriorem: tunc autē, ſi actiua eſſet, cum eſſet in ipſo animali, utique eſſet in ſe, & ita ageret in ſe, ſe ſentiēdo, ſicut ſi ignis calefactio eſſet immanens, utique ſe calefaceret.

2. Obiectio. Dubitabit aliquis fortè iterū. Videtur enim tactus ſentire ſuas qualitates: ſentit enim infirmus ſuæ febris ardorem.

Solutio. Reſpondet bene Philopo. quòd tactus nō ſentit calorem ſuum, ſed ſanguinis, & aliorū humorum feruentiū, qui ſuo calore agūt in neruos ubi tactus eſt. Similiter pars bene habēs, ſentit affectionē alterius malè habentis. Vnde cū febris eſt in ipſa carne, & neruis, non ſentitur & hæc peſſima eſt, qualis eſt ethica.

Quoniam autem ſentire dicimus.
Tex. LIII.

CVm ſenſum potentiam dixiſſet, nūc diſtinguere vult, quot modis ſentire & ſenſus dicantur, ne ſit æquiuocatio. *Quot modis ſentire, & ſenſus dicatur.* Sentire dupliciter dicitur. Vno modo potentia, ut dicimus ſentire, quod poteſt uidere, licet actu dormiat: & audire, quamuis non audiat de præſenti. Altero modo dicitur ſentire actu ipſo, ut cum uidemus actu, & operamur.

Similier ſenſatio dicitur dupliciter, & ipſa potentia ſentiendi, & ipſa ſenſatio, & operatio ſentiendi, quæ dicitur actus.

Primum igitur tanquam ſit idem.
Tex. LIIII.

QVia ipſum ſentire, & operari dixit eſſe in actu, ne quis dubitaret, putans per actum formam aliquam intelligi permanentē, id declarat, dicens; ꝙ moueri, & pati, ipſumque operari uocat agere, id eſt eſſe in actu: & ipſa operatio actus dicitur. *Quid ſit actus ſentire, & ſenſus actu.* Nec hoc alienum eſt ab his, quæ dicta ſunt. nā motus, actus quidam eſt, licet imperfectus. Cum igitur ſenſatio actus dicitur, ſic oportet intelligere, quod ſit actus, ut motus quidam, & paſſio.

Ex quo ſequitur, quòd debeat aliquod agens conſtitui, a quo ſit iſta paſſio. Nam quæ patiuntur, ab aliquo in actu exiſtēte patiuntur, quod quidem ſit diſſimile paſſo ante paſſionem, & in principio, tamen poſt paſſionē, & finem ſit ſimile. *Ab aliquo debere reduci ex potentia in actum.* Hoc autem declaratum eſt ſæpe. Hinc inſinuat id quod reducit in actum id, quod eſt in potentia ſenſitiuum, ut ipſum declaret, & oſtendat.

Diuidendum autem eſt de potentia.
Tex. LV.

Quid ſit, et quot modis dicatur potentia ſenſitiua. EXplanaturus, q̄d potētia ſenſitiuū in actū reducat, quot modis potētia ſenſitiuū dicatur prius explicat, dicitq; diui-

dendum eſſe quot modis potẽtia dicatur, non ſimpliciter, ideſt, uniuerſaliter potentia ſumpta, ſed ut ad præſens ſpectat.

Duob. modis dicitur ſcire in potentia.

Conſtituit autem dupliciter aliquid dici poſſe potẽtia ſentire, ſicut potentia ſcire: Primò dicitur aliquis ſapiens in potẽtia remota, cum caret actu ſcientiæ, & caret habitu, ſolum tamen habet animam, qua dicitur ſcire poſſe, ut puer, vel indoctus homo. Altero modo in potentia proxima, cum caret actu, tamen habitum habet, ut ſi dormiat, uel alteri intẽdat, tamẽ habitum habet. Hic autem non dicitur in potentia, ſicut prior: nam ille ob id dicitur ſcire poſſe, quia eſt eorũ animalium quibus ineſſe poteſt ſcientia, quæ potentia remota eſt, at poſterior dicitur poſſe ſcire, quia ſtatim, cũ uoluerit, perueniet ad actum, & ad ſpeculandum, ſi nihil extrinſecum impediat, puta, infirmitas, aut ſomnus, vel aliud, quę extra Intellectum ſunt, ſunt enim impedimenta ex parte corporum.

Alius autem iam ſpeculans. Tex. LVI.

Quid uere actu, & in quo ab alijs differat.

Illi duo prædicti dicuntur ſcire potẽtia cum non eodem modo. Alius tertio dicitur ſcire actu, quia operatur contemplando, & ſpeculando hanc literam. A uel aliquam concluſionem, aut principium: & talis dicitur ſcire actu, reliqui verò in potentia.

Aliud diſcrimen inter illos, qui potentia ſciunt.

Inter quos adhuc eſt unum aliud diſcrimen; quòd qui priori modo eſt in potentia non ueniet ad ſpeculationẽ, & actum perfectum, niſi prius alteretur, & recipiat habitum aliquem; imò aliquando non ſolum recipit habitum, ſed etiam reijcit alium habitum contrarium, ut ij, qui accedunt ad ſcientias acquirendas cum erroribus, & ignorantiis prauę diſpoſitionis: oportet enim eos non ſolum doceri, ſed dedoceri.

At poſterior eſt quidem potentia ad agendum, & ſpeculãdum, ſed alio modo, nihil enim recipit, niſi ipſum actum, cum iam pręhabeat habitum.

Non eſt autem ſimplex: neque ipſum. Tex. LVII.

Quo ſenſatio dicatur & ſit paſſio.

Hucuſque ſenſationem, ſcientiam, & ſpeculationem vocauit paſſionẽ, & alterationẽ: nunc diſtinguit, dicitque paſſionem dici non ſimpliciter, ſed anologicè. Vno modo pro paſſione corruptiua, quæ ſecundum qualitates primas fit, & hæc ꝓpriè paſſio, & alteratio eſt. Altero modo pro receptione alicuius perficientis, ut cum Intellectus recipit habitum, vel actum: hæc enim non in ſubiecti deſtructionem, ſed perfectionem tendunt, idcirco non ſimpliciter paſſiones uel alterationes dici debent. Perficitur enim per has potẽtias, ſicut potentia dici ſolet perfici ab actu, & a ſimili, id eſt, ſibi conuenienti, & proportionato.

Hinc ſequitur, quòd cũ aliquis ex habitu uenit in ſpeculationem, non eſt dicẽda alteratio talis mutatio, ſed eſt uelut quædam additio, & cõſummatio actus ipſius, & habitus, quod ſi alteratio, uel paſſio dicatur, intelligatur aliud eſſe alterationis genus. De hac alterationis diſtinctione lege quę diximus 7. Phyſicorum, quęſt. 3.

Quocirca non rectè ſe habet. Tex. LVIII.

Quo actu ſcire ſit, an dicatur alteratio.

Infert ſapientem, & habentem habitũ, cum actu ſapit, non eſſe dicendum alterari, ſicut nec ædificatorem, cũ ædificat. Vlterius illa mutatio, qua ex habitu uenit in actũ non debet etiam dici doctrina, vel diſciplina, non enim docetur tunc, ſed aliter eſt nominanda.

Cum uerò ex non habitu acquirit habitum a magiſtro, & docente, tunc talis motus doctrina dicetur, ſed non alteratio, niſi faciamus duos alterationis modos, & ſecundum contrarias, & priuatiuas, ideſt, corruptiuas qualitates, & ſecundum habitum, qui perficit naturam ſubiecti.

Senſi-

Senſitiui autem prima mutatio. Tex. LIX.

Quid ſit id a quo reducitur de potentia ad actum.
Nota.

QVòd ſit reducens ſenſitiuum ex potentia in actum, nunc oſtendit. Pro declaratione autem aduerte, quòd in ſenſibus non ſunt habitus ſicut in Intellectu, ſed ſtatim potentia immediatè fertur in actum abſque habitu. Vnde fit, ut potentia in ſenſitiuo ſit ſicut habitus in Intellectu, & ſit proxima potentia. Senſitiuum uerò in potentia remota id ſit, quod caret anima, ſed eſt in proxima potentia, ut eam recipiat, ſicut corpus iam diſpoſitum, & hoc eſt in tali potentia ad ſenſationem, in qua puer ad ſpeculationem. Ob id ſuperius tex. 56. poſuit exemplũ. Grammaticæ, & ſenſus: nam qui habet potentiam ſenſitiuam, eſt ſicut qui habet habitum, ad ſpeculandum.

Quid reducat ſẽſitiuũ ex potentia remota ad actum primum.

Dicit ergo, quòd reducens ſenſitiuum ex priori potentia, eſt generans ipſum animal: cum enim ſemen accipit animã, & a quo accipit eam, accipit potentiam: ſicut magiſter eſt, qui puerum ducit ex potentia priori in habitum ipſum: eſt n. generans in ſenſu, ut magiſter ad ſpeculationem.

Quod autem ſecundum actum, ſimiliter dicitur.

Quid reducat ſenſitiuũ ex potentia ꝓxima ad actũ ipſum ſentiendi.

NVnc autem, quod ſit reducens ex poſteriore potentia in actũ ipſum, oſtendit: dicitque, ſentire actu in ſenſu, eſſe ſicut ſpeculari actu in intellectu, utrũque autem reduci in actum ab obiecto, vt uiſio ab obiecto ſuo, intellectio pariter a ſuo.

Diſcrimen inter obiectũ ſenſus, et Intellectus.

Qeamuis diſcrimen ſit inter obiecta: quòd ſenſuum obiecta ſunt ſingularia, & extra animam exiſtentia, ut uiſibile, ſcilicet, color, ſonus, & alia: at obiecta Intellectus ſunt quodammodo in anima. Cuius ratio eſt, quia ſenſus eſt ſingularium, quæ extra animam habent eſſe: Intellectus verò uniuerſalium, quæ non habent eſſe, niſi in anima.

Vbi notanter aduertendum, ꝙ hic loquitur de Intellectu poſsibili, cuius eſt intelligere uniuerſalia, quæ non immutãt, nec mouent ipſum prius, quàm fiant per alteram uirtutem animę, quę dicitur Intellectus agens, qui a phantaſmate abſtrahit ſpeciem: ideo Intellectus poſsibilis non habet ſuum obiectum, niſi per animã, & in anima; tanquam in cauſa effectiua obiecti per Intellectum agentem.

Aduertendum etiam, quòd hic loquitur de ſenſibus exterioribus, qui notiſsimi ſunt apud omnes. Notandum, quia quòd ſenſum ſecundum actum, uocat ipſam ſenſationem, ſeu potentiam cum operatione. *Nota 1.*

Vnde intelligere in ipſo eſt, cum uult. Tex. LX.

Diſcrimen inter ſenſuũ cognitionem, & Intellectus.

EX diſcrimine poſito inter obiecta ſẽſus, & Intellectus, infertur unũ aliud inter ipſum Intellectum, & ſenſum, quod intelligimus, cum uolumus, nõ autẽ ſentimus, niſi obiecto exterius pręſente, ꝗa Intellectus eſt circa uniuerſalia, quæ in anima ſunt.

Not. circa expoſitionẽ textus.

Qđ ſic debes intelligere, ut Themiſt. & Philop explicant Cum ſemel Intellectus intellexit uniuerſalia, ſibi ipſorum ſpeciem reſeruat, ut cum uelit, intelligat etiam abſentibus ſingularibus. At ſenſus exterior: non quantumcunque enim millies uiſus unum uiderit, non uidebit ſemel, niſi illud rurſus ſit præſens.

rõ aſsignati diſcriminis

Hoc autem ob id fit, quod uiſus & alii exteriores ſenſus, non faciunt ſibi obiectum, ſed ſpecies de ipſis obiectis capiũt. at anima in ſe habet uirtutem, ut faciat ſibi ſpeciem, qua intelligat, ſi ſemel intellexit res ipſas: & in hoc ſenſus aſsimilatur ſcientijs ſenſibilium, quę pendent ab exteriori ſemper, quia circa ſingularia ſunt.

Per ſcientias ſenſibiliũ rectè exponunt Philop & Themiſt mechanicas artes. hæ enim quãuis ſæpiſsimè operatę fuerint, dependent tamen ſemper in operando a præſentia obiecti, quia circa talia sũt ſingularia. *Nota.*

Nunc

Nuncautem tantum ſit definitum. Tex. L X I. & L X I I.

Excuſatur Ariſto quare obiter illa de intellectu dixerat, & noua noĩa induxerit.

DE differentia hac inter ſenſum, & Intellectum ſe in futurum remittit, dicens, non ex profeſſo dictã fuiſſe, ſed ut manifeſtetur, quomodo ſit ſenſitiuum in potentiæ duplici. remota, & propinqua, ſicut puer eſt in potentia remota ad militandum, & cum fuerit uir in propinqua.

Quamuis autem nomina non habeamus harum potentiarum, ſat ſit cognoſcere ipſas eſſe diuerſas, & quomodo diuerſæ ſint.

Vlterius, quãuis non ſit alteratio propriè, uel paſſio in ſenſu, ut dictum eſt: tamen utemur his nominibus, ac ſi propria eſſet defectu aliorum.

Vnde concludit, quòd cum ſenſitiuum ſit potentia paſſiua, ante paſſionem eſt diſſimile.

Nota.

Non intelligas, quòd oculus fiat coloratus, dum uidet colorem, ſed quia accipit ſpeciem coloris, quodãmodo coloratur, ſimiliter & alij ſenſus, ut poſt dicemus.

An ſenſus ſit potentia paßiua. Quaſt. X I I.

Nota, ad tituli quaſtionis expoſitionẽ duplicis ſenſus actiones.

QVæſtio igitur & difficilis eſt & valde neceſſaria. Aduerte igitur pro tituli declaratione, quòd non negamus eſſe actiones aliquas in ſenſuum organis: oculo enim baſiliſcus interficit, oculi uetularum inficiunt & faſcinant pueros, & ut Ariſtoteles dicit lib. de ſomn oculus menſtruatæ indelebilem maculam inurit ſpeculo. Omnia hęc Philoſophi fatentur, tamen non proueniunt ab oculo ratione potentię uiſiuæ, ſed ut corpus quoddam phyſicum eſt euaporans, & mittens extra ſe nociuas illas exhalationes, quibus medium inficit.

De qua actione ſit intelligenda quaſtio.

Diſputatio noſtra eſt de operatione ſentiente procedente a vi ſenſitiua, an ſit actio, vel paſſio.

Suppoſitio quadam poſtea probanda, uidelicet ſpecies ſenſibiles dari.

Aduertendum ulterius, unum eſſe modò ſupponendũ, quod poſtea probabitur q. 33. in quo Peripatetici conueniunt, ꝙ in qualibet ſenſatione exteriori, potentia recipit ab obiecto aliquam qualitatem, quæ dicitur ſpecies, & quam aliqui ſimilitudinem rei uocant, & hac poſita, in organo fit ſenſatio.

Senſus quaſtionis.

Quæſtio autem eſt, an ſenſatio ſit ſola receptio ſpeciei in organo, vel poſt receptionem fiat alia operatio, quæ dicatur ſenſatio. Si enim prius dicatur, tunc ſenſatio erit paſſio, & ſenſus potentia purè paſſiua: ſi vero dicatur poſterius, erit actio & potentia actiua. Videtur autem Ariſt. ſenſum potentiam facere paſſiuã, & ſenſationem paſſionem.

1. Arg. ad partem negatiuam.

Contra hoc tamen eſt primum argumentum. Nobilius eſt agere, quàm pati, ut notum eſt, ſed potentię vegetatiuæ quæ ignobiliores ſunt ſenſitiuis, actiuæ ſunt, ergo & ſenſitiuæ.

2. Arg.

Præterea ſecundo. Videtur argumentum Ariſt. quo probat, ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, nullum eſſe. Dicit enim, quod ſi ſenſus eſt potentia actiua, ſe ſentiret, & qualitates, quę in eo ſunt, cum ſenſatio ſit immanens. Hoc uidetur eſſe nullum: quia tantum ſequitur, quòd ſenſatio maneret in ipſo ſenſu, ſed per eam poſſemus exteriora ſentire, ſicut uoluntas actiuè uult in ſe, tamen non idcirco ſe uult ſemper, ſed alia a ſe.

3. Arg.

Præterea tertiò, quia uidere, audire, & ſentire, ſunt verba actionem ſignificantia: quod ergo uidet, agit.

1. Opin. Plotini Simplicij ſenſationem eſſe actionem aĩæ ſolus nõ paſſionem.

In difficultate multę extant Philoſophorum ſententiæ. Prima eſt Plotini Aeneade 4 li. 6. quam tenet Simpl. ſupra tex 51 & 52. qui putant ſenſationem eſſe actionẽ ſolius animæ & nullo modo paſſionem. Dicunt enim ſpeciem in ſolo organo corporeo recipi, quæ excitat animã uelut ſopitam ad ſentiendum, ipſa tamẽ anima eſt, quæ ſola per potentiam ſibi inhærentem uidet, audit, & ſentit.

Reiicitur hac opinio.

Hæc ſententia apertè eſt contra Ariſ. lib. de ſomno cap. 1. Sentire, inquit, non eſt animæ ſolius, nec corporis, ſed coniũcti, cuius eſt potentia. 1

Et propterea, ſi anima bruti per ſe uidet, utiq; eſt ſeparabilis. Quòd enim depẽdeat a ſpecie exiſtenti in oculo, parum facit: nam Intellectus etiam pendet a phantaſmate: poſſet etiam illa anima capere 2

ſpeciem

ſpeciem a medio,in quo eſt ſeparata.Hāc ſententiam iam ſuperius reiecimus .

2.Opin. Alber. ſēſatio nē a ſpecie fieri in poſē tia recepta & iō potentiā eſſe ſimpliciter paſſiuam. Exēplo explicatur.

Secunda ſententia eſt Alberti Magni lib.de apprehēſione,in principio,& Summa de homine q.poſt ſenſus exteriores fol.112.qui credit ſpeciem in organo eſſe principium actiuum ſenſationis:& potentiā organicā per ſpeciem receptā,eſſe prīcipium ſenſationis,ſenſationemq; actionem eſſe,tamen potentiam eſſe ſimpliciter paſſiuam .

Hoc autem exemplo intelliges. Aqua recipit calorem,& actiuè calefacit, cuius calefactionis ſolus calor eſt actiuū principium,non autem aqua,vt ait,ſed ſolum eſt paſſiua potentia ad recipiendū calorem:& ſi calefactus eſſet actio immanens paſſiua,reciperet,& ſentiret.Ita dicit de ſpecie recepta in organica potentia, ipſa eſt principium àctiuum: & ſenſatio actio eſt,tamen potentia paſſiua eſt.Dicitq; eſſe contra omnes Philoſophos potentiam actiuam ponere ſenſum .

Nota triplex ſenſitiuū,ex Alb.

Notat autem Albertus, quod tripliciter eſt ſenſitiuum in potentia,ſicut intellectiuū.Primò puer dicitur intellectiuus in potētia,ſed remota,cum autem diſcit, eſt in potentia propinquiori; cum habet habitum,in proxima ad perfectè intelligēdum.Ita ſenſitiuum,cum eſt anima in organo,eſt ſicut puer,cum eſt diſpoſitio, & ſpiritus in organo, eſt ſicut qui diſcit , cum autem eſt ſpecies , eſt ſicut qui hēt habitum.Hæc eſt ſententia Alb. Magni .

Obijcitur contra ſecūdā opinion.

Sed unū uidetur non parū facere contra iſtam ſentētiam. Si enim ſola ſpecies eſt principium actiuum ſenſationis,&potentia eſt ſubiectiua, utique ſi per potentiam diuinam eſſet per ſe illa ſpecies,ſentiret,ſicut calor calefaceret:quod tamen eſt impoſſibile .

2

Præterea, in medio poſſet uidere. Et quāuis ad hoc reſponderi poſſit , tamen non exactè,vt dicetur poſt .

3.Opin. D. Th.& verè cōis, ſēſationē fieri a ſpecie, et a potētia mediāte ſpecie & ita potētiā eſſe actiuā mediatè non immediatè.

Tertia ſententia eſt S.Tho. 1. p q.56. ar.1. qui ſpeciem fatetur eſſe principium ſenſationis cum Albert.tamen ſimul potentiam dicit eſſe actiuam,non immediatè,ſed mediatè,quæ per ipſam operatur, ſicut ignis agit,ſed per calorem Et hoc eſt exemplum ipſius S.Th.

Nota.

Species igitur in ſenſu non ſicut calor in aqua, ſed ſicut calor in igne operatur, eſt enim ignis actiuum principium. Vnde potentia ſenſitiua partim eſt actiua , partim paſſiua:paſſiua quidem, dum recipit ſpeciem:actiua quidem,dū per ipſam agit,ac ſenſationem probauit.

Hanc ſententiam habet Scot.2.de anima,q.12.& Capr.3.ſen.d.14.q 1.ar.3.& ferè communis eſt .

4.Opi. Iād. & Apolli. eſſe potētiā ſenſus unā agētē, et alterā patientē in ſingulis ſenſib.

Quarta ſnīa eſt Iand.q.16.& Apollin. q.13.huius libri. Hi dicunt,duas eſſe potentias ſenſitiuas in quolibet organo realiter diſtinctas agentem,& patientem: & organum ratione potentię,& ſenſus paſſiui recipit ſpecies:ratione agentis , ſentit,& agit,& ſenſatio actio eſt.

1.Rō huius 4.opinio.

Mouetur autē ad diſtinguendas has duas potentias,quia dicunt,quòd ab una immediata uirtute nō poteſt actio,&paſſio procedere .

2

Et præterea,ob id Ariſ. diſtinxit Intellectum agentem a poſsibili : unus enim agit,alter patitur,& recipit.Hæc eſt horum ſententia .

5 Opin. eſſe potētiā ſimpliciter paſſiuā et ſenſationem eſſe ipsā non ſpeciei receptionem . Explicatur hac opinio.

Quinta ſententia eſt aliorū,qui potentiam paſsiuam tantum dicunt,ac ſenſationem formaliter eſſe ſpeciei receptionē .

Explicanda eſt igitur hęc ſeutētia Ad uiſionem,uel ad ſenſationem,dno conueniunt neceſſario: unum ex parte obiecti, & hoc eſt ſpecies,& ſimilitudo ipſius, alterum ex parte ſentientis,& hoc eſt uis , & potentia ſenſitiua,horū altera deficiēte,nō eſt ſenſatio. At horum utroque poſito,ſenſatio ē ita,ut ſenſatio nō ſit aliud quam receptio, & unio ſpeciei ſenſibilis cum potentia, & ui ſenſitiua. Vnde in medio non dicitur receptio ſpeciei ſēſatio, quia deeſt uis ſenſitiua;in organo autem animato ſenſatio eſt,ſcilicet uiſio, uel auditio: receptio ergo ſpeciei ab anima habetur,& porentia,quod dicatur ſenſatio, & uiſio,uel auditio:ob id aliquomodo potētia dici poteſt efficiens ſenſationis,ſed non quod eliciat actum alium pręter ſpeciei receptionem , hæc enim formaliter eſt ſenſatio .

Nota ſpeciem dupliciter cōſiderari,ut recidens inhærens, & ut obiectum repræſentans

Aduerte ulterius,quod ſpecies dupliciter poteſt conſiderari:Vno modo,ut accidens quoddam inhærens eſt. Altero modo,ut obiectū ipſum reprēſentat,& ipſū quodammodo eſt , ſub alio tamē modo eſſendi,ut ſpecies coloris,eſt color ſub eſſe immaterialiori.

Dicunt

Qua rõe ſit ſpecies con ceptio ſenſa tio.

Dicitur ergo, quod receptio ſpeciei, vt accidens eſt, non eſt ſenſatio, ſed vt ipſum obiectum eſt quodammodo, & per ipſam vnio quædam fit inter potentiam & obiectum; talis igitur vnio ſenſatio eſt, & ſic ſenſatio formaliter eſt paſſio, & ſenſus potentia paſſiua.

Auctoris huius opinio.

Hæc opinio eſt Aegid. q. 1. de cognitione angelorũ, vbi recantat, quod ipſe aliàs dixerat, eſt etiam Caiet. Thien. & Caiet. Cardin. in præſenti: qui uocat pauperes eos, qui oppoſitum ſentiunt, & etiam Pauli Veneti, c. 10, Summa de anima, &: Ninphi, libel. contra Iand. de ſenſu agente, & quorundam aliorum, quam ego partim ſecutus ſum olim, ſed re maturius multo perſpecta mutaui ſententiam, eam tamẽ libet cõfirmare teſtimonijs Ariſt. quæ ſolitus eram proponere, quę re vera ſunt adeo apparẽtia, vt videantur concludere.

Teſtimoniũ Ariſt. pro hac 5. opin.

1 Primum eſt in hoc c. vbi ſenſitiuã tantum ponit in duplici potentia, aſſimiliatque potentiã & uim ſentiẽdi, habenti habitum: quod ſi propter potentiã ponimus ſpeciem diſtinctã a ſenſatione, per quam fiat ſenſatio: iã non aſſimilabitur habitui ipſa potentia ſola, ſed potius potentia cũ ſpecie.

2 Præterea, aſſimilat ſenſitiuũ, & quod habet vim ſentiendi, viro, qui immediatè poteſt militare: ergo potẽtia ſenſitiua immediatè recipit ſenſationem, & nõ ptius ſpeciem.

3 Præterea iã non reduceretur ad actũ ab obiecto, ſed ad poteutiã proximã, ſ. ad ſpeciem, & ipſum poſt ſentiret.

2. Teſtimoniũ Ariſt.

Eſt alterum teſtimonium inſigne 2. de anima tex. 139. & 140. ubi dicit, quod eadem eſt operatio obiecti, & potẽtię re, ſed diuerſa rõne, ex parte obiecti, actio eſt: ex parte potentię, paſſio, ſicut in alijs agentibus, & patientibus. Ponit exemplum. Eadẽ eſt operatio, qua color agit ĩ viſum, & viſus videt; ſed ex parte caloris actio eſt, & coloratio dicitur, ex parte uiſus, paſsio eſt, & uiſio dicitur, ſimiliter in alijs. Vide ergo viſionem non aliam eſſe actionem, niſi operationem, & paſsionem, quæ re idem eſt cum actione obiecti.

Cõfirmatio

Et hoc eſt, quod ſæpè dicere ſolet, ſenſus in actu, & obiectum in actu idẽ ſunt, id eſt, eadẽ eſt vtriuſque operatio. Fateor hunc locum me olim conuiciſſe.

3 Teſtimoniũ Ariſt.

Eſt aliud teſtimonium de Somno, c. 5. Definiens ſentire, dicit, Senſatio eſt motio animæ, corporis interuẽtu proueniẽs. Vbi motio, ut litera Græca manifeſtat, pro motione paſsiua ſumitur. Hęc igitur eſt horum ſententia multum Ariſtoteli conformis.

Auctoris opinio 6.

Supereſt, vt quid mihi in hac re uideatur, aperiam, pace autem tantorum Philoſophorum, quos ego ut magiſtros ſemp ueneror, & uenerari æquum eſt, dixerim, mihi in hac re non omnino ſatisfaciunt, nec ſatis rem attigiſſe videntur.

Explicatur facta ſuppoſitione i appetitione duos eſſe motus, in quorum alteroanimal patitur, in altero agit.

Dico igitur, perinde iudicandum eſſe de ſenſatione, ſicut de appetitionẽ. Appetitio duos dicit motus, largè ſumpto uocabulo, unũ materialiter, alterum formaliter & eſſentialiter. V. g, ira formaliter dicit actum, quo appetimus vindictam: materialiter, feruorẽ ſanguinis in corde Timor dicit formaliter actum, quo malum fugimus, materialiter, ſanguinis acceſſum ad cor. Horum duorum alter cõpetit organo, ratione materiæ: alter ratione animæ, & potentiæ, uterq; tamen eidem organo.

Præterea, qui formalis eſt, actio eſt, & hic eſt eſſentialiter appetitio: qui materialis eſt, paſsio eſt, nec eſſentialiter appetitio, ſed ipſam neceſſario cõcomitãs.

Idem oſtenditur in ſenſatione proportione ad appetitionis motus.

Ita pari modo in ſenſatione dico. Viſio, uel ſenſatio alia duos motus dicit: unum materialiter, & hic eſt receptio ſpeciei, alterum formaliter, & hic eſt actio: prior ineſt organo ratione materię, poſterior ratione potentiæ, & aiæ, tamen uterque eidem ineſt organo. Prior quidem *1. Ratio.* non eſt ſubſtantialiter & eſſentialiter ſẽſatio, ſed concomitans, & uelut diſpoſitio: poſterior eſt eſſentialiter ſenſatio.

Præterea, ſicut in appetitione, motus *2. Ratio.* materialis non eſt cauſa effectiua motùs formalis, ita in ſenſu receptiuo ſpeciei tã tum eſt diſpoſitio quædam. ſolius eſt porentiæ organicæ elicere uiſionem, uel ſenſationem.

Præterea, ſicut in appetitu eſt duplex *3. Ratio.* prædicatio, & ſecundum materiale, & ſecundum formale, dicimus enim, Ira eſt feruor ſanguinis, & Ira eſt appetitus uindictæ. Ira in ſenſu: eſt enim ſenſatio actio organi, ſimiliter & paſsio. Vnde potentia

dicitur

dicitur modò actiua, modò paſſiua.

Diſcrimen inter illos motus appetitionis, & ſenſationis. Sed vnum eſt diſcrimen inter appetitionem, & ſenſationem: quòd motus materialis appetitionis ſequitur formalem, ut prior eſt appetitus uindictæ, poſterior motus ſanguinis At econtra in ſenſatione: prior eſt paſſio, & alteratio organi, poſtea eius actio. Loquor ſecundum naturam.

Probatur dictum ex Ariſt. Et hoc egregiè docet Ariſt. 1. de anima tex. 63. & 64. quos textus qui perpenderit, facilè ibit in noſtram ſententiam Dicit enim, quod ſenſus incipit ab inſtrumento & corpore, & terminatur in animam: reliqui incipiunt ab anima, & terminantur in corpus, ut intelligas hos duo motus eſſe in ſenſationem.

Prçterea, tex. 51. huius capitis dixit, ſẽſationem eſſe, cum aliquid mouetur, in quo notat ſenſationem non illam paſſionem, ſed poſt illam paſſionem eſſe.

1. Conclu. Senſatio nõ eſt ſola ſpeciei acceptio. Sed vt quæ diximus, probemus, ſit prima cõcluſio. Senſatio non eſt ſola ſpeciei receptio. Hæc eſt contra ſententiam vltimam. Hoc idem Philop. 2. de anima, tex. 121. & Alex. 1. de anima, cap. 12. ubi prçter paſſionem, iudicium & actionem ponunt in potentia, & expreſsè idem Alexan. 1. de anima, cap. de Intellectu practico, & ſpeculatiuo.

1. Probatur ex Ariſt. Probatur authoritate Ariſt. 2. de anima, tex. 37. ubi apertè dicit, animam eſſe
1 cauſam effectiuam generationis, motus augmentationis, & ſenſationis, ergo ſentire, eſt agere, & non ſolum recipere.

2 Præterea 9. Meta. tex. 16. uiſionem ponit actionem immanentem, ergo uiſio actio eſt, & non ſola ſpeciei receptio.

3 Præterea, de ſenſu c. 2. contra Democritum arguit, qui dicebat viſionem eſſe emphaſim, & apparitionem quandam rei obiectæ in ipſo oculo, reprehendit hoc dicens, quòd ſpeculum uideret, ſi uiſio talis eſſet; nõ ergo eſt ſola ſpeciei receptio uiſio, vel ſenſatio.

2. Probatur ratione. Probatur ſecundo: Stat, ſpeciem eſſe receptã in oculo, & non uidere, ut patet in dormiẽtibus apertis oculis, uel in his, qui aliis ſunt mente intenti: ergo non ſola receptio eſt viſio.

Reijcitur ſolutio. Reſpõdent aduerſarij quod requiritur conatus, & aduertentia potentiæ. Hoc euertitur, quia non eſt intelligibile, quid ſit conatus, vel aduertentia illa, quã actio animç, & ipſius organicç potentiæ: ergo uidere formaliter non eſt recipere, ſed agere.

Probatur tertio, & eſt argumentum Plotini. Sequeretur, ſi ſola receptio ſpeciei eſſet uiſio, ꝙ non poſſet uiſus apprehendere diſtantiam rei, quam certiſſime uidemus, & diſcernimus viſu. Sequela probatur, quia ſpecies eadem eſt, quæ a re parum, vel plus diſtanti in oculo recipitur. *3. ratio.*

Quod ſi dicas, Facit maiorem, vel minorem angulum in oculo. Hoc non euacuat difficultatem; quia maior uel minor angulus a quantitate maiori, uel minori obiecti etiam prouenit, utique ergo non poſſemus diſtantias percipere, niſi oculus ageret.

Præterea quarto, & eſt argumentũ fortè. Quia ſenſatio eſt operatio vitæ, ergo eſt ab interno principio actiuo motionis; aliter non eſſet vitæ opus. Id. n. eſt uita, interna motio ab ipſo uiuente effecta. *4. ratio.*

Præterea quinto, quia ſenſus interiores agunt, ut notum eſt, ut quando ſenſu cõmuni percipimus nos uidere, & colorem diſcernimus a ſono, cum æſtimatiua iudicat ſibi conueniens, ergo etiam exteriores agunt circa ſua propria obiecta. *5. ratio.*

Secunda cõcluſio. Species non eſt effectiuum principium ſenſationis Hæc eſt contra Scotum, Capr. Alber. & alios. *2. Conclu. Species non eſt effectiuum principium ſenſationis.*

Probatur aũt primo. Si ſpecies eſt effectiua, puta, viſionis, uel ſimul potentia eſt actiua immediata, ita, ut duo ſint immediata principia effectiua, uel ſola ſpecies eſt immediatum principium: potentia aũt, uel non eſt, ut dicit Albertus, vel eſt mediatè ut dicit S Tho. Sed neutrum poteſt dici. Non quidem prius, quia cum uiſio ſit actio ſimplex & immanens, non poteſt procedere a duobus agentibus immediatis realiter diſtinctis, ut notum eſt mediocri Metaphyſico. Nec poſterius dici poteſt, quia potentia eſt immediatum principium operationis; ergo operatur abſque ſpecie aliquid: aliter potius eſſet ſubiectum, quam potentia, non enim eſt potentia, quç non elicitiua eſt intrinſecæ operationis. *1. ratio.*

Probatur idem ſecũdo. Si ſola ſpecies eſt immediatum principium viſionis, profecto ubicunque eſſet eliceret illam ſicut *2. ratio.*

calor

calor ubique calefacere poſſet, quod tamen impoſſibile eſt.

3. ratio. Probatur tertio, quod me multum mouet, quia ſentire eſt opus animæ, & facultatis animæ: non ergo debet tribui accidẽti cuidam externo, ſcilicet ſpecie, quæ etiam in medio inuenitur, & in re inanimata: eſſet enim tunc ſentire valde per accidens animæ.

3. Concl. Sẽſatio eſt effectiuè a ſola potentia immediatè. Tertia concluſio. Sentire eſt actiuè, ſiue affectiuè a ſola ipſa potentia immediatè, ut uiſio a viſu, auditio ab auditu. Loquor autem de ſenſatione formaliter: nam materialiter, vti diximus, paſſio quædam eſt, & alteratio ſecundum ſpeciem ab obiecto.

Rō concluſionis. Et hæc colligitur ex argumentis cõtra alias ſententias. Si enim ſentire formaliter, actio eſt organica, non a ſpecie elicita: erit ergo a potentia immediatè.

4. Conclu. Species concurrunt ad uiſionẽ, ut diſpoſitio potentis, & motiuè, ac obiectiuè. Quarta concluſio. Species cõcurrit ad uiſionem, ut diſpoſitio potentiæ, & motiuè ac obiectiuè, & eatenus vera eſt opinio communis, & D. Thomæ.

Probatur concluſio: Nam diſpoſitiuè quidem; quia niſi eſſet informatũ prius organum tali ſpecie, potentia ſeu anima uidere non poſſet.

1. Pars.
2. Pars. Motiuè, quia ſua repræſentatione excitat potentia ad videndum, ſeu ſentiendum rem ipſam. Et obiectiuè concurrit,
1 tum quia rem hanc, vel illam oſtendit in
2 ſe repræſentatam, quam potentiæ & anima ibi cognoſcant, tum quia eſt ipſius ſenſationis primus & immediatus terminus, & obiectum proximum & internũ: res verò a parte rei, obiectum remotũ & externum tum demum, quia obiectum
3 ipſum reale, v. g. color potentiam obiectiuè mouet ad ſui cognitionem mediante illa ſua ſpecie, eſt enim tanquam inſtrumentum obiecti.
4 Et ideo merito dici ſpeciem ſe tenere ex parte obiecti, lumen verò naturale vel ſupernaturale ex parte potentiæ, & ex his duobus, nempe obiecto, & potentia fieri viſionem, ab illo obiectiuè mouendo & terminando, ab iſta, effectiuè uiſionem producendo.

Ad teſtimonia Ariſt. in quib. aiebat ſenſatio nẽ eſſe paſſionem. Per hanc doctrinam facilè ſoluuntur loca Ariſt adducta, quod ſenſatio ſit paſſio. In illis enim loquitur de ſenſatione materialiter, quæ poteſt dici apprehẽſio, non autem formaliter.

Ad rõnem Iandu. Poteſt etiam ſolui argumentum Iand. de ſenſu agente. Non enim eſt opus multiplicare duas potentias, quia ſecundum diuerſa, idem poteſt agere, & pati, recipit quidem ſpeciem, ſed actionis, & ſenſationis eſt cauſa actiua. Aliud eſt autem ſpecies a uiſione, & ſenſatione. Impoſſibilitas autem iſta forſan eſſet, ſi idem ſenſus faceret, & reciperet ſpeciem. Sed hoc nõ dicimus; obiectum enim ſpeciem imprimit, potentia viſionis eſt effectiua cauſa, ob id non eſt ſimile de intellectu, qui facit ſpeciem intelligibilem, & recipit, ob id diſtinguitur duplex Intellectus, ſed ad recipiendum ſpeciem & iudicandũ non eſt niſi unus Intellectus poſſibilis. Ita de ſenſu recipiente ſpeciem, & iudicante.

Ad argumẽta initio qõnis facta. Nota. tex. Ariſt. expoſitionem. Argumenta in principio poſita faciunt pro noſtrâ ſententia, ſecundũ tamen eſt declarandum ut exponatur Ariſt. Senſus hic eſt. Si ſenſus ita eſſet actiuus, ut non eſſet neceſſarium pati ab obiecto exteriori, uel alio, tunc ſentiret ſe, quia in ſe habet, quid ſentiat, cũ ergo non ſe ſentiat, ergo ſignum eſt eſſe paſſiuũ, cumque nihil a ſe patiatur, nõ ſe ſentit. Atque hæc expoſitio eſt notanda, & ita textus confirmat noſtram ſententiam, ꝙ ſenſus non poteſt agere, niſi exiſtente paſſione organi, quæ non poteſt eſſe niſi ab externo.

Caput Sextum.

Dicendum autem ſecundum unumquemq;. Tex. LXIII.

De obiecto ſenſus in cõi, ſcilicet de ſenſibili. DE ſingulis potentijs ſenſitiuis tractaturus, prius de obiecto & ſenſibili in communi tractat. Poſſet autem dubium ſuboriri, cur de ſenſu in cõmuni prius dixit, modò de obiecto, iuxta ipſis enim methodum de obiecto prius, quam de potentia dicendum erat.

Dubiũ cur nunc de obiecto agat. Reſpondeo, quod ſi Ariſt. definiiſſet ſenſum in communi, utique a ſenſibili exordium ſumpſiſſet, ſed id non fecit ſed ſolum propenſionem quandam ſenſitiuis potentiis cõmunem docuit, ſcilicet paſ-

ſiuas

ſiuas eſſe, reducique ad actum a generante, & ab obiecto, aliter & aliter: ob id nõ peruertit ſibi propoſitam methodũ, quæ dicitur, quòd indagando, quid eſt potentiæ, incipiatur ab obiecto.

Diuiſio ſenſibilium. Proponit igitur ſenſibilium diuiſionẽ, & ſubdiuiſionem. Quædam enim ſunt per ſe, quædam per accidens. Et eorum, quæ per ſe, quædam communia, quædam propria ſenſibilia ſunt, vt liceat tria ſenſibilia facere, Proprium pec ſe; commune pec ſe, & per accidens.

De ſenſibili proprio quid ſit. Sẽſibile proprium tripliciter deſcribit primò eſſe id, quod a nullo alio pcipitur ſenſu, pręter illum, cuius eſt obiectum:
1 quomodo color, uiſus eſt proprium obiectum: non enim ab alio percipitur, & ſonus auditus, ſapor, guſtus: & qualitates primæ, quæ non habent commune nomẽ,
2 ſunt tactus.

Altera deſcriptio eſt: Senſibile propriũ eſt, circa quod nõ errat ſenſus, cuius eſt: vt viſus non errat circa colorem, nec auditus circa ſonũ: non enim colorem pro non colore, & ſonum pro non ſono percipiunt. Explicat tamen, quod errant in ſubiecto, uel loco, vt quod ſit coloratum, & vbi ſit; quod nos in quæſtione ſtatim ſequente, exactè declarabimus Tertiam deſcriptionem in fine capitis ponit.

Nota. 3 Hic nota, quomodo dicit Ariſ. unumquẽque ſenſum exteriorem iudicare de ſuo proprio obiecto, ergo agit, nam iudicare quis ignorat eſſe agere?

Communia autem motus, quies. Tex. LXIV.

De ſenſibili cõi, quid ſit. SEnſibile commune dicit eſſe, quod nõ uno, ſed pluribus percipitur ſenſibus, ut motus localis, qui viſu, & tactu dignoſci poteſt, ut patet, tactu enim motũ pulſus ſentit Medicus; uiſu & auditu equum currentem percipimus.

Quinque cõia ſenſibilia numerantur. Enumerat autem quinque communia ſenſibilia, de quibus diſſeremus poſt, huiuſmodi ſunt, Figura, Magnitudo, Numerus, Motus, Quies.

Nota. Aduertẽdum, quod commune ſenſibile ſenſitur, & immutat ſenſum, ob id dicitur per ſe, aliter enim eſſet per accidens, vt declarabitur in ſequenti textu.

Secundum accidens autem dicitur. Tex. LXV.

SEnſibile per accidens deſcribit illud eſſe, quod non immutat ſenſũ, nec ab eo patitur ſenſus, ut tale eſt, niſi quia coniungitur cũ ſenſibili per ſe, ut filius Diaris ſi albus ſit, dicitur ſenſibile per accidens, & dicimus uidere nos filium Diatis, ſed non immutat ſenſum, qua parte filius eſt, ſed qua parte albus eſt. *De ſenſibili per accidens quid ſit.*

Senſibile ergo proprium, & commune agunt in ſenſum per ſe, illud in unum, hoc in plures, per accidens autem ſenſibile, non per ſe, ſed per alia. *Nota cõparationem, ad differentiã ſenſibiliũ inter ſe proprij cõis, & per accidens. Tertio deſcribitur ſenſibile propriũ.*

Statim comparat utrumque ſenſibile per ſe, dicens proprium eſſe magis propriè per ſe ſenſibile, quam commune. Cauſam dat, quia organi cuiuſque temperies magis eſt proportionata & adæquata propoſitio quam communis, ut poſt declarabitur.

Ex quo poſſumus ſumere tertiam deſcriptionem proprij ſenſibilis, puta, quod propria organi temperatura correſpondet, uel ſecundum Philoponum, ad quod talis potentia refertur. Eſt enim potentia relatiuum, & quæque ad proprium refertur.

An ſenſus erret circa ſenſibile proprium. Quæſt. XIII.

ARiſt unam ex deſcriptionibus proprij ſenſibilis eam aſſignant, quod circa ipſum nõ contingit ſenſum errare, uidetur non eſſe id uerum, nam commune eſſet etiam proprium, quia circa commune non cõtingit error. Quod probatur; quia non eſt error, ubi non eſt ueritas, at in ſẽſibus nulla eſt ueritas, cum non componant, nec propoſitionem forment, ergo nec error. *1. Argu ad partẽ affirmatiuam.*

Quod ſi adhuc errorem poſſe eſſe dicas, circa proprium error erit: nam viſus aliquando album a longe poſitum percipit pro nigro, ut dicitur 3. Meteor. ca. 4. & colores apparent in iride, qui uerè nõ ſunt, *2. Arg. enumeratione multorũ errorũ ſẽſus.*

ſunt, vt ibidem dicitur, ſimiliter in collo columbæ. Et infirmus guſtu iudicat amarum cibum, qui tamen dulcis eſt, eſt ergo error in proprio ſenſibili.

In quo cõſiſtat cõis difficultas Difficultas cõſiſtit in hoc uno explicãdo, quomodo ſenſus dicatur non errare circa ſenſibile proprium. Sunt autem diuerſa placita. *1. Opin. Auerr.* Auer. in præſenti commen. dicit, quod in maiori parte non decipit ſenſus circa proprium ſenſibile, ut uiſus *Reijcitur opinio Auer.* non decipitur in colore, an ſit album, vel 1 nigrum, ſed an ſit nix, vel aliud quid.

2 Iſta ſentẽtia reiiciẽda eſt. Primo, quia abſolutè dicit Ariſto, ſenſum non decipi circa proprium ſenſibile, & non ſolum, ꝙ maiori ex parte.

Præterea, falſum eſt ipſius exemplum. Viſus. n. decipitur in albo, & nigro, ut diximus ex Ariſt. albũ a longè, nigrũ apparet.

2. Opin. Alberti. Altera ſententia eſt Alberti tract. 3. c. 5. quam ſequitur Apolli. q. 13 dicit, quod nullo modo ſenſus decipitur in proprio ſenſibili, quia error debet conſiderari iuxta ſpeciem receptam, & quia ſemper producitur ſenſatio, qualis eſt ſpecies, nõ eſt deceptio. Vnde, ſi album apparet nigrũ, tamen viſus nõ decipitur, quia ſpecies talis albi diſtãtis nata eſt facere productionem nigri ſenſationis: ſimiliter ſpecies quæque producit ſenſationem, qualis ipſa eſt, quæ variè ſe habet ratione medij, & diſpoſitionis organi diuerſæ.

Hæc ſententia non videtur planè ſatis *Reijcitur ſententia.* facere. Primò, quia quamuis ſpecies talẽ ſenſationem faciat, qualiter ipſa ſe habet, 1 tamen hoc vocamus errare, quando aliã facit ſenſationem, & aliter quam res ſe habeat. Præterea. quia illo etiam modo nec 2 eſſet error circa cõmune ſenſibile, quod tamen eſt falſum.

Tertia ſentẽtia eſt communis, quę eſt *3. Opin. cõis Themiſt. Simplic. &c.* Themiſtii c. 12. & Simplicij, & Iandu. q. 17. Hi limitant propoſitionem Ariſt. triplici conditione. Prima eſt, quòd ſit *Triplex cõditio requiſita nõ erret ſenſus.* organi debita diſpoſitio, aliter enim error accidet in proprio obiecto, ut lingua malè hñtis ob indiſpoſitionem iudicat de amaritudine cum errore. Altera eſt, quod 1 ſit medium debitè etiam diſpoſitum, un- 2 de, per vitrũ tubeum res conſpecta appa- 3 ret rubea. Tertia, quòd ſit debita diſtantia, res enim a longe, alterius apparẽt coloris, quam ſint.

Hæc ſententia non etiam euacuãt totã difficultatem, licet magna ex parte ueritatem attigit, unde ſi perpendis ualidum argumentum uidetur eſſe contra ipſam, nam Ariſt. dedit hanc deſcriptionẽ propriam obiecto proprio, ut diſtinguitur circa commune. *Obijcitur contra hãc ſententiam.*

Ob id aliquid addendum eſt huic opinioni communi, ut in aliquo ſenſu Ariſtotelis dicto nulla ſit apponenda limitatio, ſed vniuerſaliter eſt proferenda propoſitio illa, aliquo ſaltem modo, quam ut intelligas, aduerte, (At ſi tres has limitationes apponas etiam, ut uidetur, cõueniet communi, non. n ſic errabit,) tripliciter poſſe intelligi, ſenſum errare circa ſenſibile proprium. Vno modo circa rationẽ communem, ut ſi ſonũ pro non ſono auditus perciperet, & guſtus ſaporem pro non ſapore. Secundo in particulari ratione, ut album pro nigro, amarum pro dulci. Tertiò in applicatione ſubiecti, uel loci, ut ſi albũ apprehenderet in alio ſubiecto, uel loco, quam eſt. *4. Opin.* *Nota tripl[i]ci modo po[sse] ſenſũ e[r]rare.* 1 2 3

Dico igitur primò, quod ſensus nullus poteſt errare circa rationem communẽ ſui obiecti, nec in hoc eſt opus ulla limitatione, ut uiſus nõ percipiet, niſi cũ uiſibile eſt, nec guſtus pcipiet, niſi ſaporẽ, & hic eſſe uidetur ſenſus Ariſ. ut ex ipſa litera patet. Circa cõmunia enim errat, ut circa motum, circa quietem, & alia, quod enim quieſcit moueri, quod mouetur quieſcere aliquando apparet. *Qũo nunq[uam] errat ſẽſus & qũo errat.*

Obijci tamen poſſet, quod in aliquib. ſenſibilibus communibus, ſecuudum rationem communem eorum, idem contingat, ut ſ in genere ſub ratione communi nõ poſſit eſſe deceptio, ut v. g. in magnitudine. Nam quidquid nidetur, neceſſario ſub aliqua magnitudine uidetur, & apparet, & ſine omni magnitudine uideri non poſſet, ſicut nec ſine omni colore. Idem in rei duratione ſeu tempore, nam neceſſario uidetur res durare aliquo tẽpore, ſi omni careret tempore, uel duraret tantum per inſtans non uideretur. Idem in numero; nam neceſſario apparet res una eſſe, uel plures, imo & neceſſario ſub aliqua figura uidetur. Quare uidetur eadem etiam ratio in communib. ſenſibilibus. *Obiectio.*

Reſpondendum eſt primò, quòd quãuis *Solutio.*

tūs in ijs. Idem accidat, tamen non in alijs ſenſibilibus communibus, vt in motu, ac quiete Deinde, colori primo, vt color, conuenit, aliis verò ſecundario, & per colorem: & idem dicendum in aliis ſenſibus.

2. Dico ſecundò. Senſus decipitur circa rationes particulares obiecti, vt album apparet nigrum aliquando, & dulce amarum, vt notum eſt.

3. Dico tertiò, quòd in applicatione tam propriȩ & particularis, quam communis, decipitur. v.g. manus poſt vitrum rubeũ rubra apparet: hic non eſt deceptio in rubore, ſed in applicatione ſubiecti: non enim eſt rubor in manu. Similiter color vitreæ feneſtræ apparet in pariete, ſed non eſt: errat in loco.

Nota circa intelligentiam Ariſt. cōtra Aue. Et hoc eſt, qđ dixit Ariſtoteles in textu, quod viſus non errat in colore, ſed in quid ſit coloratũ. Nec intelligas per quid coloratum, quidditatem colorati, quod male intellexit Auerroes: ſed intellige ſubiectum, ſcilicet, quæ res ſit colorata. Similiter guſtus infirmi non decipitur in amaritudine: eſt enim vere amaritudo in ſaliua ipſius: ſed in applicatione.

Reijcitur fuga quadā. Nec intelligas cum Apolli. quod Intellectus eſt, qui errat iudicādo id: hoc enim falſum eſt, nam ipſius ſenſus eſt error: viſui enim offertur manus rubra, quæ non eſt.

Opini communis quomodo, & quatenus ſit vera. Vide ergo, qualiter dupliciter error eueniat in ſenſibili proprio, ſed non primo modo, de quo loquitur Ariſt. circa commune vero omnibus tribus modis errare contingit.

Vnum ex his ſequitur, quod illæ conditiones tres aſſignatæ ab opinione cõmuni, ſunt veræ, & conducunt, ne ſit error ſecundo, nec tertio modo in ſenſibilibus propriis, imò etiam ſimiliter in communibus ſenſibilibus; ſed potiſſimum in propriis: nam aliquando omnibus illis conditionibus poſitis eſſe poſſet in communibus deceptio, vt in motu, & figura, & numero, & nõ in propriis, ita, vt certè, & vere per ſenſum conſtet ſenſibile propriũ v.g. color, quòd ſcilicet ſit aliquid album vel nigrum, & tamē ignoretur, nec videatur, quæ ſit figura eius rei, quæ ve quantitas, & an quieſcat, vel moueatur res illa, quæ verè videtur alba vel nigra; atque ita liquet, opinionem illam communem veram eſſe, ita intellectam, & eo addito quod diximus. Hæc eſt igitur huius difficultatis diſſolutio, & ſimiliter expoſitio Ariſto.

Argumentorum ſolutio patet. Ad primum dico, quod loquimur de veritate ſimplici, qua cognoſcitur & apprehenditur res ſicut eſt in ſe: & iſta etiam eſt in ſenſu. *Ad 1.*

Ad ſecundum ex dictis ſolutio patet. Vnum tamen nota, quod color pro iſto colore mixto non eſt primum obiectum ipſius viſus, ſed vt lumen, & lucem comprehendit, & in hoc viſus errare non poteſt. *Ad 2. Nota obiectum priũ viſus.*

An ſenſibile commune propriam ſenſui imprimat ſpeciem.
Quaſt. XIV.

Difficilis quidē hęc eſt quęſtio; ſenſus aũt ipſius primò explicādus erit. Diximus ſuperius, qđ ſenſus non percipit obiectũ, niſi recepta aliqua qualitate, & ſpecie ab illo. Cum igitur ex Ariſt. percipiamus duo, & proprium, & commune obiectum; dubitare quis poſſet, an id fiat per vnã ſpeciē, an per duas diſtinctas, ita, vt per vnam colorem, per alteram magnitudinē corporis & figuram percipiamus. *Senſus quaſtio.*

Videtur autem, quod debeant eſſe diſtinctæ. Primò; ſumo coloratum cum mouetur, peto, Vel imprimit tantum quod imprimebat antequam moueretur, vel aliud. Si aliud, habetur intentum, quod motus per ſpeciem propriam videtur. Si non aliud: ergo non percipietur res moueri, ſicut nec ante. *1. Argu. ad partem affirmatiuam.*

Præterea ſecundo. Sumo coloratũ corpus triangulare, & poſtea facio idem quadrangulare; peto, Vel imprimitur ſola ſpecies coloris, & ſic eodem modo apparebit, ſicut ante; vel imprimitur aliud, & habetur intentum; hoc erit ſpecies figuræ. *2. Argu.*

Præterea tertio. Magnitudo, figura, color, ſunt formæ diuerſæ; ergo per vnam ſpeciem non poſſunt cognoſci, ſed per varias, ergo quodque ſenſibile propriam imprimit ſpeciem. *3. Argu.*

4. Argu. Præterea quarto. Senſibile per ſe immutat ſenſum, & potentia patitur ab eo: at commune eſt ſenſibile per ſe; ergo immutat ſenſum per ſe; hoc autem non faceret niſi imprimendo propriam ſpeciẽ: ergo imprimit.

1. Opinio. Auerrois Cur ſenſibile cõmune ſit per ſe ſẽſibile. Eſt igitur prima ſententia Auerr. com. 65. & duas cauſas aſſignat, quare ſenſibile commune ſit per ſe. Altera eſt quia eſt coniunctum neceſſario cum ſenſibilibus proprijs, ideſt, proprium ſenſibile non poteſt percipi abſque communi: non enim albedo abſq; quanto percipi poteſt. Altera eſt; quia ſenſibile commune eſt obiectum proprium ſenſus communis.

Explicatio Auerroiſtarum. Auerroiſtæ explicant, per ſenſum communem, nõ ſignificare illum primum interiorem ſenſum, ſed quemcunque particularem, vt ſenſus eſt: erit igitur ſentẽtia Auerrois, quòd viſus percipit quantum, non vt viſus, ſed vt ſenſus; & denique cõmune ſenſibile eſt proprium cuique ſenſui, non vt talis, ſed vt ſenſus eſt.

Reijcitur prima cauſa Auerrois Vtraque iſta conditio non eſt ſatis, quãtumcunque ſic explicent, & defendere conentur Auerroiſtæ. Probatur de priori. Peto itaq;, cum dicit ſenſibile cõmune ſit neceſſario cũ ſenſibili proprio, vel vult ſignificare, quod commune abſq; proprio ſentiri non poſſit: & hoc nihil eſt: nam ſenſibile per accidens hoc etiam habet: vel ſignificat, vt ipſi volũt, quòd propriũ abſque communi non ſentiri poteſt, & hoc probat, quod ſolum quantum eſt cõmune: nam ſine motu, & quiete, & numero percipi poſſunt obiecta propria.

Reijcitur ſecunda cã Auerrois. Nec ſecunda conditio ſeu cauſa eſt ſatis, imò nec vera: quia viſus non percipit, vt ſenſus eſt, figuram: non enim figura, etiã ipſo Auerroe fatẽte, reſpicit ſenſum, vt ſenſus eſt, quia ſolo viſu, & tactu percipitur. Sunt etiam alia, quæ non omnibus ſenſibus percipiuntur, & ſic non reſpiciũt ſenſus, vt ſenſus eſt.

Nota. Quidquid tamẽ de his ſit, ex Auerroe non habetur diſtincte, an per diſtinctam ſpeciem percipiantur communia ſenſibilia magis: videtur tamen indicare negatiuam partem.

2. Opinio Aegidij, & Scoti ſenſibilia commu nia producere propriã ſpeciem. Altera ſententia eſt Aegidij in præſenti, & Scot. 4. ſenten. d. 12. q. 3. & Iandu. q. 18. quæ tribui ſolet etiã Alber. tract. 3. c. 5. ſed non videtur id dicere, cum cap. 4. oppoſitum doceat, vt dicemus. Hi tenent quod communia ſenſibilia habent propriam ſpeciem diſtinctam a ſpecie ſenſibilis proprij. Horum argumenta ſunt propoſita in principio.

3. Opinio S. Tho. vera, et Phil &c. ſenſibile cõmune non producere propriã ſpeciẽ, ſed modificare ſpeciem ſenſibilis proprii Tertia ſententia eſt. S. Thom. vera in præſenti, & Philop & Caiet Thie. & Pauli Veneti cap. 11. Pro cuius intelligentia aduertendum, quod in ſpecie poſſumus duo cõſiderare. Vnum eſt, ipſa entitas, & ſubſtantia ſpeciei. Alterum eſt, modus ipſius, quod ſic, vel aliter ſe habeat. Et eſt exemplum. In albedine poſſumus conſiderare ipſam albedinẽ, & modum ipſius, ſecundum quem aliter ſe habet in corpore triangulari, aliter in quadrangularij, & ſic etiam in ſpecie.

Nota in ſpecie eſſe duo entitatem, & modum. Exprimitur D. Tho. ſententia. Dicũt igitur, quod vna eſt ſpecies, qua ſenſibile proprium, & commune ſimul immutant ſenſum: tamen proprium ſenſibile producit ſpeciẽ quo ad entitatem ſuam, at commune dat modum, quem. Quod eſt dicere. Coloratum ſpeciem producit: at quia coloratum eſt talis figuræ, vel talis magnitudinis, vel mouetur, vel quieſcit, vel vnum, vel multiplex eſt, ob id talem, vel talem ſpeciem producit, nõ diſtinctam, ſed modificatam, & aliter ſe habentem: & hoc pacto etiam commune ſenſibile dicitur agere in ſenſum, quamuis non per propriam ſpeciem. Hæc eſt ſententia S. Th. & aliorum.

1. Conclu. Senſibile cõmune non imprimit ſpeciem diſtinctam a proprio. Circa huius reſolutionem ſit prima concluſio: quod ſenſibile commune non imprimit ſpecinm diſtinctã à ſpecie proprij ſenſibilis.

Nota ex Alberto. Pro huius probatione, aduerte vnum ex Alb. tract. 3. cap. 4. quod ſenſus nõ percipit formas ſenſibiles in abſtracto, ſed in concreto, & in indiuiduo; vt viſus nõ videt albedinem, ſed hoc, vel illud album: guſtus non percipit ſaporem, ſed hoc, vel illud dulce. Vt enim corpus ſine colore, ita etiam color ſine quanto inuiſibilis eſt, quod etiam docet Ariſt de ſenſu, cap. 6. in principio Senſus coniunctorum, & ſingularium ſenſibilium perceptiuus eſt, nõ ipſarum formarũ. *Nota 2.* Vnde notat Albertus, quod Philoſophi non dicunt ſenſus percipere formas ſingularium, ſed intentiones; intentio enim ſignificat ſpeciem totius. Ex his habemus vnum, quod ſenſus proprium ſenſibile cum communi inſe-

para-

pàrabiliter, & per modũ unius percipit.

I. ratio. Hinc iam ſumo argumentũ primum. Seuſus per modum unius coniuncti, percipit ſingulare proprium cum cõi ſenſibili: ergo per unam ſimplicem ſpeciem illud totum percipit: ſi enim per duas rea iter diſtinctas, utique non per modum vnins perciperet, cum illæ ſpecies nullã unionem inter ſe faciant; & eſt, ut mihi videtur, optimum argumentum.

2. ratio. Probatur ſecundò. Sequeretur, quòd vtrũque per ſe eſſet ſenſibile, & quantum abſque colore, ſi eſſet, & color abſque quãto, quod tamen impoſſibile eſt ſentire. Probo ſequelam. Si utrũque ſpeciem producit immediatè, utique vtrũque ſuam producet ſpeciem, & non unũ per alterũ; tunc ultra ſequitur, ſi duæ formæ immediatè ſuos effectus producunt, & nõ una per alteram quantumcunque ſeparentur illæ, adhuc producent. Vt ſi calor calefacit in corpore albo, & nõ per albedinem, & albedo diſgregat, & non per colorem, ſeparatæ illæ formæ adhuc operabuntur. Sic igitur de quanto, & de colore erit in ſpecie producenda ſingulorum propria, & diſtincta.

3. ratio. Præterea tertiò. Quia dicant mihi iſti, quæ ſpecies erit a numero diſtincta ab aliis propriis: ſimiliter, quæ a motu, & quæ a quiete. Profectò etiam ſi fingere velint, non uidentur inuenire poſſe: a multitudine enim quomodo vna ſpecies ſimplex erit, & a motu vna ſpecies permanens, & a quiete, quæ priuatio eſt, una poſitiua? Vanum ergo eſt, id affirmare.

2. Conclu. Senſibilia cõia modificant ſpeciẽ ſenſibilis proprij. Ratio concluſionis. Secunda concluſio Senſibilia communia modificãt ſpeciem ſenſibilis proprij, ut declaratum eſt in ſententia S. Thom. Cum enim proprium cum communi ſimul, ut unum percipiatur, vna erit ſpecies taliter ſe habens, ratione ipſius entitatis cognoſcetur proprium, ratione modi cognoſcetur commune ſenſibile. Vnde commune agit quidem in ſenſum, non ſecundum ſubſtantiam ſpeciei, ſed ſecundum modum ipſius.

3. Conclu. Senſibile p̃ accidẽs nec quoad ſubſtantiã ſpeciei, nec quoad modum in ſenſum exteriorẽ agit. Tertia concluſio. Senſibile per accidens, nec quo ad ſubſtantiam, nec quo ad modum in ſenſum exteriorem agit, ſed coniunctum eſt cum eo, quod eſt ſenſibile per ſe.

1. No. ex S. Tho. tria neceſſaria, ut ſit ſenſibile p̃ accidens. Nota ex S.Tho.lect.13. tria eſſe neceſſaria, ut ſit ſenſibile per accidens. Primò, ut non agat in ſenſum exteriorem, ſed ſit coniunctum cum eo, quod agit per ſe. Secundò, quòd ſit aliqua potentia in ſentiẽte, qua cognoſcatur illud etiam per ſe, & hæc ſiue ſit ſenſus alius exterior, ſiue interior, ſiue Intellectus.

Not. 2. Triplex ſenſibile per accidens. Vnde fit eſſe triplex ſenſibile per accidens. Vnum, quòd eſt quidem ſenſibile per ſe, reſpectu ſenſus alterius exterioris: ut dulcedo eſt viſibilis per accidens, quę tamen eſt guſtabilis per ſe. denique ſenſibilia aliorum ſenſuum exteriorum ſunt
aliis ſenſibus per accidens ſenſibilia, qua- 1
tenus iunguntur cum ſenſibilibus eorum 2
per ſe.

Alterum eſt ſenſibile per accidens, quod ſentitur per ſe reſpectu ſenſus interioris, vt filius Diaris eſt viſibilis per accidens, ſi albus ſit: tamen per ſe a cogitatiua cognoſcitur. ſimiliter lupi inimicitia eſt viſibilis per accidens oui, quæ æſtimatiua cognoſcit illam per ſe, cognoſcit enim bruti æſtimatiua ſingularia ſubſtantiæ in ordine ad operationem, uel ſub ratione conuenientiæ, uel diſconuenientiæ, ut notat Philop. & Aegid. non tamen ſecundum naturam propriam, ſicut Cogitatiua hominis.

Tertium eſt ſenſibile per accidens, 3
quod Intellectu dignoſcitur, ut uideo p̃ accidens hominem, qui tamen eſt per ſe in Intellectu perceptibilis: ex quo fit, qđ bruto non ſit ſubſtantia, vel uniuerſale p̃ accidens ſenſibile: quia non habet potentiã, qua per ſe cognoſcat, bene tamen ſingularia ſubſtantiæ ſunt ei ſenſibilia per accidens, quia per æſtimatiuam cognoſcit illa, non abſolutè, ut paulo ante dixi.

3. Conditio ut ſit ſenſibile per accidens. Tertia conditio eſt, quod facile poſſit illud ſenſibile per accidens cognoſci a potentia per ſe cognoſcẽte. Vnde ſubſtantia non dicitur propriè ſenſibilis p̃ accidens: non enim facilè ex tali cognitione Intellectus percipit illam in principio; modo tamen cum cognita eſt, facilè cognoſcitur, ſaltem corporea.

Ex his facilè eſt ſoluere argumenta.

Ad 1. et 2. Primum, & ſecundum ſolum probant uariari modnm in ſpecie, non autem ipſum multiplicari.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd licet in ſe diuerſæ ſint, tamen, ut ad ſenſum ordinãtur, ra-

tionem vnius habent, & ſic vna ſpecie cognoſcuntur, quamuis aliter, & aliter: reperitur enim modus & ſubſtantia in ſpecie.

Ad 4. Ad quartum dico ꝙ immutant nõ præbendo ſubſtantiam ſpeciei, ſed modum & hoc ſufficit, ut ſint per ſe ſenſibilia.

An ſenſibilia communia ſenſu exteriore percipiantur. Quæſt. XV.

DE Ariſtotelis ſententia nulla eſt controuerſia: ipſe enim manifeſtè cõmunia per ſe ſentiri docet, ſenſibus exterioribus. Sed hoc non uidetur uerum, & eſt primum argumentum. Qui es dicit priuationem: at priuatio, cum ens rationis ſit, a nullo ſenſu per ſe poteſt percipi: ergo non eſt ſenſibile per ſe.

Primũ argumentum ad partem negatiuam

2. Arg. Secundo, ſi ſenſus numerũ perciperet vtique id eſſet datum brutis. at bruta nõ percipiunt numerum: cum non poſſint numerare: ſolus enim homo inter omnia animantia numerare ſcit, ut docet Ariſt. ſect. 30 problem. quæſt. 5. qui petit, quare homini ſit danda fides: reſpondet, quia ſolus ſcit inter omnia numerare, & ſolus Deus veneratur: non ergo eſt ſenſibilis per ſe numerus, ſed ad rationem ſpectat.

3. Arg. Præterea tertiò Motus non põt percipi abſque memoria partium præteritarũ coniunctarum cum ſequentibus; at ſenſus exterior non habet memoriam: ergo non percipit motum per ſe.

4. Arg. Præterea quartò. Videtur eſſe plura ſenſibilia, q̃ quæ ponuntur hic. Nam 2. de anima tex. 33. ponit, præter iſta, vnũ, & ſenſ. cap. 4 ponit alia quatuor, ſcilicet obtuſum, acutum, aſperum, & lene.

5. Arg. Præterea quintò. Perſpectiui ponunt decẽ, & nouẽ, ut patet ex Vitellione li. 3. in principio & patet de aliquibus æquale, inæquale, ſimile, diſſimile, maius, minus, experimur enim bruta illa percipere: nam canis uiſo oſſe maiori, relinquit minorem, & equus, ſequitur uias rectas, relinquit aſperas, & anfractuoſas.

Primo explicantur hæc ſenſibilia cõia. Hæc ſunt argumenta: ad quorum reſolutionem aliqua ſunt notanda, ex quibus tota difficultas euacuatur. Primũ eſt, declaratio illorum ſenſibilium cõmunium, quæ ponit Ariſt.

Aduertendum ergo per magnitudinẽ intelligi molem & corpulentiam rei; per figuram, quæ corporibus naturalibus ineſt: per numerum, rerum diſcontinuationem.

Quid per magnitudinem, figuram, & numerũ intelligatur.

Vbi notandum, ꝙ numerus dupliciter conſiderari poteſt. Vno modo ut menſura eſt rerum numeratarum, & ſic nullus numerat, niſi homo, qui numerum comprehendit, percipitque eſſe quatuor, uel tria, uel plura. Altero modo dicitur ipsã diſcontinuationem, & multitudinem, & hoc viſu, & ſenſu percipitur, & ipſius oppoſitum eſt Vnum, quod coniunctionem & coniunctionem rei dicit.

Nota numerum dupliciter conſiderari.

Per quietem rei conſiſtẽtiam ſub uno ſitu intelligimus: per motum autem receſſum a ſitu, & multiplicitatem ſecundum locum, & hæc omnia, non quantum ad quid ſint, ſed materialiter, & ſecundũ quod exiſtunt in re, vel potius ſecundum quòd ſunt modi corporis ſenſibilis, ſic vel aliter ſe habentis Hæc eſt igitur declaratio illorum ſenſibilium.

Quid per quietem, et motum.

Nota.

Aduerte ſecundò, quod non dicuntur ſenſibilia communia, quia ſingula omnibus ſenſibus exterioribus percipiantur; ſed uel omnibus, uel pluribus, ſeu multis, ut notant Simpl. Philop. Auer. & S. Tho. quamuis aliqui uelint, ꝙ omnibus, inter quos uidetur Themiſt. ſed hoc videtur contra Ariſt. qui de Sen. cap. 4. dicit expreſsè figuram, & magnitudinem eſſe cõmunia ſenſibilia ſi nõ omnibus ſenſibus, ſaltem, inquit, uiſui, & tactui.

Secũdo ſenſibile cõe dicitur, ꝙ vel omnib. vel pluribus, ſenſibus exteriorib. percipitur.

Dicamus igitur cum his auctoritatib. Figura & magnitudo uiſu, & tactu cognoſcuntur, non autem aliis ſenſibus: numerus aũt omnibus. De tactu, & uiſu certũ eſt, de auditu, probatur: quia ſentit harmoniam in qua pluralitas eſt ſonorum. Præterea, guſtus ſimul duos ſapores percipiens diuerſitatem ac multitudinẽ percipit: ſimiliter etiam olfactus plures ſimul odores percipit. Motus & quies uiſu & tactu percipiuntur, ut notum eſt. ſimiliter auditu, hic enim per ſenſum continuum approximationem percipit corporis, qui motus eſt, ſimiliter elongationem, eodem modo olfactus.

Quibus ſenſibus exteriorib. quæ ſenſibilia cõia percipiantur.

At de guſtu negat Philo. dicens, quòd non

Dubium de guſtu.

nõn percipit guſtus motum corporis, vt guſtus eſt, niſi vt tactus eſt. Conueniunt enim in lingua vtrique ſenſus, ſcilicet guſtus, & tactus. Dico tamen cum alijs, quòd etiam guſtus illa percipit: nam guſtu ſentimus extenſionem ſaporis immutantis varias partes linguæ.

Vnum poſſet hic addi, quòd magnitudo omnibus percipiatur ſenſibus: nam cũ omnia ſenſibilia propria in magnitudine ſint, videtur quòd non poſſint immutare, niſi per ſpecies modeficatas a magnitudine, & ſic ab omnibus percipitur quamuis imperfectè ab alijs præter viſum, & tactum, at vnum ſicut & viſus, ab omnibus percipitur ſenſibus.

Tertiò proponitur præcipua difficultas, an ſolo ſenſu exteriori ꝑcipiãtur an interiori.

Aduerte tertiò, quòd difficultas eſt, an iſta communia ſenſibilia ſolo ſenſu exteriore, an ſimul cum ſenſu interiore percipiantur.

1. Opinio. Apolli. q. 18. ſenſibilia communia ſolo ſenſu communi per ſe percipi arbitratur.

2. Opinio. Perſpectiui, percipi a ſenſu exteriori, ſed non ſolo, niſi concurrente ſenſu communi: & ita dicunt ſolùm colorem & lucem à viſo ſpoliato percipi: vocant ſenſum ſpoliatum ſolùm ſenſum exteriorẽ, remoto interiori.

Tertia opinio verior, quæ ad quæſtionẽ reſpõdet.

Sed iſta omnia iam ſunt euacuata. Diximus enim, quòd ſenſus non percipit ſenſibile proprium, & commune, niſi coniunctè, & per modum vnius: vt ergo quique ſenſus percipit ſibi proprium ſpoliatus, ita percipit commune, quamuis non omnia, vt dictum eſt: nec eſt opus actione ſenſus interioris concurrente.

Ad ea, quæ ab Ariſt. poſita ſunt, fateor quòd illa, quæ in argumento quinto ſunt poſita, non percipiuntur a ſenſu ex teriore ſpoliato, ſed concurrente actione interioris ſenſus: & ideo forſan ab Ariſt. prætermiſſa ſunt, tanquam non abſolutè communia, & per ſe.

Quarto de errore ſenſus.

In communibus ſenſibilibus multis modis errant ſenſus

Aduerte quartò, quòd in cõmunibus ſenſibilibus multipliciter errãt ſenſus, & in ratione communi, & in particulari, & in applicatione ſubiecti, & in loco, vt ſupra diximus. Quæ enim mouentur, aliquando quieſcere, & quieſcentia moueri videntur: & res per medium motum viſę, moueri videntur. Sunt alia multa, quæ cuilibet nota ſunt, & in capite ſequenti aliquorum rationem reddemus.

Nota. Dupliciter errare ſenſus dicũtur & in ſe, & vt cauſa, qua intellectus erret.

Notandum tàmen quòd dupliciter dicitur ſenſus errare. Vno modo, cum in ipſo error eſt, vt album, nigrum, & magnũ, paruum oculo repræſentatur. Altero modo cũ eſt cauſa erroris in Intellectu, vel alia potẽtia, & hoc modo error accidit in ſenſibilibus, per accidens: errat enim Intellectus, vel potẽtia interior, ob ſenſum exteriorẽ, vt viſo albo, errat Intellectus putãs eſſe lac; & viſo liquore, errat Aeſtimatiua bruti iudicans aquam. Per hæc facilis eſt ſolutio propoſitarũ difficultatũ.

Ad primum dico, quod quies non formaliter pro priuatione ſumitur, ſed materialiter pro re conſiſtenter, & permanenter ſe habente in vno ſitu. *Ad 1.*

Motus autem ſimiliter, nõ formaliter pro fluxu continuo; ſic enim argumentũ procedit, ſed materialiter pro re aliter ſe habente ſecundum ſitum. *Ad 2.*

De numero autem iam diximus, non ſumi pro menſura. Vnde ceſſat obiectio Greg Nyſſe. lib. de viribus animæ, cap. 3. qui dicit, ſenſum non poſſe cognoſcere numerum vltra quatuor, nec figuram plurium quatuor angulorum: nam nec id percipit in ratione menſuræ. *Ad 3.*

Ad quartum dico, quod vnum reducitur ad numerum, reliqua ad figuram. *Ad 4.*

Ad quintum dico, quod Ariſt non poſuit illa, vel quia nõn ſunt purè per ſe, vt diximus: vel quia ſub alijs, vt in cauſa continentur: ſub figura enim ſimilitudo, & diſſimilitudo, ſub magnitudine ęqualitas, & inęqualitas, & maius, vel minus concluduntur. *Ad 5.*

Caput Septimum.

Cuius igitur eſt viſus.
Tex. LXVI.

De ſingulis ſenſibus in particulari ac primo de Viſu aliorũ præſtantiſſimo.

DE ſingulis in particulari exterioribus potentijs ſenſuum tractaturus, meritò a viſu ſumpſit exordium. Nã viſus eſt nobilior aliis oĩbus, vt ſẽſus eſt; tactus quidẽ eſt neceſſarius, nõ ꝓ ſuã cognitionẽ, ſed ꝓ ſuam temperiem, in qua animalis vita etiam conſiſtat: at viſus ob cognitionem ipſam antecellit & tactum, & alios.

Viſus excel lit alios ſenſus in quatuor. Hæc autem excellentia cōſiſtit in quatuor. Primò in obiecti nobilitate, verſatur enim circa lucem & lumen, quæ reliquas ſuperant ſenſibiles qualitates: ſimiliter videmus cęleſtia corpora, quæ digniſſima ſunt.

2. Secundò in obiecti vniuerſalitate: ſentimus enim corpora, quæ nullo alio ſenſu percipi poſſunt, ſcilicet corpora celeſtia, & aſtra; ſimiliter corpora mollia, ſed non habent ſonum; & ignem, & terram, quæ carent ſapore, & odore.

3. Tertiò in corporum differentia: viſu enim diſtinguimus innumeras figuras, & corporũ modos, quos nullus percipit ſenſus: ob id Ariſt. 1. Metaph. c. 1. dicebat, ꝙ viſus, maxime diligitur ad ſcientias inueniendas: quia multas differentias rerum manifeſtat; quòd ſi magis iuuamur auditu ad ſcientias, ideſt per accidens, quatenus voces ad ſignificandum ſunt impoſitæ; non enim ex natura ſua ſignificant, & quatenus per alios ſcire volumus. *Nota.*

4. Quartò in immaterialitate & altitudine cognitionis, quod apparet ex tribus. Primò ex citiſſima & velociſſima cognitione, quæ omnes alios antecedit; vt multò ante videtur fulgur, quàm audiatur ſonitus, cum ſimul fiant. Secundò in clara, & manifeſta cognitione. Tertiò in eo, ꝙ vno contrario non impeditur ad alterius cognitionem: guſtus enim, qui percipit amarum, manet per tempus ineptum ad dulce; ſimiliter quilibet alius. Non ſic viſus, imò album, & nigrum ſimul perfectè videt. Adde etiam quartum: in diſtantia enim remotiſſima videmus; meritò ergo à viſu incipit, ac iuxta ipſius methodum ab obiecto.

De obiecto viſus, ſcilicet de Viſibili. Incipit igitur ab obiecto. Quia autem dixerat in fine textus præcedentis, quęq; ſenſum ad proprium referri obiectum, & non ad commune; ex hoc ſermone continuans, dicit, viſum per ſe referri ad viſibile, vt ad proprium obiectum.

Quid ſit hoc viſibile. At quod ſit iſtud viſibile, exponit per enumerationē inferiorum, ſcilicet, eſt color, & pariter alia, ſcilicet qualitas, qua multa etiam noctu videntur, vt Lampitides, & conchæ, & ligna putrefacta; de quibus inferius dicetur: oratione ergo explicari poteſt obiectum viſus, non tamē vni cum eſt impoſitũ nomen: ſunt enim alia præter colorem, quæ videntur; de quibus in proceſſu capitis dicit ſe dicturum.

De colore, quomodo ſit viſibile. Primò tamen colorē explicat, dicitq; ipſum eſſe viſibilem. At qualiter viſibilis ſit docens, ponit hæc verba; Eſt in eo, quod eſt ſecundum ſe viſibile; ſecundum ſe autem, non ratione, ſed quia in ſe habet cauſam, vt ſit viſibile. Quæ verba variè expununtur S. Tho & Caiet & communiter Latini, & Auerroes hunc ſenſũ facere arbitrantur; quòd color non ſit viſibilis ſecundum ſe, ratione, ideſt in primo modo dicēdi per ſe, vt prædicatum ſit de definitione ſubiecti; non enim color eſt viſibilis, eſt eſſentialis prædicatio; ſed eſt in ſecundo modo, quia ſubiectum eſt cauſa prædicati; vt homo eſt cauſa riſibilitatis, ita & color viſibilitatis. *Prima expoſitio text. Ariſt.*

Reijcitur prima expoſitio. Hæc expoſitio nō placet: non enim eſt conſentanea literæ Ariſtotelis. Nō enim dicitur, color eſt viſibilis ſecundum ſe; ſed in eo eſt, quod eſt viſibile ſecundum ſe. Præterea non eſt doctrina omnino vera: quia viſibile non eſt in ſecundo modo dicendi per ſe de colore. Color enim nō eſt de definitione viſibilis, ſicut nec homo eſt de definitione ſenſitiui: quia viſibile immediatè prædicatur de colore: ſunt enim alia viſibilia præter colorem, vt dixit Ariſt.

Secunda expoſitio verior. Dico ergo cum Themiſt quem ſequuntur Simpli. & Philop. quod Ariſt. vult declarare, qualis color eſt viſibilis: Dicit autem, eſſe eum, qui eſt in ſuperficie corporis Superficies aũt eſt ſecũdum ſe viſibilis, non quòd ipſa videatur, ſed quòd ipſa ſit, quæ colorem viſibilem recipit, ac corpus per ipſam videtur: non enim profundum corporis, niſi per extimam ſuperficiem videtur ut plurimum. Et hæc eſt cōſona literæ Ariſtotelis expoſitio.

Omnis enim color motiuus eſt. Tex. LXVII.

Definitur quid ſit color. Colorem definit, eſſe motiuum perſpicui in actu, ideſt, corporis illuminati tranſparentis: & hac eſſe ipſius dicit naturam. Color enim dupliciter conſideratur. Vno modo ſecundum ſuam naturam abſolutè: & ſic non debet definiri per perſpicuum. Altero modo, vt viſibilis *Nota.*

lis eſt,& ſic tali definitione definitur,quæ eſt ipſius natura, ut viſibilis eſt: eſt ergo color id,quod ſuas ſpecies nſi mandat in viſum, niſi per medium diaphanum illuminatum,quod dicitur actu perſpicuum. Vnde fit, quod color non ſit uiſibilis,niſi in lumine: lumen enim eſt, quod actuat diaphanum, ut moueri poſſit a colore. Vt igitur definitio coloris nota ſit, incipere oporteret a declaratione luminis:ſine quo color uiſibilis non eſt: agit ergo prius quid lumen ſit.

Eſt igitur aliquid perſpicuum. Tex. LXVIII.

Definitur perſpicuũ, QVid lumen ſit,explicaturus, a ſubiecto incipit,id eſt perſpicuo, ſeu diaphano,quod idem eſt:ac ſuppoſito vno noto,id eſt, diaphanum eſſe,quid ipſum ſit, ponit, dicés,perſpicuum eſſe,quod ſecundum ſe non eſt uiſibile, niſi per colorem externum.

1. Defin. expoſitio Simpli. &c. Hæc definitio eſt variè expoſita Simp. quem ſequitur Auerr. & S Tho. & alij La tini,colorem externum lumen intelligũt eſt enim color quiddã ipſius perſpicui;in eo enim recipitur, dicitur tamen externus, quia non eſt conſtans,& ab externo prouenit: propter quod etiam Ariſto. de ſenſ c. 3. dixit colorem eſſe per accidens. Dicunt ergo,quòd perſpicuum non uidetur,niſi per lumen,& cum illuminatũ eſt.

Reijcitur 1. expoſit. Huic expoſitioni obſtat hoc unum, ꝙ colorarũ etiam opacum,nõ uidetur, niſi per lumen, ut notum eſt, non ergo eſt ſufficiens definitio, niſi aliquid addatur.

2. expoſitio Philop. Altera eſt expoſitio Philoponi, ꝙ per colorem alienum, intelligit colorem corporis opaci obiecti. Vt ſit ſenſus,perſpicuum etiam illuminatum, ſecundum ſe non eſt viſibile,niſi obiiciatur corpus opacum, in quo terminetur uiſus: non enim videmus aerem, niſi terminato uiſu in obiecta corpora.

Probatur experiẽtia. Experientiam ponit Philop. Si lucerna ponatur intra ollam aperto ore in loco obſcuro, lumẽ ſolum uidebitur in tecto,
1 & nullo modo in aere medio illuminato.
2 Adde etiam aliam, cum enim pluit, non aſpicimus guttas in aere, niſi oculo terminato in obiectũ opacum, uel in obſcurum aliquod. Eſt igitur perſpicuũ, quod alieno colore perſpicimus.

Occurritur obiectioni. Nec obſtat,ſi ſit cornu,uel uitrum,quæ per ſe uidentur,non enim pure perſpicua ſunt. Et hæc eſt bona expoſitio.

Quæ ſint perſpicua exemplo oſtenditur, & cur. Declarato,quid perſpicuum ſit,exemplo manifeſtat,quæ perſpicua dicantur. Dicit aerẽ,& aquã eſſe perſpicua, & multa ſolida corpora, ut cornu,uitrum, chriſtallus,& corpora cæleſtia, nec ineſt iſtis perſpicuitas ſecundum quod talis eſt natura, non.n. aqua perſpicua eſt, ut aqua: nec aer,nt aer,ſed per quandam naturam communem, quæ omnia conueniunt.

Dubium. Aliqui dubitant, quomodo eadem natura dicitur ineſſe corpori cæleſti, & corruptibili.

Solutio. Aliqui dicunt, quod eſt identitas analogica. Sed nullum eſt abſurdum,ſi dicamus uniuocè conuenire in genere corporis,& talis corporis Genera enim & differentiæ magis formam dicunt,quam materiam,& quãuis materiæ differant,tamẽ in eodem genere poſſunt eſſe ſaltem cõmuni. Sed de hoc latè alibi dicemus.

Dici etiam ſecundo facilè poteſt,hanc naturam communem non eſſe eſſentialẽ ſed formam quandam accidentalem,quę uocetur diaphanitas,ſeu perſpicuitas corporis,forma uidelicet perſpicui,ut perſpicuum eſt,quæ facit eſſe aptum, & in potentia,ut lumen infra ſe recipiat. Sat ergo nunc ſit,quod nulli eſt propria perſpicuitas.ſi omnibus his communis eſt,utrumq; communis dicatur.

Lumen autem eſt actus huius. Tex. LXIX.

Definitur quid ſit lumen. COnſtituto, quid ſit perſpicuũ, quid lumen ſit,oſtendit,dicens,lumẽ eſſe actum perſpicui,vt perſpicuum eſt. Vt ſit ſenſus, perſpicuũ,eſtquod alieno colore eſt uiſibile potẽtia,qua uideri poteſt, id quod perſpicuum terminatum reducit ad actũ,ut uideatur,lumen eſt. Vnde per alienum colorem acquirit potentiam, ut videri poſſit,ſecundum ſe enim non põt uideri, per lumen autem actum,ut uideatur, habet: eſt ergo lumen actus perſpicui, ut tale eſt, id eſt, ut poteſt uideri.

Vbi autē lumen actu eſt, ſunt tenebræ in potentia. Sunt enim tenebræ priuatio luminis, vnicoque inſunt ſubiecto, non ſimul, ſed cum unum actu eſt, alterum eſt in potentia.

Qua cauſa efficiens actu perſpicui.

Cauſam efficientem perſpicui actu docet, dicens, eſſe ignem, uel cælū, uel aliud corpus Iudicum. In hoc enim conueniūt ſuperiora corpora cum inferioribus, quod lucē participant, qua actuant perſpicuū.

Quid igitur perſpic um, & quid lumen.

Errores tres reÿciuntur Antiquorū circa lumē aſſerentiū eſſe corpus.

EX definitionibus luminis, & perſpicui poſitis tres reijcit errores. Primus eſt quorundam, qui ignem quendam putabāt lumen, ut Plato. Alij corpus quoddā diuinum, ut Emped. Alij raſuras corporis lucidi, ut Democr. quod ſi raſura erat lumen, corpus etiā erat: raſura enim corpus eſt. Omnes igitur hi tres, lumen faciebant corpus.

1. Ratio. Ariſt.

Quos reijcit Ariſt. duplici argumento. Alterum eſt: quia duo corpora ſe penetrarent, quod eſt impoſſibile. Sequela patet: nam diaphanum corpus eſt lumen autem eſt color illius exiſtens in ipſo toto, etiam in profundo, quod ſi lumen corpus eſt, penetraretur cum perſpicuo, non eſt igitur corpus, ſed ex præſentia corporis lucidi proueniens in perſpicuo, ſcilicet corporis effectus, non autem ipſum corpus.

Videtur autem lumen contrarium. Tex. LXX.

Progreditur in eadem ratione.

OStendi non corpus ipſum ſed habitum, ac qualitatem corporis effectū eſſe lumen, quia tenebræ, & lumen opponuntur: ſed tenebræ dicunt priuationem actus in perſpicuo ergo lumen eſt actus & non corpus, Tunc enim non eſſet actus, & forma: nec tenebræ eſſent priuatio in perſpicuo. Si enim corpus eſſet, reciperetur ubi ſunt tenebræ, & priuatio; cumq; hæc ſit in toto perſpicuo, eſſet corporum penetratio: quod quidem impoſſibile eſt.

Et non recte Empedocles.

2. Ratio Ariſt.

ALterum argumentum ponit, reijciēs dictum Empedoclis. Argumentum eſt, quia ſi tamen eſſet corpus, utiq; moueretur localiter, cum per aerem diffunditur ab Oriente in Occidens; at non mouetur, ut experientia oſtendit, non ergo corpus eſt.

Solutio Empedoclis reÿcitur.

Reſpondet Emped. quod mouetur quidem, ſed nos latet. Hoc reijcit, dicens, eſſe contra rationem & contra experientiam. Si enim eſſet motus, quomodo in tanta diſtantia occultaretur, quāuis eſſe citiſſimus? Dicere autem, quod in tam immenſa, diſtantia motum corpus nō ꝑcipitur, eſt magna petitio, id eſt, dicit abſque probatione; quod difficilimum eſt creditu.

Eſt autem coloris quidem. Tex. LXXI.

Probatur perſpicuū aptum eſſe ad recipiendū colorem.

QVia colorem dixerat motiuum perſpicui, non ipſum perſpicuum aptū eſſe ad ſuſcipiendum colorē, & ut ab ipſo moueatur, oſtendit, facitq; argumentum. Corpus, quod colore vacat, eſt maxime aptum ad ſuſcipiendam immutationem a colore.

(Intellige inter ea, quę a colore moueri poſſunt;) ſed perſpicuū eſt maxime colore vacans; ergo eſt ſuſceptiuū colorum. Maiorem a ſimili oſtendit. Id enim eſt ſuſceptiuum ſoni, quod abſonum eſt, & uniuerſaliter quod ſuſcipit, debet ſecundum ſe denudari a natura ſuſcepti. Minorē probat; quia perſpicuum eſt inuiſibile.

Explicat quomodo inuiſibile, ut notāt Alex. & Philo. quia uix uidetur, ſicut tenebroſum dicitur vix videri. Ita eſt perſpicuum, non cum actu eſt, ſed cùm potentia; cùm autem actu eſt, uidetur quidem ſed in termino alieno, ut diximus.

Occurritur obiectioni.

Nec idcirco putes, eſſe diuerſum cum lumine, uel ſine illo: nam idem eſt ſubiectum, quod modo ſub lumine, modo ſub tenebris eſt, & hoc ſignificat, cum dicit, Eadem natura modo eſt lumen, modo tenebrę.

Non omnia autem viſibilia.
Tex. LXXII.

Quod non ſolus color ſit viſibilis, ſed alia ẽt uiſibilia ui deantur in tenebris.

COlorem non ſolum eſſe viſibilem, ita, ut nihil aliud videatur, oſtendit, cum alia etiam ſint uiſibilia, a quib. omnibus diſtinguit colorem ex definitione ipſius poſita. Dicit igitur, quòd non omnia ſunt viſibilia in lumine, ſed ſolus color proprius cuique corpori. Sũt enim aliqua, quæ in tenebris videntur, ut aliqua ignea & lucem participantia, quæ uno cõi nomine carent, ut cornu, fungus, putrefacta ligna, & aliqua huiuſmodi. Hæc enim habent colorem, & ſimul lucem aliquam: in tenebris ipſorum lux apparet, in die verò ipſorum color: cuius cauſam poſterius dicit eſſe tradendam, & nos etiam in quæſtione dabimus.

Nota.

Nunc autem in tantum.
Tex. LXXIII.

Excuſatio, cur nõ reddat cauſã huius rei.

EXcuſauit ſe a tradenda cauſa, quare quædam in tenebris appareant ipſorum colore latente; huius excuſationis dat modò cauſam: quia id non ex profeſſo dictum eſt, niſi ut manifeſtetur coloris definitio, & natura: color enim videtur, ſed in perſpicuo actu iam; at illa alia ſunt quidem viſibilia, ſed non indigent perſpicuo facto in actu.

Colorem ſolum videri cũ actu perſpicuo.

Quod autem color non uideatur, niſi in perſpicuo actu, a ſigno probat. Si enim coloratum ſupra viſum ponatur, non uidetur: quod non aliunde prouenit, niſi quia deeſt perſpicuum actu, ſ. aer illuminatus; hunc enim mouet color, & aer motus mouet oculum, cui ipſe cõtiguus eſt.

Non enim bene hoc dicit.
Tex. LXXIIII.

Reprehẽſio Democriti, ubi probatur requiri medium.

REprehendit Democritum, qui non ſolum non eſſe neceſſarium putabat perſpicuum ad uidendũ, ſed dicebat potius eſſe impedimento; unde ſi eſſet vacuum a terra in cælum, utique formica exiſtẽs in cælo, exquiſitiſſimè pſpicerẽt. Contra hoc facit argumentum, ad oſtẽdendum neceſſitatem medij in uiſu. Nõ fit viſio, niſi è xiſtente aliqua paſſione ab obiecto, ſed a colorato non poteſt oculus pati, ut ſignum ſuperius oſtendit; ergo debet pati a medio: in vacuo igitur nihil videri poſſet.

Aliud tertium viſibile.

Aliud viſibile tertiũ conſtituit, ſcilicet ignem, & lucentia corpora: hæc enim noctu, & diu videntur: noctu. n. faciunt ipſa actu perſpicuum; illuminãt enim mediũ.

Nota differentiã inter colorẽ, & alia uiſibilia in ipſo medio.

Vbi notandum eſt, quod ad viſionem ſemper concurrit perſpicuum actu, & medium illuminatum, ſed non eodem modo in omnibus viſibilibus. Color. n. præſupponit aliunde illuminatum medium, & poſt ipſum mouet: at reliqua mouent medium ipſum illuminando, & faciendo actu: ob id bene definitur color motiuus actu perſpicui.

Differẽtia iter primũ, & tertium genus viſibilium.

Eſt etiam differentia intèr primũ viſibile, & ultimum: ꝙ primum in ſolis tenebris, & noctu uidetur, non autem die; ſi autem die uidetur, non eſt id, quod noctu videbatur, ſed color; habent enim colorem, & lucem: at ignis, & alia huiuſmodi & in die, & in nocte videntur, ſolamq; lucem habẽt abſque colore, quorum cauſas & rationes trademus in quæſtione de colore poſt capitis expoſitionem.

Eadem autem ratio eſt, & de ſono.
Tex. LXXV.

Quod ſenſibile ſupra ſenſum non facit ſenſationem, & ideo mediũ requiritur.

QVod de viſu dixerat, ſcilicet, indigere medio, ſenſibile quod ſupra ſenſum poſitum nõ facit ſenſationem, dicit modo commune eſſe omni ſenſui, ſcilicet auditui, odoratui, & alijs, quamuis in guſtu, & tactu, id non videatur, ſed tamen habent re uera medium, non quidem aerem, vel externum quid, ſed internum, & quod ſit pars, puta, caro, uel quid aliud, ut in ipſorum diſputatione dicetur, unde ſumitur illa communis propoſitio: Senſibile ſupra ſenſum non facit ſenſationem.

Medium

Medium autem ſono quidem. Tex. LXXVI.

In quo differat medium viſus a cæteris.

DIſtinguit medium uiſus ab aliis Medium uiſus, eſt perſpicuum omne, ſiue aer, ſiue aqua, ſiue aliud: auditus verò aer: olfactus verò aer, & aqua, uel aliquid commune eis, quod non habet nomen, in uiſu enim nomen habet, ſcilicet perſpicuum, non tamrn in olfactu.

Signo autem id oſtendit. nam piſces odorant ſine reſpiratione in aqua: terreſtria uerò progreſſiua per aerem, non.n. abſque reſpiratione odorant: cuius cauſã dicit ſe traditurum poſt lib de ſenſ.

Nota I. Ea uerò eſt: quia inſtrumentum odoratus in reſpirantibus, operculum hẽt ante, quod ſola inſpiratione eleuatur: at in non reſpirantibus ſenſorium eſt in propatulo, Habes igitur, quia obiectũ viſus, & quid medium, potentiam reliquit: quia facilè eſt per hæc definire: eſt enim vis animę organica colorum, lucis, & luminis primò perceptiua. Hęc Ariſt. docet de viſu.

Quæſt. XVI. An oculus ſit ſenſorium viſus.

Nota.

Cur agendum de ſenſorio, ſeu organo uiſus, hoc eſt de oculo.

PLacuit ab hac diſputatione incipere, ut totam oculi compoſitionem proponerem, quæ maximè digna eſt ſcitu, nec Philoſophus tam miræ cognitionis dẽt eſſe ignarus, quamuis non hoc ad hanc philoſophiæ partem attineat. Lege Ariſt. 1. hiſto cap. 9. qui aliqua de oculo dicit, lege Gal. lib. 10. de vſu partium, per multa capita, & Veſalium, li. 7. c. 14.

Primo proponitur deſcriptio oculi & partiũ eius. *Figura oculi.* *Humor chriſtallinus.* *Humor uitreus.*

Aduerte igitur, oculus corpuſculũ eſt rotundum maximè, quamuis non in mathematica rotunditate: eſt heterogeneũ diuerſis conſtans partibus: in ipſius centro eſt ſubſtantia quędam, cuius conſiſtẽtia eſt ſicut blanda cęra, cuius color eſt perlucidus ſimilis chriſtallo, vel glaciei: ac ob id humor chriſtallinus, ſeu glacialis dictus: figura autem eſt, ſicut ſi ducas globi extremas partes, & ablato medio coniungeres, vel ſicut lupinus.

Huius media pars rotunda uerſus cerebrum eſt immerſa cuidã alteri humori, ac ei ſupernatat, ſicut ligneus globus in aqua, cuius una medietas aquis tegitur, altera eſt diſcooperta. Ille humor dicitur vitreus, in colore ſimilis uitro cocto, in conſiſtentia ſimilis uitro fuſo in fornace.

Tunica aranea. Poſterior altera pars chriſtallini, quæ diſcooperta eſt verſus obiectum viſibile, quadam tegitur tunica. quæ aranea dicitur ob ſubtilitatem, tamẽ fortis eſt valde & tranſparẽs, taliſq; ut extracta, & poſita ſupra opacum faciat res apparere, ſicut ſpeculum: & iſte humor cum tunica hac, pupilla dicitur oculi, in qua apparet vnuſquiſq; cum reſpicit ſe in oculis alterius.

Pupilla oculi. *Neruus opticus.* Vlterius, a cerebro procedit neruus, qui dicitur opticus, ideſt uiſiuus, & ꝓcedit per foramen, quod eſt in concauitate caluariæ, vbi eſt oculus uſque ad vitreũ humorem, & quãdo eſt prope, degenerat a ſubſtantia nerui, & dilatat ſe ambiens humorem vitreum vſque ad extremitatem telę araneæ araneam aũt diſcoopertam relinquit: hęc dicitur tunica retinea, quia ad ſimilitudinem retis diſtincta eſt variis venulis, & arteriis plenis ſanguine, quo alitur humor vitreus, ex vitreo autem chriſtallinus, hic enim ob ſui ſubſtãtiam puriſſimam non immediatè ex ſanguine alitur, niſi prius in uitreum humorem conuerſo.

Tela aranea. *Tunica retinea.*

Duplex tunica nerui optici. *Meninx.* *Dura mater.*

Vlterius, neruus hic cum a cerebro progreditur, venit veſtitus duplici tunica, una ſibi immediata, quam ſumit a meninge, altera mediata, quam ſumit a dura matre. Sunt enim inter cerebrum & caluarię os a parte interna duę tunicę, ĩter quas multæ ſunt venæ. Proxima cerebro, dicitur Meninx, ſeu pia mater, altera, dura mater, a priori ſumit neruus primam tunicam, a poſteriori alteram.

Tunica Vuea. Poſtquam igitur neruus fecit tunicam retineam oculi, prima eius tunica etiam ſe dilatat, ambitq; totum oculum, relicto rotundo foramine, quo maneat diſcooꝑta aranea. Et hęc tunica dicitur vuea, qa aſſimilatur vuę, in qua ablato pedũculo, manet foramen. Eſt nigra, ut adumbret lumen magnum exterius: lumen enim magnum impedit viſionem, & vt quaſi in ſpecula opaca maneat; oculus uidens facilius res in lumine exterius, dicitur nigrũ oculi, & iris oculi minor.

Ab alia

Iris oculi minor.

Ab alia nerui tunica ſe dilatat alia, q̃ totum oculum ambit,& in parte interiori verſus obiectũ habet medietatẽ trãſparentem:& hæc dicitur cornea,qua eſt fortiſſima,&fieri poſſunt ex ea laminę,ſicut ex cornu. Quę autem pars ex ea tranſparens eſt, dicitur iris oculi maior:hæc autem eſt diuerſorum colorum in hominibus;dicuntur enim quidam oculos cęſios habere,alij glaucos, alij virides,quæ diuerſitas ſolum eſt in hominum oculis, ut docet Ariſt.1.hiſt.cap.10 eſt autem hæc tunica tam fortis,quia eſt foris contigua cum aere:debet ergo maximè reſiſtere lęſionib.extrinſecis.

Tunica cornea.

Iris oculi maior.

Humor albugineus.

Vlterius,ab illa tunica aranea vſq; ad corneam,& etiam uſq; ad uueam,eſt ſpacium quoddam:eſt enim uuea ampla magis, & quæ non eſt omnino adæquata araneæ. In hoc ſpatio eſt humor quidam dictus albugineus,ſimilis enim eſt oui albugini:hic ſuſtinet partes vueæ,ne collapſę ſupra araneam,impediant viſionem:præterea humectat araneã & chriſtallinũ,ne exſiccentur ab externo,& deſtruat viſus.

Pericraneum.

Vlterius, tunica capitis exterior, quæ ſupra perioſtiũ eſt,diciturq; pericraneũ: cum diffundit ſe per oculi cõcauitatem, facit tunicam quandam ambientem oculum, & affigentem ſuo loco: quæ tunica extenditur vſq; ad extremitates corneæ, & circuli maioris,& hæc,albũ oculi,&iſta eſt multum pinguis interius,vt ſuo calore foueat oculi humores ne congelentur, ac propter hanc dixit Ariſt oculum non frigere,de ſenſ.cap.2.& Probl.ſect.31 q.23. idcircò dicitur iſta tunica conſolidatiua, coniunctiua,& adnata,id eſt exterius nata: fouet enim oculum,& coniungit cum caluaria.

Tunica cõſolidatiua, ſeu coniunctiua, et adnata.

Tres humores tũ oculo, et quinq; tunicæ.

Nota.

Sunt igitur in oculo tres humores,chriſtallinus, vitreus,& albugineus:& quinq; tunicæ,aranea, retinea,uuea, cornea, & alba, ſeu cãdida. Veſalius ponit unam aliam dictam ſupercilialem. Ab extremis enim araneæ vſq; ad uueam,ſunt uenulæ undiq;quæ coniungunt araneã cũ uuea. Sed reuera hæc nõ eſt tunica,ſed uenulæ quibus fertur nutrimentũ ab vuea in araneam. Hæc igitur ſunt ex quibus oculus integratur.

Palpebræ, cilia,& ſupercilia.

Alia etiam appoſuit natura ad conſeruationẽ ipſius,ut palpebras, cilia, ſuper cilia,& ſuperiorem naſi partem, quæ omnia perſcrutari,eorumq; perquirere cauſas extra modum eſſet digredi.

Secũdò agitur de muſculis et motib. oculorũ ad uidẽdũ.

Aduerte ſecundò principaliter, quòd tunicæ candidæ oculi,ſex muſculi coniũguntur,ratione quorũ oculus varios motus ſortitur ad res videndas, qui muſculi ad unum confluunt,qui oculum ſuſtinet, & ſic ſeptem fiunt muſculi in oculo, per quos ſpargitur neruus a cerebro proueniens per foramen caluariæ, quòd eſt ad latus. Sunt enim duo foramina in concauitate caluariæ,ubi eſt oculus. Vnum directè oppoſitum centro oculi, & per hoc procedit neruus opticus,& viſiuus. Alterum ad latus interius,& inde ꝓcedit neruus motiuus a ſecundo coniugio neruorũ tractus,& per hoc foramen prouenĩũt ex cerebro lachrimæ, hæ.n.per exteriores partes oculi ptocedunt, ſ. inter tunicam candidam,& palpebras.

Qui,et quot motiui muſculi.

Quot oculorum ſint motus.

Ratione ergo horum muſculorum,ſex motus inſunt oculo, ſurſum rectè, deorſum rectè,ad latus uerſus angulum naſi, qui dicitur internus,& ad latus uerſus angulum exteriorem:quintus,& ſextus ſũt ſemicirculares,alter ſurſum ab angulo externo uerſus internum,alter deorsũ uerſus externũ ab interno,& quiſque medio peculiari muſculo exercetur. Hæc eſt igitur plena oculi deſcriptio.

Nota.

Vnum tamen nota, quòd natura noluit vnum oculum animali tribuere, ſed binos ſingulis,& ut perfecta eſſet cognitio ut inferius declarabitur,& ut uno deficiente,non ſtatim tanta priuaretur cognitione.

Coniunctio oculorũ q̃ta inter ſe.

Quamuis verò duo ſint, ſcias tamen, quod unionem quandam habet inter ſe, neruus enim opticus a cerebro bifurcatus procedit,qui paulò poſt coniũgitur, ac vnus fit,poſt iterum in duos diuiditur, ac quiſque in ſuũ oculum proficiſcitur. In hoc neruo,ſpiritus viſiui ſunt, p quos vis mandatut a cerebro in oculos, & per eoſdem ſpecies rerum viſarum ad ſenſus interiores aſcendunt.Sunt pręterea tam colligati oculi, vt non contingat unum moueri,quin ſimul & alter: & cui pũcto opponitur vnus, etiam opponatur & alter,& in vnum obiectum punctum ſimul reſpiciant,adeo,vt cũ aliquo impedimento aufertur illa unio,unum apparet duo,

vt in his, qui digito premũt oculũ: quod non eſſet, ſi vnus oculus clauderetur.

Tertio diſſoluit praecipua difficultas, in qua parte conſiſtit potētia uiſiua

Aduerte tertiò, ſuppoſita hac partiũ multiplicitate, difficultatẽ eſſe inter Philoſophos, in qua cõſiſtat viſiua potentia. Quidam eam in humore chryſtallino ponunt: quod Ariſt. dicit 1 hiſt. cap. 9 Quidam in tunica retina, quidem in aranea, quidam in humore vitreo, quidam in cõiunctione illa neruorum opticorum.

Varia opiniones probabiles.

Alber. Summa de homine, dicit uiſiuã potentiam, quantum ad initium, eſſe in humore chriſtallino; quantum ad progreſſum in neruo, & in ſpiritu, quantum ad perfectionem in ſenſu interiori.

Concluſio.

Mihi videtur eſſe dicendũ, in humore non eſſe viſiuam potentiam, cum humor non ſentiat, nec uitam hẽat ſenſitiuã: ſed puta probabilius eſſe in tunica aranea, quæ pupilla dicitur, læſio enim quæ ſit in hac, viſionẽ aufert, & obiectum huic directionẽ habet, ſecundum quam uidemus: non. n. niſi rectè oppoſita perſpicimus.

Quarto agitur de mõ, quo uidet oculus.

Aduerte quartò. Hæc eſt natura potẽtiæ viſiuæ, & viſionis, ut non niſi recta videamus per ſe: & quo magis rectè opponuntur, & perfectius videtur. Et hæc eſt cauſa, quare natura fecit oculum rotundum; nõ enim poſſet magnas moles percipere, niſi foramen illud pupillæ circulare eſſet in corpore rotundo: ſi enim eſſet in plano, tunc non poſſet opponi recte, niſi paruis corporibus: ſolum autem ea percipiuntur, a quibus ſecundum quamlibet partem uiſam poſſunt mandari lineæ rectæ vſq; in oculi centrum. Cum aũt illud foramen ſit in corpore rotundo, tũc multum ambit, & complectitur moles, a quibus poſſunt facilè trahi lineæ rectę ex ſingulis partibus vſq; ad oculum: ideoq; eſt propoſitio Perſpectiuorũ, Oculus quãtitati percipiendæ non ſufficeret, ſi rotũdus non eſſet.

Cur natura fecit oculum rotundum.

Ex his ſoluũtur duo problem. Primum.

Hoc ſoluit duo problemata. Alterum eſt: quare moles magnę, vt urbes, & turres a longe totæ uidentur, prope verò nõ niſi ex parte Ratio eſt, quia dum a longè ſunt, opponuntur per rectã lineam pupillæ, & uidetur ſecundum omnes partes, at cum prope, non opponuntus rectè niſi ſecundum aliquas partes.

Secundum.

Alterum eſt: quare cum aliquid oblatum manu, bene perſpicere uolumus, ad aliquam ſeparamus diſtantiam. Ratio eſt, quia cum diſtat, magis recte opponitur oculo magiſq; ipſius opponitur centro, quo autem rectius eſt, perfectius uidetur.

Doctrina Perſpectiuorũ, de quo principio ſũmat exordiũ cũ exponũt quõ videamus.

In hac uiſionis natura. Perſpectiui ſuã doctrinam fundant, nam quia non videmus, niſi rectè oppoſita, dicunt, non per rectas lineas videre, & quia quę videntur, aliqua per lineam directam centro pupillę videntur, aliquę partes uerò per lineas lateraliter directas, dicunt, quòd videmus per triangulũ, ſeu per pyramidem, quam vocant viſualem Dicunt, angulũ huius, qui dicitur conus, eſſe in oculo, & baſem in re viſa: lineam autẽ diametralem, i. directionem illam perpendicularem ſupra rem viſam, uocant axem, & quia illa eſt certa cognitio, & perfectior, dicunt, ꝙ per axem certificamur de re viſa.

Soluuntur alia duo problemata. Primum.

Ex quo ſolues problemata duo. Alterũ quare dum perfectè aliquid aſpicere uolumus, per totum hinc inde oculos vertimus, cum in principio totum inſpexerimus. Dico, quod verum eſt, totum prius uiſum fuiſſe, tamen perfecta cognitio eſt per axem, i. per cognitionem directam, quando a re uiſa in centrum oculi linea cadet perpendiculariter, & hunc axẽ uertimus in partes diuerſas, ut totum perſpiciamus perfectè.

Secundũ.

Alterum eſt, quare figurę in aquis expreſſæ non percipiantur ipſis aquis agitatis, ut dicit Ariſt. lib de inſomnijs, cap. 3. & lib. de diuinatione in fine. Ideo, quia non poſſumus axem formare, nec ullã ſimiter rectã perfectè habere cognitionẽ.

Quinto oſtenditur, qua rõne, & medio motus, & quies uideantur;

Aduerte etiam, quòd per hunc axem percipimus motũ, & quietem. Cũ enim uariatur axis, & iſta cognitio directa, motus apparet, in quo ſolet eſſe deceptio oculi, mouetur n iſte axis, & uariaĩ, cum obiectum ſitum mutat, uel cum ipſe ſentiens mutatur obiecto quieſcente.

Redditur rõ aliquorũ apparẽtiũ in motu, & quiete.

Ob id dum iter facimus, apparent mõtes moueri Similiter ebriis, ut dicitur ſect. 3. Probl. q. 9. cuncta moueri apparẽt, ſpiritus enim ui caloris agitati, hinc inde mouentur, & faciunt res apparere motas, imò geminas, ut dicebat ille:

Cum bibitur concha, tunc iam uertigine tectum.
Ambulat, & geminis exurgit menſa lucernis.

Præte-

Pręterea aliquando obiectum, & ſentiens, ſimul mouentur: & quia idem manet axis, utrumq; ſtare uidetur, quod accidit ijs, qui in triremibus exiſtentes, reſpiciunt alios in alijs vento flante & triremibus motis.

Sextò redditur ratio, cum ſint oculi duo, una tamen apparet res & cur aliquãdo dua apparẽt eũ ſit una?

Aduerte ulterius, ꝙ quamuis ſint duo oculorum axes, tamen uterque in idem punctum uiſum terminatur, ita, ut ab illo in oculi utriuſque centrum poſſis lineas mandare rectas, & ob id unum non apparet duo: at cum ſeparantur axes, uel compreſſione oculi, uel alia cauſa, fiunt axes non uniformes, & ſic res uiſa multiplicata apparet.

Cur oculo uno ſolo melius percipitur rectitudo diſtãtiæ, ut in Sagittarijs.

Vnum tamen nota multum, quòd oculo uno percipimus rectitudinem diſtãtiæ obiecti oppoſiti: non enim eſt regula tam directa, quam oppoſitio oculi ad rem uiſam; ob id Sagittarij utuntur uno oculo, pro regula attingendi ſcopum, quod dixit Ariſt. ſect. 31. proble. q 23. claudunt enim alterum; quia ille alter reſpicit per alteram lineam, ſecundum quam nõ mittitur ſagitta.

Cur utroq; oculo melius percipitur diſtantia quam uno ſolo.

Et ad perficiendam certam diſtantiam & terminum vtimur vtroque oculo: ibi eſt enim res uiſa, quantum ad finẽ diſtãtiæ, ubi applicat oculus uterq; ſub axem. Et hc e ſt notãda cauſa, quare, oculo uno clauſo, non poſſis ſtatim filum in acus foramen introducere, nec punctum ſignatũ digito attingere. Et ebrijs dici ſolet, qđ digito non poſſint facere congredi digitum: quia axes turbati ſunt. Placuit iſta miſcere in præſenti ex aliena facultate, vt aliquam harum rerum cognitionem darem, multaq; alia intelligendi in his uiã apertam.

Septimò ex dictis reſpõdetur ad qõnem initio propoſitam.

Supereſt vt iã reſpondeatur uno uerbo ad quæſtionem. Dico igitur cum Ariſt. 2. de parti. cap. 1. quòd vis ſenſitiua non cõſiſtit niſi proximè in parte ſimilari, non autem in diſſimilari. Diximus autẽ eſſe hanc pupillam & tunicam araneam: hæc igitur eſt proximum ſenſorium uiſionis, reliquæ enim partes non ſuſcipiunt uiſionem, nec ſunt proxima cauſa, ſed ſunt miniſtrantes partes quod ſi ſenſorum utrumque dicat, tunc oculus eſt.

An color ſit motiuus perſpicui in actu. Vbi De Natura coloris quid ſit. &c. Quæſt. XVII.

Intentio, et ſcopus diſputatiõis.

NOn hic diſputatio eſt de propoſitionis huius ueritate, an ſit motiuus perſpicui in actu: ſed de modo, quo ueritatem habeat. Certũ.n eſt, calorem in lumine eſſe viſibilem: at dubiũ eſt de lumine, an ſit neceſſarium ex parte medij, ut a colore immutetur: an ex parte obiecti, & coloris, ut medium immutet.

Nota quid ſit in controuerſia.

Quod pendeat qõ ex natura, & eſſentia coloris.

Hoc autem pendet ex alio, an colores habeãt ſuum eſſe antequam adueniat lumen, an non, ſed ipſum lumen ſit forma colorum. Si enim dicas, lumẽ eſſe actum, & formam intrinſecam colorum, tunc erit neceſſariũ ex parte obiecti. Si uero dicas, colores habere ſuum eſſe citra lumẽ, erit neceſſarium ex parte medij.

1. Argu. ab authoritate Ariſt. quòd lumen requiratur ex parte obiecti.

Sunt igitur argumenta, quò ſit neceſſarium lumẽ ex parte obiecti, eſt autẽ primum ab authoritate Ariſt. lib de Sẽſ. c. 3. Color, inquit, eſt extremitas perſpicui in corpore terminatio, ergo color formaliter eſt ipſum lumem, & lumen dat eſſe colori. probatur conſequentia ex declaratione definitionis. Sic enim interpreratur Albertus, quod totus aer recipit lumẽ, & ſimul ſuperficies extrema corporis opaci & aer ſimul cũ illa ſuperficie dicitur perſpicuum actu, ſed lumen in aere non eſt color, in ſuperficie uero corporis opaci color eſt, eſt igitur color extremitas perſpicui, ſcilicet actu, quę extremitas eſt in corpore opaco.

2. Argu.

Præterea ſecundò. Oculus exiſtens in tenebroſo medio, uidet obiectũ illuminatum: non autem contra, oculus in medio illuminato uidet obiectum in obſcuro: ergo lumen eſt neceſſarium proprer obiectum. Conſequentia uidetur certa. Antecedens patet experientia Si aliquis reſpiciat ex obſcuro loco, uidet homines in claro exiſtentes, non tamen ab ipſis uidetur.

3. Arg.

Præterea tertiò. Si lumen nõ eſſet color, ipſe unum & idem, non poſſet luminis oppoſitione varios habere colores, ut notum eſt; at id experientia cõſtat in collo

lo columbę, & alijs, quę uarijs luminis radijs uarios recipiunt colores, ergo color lumen eſt: & ſic eſt neceſſarium ex parte obiecti.

4. Arg. Præterea quartò. Si lumē eſſet neceſſarium ex parte medij, color non poſſet agere in ipſum medium: ergo eſt neceſſariū ex parte obiecti. Antecedēs patet, q̃a lumen eſt color, ſeu color eſt lumen quoddam, at lumen non agit in lumen: ergo non agit color in medium illuminatum.

5. Arg. Præterea quintò. Color eſt per ſe uiſibilis; ergo extrinſeco alio non indiget, ſcilicet lumine ab ipſo diſtincto, ergo color eſt ipſum lumen intrinſecè.

1. Opi. Auicennæ Alberti, &c. In hac ergo re ſunt duæ ſentētię oppoſitę. Prima eſt Auēpacæ, quē citat Auer. com 67 & eſt Auicennæ lib. 6. p. 3. cap. 1. & ferè idem dicit Alber. Summa de homine in q. de ſubſtantia coloris, fol. 95. Dicunt, quòd ante luminis aduentum, nullus eſt in corpore color, nec albedo, nec nigredo, nec alius, adueniente lumine, fiunt illi colores, qui nō aliud ſunt, quam lumen ipſum varijs corporibus receptū, quo recedente non manent colores, niſi in potentia.

Alber. addit, q̃d manet qualitas quędam, quæ eſt effectus primarū qualitatū & eſt materiale coloris, lumen tamen eſt, quod dat formam, & ſpeciem colori ipſi. Horum argumenta ſunt poſita in principio.

Altera ſententia S. Th. Auer. &c. Altera ſentētia eſt S. Thomæ, & Auerro. com 67. Caiet. Thie. Iandu q. 19. & cōmunis: quòd color habet ſuam naturam citra lumen, etiam in tenebris, lumen autē eſt neceſſarium ex parte medij, ut medium diſponatur ad hoc, quòd color agat in ipſum, & per ipſum mandet ſuas ſpecies in uiſum. Hanc ſententiam nos ſequi intendimus: ob id declaranda, & probanda paulo latius eſt.

1. Fund. in quo indagatur, & explicatur eſſentia et natura coloris. Nota. Qua uia, et methodo indagāda ſit Vnum autem eſt fundamentum præmittendum, quo coloris ſubſtantiam manifeſtabimus, in quo indaganda, utar quadam uia, & methodo Ariſt. qua uti ſolet ī indagandis effectuum aliquorum cauſis. Procedit enim uia ſimilitudinis effectuū, ex notis ad ignota: quod exēplo declaro. Probl. ſect. 30. q. 1. quærit de melanconicorum effectuum cauſis; modo enim triſtes, modo hilares ſunt; inuenit ſimiles effectus in ebrijs, in quibus cauſa notior eſt; quę fuit diſpoſitionem ebriorū, quæ eſt cauſa talium effectuum, talis enim erit diſpoſitio melanconici; ſed hæc a natura, ex illa accidenti.

eſſentia coloris dupliciter ſimili declaratur. Prima. Secunda.

Similiter de rubedine, & macula naturali in Prædicam. qualit. comparauit eos erubeſcentibus, in quibus rubor eſt; quia ſanguis ad faciem cōfugit. Ita erit in illis alijs, ſed a naturali generatione; his autē ex accidenti.

Similiter nos faciamus; querimus itaq; colorum principia. In coloribus ergo, qui ex accidenti ſunt, cōſideremus id, quales ſunt colores iridis, qui ex accidenti, & no permanentes ſunt, ut dicitur 3. Meteor. cap. 4.

Nota. Colorū apparentium tria principia. In his igitur tria principia ſunt Eſt diaphaneitas quędam nubis, qua lumen recipitur; eſt opacitas quędam, qua retinetur ne trāſeat omnino, eſt lumen ipſum receptum, retentum, & opacatum, & ex his color eſt. Inter hæc tria, lumen eſt forma, & coloris ſubſtantia, reliqua duo ſunt, ut materia, & principia materialia. Quòd ſi lumen illud eſſet ab interno, & ipſis partibus nubis, ipſumque ſubiectum permaneret, vtique eſſet color verus, & permanens At quia ab externo Sole pendet, & nubes cito reſoluitur, non eſt permanens.

Qua ſit natura coloris apparentis & ex qua natura veri coloris colligitur. Veri coloris principia & natura.

In coloribus ergo veris, & manentibus iſta eadem principia ſunt. Eſt lux quædā, non ab externo, ſed ex partibus igneis, ex quibus mixtum eſt, quæ recepta cum diaphaneitate aquæ, & aeris, & opacata opaco terræ, tranſit in colorem uerum, & permanentem, hæc igitur eſt ſubſtantia coloris, & principia.

Nota. Inferuntur tria ex dictis circa naturam coloris. Nec tamen putes, q̄ manet iam lux, ſicut lumen in iride, mutatur. n. in diſtinctā ſpecie qualitatem, ut dicemus poſt.

Primum. Ex hoc ſequitur primo, q̄ primæ qualitates non ſunt proxima principia colorum, ſed remota, quatenus opacitatē, vel diaphaneitatē, uel lumen aliquod faciūt. Et hoc patet ex eo, quòd idē ſpecie color modo ex calore uehementi, modo ex frigiditate procedit, ut albedo in niue, & in calce. Vide ſect. Probl. 36. q. 1.

Secundum. Sequitur ſecūdò, quòd non ſolum ubi qualitates elemētares ſunt, erit color, ſed etiam vbi non ſunt, ſed eſt aliqua opaci-

tas,

tas,& diaphaneitas cum luce:& tales calores dicuntur,& ſunt ſimplices,qui elemẽtis, & cœlis inſunt qui non plenè uidentur,niſi coniungãntur cum externo lumine. Et hæc colorum diſtinctio in ſimplicem,& miſtum,habetur expreſſa ab Ariſtot.lib.de color.in principio.

Tertium. Sequitur tertio,quod aliquando lumẽ externum coniungitur cum aliquib.corporibus miſtis, & ob varias reflexiones, diuerſos facit apparere colores,ut in collo columbæ,& alijs.

1. Conclu. Lumen externum nõ dat eſſe ipſis colorib. Hoc ſuppoſito, ſit prima concluſio. Lumen externum non dat eſſe ipſis colloribus.Hæc concluſio eſt contra Auicen. & alios.

1. ratio. Probatur primò authoritate. Si enim eſſet lumen forma coloris,iam ipſe color faceret actu diaphanum, ſicut ignis, ꝙ expreſsè negat Ariſt.docens, quòd color eſt, qui præſupponit actu diaphanum, ut ipſum moueat; ergo color quid aliud diſtinctum eſt ab actu ipſius diaphani, qui lumen eſt.

2. ratio. Probatur ſecundo ratione. Si lumẽ eſt forma colorum: ergo colores ſpecie non differunt, quod quidem abſurdum eſt in Philoſophia. Sunt enim contrarij colores, & inter eos eſt motus,vt notum eſt. Probatur autem ſequela:quia idem ſpecie eſt lumen,ſiue ſit intenſum, ſiue remiſſum,ſiue refractum, ſiue non.

3. ratio. Præterea tertiò: quia colores agũt in lumen: aliquando enim intingunt aerem illuminatũ,ut apparet in corporib obiectis arborib.apparet in eis, viriditas quædam:ergo color non eſt lumen ipſum.

2. Conclu. Lumen neceſsariũ ex parte medij. Secunda concluſio.Lumen eſt neceſſarium ex parte medij,quo mediũ fiat actu perſpicuũ,ut poſſit a calore recipere ſuas ſpecies.

1. ratio. Hæc manifeſta eſt ex Ariſt. & ratione probatur Si enim lumen eſt neceſſarium ex parte ſubiecti,ſeu obiecti, uel eſt, ut agat in potentiam:vel vt ſit diſpoſitio coloris, vt agat. Non primum: quia color eſt,qui agit. Non ſecundum:quia ſi diſpoſitio eſſet,uel eſſet materialis:& hoc nõ, quia color eſt in ſubiecto etiam ſine lumine Vel eſt ut inſtrumentũ effectiuum: & hoc non, quia color immediatè operatur: ergo non eſt neceſſarium lumen,niſi ex parte diſpoſitionis in medio.

3 Conclu. Color nõ eſt immediatũ & adæquatũ obiectũ uiſus. Tertia concluſio. Color non eſt immediatum obiectum viſus, & adæquatum. Hæc nota eſt,ſunt enim alia uiſibiliũ genera præter colorata,ut luminoſa,ſeu lucentia,& ea quæ noctu uidentur ob lumi nis enim paruitatem, lux apparet color in die,nec lucent,niſi noctu.

1. ratio.

Cã ex Alb. cur quadã noctu luceant. Alber.ſumma,fo.95.reddit cauſam horum,quæ noctu lucent. Dicit, quòd horum, quædam ſunt putrefacta, quædam non putrefacta:ob id lucent, quia per putrefactionem,humidum confugit ad partes corporis externas, & calor ipſum ſequens,ibi congregatur,apparetq; lucere, ſicut pruna,vel ferrum candens, quibus ineſt caloris aliqua multitudo, tantusq; aliquando concurrit, ut fiãt partes ignitæ,& humor inflammetur, propter quod aliquando in ſepulchris mortuorum apparent flammæ.

Quæ verò non ſunt putrefacta, lucent ex caloris copia,ſed non congregati ob illam cauſam,ſed quia natura illas fecit partes calidas,vt ſuppleret aliud.

Exemplis oſtenditur. V g in piſcibus,qnia carent ſanguine, ob idq; calore indigent,fecit natura ſquamas calidas,ut defectum ſupplerẽt,ſimiliter in Lampiride fecit diafragma calidum. Calor autem iſte cumulatus,lucem tenuem facit, qui in die uincitur ab externo lumine,colorq; apparet.

Ad 1. Supereſt ad argumenta reſpondere. Ad primum,quod eſt Alber dico,ſenſum illius definitionis non eſſe illum,ſed aliũ.

Nota. Aduerte ergo,quòd corpora perſpicua, & apparentia ſunt duplicia. Quædã ſecũdum totam ſuam profunditatem conſpicua ſunt,& hæc ſimpliciter perſpicua & diaphana dicuntur. Quædam autem ſolum ſecundum exteriores partes, & ultimas,&hec dicuntur perſpicua ſecundum quid,id eſt,terminata intrinſece.

Eſt igitur duplex actus. Alter perſpicui ſimpliciter,quo actu uiſibile ſit, & hic eſt lumẽ. Alter perſpicui terminati, & hic eſt color.

Lumen ergo eſt qualitas, qua formaliter perſpicuum uiſibile eſt ſecundum totum eo modo,quo ſuperius diximus, ſcilicet appoſito opaco. Color autem qualitas,qua ſecũdum ſuperficiem, aliquid uidetur,motiuaq;eſt diaphani actu,ad differentiã lucis,quę etiam in ſuperficie apparet,

pàret;ob id dicitur extremitas perſpicui in corpore determinato.

Ad 2. Ad ſecũdum reſpondeo, quod obiectũ in lumine conſtitutum uidetur ab oculo conſtituto in tenebris, non quia lumẽ ſit neceſſarium ex parte obiecti, ſed ut fiat actu illuminatum medium, quod eſt illi contiguum. vt poſſit agere & producere in ipſo ſuas ſpecies.

Obiectio. Quod ſi dicas, Si ſpecies produci poſſũt in alia parte aeris obſcuri, vbi eſt oculus, cur non producentur ſtatim in aere contiguo, ipſi obiecto?

Solutio. Reſpondet bene Caiet. & Iand. quòd non eſt par ratio: difficilius enim eſt producere ſpecies, quam multiplicare: ob id cum producantur ſpecies in parte aeris iuxta obiectum, difficilius producentur: quapropter eſt neceſſaria maior diſpoſitio uerſus obiectum.

Obiectio. *Solutio.* Sed dices ruſus, Quare id ita eſt? Rñdeo: quia ſpecies immediatè ab obiecto productæ, debent eſſe intentiores & fortiores, cum debeant multiplicare alias: ſicut calor productus prope ignem, debet eſſe intenſior, ut alium producat, quod ſi remiſſæ eſſent a principio, eſſent poſtea adeo debiles, vt lumen potius impediret actionem ipſarum, eaſq; occultaret.

Altera ſolutio ad ſecundum. Poteris etiam dicere forſan melius ad ſecundum, quòd ſiue obiectum ſit in tenebris, ſiue oculus, & aliud eſt, in lumine ſemper illuſtratur medium, quamuis nõ perfectè. Eſt enim lumen multum multiplicabile per reflexionẽ. Cum ergo obiectum eſt in magno lumine uidetur: quia medium totum eſt illuminatum, at cum eſt in obſcuro, & in minori lumine, nõ uidetur; non quia mediũ nõ ſit illuminatũ, ſed quia alia obiecta ſunt magis illuminata, & maius viſibile occultat minus.

Ad 3. Ad tertium ſolutio facilis eſt. Lumen enim aliquando recipitur in corpore, & ob uarias reflexiones, diuerſos colores apparere facit: ſed hoc non tollit colores alios habere eſſe ſine lumine.

Ad 4. Ad quartum reſpondet Auer. quòd color non eſt lux formaliter, cum enim lux operatur in corpore, deſtruitur, & fit alia qualitas ſpecie diſtincta, quæ dicitur color, idem dicit Aegid.

Ad 5. Ad quintum dico, quòd color dicitur per ſe uiſibilis: quia eſt eius naturæ, ut agit in ſenſum uiſus; at quia non agit, niſi per medium diſpoſitum, indiget lumine, non vt inſtrumento, ſed ut diſpoſitione in medio, & hoc etiam eſt in alijs agentibus naturalibus, non tamen ob id dicitur non eſſe uiſibilis per ſe. Aduertendum eſt autem, ꝙ illa propoſitio eſt ꝑ ſe mathematica, ſicut homo eſt ſenſibilis.

An lumen ſit corpus. Quæſt. XVIII.

MVltæ difficultates circa luminis naturam, & proprietates ſunt: ut enim ipſum eſſe notiſſimum eſt, ita quid ipſum, & quale ſit, difficillime intelligitur.

Aliqua igiť in præſenti diſputabimus. Incipiamus ergo a propoſita quæſtione. Videtur enim lumen corpus quoddã eſſe. Primò authoritate Ariſt. Probl ſect. 12. q. 33. Dubitat, quare ſtrepitus, & uoces melius audiantur in nocte, quam in die. Reſpondet, quia in die uoces impediuntur, quo minus ad auditum ueniant, ab aere, qui denſior eſt ob radios ſolares, & lumen, quæ corpora ſunt. *1. Arg. ad partẽ affirmatiuam.*

Præterea ſecundò Omne quod per ſe mouetur, eſt corpus: lumen per ſe mouetur, ergo lumen eſt corpus. Conſequẽtia eſt certa cum maiori. Probatur minor: quia quieſcente aere, lumen, mouetur, ut apparet ex decremento, uel augmẽto umbrarũ, ergo mouetur per ſe, & non ad motum aeris, in quo eſt. *2. Arg.*

Pręterea tertio. Lumen habet figuram per ſe, ergo eſt corpus. Probatur antecedens ex propoſitione perſpectiua Incidẽtiæ radioſæ ꝑ angularia foramina ad mediocrem diſtantiam, rotundæ apparent. V.g. ſi radius ſolaris tranſeat per foramẽ angulare, facit in corpore obiecto figurã rotundam; ſimiliter per folia arborum radii tranſeuntes faciunt in terra rotũdas figuras Cum ergo non ſint tales figurę ĩ ſubiecto, nec in loco, quo tranſeunt radij, ergo lumen figuram habet per ſe. *3. Arg.*

Præterea quarto. Quia habet trinã dimenſionem lumen, ut notum eſt, cum ſit undequaq; ergo diffuſum eſt corpus. *4. Arg.*

Præterea quinto. Quia lumen progreditur a corpore luminoſo: at corporum *5. Arg.*

eſt

eſt progredi, nõ accidentium, nam migrarent tunc de ſubiecto in ſubiectum: ergo corpus eſt.

6. Argu. Præterea ſextò Nam lumen dicitur refrãgi, & reflecti: quę propria ſunt corporũ

7. Argu. Præterea ſeptimo. Nam ſi lumen eſſet accidens, lumen cum lumine ſe miſceret in eodẽ medio: at non miſcentur. Et probatur primò de lumine Solis, & lucernæ. Cum enim ſimul ſunt, apparet diſtinctio inter illa: lumen enim lucernæ apparet album: non ergo ſunt miſta. De luminibus etiam duarum lucernarum patet non miſceri: quia fiunt duæ vmbræ ex vno corpore opaco. At ſi vnum fieret lumen, tunc vna fieret vmbra.

8. Argu. Præterea octauo. Si lumen eſſet accidens, eſſet in ſubiecto; ſed id non poteſt eſſe: ſequeretur enim, quòd accidens, migraret de ſubiecto in ſubiectum. Patet. Si enim eſt in aere, contingit aerem variari lumine & radio manente immoto: ergo mutaret ſubiectũ: corpus igitur eſt. Hæc ſunt argumenta ad partẽ affirmatiuam.

Variæ diuerſorum opiniones. Auicen. lib 6. p. 3. cap. 20. multas citat ſententias circa hoc. Aliqui enim corpus eſſe dicebant, alij ſubſtantiã ſpiritualem, alii formam ſubſtantialem, alii nihil horum, ſed ſolum apparentiam quandam ſolis in medio, ſicut apparet res in ſpeculo, non tamen eſt aliquod ens in ipſo medio.

1. Concl. harum non eſſe corpus. Vt autem veritas huius rei conſtet, ſit prima concluſio. Lumen non eſt corpus.

1. ratio. ex Ariſt. Probatur primò argumẽto Ariſt. Si lumẽ eſſet corpus, vtiq; penetraretur cũ corpore: at hoc eſt impoſſibile. Sequela autem patet: quia recipitur in corpore diaphano, quod eſt in potentia, & obſcuratũ: recipitur autem in qualibet parte, cum totus aer illuminetur.

2. ratio. Probatur ſecũdò. Si corpus eſſet, vtiq; ſine motu perceptibili non poſſet per tãtam diffundi diſtantiã: at nullus apparet ipſius motus: ergo non eſt corpus.

3. ratio. Probatur tertiò argumẽto Philoponi: Quia omnis motus naturalis inanimatorum, aut ſurſum, aut deorſum, aut circulariter fit: at nullus eſt luminis, quia vndique ſe ad omnem dimenſionem diffundit: ergo &c.

4. ratio. Præterea quartò. Si corpus eſt, vel eſt corruptibile, vel incorruptibile: ſed neutrũ eſſe poteſt: nõ ergo eſt corpus. Minor probatur. Primò: nõ eſt corruptibile: quia tunc ex eius corruptione aliquid generaretur, cum materia non poſſit corrumpi. At nihil videtur generari ex luminis corruptione, & tamen appareret, cum ſit tã immenſum corpus. Probatur, quòd nec incorruptibile ſit ita, ut ſit cum luminoſo ſemper. Nam de lumine lucernę notũm eſt id dici non poſſe, quod perit extincta lucerna.

2. concl. Lumen nõ eſſe ſubſtantiam immaterialẽ vel ſpiritualẽ. Secunda concluſio. Lumen non eſt ſubſtantia immaterialis, & ſpiritualis. Probatur primò. Omne ſpirituale, oculo corporeo eſt inuiſibile, at lumen per ſe videtur.

2. ratio. Præterea ſecũdò Spirituale eſt incorruptibile, at lumen corrumpitur.

3. ratio. Præterea tertiò. Corporeum non põt agere in incorporeũ, quia corpus ſemper agit in materiam, & ſic omnis effectus eſt in materia, at luminoſum eſt corpus, non ergo faciet ſubſtantiã immaterialem, niſi creet illam, quod impoſſibile eſt.

3. concl. Lumen e qualitas realis exiſtens in medio. Tertia concluſio. Lumen eſt qualitas realis exiſtens in medio. Hæc concluſio duo cõtinet. Alterum eſt, quod lumen ſit qualitas. Alterum, quòd ſit realis.

Prima pars probatur. Prima pars ſcilicet, quod ſit qualitas Primum probatur. Si enim non eſt ſubſtantia, erit accidẽs, ſi accidens, cũ ſit actiuũ (calefacit enim, & ſubſtãtiã producit) erit qualitas. Nullũ.n. accidens actiuum eſt, vt patet, niſi qualitas. Et in hoc cõiungitur quarta ſententia, quæ putabat lumẽ tantum eſſe apparentiam, hoc autem eſſe non poteſt, cum lumen faciat in hæc inferiora effectus reales, ergo lumen aliquod eſt in medio.

2. Pars An lumen ſit qualitas realis. Altera pars concluſionis eſt, quòd lumen ſit qualitas realis. Senſus eſt, id eſt, nõ eſt ſpecies lucis, per quã lux videtur. Aliqui enim putant lumen ſe habere ad lucem, ſicut ſpecies coloris, qua color videtur, & vocant hoc lumen habere eſſe intentionale.

1. Opin. Scoti &c. quòd ſint ſpecies intẽtionales lucis. Huius ſententiæ fuit Sco. 2. Sent. d. 13. q. vnica. Aegid. etiã, & Caiet. Thie. in præſenti.

1. ratio huius opinionis, quod ſit ſpecies lucis. Probant; quia aliter non poſſet recipi in oculo, ſicut color non poteſt recipi in oculo, niſi coloris ſpecies.

Præterea, quia aliter non diffunderet in inſtanti per medium.

2. Opin. D. Tho. Oppoſitũ tenemus cum S Tho. in præſenti, & 1 par, quæſt. 67. ar. 3. & Alber. & Tolet. de Anima.

M Phi

ma tenēda, ꝙ lumen ſit realis a qualitas

Philepo. & alijs, quòd lumen habet eſſe reale, id eſt non eſt ſpecies, per quam videtur color.

1. ratio.

Et probatur primò: quia ſpecies, obiecti non eſt ſenſibilis: non enim ſpecies coloris videtur, nec odoris guſtatur, ſed eſt id, quo obiectum ſentitur: at lumen per ſe videtur: ergo non eſt ſpecies lucis habens eſſe intentionale.

2. ratio.

Præterea ſecūdò Species intētionales non alterant realiter ſubiectum alteratione corruptiua, ſed ſolum ſenſitiua: at lumen alterat: calefacit enim & producit ſubſtantiam: non ergo eſt dicendum eſſe lucis ſpeciem intentionalem.

3. ratio.

Præterea: Species non denominant medium: non enim ſpecies coloris denominant aerem: at lumen denominat: dicitur .n. aer illuminatus. Hæc ſunt argumēta S. Tho. q̄ fruſtra conatur ſoluere Aegid.

4. ratio.

Et eſt aliud argumētū. Si lumen eſſet ſpecies, non indigeret ſpecie alia, vt videretur: at lumen indiget ſpecie alia: non enim lumen, quod eſt in medio ſolari, videtur ab oculo in tenebris, niſi per ſpeciem à lumine diſtinctam.

Habes ergo, quòd lumē eſt aliqua qualitas realis producta a luce, quæ eſt in corpore luminoſo. & quòd lux non videtur per lumen, vt per ſpeciem: ſed lux habet aliam ſpeciem diſtinctam, per quam videtur: ſimiliter & lumen aliam diſtinctam.

Confirmatur ratio.

Et hoc maximè confirmatur. Si in memoriam reuoces, quòd ſpecies non ſunt formarum, ſed ipſorum compoſitorum: ſpecies enim non eſt coloris, ſed colorati. Ita ſi lumē eſſet ſpecies lucis, eſſet ipſius lucidi, & luminoſi, quod eſt falſum Nam tunc per lumen refractum, & reflexum a quocunq; loco viderem Solem, ſicut in ſpeculo; quod tamen eſt falſum. eſtq; hoc notatu dignum.

Ad primū argumentum primæ opinionis.

Nec argumenta duo in oppoſitū quicquam valent. Ad primum dico, quòd lumen recipitur in oculo, non quia oculus, ſed quia diaphanum, & ita receptum lumen in ipſo ſenſorio non videtur; quod ſi oculis clauſis, lumen, & fulgur apparet, illud non eſt in potentia vel ſenſorio, ſed in palpebra vel in cornea tunica, vel albugineo humore.

Ad 2.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd diffunditur in inſtanti non eadē cauſa, ſed quia contrario caret, vt poſt dicemus.

Dubium ſecūdum, an lux & lumen ſpecie differant.

Alterum dubiū eſſe poteſt hic, An lux, & lumen ſpecie differant. Illi, qui dicunt lumen eſſe lucis ſpeciem, conſequēter dicunt differre ſpecie, ſicut color & ipſius ſpecies differunt ſpecie.

1. Opin. differūt, vt ſpecies a reali qualitate.

Aliqui Perſpectiui dicunt quidem lumen eſſe qualitatē realem, lucis effectū, differre tamen a luce ipſa ſpecie, vt ſint duæ qualitates ſpecie differentes, & lux eſt cauſa luminis.

2. Opin etiā differūt ſed vt duæ reales qualitates.

Id autem probat; Quia lumen eſt in diaphano; at lux eſt in opaco corpore, quale eſt luminoſum.

1. ratio.

Præterea, Lux eſt permanens in ſubiecto; at lumen nō, niſi præſente luminoſo.

quare diſtinguūtur realiter.

Præterea luce corpus videtur in ſupficie; at lumen in profundo etiā recipitur.

2. ratio. 3. ratio. 3. Opin. non differre ſpecie. Primò ſimili declaratur, & probatur.

Reſpōdet tamen cum S Tho. Alber. & communi ſententia Perſpectiuorum; quòd lux & lumen non differunt ſpecie, ſed ſubiecto; lux enim & lumen, vt dicit S. Tho. ſe habent ſicut calor in igne, & calor productus in medio. In igne enim eſt vt in cauſa, & permanenter, quia eſt proprius igni; in medio, vt in effectu, & non permanenter. Ita lumen in proprio ſubiecto lux eſt, quā Perſpectiui primariā vocant; in medio autem lumen dicitur, & vocāt Perſpectiui lucem ſecundariam.

2. ratio.

Præterea. Lumen in proprio ſubiecto aliquando opacitatem aliquam habet, & tunc producit extra ſe lumen, vt eſt in Sole, aliquibus mixtis; aliquando non habet & non producitur lumen, nec videtur; vt lux ignis, quæ cum non ſplendeat, lumen dici ſolet; vt lux non ſit aliud, quàm lumē quoddam opacatum, non ita, vt in colorē degeneret.

Confirmatur ratio.

Hoc mihi etiam perſuadeo. Nam ſtellæ, & Planetæ lucem habent, & tamen cōſtat eſſe illam lucem maiori ex parte lumen Solis; non ergo lux, & lumen differunt ſpecie.

Ad primū ratione contrariorum.

Ad primum in oppoſitum dico, quod lucentia diaphaneitatē habent, quamuis non tantam, quantam illuminata.

Ad 2.

Ad ſecundūm reſpondeo, quòd illud non colligit ſpecificam diſtinctionē, ſicut in calore ignis, & eo, qui ab igne producitur, quorum alter eſt manens, alter non, nec ideo tamen ſpecie differunt.

Ad 3.

Ad tertium reſpondeo, quòd lucentia

etiam

etiam in profundo apparent, licet non ſecundum omnes partes. Dico etiam ſecundò, ꝙ id non eſt neceſſarium, nam etiam lumen recipitur in ſuperficie corporum opacorum, nec ob id in profundo apparent; ſunt ergo eiuſdem ſpeciei.

Nota ex Alberto diſtinctionem inter lucem, lumen, radium, ſplẽdorem.

Vbi nota ex Alberto diſtinctionem inter iſta quatuor, Lucẽ, Lumen, Radium, Splendorem, ſunt enim idem ſpecie, Lux vt eſt in cauſa, Lumẽ ut in medio, Radius ut a lucido corpore ſecundũ rectũ procedit Splendor eſt lumen, quod ab aliquo corpore reflectitur, in quod corpus lumẽ a lucido rectè protenditur. Ex his manet principalis quæſtio determinata.

Ad argumenta initio q̃onis poſita.

Ad 1. ex Ariſt.

Supereſt, ut argumẽta ſoluamus: Ad illud Ariſto. dico, quòd id dixit ex mente Democriti. Solet enim aliquando in illis quæſtionibus adhibere reſponſiones, ſuppoſita uulgari doctrina: quanquã eo loco ſtatim ueram aliam ſubiunxit reſponſionem: quia in die Intellectus eſt multum diſtractus actionib. proprijs, & aliorũ ſenſuum; nec uacat tantum auditui; at in nocte alijs quieſcentibus, magis auditui uacat. Prima etiam ſolutio ex parte aeris vera eſt: nam ſonus multiplicatur cum aeris circulationibus & motu, quæ ſeſe impediunt inuicem, & conſequenti ſonum, quem deferebant.

Ad 2.

Ad ſecũdum neganda eſt minor. Non enim lumẽ mouetur per ſe: moueri enim accidit, cum aliquid unum modo in uno ſitu, modo in alio eſt: at non ſic lumen, non enim pars luminis, quę erat in hac parte aeris, poſtea eſt in altera: ſed moueri uidetur, quia paulatim corrumpitur, ut cum calor qui erat extenſus per aliquod lignum, paulatim corrumpitur ſecũdum partes ligni, dicitur moueri. Et lignum etiam accenſum, ſi paulatim, & ſecũdum partes extinguatur, ſi paulatim, & colorẽ, & ignis forma moueri, quæ nõ mouetur.

Similiter etiam eſt cum paulatim producitur, uidetur enim moueri. Sic ergo lumẽ, cũ paulatim accedere vel recedere uidetur, accedẽte, uel recedente luminoſo uidetur moueri, ſed non mouetur, ſed fit productio, uel deſtructio partiũ variarũ luminis: eſt enim facillimæ corruptionis, & generationis lumen: cum pendeat ex præſentia luminoſi.

Obiect.

Dices, quomodo, ſi hoc ita eſt, lumen dicitur in inſtanti, produci, cum paulatim producatur, & corrumpatur?

Solutio.

Nota lumẽ tribus modis per accidens ſucceſsiuè produci.

Reſpondeo quòd lumen aliquo modo ſucceſſiuè producitur aliquo modo in inſtanti. Primò ſucceſſiuè poteſt produci, quantum ad intentionem per accidẽs, ut ſi opponatur. Soli aliqua nubes denſa, emittet lumen remiſſum uerſus nos, ſi autem paulatim, & ſucceſſiue rarefiat, ſucceſſiue etiã intendetur lumen: Secundo ſucceſſiue etiam producitur lumẽ quantum ad extenſionem præ accidens, ut ſi ſit aliquod opacum obiectum luminoſo impediẽs quominus luminoſum per illud ſpatium diffundat lumen; tunc ſi ſucceſſiuè retrahatur opacum, ſucceſſiuè lumen ſe diffundit, ſed per accidẽs. Tertiò etiam ratione luminoſi, quod ſucceſſiuè applicatur ad partes ſpatij, producitur lumẽ ſucceſſiuè. De his modis non loquitur Ariſt.

Q̃uo in inſtãti producatur lumen, & lux.

At per ſe lumen in inſtanti diffunditur; hoc eſt, luminoſum, remoto alio impedimento cõſtitutum in aliquo ſitu, diffundit lumen in inſtanti per illud medium, quod poteſt illuminate, & non ſucceſſiuè. Ratio autem eſt; quia illud medium, quod poteſt, eſt in ultima diſpoſitione ad recipiendum lumen; quia lumẽ non habet contrarium, quod expellat.

Nota.

Hic tamẽ nota, quòd quamuis Sol, uel luminoſum diffundat ſuum lumen ſimul per totum medium, dicitur tamẽ per partes propinquas illuminare remotas; quod non debes intellgere ſic, quòd illuminet prius aliquas partes, & hæ alia actione illuminent alias; hoc enim totum non eſſet in inſtanti; ſed quia nõ illnminaret remotas niſi illuminaret propinquas, ob id dicitur per has illuminare illas, oẽs tamen a Sole unica actione illuminantur, ſicut quis producit ſubiectum, producit ſimul paſſiones unica actione, tamen per ſubiectũ producit paſſiones, id eſt, quia ſubiectum producit, paſſiones producit. Similiter qui mouet vnum extremum ligni, mouet totum lignum ſimul, quãuis longum, dicitur tamen per quaſdam partes mouere alia. Ita de lumine. Per hæc patet ſolutio argumenti ſecundi.

Ad 3.

Ad tertiũ reſpondeo, quod illa propoſitio eſt ualde difficilis apud Perſpectiuos, nec putatur demonſtrata, lege Vitello lib. 2. prop: 39.

Dico ergo cum aliquibus eorum, quod rotunditas iſta luminis prouenit a Solis rotunditate: ſi.n.opacũ ſit prope foramẽ, tunc ſit lumen ad foraminis figuram: quia omnis Solis partes non poſſunt agere in illud: at cum eſt ad mediocrem diſtantiam, ſed ſecundum omnes partes opponitur opaco, facitque lumen rotundum. Probant autem: quia cum aliqua Solis pars eſt eclipſata, non facit rotundas figuras, ſed nauiculares.

Dubium. Solutio. Sed dubium eſt: nã ſimiles figuræ fiunt ex reuerberatione ſpeculi in pariete. Forſitan id etiam prouenit ex radiis incidentibus toto Sole ſupra ſpeculum

Quicquid ſit, a cauſa externa rotundũ ſit lumen, non autem per ſe: atque ideo corpus non eſt.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd, ratione ſubiecti habet trinam dimenſionem, ſicut calor, albedo, & aliud accidens.

Ad 5. Ad quintum reſpondeo, quòd dicitur procedere, non quia moueatur, ſed quia producitur a Sole, ſicut calor dicitur procedere ab igne.

Ad 6. Nota. Ad ſextum reſpondeo, quòd ſunt illa uocabula ſecundum ſimilitudinem dicta. Vbi nota, quod radius dicitur reflecti, quando lumen productum ſupra aliquod corpus ſecundum aliquam lineam producit lumen verſus eandem lineam, ſeu verſus eundem locum, quamuis non per eandem lineam, ſed non eſt idem lumen cadens, & reflexum.

Diſſoluitur problema. Sit exemplũ, quo ſoluitur problema quoddam, quare cum mane lumen Solis cito, & ante debitum tempus apparet, ſignum eſt pluuiæ. Reſpondeò, quod illud lumen non prouenit a Sole directè, ſed antequam aſcendat orizontem, illuminat nubem opacam, quæ lumen ad nos reflectit, ſicut a ſpeculo reflectitur lumen in parietem ad umbram poſitum. Tale igitur intempeſtiuum lumen indicat pluuias, quia indicat eſſe nubes, quæ Solis calore aduentante reſoluentur.

Nota quod ſit refrangi lumen, explicatur ſimili de ſpecierum refractione et aliud ſoluitur probl. Lumen autem refrangi ſolet, ſeu dicitur, cum multiplicatur, & tendit per aliã uiam, per quam nõ tenderet, niſi aliquid occurreret. V g ſit in ſcutella nummus argenteus, ponatur aliquis ad diſtantiam, in qua non uideat nũmum illum: ſi ſcutella impleatur aqua, tunc apparebit nũmus in aquæ ſuperficie. Cuius cauſa eſt, quia ratione aquæ ſpecies, quę ſunt ſicut lumen, cum perueniunt ad ſuperficiem, alia uia tendunt in oculũ, diuertũt enim a perpendiculari, ut dicunt Perſpectiui. Iſta tamen in pręſenti exacte diſcuti, aut explicari non ualent, nec expedit: ſunt enim pure perſpectiua ſat ſit terminos intelligere, & rẽ aliqua ex pte cognoſcere.

Ad 7. 1. Opi. quòd differãt ſpecie lumen ſuperius, et iſtorum inferiorum. Circa ſeptimum argumẽtum dubium eſt, an diuerſa lumina diſtinguantur ſpecie Opinio autem plurium eſt, quòd lumẽ inferius, & ſuperius ſpecie diſtinguantur: ut lumen Solis, & lumẽ ignis & lucernę, & hoc tenet Alb in ſumma, quia lumen Solis non eſt miſcibile, lumen autẽ inferius miſcibile eſt. Et hoc mihi uidetur probabilius, quamuis alibi diſputandum eſt.

Solu. iuxta hanc opin. Et ſecundum hoc, facile eſt reſpondere ad argumentum, quod illa duo lumina non miſcentur, quamuis qualitates ſint, quia diuerſæ ſunt ſpeciei.

De luminibus iſtorũ inferiorum an miſceantur ĩter ſe. Vera ſolutio ẽt ſi non differãt ſpecie, nec miſceantur. Dubiũ an miſceantur lumina. Lumina autem inferiora ſunt eiuſdem ſpeciei inter ſe, ut lumina duarum lucernarum Et de his eſt dubium, an miſceantur in ſubiecto uno, hoc eſt dicere, an ſicut, cum applicatur ignis alicui tempera te calido, ipſum calefacit intendendo calorem illum, ita, ut unus ſit calor, & non duo, ſicut albedo, & dulcedo, ita ſit in luminibus.

1. Opin. philoſophorũ proſpectiuorum nõ miſceri lumina. Dico igitur primò ad argumentum, quod quamuis dicamus eſſe eiuſdem ſpeciei, & non miſceri, non ob id ſequitur eſſe corpora. Nam accidentia, quæ a cauſa efficienti dependent, licet ſolo numero differant, nihil prohibet eſſe ſimul impermiſta. ſicut de ſpeciebus ipſis intentionalibus verũ eſt, eiuſdem enim ſpeciei multę ſimul ſunt in oculo, & in medio, & in ſenſu interiori: non igitur argumentum quicquam probat.

1. ratio. eorum.

2. ratio. Altera opinio miſceri lumina. At circa rẽ ipſam, an miſceãtur, nec ne communis eſt ſententia Perſpectiuorum, quòd non miſceantur, quam multi communiter ſequuntur, moti illo argumento de duabus umbris, & etiam alio argumento: quia duæ lucernę æque intenſæ nõ intendunt lumen in medio, fere quod hoc tanquam demonſtratum accipiunt.

Mihi uero probabile uidetur ſic eſſe, & congruę ſuſtineri poſſe; tamen argumenta,

tã nihil concludunt, imò oppoſitum probant: propterea probabilius puto, ipſa miſceri.

Solutio argumentorũ primæ opinionis.

Pro ſolutione igitur argumentorum illorum, oportet explicare cauſam, quare duæ vmbræ fiant, vno opaco poſito ante duas lucernas.

Cur vno poſito opaco ex duabus lucernis duæ appareant vmbræ.

1. Fund.

Aduerte igitur primò, quòd luminoſum non illuminat medium lumine primò, niſi quod ei rectè opponitur: vnde quando opacum objicitur luminoſo, totum illud medium manet abſque lumine, quod linea recta non poteſt attingere, illudq; eſt vmbra. Vnde ſemper fit vmbra in illo ſpacio, quod eſt rectum, inter quod, & luminoſum, mediat opacum: tunc enim opacum impedit, quo minus luminoſum poſſit illuminare. Vnde etiã fit, vt variato luminoſo per ſe, vel opaco per ſe, mutetur vmbra, quia mutatur oppoſitio recta.

2. Fund.

Aduerte iterum, quod vmbra nõ aliud eſt, quàm carentia luminis in ſpatio cõtiguo habenti lumen. Cum enim in aliquo ſpatio lumen eſt, in alio autem illi coniũcto non, tunc in hoc vmbra apparet.

Nota.

Nota etiam, quòd non ſolum vmbra eſt priuatio luminis, ſed priuatio maioris luminis. Vnde minus luminoſum in præſentia maioris luminis, vmbra eſt, quod experientia comperitur. Sit aliqua lucerna remiſſa noctu illuminans aliqua duo ſpatia. ponatur alia lucerna intenſior, illuminans partem vnam ſpatij, tunc illa altera pars apparebit vmbra in præſentia alterius magis illuminatæ.

3. Fund.

Aduerte tertiò, quòd duo luminoſa plus illuminant aliquod ſpatium, quàm vnum, ſi æqualia ſint: nam quibuſdam partibus melius applicatur vnum, quàm alterum, & partes propinquiores magis illuminantur.

Redditur cauſa cur duæ appareant vmbræ.

Ex his ſequitur cauſa, quare duæ appareãt vmbræ duobus luminoſis poſitis in ſitibus oppoſitis ad opacum vnũ. Per primum enim fundamentum, lumen vnius luminoſi non peruenit ad ſpatium rectũ ſiti poſt opacum, ad reliquum autẽ peruenit: & lumen alterius non peruenit ad aliud ſpatium ſibi oppoſitum, ad reliquũ peruenit. Relinquuntur ergo duo ſpatia, quæ non illuminantur niſi ab vno luminoſo ſingula, illaq; ſunt vmbræ: quia ſunt minus illuminata, quam reliquæ partes ſpatij, quæ ſunt magis illuminatæ: quia à pluribus luminoſis lumen participant, & iſta eſt cauſa, unde potius colligitur illa lumina miſceri: non enim in partibus, in quibus vtraque ſunt, eſſet lumen intenſius niſi ſe miſcerent.

Ex his colligitur miſceri lumina.

Secundum autem argumentum eorũ nihil valet: Non enim eſt bona cõſequentia: quamuis enim non intẽderent ſe mutuo, non ideo ſequitur, quòd nõ ſe miſcerent: nam id fieret, quia debilius non agit in fortius, vel in æquale: vt calidum vt quatuor, non calefacit magis calidum aliud vt quatuor.

Ad 2. argumentum primæ opinionis. 1. ſolutio.

Dico etiam, quòd lumina æqualia ſe mutuo intendunt: aliter enim non fierẽt duæ vmbræ ex duobus luminoſis: idcirco enim fiunt, vt diximus, quod partes quædam magis illuminatæ ſunt à duobus luminoſis: nec eſt ſimile de calore & de lumine.

2. ſolutio.

His non obſtantibus, vt probabile valde defendi poteſt, lumina omnia eſſe eiuſdem ſpeciei, & lumina nõ miſceri, quamuis mihi probabilius eſt, eſſe eiuſdem ſpeciei, & miſceri in medio, vt dixi.

Ad 3.

1. Opinio lumen eſſe accidens, et non in ſubiecto.

Ad vltimum argumentum variè reſpõdetur. Aliqui putant, lumen non eſſe in ſubiecto, eſſe tamen accidens, quia dependet in conſeruari à cauſa efficienti.

Reijcitur. 1. Opinio. 1. 2.

Hæc ſententia eſt improbabilis valde: quia in hoc conſiſtit natura & eſſentia accidentis, quod apta ad inhærendum ſit, quo ablato, ſubſtantia erit.

Et nihil facit illa dependentia a cauſa efficiente, multo enim magis omnia dependent à Deo in conſeruando, non tamẽ ſunt ſubſtantiæ ipſæ accidentia.

2. Opinio eſſe accidẽs quod migrat de ſubiecto in ſubiectum.

Alii dicunt, quod ſit accidens migrans de ſubiecto in ſubiectum.

Reijcitur. 2. Opinio. 1. 2.

Sed hoc licet ſit magis probabile, tamẽ non mihi placet. Nam dependentia accidentiũ a ſubiecto maior eſt, quã locati à loco, nec poteſt eſſe vnum in multis ſubiectis primis, ſicut locatum vnum in locis.

Et propterea tunc lumẽ Solis eſſet incorruptibile, quia ſimul recederet cũ Sole migrans per varia ſubiecta, quod tamẽ falſum eſt.

3. Opinio communis

Dico ergo cum communi ſententia, quòd ſicut in igne fit circa calorem, ita in

luminoſo circa lumen. Cum enim ignis calefacit aerem, ſi ventus flat, tunc nouo aere ſuccedente nouus inducitur calor, & corrumpitur alter, recedēte alio aere. Sic in lumine nouum & nouum producitur ſuccedente aere. & aliud corrumpitur.

Vnicum autem eſt diſcrimen, quòd calor tempore producitur & corrūpitur; at lumen in inſtanti; ob id radius fixus apparet. & per hoc patet huius quæſtionis reſolutio, in qua aliqua de luminis natura & eſſentia, quātū ſatis erat, diſputantur.

Quæſtio. An viſio fiat per extramiſſionem, an per intus ſuſceptionem, diſſeritur recitatis ſolum opinionibus

Hic ſe offerebat quæſtio, an viſio fiat per extramiſſionem, vel per intus ſuſceptionem, quæ fuit controuerſia inter Ariſtotelem, & Platonem: nos tamen eam differemus in caput ſecundū de ſenſ. vbi Ariſtoteles eam diſputat, ſolum ſententias explicabimus.

1. Opinio. Platonis

Plato credidit eſſe in oculo lumen innatum quoddam, quo emiſſo ab oculo in obiectum, ipſum percipimus: quod lumen coniungitur, & iuuatur à lumine externo.

2. Opinio Ariſtotelis.

Ariſtoteles non negat eſſe lumen in oculo aliquod, & aliquando in medium extramitti, vt apparet in oculo catti: tamen negat id eſſe neceſſarium ad viſionem, ſed ſemper lumen eſt ex parte medij, quod poteſt eſſe externum: at obiectum immutat potentiam, imprimendo ſpecies, quæ neceſſariæ ſunt: & ſic viſio fit per receptionem.

Caput Octauum.

Nunc autem primum de ſono. Tex. LXXVII.

De Auditu Quod iam ſit de auditu agendū tāquam de nobiliori ſē ſu, poſt viſū.

MEritò poſt viſum, de auditu tractat: eſt enim hic ſenſus immaterialior, & nobilior, vt eius cognitio manifeſtat: non enim fit interuenientibus qualitatibus primis, quæ naturaliſſimæ ſunt. Hoc autem in alijs fit. Non enim alij ſenſus percipiunt obiecta, niſi aliqua ſecundum has facta alteratione. Eſt etiam auditus immaterialior: quia plurium contrariorum ſimul eſt magis perceptiuus. Hoc enim ſenſu harmonias, quæ plurium concentus ſunt vocum, percipimus: anteponit ergo auditum tanquam dignorem.

Nota.

Non enim hic obſeruat naturæ ordinem. Sic enim præpoſterus debebat eſſe, vt à tactu inciperemus, id, quod Auicen. fecit, ſed ordinem perfectionis & dignitatis ſequitur.

De obiecto auditus primus agendū; ſcilicet ſono.

Incipit ergo ab ipſius obiecto: ſicut enim à colore in capite de viſu, ſic à ſono in præſenti exorditur.

Differentia coloris & ſoni prima. Secunda.

Eſt autem notāda differentia inter colorem & ſonum. Color enim eſt in re colorata, ſicut ipſius actus, & cum ipſa permanet ante, & poſt viſionem: At ſonus non eſt in corpore, quod ſonat, ſed extra ipſum: nec eſt ſemper cum ipſo, niſi cum auditur, vel audiri pōt, ſi auditus adſit.

Vnde dicitur res colorata vno modo tantum, ſcilicet, quæ colorem actu habet: at res ſonora dupliciter dicitur; vel potentia, quia ſonum efficere poteſt: vel actu, quia ſonum facit.

Duplex ſonus, ſeu ſonorum corpus, ſcilicet actu & potentia.

Ad hoc igitur oſtendendum Ariſt. diſtinguit ſonum, in ſonum actu, & ſonum potentia: quod idem eſt, ac ſi dicat, quædam eſſe ſonora, quia actu habent ſonū: quædam, quia habere poſſunt.

Quædā corpora ſonum facere, alia non ita.

Quòd autem quædam dicantur ſonora, quia ſonum actu poſſunt facere, probat ex diſtinctione vulgari corporum. Quædam enim nō poſſunt facere ſonum, vt ſpongia, & mollia: quædam poſſunt facere, vt læuia, & dura: nō eſt autem aliud eſſe ſonatiua potentia, quam poſſe facere ſonum actu in medio.

Fit autem ſecundum actum ſonus. Tex. LXXVIII.

Quid ſit ſonus actu, & quotuplex.

QVia ſonorum potentia ordinem habet ad ſonum actu, ſicut quod actu ſonat: aggreditur explicare quid ſonus actu ſit, & quotuplex.

Tria principia eſſe neceſſaria ad ſonū actu.

Conſtituit autem tria principia eſſe neceſſaria ad ſonum actu. Duo corpora ad ſe ordinem habentia, & medium: quod ratione manifeſtat. Sonus eſt ex aliqua percuſſione: ſed percuſſio non fit, niſi ſit quod verberet, & quod verberetur: ergo ad ſonum ſunt talia corpora neceſſaria.

Vlte-

Vlterius: percuſſio non fit, niſi localiter moto vno illorum corporum ad alterũ: ſed talis latio indiget medio: ergo ad ſonum tria corpora conueniunt.

Obiectio. Solutio. Quòd ſi obijcias, aliquando ſonum fieri aere percuſſo virga. Reſpondeo, quòd tunc aer habet rationem duorum corporum, & medii, & percuſſi ſecundum diuerſas ſui partes.

De illis prĩcipijs, ſeu cauſis ſoni particularis actu & potentia. Qualia debeant eſſe corpora, q̃ ſonum efficiant. Conſtitutis his ſoni cauſis, quę & quales ſint, particulariter explicat, & primũ docet, qualia debeãt eſſe corpora quæ ſe percutiunt: ponitque aliquas cõditiones.

Prima conditio. Prima eſt, ut ſint dura: ſic enim poterunt mutuo reſiſtere, & aerem interceptum ferire. Vnde mollia corpora non faciunt ſonum, ut ſi lana lanam percutiat.

Secunda. Secundò quòd ſint læuia, & ſuperficierum habentium partes planas, & non ſupereminentes: ſic enim aer interceptus, & percuſſus totus ſimul percutietur, ſonumque faciet.

Tertia. Tertiò, quòd ſint concaua: nam ratione cõcauitatis aer interceptus, & percuſſus, non poterit egredi, & ſic partes corporis multipliciter percutiet, fietque ſonus longus, ut accidit in tinnitu, qui ſupereſt poſt ſonum campanæ.

Nota. Notandum verò quòd iſta conditio, non eſt neceſſaria ad ſonum ſimpliciter, ſed ad perfectum ſonum.

Quarta. In textu ſequenti ponitur alia conditio quarta, & neceſſaria, ꝙ illa corpora percutiãt ſe velociter, quod ibi dicemus.

Amplius auditur in aere. Tex. LXXIX.

De medio, in quo fit ſonus. Quale ſit hoc mediũ. Nota. QVale ſit medium in ſono, explicat, dicens, ꝙ audimus in aere, & in aqua exiſtentes: non tamen putandum eſt aerem, vel aquam eſſe dominos, ideſt, primas cauſas ſoni: nõ enim ſunt, niſi corpora dura ſe mutuò percutiant ad aerem.

Vbi manifeſtat, quòd aer eſt medium corpus inter corpora percutientia ſe, ex quibus fit ſonus, licet talis ſonus effectus poſſit deferri ad auditum exiſtentem ſiue in aqua, ſiue in aere, quod poſtea examinabitur.

Quarta cõditio corporũ, qua ſonum edũt. Statim adiicit quartam prædictam cõditionem, quòd corpora velociter ſe percutiant ad hoc, quòd aer non egrediatur antequam percutiatur: huius enim percuſſio, ſonus eſt. Vnde ſi paulatim corpora congrediantur, aer dilabitur, nullusq; fit ſonus, quòd ſi cito ſe percutiunt, aer non poteſt ita citò labi, ob id reſiſtit, & propter reſiſtentiam percutitur.

Ponit exemplum eorũ, qui multos lapides ſimul coniunctos proiiciunt, ac virga velociſſimè mota percutiunt cumulũ, antequã diſſoluantur, velocitas enim præuenit ſeparationem lapidũ: ita debet eſſe cita motio corporum effectiuorum ſoni. *Exemplũ.*

Echo autem fit, quando ab aere. Tex. LXXX.

QVomodo ſonus directus, & ſimplex fiat, docuit: nunc quomodo etiã ſonus reflexus fiat, qui dicitur Echo, docet, dicitque talẽ ſonum fieri hoc modo. Sonus enim, qui in aere taliter moto conſiſtit, fertur per ſpatium aliquod: accidit ergo, ꝙ aliquod occurrat corpus prohibens ipſum dilatari ulterius, iterum ſonus regreditur per idem ſpatium, aere ipſo, in quo ſonus eſt, repulſo. Vocat vas locum continentem. *De ſono reflexo, qui Echo dicitur. Quõ fiat.*

Ponit exemplum de ſphæra, ideſt, circulis in aqua factis. Aliquãdo enim in lacum lapidem iniicimus, qui iniectus in aqua ſibi propinqua circulum facit, & hic vlterius alium ſe maiorem, & iſte alium, donec ceſſant tali motu ex ripæ uel lapidis vel alterius aquæ occurſu, alij regrediuntur circuli per idẽ ſpatium. Sic iudicãdũ eſt de aere moto, in quo ſonus eſt. *Nota. Exẽplo declaratur.*

Dicit aũt, ꝙ ſemper fit Echo, cũ ſonus definit, quamuis nõ ſemper percipiatur. Sicut poſito corpore ad radios Solis, reflectitur lumen ſemper ad umbram, quãuis non ſemper ſenſibiliter, ita ut in illa umbra faciat aliam umbram. *Semper fit Echo cũ ſonus reflectitur, licet non ſemper ſentiatur.*

Hoc enim modo ſpeculum, & aqua reflectit lumen in muro, ut vmbram aliam faciat, quia multum luminis reflectunt. *Simile de luminis reflexione.*

Alia tamen reflectunt quidem, ſed nõ diſtinguitur ab vmbra præcedenti. Quod autem corpora reflectant lumen, probat: quia aliter eſſent tenebræ purę, ubi ſolis radii directi non ſunt, quod falſum eſt.

Vacuum autem rectè dicitur. Tex. LXXXI.

Laudat antiquos ad cõfirmationem ſua opinionis q̃ aerem facerent authorem ſoni.

LAudat Antiquos ad confirmationẽ ſuæ opinionis, q̃ aerem ſoni authorem faciebant, nõ ita, vt eſſet prima cauſa, ſed vt medium quoddam, & id quod ex percuſſione corporum ſonum facit.

Antiqui autem dabant vacuo ſonum, per vacuum intelligentes aerem, quamuis re uera non ſit vacuum.

Quõ hic aer ſe habere debeat, ut fiat ſonus.

Explicat autem, quomodo ſe debeat habere aer iſte. Debet eſſe vnus, & continuus. i. nõ debet in multas particulas diſſecari: ſic enim non faciet ſonum, ſed aliqua ſimul tota pars percuſſa moueri: ſic enim ſonum cauſabit.

Vnde cum corpora non ſunt plana, nõ faciunt percuſſa ſonum, quia diuidunt & ſeparant aerem in multas particulas: at cum leuia ſunt habent ſuperficiem, ratione cuius aer ſimul percutitur, & talis tota pars ſimul percuſſa mouetur, ac ſonum facit, auditumq; immutat.

Sonatiuum igitur eſt, quod motiuum. Tex. LXXXII.

De ſonatiuo ſeu ſonoro corpore, quid ſit.

DE ſono, ipſiuſq; principiis egit: nunc de ſonatiuo agit, quod a ſono dicitur: ac primò quid ſonatiuũ ſit explicat, dicens, ſonatiuum eſſe, quod põt mouere aerem continuum vſque ad auditum.

Obiectio Ariſt.

Dices fortaſſis, quomodo aer hic exterior continuus eſt auditui? Reſpondet, auditum eſſe connaturalem aeri, id eſt, habere quendam aerem internum, & naturalem, cum quo iſte exterior continuus eſt. Habet enim, ut dicemus poſtea, auditus ante ſe fotamen quoddam in caluaria, quo detinetur aer quidam ſemper, nec ab eo recedit, q aer ex vna parte eſt contiguus cum tunica auditus, quæ dicitur miringa: ex altera parte continuus cum aere exteriore. Vnde moto exteriore, mouetur interior, & hic mouet potentiam, fitq; auditio.

Solutio.

No. aerem eẽ auditui animalis incluſum.

Ex quo fit, quòd non quacunque parte animal audit, nec aer tranſit faciendo auditionem, ſed ſolum illa parte, qua talis continetur aer animatũ audit: ſicut etiã animal non uidet parte quacunque, nec pupilla, ideſt, oculus, ſed qua parte hẽt, & continet humorem chriſtallinum. Eſt igitur ſonatiuum, quod aerem uſque ad auditum continuum mouere poteſt.

Per ſe igitur inſonus, eſt. Tex. LXXXIII.

Dubium.

QValiter ſe huic connaturalis aer habeat, explicat, reſpondens cuidam dubio. Poſſes enim dubitare, quomodo hic aer poſſit ſonum recipere, cum aer ſit facile diſſipabilis, & labilis, atque ob id non receptiuus ſoni.

Quõ hic auditus aer ſonum recipiat, & ſit connaturalis.

Reſpondet, id ita eſſe, at cum aer habet aliquod corpus prohibens ipſum diſſipari, & labi, tunc ſonum habet, atque ob id ſunt duo corpora, quæ intercipientia aerem, citoq; percuſſa faciunt ſonũ. Similiter aer iſte connaturalis, incluſus eſt, ac immobilis, ideſt, non diſsipabilis, nec locum, relinquens, ut exponit Themiſtius, ob idque ſonum recipit, imò ſonos oẽs, cum ſemper interceptus habeatur.

Solutio. Ariſt.

Quod ſit connaturalis aer, probatur. 1. ratio.

Probat autem, quòd iſte connaturali aer ſemper adſit illic, nec locum mutet: quia contingit exiſtentes in ipſis aquis audire, quia aqua non intrat locum, ubi aer eſt, imò nec ingreditur anfractus auriũ, quod ſi intraret ita, ut aer ille expelleretur, uel miringa lædetur, non audiremus, ſicut nec læſa pupilla videre contingit; & hoc etiam argumento oſtenditur, talem aerem connaturalem eſſe in auditu.

Sed & ſignum audiendi, aut non. Tex. LXXXIIII.

2. ratio.

ALtero ſigno oſtendit, aerẽ talẽ eſſe, quia ad dignoſcendum auditum uigere, vtimur hoc ſigno, cum ſonat auris, ſicut cornu, quod fit, ſi digito autem prẽmamus, uel aliquis vapor illum excitet aerem, tunc enim ãer motus ſonũ facit.

Nota I.

Quamuis talis motus non ſit aeri proprius, ſed ab extrinſeco; nullus enim ei motus,

motus;nec ſonus illic proprius eſt. Cum ergo aliquando audiamus ſine aere exteriori,putarunt ob id Antiqui in uacuo audiri poſſe, exiſtente aliquo ſonante; hoc enim aere connaturali ſentimus.

Vtrum autem ſonat id. Tex. LXXXV.

Dubium, a quo ſonꝰ procedat, an a corpore percutiẽte, an a percuſſo. Solutio Ariſto. ab utroque fieri. Not a.

QVid ſonantium ſit, explicuit, nunc dubium quoddam ſoluit. Eſt autem dubium. Cum duo ſint corpora, ex quibus ſonus uidetur procedere, id eſt quod percutit, & quod percutitur, dubium eſt, utrum dicatur ſonatiuum, & ſonare.

Reſpondet, quòd utrumque, licet non eodem modo. Et dat huius cauſam, & rationem. Si enim ſonus eſſet ille motus, quo ſe illa duo corpora percutiunt, tunc non ſonaret utrunq; quia unum percutit, alterum percutitur; at ſonare agere eſt.

Sed ſonus non eſt ille motus ſed alius ſcilicet motus reſilientia; quo aer moue tur ex corporum illorum percuſſione.

Cũ igitur ſonus ſit in motu, quod corpora reſilientia mouentur a leuibus corporibus inuicem motis, & reſpectu talis motus, utrumque corpus, quod percutit & quod percutitur, agat, utrumque dicetur ſonare.

Repetit qualia ſint corpora, quæ ſe debeant percutere.

Statim ſubdit, qualia ſint corpora, quæ ſe percutere debent, quod iam ſuperius diximus, Et attende, quòd non repetit inutiliter: nam ſuperius poſuit illas conditiones in illis corporibus, ut ſonorum cauſa ſunt, hic autem, ut ſonatiua denominentur.

Differentiæ autem ſonantium. Tex. LXXXVI.

Duplex, corpus ſonatiuũ acutum et graue ſicut et ſonus ipſe. Exemplũ in colorib.

DEfinierat, quid ſonatiuum ſit: nunc ipſius differentias & ſpecies tradere vult. Eſt enim unum ſonatiuum acutum; alterum graue Differentias autem has notificari dicit per ipſos ſonos actu, niſi enim actu ſonent, non dignoſcuntur.

Ponitq; exemplũ Sicut colores abſque lumine non cognoſcuntur. Et attende; quòd comparatio non in omnibus tenet, ſed in hoc, quod ſicut uiſus non percipit colores ſine lumine, ita auditus non percipit ſonabilia ſine ſono actu.

Nota.

Cætera autem diſſimilia ſunt, Lumen enim non eſt, niſi ex parte medij: at ſonus, eſt ex parte obiecti: ſentimus enim, & audimus corpora ſonantia, & ipſorum differentias.

Hæc autem dicuntur ſecundum translationem.

Quid ſonans acutum & graue.

EXplicat, quid ſit ſonans acutum, q̃d graue, dicens, quòd ſumuntur iſtę differentiæ per anologiam ad acutum, & obtuſum in tactu. Eſt ergo ſonans acutũ, quod in pauco tempore multum mouet auditum, unde uelox dicitur. Graue autem, quod multo tempore paucum mouet ob id tardum dicitur, non ꝙ tardum & uelox ſint ipſum acutum, & graue, ſed ſunt cauſa, quòd acutum, & graue ſic moueant auditum.

No. ex D. Tho.

S Thom. notat hic, quòd ſicut motus non eſt ſonus, ſed ſoni cauſa: ſic nec uelox, & tardum, qui in motu ſunt acutum, & graue, ſed acuti, & grauis cauſæ ſunt.

No cauſã, cur ſonus ſit acutus, uel graue.

Aduerte tamen, ꝙ cauſa quare ſonus acutus ſit, aut grauis, eſt copia, aut paucitas aeris. Vnde ſect. 19. Problem q 37. petens cauſam harum differentiarum dixit, ſonum acutum fieri ex aeris percuſſi inopia, grauam autem ex copia. Ac eadẽ ſect q. 11. dixit uocum extremitates eſſe acutas, quia paucitas eſt aeris in fine percuſſionis.

Experiẽtia oſtẽditur.

Et hoc comperimus in chordis ſeu fidibus, quę dum intenſiores ſunt, acutiorem faciunt ſoniũ, quia parũ aeris percutiunt, fides aũt, ſiue chordæ faciunt ſonũ, ſicut virga aerem percutiens, mota enim ad vnum latus ſecum fert aerem qui ex citiſſimo regreſſu chorde percutitur: cum non poſſit tam citò labi Hæc ergo eſt cauſa acuti, uel grauis ſoni.

Cur acutũ uelocꝰ moueat ſenſũ q̃ graue.

Et ex hoc ſequitur effectus, quod uelocius acutum moueat ſenſum, quam graue: non enim paucat materia tam tarde mouetur, quam multa.

Vnde

An velocitas, & tarditas ſint cauſa acuti, et grauis ſoni, an vero effectus. Vnde uelocitas, & tarditas (quantum puto) non ſunt cauſæ acuti, & grauis, ſed ipſorum effectus, Ariſtoteles autem hoc ſolum dicit, quòd velocitas, & tarditas ſunt cauſæ, quare acutum, & graue, multum in pauco, uel paucum in multo tempore moueant ſenſum. Hæc enim definitiones ſunt, per effectus acuti & grauis. Et hoc nota: nam in motu præcedente ſonum nihil facit, quod uelociter magis uel minus percutiantur corpora, ad acutum uel graue.

Et uidentur ſimilitudinem habere cum eo.

Explicatur analogia acuti, & grauis in tactu. NVnc analogiam explicat cum acuto, & obtuſo in tactu. Acutum enim in tactu, ſcilicet gladius acutus in pauco tempore multum ſcindit: quia uelocius fertur; nec dat locum ſubterfugiendi, nec reſiſtendi corpori ſciſſo. Obtuſus uerò paucum in multo tempore: ob tarditatẽ enim ſubterfugit corpus ſciſſum & multũ corporis ſimul reſiſtit. Sic de acuto, & graui ſono.

Nota. Vbi nota ſententiam, quam dicebam. Acutum enim eſt cauſa uelocitatis: & velocitas cauſa multæ ſciſſionis. Ita in ſono acutus eſt cauſa uelocitatis, & hęc eſt cauſa multæ motionis in ſenſu. Idem de graui eſt dicendum, quòd eſt cauſa uelocitatis, ſicut obtuſitas, & hebetudo in tactu.

Vox autem ſonus quidam eſt. Tex. LXXXVII.

De quadã ſoni ſpecie, hoc eſt, de Voce. DE ſono, ipſiuſque principijs, ac de ſonatiuo, diſputatum eſt, nunc de quadam ſoni ſpecie tractat, ſcilicet de voce.

Diffinitio vocis paulatim per partes colligitur. Paulatim ergo ipſius definitionem ponit, ſingulas particulas oſtendendo, ac in pręſenti ſtatuit uocem eſſe ſonũ animalis. Sola enim animalia ſonum hunc emittunt.

Occurritur obiectioni. Quòd ſi obijcias, tibiam aliaq; inſtrumenta dici habere uoces. Reſpondet id eſſe per anologiam; & ſimilitudinem, non tamen propriè. Similitudo autem conſiſtit in tribus, quæ vocibus ueris inſunt. *Similitudo triplex uocis cũ ſono inſtrumentorum muſicorum.* Primum eſt extenſio: habet enim dilatationem, & uelut corpulentiam quandam vox ipſa. Alterum eſt melos, ideſt, conſonantiam: ſecundum quam graue acuto mixtum conſonat, harmoniamq; facit. *Secunda.* Tertium eſt locutio: i. deſt ſyllabarum diſtinctio, quæ non niſi animalibus perfectis inſunt. *Tertia.*

Additur alia differẽtia diffinitioni. Statim aliã addit differentiam definitioni, quòd uox, ſit animalis reſpirãtis ſonus; quod oſtendit, quòd non omnia animalia edunt vocem, ſed quæ ſanguinem habent: & eorum nõ omnia. Piſces enim ſanguinem quendã habent imperfectum, non tamen reſpirant, nec uocem ob id edunt. Et ratio eſt, quia vox, ſonus eſt: at ſonus non eſt niſi in aere; nec ergo uox. Cum ergo piſces non trahant aerem per reſpirationem, non edunt uocem: ſimiliter & illa non reſpirantia.

Obiectio. Quòd ſi obijcias, piſces Acheloi fluuij vocem edere, ut communis fert fama.

Solutio. Reſpondet, nõ eſſe ueras uoces, ſed ſonos branchijs effectos, ſicut etiam cicadę, & grilli ſonant diaphragmate: non ore, ablato enim capite adhuc tales emittunt ſonos, ut refert Alber.

Vox autem ſonus animalis eſt. Tex. LXXXVIII.

Progreditur in perficienda deffinitione uocis. ADhuc vocis definitionem componere perſequitur, uultq; conſtituere uocem non ſolum eſſe ſonum animalis reſpirantis, ſed etiam ſonum factum in aere ipſo per reſpirationem tracto. Ad hoc autem oſtendendum, dicit, quòd non quacunq; parte etiam alia reſpirantia ſonum & uocem edunt, non enim ſonus manibus factus, eſt uox: ſed ſonus in aere reſpirato.

Obiectio. Quòd ſi dicas, aerem illum eſſe ad refrigerandum cor calidiſſimum, in cuius motu conſiſtit uita neceſſariò.

Solutio. Reſpondet ita eſſe, ſed habere duos vſus ſcias. Alterum neceſſarium. Alterũ ad bene eſſe. ſicut lingua etiam duos uſus habet. Alter eſt guſtare, & hic ad vitã neceſſarius eſt. Alter eſt locutio, & hæc eſt ad bene eſſe: ſine illa enim põt eſſe animal

mal. Ita aer iſte habet duos etiam vſus. Alter eſt refrigerare cor, quod calidiſsimum eſt, cum ſit caminus, & officina ſanguinis, & hic neceſſarius eſt. Alter eſt eſſe receptiuum, & cauſatiuum vocis, & hic eſt ad bene eſſe.

Inſtrumentum autem reſpirationis. Tex. LXXXIX.

Quæ, et quales ſint partes in aiali, quæ vocem efficiunt.

QVæ & quales ſint partes in animali, quæ ſuo motu, & percuſsione faciãt vocem, explicat. Pro quorum intelligentia aduerte, quod eſt quædam via, quæ ab ore vſque ad pulmonem procedit, quæ dicitur guttur, per quod pulmo, qui calidus eſt, recipit aerem, quo refrigeratur, & refrigerat cor illi proximum. Extremitas huius verſus os, quę in ſuprema colli parte eſt, dicitur gurgulio, in quo fit vox hoc pacto. Aer enim illic detinetur, ac ab aere a pulmone emiſſo percutitur, fitq; vox. Cuius ſignum eſt: quia non loquimur inſpirantes, nec expirãtes, ſed aliquo modo aerem detinentes. Hęc tamen latius in quæſtione explicantur. Dicit ergo Ariſtoteles, quod inſtrumentum reſpirationis eſt guttur: hoc enim eſt propter pulmonem, vt propter finem. Pulmo. n. plus caloris habet in terreſtribus, & progreſsiuis animalibus, quam in alijs: ob id indiget refrigerio, habetq; hanc viam qua recipiat ipſum aerem, eſt enim iuxta cor, quod eſt valde calidum, ac vtrunque refrigeratur.

Quare percuſſio reſpirati aeris. Tex. XC.

Quando in gutture fiat vox.

VSum neceſſarium gutturis explicuit & ipſius aeris: nunc alterum vſum, ſcilicet ipſam vocem explicat, dicens vocem eſſe hunc actum, & percuſsionem aeris, ab anima factam in illis partib ſcilicet, in pulmone, ad arteriam, & guttur. Quaſi dicat, eſt ictus aeris mandati a pulmone, & anima, quæ in ipſo eſt, cum aere detento in arteria, & gutture.

Addit vltimã definitioni vocis differentiã.

Addit aliam differentiam vltimam, ꝙ vox eſt ſignificatiua alicuius effectus, vel cõceptus; vnde tuſsis, & ſoni facti lingua, non ſunt voces, niſi aere emiſſo a pulmone, percutiatur aer detentus in arteria intra ipſam. Huius autem retentionis, ſignũ eſt, quod non loquimur, niſi detinentes aerem.

Colligitur tota definitio vocis.

Eſt ergo vox ſonus animalis factus in aere per reſpirationem tracto a pulmone, in gutture cum intentione aliquid ſignificandi.

Manifeſtum autem, & cur piſces. Tex. XCI.

Quod piſces non habẽt vocem nec reſpirãt ex ſnia Ariſt.

INfertur piſces non habere vocem, nec reſpirare: quia non habent arteriam illam, qua vox fit. Quare autem non habeant, cauſam dicit eſſe tradendam in libro de animalibus. Non enim calorem intenſum in corde habent. Vnde eos dicit errare, qui dicunt vocem edere, & reſpirare.

Hæc igitur Ariſtoteles de ſono docet, de ipſo ſenſu, ſeu potentia auditus nihil dicit, quia facile eſt per obiectum ipſam definire.

An ſonus ſit qualitas præter motum. Quæſt. XIX.

Suppoſitio duplicis motus.

DVos locales motus in ſono edendo conuenire, certũ eſt. Vnus eſt, quo duo corpora ſe percutiunt. Et quãuis aliquãdo duo ſint hi, puta, cũ vnum verſus alterum mouetur, tunc n. vnus eſt vnius motus, alter autẽ alterius, non tamen hoc eſt neceſſarium: nam vno quieſcente, poteſt eſſe percuſsio. Alter motus eſt ipſius aeris intercepti, quo eliditur, & reſiſtit.

Senſus q.

Eſt ergo difficultas, an ſonus ſit aliquis ex his motibus, an qualitas præter hos inſurgens.

1. Argu q̃ nõ ſit alia qualitas præter motum.

Videtur aũt, quod non ſit alia qualitas præter motum. Primò authoritate: Ariſt. enim ſonum per motum definit. Dicit enim, ſonum eſſe ictum, & motum: vocẽque eſſe percuſsionem quandam: ergo

ſonus

ſonus motus eſt, & non qualitas.

2. Argu. Præterea ſecũdo. Si qualitas eſt, vel eſt prima, vel ſecunda. Non prima, quia nulla eſt ex his, quas Ariſt. 2. de gener. numerat. Nec ſecunda, cum non ſit ex primis quatuor compoſita aut facta: non ergo qualitas eſt.

3. Argu. Præterea tertiò Si qualitas eſſet, alteratione produceretur: at nõ eſt talis alteratio, quia ſonus fiat, nec Ariſt meminit, niſi ipſius motus localis: non igitur eſt qualitas.

4. Argu. Præterea quartò. Quia qualitas habet aliquod eſſe permanens: at ſonus ſucceſſiuũ quid eſt, nec habet conſtãtes partes: non ergo qualitas, ſed motus potius eſt.

Conſenſus opinãtium ſonum eſſe qualitatẽ. Aliqui uidentur contrariũ opinari. In hac difficultate communis eſt omniũ ſententia, ſonum nõ eſſe motum, ſed qualitatem diſtinctam ex motu cõſequẽtem Vt n. motus localis cauſat calorẽ in corpore: ſic motus ille eliſionis aeris intercepti cauſat: quãuis Themiſtius c. 29. & Græci videantur docere ſonũ eſſe illũ aeris motũ, vt videtur Ariſt. indicare. & nõ eſſet hoc improbabile profecto.

1. Fũd. qua rõne & modo requirãtur tria corpora ad ſonum. Nota. Pro huius quæſtionis reſolutione, aduertendum, quod cum tria corpora ſint neceſſaria ad ſonum: ſcilicet percutiẽtia ſe mutuo, duo, & tertium interceptum: non eſt neceſſarium, quod ſint iſta tria ſemper diſcontinua. Aliquãdo enim omnia ſunt cõtinua, aliquando duo, aliquando omnia diſcontinua ſunt. Exemplum primi: cum ventus ſecundum duas partes ſe concutit, intercepta aliqua alia venti parte. Exemplũ ſecundi, cum virga aerẽ percutit. Tertiũ notum eſt, cum malleus campanam tangit: ſemper tamen hoc eſt verum, quod ſunt tres diſtinctæ corporis partes, altera, quæ percutit: altera percuſſa, & alia eliſa, & intercepta.

2. Fũd. corpora ſe percutiẽtia oportere, ut hẽant reſiſtentiã mutuam. Aduerte etiam, quod corpora ſe percutientia, debent aliquam mutuo reſiſtentiam habere, vt interceptum medium elidatur. Vnde cum duæ vndæ aquę ſonum faciunt intercipientes aerẽ medium, tũc quæq; vnda reſiſtit ratione aquæ poſt ſe exiſtentis, & ratione impetus, quo verſus alterã mouetur. Similiter pars aeris, quæ cum virga elidit aerem interceptum, illa enim reſiſtit ratione aeris totius poſt ſe, & etiam ratione impetus, quo poſt uirgã eleuatam ferebatur.

Sit igitur concluſio. Sonus eſt qualitas per motum eliſionis producta, nec eſt idẽ cum ipſo motu. Et hęc eſt communis ſententia. *1. Concl. lumẽ eſt qualitas, &c. et non motus.*

Probatur primò Motus, & ſonus habent eſſentiales differentias, & ſpecies diuerſas, ergo non ſunt idem. Conſequentia eſt certa, nam motus non dicitur acutus, nec grauis, ſed ſonus, ergo ſonus non eſt motus, ſed quid aliud. *1. ratio.*

Præterea ſecundò. Motus localis, aut eſt reductiuè in Prædicamento Actionis, uel Paſsionis, uel Vbi, rõne termini, aut præciſe collocatur, cum ſit uia ad alia, inter Poſt prædicamenta. at ſonus eſt in tertia ſpecie qualitatis, vbi ponũtur obiecta quinque ſenſuum, ut illic docuimus, ergo non eſt motus. *2. ratio.*

Præterea tertiò. Sonus recipitur aliquando, ubi nullus eſt motus localis, ergo non eſt motus, Antecedens patet, 4. hiſt. c. 8 docet, piſcatores, dum piſces capiunt, nullum emittere uerbum, quia ſtatim audiuntur a piſcibus, & tamen non eſt credendum, quod motus tranſeat per totam aquam, erit ergo ſonus. *3. ratio.*

Præterea quarto. Motus eſt ſenſibile commune omnibus perceptus ſenſib. at ſonus ſolo auditu percipitur per ſe; ergo non eſt motus. *4. ratio.*

Præterea quinto. Quia cum duo ſe percutiunt, non uidetur, quod illic non ſit niſi motus localis, cum poſſet profecto alius tam intenſus, uel remiſſus motus dari, ubi ſonus non eſſet, eſt ergo aliud quid ſonus Sit ergo conſtitutum, ſonum qualitatem eſſe præter locales illos motus corporum. *5. ratio.*

Ad argumenta ergo reſpondetur. Ad primum, quod locutiones Ariſtote. ſunt intelligendæ in cauſali ſenſu, ſonus eſt ictus, id eſt, ex ictu procedens. Nec hoc alienum eſt ab ipſo, nam odorem etiam uocat euaporationem, & tamen obſtat eſſe, quid ex illo, aut ſimul cum illo reſultans. *Ad 1.*

Quod ſi dicas, Quare ita definit Ariſ. prætermiſſo genere Reſpondeo, eſtq; notatu dignum, quod in his, quorum proxima genera ignota ſũt, melius eſt Phyſico per proximas definire cauſas ſenſibiles, ideò Ariſtoteles per ictum, & percuſsionem definit ſonum non ut per genus, ſed *Obiectio. Solutio notanda.*

ut per

ut per cauſam proximam, ſicut ecclipſis dicitur terræ interpoſito.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, quòd Ariſt. ſolum numerat illic primas qualitates tãgibiles, ut patet ex toto contextu, & ex ipſius uerbis, non autem ſimpliciter primas: Tunc enim oporteret lumen numerare. Dico ergo, ſonum eſſe qualitatem primam, ſed non ex illis, quæ tantum tangibiles ſunt.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, quod ſonus producitur motu locali, non tanquam terminus primus, & immediatus illius, ſed tanquam mediatus: ſicut enim calor mediante locali motu producitur.

Dubium. Solutio notanda. Quòd ſi dicas, Qua mutatione immediate producitur? Dico alteratione quadam, quę ſonario dicitur, ſicut color calefactione. Huius autem non meminit Ariſtot quia non eſt ſubiecti tranſmutatiua, & deductiua, qualis eſt propria alteratio, & etiam, quia eſt coniuncta ſemper cum motu locali.

Ad quartum reſpondeo, eſſe qualitatem ſucceſſiuam. Nec hoc mirum eſt: habet ſe, ſicut lumen lucernæ motæ per medium, quod ſucceſſiuè producitur, & corrumpitur ſecundum alias, & alias medij partes, ut notum eſt.

An ſonus ſit in corpore ſonante, an in corpore intercepto, ſcilicet in aere, uel aqua. Quæſt. XX.

Senſus quæſtionis. Diximus corpora tria ad ſonum conuenire, duo quæ ſe percutiunt, & unum interceptum, dubium eſt, an ſonus ſubiectetur in intercepto corpore, an in aliis, quæ ſonantia dicuntur. Quod eſt dicere, an ſonus ſit in campana, & malleo, an in aere medio intercepto.

1. ratio quòd ſit in corpore ſonante. Videtur, ꝙ ſit in ſonante. Primò, ita ſe haber obiectum viſus ad uiſum, ſicut obiectum auditus ad auditum, ſed obiectũ uiſus in ſe habet colorẽ formaliter, quo uidetur: ergo & obiectum auditus, quod eſt ſonans corpus, in ſe habet ſonum.

2. ratio. Pręterea ſecundò. Nihil poteſt eſſe medium, & ſubiectum, ut aer, qui eſt mediũ colorum videndorũ, non recipit colores, ſed ſpecies ipſorum. At aer eſt medium etiam audiendi; ergo non recipit ſonum erit igitur in corpore ſonanti.

3. ratio. Præterea tertiò. Si recipitur in medio corpore, tunc ſonus reciperetur in aqua: nam duo corpora colliſa ad aquã, faciunt ſonum: at aqua non eſt receptiua ſoni, ut patet tex. 81. ergo ſonus eſt in ſonante.

Not. primũ dubium, in quo oẽs conueniunt. Aduertendum, quòd hic eſt duplex dubium. Alterum, an ſonus ſit in corpore ſonante, in quo oẽs ferè conſentiunt eſſe in corpore intercepto. Alterum eſt, an tale corpus interceptum ſolum ſit aer, an etiam aqua, & in hoc eſt controuerſia. *2. dubium, in quo eſt controuerſia.* Themiſt. enim cap. 26 Simpl. & Auicen. cap. de auditu, putant aerem, & aquam eſſe receptiuam ſoni. *1. Opi. Themiſt.*

Alber. S. Tho. & Auer. & alii multi, ſolum aerẽ: dicitque Albertus, ꝙ cum duo corpora intra aquam ſe percutiunt, & ſonus fit, tunc eſſe illic aerem. Cuius ſignũ dat, ꝙ ſtatim ſupra aquas apparent bullæ aſcendentium partium aeris. *2. Opinio S. Th. &c.*

1. Concl. ſonus nõ eſt in corpore ſonante, ſed in intercepto. Circa huius difficultatis reſolutionẽ, ſit prima concluſio. Sonus non eſt in corpore ſonante, ſed in intercepto. Probatur primò. Si eſſet in ſonante, cum duplex ſit ſonans, ut certum eſt, vel ſonus eſſet in uno, uel in utroque. Non in uno, cum nõ ſit maior ratio, quare potius in illo, quã in altero ſit, ut cum duæ manus ſe percutiunt. *1. ratio.* Non etiam in altero ſimul, ſeu in utroque, quia ſonus eſt unum accidens ſimplex, ꝙ in diuerſis ſubiectis eſſe non poteſt: erit ergo in corpore medio.

2. ratio. Præterea ſecundò Si motus ſeu ſonus eſſet in ſonante, tunc ſe per mediũ intentionaliter diffunderet, ſicut ſpecies, hoc aũt non ita eſt. Nam experimur, flante vento contraſonans, ab auditu non audiri, quod non eſſet, ſi ſonus in medio intentionaliter ſolum eſſet; tunc enim non impediretur auditio, ſicut nec viſio.

3. ratio. Præterea tertiò Illic eſt ſonus, ubi actio eſt, qua producitur, ſed talis actio eſt in medio, ſcilicet motus reſilientiæ, & eliſionis, quæ in corpore intercepto eſt, ergo & ſonus.

Quarta ab authoritate Ariſt. Accedat etiam quartò expreſſa doctrina Ariſt. motum enim aeris, & ipſius percuſſionem uocat ſonum, quod quamuis intelligat cauſaliter, ut diximus, tamen indicauit in aere eſſe ſomnum.

2. Conclu. Secunda concluſio non ſolum aer, ſed

& aqua

boni non ſolus aer eſt receptiuus, ſed aqua. Nota.

& aqua eſt ſoni receptiua. Hanc teneo cum Auicenna, & Græcis.

Fateor tamen; aerem perfectiorem ſonum facere, quia fragilis eſt multum, & diſtinctionem ſyllabarum recipere: ob id Ariſt. magis meminit eius, aqua tamen num facit craſſum & imperfectum.

1. Ratio. Hoc mihi perſuadeo, quia piſces intra aquas branchijs ſonant, ſeque mutuo audiunt, qui ſonus non fit, niſi ex aquæ colliſione.

Reiicitur ſolutio, quæ dari potuiſſet. Quòd ſi dicas, particulas aeris illic eſſe: peto, Vel præerãt ante motũ brãchiarum, vel de nouo fiunt. Dicere præfuiſſe, eſt valde cõtra experientiam: experimur enim particulam aeris intra aquam non pati moram, ſed aſcendere. Si dicas, de nouo fieri. Hoc eſt fingere: non. n. fieret, niſi illo motu, quo ẽt ſonus fieret, & ſic nõ eſſet ex aeris, ſed aquę colliſione ſonus.

Ad 1. Ad primum ergo argumentum reſpõdeo, quòd nõ eſt eadem ratio de obiecto viſus, & auditus. Auditus enim obiectum eſt cauſa effectiua ſoni: ob id non in ſe ſonum facit, ut diximus in principio capitis. At obiectum viſus, eſt cauſa ſubiectiua coloris ab altero facti.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd ſecundum diuerſas partes idem poteſt eſſe obiecti, ſeu ſoni medium, & ſubiectum.

Ad 3. Ad tertium ſolutio patet ex ſecunda concluſione, nec id eſt contra Ariſto. qui ſolum meminit ſubiecti principalioris, imò in tex. 79. in aere, & aqua audiri poſſe docuit.

An ſonus ſit realiter in medio uſque ad auditum. Quæſt. XXI.

Deſcriptio organi auditus, ex qua ſenſus ſõnis intelligetur.

DIfficilis eſt quæſtio iſta ob varias magnorũ Philoſophorum ſententias. Pro tituli intelligentia ſcias, a quinta coniugatione neruorum habentium originem a cerebro deriuari duos neruos per medium cerebrũ vſque ad illas cerebri partes, quæ correſpondẽt auribus, ex altera verò aurium parte extra cerebrũ, oſſiculum quodam continetur, in quo foramen eſt anfractuoſum valde, & minimum, vt extremum acus capiat, quod ob eius ſubtilitatẽ & tortuoſitatẽ, foramẽ cæcum dici ſolet, quaſi nihil per illud exitum habeat. In extremitate verſus cerebrum maiuſculam facit excauitatem quæ tunica a cerebro procedente tegitur, quæ dicitur miringa, ſeu timpanũ auditus: quia ad modum timpani ſe habet, in qua potentia auditiua reſidet.

Foramen hoc, tali clauſum tunica, nerui prædicti extremitate ambitur, in quo neruo continentur ſpiritus a cerebro vſque ad miringam procedentes.

A miringa autem verſus aures, ideſt, in illo foramine oſſiculi, aer cõtinetur, q connaturalis dicitur, & immobilis, quia nullus illi patet egreſſus: os enim foraminis uerſus exterins, eſt valde paruũ, nec poteſt aer egredi, ne detur vacuum: Nam alterum os verſus cerebrum clauſum eſt miringi forriter, eſtque ſicut aqua in vaſe paruiſſimi orificij, aer iſte naturalis ex hac parte eſt cõtinuus cum reliquo aere extra foramẽ, qui dicitur externus, & in anfractibus auriculatũ continetur, deinde cum eo, qui extra nos eſt Hoc itaque modo ſe habet potentia iſta, & organum.

In quo ſita ſit ſõnis difficultas. Eſt igitur difficultas, an cum ſonus fit aliquis ex motu aeris percuſſi, totus moueatur aer uſque ad internũ, & internus motu moueat miringam, ſic enim dicetur eſſe ſonus realiter in toto medio. An non ſic, ſed ſonus, & motus uſque ad aliquam certam ſpatij partem procedat.

In hac igitur difficultate ſunt quatuor ſententiæ inſignum Philoſophorum.

1. Opi. Auicen. Prima eſt Auicennæ lib. 6. c. de auditu, qui aerem moueri vſque ad internum putat, ſonũque realiter eſſe in toto medio, ſed hoc modo, quod illa portio aeris immediate percuſſa a corporibus ſe uerberantibus, illa eadem, in qua ſonus eſt, impetu fertur per totum medium aerem ipſum rumpendo uſque ad auditum, ſeu uſque ad aures, ſicut ſagitta in ſcopum. Vnde idem numero ſonus, iuxta hanc opinionem, per totum tranſit medium.

2. Opi. Simplic. Altera ſententia eſt Simplicij hoc loco, ubi digreſſiunculam facit contra Alexandrũ, dicitque, ꝙ aer totus mouetur, cum mouetur illa particula percuſſa, eſt enim continuus uſque ad auditum. Continuum autem unius percuſſione partis, totum mouetur, ſicut ſi lignum longum vna moueatur parte totum mouetur.

Alia

3. Opin. Alexand. Alia ſententia eſt Alexādri, qui plures percuſſiones fieri cenſet in aere, ita vt illa prima percuſſa aliam percutiat, aliumque ſonum faciat; & hæc aliam, & ſic conſequenter, ſicut fit in circulus aqueis, ut in textu diximus.

Hanc ſententiā multi receperūt, quāuis non eodem modo. Nā Albe. putat hāc realem motionem, & ſonū peruenire uſque ad ipſum auditum: ſecus uerò nō audiri, & hæc eſt tertia ſententia.

4. Opin. S. Th. & cōis. Alij, ut S. Tho. Caiet. uterq; & communis deniq; ſententia, quod iſte motus realis, & ſonus multiplicatur quidem, ſed nō uſque ad auditum, ſed uſq; ad certum ſpatium, & ad ſummum uſque ad internum aerem, poſtea multiplicatur intentionaliter, & per ſpecies, ſicut color Hę ſunt ſententiæ Philoſophorum in hac re.

Vt autem, quod mihi uidetur probabilius manifeſtem, proponam aliquot cōcluſiones, quarum prima ſit. 1. Cōcl. idē numero ſonus non ꝑuenit realiter uſq. ad auditum. Idem numero ſonus, realiter vſque ad auditum non peruenit. Hæc eſt contra Auicēnam, qui unam aeris partem, in qua ſonus erat, ꝑ medium interruptū uſq; ad aures peruenire dicebat.

1. Ratio. Quòd autem hoc non poſſit fieri, probatur primo Quia hoc ſuppoſito, multi nō poſſent vnum ſonum integrum ſentire, cuius oppoſitum patet. Sex enim, & ſeptem millia unicam audiunt uocēConcionatoris. At ſequela patet, quia una illa particula immediatè percuſſa, nō poteſt integra multiplicari. Et hoc argumentū eſt ferè demonſtratio.

2. Ratio. Præterea ſecundò. Quia ſonus eſt ſucceſſiue: non ergo permanet idem per totum ſpatium, niſi noua fiat percuſſio.

3. Ratio. Et præterea tertio. Quia vna debilis percuſſio aeris, cum aliquis loquitur, non uidetur, quod poſſit tantum aerem rumpere.

2. Concl nō neceſſario totus aer ſimul mouetur. Secunda coucluſio. Cum pars aeris percutitur, ita, ut audiatur, non neceſſario totus aer ſimul mouetur. Hæc eſt contra Simplic.

1. Ratio. Et probatur forti ratione: quia tūc eſſet tum uelox auditus, quam uiſus, nec citi⁹ prope, quam procul audiretur, cuius oppoſitum docet experientia.

Euertitur fundamentum Aduerſarij. Nec ratio ipſius de continuitate quicquam ualet. In continuo enim ſtudio, & fragili, non ſtatim una mota parte, totum mouetur: aliter enim totus uniuerſi aer moueretur una mota particula: quòd ridiculum eſt.

3 Concl. ſonus & percuſſio non neceſſario multiplicatur vſq; ad auditum. Tertia concluſio. Sonus, & percuſſio nō multiplicatur realiter uſq; ad auditū, nec ſic ſonos audimus Hęc eſt contra Alber. Probo autem concluſionē contra ipſum ualidiſſimis rationibus.

1. Ratio. Confirmatur experiētia. Prima ſumit ab experientia. Audimus enim aliquando in locis occultiſſimis, & clauſiſſimis, quibus non communicat aer externus, cum tota fuerint fortiſſime muris circundata: ergo motus aeris non perueniet uſq; ad auditum continuus.

Reijcitur ſolutio qua darī pōt. Similiter in uaſe clauſo ſentimus motum lapilli incluſi, nec poteſt motus per illud ferrum tranſire.

Quòd ſi dicas ꝑ poros aere plenos trāſire motum. In primis hoc eſt figmentum in corporib. omnib. tales ponere poros. 2

Præterea, eſt impoſſibile motū tranſire: quia eſt paruiſſima particula aeris, quę non poteſt illum motū recipere, & ſomnum cauſare.

Et quod magis eſt, non ſunt ordinati illi pori, & recti, ſed inordinati, & particulis corporis circundati impedientib. tranſitum: quomodo ergo tantus motus per illos deferri poteſt uſq; ad auditum. 3

Præterea, piſces audiūt uoces piſcatorum aquis immotis manentib. quomodo igitur totum continuum medium mouetur uſque ad auditum? Profectò eſt hoc manifeſte repugnare experientiæ. 4

2. Ratio. Probatur ſecundò, & hoc eſt fortiſſimum argumentum. Auditus percipit ſonum cum diſtantia & ſitu, ut notum eſt. Cum enim campana ſonat, ſonum diſtantem, & locum ſentimus, ut ſi ſonus realiter multiplicatur uſq; ad aures, impoſſibile eſt ſonantia percipere, & diſtantiam. Quod patet: quia ſonus, qui ſentitur non eſt niſi in auribus, illic percipitur ſonans, nam ſonus ille primus ſonantis iam corruptio eſt.

Reijcitur ſolut. Quod ſi dicas, ſentiri ſonum illum cū diſtantia ex motione tali, uel tali ſoni proximi. Profectò non ſoluitur argumentū, nam poterat alius ſonus prope eum, qui audit, talem motionem facere, qui tamē non eſt in eadem diſtantia, non igitur ſonus realiter uſq; ad aures peruenit.

Proba-

3. Ratio. Probatur tertiò Quia ſi totus aer mouetur vſque ad auditum, iam ſenſibile ſupra ſenſum faceret ſenſationem, at audire cõtingeret, ſicut videre id, quòd eſt ſupra pupillam.

4. Ratio. Præterea quartò. Quia multos ſonos ſimul ſentimus: quamuis autẽ dici poſſit, quòd per aerem poſſunt procedere, quia latus eſt, habéſq; partes diuerſas: tamen impoſſibile eſt hoc dicere de aeris illa minima portiuncula, quæ in aure continetur: non enim multis ſimul motibus: & percuſſionibus percuti poteſt: nõ ergo ad audiendum neceſſariò mouetur realiter totum medium vſque ad auditum.

4. Concluſ. probabilis. Quarta cõcluſio probabilis. Sonus realis prõductus nou multiplicatur realiter per ſpatium. Hæc eſt contra quartam opinionem multorum· Dicunt enim, ꝙ aer primò percuſſus, ſonumq; recipiens, alium percutit, facitq; alium ſonum, & hic aer alium, quamuis nõ ſit neceſſariũ vſque ad auditum. Contra hanc ſonorum & motum multiplicationem eſt cõcluſio poſita.

1. ratio. Probatur primo. Quia ille motus aer non fertur tanto impetu, vt poſſit alium ſonum tantum facere. Et profectò experientia conſtat, quod motus aer a bõbarda ad mediocrẽ diſtantiã nõ fertur multo impetu: quomodo ergo ad tantam diſtantiam ſonus bombardæ multiplicetur

Confirmatur ratio. Adde etiam, quod ſi aliquãdo aer ille percuſſus ſonum alium facit, iſte eſt diſſimilis a priori, nec eſt ſonus illius bõbardæ, ſed alius. Auditus n. percipit & illum ſonum, & ſonum bombardæ.

2. ratio. Præterea ſecundo Quia ſonus nõ ſentiretur, niſi in illo loco, in quo multiplicari realiter deſinit, & per ſpecies diffunditur, vt dicebamus ſuperius, at experiẽtia docet oppoſitum.

3. ratio. Præterea tertio. Quia vnus cõtra aliũ loquitur, imò multi contra vnum, & inuicem audiuntur, quod ſi realiter multiplicaretur ſonus, motus aeris impediretur propter contrarietatem.

4. ratio. Præterea quarto Quia velociſsimẽ ſentimus Concionantes, & ad diſtantiam loquentes, quòd ſi multiplicatio realis, & ſucceſſiua eſſet. cum ſit per motum percuſsionis, profectò notabilis mora eſſet in audiendo, quæ omnia ſunt contra experientiam, quam multum obſeruare debet Phyſicus.

5. Concl. ſonus realiter ſemel productus, intentionaliter multiplicatur. Quinta cõcluſio. Sonus ſemel realiter productus, intẽtionaliter multiplicatur. *Explicatur concluſio.* Explico cum duo corpora ſe percutiunt, aer eliditur, ac ad aliquam diſtãtiam mouetur non magnam, ſonumq; ex percuſsione recipit, & illic ſentitur, ſicut color in corpore. Color. n in corpore exiſtens per ſpecies immutat viſum, & videtur, ſic ſonus in illo receptus aere eliſo immutat intentionaliter organum. *Simile de colore.*

Nec eſt neceſſaria illa percuſsionũ multiplicatio, vſq; ad auditum, quamuis accidat aliquãdo aerẽ moueri vſq; ad aures, cum ſonus fuit vehemens, ſed non eſt neceſſarius ille motus ad audiẽdum, nec ille motus eſt ſoni effectiuus.

Primũ experiẽtia probatur concluſio. Et hæc ſententia mihi probabilior eſt: ſic enim ſonantia corpora, & diſtantiam percipimus, quãuis non tam exactẽ, ſicut per uiſum, cum color ſit in corpore colorato, ſonus verò extra ſonans.

Secũdo probatur ratione. Et præter omnia argumenta facta, quę concluſionem hanc probant, eſt vnum aliud, quia aliter integer ſonus, & vox audiri non poteſt a multis, niſi intentionaliter ſe diffundat, ſi enim realiter, tunc pars audietur, quia in qualibet medij parte non eſt tota; at in qualibet parte medij etiam propinqua auditur tota, ergo intentionaliter ſe diffundet per reliquas medii partes.

Ad teſtimoniũ Ariſt. Vnde cum Ariſt dicit, id ſonare, quod poteſt mouere continuum aerem vſq; ad auditum, eſt intelligendnm de hac immutatione, ſicut. i. uiſibile, quod medium immutare poteſt uſq; ad uiſum, ſed non eſt hæc immutatio, niſi per ſpecies.

An Echo ſit idem numero cum ſono priori. Quaeſt. XXII.

Senſus quaeſtionis. SEnſus facilis eſt. Primus. n. an cum profert aliqs iſtã vocem, Do, & poſt prolatã iterum ſentitur ſimilis vox & ſonus, qui dicitur Echo, an talis ſonus ſit idẽ cum eo, qui primo auditus eſt.

1. Opin. Auicenna. Tres ſunt hac de re Philoſophorũ ſententię. Prima eſt Auicẽnæ, qui putat eſſe

eundem

eundem numero prorſus,ſed hoc modo. Eſt enim illa aeris portio, quæ illum habet ſonum,primò à corporibus eliſa,quæ tranſit per medium aerem,inueniéſq; obſtaculum iterum eadem regreditur,& bis ſentitur.

2. Opinio S. Tho. Alia ſententia eſt S. Thom. & communis,.quod ſit numero diuerſus, ſed idem ſpecie. Opinatur enim,quod ſonus multiplicatur nouis percuſſionibus. Cum autem occurrit aliquod obſtaculum, fit percuſſio cum illo, & ſimilis ſonus,& iſte percuſſus aer retrocedit ſemper percutiẽdo ſecundum diuerſas partes : & ſic ſentitur idem ſpecie ſonus.

Simile declaratur. Et eſt ſimile de circulis in aqua factis: regrediuntur enim circuli alij per eandẽ aquam occurente obſtaculo.

3. Opinio. Alia eſt ſententia, quam citat Iandunus q. 13. quod ſit ſonus diuerſus ſpecie: quia prior erat ab anima factus poſterior autem à corpore inanimato , ſcilicet ab obſtaculo aliquo.

1. Fund. Quid certũ ſit in hac re quid dubiũ Aduertendũ igitur quod hic eſt vnum certum,& alterum dubium. Certum hoc eſt,quod aer ille primò percuſſus,aliquãdo tam fortiter procedit,vt alium aerem percutiẽs ſonum faciat:vt apparet in aere moto à bombarda,qui cum alio aere ſtrepitum facit debiliorem multo. Similiter ſi occurrat aliquod corpus,tamen iſte ſonus non dicitur repercuſſus , nec Echo , cum non ſit ſimilis præcedẽti, in quo nulla eſt controuerſia.

In quo cõſiſtat controuerſia. Dubium autem eſt, cum ſimilis ſonus repercutitur, ita, vt ſi quis proferat hanc vocem,Homo, iterũ repercuſſa audiatur vox etiam, Homo,aut extrema ſyllaba,& de hac fuit controuerſia in opinionibus citatis.

1. Concl. Idem ſonus percipitur per ſpecies reflexas. Mihi videtur eſſe dicẽdum,quod Echo eſt prorſus eadem vox cum priori,non ſicut dixit Auicenna. Non enim illa aeris portio per medium aerem tendit,& reflectitur , ſed exiſtens in vno loco proximo ſonanti , ſuas ſpecies mandat , per quas idem ſonus percipitur & iſtæ reflexæ faciunt apparere Echo,& alium ſonum,propter moram.

Exemplo declaratur Et eſt exemplum nouum. Cum ego video in ſpeculo me , non eſt aliud a me , quod in ſpeculo video,ſed ego ipſe: ſpecies enim meæ figuræ procedentes verſus ſpeculum ,repercutiũtur,ac me extra me apparere faciunt:vnde,ſi viderem me directe,apparerem duo. Ita fit in ſono:procedens enim ſpecies reflectitur,ac ibi iterum ſonum eundem audiri facit, non autem ſimul ſentitur propter moram temporis ſucceſſiue enim immutat ſonus.Sic igitur fit Echo.

1. Ratio. Et hoc vnico argumento probo:quia ſi nouus eſſet ſonus productus ab obſtaculo,non poſſet eſſe articulatus:at ſentimus integras & diſtinctas voces repercuſſas : impoſſibile ergo eſt ab inanimato corpore fieri.

2. Expo. cõfirmatur. Experimur enim,quod tibia quantũm cunq; à lingua moueatur, non poteſt diſtincte vocem exprimere:quomodo ergo aer percutiens murum,vel alium aerem, ſyllabicum faciet ſermonem? *Nota.* Et hoc etiã argumento probari poteſt, non multiplicari voces per medium,nec ſonos conſequenter. Et hoc nota.

De Vocis natura,& cauſis, ac ſignificatione. Quæſt. XXIII.

NOn ob difficultatem alicuius quæſtionis diſputationẽ hanc proponimus, ſed vt vocis cauſas,& inſtrumenta,quæ breuiter Ariſt. tangit in textu, ante oculos ponamus.

Deſcribuntur omnia Vocis inſtrumenta. Gula. Aduertendum igitur, quod duæ ſunt viæ ab ore verſus pectus deorſum intuſq; procedentes. Vna tendit in ventriculum ſeu ſtomachum, quæ dicitur gula: hac enim manſum cibum in ipſum ventriculum mittimus:habet verſus os excauitatem grandem: eſt enim latior in eo extremo;quę excauitas,fauces dicitur,ſeu pharinx. Eſt enim pharinx orificium illud amplum gulæ,quo deglutimus.

Pharinx. Aſpera arteria. Guttur. Altera via eſt magis extra mediũ colli verſus partem anteriorem tranſiens,& hæc iu pulmonem tendit, quæ magis eſt oſſi,quam carni ſimilis, habens anfractus circulares:ob id aſpera arteria dicitur:ſimiliter etiam dicitur guttur:hac nõ cibũ nec potum ſumimus,ſed aerem per reſpirationem in cordis refrigeriũ trahimus.

Pulmo. Eſt enim pulmo , vt dicitur 3. de par. animal.c.3.ſubſtantia ſpongioſa, & velut

folles cordis, à quo procedunt duæ viæ vſque in cor. Altera, qua in cor mandat aerem, & remittitur aer, quæ dicitur arteria venoſa; quia vnicam habet tunicam, ſicut vena ſanguinis. Per alteram viam ſumit alimentum à corde, quæ dicitur vena arterioſa, quia duas habet tunicas ſicut arteria.

Arteria venoſa.

Vena arterioſa.

In huius extremitate arteriæ verſus os, fit magna cauitatis amplitudo, quę apparet ſub mento paulò inferius in collo, & dici ſolet pomum, talis pars vocatur gurgulio, & larinx, in qua ſunt viginti muſculi ad innumeros motus coustituti, vt dicemus.

Pomum.

Gurgulio ſeu larinx.

Aduerte vlterius, ꝙ iuxta extremum linguæ, interius duo apparent foramina, per vnum cibus mandatur in gulam, per aliud aer in arteriam, at ne aliquod corpus, vel particula cibi labatur per arteriã quæ mortem inferat animali, natura appoſuit in ſuperiori palato caruunculam quandam, quæ dicitur ligula epiglottis, ſeu clauicula, qua clauditur foramẽ dum deglutimus.

Foramina data iuxta linguæ extremum.

Ligula epiglottis ſeu clauicula.

Suppoſita hac partium deſcriptione & hiſtoria, ſcito, vocem fieri in laringe, ſeu gurgulione hoc, modo. Aer illic reprimitur, & ab aere, a pulmone per eandem arteriam miſſo, percutitur, ficq; vox.

De cauſa vocis quomodo fiat vox.

Prout autem variæ fiunt percuſſiones, ratione illorum muſculorum, variæ fiunt voces. Vnde cũ cantant auiculæ, apparent multi, & varii motus plumarum in illa parte, quæ gurgulio dicitur.

Aduertendum tamen, quòd ſic fit vox abſolutè loquendo, at ſi eius articulatio, & ſyllabarum diſtinctio conſideretur, ſunt inſtrumenta etiam alia quatuor neceſſaria, ſcilicet, Lingua, Palatum, Labia, & in hominibus Dentes, his enim omnibus perfecta fit vox.

Quomodo fiat vox articulata, & alia eius quatuor, inſtrumenta.

Circa eius ſignificationem aduerte, ꝙ in animalibus vox naturale eſt ſignum paſſionum internarum. In hominibus verò aliquæ naturaliter ſignificant, aliquæ ad placitum, quod ſi aliquæ non ſignificant (poſſumus enim fingere voces non ſignificantes internos conceptus,) tamen aptæ ſunt ad ſignificandum. Non oportet autem modo de vocum ſignificatione differere, ſufficiant, quæ in Logica dicta ſunt.

De vocis ſignificatione naturali & ad placitũ.

Caput Nonum.

De odore autem, & olfactibili. Tex. LXXXXII.

POſtquam de auditu egit, nunc odoratum tractare aggreditur, ac vt ſolet, ab obiecto & medio incipit. Primo tamẽ difficultatem rei proponit, dicens, quod difficilius eſt tractare de odoribus, quam de colore, lumine, & ſono. Et ratio eſt: quia melius iſta cognoſcuntur, quam odores.

De odoratu ac primo de odore eius obiecto.

Difficultas tractationis de odore.

Poteſt ergo ratio ſic formari. Scientia ſenſibilium non fit, niſi ex præcedenti cognitione ſenſitiua ipſorum: ad odores difficilius ſenſu percipiuntur, ergo ipſorum ſcientia difficilior eſt. Minorem probat, quia homo habet malum odoratum, & peiorem, quam multa animalia. Cuius ſignum eſt, quia non ſentit odores, niſi vehementes, quæ cauſare poſſunt nocumentum, vel delectationem ſenſui olfactus, quod ſi eſſet boni odoratus, etiam odores non vehementes, ſed remiſſos ſentire poſſet.

Rationabile eſt, & ſic, quæ duros. Tex. LXXXXIII.

POnit comparationem ſatis accommodam. Sunt enim quædam animalia, quæ duros habent oculos, cum abſque palpebris ſint, de quibus loquitur 2. de parti. cap. 13. vt lacerti, & alia animalia. Hæc non vident obiecta propoſita, niſi ſint magna, & terrorem aliquẽ incutiant. Dicit rationale, id eſt, proportionale, & ſimile eſſe in his quantum ad colores, & colorum diuerſitates percipiendas, & in hominum olfactu quantum ad odores. Illa enim viſum imperfectum ad colores habent, homo autem odoratum imperfectum ad odores.

Comparatione quadam idem confirmatur.

Videtur

Videtur enim proportionem habere ad guſtum. Tex. XCIIII.

De methodo, qua facilius odores cognoſci poterunt proportione ſcilicet ad ſapores, ut pote nobis notiores.

DIfficultate propoſita cognoſcendi odores, methodum tradit, qua facilius cognoſcantur: conſtituitq; olfactum cum guſtu magnam ſimilitudinem habere, & odores cum corporibus. Eſt enim olfactus ob guſtum animalibus cõceſſus: per ſapores ergo odores cognoſcẽdi ſunt: nam ſapores notiores ſunt.

Tactu & guſtu nos uincimus omnia animalia.

Probat autem, quòd ſapores melius cognoſcamus, quam reliqua animalia omnia. Tactu uincimus omnia animalia: at guſtus eſt quidam tactus, ſcilicet tactus linguæ circa ſapores ergo vincimus etiã guſtu, melius igitur percipimus ſapores.

Nota, tactũ eſſe indicium ingenij.

Maiorem probat, quia homo eſt prudentiſſimus animalium aliorum: at per tactum prudentia conſiſtit, ad ipſamque conducit: ergo uincit tactu omnia ſicut prudentia. Minor ſigno probatur. Per tactum enim bonũ vel malum iudicamus de ingenio bono, vel malo & non per alium ſenſum: ergo tactus aliquid ad prudentiam facit. Vnde homines boni tactus, & habentes carnes molles, vocamus ingenioſiores alijs, ſi ergo homo excellit tactu, excellet guſtu, & conſequenter ſapores optimè dignoſcet, quamuis in aliis ſenſibus vincatur ab animalibus.

Eſt autem ut ſapor: hic quidem Tex. XCV.

Tractatio de odorib. analogica ad ſapores.

NVnc de odoribus tractat per analogiam ad ſapores, dicitque. Sicut ſaporum quidam ſunt extremi, puta, dulcis, & amarus: alij medij, ut auſterus, acutus, & alij; ita ſimiliter odorum alij extremi, ſcilicet dulcis, & amarus; alij medij, qui omnes eiſdem nominibus nominantur propter ſimilitudinem. Vt enim dulcis ſapor ad guſtum; ſic dulcis odor ad olfactum ſe habent, ſimiliter & reliqui.

Nota.

Hoc tamen non ideo eſt quòd aliquando ſimul ſunt tales odores cum talibus ſaporibus, ut quòd odorem dulcem habẽt, etiam ſaporem dulcem habeant, ut mel, & crocus, & quòd aerem odorem; etiam aerem ſaporem, ut thymus; nam aliquando diſcrepant, ut habeat odorem dulcẽ, & ſaporem amarum, ut in muſco accidit.

Adhuc autem, ſicut auditus. Tex. XCVI.

Odoratus non ſolum ſentit odores, ſed ẽt odorum priuationes, ut cæteri quoque ſenſus priuationem ſuorum obiectorum.

NOn ſolum odores olfactu percipi dicit, ſed etiam ipſorum priuationẽ, quod omnibus ſenſibus commune eſt. Viſu enim colores, & non coloratum diſcernimus, & auditu ſonos, & ſilentium: guſtu, guſtabile, & inguſtabile; olfactu, odorabile, & inodorabile, eſt enim eadem potentia contrariorum, quo autem modo hoc fit intelligendum, dicemus inferius.

Tribus modis dicitur aliquid inguſtabile, & guſtabile.

Diſtinguit tamen, vnumquodq; horũ contrariorum dici tripliciter. Vt v.g. inguſtabile primo, quia nullum habet ſaporem. Secundò, quia debilem habet, & vix ſenſibilem. Tertiò, quia malum, & nociuum habet. Similiter inodorabile.

Dubium. Solutio.

Dices, Quomodo guſtu ſentimus, ꝙ nullum habet ſaporem? Reſpondeo, ꝙ non ſolo guſtu, ſed per ipſum ſenſus interior percipit. Quo autem modo id fiat, declarabitur in capite de ſenſu communi.

Eſt autem olfactus per medium. Tex. XCVII.

DE medio, per quod olfacimus, nunc tractat, ipſumque aerem, & aquam eſſe docet; & de aere non eſt dubium.

De medio, per quod olfaciamus. Quod hoc medium ſit aqua, & aer.

Odorant enim per aerem reſpirantia, & non reſpirantia, quæ ſanguine carent. At de aqua dubium videbatur; ob id probat, quia piſces a longa diſtantia ad eſcas accurrunt, quod non eſſet, niſi odorarẽt, quòd ſi odorant, neceſſariò per aquam odorant; & ſic ipſa medium eſt, ſicut & aer. Similiter etiam odorare uidentur quæ non reſpiranr terreſtria, quod eodem probatur argumento de motu in eſcam.

Vnde & dubium eſt, ſi omnia. Tex. XCVIII.

De modo quo olfacimus.
Reperiũtur quædã aĩalia per inſpiratione͂ odorare, alia ſine illa.

DVbium proponit, quod oritur ex dictis. Dictum enim eſt, & hoc idem modò repetitur, ꝙ quædam odorant nõ reſpirãtia, ut quæ ſanguine carent inter terreſtria: quædam aũt non odorant, niſi inſpirantia, ita, ut quando expirant, vel quando retinent ſpiritum, non odorant, quamuis eis proximus ſit odor, imò nec quamuis odor ponatur ſupra ſenſorium: (Sed de hoc non eſſet mirum, quia commune eſt omnibus ſenſibus non ſentire ſenſibilia ſuperpoſita,) tamen proxima, ſeu propinqua non odorant, niſi cum inſpiratione, quæ tamen alia animalia odorant ſine illa, & odorare cum inſpiratione, uidetur eſſe illis proprium, cùm abſque illa non odorent.

Notæ.

Notandum hic, quòd odorare cum inſpiratione dicitur propriũ homini, quia omni ineſt, ſed non ſoli, ut dicit Auer. & Alber. alijs enim multis ab homine ineſt ut notum eſt.

Quare quæ ſanguinem non habent. Tex. XCIX.

Dubium Ariſt.
An ſit diuerſus olfactus in ijs quæ per inſpiratione͂ odorant, & quæ ſine illa.

EX dictis inſurgit modo dubium, quia uidetur olfactus animalium ſanguine carentium eſſe aliud genus ſenſus ab olfactu habentium ſanguinem, cum ille abſque inſpiratione, hic cum ea ſit.

Reſponſio Ariſt. eſſe unum olfactum.
1. ratio.
2. ratio.

Reſpondet ad dubium, non ita eſſe, ſed eſſe eundem genere olfactum in omnibus, quod duplici ratione ꝓbat. Prior eſt, quia eſt idem obiectum, & eædem differentiæ: utrumque enim eſt circa odores bonos & malos.

Poſterior, quia ab eiſdem odoribus patitur uterque olfactus, vt enim homo, & alia animalia inſpirantia refugiunt odorem ſulphuris, & bituminis, & aliorum; ita etiam animalia non reſpirantia. eſt ergo idem genere olfactus in utriſque.

Videtur autem in hominibus differre. Tex. C.

Tertio exe͂plo quodã a ſimili in uiſu dubiũ ſoluit.

DVbij modo rationem ſoluit quodã eleganti exemplo, quod tale eſt. Animalia quædam habent oculos duros abſque palpebris, quædam autem cum palpebris. Illa obiectum præſens in perſpicuo ſtatim uident, quia nullum habe͂t oculi impedimentum, hęc verò non ſtatim, donec aperiant palpebras. Notum eſt, hanc diuerſitatem in uidendo oriri non ex diuerſitate potentiæ, ſed eorum, quæ circa ipſam ſunt.

Sic fit in odoratu. Homo enim odoratum habet cum operimento, quod non aperitur, niſi cum inſpiratione, cætera uerò non, olfactus tamen eſt eiuſdem generis.

Nota.

Cum homine, cętera inſpirantia intelligas, ſolius enim hominis meminit, quia experimur homines abſque inſpiratione non olfacere. Vnde infert, quòd reſpirantia in aqua non odorant, quia non poſſunt in aqua inſpirare.

Quod olfactus ſenſorium ſit potentia ſiccum.

Ex his uolens potentiam olfactus conſtituere, docet, quod ſicut ſapores in humiditate, ſic odores in ſiccitate abundãti conſiſtunt. Vnde fit, quod ſicut ſenſoriũ ſaporum debet eſſe in potentia humidũ, ſic ſenſorium olfactus in potentia ſiccũ. Nam ſenſorium, ut recipiat obiectum, debet habere colorem, ut percipiat. Facultas ergo in ſenſorio tali exſtiſtens, olfactus eſt.

An homo tactu vincat animalia omnia, non tamen olfactu. Quæſt. XXIIII.

1. Arg. ab authoritate Ariſt.

SEnſus quæſtionis eſt notus. Aliquot autem argumenta occurrunt in hac re, & præſertim ex Ariſt. Primum eſt ex libro de ſenſu cap. 4. vbi dicitur, ꝙ homo ſolus percipit odores aromatum, non autem alia animalia. Ex hoc colligo, ipſius olfactum eſſe perfectiorem; quia plures odorum differentias percipit.

Præ-

2. Argumentum. Præterea ſecundò. Videtur, quòd in omnibus ſenſibus homo vincatur etiam in tactu, ex illo celeberrimo carmine.

Nos ſus auditu, lynx viſu, ſimia guſtu,
Vultur odoratu præcellit, aranea tactu.

3. Argumentum. Præterea tertiò Lib. 10. de gener. animal. cap. 10. in fine dicitur, quod guſtus, & tactus nihil ad prudentiam faciunt. Et li. de ſenſ cap. 10 præfertur auditus omnibus, quantũ ad diſciplinas. Et primo Metaph. cap. 10. præfertur viſus, quantum ad ſciẽtias per inuentionem. Ergo tactus nihil ad prudentiam, & ſcientiam facit, ſed potius alij ſenſus.

4. Argum. Præterea quartò Sect. 30. Problem. q. 1. melanconici in ſententijs præferuntur: & tamen hi non molles, ſed duras habẽt carnes: non ergo mollities carnis aptiores mente ſignificat.

5. Argum. Præterea quintò Fœminæ & flegmatici molliores habent carnes ſanguineis, & tamen ineptiores ſunt.

Circa horum reſolutionem aduertendum primò ex Ariſt. lib. 5. de gener. ca. 2. quòd dupliciter vnus ſenſus alteri poteſt præſtare per ſe. Dico per ſe, vt ſenſus eſt, & in rõne cognitionis: nam per accidens præſtat aliquando ratione ſubiecti, quomodo omnes potentiæ hominis ſunt præſtantiores, quia in anima rationali ſunt. De hac autem præſtantia non eſt ſermo, ſed de ea, quæ in cognitione poſita eſt.

1. Funda. dupliciter vnum alterum excellere per ſe.

Excluditur excellentia per accidẽs.

Prima excellentia per ſe. Hanc autem dicit eſſe duplicem: altera, quæ in eo eſt, quòd vna potentia diſtantius percipit obiectum, vel ſub remiſſiori gradu, vt perfectior eſt viſus, qui colores ad maiorem percipit diſtantiam, quàm qui ad minorem; & qui remiſſiores etiam colores videt, quam qui ſolùm fortes, & intenſiores.

Nota. Quod ex eo dicit prouenire, quòd oculi magis ſunt reconditi, & intus poſiti: habent enim tunc a natura vallum maius, quod ad videndum iuuat. ob id enim manum ponentes ſuper frontes, videmus diſtantiora.

Secunda excellentia per ſe. Altera nobilitas eſt in percipiendis pluribus differentijs obiecti: vt viſus in eadẽ diſtantia plures colorum differentias diſtinguens, perfectior eſt altero non tot diſtinguente: quod ex eo dicit prouenire

Nota. quia minus eſt turbida pupilla.

Oſtenditur illa duplex excellentia in olfactu. Hanc duplicem præſtãtiam in olfactu eſſe poſſe dicit. Erit enim olfactus perfectior, qui diſtantiores odores percipit, & remiſſiores: erit etiam perfectior, qui plures odorum percipit differentias, quauis intenſas, & propinquas.

Reſpõdetur quæſtioni de olfactus hominis excellentia. Iuxta hanc ergo doctrinam Ariſt. facile erit diſſoluere dubium præſens de olfactu. Dicendum enim, olfactum hominis eſſe imperfectiorem aliorum animalium in percipiendis odoribus quantum ad diſtantiam, & quantum ad remiſſionem. *1. Concl. in prima excellẽtia vincitur ab animalibus.* Alia enim animalia remiſſos odores percipiunt, & in magna diſtantia, vt canes, & vultures, & alia huiuſmodi: homo autem non percipit, niſi prope, & intenſos, vehementeſq; odores.

2. Concl. in ſecunda excellentia vincit alia animalia. Dicendum tamen ſecundò, quod homo vincit in percipiendis differentiis odorũ pluribus Animalia enim olfactum habẽt in ordine ad guſtum, atq; ea de cauſa id olfaciunt fere, quod ad guſtum attinet: at homo olfactum etiam propter ſe habet, Vnde multa alia olfacit.

Notandum diuerſum vſum olfactus in animalibus & hominib. Ex quo ſequitur, quòd bruta olfactu indicant cibos, non enim guſtu probant ſeu prælibant, quæ guſtare & edere poſt debent, ſed olfactu ſolùm, & poſt guſtant, nõ repellendo vt plurimum quę olfecerunt. At homo non contentus eſt olfactu ſolo, nam quamuis bene odoret, poteſt malũ habere guſtum, & quamuis male odoret, bonum habere guſtum.

Nota ſecundo odores homini dupliciter eſſe delectabiles. Sequitur ex hoc etiam, quòd Ariſt docet de ſenſ. cap. 5. quòd in nobis odores dupliciter dicuntur delectabiles, vel indelectabiles. Vno modo per ſe, puta, in ordine ad ſolum odoratum. Altero modo per accidens, puta, in ordine ad guſtum.

Et ex his odoribus accidit, quòd fiat delectationis mutatio in vno & eodem odore. Experimur enim, quòd aliquis odor cibi delectat nos, cùm famem patimur, & contriſtat, ac nauſeam prouocat, cum ſumus ſaturi.

1. dubium, an plures differentias odorũ homo ſentiat et tãtum intenſas, & non remiſſas. Dices tu, Quæ eſt cauſa, quare hominis odoratus percipiat plures differẽtias odorum, non autem odores niſi intenſos.

Reſponſio. 1. Fund. Reſpondeo ex eadem radice totũ prouenire: Ideo aduerte primò, quod quãtò organum potentię denudatur magis à differentiis obiecti, tantum eſt perceptiuũ plurium differentiarum v. g. quantò pupilla eſt à colore remota, tanto plures co-

lores percepti. Vnde cum inſpexit aliquē colorem fortem, non poteſt per aliquod tempus videre perfecte alium: quia, quodammodo colorem illum recepit. Similiter auditus non debet internum habere ſonum, vt plures percipiat: ſimiliter lingua circa ſaporem.

Secundum Fundamentum. Aduerte vlterius quod odor in ſicco & calido conſiſtit magis. Vnde quanto organum eſt minus tale, tāto plures percipiet odorum ſpecies.

Redditur ex his cauſa dubij. Scito autem, cerebrum hominis, vt docet Ariſt. 2. de par. ca. 7. eſſe frigidiſſimū, & humidiſſimum naturali ſua temperie omnium aliorum animalium. cùm autem in hoc ſit olfactus, vt dicemus, euenit, vt homo plurium differentiarum ſit perceptiuus odorum, reliqua omnia calidius habent cerebrum & ſiccius.

Nota tamen, quòd cum ſit tam frigidum, & humidum, non poteſt pati, niſi a vehementi calido & ſicco, atq; ob id non ſentit remiſſos odores. Vnde cùm patimur catharrū, minus olfacimus: quia humidius eſt tunc cerebrum. Non ſic in reliquis animalibus.

Dubium Dices, quare cerebrum hominis eſt frigidiſſimum? *Reſponſio.* Reſpondeo: quia debet inſeruire operibus mētis per ſpiritus in eo exiſtentes: quod ſi eſſet ex ſe calidum, ex altera parte accedit calor cordis tunc ſpiritus turbarentur & inepti eſſent ad miniſterium: quod accidit ebriis, & freneticis, ob nimium calorem in cerebro: atq; etiam adurerentur, vt fierent inepti, quaſi fuligines aduſti.

Problematis ſolutio. Hinc patet ſolutio problematis cuiuſdam, ſcilicet homines odorantes a longa diſtātia eſſe ineptos, & rudes: arguit enim id cerebri calorem: praui verò odoratus, quantum ad diſtantiam, & remiſſionem odorū eſſe ſolere ingenioſiores. Quāquā alia etiam eſſe cauſa ſolet, videlicet, lōgitudo naſi, quæ iuuat, vt facilius, & ad maiorem diſtantiam odor ſentiatur, vt in canibus: & breuitas obeſt. Hæc de olfactu.

Reſpōdetur quæſtionis. De tactus hominis excellentia, primū fundam. At circa tactum aduerte, quòd non eſt illa nobilitas percipiendi remota: non enim remota tactu percipimus, ſed coniūcta: at nobilitas conſiſtit in remiſſione obiecti percipienda, & in pluribus differentiis obiecti.

Et in vtraque homo omnia animalia vincit: plures enim differentias percipit, ſcilicet aſperum, lene, durum, molle, & alia, quorum multa bruta non tangunt, aut imperfectè tactu dignoſcūt. Similiter percipimus qualitates omnes in gradu remiſſiore: quia tactus hominis in maiore temperie omnium qualitatum conſiſtit: vnde excedentes omnes qualitates percipit. Bruta autem non percipiunt qualitatem; qua ipſorum tactus abundat, niſi in gradu intenſiſſimo, vt declarabitur in capite de tactu. Ex his facile erit argumenta ſoluere. *Nobilitas ſeu præſtantia tactus in quo conſiſtat. 1. Concl. In vtraque nobilitate excellere tactum hominis.*

Ad primum dico, quod olfactus hominis perfectior eſt in illo, non tamen abſolutè: non enim odores remiſſos percipit. *Ad 1.*

Ad ſecundum dico, quòd illa carmina veritatē habent quantum ad nobilitatem ſenſus circa diſtantia, vel remiſſa obiecta. *Ad 2.*

Tamen de Simia non eſt verum: ſed dicitur habere optimum guſtum, quia facit geſticulationes quaſdam, quibus delectationem magnā in guſtando præ ſe fert. *Not. primo de Simiæ guſtu*

De aranea autem Alber. tract. 3. ca 73. dicit, quòd non habet niſi prauū tactum: eſt enim frigidæ complexionis, & viſcoſā habet humiditatem, quæ tactum hæbetat. Vnde ignem admotum, non ſtatim ſentit: quòd ſi percipit vermiculos cadentes in telis, ideſt propter motum: tela.n. cùm continua ſit, ſtatim mouetur. *Not. ſecundo de Aranea tactu.*

Dices, videri optimi tactus, cùm tam debilem motum ſentiat, quem homo non ſentiret. Reſpondeo, motum eſſe commune ſenſibile; & quantum ad hoc, concedēdum eſt, remiſſiores motus percipere: tactus tñ magis conſiderādus eſt circa obiectū prorium, ſcilicet primas qualitates. *Obiectio. Solutio.*

Ad tertiū aduerte, quod aliud eſt ſenſum prodeſſe ſciētiæ, vel prudentiæ: aliud eſſe ſignum ipſius. Viſus, & auditus proſunt multo magis ad ſcientias: per ipſorū enim cognitionem Intellectus multnm iuuatur: per auditum ad diſciplinas, per viſum ad inuentionem: & ſic tactus parū aut nihil facere dicitur. *Ad 3.*

Aliud eſt, quod ſit ſignū: Tactus enim ſignificat bonam corporis temperiē, qua poſita, aptior eſt anima ad operandum. *Not. cur bonus tactus ſit ſignum boni ingenij.*

Habet autem hoc peculiariter tactus: quia temperies tactus eſt ſicut tēperies animalis vniuerſalis in primis qualitatibus: atq; ideo bene temperati in tactu, ro

tam

tām ſortiuntur temperiem bonā. Vnde diſtemperies tactus, morbū, periculoſum oſtendit.

Nota. Aduerte autem, per prudentiā intelligi aptitudinem ingenij ad ſcientias, & diſcurſus, quia non facit hominem ſapientem, niſi ſtudium, & labor accedat.

Ad 4. Ad quartum dico eſſe melancholicos ex natiua complexione quibus terra dominatur, & hi rudes ſunt. alios eſſe ex accidenti, nam conſumptis ſpiritibus, & ſubtilioribus partibus ſanguinis, abūdat terreum & frigiditas: quod ex nimio euenit ſtudio: & de his loquitur Ariſt. nec eſt cō tradictio.

Ad 5. Ad quintum dico, eſſe mollitiem ſpōgioſam, quæ in humido aqueo conſiſtit, qualis eſt illa dicta in argumento, & hæc non indicat bonum ingenium. Alia eſt in humido aereo, magis cōſiſtentiam habens, non ſpongioſa, & de huc Ariſto eſt ſermo, illa prouenit ex humido & frigido, hæc ex humido, & calido: & ita illa eſt phlegmatica, hæc ſanguinea.

An odorum ſcientia bene per ſapores tradatur, vbi & de natura odorum.
Quæſt. XXV.

Occaſio quæſtionis. DVbiū hoc circa tex. 94. inſurgit, vbi Ariſt, docet ſapores melius cognoſci, odoreſq; hēre ſimilitudinem cū ipſis: eamque ob cām per ſaporum doctrinam habendam eſſe etiam odorum.

1. Arg. ad partem negatiuam. Videtur autem primo non ita eſſe. Primo: quia tunc oportebat prius de guſtu, & ſapore tractare (quia notior ſapor eſt) quam de odore, cuius tamen oppoſitum fit, cum poſt tractetur de ſapore, & guſtu.

2. Arg. Præterea ſecundo. Adhuc nō uidetur poſſe talis haberi ſcientia, quia tunc per ſapores bene colligeremus odores, ſi ſapor dulcis eſſet cum odore dulci, & amarus cum amaro: at non ita fit, imò ſępè ſapores amaros cum dulcibus odoribus inuenimus, & econtra, ergo potius methodus iſta faciet nos errare, quā ſcire. Hoc dubium præcipuè propono, vt explicem odorum naturam.

1. Fund. de natura, & Aduerte ergo, quòd odores, & ſapores ſicut & colores, qualitates ſunt ſecundæ diſtinctæ a primis, ex ipſarum tamen uaria miſtione inſurgentes. Vnde dulcedo, & odor non eſt calor, nec frigus, nec alia ex primis qualitatibus, ſed quædam alia ab eis diſtincta, ex ipſarum miſtione inſurgens. *cauſa odoris odores eſſe ſecundas qualitates ex primis inſurgentes.*

Alia eſt miſtio qualitatum primarum in odore et alia in ſapore, & qua ſit utraq;. Scias tamen, quod alia eſt miſtio qualitatum, in qua ſapor, ab ea, in qua odos cōſiſtit Sapor enim in humiditate comprehendente ſiccum, ipſumq; ſuperante conſiſtit. Vnde ad dandos ſapore, rebus, utimur, aqua, & liquore, & hoc humidum comprehendens ſiccum, ab Ariſtotele de ſenſu cap. 4. Enchimum, ideſt, incorporatum dicitur. Odor vero, oppoſitam habet miſtionem, conſiſtit enim in ſicco cōprehendente, & ſuperante humidum, tam autem odor, quam ſapor in humido, & ſicco præcipuè conſiſtunt.

Exemplo, ſeu experiētia probatur. Hinc fit, cum poſt terræ ſiccitatem fit pluuia, ſolet in principio odor terræ diffundi, tunc enim humidum incorporatur ſicco, abundat tamen ſiccum. At poſt longam pluuiam non ſentitur odor, quia tunc humidum excedit, & pòtius cōprehendit ſiccum.

Secundo exemplo idē probatur. Vnde, quo ſiccior eſt flos, ſolet maiorē odorem emittere, ob id roſa, & quæ ſpinas habent, multum odoriferi flores rūt; id enim ſiccitatem indicat.

Cā miſtionis prædictorum odoris & saporis. Cauſa autem, quæ hanc miſtionem facit, calor eſt externus; hic enim humidū ſicco miſcet, comprehendereq; ipſum facit per concoctionem, & digeſtionem, & ſic ſapores facit. Similiter humidum reſoluit, & a ſicco comprehendi facit, & ſic odorum eſt cauſa.

Cauſa effectiua et materialis odoris, & ſaporis. Vnde ſequitur, quòd calor ſit effectiua cauſa odorum, & ſaporum: materia uerò eſt præcipuè humidum, & ſiccum In tali enim odor, & ſapor tecipiuntur, uti diximus, cum diſcrimine.

Tria notatu digna quæ ſequūtur ex dictis. Ex hac doctrina ſequuntur aliqua notanda. Primum eſt, quod non in eodēm ſubiecto adæquatè eſt odor, & ſapor, habent enim temperiem oppoſitam, ſed in partibus ſubiecti, quibus ſiccū ſuperemineт humido, ineſt odor, in partibus uero craſſioribus, quibus humidum pręſertim aqueum abundat, ineſt ſapor. Et hoc notant Albertus, Auicenna, & Philoponus. Subiectum enim immediatum odorum, uocant exhalationem ſiccam.

2 Sequitur ſecundo,quod ſapor eſt prior natura,quam odor; quia materia , in qua ſapor eſt, per calorem fit materia odorũ , non autem ecõtra.Et ratio eſt:quia calor agit conſumendo humidum , & augendo ſiccum. Vnde cum ſapor in humido ſiccum comprehendente conſiſtat, fit ut calor externus conſumendo humorem,ex-

Nota. pellat ſaporem, & conſequenter odorem iudicat,dominante ſicco . At calor materiam ſiccam non facit humidam non admiſto alio corpore,ob id non facit ex odore ſaporem. Hac cauſa dicitur ſapor prior natura odore.

3 Sequitur tertiò, quomodo poteſt eſſe quod res habens bonum odorem, habeat malum ſaporem,non enim in eadem parte adæquatè, nec in eadem temperie conſiſtunt.

Deſcriptio odoris. Ex his omnibus poſſumus deſcriptionem odoris colligere : Odor eſt qualitas ſecunda proximè in ſicco comprehendente humidum,conſiſtens,olfactuſq; immutatiua .

2.Fund de analogia inter odores, & ſapores. Pro argumentorum ſolutione notandum,quod analogia inter ſapores, & odores non conſiſtit in hoc, quod odor dulcis ſit cum ſapore dulci:hoc enim nõ eſt opus nec iſto modo ab Ariſtotele doctrina traditur.

Duo modi veri analogia. Sed duobus alijs modis. Alter eſt,quod

Primas. in quali proportione humidi ſupra ſiccũ ſit dulcis ſapor,in eadẽ ſicci ſupra humidum ſit odor dulcis,& ſic in alijs.

Secundas. Alter eſt in ordine ad ſenſum. Qualem enim paſſionem ſapor dulcis guſtui, talẽ dulcis odor olfactui infert:& ſic aliam in alijs odoribus.

Ad 2. Per hoc ſoluitur argumentum ſecundum ?

Ad 1. Ad primum dico,quod hic ſequitur ordinem nobilitatis potentiarum , eſt autem nobilior olfactus guſtu. Præterea nõ tradit hic exactam doctrinam naturæ odorum , ſed in uniuerſali , quatenus in communi potentiam immutat , id circo non fuit opus prę mittere ſapores: id enim facit lib. de ſenſu, ubi naturam eorum conſiderauit.

An ſenſorium olfactus eſt proceſſus mamillaris. Quæſt. XXVI.

AD tituli intelligentiam aliquid ex anathomia oportet adnotare. Scito, a cerebro procedere duos canales uſque ad oſſa foraminoſa narium , quæ ſunt prope concauitatem oculorum, atque in extremitate facere duas carũculas ad mõdum extremitatis mãmillæ:ob id,proceſſus mãmillares dici ſolent : per hos cerebrum mittit excrementa in naſum;& per reſpirationem aſcendunt etiam fumi per hos uſque ad cerebrum : per hos canales deriuãtur rami neruorum uſque ad naſũ procedentium a quinta coniugatione neruorum. *Nota ad ſenſus q. intelligentiam.*

Dubium ergo eſt, an olfactiua potentia in neruo, an potius in carunculis illis mammillaribus conſiſtat. *Senſus quæſtionis.*

Auer lib.1.Collectan.cap. 7. & lib. 2. cap. 17.putat contra Auicennam,non eſſe in caruncula mãmillari,ſed in neruo. Probat duplici ratione. Prima eſt. Illæ carunculæ ſunt eiuſdem ſubſtãtiæ cũ cerebro,at cerebrum eſt expers ſenſus,ut docet Ariſt.2.de par.c. 10.ergo non eſt illic potentia olfactiua. *1.Opin. Auer. non eſſe in illis carũculis mãmillarib. 1. ratio. 2.ratio.*

Altera eſt. Quia contingeret per foramẽ palati, quod in nares terminatur,olfacere,quia illinc poſſet attingi talis carũcula: nullus tamẽ eſt expertus per os olfactionẽ eſſe factam. Hęc eſt opinio Auer.

At Philop.in præſenti.Galen.8.de uſu partium. Auicenna cap.de odoratu,& Albertus Magnus,deniq;ſententia cõmunis tenet , in illis carunculis eſſe olfactiuam potentiam , & ita uidetur cum ipſis eſſe ſentiendum. *2.Opin.uerior et communis Phi. Gal.de eſſe potentiã olfactus in illis carunculis.*

Primo; quia neruus ille etiam uſq; ad partes naſi inferiores deſcendit;contingeret ergo ſentire abſq; reſpiratione. *1.ratio.*

Secundò;quia neruus ille eſt eiuſdem rationis cum neruo tactus,ibiq; eſt potentia tactiua,at olfactus ſenſorium habet diuerſum,aliamq; petit temperiem. *2. ratio.*

Præterea; quia alij ſenſus non in neruo conſiſtunt ex his,quæ habent medium externum. Auditus enim in miringa , uiſus in pupilla eſt. *3. ratio.*

Præterea ; quia , ut diximus , olfactus *4.ratio.*

ſequitur

ſequitur temperiem cerebri.

Nec argumenta Auerro. concludunt. *Ad 1. rationem Auer.* Ad primum enim dico, quòd nõ eſt prorſus eiuſdem temperiei illa pars cum cerebro, ob id ſenſum habet. Adde, quod forſan cerebrum habet ſenſum, imperfectum tamen, & hebetem.

Ad 2. rationem Auer. Ad ſecundum ſolutio patet, eſt enim contra ipſum: nam quamuis ponatur in
1 neruo, idem ſequitur. Dico tamen, quòd
2 non ita facilè patet aditus per illud foramen, quòd ſi a naſo ad os fit tranſitus, id eſt, concurrente motu naturali muſculorum, qui modo oppoſito non mouent.

Nota de operculo ſeu tunica olfactum operiente quorundã falſam opin. Hic aduerte unũ. Aliqui enim Latini dicunt illas carũculas operiri tunicis meningibus, quæ reſpiratione eleuantur, quod videbatur indicare Ariſtoteles Sed hoc non inueniunt Anatomes periti, ob id non eſt recipiendum.

Nota ſecũdò, quid Ariſto. per operculum intelligat. Per operculum ergo, quod ait Ariſto. intelligere oportet ipſam carnem ſpongioſam, quæ compreſſa eſt ante caruncu-las, & per reſpirationem dilatatur, & pori aperiuntur, & hoc ipſum docet Ariſtot. tex. 100. Nõ ſic eſt in non reſpirantibus.

An odor ſit realiter in medio. Quæſt. XXVII.

Quid odor ſit, & qualiter in corpore eſſet, diximus: Nunc dubium eſt, an odor ſentiatur in ſubiecto ſuo immutato medio per ſpecies intẽtionales, ſicut vř color, an non ſic, ſed ipſe odor realis ꝑueniat per medium vſque ad potẽtiam, & ſenſoriũ. In hoc enim nõ ſunt Philoſophi concordes, ſed variæ extãt ſententię.

1. Opin. Auicen. Alber. Prima eſt Auicennæ, quam ſequitur Albertus in Summa de auditu. Dicunt, quòd odor ſubiectatur immediatè in materia ſicca, & parum humida, reſoluta ꝑ calorem, & in iſta materia fertur odor realis per medium uſque ad olfactum. Nec contingit olfacere, niſi quando iſta fumida exhalatio, in qua fertur odor, ad ſenſorium peruenit. Hæc ſententia probatur ab Auicẽna, ſed ipſius rationes poſtea adducentur.

2. Sentẽtia Auer. Altera ſententia eſt Auer. com. 97. ubi impugnat Auicen. Dicit, quòd odor non egreditur realiter a corpore odorabili, ſicut nec color a colorato, ſed intentionaliter agit in medium, & in ſenſorium.

Rationes ſunt eius duæ. Altera eſt, quia odoratus contingit ad diſtantiã tantam, ad quãtam non eſt poſſibile corpus reſolui. Dicit enim, quòd vultures ad quingenta milliaria olfecerunt corpora occiſa in bello Troiano. *1. ratio.*

Altera ratio eſt, quia tunc daretur corporum penetratio. Si enim odor non fertur per medium aerem, niſi ſimul cum corpore, id eſt, illa fumoſa exhalatione iſta cum aere penetraretur. *2. ratio.*

Tertia ſententia eſt media S. Thomę, & Philoponi, Ianduni, & communis, ꝙ odor per aliquam ſpatij partem fertur cum illa exhalatione, per aliam verò uſque in ſenſorium intentionaliter immutat, ſicut color. *3. Sentẽtia S. Th. Philoponi, & cõmunis.*

His poſſumus quartam Aegidij ſentẽtiam addere. Dicit enim, quòd odor producitur in aere abſque illa exhalatione, ſic odor in medio realiter producitur, ſicut ſonus, quamuis poſt non producatur, niſi intentionaliter. *4. Opin. Aegidij.*

Pro huius difficultatis reſolutione ſit prima concluſio. Odor nullo modo in medio realiter produci poteſt. Iſta eſt cõtra Aegid. *1. Conclu. Odor non ꝑducitur realiter in medio.*

Explicatur concluſio. Explico. Odor, ut diximus ſupra, immediatè ſubiectatur in miſta materia, in qua ſiccum comprehendit humidum, ꝙ ſi cõtingit odorem extrahi ab aliquo corpore per medium, id eſt, quia tales partes extrahuntur reſolutæ per calorem.

Probatur primò, odor magis eſt ſecunda qualitas, quam color, cum ille immediatè ex miſtione qualitatum fiat: at color, puta, albedo, nigredo, nullo modo immediatè in ipſo aere recipi poſſunt, ergo nec odor. *1. ratio.*

Præterea ſecundò Qualitates ſecũdæ non ſunt inuicem actiuæ, ut notum eſt in philoſophia, non enim albedo alteram albedinem producit: ergo, nec odor ſubiecti producet alterum odorem in medio. ſi ergo cõtingat realiter eſſe odorem in medio, id eſt, quia aliquæ ſubiecti partes, in quibus odor inerat, per calorem extrahũtur, vel calor in partibus ſubiecti reſolutis, odorem facit diminuendo humidũ & incorporando ſiccum cum humido. *2. ratio.*

Vnde

Quinta quorundã opinio reij-citur, quod odor trãſit a ſubiecto ĩ ſubiectũ.

Vnde non ſunt audiendi Ammonius & Boetius in 2. cap. Antepræ dicament. qui dixerunt, quòd odor a ſubiecto in ſubiectum tranſit, quia manus comprimens pomum recipit in ſe odorem.

Sed hoc falſum eſt, nam, ut ibidem dicit bene Simplicius, nõ recipit manus odorem, niſi quia ſimul recipit aliquas partes ipſius ſubtiles, in quibus erat odor.

Cuius ſignum eſt, quod pomum rugas contrahit, & diminuitur.

Notá circa nomen uaporis odoriferi.

Hic aduertendum eſt, quòd materia, in qua odor eſt, conſiſtit in ſicco comprehendente humidum: Vnde non dici debet propriè vapor talis materia. nam uapor eſt calidus, & humidus: nec exhalatio propriè, quia hæc eſt natura ſicca, & frigida, licet per Solẽ calefacta. At quia iſta materia odoris reſoluitur per calorem, ratione talis caloris etiam calida & humida, & calida & ſicca, & ideo exhalatio & euaporatio dici ſolet ſimiliter propter ſubtilitatẽ. Proprius dici fortaſſe poſſet fumoſa exhalatio: quia hæc eſt calida & ſicca, ſed dum rem teneamus, de nomine non oportet ualde eſſe anxios.

2. Concl. a corpore odorifero emittuntur exhalationes odoriferæ.

Secunda concluſio, A corpore odorifero ſæpe effluit exhalatio illa, in qua fertur odor.

1. ratio ab experiẽtia.

Hæc concluſio eſt euidens, quam probant argumenta Auicen. Primum eſt ab experentia, quia experimur res odorem emittere, cum manuum calore uel ignis alterantur, & uigente calore æſtatis flo-
1 res odorem ſpargere Experimur etiam,
2 quòd manu aerem ad nares trahimus ad
3 odorandum aliquando: quod non eſſet, niſi talis exhalatio a corpore reſolueretur. Experimur etiam res odoriferas nimio odoratu marceſcere & diminui.

2. ratio.

Probatur præterea ſecũdò Quia ſi iſta reſolutio non eſſet, ſemper citiſſimè odoraremus: nam tũc immutatio per ſpecies intentionales fieret: quæ ueló citer producuntur. Cuius oppoſitum experimur: tardiſſime enim contingit aliquando odorare præſente odorabili.

3. ratio.

Præterea tertiò. Quia odores proſunt uel nocent cerebro, quòd non eſſet, niſi aliquid a corpore odorabili cum odore reſolueretnr.

3 Conclu. Non ſemper ſentit olfactus etiã emiſſis uaporib. odoriferis, ſed medium et organũ intentionaliter mouentur.

Tertia concluſio. Non ſemper olfactus contingit factu hac reſolutione, ſed medium & organũ intentionaliter mutant.

Aduerte, quòd a corpore odorabili aliquãdo fit reſolutio iſta uſque ad certam medij partem, ut dicit S Tho. & intentionaliter odor ille agit in ſenſorium. Aliquando exhalatio prouenit úſque ad ſenſorium ipſum & cerebrum, & tunc non olfacimus, ut experientia docet. Aliquando etiam non egreditut a corpore exhalatio, & olſacimus.

Nota uario modo contingere ut odorem ſentiamus.

Vt igitur olfactus fiat, non debet exhalatio ſenſorium attingere, & hoc eſt contra Auicennam, quamuis non negamus aliquando attingere, ſed dicimus non tunc olfacere, imò læſionem ſentimus in organo.

Similiter dico, quod olfacimus aliquãdo extracta exhalatione per reſolutionẽ: & hoc probaui in ſecunda concluſione, & videtur eſſe contra Auerroem.

Modo autem dico, quòd olfacimus ẽt non extracta exhalatione, ſed manente in proprio ſubiecto, & in hac parte conuenio cum Auerroe.

Duo probãda proponuntur in concluſione tertia contenta.

Sunt igitur duo probanda. Alterum, quòd olfactus contingat aliquando non reſoluto corpore odorabili. Alterum, ꝙ odoratus aliquando etiam contingat facta reſolutione exhalationis, ſed non uſque ad ſenſorium, ut dicit Auicen In his duobus conſiſtit noſtra ſententia.

Primũ probatur. ſ. ꝙ olfactus aliquãdo contingat abſque reſolutione ſpecierum res odorabilis.

Primum probatur duobus textibus Ariſt. ſimul etiam rationibus contentis in illis. Alter textus eſt ſect. Problema. 12. quo probat contra Democritum, odorẽ non eſſe exhalationem. Quia, inquit, ſemper diminueretur res odorabilis dum odoratur, & ſic non duraret: at experimur corpora parua, multum temporis odorem conſeruare.

Primo authoritate Ariſt.

Ex hoc loco ego etiam ſumo argumẽtum ſimile contra eos, qui, quamuis non dicant odorem eſſe exhalationem, dicũt tamen eſſe in ea, & cum ea ferri extra odorabile, quod ſimili argumento impugnat etiam Ariſt.

Confirmatur rõe ex eodem loco.

2. authoritas Ariſt.

Alter locus eſt, de Sen. ca. 5. ubi impugnat idemmet hoc argumento, quia piſces odorant in aqua a longe, & tamen non poteſt per aquam ſimilis exhalatio ferri, quin deſtruatur. Profecto hoc idem eſt contra eos, quid odorem cum illa copulant. Colligo igitur olfactum fieri ali

quando

quando ſolum immutato medio intētionaliter, ſicut color videtur.

Poſterius dictum, ſcilicet, quòd aliquā do exhalatio extrahatur per ſpatiū, iam probatum eſt.

Alterum, probatur. ſ. ꝙ ēt om̄ſſis vaporib. a re odorifera nō ſētiat olfactus, niſi mediū intētionaliter mutetur.

Sed quòd non contingat olfactus, niſi immutetur medium intentionaliter, probatur primò. Quia tunc ſine medio extremo olfactus eſſet: quod tamē eſt expreſsè contra Ariſtotelem qui olfactus medium poſuit aquam, & aerem: non ergo odor immediatè tangit ſenſorium.

2. ratio.

Præterea, quia iam tunc eſſet ſenſibile ſupra ſenſum, ſi vſq; ad carunculas illas peruenire opus eſſet odorem, vt olfaceremus, quod tamen falſum eſt.

Dubium. *Solutio.*

Dices tu, Quæ eſt ratio, quare aliquando odor fit cum reſolutione aliqua exhalationis, vſq; ad aliquam ſpatij partem, aliquandò verò non opus eſt id?

Reſpondeo, quod ſunt aliqua odorabilia, quibus vel ob nimium humidum, vel ob ſiccum terreſtre non penè comprehēdente humidum, imperfecti ſunt odoris vt vix ſentiantur; perficiuntur uerò calore, uel reſoluente humidum vel ſiccum cum humido miſcente, & tuncſentiuntur, non fit autem talis perfectio, niſi cum reſolutione ex vi caloris ptes extrahētis.

Nota.

Alia verò ſunt, quibus odor eſt perfectus, & nō indigent tali reſolutione, quāuis verum ſit, quod odores hebetātur frigiditate partes corporis comprimente, & humidum congelante: excitantur autem odores calore aliquo.

Ad primū Auerr. argumentū.

Supereſt, ad duo argumenta Auerro. reſpondeamus, quamuis non ſint omninò contra nos. Ad primum reſpondet Auicenna, quòd non eſt neceſſaria continua exhalatio ab odorabili vſq; ad olfactum, ſat eſt, quòd aliqua illius particula perueniat, & ſic fuit in vulturibus: ventus enim exhalationes ad magnam ferebat diſtantiam. Ego etiam idem dico: ſolum in hoc differt, quòd non erat opus, quòd perueniret exhalatio immediate uſq; ad ſenſorium, ſed vſq; ad partes proximas, a quibus per ſpecies poſſet diffundi odor.

Ad 2. 1. Solutio.

Ad ſecundum reſpondet Auicenna, ꝙ non eſt penetratio, ſed cedit aer exhalatiori, ſicut cedit vapori eleuato ab aqua.

Reijcitur hæc ſolutio.

Sed iſta ſolutio licet primo aſpectu optima videat: tñ ſi ſubtilius aduertimus, nidil valet: non enim percipit vim argumenti. Nam Auer. ſupponit aerem eſſe medium illius ſenſus, at mediū recipere debet, & non cedere, ſi ergo odor ſemper cum corpore fertur, erit penetratio, & eſt optimum argnm. contra Auicennam.

Secūda ſolutio vera.

Nos autem ſoluimus, quod exhalationi cedit aer, tamen iſte aer non eſt medium, poſtea odor in illa exiſtens exhalatione immutat aliam medij partem intētionaliter, & ſic aer eſt medium, illa autē exhalatio odorifera, eſt odorabile proximum, quod in medium agit. Et ſic abunde huic eſt difficultati ſatisfactum, exiſtimoq; hanc ſine dubio eſſe Ariſt. mētem, & veram philoſophiam.

Caput Decimum.

Guſtabile autem, eſt tangibile. Tex. C I.

De Guſtu, ac primo ꝙ guſtabili eius obiecto.

DE quarto ſenſu nunc tractat, ſ. de guſtu, ac primo de eius obiecto in cōi tractat, proponens concluſionem; guſtabile eſſe quoddam tangibile, ac ſi dicat: Cum aliquid guſtamus, ipſum tangentes guſtamus.

Qđ guſtabile ſit quoddā tāgibile. 1. ratio. Ariſtotelis.

Hanc concluſionem duplici probat ratione. Prima eſt. Guſtus non fit per medium externum, ſicut uiſus, ſed non hēre medium externum, eſt tangere; guſtus igitur tangendo fit, & ſic guſtabile eſt quoddam tangibile.

2. ratio.

Poſterior ratio eſt. Sapor non percipitur a guſtu, niſi percepta ſimul humiditate, in qua vt in materia, fundatur ſapor, at humiditas tactu percipitur, ergo guſtabile cum tactu percipitur, & ſic eſt quoddā tangibile. Is ergo ſenſus eſt, & expoſitio harum rationum.

Dubiū 1. Ariſtotelis.

Statim reſpōdet dubio. Poſſes dubitare circa priorem rationē. Nam aliquando exiſtentes in aqua percipimus cibos iniectos ad diſtantiam, vt ſi ſit in vna parte aquæ, & in altera infundatur mel, ſenties illud, ergo fit per medium externum.

Solutio. Ariſtotelis.

Reſpondet non eſſe medium aquam, ſed ideo ſentiri mel, quia tota aquā illa ſe miſcet, & fit ſaporoſa, ſicut cum vinum infun-

infunditur, & facta ſaporoſa, tūc ſentitur illa, quæ eſt iuxta linguam ſine externo medio. Non ſic autem fit cum eſt uerè medium, vt, verbi gratia color nō defluit & miſcet ſe cum aere, non ergo habet ſapor mediū externum, ſed illud guſtabile cum aqua coniunctum eſt obiectū, ſicut viſibile & coloratum.

Nihil autem facit ſaporis ſenſum. Tex. CII.

Dubiū 2. Ariſt. REſpōdet alteri dubio, circa poſteriorem rationem: non. n videtur, quòd percipiatur guſtabile percepta humiditate. Nam alia guſtabilia non habent illam, vt ſal: & alia ſicca, vt ſaccarum.

Solutio Ariſtotelis. Reſpondet: quòd iſta, quamuis non habeat humorem, tamen eum linguæ apponuntur, tunc cum ſaliua miſcentur ac humiditatem acquirunt, qua percipiuntur: & hæc dicūtur humida potentia. Alia autem, quæ in ſe habent, nec indigent ſaliua, dicuntur humida actu.

Nota. Vbi nota ſaliuę vtilitatem: ſaporem n. perficit, & præſtat non habentibus, quæ aliter non poſſent guſtari, niſi externa humiditate accedente: imò omne ferè guſtabile tali humiditate ſaliuæ temperatur, & ea de cauſa ipſa ſecundum ſe expers ſaporis eſt.

Sicut autem viſus, & viſibilis. Tex. CIII.

De inguſtabili oppoſito obiecto. POſtquam obiectum per ſe in cōmuni explicuit, nūc eius oppoſitum docet, ſcilicet inguſtabile, conſtituitq; oēm potentiam non ſolum obiectum percipere, *Oēm potentiam percipere priuationem ſui obiecti.* ſed etiam ipſius priuationem, vt viſu iudicamus viſibile, & inuiſibile: auditu ſilentium, & ſonum: ita guſtu guſtabile, & inguſtabile.

Trib. modis aliq̃d dicitur inuiſibile priuatiuè, &c. Diſtinguit autem, tripliciter, dici inuiſibile Vno modo per priuationem uiſibilitatis, ſicut tenebroſum Altero modo ꝑ vehementem viſibilitatem, ut ualde lucidum Tertio ob diminutionem. Similiter inaudibile.

Item negatiuè. Notat tamen, quòd aliquando ſumuntur negatiuè, vt inuiſibile, quod non poteſt videri, ut angelus, & ſapor, & odor. Similiter inaudibile: & talia non percipiūtur ſenſu, ut benè dicit Philoponus, ſed priuatiuè.

Tot modis dicitur inguſtabile. Similiter inguſtabile dicitur, quod debilem ſaporem habet: & hoc eſt velut priuatiuum, ſicut tenebroſum, cum, puta habet tam debilem ſaporem, vt guſtari non poſſit. Secundo, inguſtabile, quod uehementem & nociuum ſaporem habet. Tertio, quòd prauum ſaporē habet. Omnia hæc guſtu diſcernimus.

Exemplis declarat. Ponit exemplum, quomodo dicatur inaudibile, quod paruum habet ſonum: & inguſtabile, quod ſaporem debilē habet, *Primum.* exemplum eſt de ape. Apes enim, ideſt, ſine pedibus dicitur: & quod breues hēt pedes, ut hirūdo, & ueſpertilio. Similiter ſine nucleis, i. oliuis dicitur, quod paucas habet, ut Philoponus exponit.

Poteſt etiam apes dici trib modis, ut 1 pleriq; Latini exponunt, ſ. quòd non ha- 2 bet pedes, nec poteſt habere, ut arbor, vel 3 quod non habet, cum poſſet habere, ut animal, quod illis caret: uel quod habet, ſed paruos, aut malos.

Videtur autem principium eſſe potabile.

De potabili, & nōpotabili. OStendit guſtum non ſolum guſtabile, & inguſtabile, ſed etiam potabile & impotabile percipere. Potabile quidem eſt ſecundum naturam: at impotabile eſt cōtra naturam guſtus Dicitur. n. im potabile, quod malum & nociuum potum facit, ſicut inguſtabile.

Quòd guſtus non ſolū guſtabile, ſed ēt potabile percipiat. Addit tamen, quòd potabile eſt commune guſtui & tactui: ob id principium eſt, & prius quam guſtabile, eſt enim communius Hunc locū exponit Aegidius, ꝙ potabile ſit ipſum humidum, & humidū hoc tam guſtu, quàm tactu percipiatur. *Potabile ē cōe tactui, & guſtui. Prima expoſitio reijcitur.*

Sed hæc expoſitio non eſt recipienda. Non enim obiectum proprium unius ſenſus ab altero percipitur. Vt enim auditus non percipit albedinē: ſic nec guſtus humiditatem, ut guſtus eſt: hæc enim eſt

propria

propria tactui. Vnde guſtus non percipit potabile, niſi quia mutãdũ eſt ſaporiferũ & ratione admiſti ſaporis percipitur.

Dicitur ergo, potabile cõmune tactui & guſtui: quia potabile magis in humido conſiſtit, quam guſtabile, ideo tactui competit: at quia ſimul ſaporem alioqui adiunctum habet, ob id guſtui ineſt.

2. Expoſ. Philoponus exponit eſſe potabile commune & præcipuum, quia humidum eſt, & humor eſt tactu perceptibilis, & eſt pręcipua cauſa ſaporum, qui guſtu percipiuntur, non tamen ſola humiditas guſtabilis eſt per ſe.

Quoniam autem medium eſt. Tex. CIV.

De ſenſorio, ſeu organo guſtus. Quod eſſe debeat potentia humidum. 1. ratio.

NVnc qualiter ſenſorium guſtus ſe habeat, explicat, dicens, ſenſorium guſtus debere eſſe ſecundum ſe potentia humidum, ita, ut poſſit actu humectari Huius ratio eſt: quia ſenſorium, ut percipiat obiectum, debet eſſe in potentia tale: ſi enim actu eſſet tale, non immutaretur ab obiecto. Cum igitur guſtabile ſit humidum, opus eſt, ut ſenſorium guſtus ſit potentia humidum, non ita potentia, vt nequeat humectari, ſed ut poſſint reduci ad actũ abſq; ſui corruptione, ſic enim percipiet guſtabilia.

Nota. Aduertendum, ꝙ hic uocat humidum non abſolutè, ſed humidum ſaporiferum: tali enim debet priuari ſenſorium ſecundum ſe, ut percipiat omnia guſtabilia.

Secũdò duplici ſigno idem oſtendi. Duplici ſigno oſtendit, quod dixerat. Alterum ſignum eſt, quòd ſic ſit in potẽtia humidum, ut humectari poſſit: unde cum lingua eſt admodum ſicca, nec humectatur, non guſtamus.

2 Alterum ſignum eſt, quòd nullum ſaporiferum humidum præcedat. Vnde infirmorum lingua, quia humores amaros habet, quod guſtat, non recipit, ſed amarum iudicat, illudque primum ſentit humidum: ſimiliter hi, qui aliquos ſapores uehementes prę-guſtarunt,

Species autem ſaporum ſicut. Tex. CV.

De ſaporũ differẽtijs.

OBiecti ſpecies nunc diſtinguit, dicens eſſe duos ſapores extremos, qui ſimpliciores ſunt puta, dulce, & amarum, ſicut in coloribus, album, & nigrum. iuxta dulce eſt aliud poſt ipſum, ſcilicet pingue, ꝙ iuxta amarum, eſt ſalſum: hęc duo non ſunt ita ſimplicia.

Tria intermedia ſunt, auſterum, acerbum, & acidum. Sunt ergo ſeptem ſaporum ſpecies.

De potentia guſtus, qua ſit, ex dictis colligitur. Ex omnibus colligitur, potentiam guſtus eſſe facultatem horum ſuſceptiuam, & guſtabile, ſeu ſaporem eſſe qualitatem talis potentiæ immutatiuam: atque hæc Ariſtoteles de guſtu docet.

Au guſtus differat a tactu: Quæſt. XXVIII.

Occaſio qõnis. 1. Ratio ad partem negatiuam.

OCcaſionem huius dubij dedit nobis Ariſtoteles, qui guſtabile quoddam eſſe ſtãgibile dicit, ex quo licet inferre: Ergo guſtus eſt tactus, ſicut ſi uiſibile eſt odorabile viſus: ergo olfactus eſt.

2. ratio. Et præterea adhuc probatur. Illi ſenſus ſunt idem, qui ſenſorium & organum idẽ habent; at guſtus eſt in neruo linguæ, ut poſt dicemus, ibidem autem eſt tactus: ergo guſtus tactus eſt.

3. ratio. Præterea, Senſus, qui obiectũ propriũ idem habent, idem ſunt; at tactus eſt circa humiditatem, quam etiam guſtu percipimus; ergo guſtus ſaltem ſpecies eſt tactus ipſius.

1. Opi. quorundam falſa. Aliqui ergo guſtum a tactu eſſentialiter non differre autumant, ſed eſſe eandem potẽtiam, quæ in certa corporis parte, ſcilicet lingua exercet actionem peculiarem circa ſapores.

Reijcitur 1. Opinio. Sed hæc ſententia nullo modo eſt tenenda; ſed quod guſtus, & tactus ſunt potentiæ eſſentialiter diſtinctę, ſicut uiſus, & auditus Et ratio eſt Primum, quia habent obiecta propria diuerſa; guſtus enim circa ſapores, tactus circa primas qualitates

tes eſt: conſtat autem ſaporem diſtingui realiter & eſſentialiter genericè ab illis, ſicut color ab illis differt.

Secundò: quia ſi eadem eſſet potentia, vbi eſſet tactus, ibi eſſet guſtus. At nō ita eſt: tactus enim per corpus ſparſus inuenitur. at guſtus in quadam particula Et hoc argumento utitur Ariſtoteles textu. 112. ad probandum eos eſſe diſtinctos ſenſu.

1. Fund. De tactus ſignificatione, & acceptione ex quo tota difficultas diſſoluitur, et q̄ōni reſpōdetur.

Vbi nota, quòd tactus ſumi poteſt communiter, & ſic inuenitur inter corpora etiam inanimata. Quæ enim inter ſe non habent medium, ſed contigua ſunt, dicuntur ſe tangere. Nō ſic in præſenti ſumitur, ſed pro potentia ſenſitiua, quæ non percipit obiectum, niſi tactu iſto intercedēte, cum inter ipſum & obiectum nihil mediat, quod ſit corpus externum: & hoc modo tactus comprehendit guſtum etiā,
1 & illum, qui dicitur tactus, nam guſtus ſic
2 percipit obiectum ſuum.

3 Tertio modo particulariter ſumitur tactus pro potētia iſta perceptiua quatuor primarum qualitatum, & ſic eſſentialiter differt a guſtu. Vnde ſicut non dices tu, viſum, & auditum eſſe unū ſenſum, quamuis per idem medium, ſcilicet aerem, percipiant obiecta: ita nec guſtum, & peculiariter tactum dices eſſe unum: quia per idē medium internum percipiant, & ſine medio exteriori Vnus enim percipit obiectū genere diuerſum ab altero.

Ad 1. Nota duobus modis guſtabile dici tangibile.

Ad argumentum ergo primum reſpōdeo, quod dupliciter guſtabile dicitur tangibile. Vno modo ſumendo tangibile in communi, non pro obiecto tactus, qui eſt quintus ſenſus: & tunc eſt ſenſus, Guſtamus ea, quæ ſunt coniuncta abſq; exterio
1 ri medio: & hunc ſenſum manifeſtat Ari-
2 ſtoteles in ſua prima ratione, tex. 101.

Altero modo ſumendo tangibile particulariter pro obiecto quinti ſenſus, & tūc ſignificat guſtabile eſſe tangibile, ideſt, non guſtari rem, niſi ſimul tangatur eius humiditas. ſimul enim guſtus operatur cum tactu: & hoc indicauit ibidem Ariſtoteles in ratione poſteriori. Non tamē eſt ſenſus, quod guſtabile formaliter ſit tāgibile particulariter Eſt autem notāda hęc reſolutio cum expoſitione huius textus.

Nota ſenſū Ariſt.

Ad 2.

Hinc patet ſolutio ſecundi argumenti Cum enim guſtus, non guſtet, niſi ſimul comitante ſenſatione tactus in uno ſenſorio iunguntur, propter hanc ordinationem, quamuis non ſint eadem potentia, cum inueniatur alibi tactus ſine guſtu; tactu ergo percipiente humiditate guſtus ſaporem percipit: deſeruit enim tactus guſtui, & guſtus dat tactui condimentum.

Ad 3.

Ad tertium ſolutio nota eſt ex dictis. Non enim guſtus percipit humiditatem, ut non bene conceſſit Aegidius: tunc n. formaliter eſſe tactus: ſed tactus, qui cum guſtu coniunctus eſt, illam percipit. Nec mireris, tactū eſſe ubi guſtus eſt: nam tactus eſt generalis, reperiturq; in pupilla & aliis ſenſoriis ſenſuum.

Dubiū de organo guſtus quòd ſit.

Hic tamen ſtatim ſe offert dubium, quod ſit organum guſtus. In qua difficultate uidetur aliqua diuerſitas in Ariſtotele: nam guſtum & tactum in corde conſtituit lib. de Sēſu ca. 2. in fine & de Senec. cap. 2 & 2 de Part ca. 50. imo omnes ſenſus in corde ponit, lib 5. de Genera. ca 2. quamuis tactus & guſtus manifeſtius in corde eſſe dicat.

Ariſt. teſtimonia, quæ dicunt guſtū eſſe in corde.

Alia Ariſt. teſtimonia quæ dicunt eſſe in lingua cuſpide, & palato.

At uerò aliis in locis guſtum in linguę cuſpide, & in palato ponit, ut 1. hiſto. cap. 11. & 3 hiſtor. cap. 5 & 2. lib. de Part. cap. 27. Idem Auerroes. 1. lib. collecta. capit. 3. quamuis Plinius, lib. 11. cap. 37 dicat ſoli homini ineſſe guſtum in lingua, & palato: alia enim in ſola lingua habent. ſed Ariſtoteles hoc omnibus tribuit, & ita tenendum eſt.

Nota Plin. opin.

1. Fund. deſcriptio organi guſt.

Vt autem iſta loca pugnantia conciliemus, aduerte, a tertia coniungatione neruorum duos neruos ad linguam uſque ſimul deriuari, qui per mediam linguam, quæ cuſpis dicitur, tranſeunt uſque ad extremitatem, & ramulos quoſdam ad latera ſpargunt, qui nerui etiam palatum attingunt In hoc neruo reſidet potētia guſtus, quamuis præcipua ſenſatio ſit in linguæ cuſpide & palato.

Supra hunc neruum eſt caro linguæ ſpongioſa, quę eſt medium internum, habetq; ſe ſicut aer ad uiſum, eſt etiam ſaliua, quæ non eſt medium, ſed potius eſt ut condimentum obiectorum ſaporum, & vehiculum etiam ſaporum ad neruū, quo ſit ſenſatio.

2. Fund. Potētia ſenſitiua duobus modis eſt ī aliquo Vel ut in ſubiecto, vel ut in principio.

Aduerte ſecundò, quòd ſenſitiuam potentiam eſſe in aliquo, contingit dupliciter. Vno modo, ut in immediato ſubiecto & ſenſorio: & ſic uiſus eſt in pupilla, guſtus

ſtus in neruo iſto, auditus in miringa. Altero modo in aliquo, vt in pricipio primo cōmunicante, & conſeruante ipſum, & ſic ſecundum Ariſtotelem ſunt omnes ſenſus in corde, quia credit neruos ab ipſo originem ducere, quibus cōmunicatur ſpiritus omnibus potentijs ad exercēdas ſuas operationes, quāuis ſecundum Galenum potius ſit tale principium cerebrū, a quo exiſtimat, vt ex anathomia apparet neruos originem ducere.

No. Ariſ. et Galeni, opinionem.

Ex dictis conciliãtur Ariſt. loca quæ uidebātur pugnātia.

Quidquid tamen ſit, ſenſus exteriores immediatè in ſuis proprijs inſunt ſenſoriis, & per hoc tollitur repugnantia inter loca Ariſt. allegata.

An dulce & amarum ſint extremi ſapores. Vbi de Natura ſaporis, ac de eius ſpeciebus agitur. Quæſt. XXIX.

Tria primū præmittenda.

VT melius in hac quæſtione ꝓgrediamur, aliqua notare oportet, eruntq; numero tria. Primum quid ſit ſapor. Secundū quot & quæ ſaporum ſpecies. Tertium quid quæq; ſpecies ſignificet.

Primū de natura ſaporis q̄d ſit. Explicatur definit. Ariſt. ex triplici cauſa rū genere.

Circa primum, Ariſt. de ſen. c. 4. ſaporem ſic definit. Sapor eſt paſſio facta ab humido aqueo in ſicco terreo immutatiua guſtus, ex potentia ad actum.

In qua definitione tres ſaporum cauſę explicantur. Prima eſt formalis, cum dicitur, Paſſio facta: ac ſi dicat, Eſt quædam paſſibilis qualitas, non ea quæ eſt cauſa
1 paſſionis: ſed potius effectus paſſionis, ex
2 miſtione qualitatum reſultans.

Altera cauſa eſt materialis, in qua ſapor ineſt, ſcilicet in humido aqueo comprehendente ſiccum terreum, vt ſuperius declarauimus, dum de odoribus ageremus. Et hæc eſt cauſa proxima efficiens quodammodo, quamuis præcipua ſit calor, humidum incorporans, & cōmiſcens cum ſicco.

3 Tertia cauſa eſt finalis, ſcilicet, quòd eſt guſtus alteratiua: eſt enim obiectum in operationem, vt in finem: operatio autem ſaporum, ut ad ſenſum referūtur, eſt reducere guſtum ex potentia ad actū, & ex non ſentiente facere ſentiente, & hæc ſufficiant de primo.

Secundū de numero ſpecierū ſaporis.

Quod ſint nouem ſpecies ex Ariſtot. aucto.

Circa numerū ſpecierū ſaporis, ſcias eſſe nouem, his nominib. quæ ſubſcribā, quamuis aliqui uariēt Dulce, & amarū: & hæc ſunt extrema. Pingue iuxta dulce, & ſalſum, quod eſt poſt amarum. Alia quinque ſunt omnino media, ſcilicet, acutum, acre, quod dici ſolet ponticū, auſterum ſeu ſtipticum, acidum ſeu acetoſū.

Obiectio.

Solutio.

Nota tamen circa has, quòd Ariſtot. tex. 105. & de ſenſu cap. 4. non meminit niſi octo, reliquit, acutum.

Sed ſine dubio eſt ſupplendum, aliter non poſſet ſtare doctrina Ariſ. Ipſe enim dicit, pingue redнci ad dulce, & ſalſū ad amarum. Dicit, ulterius eſſe ſeptē ſpecies ſaporis, quod ſi tu non addas acutū, non erunt niſi ſex. Forſan ergo incuria aliqua perit illud nomen, ſed ſi ſenſum ſpectes, addendum eſt.

Obiectio altera reijcitur.

Nec te moueat, quòd ſalſum, & pingue reducit ad alia duo, hoc enim non impedit eſſe diuerſas ſpecies, ſed ſignificat in eo, quòd ſunt multum ꝓpinquæ magis quam aliæ.

Galeni ſaporū numeratio aliqua ex parte diuerſa.

Conciliantur.

Galen. ſtipticum cum auſtero idem facit, ponitq; alium ſaporem nonum, ſcilicet inſipidum, quale eſt in albugine oui, ſed re uera illa duo non ſunt idem, ut poſtea dicemus, potius ponere oportet decem, quamuis hoc inſipidum ad aliud forſan dulce imperfectum & remiſſum reduci poſſet. Sunt igitur perfectæ nouem ſaporum ſpecies.

Tertiū, ſingulæ ſpēs, quæ ſint, exēplis ēclarantur.

Dulce. Pingue. Amarum. Salſum. Acutum. Stipticum. Auſterum. Ponticum. Acetoſum.

Circa tertium, exemplis puto optimè tales ſpecies declarari. Dulce igitur eſt in melle, ficubus, uuis maturis, & hmōi. Pingue in rebus unctuoſis, ut pinguedine, medulla, lacte. Amarum in opio, abſynthio, geniſta, felle, Salſum in ſale, in aqua maris. Acutū in pipere, raphano, zinzibere. Auſterum in fructibus ante maturationem, ſtipticum in fructu myrti, & ſorba immatura, ſunt:n ſtiptica puta abſq; acritate Ponticum in limonijs, acetoſum in aceto, & aliquibus putrefactis, hęc eſt igitur breuis harum explicatio.

Ad q̄onem de extremis ſaporib. in 1. Opi.

Galeni ratio ex corporum tē-

His tribus ſuppoſitis Galenus 4. ſimplicium, quem citat Auer. comm. 105. & lib. 5. collect. c. 27 putat ponticum, & acutum eſſe extremos ſapores.

Et, ut eius rationem percipias, ſcito ipſum

perie deſũpta. ſum diſtinguere ſapores penes tẽperies corporum ſecundùm calidum,& frigidũ, in quibus inueniuntur: diſtinguit enim corpora in calida ex dominio, & in frigida dominio,& in temperata.

In calidis a dominio & exceſſu, ſunt tres ſaporum ſpecies, Acutus,amarus, ſalſus,talia enim corpora calida ſunt in exceſſu, quamuis cum diſcrimine. Acutum enim eſt in calida ſubſtantia ſubtili, amarum in groſſa,ſalſum in media.

In frigidis a dominio ſunt alij tres ſapores,acetoſus,ſtipticus,ponticus. Acetoſus in ſubtili frigida ſubſtantia, in craſſa ponticum,in media ſtipticum.

In temperatis autem corporibus in calido,& frigido,ſunt alij tres:in ſubtili pinguis,in groſſo dulcis,in medio inſipidus.

Nectitur rõ ſyllogiſtica. Ex his fit ratio Galeni. Illi ſapores sũt extremi,qui maximè differunt,ſed pôticum & acutum maximè differunt,non autem dulce,& amarum: ergo illi ſunt extremi. Diſcurſus eſt bonus. Minor probatur. Nam dulcis conſiſtit in calido temperato digerente humidum, & miſcente cum ſicco: amarus in vehemẽti calido conſumente ſiccum. Vnde combuſta amara ſunt,differunt ergo per calidum,& magis calidum. At acutum in vehementi calido ſubtili,ponticum in vehementi frigido groſſo conſiſtunt,magis autem differunt calidum & frigidum,quàm calidum & minus calidum:ergo magis diſtant acutum & ponticum:ſunt igitur extremi ſapores.

2. Opi. Ariſtot. S. Tho. & Auer. et aliorum. S. Thomas de Senſ. lect. 11. & Auerr. & alij,cum Ariſt. dulce & amarum ponunt extremos ſapores, & facit argumentum *1. ratio. Auerr. contra Galenũ.* Auerroes cõtra Galenum vehemens Differentia contrariorum nõ eſt ſumẽda per accidentales differentias,ſed calidũ & frigidum ſunt accidentalia ſaporib. non ergo per ea ſumi debet differẽtia Maior patet,quia differentia inter album & nigrũ, non ſumitur per calidũ & frigidum,quia iſta ſunt accidentalia, nam albedo modo a frigiditate modo a calore procedit, vt patet in niue,& calce.

Minor probatur, quòd ſimile ſit in ſaporibus,nam amaritudo modo ex calore eſt, ut in opio, modo ex frigiditate,ut in radice peponis & cucumeris,)& nota hoc exemplum pro Auerroe.) Similiter dulce do modò in calore,vt notum eſt,modò in frigiditate,vt in moris ante maturationẽ qui dulces ſunt, non ergo ſic extremi ſapores ſumendi ſunt.

1 Fund. ſapores poſsũt tripliciter cõſiderare. Pro huius elucidatione aduertendum, quòd ſapores poſſunt tripliciter conſiderari. Primò in ordine ad guſtum, cuius obiecta ſunt. Secundò ſecundum naturam ſuam: Tertio ſecundum ſubiectum, cui inſunt.

1. Concl. Si modo primo conſiderantur, ſic dulce & amarum ſunt extremi ſapores, eſt enim dulce,quod maximè amicũ eſt guſtui,amarum uerò, quod maximè inimicum,ob id apud uulgus tanquam extrema iudicantur.

2. Concl. Si autem ſecundo modo, etiam extremi ſunt,natura enim ſaporis proximè in ſicco & humido conſiſtit, cum igitur in dulci humidum maximè comprehendat ſiccum,in amaro ſiccum maximè ſeparetur ab humido,reſoluitur enim humidũ multo calore ob id extremi ſunt.

3. Concl. Si tamen tertio modo conſiderentur, tunc acutum, & ponticum extrema ſunt, illud enim in calido multo, hoc uerò in frigido conſiſtit.

Cõciliãtur Galenus & Ariſt. Ex quo ſequitur,quòd bene Ariſto. & Galenus dixerit: nam Ariſtoteles, cum ſit Philoſophus,& naturę ſcrutator,conſiderauit ſapores ſecundum propriã naturam, & etiam in ordine ad guſtum, de quo tractabat,ob id dulce,& amarum extrema fecit:at Galenus,vt medicus, cõſiderans potius corpora,ut ad ſanitatẽ cõferunt,ſapores ad ipſorum temperies dignoſcendas ordinauit,& ſic per ſubiecta diſtinguit.

Ad arg. contra Galenũ. Poſſumus ergo ad argumentum Auerrois reſpondere dupliciter. Primo,quod in plurimum tales ſapores ſequuntur tẽperies ab ipſo Galeno dictas. 1

Secundo,ꝙ debẽt ſumi ſapores in ſuo gradu perfecto,& tunc perfectè amarum in calido eſt forti,& perfectè dulce in tẽperatè calido, non ſic autem ſunt ſapores prædicti,ſunt enim imperfecti. 2

Deinde dici poſſet,quòd quacunq; ratione fiat,aliqui erunt ſapores, in temperie ſummè diſtantes, & ita ſecundum eam maximè contrarij. Per hoc quæſtionis lucida explicatio,& opinionũ concordia habetur.

De

Caput Vndecimum.

De tangibili autem, & tactu. Tex. CVI.

De tactu.

Quæſtiones quædam de tactu. *Prima quæſtio an ſi vnus, vel plures.*

VLtimum exteriorum ſenſuum, puta tactum, explicare aggreditur: ac primò quæſtiones aliquot circa ipſum determinat. Prima eſt circa ipſius vnitatem, vel pluralitatem: an tactus ſit vna potentia, vel plures.

Occuritur obiectioni.

At quia poſſes obijcere, Quare non à tangibili incipit? Hoc præueniens dicit quòd in hoc eadem eſt vtriuſque ratio; ſi enim tactus vnus, vel plures eſt, etiam erit tangibile, & econtra.

Et quid eſt ſenſorium tangibilis. Tex. CVII.

Secunda quæſtio an caro ſit tactus, an aliud, caro verò mediũ.

SEcundam proponit quæſtionem circa tactus ſenſorium, an ſit caro iſta exterior, an aliquid intus latens, caro autem medium ſit.

Statim regreditur ad primam quæſtionem, dupliciq; argumento, tactum non vnam potentiam, ſed plures eſſe probat.

1. ratio. quod tactus nõ ſit vnus, ſed plures.

Alterũ eſt Vnus ſenſus tantũ eſt vnius contrarietatis, at tactus eſt plurium: ergo non eſt vnus, ſed plures. Maiorem exemplis & inductione oſtendit. Viſus enim eſt albi, & nigri: auditus acuti, & grauis: guſtus amari, & dulcis. Minorem probat. Tactus enim eſt calidi, & frigidi, ſicci, & humidi, duri, & mollis, & aliorum.

Habet autem ſolutionem quandam. Tex. CVIII.

Solutio primæ rationis *Nota, an ſit ſecũdũ propriam mentẽ Ariſtotelis eſſe varias opiniones.*

ARgumentum poſitum ſoluit, quam ſolutionẽ nõ eſſe ex mente propria, docet Themiſt. Auer. Albertus, S. Tho. & communis ſententia. Putant enim omnes hi, ſecundum Ariſtotelem, tactus eſſe plures, quamuis oppoſitũ doceat Simplicius, & Philoponus: ſed modo ſequamur communem ſententiam, quæ magis quadrat Ariſt.

Explicatur ſolutio Ariſtotelis.

Solutio ergo eſt, quòd non idcirco ſenſus plures ſunt, quia plures habet contrarietates: nam alij ſenſus, quorum ſinguli vnus ſunt, plures habent: vt auditus, eſt ſoni grauis & acuti, magni, & parui aſperi, & lenis, ſimiliter viſus albi, & nigri, ſplendidi, & non ſplendidi.

Secunda ratio cõtra datam ſolutionem.

Contra hanc ſolutionem ponit argumentum alterum. Vnus ſenſus habet vnũ obiectum, ſub quo omnes ipſius contrarietates adæquatæ ſunt: vt viſus colorem auditus ſonum. At in tactu id non eſt: nũ enim calidum, frigidum, ſiccum, humidum, molle, & durum, & alia ſub aliquo proximo genere conueniunt, quod ſit primum tactus obiectum: plures ergo tactus, non vnus ſunt.

Vtrum autem ſit ſentiens intus. Tex. CIX.

Quod caro non ſit tactus ſenſorium, ſed medium. *1. ratio.*

AD ſecundum quæſtionem ſe conuertit, & partim determinat illam, ſed non omnino vſq; ad textum. 116. Dicit ergo, quòd caro non eſt ſenſorium, ſed medium. Probat tali ratione. Si caro eſſet ſenſorium, maximè eſſet ex eo, quòd ſtatim admota carne circa obiectum, ſentimus, ipſum: ſed hæc cauſa nulla eſt: ergo caro nõ eſt ſenſorium Diſcurſus videtur bonus cum maiori Minor probatur. Si ſuper digitum modò ponamus pelliculam aliquam cæparum, vel linteum aliquod, ſtatim admoto digito cum illa pelle tangimus, & ſentimus, & tamen talis pellis non eſt ſenſorium, ſed medium: ergo nec illa caro erit ſenſorium, quamuis ſtatim illa admota ſentiamus.

Occurrit obiectioni.

Quamuis enim ſentiamus citius per carnem, quam per pelliculam illam, vel linteum, id non prouenit, quia caro ſit ſenſorium, ſed quia caro eſt magis proxima ſenſorio, quam linteum, vel illa pellicula.

Quapropter & talis pars corporis.
Tex. CX.

Cauſa deceptionis, cur vnus appareat tactus cum ſint plures.

REgreditur ad primam quæſtionem, oſtenditq; deceptionis cauſam, quare vnus tactus appareat, cum plures ſint. Cauſa eſt, quia medium, puta, caro, eſt cõiunctum, & adnatum nobis.

Exemplum

Ponit exemplum. Si aer, qui circa nos eſt, eſſet nobis adnatus, & pars noſtra; tũc profecto, quia per illum videmus, audimus, & olfacimus, viderentur illi tres ſenſus eſſe vnus. Nunc tamen, cum ſit tale medium determinatum, & à nobis diſtinctũ, facile ſcimus eſſe tres ſenſus, & tamẽ reuera, quamuis eſſet adnatus aer, adhuc eſſent tres & deceptio eſſet noſtra, putare vnum eſſe. Attende, quod vocat medium, id per quod motus fit, ideſt, per quod obiectum agit in potentiam.

In tactu autem hoc nunc.
Tex. CXI.

Applicatur exemplum tactui.

APplicat modo exemplum, in tactu non eſt medium, aer vel aqua, hæc enim cum ſimplicia ſint, non poſſunt eſſe pars animalis, quod miſtum eſt, & tamen medium eſt miſtum aliquod, ſcilicet caro & ſic medium tactus eſt pars animalis. Accidit igitur error in tactu, qui accideret in aliis ſenſibus, ſi aer eſſet pars noſtra, vt exiſtimemus vnum tactum, cum tamen plures ſint.

Indicat autem, quod plures ſint.
Tex. CXII.

Altero exẽplo ſeu hypotheſi idem oſtendit.

ADhuc cãm errois explicat, tactusq; plures eſſe oſtendit, & hoc per guſtum probari dicit. per illam partem, qua guſtamus, & tangimus quatuor qualitates, & ſimiliter ſaporem percipimus. Si re vera hoc eſſet in omni parte corporis, putaremus ſtatim idem eſſe guſtum & tactum, at modo non putamus, quia, quamuis illic, ideſt, in lingua ſimul eſſe percipimus, tamen in aliis partibus tactus eſt ſine guſtu, ob id diſtinctos cognoſcimus, cum tamen, re vera, quamuis vbiq; vterq; eſſet, adhuc diſtincti eſſent, ſed diſtinctio non eſſet nota: hoc euenit in tactibus, qui cum ſimul vbiq; ſint, vnum putamus, & tamen plures ſunt.

Nota quis ſit vis argumenti facti.

Nota, quòd hoc argumentum probat ſic. non quia ſenſorium ſit vnum, & mẽdium idem, potentia vna eſt, ſed poſſunt eſſe plures potentiæ ratione obiectorum, vt patet in guſtu & tactu linguæ, quos diuerſos cognoſcimus, cum poſtea ſeparentur. Cum igitur non ſit vnum obiectum, ſed plura in tactibus, erunt plures tactus, quamuis ſenſorium ſit vnum, & medium vnum.

Dubitabit autem aliquis.
Tex. CXIII.

Tertia quæſtio, an ſit aliquod medium externum in tactu.

TErtiam proponit dubitationem, puta, an ſit aliquod medium externum in tactu. Et antequam dubium proponat, rationem facit, qua probat eſſe medium externum in tactu. Ratio autem fit tribus præſuppoſitis.

Triplex ſuppoſitio. Prima.

Primum eſt. Omne corpus habet profundum, ideſt, dimenſionem tertiam, quę groſſities dicitur.

Secunda.

Alterum eſt. Cum inter duo corpora aliquod aliud eſt medium, hæc duo talia non ſe tangunt, vt ſi inter manum, & lapidem mediat aer, vel aqua, lapis & manus non ſe tangunt.

Tertia.

Tertium eſt, Vbi eſt humidum, vel humectum, ſeu vdum, ibi corpus eſt. Humidum dicitur, quod in ſe humiditatem recipit, vt aer, vel aqua Vdũ verò & humectum, quod recipit corpus habens humiditatem, vt ſi aquam ponas ſuper corpus, dicitur homectatum, ſeu vdum.

Nectitur ratio probans requiri eſſe aliquod medium externum.

Ex his ſuppoſitis facit rationem. Duo corpora ſe in aqua tangentia, humectantur, etiam ſecundum partes, quibus ſe tãgere videntur, ergo inter ea mediat aqua non ergo ſe tangunt immediatè, vt patet ex ſuppoſitis, quamuis enim parum ſit aquæ inter illa, corpus tamen eſt, ſi corpus, groſſitiem habet. Si hoc eſt, nõ ſunt

illa

illa immediata : quod ſi in aqua hoc fit, erit multo magis in aere, qui ſubtilior eſt.

Nota. Si igitur hæc doctrina in communi vera eſt, non continget tãgere aliquod corpus, durum, quin inter carnem & ipſum mediet aer, uel aqua, quãuis lateat nos ille intermedius aer, ſicut latet etiam uda humecta, quæ ſe tangunt in aqua, uidetur enim tunc eis, quod non ſit intermedia aqua cum tamen ſit; multo magis eos, qui ſunt, & ſe tangunt in aere, latebit intermedius aer.

Vtrum igitur omnium ſimiliter ſit. Tex. CXIV.

An mediũ externum requiratur eodem modo in omnibus ſenſib. MOdò dubium proponit, an omniũ quinque ſenſuũ ſenſatio ſit ſimilis, ideſt, per medium externum, an non ſic, ſed guſtus, & tactus ſint tantum per internum medium, caroq; immediatè tangat, vt nunc uidetur, & apparet reliqui autem eminus ſint, ideſt per externũ medium.

Reſponſio. Requirĩt, ſed non eodem modo. 1. diſcrimẽ. Reſpondet, omnes ſenſus eſſe per externum medium, tactumq; in corporibus duris, & mollibus, tangendis: ſimiliter guſtum medium habere externum aerem, uel aquam, ſed non eodem modo cum alijs ſenſibus tribus: eſt enim duplex diſcrimen.

Alterum eſt, quod alij tres eminus, & a longe percipiunt obiecta: at tactus, & guſtus cominus, & propè ac per mediũ breue; ob id decipimur in iſtis, non in illis, putantes non eſſe medium, ſicut prius dicebamus, nos decipiendos, ſi pelliculam haberemus: tunc enim per illam tangeremus, ſicut modo: ita enim tangimus per
3 aquam, uel aerem medium.

Sed differt tangibile a uiſibilibus. Tex. CXV.

2. diſcrimen. ALterum ponit diſcrimen; quòd obiecta aliorum ſenſuum ſic agunt in medium, ut non ſimul in potentiam, agant, ſed medium agit in potentiam poſtquã ipſum paſſum eſt ab obiecto: at in tactu non ſic, ſed potentia ſimul patitur cum medio; ut qui habet clypeum, & percutitur ab aliquo, ſimul cum clypeo percutitur: non enim dicendum, quod ferrum mouet clypeum, & clypeus manum, ſed manus cum clypeo percutitur, & impellitur; ſimiliter manus habeat pelliculam, ſimul cum illa mouetur a corpore tacto.

Omnino autem uidetur caro, & lingua. Tex. CXVI.

De medio tactus. Quòd caro ſit mediũ, & non ſenſorium tactus. NVnc ad explicandum tactus mediũ, obiectum, & ſenſorium ſe conuertit, ac primò ipſam carnem non ſenſoriũ, ſed medium eſſe, ac ſe habere ad tactum, ſicut aerem, ad uiſum, uel auditum. Probat tali argumento. Senſibile poſitum ſupra ſenſorium, non ſentitur: ut notum eſt in alijs ſenſibus: tangibilia autem ſupra carnem poſita, ſentiũtur, ut patet de aere & aqua quæ immediata ſunt carni: ergo caro non eſt ſenſorium, ſed aliud quid ſub carne, puta, neruus intus exiſtens.

Tangibiles igitur ſunt differentiæ. Tex. CXVII.

De obiecto tangibili. Quod ſint quattuor prima qualitates obiectũ tactus. OBiectum explicat eſſe primas quattuor qualitates, quas uocat differentias corporum nempe generabilium inſunt in enim omnibus generabilibus, & elementa per ipſas diſtinguuntur inter ſe, ut diximus libro de Elementis, ſeu ſecundo de Generatione.

De ſenſorio ſeu organo tactus. Quid id ſit quod eſt ĩ potentia talium qualitatum receptiuum. Senſorium autem, ſeu tactiuum, ſeu id, in quo primò ineſt potentia ipſa, quæ dicitur tactus (omnia enim hęc tria idem ſignificant) ſenſorium inquam tactus, eſt pars illa corporis, quæ eſt in potentia huiuſmodi qualitatum receptiua, & perceptiua. Vt enim dictum eſt ſenſoriũ cuiusq; potentiæ, debet eſſe tale, quale eſt obiectum actu, nam ſentire eſt pati, & potentia, dum ſentit, patitur ab obiecto, quod vero patitur, debet eſſe in potentia tale, a quo patitur.

Sentire enim pati quoddam eſt. Tex. CXVIII.

Cã cur debeat eſſe in potẽtia ſenſorium. Not. tactus non ſentit qualitates in eo gradu in quo ipſe eſt. Cur natura fero nil tactus qualitates ad mediũ temperarit. Exõplis ſeu inductione oſtẽdit ſenſoriũ oportere eſſe in potentia.

REddit rationem, quare ſenſorium ſit in potentia. Ratio eſt, quia patitur ab obiecto, & obiectũ agit in ipſum. Vnumquodq; autem agit in id, quod eſt in potentia ipſum.

Hinc ſequitur, quòd ſenſorium tactus, cum non poſſit omnino denudari, a qualitatibus tangibilibus (eſt enim mixta pars) nã ſentiet illas qualitates in eo gradu, in quo ſunt in ſenſorio: reſpectu enim illarũ eſt in actu, & nõ poteſt ab illis pati vt ſi in manu eſt calor, ut quatuor, manus non ſentiet in obiecto tantũ calorem, ſed mairoẽ, a quo pati poſſit. ſimiliter de alijs

Vnde optimo conſilio natura, aut author potius naturæ reduxit in tactu qualitates ad mediũ, & ſic tẽperauit: p mediũ enim utrumq extremũ percipimus. nam media habent rationẽ utriuſq; contrarii prout ad hoc, vel illud comparantur.

Et ut oportet id, quod debet. Tex. CXIX. & CXX.

POnit exemplum, qualiter ſenſorium debeat eſſe in potentia obiectũ. Sicut viſus in potentia eſt album, & nigrum, & alij etiam ſenſus: eodẽ modo & tactus in potentia ad extremas qualitates.

Qđ tactus non ſolũ ſit tãgibilis, ſđ ẽt intangibilis.

Statim docet, quomodo tactus ſit etiã tangibilis, & intangibilis, ut in alijs ſenſibus explicatum eſt.

Dupliciter dicit intangibile.

Intangibile autem dupliciter dicitur, aut quod uehementes & nociuas tactui qualitates habet aut remiſſas, ut diſtingui nequeãt. Cõcludit dictum, eſſe ſupra in uniuerſali de his quinque ſenſibus exterioribus, ac de ſingulis ſeorſum.

An caro ſit tactus ſenſorium. Quæſtio. XXX.

Prima Ariſto. opi. carnẽ non eſſe ſenſoriũ tactus, ſed medium.

ARiſtoteles in hoc capite, carnem non ſenſorium, ſed medium potius eſſe determinat, ſenſorium uerò intus latere docet. Credit enim eſſe ipſum neruum qui ſub pelle, & ſub carne, & intra carnem eſt.

Argumenta duo pro hac ſententia ponit. Alterum eſt. Si caro eſſet ſenſorium *1. Argum. Ariſt.* eſſet ex eo, quòd ſtatim admota carne, ſẽtimus, ſed hæc ratio nihil probat. ergo nõ eſt ſenſoriũ Minorem probat, quia ſi digitus per pelliculam externam ei appoſitam tangeret, ſtatim ſentiret, non tamen ideò colligeretur eſſe ſenſorium.

Alterum argumẽtum eſt. Si caro eſſet *2 Argum. Ariſt.* ſenſorium, tunc ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium faceret ſenſationem, nam carni res appoſitas ſentimus, attamen nullũ ſenſorium ſentit ſenſibilia ſuperpoſita; nõ ergo caro eſt ſenſorium, ſed medium.

Authores qui ſequuntur ſniam Ariſt.

Hanc ſententiam ſequitur communis opinio, & præſertim quatuor Philoſophi inſigne, Galen. lib de uſu partiũ, & lib. 2. de temperamentis. Auerroes com. 108. Albertus, & S. Tho. Idem Iandu. q 29 & Caiet. & alij. Putant enim carnem eſſe medium quoddam, neruum autem eſſe ſenſorium; dicitq; Galenus, quòd ſi nerui a carne ſepararentur, nihil ſentiret caro.

2. opin. Alexãdri Philoponi, Auicẽna carnẽ eſſe ſẽſoriũ tactus.

Oppoſitam ſententiã habet non ſpernendi Philoſophi: inter quos ſunt Alex. lib. 2. de anima cap. de cõtactu, Philop. ſuper tex. 116. & Auic. 6. naturalium. p. 2. cap. 3. & Auerr. qui tribus locis retractat ſententiã prius dictam, ſ. lib. de Senſ. c. 2. lib. 2 Colliget. cap. 8. & 13. Hi omnes in carne tactiuã potentiam ponunt, & hunc ſenſum tangibilia ſuperpoſita ſentire docent. Item Conc differentia 42. in carne enim, & in neruo tactum ponit.

3. opi. Themiſtij, Simplicij tactũ & tãgendi potentiã eſſe in corde: reliqua eſſe media, per qua contingat, & ſentiat.

Tertia ſententia eſt Themiſtij cap. 40. ubi impugnans Alex. ponit tactum in corde Idem Simplicius ſupra tex. 116. Hi putant cor eſſe, quod potentiam habet tangendi, reliqua ſunt media per quæ ipſum tangit: ſicut manus quæ per baculum tangit corpora.

Ariſt. teſtimonia pro hac 3. opin.

Et profecto habet iſta ſententia pro ſe Ariſt. qui locis quatuor uidetur tactũ in corde ponere, puta, de Senſu cap. 2. & de ſenect. cap. 2 & de ſomn. & uigilia, cap. 2. & lib. 2. de partibus cap. 10. hæ ergo ſunt ſententiæ Philoſophorum.

In hac difficultate pro eius reſolutione, aduerte primo, quod ſenſorium potẽtię debet denudari ab obiectis, quæ percipit; ut pupilla, quę colores percipit, debet *1. Fundm. De das* colo-

nudatione potentiæ ab obiecto potẽtia debet ab obiecto q̃ p̃cipit eſſe denudata & quo magis denudata eo melius p̃cipit.

à coloribus denudari: & auditus ſonos percipiens, debet in ſe ſonis carere: ſimiliter guſtus, & alij.

Vnde experimur, quòd quando in ſenſorio aliquis color, aut ſapor, aut odor ineſt actu, tunc eſt impedimento, quo minus alia percipiantur, facitq; vt aut difficile, aut male percipiantur.

Adde etiam, quòd, quò magis denudatur ſenſorium ab obiectis, eo plures obiectorum percipit differentias. vt docet Ariſt. lib. 5. de Gener. c. 2.

Tactus non poteſt omnino denudari a qualitatibus quas percipit & ideo nec illas percipere niſi ĩ gradu quo illã excedunt.

Notandum tamen, quod ſenſorium tactus, cum ſit pars animalis, ac idcirco neceſſario miſta, non potuit omnino denudari à ſuo obiecto, ſcilicet à quatuor qualitatibus.

Ex quo fit, quòd non percipit eas in omni gradu, niſi quando excedunt gradum qualitatis, qui in tactu eſt: vt calor vt quatuor, non ſentiet calorem vt quatuor, nec inferiores, ſed eum, qui excedit quatuor: ſentit ergo tactus qualitates ſuperãtes in actiuitate eas quæ in ipſo ſunt.

Cur natura fecit tactum temperatum in medio.

Hinc eſt, quòd natura tẽperauit, & reduxit ad medium qualitates in tactu ſenſorio, vt poſſet ſaltem ipſarum exceſſus percipere, reſpectu quorũ eſt in potentia.

Nota 1.

Vbi nota, quòd quanto vna qualitas remiſſior eſt in tactu, tanto magis percipitur qualitas remiſſior in obiecto: vt ſi in tactu eſt frigiditas, vt duo, ſentiet eam, quæ eſt vt tria, & reliqua: & quanto in tactu qualitas eſt intenſior, tanto intenſiorem qualitatem tantum percipiet.

Nota 2.

Ex hoc ſequitur, quòd quanto plus eſt de cõtraria qualitate in tactu ſcilicet plus de calore, tanto remiſſiorem percipiet qualitatem contrariam in obiecto, ſcilicet frigiditatem: quia ſi calor multus eſt in tactu, neceſſario erit parũ frigiditatis, & ſic de alijs contrarijs.

Differentia colligitur ex dictis inter tactum hominis, & aliorũ animalium in temperie, et in perceptione qualitatum.

Ex hac doctrina ſequuntur duo obſeruanda. Alterum eſt, quod tactus animalium brutorum poteſt excedere hominis tactum in percipienda aliqua qualitate remiſſiore, non tamen in percipiendis omnibus remiſſioribus.

Ratio huius eſt: quia tactus brutorum eſt intemperatior, habetq; qualitates aliquot intenſiores, alias vero remiſſiores, vt v.g. multum calorem, parum frigiditatis, ob id, quia multum caloris, & parum frigiditatis habet, pati poterit à minore frigiditate, quam homo, ſed non poterit pati niſi à multo & maiori calore.

At homo habens qualitates omnes magis ad medium, quamuis aliquas, puta, frigiditatem non ſentiat in gradu remiſſiore, quam alia animalia, quia hæc qualitatem illam habent valde remiſſam ob intemperiem, & exceſſum qualitatis contrariæ, tamen calorem vel alias ſentiet remiſſiores: quia homo in nulla habet tantam intemperiem.

Vnde ſinum boni temperamenti eſt, non pati notabiliter magis ab vna qualitate, quam ab alia eiuſdem gradus: ob hoc infirmis accidit oppoſitum. *Nota.*

Alterum, quod ſequitur ex hac doctrina, eſt ſolutio aliquorum problematum. Primum eſt: quod lachrymę flentibus calidæ, ridentibus frigidæ apparent, cum tamen eodem modo illæ ſe habeant. *Diſſolutio quorũdam problematũ ex dictis.*

Ratio eſt. Ridentibus enim facies eſt valde calida ob ſanguinis diffuſionem: ob id lachryma, quæ temperata eſt, videtur frigida: lugentibus verò ob fugam ſanguinis ad cor, eſt facies frigida, ob id lachryma videtur calida Sicut ſi ſit aqua temperata, & manus ſit calidiſſima: tunc videtur talis aqua frigida: ſi verò ſit frigidiſſima, videbitur aqua calida. *Primi problematis diſſolutio.*

Alterum problema eſt: quod pluuiales aquæ æſtatis frigidiſſimæ videntur, non ſic hiemales: tunc enim manus, & corpus eſt nimis calidum, non autem in hyeme. *Secundi problematis diſſolutio.*

Fit etiam tertiò: quod in hieme poſt diſceſſum à locis calidis, ſentiamus plus frigiditatem. Per hæc multa alia huiuſmodi & etiam in aliis qualitatibus contrarijs inuenies, & ſolues. *Tertii problematis diſſolutio.*

Aduerte ſecundò: quòd de origine neruorum eſt controuerſia inter Galen. & Ariſtotelem. Nam Galenus. 8. de vſu partium cap. 3. & 4 à cerebro originem ducere docet, eiuſdemq; eſſe ſubſtantiæ cum cerebro, & ſic primam ſedem ſenſationis in cerebro ponit. *2. Fund. de neruis, eorum origine & officio. 1. Opinio Galeni de origine neruorum.*

Ariſt. verò 3 hiſto. cap. 5. hæc omnia tribuit cordi. Putat enim cor eſſe primã radicem ſenſationis, & ab ipſo neruos procedere, eiuſdemque eſſe ſubſtantiæ cum corde. *2 Opinio Ariſt.*

Quicquid tamẽ ſit de hoc, in præſenti ſat eſt ſcire difficultatẽ eſſe, an in neruo, *Præfertur Galen. opin.*

an in carne tactus ſenſorium ſit collocan dum, quamuis puté cum Galeno eſſe ſen tiendum de origine neruorum.

Quæ ſit ner ui natura et officium, ac ſpirituũ in eis conté torum. Aduertendum autem, quòd in neruo continetur ſubſtantia quædam ſubtilis, & calida velut aerea, quæ dicitur ſpiritus animalis, & in his ſpiritibus non eſt ſen. tiendi potentia; ſed duo faciunt. Primò, temperant neruos, & partes circunſtantes, calorem naturalem eis communican tes quo ſua munera poſſint exercere Secundo, ſunt vehiculum, & medium, per quod ſpecies ſenſuum exteriorum deferuntur ad interiores, vt poſt dicemus.

1. Concl. caro eſt ſen ſoriũ tactꝰ. & non medium. His igitur ſuppoſitis, ſit prima concluſio. In carne eſt potentia tactiua, & caro non medium, ſed ſenſorium eſt. Hanc concluſionem teneo cum illis celeberrimis Philoſophis allegatis.

Prima ab authoritate Ariſtotelis. Et probo primò anthoritate Ariſt. qui tribus locis docuit oppoſitum huius, qđ in hoc capite dictum eſt. Nam primo hiſto. cap. 4 carnem ſenſorium tactus poſuit; & lib. 2. de parti. ca. 1. & cap. 5. Pluris igitur ſunt æſtimanda tria loca, quam vnus, cum preſertim poſteriores cogitationes ſint ſapientiores, vt eſt in prouerbio Græco.

2. ratione. Sed probo ſecundò ratione: Id eſt tactus ſenſorium, quod magis eſt temperatũ in qualitatibus, ſed caro & præſertim cutis eſt pars noſtri corporis temperatiſſima, vt omnes Medici, & Philoſophi con cedũt: ergo ipſa eſt tactus ſenſorium. Con ſequentia eſt certa cum maiori: & minor eſt ex communi ſententia.

Confirmatuo ratio. Et confirmatur. Nam nerui ſunt terreſtres, admodum frigidi, & ſicci, vt dicitur 2 de Gener. animal. cap 4. adeò, vt ip ſe Ariſtoteles primò de anima tex 79 dixerit, pilos, oſſa, neruos non habere ſenſum, ob terreſtreitatem.

1. Solutio. quorũdam reijcitur. Ad hoc reſpondent Caiet. Thié & Ian dunus q. 29 quòd neruus, ſecundum ſe, eſt intemperatior carne, tamen in ordine ad tactum, temperatior eſt.

Hæc ſolutio eſt falſa, & patet. Nam tẽ peries nerui, ſecundum ſe, non eſt alia, quam quæ conſiſtit in quatuor qualitatibus: & hæc eadem eſt neceſſaria ad tactũ: ergo ſi intemperatior eſt in ſe, erit etiam in ordine ad tactum.

2. Solutio. aliorum reijcitur. Alij dicunt, quòd caro eſt quidem temperatior, ſed ideo eſt mediũ, quia mediũ debet eſſe temperatũ. Sed cõtra hoc eſt argumentum euidens: Si caro eſt temperata temperie neceſſaria ad tactum, & vltra hoc habet animam, vt certum eſt: quare non habebit potentiam tactiuam ſicut neruus? Profectò argumẽtum non habet ſolutionem Et aduerte, quòd hoc argumento vſus eſt Alexan & quod magis eſt, ipſemet Ariſt. ad hoc idem probandum.

Probatur tertiò. Experientia oſtendit, quòd neruus denudatus à carne, ſentit, ſi pungatur; ergo ſi neruus eſt ſenſoriũ, iam ſenſibile ſupra ſenſum poſitum, ſenti tur: ergo ratio illa, qua probatur, carnem non eſſe ſenſorium, quia ſentit ſenſibile ſuperpoſitum, nihil valet, cum hoc idem etiam ſequatur in neruo. *Tertia probatur experientia.*

Aliqui reſpondent, quòd non denuda tur à carne omnino: ſed præterquã quod hoc eſt contra experientiam, adhuc non obſtat: quia pono ſi ſecetur neruus, tunc ſentiet dolorem obiecti tangentis. *1. Solutio. quorundã reijcitur.*

Alij dicunt, vt Caiet. quòd pars, quæ pungitur, non ſentit, ſed proxima: & pars puncta eſt tunc medium. Sed hoc eſt ridiculum; quia in parte puncta ſentitur dolor; & præterea, quare potius pars proxima ad vnum latus ſentit, quam ad aliud? *2. Solutio. aliorum reijcitur.*

Alij; vt Fernel. dicunt, qnòd neruus ſen tit ratione duarum meningum, quibus eſt indutus. Sed hoc non ſoluit argumen tum; nam illæ meninges neruum ipſum intrinſecè componunt. *3. Solutio. reijcitur.*

Colligimus igitur illam rationem, qua carnem non eſſe ſenſorium probatur nul lam eſſe; in tactu enim ſenſibile poſitum ſupra ſenſorium, ſentitur. *4. ratio*

Probatur quartò Quia alicubi eſt tactus, vbi nullus eſt neruus; vt in iecore do or ſẽtitur, & in corde in venis, in oſſium ltunicis, & perieraneo capitis; non ergo ſenſorium neruus eſt. *5. ratio.*

Pręterea quintò Quia tactus ſit, in qua parte, & in quo ſitu non eſt neruus; nam neruus non eſt expanſus per totum corpus, vt pellis, & tamen in quocunq; ſitu corporis ſentitur tactus; ergo, &c.

2. Concl. in neruo ẽt ineſt tactus & in oĩbus partibus præter oſſa. Secunda concluſio In neruo etiã ineſt tactus, imò in omnibus partibus, præter oſſa; nam tactus eſt ſequens vniuerſalem temperiem animalis, & vitæ neceſſarius, atq; ideo diffuſus eſt ꝑ totũ quãuis magis

magis in his,quam in illis partibus.

Prima obiectio. Solutio. Quòd ſi dicas quomodo nerui, cum ſint terreſtres,ſicut oſſa,habent ſenſum? Reſpondeo,quòd quamuis ratione tẽperiei innatæ terreſtres ſint, & ſenſus expertes,tamen ratione temperiei influxæ habent conuenientem temperiem a ſpiritibus enim intus contentis caleſiunt, & a carne circunſtante humectantur, oſſibus autem hoc deeſt.

Secunda obiectio eiuſq; ſolutio. Quod ſi dicas Neruus ergo ſenſorium erit. Reſpondeo nõ nego,ſed ſimul etiam caro,quæ tam aptum habet temperamentum,habebit uirtutem tangendi.

3. Concl. cor nõ eſt proximũ ſenſoriũ tactus. Tertia cõcluſio. Cur non eſt proximũ ſenſorium tactus. Hoc probatur argumentis propoſitis, nec loca Ariſtotelis concludunt. Reſpondimus enim iam q. 28 ad illa

Ad loca Ariſtot. Ad primũ argum. Argumenta poſita hic ab Ariſtotele,facile ſoluuntur. Ad primum dico,quod illa ratio cum alijs multis conuincit carnem eſſe ſenſorium.

Ad 2. Ad ſecundum dico cum illis Philoſophis, quòd in tactu non eſt id inconueniens,imò neceſſarium,quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum,ſenſationem facit.

An in tactu ſit medium externum neceſſarium. Quæſt. XXXI.

Occaſio quæſtionis. HIc diſputandi nobis occaſionem dat Ariſt. qui non ſolum internum medium in tactu ponit, ſed etiam externum. Vocatur medium internum,quod ipſius animalis eſt pars, ut caro; externum verò, quod non eſt pars animalis,ut aer in uiſu: in tactu non ſolũ docet mediam carnem eſſe, ſed aerem, uel aquam,nihilq; tangi non interueniente aere,uel aqua.

1. Argu. ad partem negatiuam. Contra hanc doctrinam eſt argumentum primũ. Si nihil tactus perciperet niſi aere,uel aqua interueniente,ergo tactus non eſſet tactus:nam a tangendo dicitur tactu: non autem tangeremus obiecta, ſi corpus uel minimum eſſet intermedium.

2. Arg. Præterea ſecundò Si opus eſſet medio externo, pariter ratio Ariſt. qua probat carnem non eſſe ſenſorium,quia ſenſibile poſitum ſupra carnem ſentitur. Hoc autem non ualeret, quia non eſt immediatum carni,ſed medius eſt aer, vel aqua.

3. Arg. Præterea tertiò Mediũ habet proportionem,cum ſenſorio,ut dicetur inferius vbi probat non eſſe plures ſenſus, quam quinque, ſed medium externum,& internum cum tam diuerſa ſint,(eſt enim unũ ſimplex, alterum mixtum) non poſſunt cum organo conuenire,ſicut nec inter ſe ergo in tactu non ſunt duo media.

4. Arg. Præterea quartò Dicit tex. 115 quod in uiſu prius agit color in mediũ, & poſt medium in uiſum: in tactu ſimul in totum. Videtur hoc eſſe falſum: nam color in inſtanti agit per mediam viſionem, ergo non prius alterat medium,quin ſimul alteret uiſum. Hæc autem ſunt argumenta, quæ præcipiuam continent in hac re difficultatem.

1. Opin. cõis S. Thom. at Alber. In qua ſunt duæ ſententiæ. Prima eſt communis S Thomę, Alberti, & cum eo Caiet. Thien. & aliorum,quòd tactus indigeat medio externo ad tãgendum dura, & conſiſtentia corpora;non tamen ad pcipienda liquida,ut aquam, aerem, & alia huiuſmodi;iſtamq; dicunt fuiſſe Ariſtotelis mentem.

2. Opinio. Auer. Altera eſt Auerrois com. 115. quam ſequitur Iandunus, q 28. hi dicunt, quòd uniuerſaliter ad tactum opus eſt medio externo.

Obiectionis ſolutio. Primũ Auerr. dictũ. Quòd ſi obiicias, quòd ab aere, & ab aqua patitur immediatè abſque externo modio, reſpondet ad hoc Auerroes per duo dicta. Alterũ eſt, quòd aer in ſua naturali diſpoſitione exiſtens, non agit in nos,nec ſentitur;& ſic eſt immediatus nobis; ſimiliter aquæ ſe habẽt ad piſces. Et ratio Auerrois eſt;quia aer eſt locus naturalis noſter; at locus naturalis non debet agere in locatum, cum ei ſit ſimilis & proportionatus. *Prima rõ huius dicti.*

2. ratio. Præterea, quia ſi aer ageret in nos,nõ eſſet medium aptum, ut alia per ipſum agerent; debet enim medium eſſe denudatum, ſicut & ſenſorium.

Limitatur Auerr. dictum. Iandu. limitat hoc dictum, ꝙ aer non agit in nos, cum eſt in ſua diſpoſitione naturali,ut aer agat quidem, ſed dicitur non agere,quia ita agit, ut non percipiatur tactu, quare de notabili actione intelligendus eſt Auerroes.

Secũdũ dictũ Auerr. Alterum dictũ Auerrois eſt,quòd aer exiſtens extra ſuam naturalem diſpoſitione,

nem, agit in tactum; & quia elementa nũquam ſunt extra ſuam naturalem diſpoſitionem, niſi cum miſtione alterius corporis, ideo & tunc nõ eſt ipſe aer qui infrigidat, ut calefacit, ſed corpora, quæ cum ipſo coniunguntur, ſcilicet uapor, uel exhalatio, & talia non ſunt nobis contigua, ſed ſolum aeris naturalis portio, per quã talia corpora agunt: cumque ea parua ſit, videtur non eſſe medium externum, ſed reuera eſt. Idem dicendum de aqua reſpectu aquatilium. Hęc eſt ſententia ipſius Auerrois.

1. Concl. cõtra Auerr. in tactu nõ eſt neceſſariũ mediũ. *Nota unde prouenit neceſſitas medij externi in tactu.*

Pro huius difficultatis reſolutione ſit prima concluſio In tactu non ſemper eſt medium externum. Hæc concluſio eſt cõtra Auerroem. Putamus enim cũ S. Tho. & Alberto, quod tactus tangit aerem & aquam, & corpora iſta fluida abſque medio externo.

Ad probandam autem hanc concluſionem, notandum eſt prius: quod neceſſitas ponendi medium externum in tactu non eſt ex parte ſenſus, ut sẽſus eſt, nec ex parte obiecti, ut obiectum eſt: ſed ex parte corporis, ut corpus eſt, quatenus duo corpora non ſe tãgunt niſi mediante aliquo alio, & hoc manifeſtè patet ex textu 113.

1. ratio. Ex quo ſumo argumentum. Non repugnat; uniuerſaliter loquendo, unum corpus immediatè tangere aliud in ipſumq; agere immediatè: ergo non repugnat, tactum immediatè pati ab obiecto Conſequentia eſt certa: quia repugnantia in tactu, & obiecto, eſt ut corpora ſunt. Antecedens patet: quia illud in duris corporibus verum habet, ut etiam ipſe Ariſt. tex 114. dicit: non autem in fluidis.

Confirmatur. Et præterea experientia: aqua enim immediatè tangit lapides, & ipſos infrigidat ergo etiam manum, & carnem. Similiter immediatè aer tangit lapidem.

Reiicitur obiectio Auerr. Quòd ſi dicat Auerroes, quòd in ſua diſpoſitione naturali aer non agit in lapidem, quia eſt eius locus naturalis: Hoc nihil prorſus eſt: nam faciam mutationem: Aquatilia ponantur in aere, & terreſtria in aqua: iam tunc profectò patientur ab ipſis, cum ſint improportionata, & erit tactus ſine externo medio.

2. ratio in qua primũ dictum Auer. euertitur. Sed probatur ſecundo. Et eſt argumentum Alberti, & S. Tho contra ipſius dictum, patet. Dicit enim, quòd non patimur ab aere, ut eſt in ſua diſpoſitione naturali: quia ſic eſt locus. Eſt ergo argumẽtum. Non aliter eſt locus naturalis noſter aer, vel terra, quam unum elementum eſt locus alterius: ſed unũ elemẽtũ, quamuis ſit locus alterius naturalis, agit in ipſum, ergo ſimiliter elementum agit in miſtũ. Conſequentia eſt certa. Maior probatur, quia nos & miſta in loco ponuntur, ſecũdum elementum dominans. Minor probatur, quia elementa in his extremis ſe alterant, & ſe ſecundum partem mutuo tranſmutant.

3. ratio. Probatur tertiò. Quia aer & elementũ in ſua naturali diſpoſitione exiſtens, habet qualitates excedentes eas, quæ in miſtis ſunt, ergo in ſua diſpoſitione naturali exiſtens aget in ipſa, & ea alterabit.

4. ratio in qua ſecundum dictũ Auer. confutatur. Probatur quartò. Contra ipſius ſecundum dictum, quòd eſt in philoſophia abſurdum, quod nunquam ſunt elementa extra ſuam diſpoſitionem naturalem, niſi cũ miſtione alterius corporis. Hoc uidetur falsũ. *Primo.* Primo, quia Sol calefacit radijs ſuis aerem, & aquam, nec videtur, quòd corpus ullum ſit commiſtum.

Secundo. Præterea, quod fortius eſt. Ante talem miſtionẽ pręceſſit aliqua alteratio in elemento, ergo tunc facit elementum extra naturalẽ diſpoſitionẽ ſine tali miſtione.

Ad 1. arg. Auer. Nec ipſius argumenta quicquam probant. Ad primum, dico, quòd elemẽta, nõ ſolum ſunt loco ob ſuas qualitates actiuas ſed etiam ſimul cum uirtute cœleſti, quæ locata cõſeruat. Adde etiam, quòd in ſua duritate non ſunt loca naturalia, niſi ut a ſua ui & intenſione mutantur, atq; ea de cauſa ſunt facilè mutabilia.

Ad 2. Et pro hoc ſoluitur ſecundũ Aer enim & aqua media ſunt, quia ſunt facilè receptiua alienarum qualitatum.

2. Concl. ẽẽ in duris corporibus non eſt ſemper neceſſariũ medium externum tactui. Secunda concluſio. Etiam in corporibus duris, ut fiat tactus, nõ eſt ſemper neceſſarium medium externum. Hanc concluſionem teneo cum Philopono contra Albertum, & alios. Dicit enim Philoponus quòd duo corpora non ſe tangere immediatè, prouenit, cũ ſuperficies inæquales ſunt, non tamen cum æquales ſunt.

1. ratio ab experiẽtia. Hæc concluſio probari poteſt, ſi probemus duo corpora dura, & non fluida poſſe ſe tangere immediatè abſque aere, uel aqua, & id probo primo experientia.

Serra

Serra ſecat lignum:ergo immediatè tanget ipſum.

Reiicitur ſolutio. Quod ſi dicas,aerem ſemper eſſe medium:profectò vanum hoc uidetur, & ad huc contra rationem experientię: nam ſigillum imprimit ſimilitudinem in plū-
1 bum,& tamē quis capit aerem mediare?
2 Et præterea,ſi lapis ſit intinctus,& ꝓijciatur in murum,relinquit ille figuram & corpus:impoſſibile autem eſt, quòd in ter illud atramentum & murum, mediet aer; nam tunc non conſiſteret illa figura.
3 Præterea, oporteret dicere,ꝙ inter oſſa & tunicam ipſorum mediaret aer, & inter venas & carnem: ꝙ eſt impoſſibile.

2.ratio. Probo ſecundò. Si aer ſemper eſt me-
1 dius, ſequitur quòd ingentes lapides ſu-
2 ſtentantur in aere cum non tangant immediatè terram, nec alios, quòd ſi aere illo ſuſtentantur,quare in maiori & altio ri non ſuſtentantur?& ſi ille aer ſpatium occupat, quare lapides non deſcendunt inferius.

Probatur tertio. Illa repugnantia, ne ſolida ſe immediatè tangāt, non eſt,quia corpora ſunt,quia orbes cęleſtes ſolidi ſe immediatè tangunt: ergo ſolum eſt,quia inæqualium partium ſuperficies habent: & ita quamuis ſecundum ſe tota non ſe tangant immediatè,tamen ſecundum ali quam ſaltem particulam ſe tangere eſt neceſſarium.

Nota ſenſū & mētem Ariſt. Et hoc ſolum eſt,ꝙ Ariſt. docet,quòd corpora dura, quia regulariter ſunt inæqualia, non ſe tangunt ſecundum ſe tota id tamen non uetat,quo minus ſecundum aliquas ſe tangant partes, & ſi omnino proportionata eſſent, ſecundum ſe tota ſe tangerent.

3. Conclu. mediū externum tactus et quādo cōtingit, nō ita ſe habet ut aliorū ſenſuū med a. Tertia concluſio Iſtud medium externum in tactu quando eſt,non eodem mo do ſe habet ſicut aliorum ſenſuū media.

Prima diſ ferentia ex Ariſt. Aduertendum igitur,quod Ariſt. hanc ponit differentiam,quòd color v. g. agit in medium,& poſt medium in uiſum: at tangibile ſimul cū medio agit in tactum.

Exponitur Ariſt. Exponunt Auerroes,& S.Tho hunc lo cum,quòd nō ſit intelligendus de prioritate temporis,ſed de prioritate cauſalitatis:tunc enim eſſet prioritas temporis,ſi faceret iſtum ſenſum, quod color prius tempore agit in medium; & poſt mediū agit in uiſum:tangibile vero ſimul in medium,& tactum,ſed hunc ſenſum dicunt eſſe falſum, quia in inſtanti agit color in medium ſimul & potentiam: ſimiliter & tangibile ſimul in utrumque.

Senſus autē huius caſualitatis hic eſt, quòd quamuis color ſimul in medium & potentiam agat, tamen ideo agit in potē tiam, quia agit in medium, & ſic mediū eſt prius cauſalitate. At tangibile nō ſic, ſed ita corpus agit in tactum per illud extremum medium,ut quāuis non eſſet, ageret in ipſum. Et præterea, quia illud medium, vti diximus, non eſt neceſſariū tactui, & tangibili, ut talia ſunt, ſed ut corpora ſunt. Hæc eſt expoſitio Auerro. S Tho.& communis.

Sed obſtant contra hanc expoſitionem *Reiicitur hac expoſitio.* duo. Alterum eſt,quia incertū eſt, quod vnico inſtanti obiectum aliorum ſenſuū agat ſimul in potentiam, & in medium, 1 quod inferius diſputabitur.

Alterū eſt,quod eſt extorta valde illa 2 diſtictio & expoſitio,nec litteræ quadrat.

Dicendum igitur, ꝙ medium in alijs *2.Expoſitio* ſenſibus ſe tenet ex parte potentiæ,quod eſt dicere:Ego non uideo, nec audio medium,ut mediū, ſed obiecta per mediū; at in tactu ipſum medium eſt ex parte obiecti,hoc eſt,quod aer,quo tango lapidē, eſt ſicut pellicula lapidi ſuperpoſita,& ſicut ueſtis iſtius, & totum illud eſt tangibile. Et hoc patet ex ipſo textu 115 ubi dicit tale mediū cum tangilibus ſentiri.

Nec obſtat exemplum de clypeo,qui *Occurritur obiectioni.* ſe tenet ex parte manus:nam exemplum tantum eſt ad explicandum quomodo ſimul tactus patitur a tāgibili cum medio,

Vnde medium in tactu non eſt mediū *Nota.* ſentiendi, ſed medium mathematicum ſcilicet,quatenus inter duo corpora mediat,eſtque hoc notandum.

Per hoc enim ſoluitur argumentū pri- *Ad 1.& 3. argu. initio factum.* mum & tertium.Non enim habet rōnem medij ſenſus, ſed potius cum obiecto cōputatur,& ſic tactus,ut ſenſus eſt,immediatè ſentit per carnem, ſed eſt medium mathematicum, ut corpus eſt inter alia exiſtens, & tale non eſt opus habere pro portionē cum ſenſorio, mediū tale, caro eſt Eſt autem hoc notatu dignum: nam, ut ſenſus eſt, habet medium carnem: at quia caro eſt, corpus,habet aliqn̄ mediū aerē,vel aquā,ut corpus eſt,uti diximus.

Et

Ad 4. Et hic ſoluitur argumentum quartum. Non enim id intendebat Ariſtoteles, ſed quod declaratum eſt.

Ad 5. Argumentum ſecundũ concludit contra Auerroem, qui uniuerſaliter dat in tactu medium externum, ſed non contra nos, qui id negamus.

An tactus ſint plures. Quæſt. XXXII.

1. Rõ Ariſ. ꝙ ſint plures tactus. HAec eſt prima difficultas, quam Ariſtoteles propoſuit in capite de tactu, ubi uidetur determinare, tactum non unam eſſe potentiam ſed plures, quamuis id lateat. Argumenta ipſius ſunt duo Alterum eſt; Vnus ſenſus eſt unius primę contrarietatis; at tãgibilium plures ſunt contrarietates primæ, ut notum eſt; ergo tactus, non unus, ſed plures ſunt.

1. Ratio. Alterum eſt Vnus ſenſus unum habet obiectũ adæquatum, ut patet diſcurrendo per reliquos omnes, at tactus non hẽt tale commune obiectum eo quòd qualitates tangibiles non habent unum commune genus, quod a tactu primo, & adæquatè percipitur; ergo non eſt tactus vnus, ſed plures.

1. opin. ꝙ ſit unũ ſenſoriũ, ſed plures potẽtiæ in illo; ſiue unũ materialiter, plures formaliter. Huic difficultati reſpondent quidam, quòd tactus poteſt conſiderari, uel ſumi dupliciter. Vno modo pro ipſa tactiua potentia, ſicut etiam viſus pro potentia, & aliorum ſinguli. Altero modo pro ipſo ſenſorio, ideſt, parte corporis animati. in qua talis potentia recipitur Priorem uocant aliqui tactum formaliter poſteriorẽ materialiter. Dicunt ergo, quòd tactus materialiter vnus eſt, eſt enim unum ſenſorium: at formaliter plures ſunt, ideſt, in uno ſenſorio ſunt multæ potentiæ tactiuæ diſtinctæ, vna ad percipiendum frigidum, & calidum: altera ad percipiendum humidum, & ſiccum.

Authores huius opinionis. Hæc ſententia eſt magnorum Philoſophorum, puta, Themiſt. c. 39. Alex. Auer. com. 108. & Auic. li. 6. p. 2. cap. de tactu. Albert. in præſenti, & in ſua ſumma. S. Tho lect. 22 Iandu. q. 27. Apollina. q. 40. & Caiet. Thien. & denique videtur communis ſententia

2. Opin. Simplic. Philip. eſſe unũ tactum. Alteram ſententiã tenent Simplicius, & Philoponus, qui vnum tactum formaliter ponunt: idque ex mente Ariſt. id eſſe concedunt, & docent, dicentes, quod ſolutio data ab Ariſtotele in primo argumento eſt ſecundum propriam ſententiã: ſed de hoc in ipſorum ſolutione dicemus.

De numero tactus. Aduertendum tamẽ, quod hi, qui plures tactus formaliter ponunt, diuerſi ſunt circa ipſorum numerum. S. Tho. enim cũ alijs, qui eum ſequuntur, dum ponit alterum ad frigidum & calidum percipiendũ alterum ad humidum & ſiccum.

1. Opinionis authores varii circa numerũ potẽtiarum tactus. Alexander aũt multiplicat tactus ſecũdum numerum contrarietatum, ſ. duri & mollis, grauis, & leuis, & aliorum: idem docet etiam Themiſtius.

1. Opi. duos tactus eſſe S. Tho. &c. Auerroes ponit tres, nempe duos primos dictos ex S Th. & præterea alium ad tangendum, graue & leue: & hoc idem Albertus, at uero durum & molle, aſperũ & leue ad ſiccum, & humidum refert.

2. Opin. tot eſſe quot cõtrarietates tangibiles Alexãder.

3. Opin. tres tactus eſſe Auerr. Addit ẽt Albertus cum Auicenn. alios duos, alterum circa ſolutionem continui & conſolationem, quo ſentimus uulneris dolores, vel ſanationis delectationem. Alterum particularem ad ſentiendas delectationes uenereas.

4. Opin. tres alios præter hos addit Albertus. Alij addunt alium ad ſentiendum delectationem in cibis, quamuis Albertus reducat hunc ad ipſum guſtum.

5. Opin. alii alios addũt tactus. Alij ulterius multiplicant alios in ſtomacho ad ſentiendum famem, & ſitim. Vnde patet, Philoſophos non eſſe in tactuum numero conformes inter ſe.

1. Concl. ſi tactus multiplicarent ꝑ duas primas contrarietates ẽt multiplicari dẽrent ꝑter alias. Dicam ergo quod mihi in hoc probabilius ueriuſq; uideatur. Sit prima concluſio. Si tactus multiplicantur ꝑpter duas primas contrarietates, neceſſariò etiam propter alias multiplicari debent.

Senſus huius concluſionis eſt, quod ſi ponuntur duo tactus, unus ad calidum, & frigidum percipienda: alter ad ſiccum & humidum, neceſſario plures alii ad alias contrarietates poni debent. Hæc eſt contra Thomiſtas aliquos, qui duos tactus ſolos ponunt.

1. ratio. Sed probatur concluſio. Ratio propter quam illi duo tactus ponũtur, eſt, quia illi ſunt contrarietates diuerſæ, nec una reducitur ad alteram, ſed eodem etiam modo ſe habent aliæ propter illas, ergo ob eandẽ rõnem, tactus multiplicandi ſunt.

Conſe-

Conſequentia eſt certa cum maiori : ſed minor probatur de aliquib. puta,de graui,& leui:hæc niſi tactu percipiuntu , & nō per calorem, vel aliam ex primis alijs, ergo ſecundum ſe,tangibiles ſunt Conſequentia eſt certa Antecedēs patet : quia abſq; calore,vel alia ex his qualitate tactus grauitatē percipit;& leuitatē: & his qualitatib.quatuor tantum tactis, nō percipitur adhuc grauitas, uel leuitas : ſunt ergo primo tangibiles .

Cōfirmatur ratio.

Vbi notat quiddam,quod vrget Auerroes,quod grauitatem & leuitatem ſentimus cum ſenſibili,cōmuni,ſcilicet,motu corporis locali. Quod eſt dicere, tunc grauitatem ſentimus,vel leuitatem,cum corpus in medio eſt motus ſui,& detinetur,quāuis nulla eſſet alia ex actiuis qualitatibus:ſunt ergo illa contraria, ſecūdū ſe,tangibilia .

Cōfirmatur iterū altero exēplo contrarietatis. Nota.

Idem dicendum de molli,& duro,ſentimus enim abſque alia qualisate ex illis quatuor,nec reduci poſſunt ad ſiccum & humidum:ſunt enim mollia etiam frigida,& calida,& dura ſimiliter.

Eſt autem notandum hic unum, quod quamuis in ratione entis,molle, & durū non differant a primis quatuor , propter quod 2 de Gene.ad ipſas reducuntur,tamen in ratione ſenſibilis,& vt ad tactum referuntur, diuerſa ſenſibilia ſunt: quod minus aduertunt aliqui.

Leue autem,& aſperum puto ſenſibilia communia, ad figuramq; reduci: uiſu enim percipiuntur.

Confirmat tertio ex alijs contrarietatib

Idem quod de ſuperioribus, dicēdum de alijs tangibilibus,puta,de dolore,voluptate,fame,ſiti,iſta enim profecto ſecundum ſe tangibilia ſunt, magiſq; diſtincta a primis quatuor,quam ſint ipſę quatuor inter ſe Si igitur tactus multiplicatur in his,etiam in illis, & in hoc cōſentio cum Themiſtio,Alexandro,Alberto , & Auicenna .

2. Concluſ. probabilius eſt Vnā eſſe tactus potētiā non plures ad illa externa tāgibilia. Nota diſtinctionē tangibilium.

Secunda concluſio Quamuis ſit probabile,tactus eſſe plures ſeu potentias plures,ad illa ſingula paria contrariorum externa tamen probabilius puto,unam eſſe & eandem .

Aduertendum igitur, quod tangibilia facio in duplici differentia. Quædam externa, & hæc ſunt quæ in externo ſubiecto ſentimus,& nos mouent, ut illa quatuor prima,& ſimiliter durum, molle , graue,leue .

Voco interna alia,quæ in ipſo ſentiēte ſentiuntur,ut dolor, uoluptas, fames , ſitis .

Explicatur cō luſio cū authorib. q eā ſequuntur.

Dico ergo,quod una eſt potētia,qua illa externa ſentimus,licet ſit ꝓbabile oppoſitum propter authoritatem tantorum Philoſophorum,& etiam quia exiſtimo, magis eſſe de mente Ariſtot hoc Tamen puto probabilius cum Philopono, & Simplicio,imò cum S Th.qui retractauit ſe. 1.p.q 78 ar.3 ad 3.

1.Ratio.

Hoc autem probo primò Si iſtę potentiæ plures eſſent,maximè eſſet ꝓpter primam rationem ab Ariſtotele factā , quia unus ſenſus eſt unius contrarietatis , ſed hæc ratio nō conuincit ergo tactus unus eſt. Diſcurſus eſt bonus,& maior uera. Minor probatur,quia in aliis ſenſibus , ut ipſemet fatetur,inueniuntur plures contrarietates,ut in ſono acutum,& graue , magnum,& paruum .

Solut. Themiſtij.

Ad hoc dicunt Themiſtius,& Alexander,quod iſta ſolutio Ariſt.nō eſt ex propria mente,ſed ficta, eo quod magnū, & paruum,eſt ſenſibile commune,& nō eſt contrarietas in obiecto proprio .

Reijcitur ſolutio.

Contra hoc optimè replicat Philoponus,illud probans eſſe falſum , Magnum enim, & paruum in corde, & corpore eſt quidem ſenſibile commune , at non hoc eſt in ſono,ſed eſt magnitudo, & corpulentia quædam maior,uel minor ipſius ſoni,qui a ſolo percipitur auditu,reſponſio ergo illorem nulla eſt .

2 Ratio.

Probatur ſecundo.Si eſſent plures tactus,eſſet ob ſecundam rationem Ariſtot. quia non eſt obiectum commune unum , ſed hæc rō non conuincit, quia eſt unum tale obiectum,ut concedit etiam S.Tho. loco allegato .

Reijcitur obiectio.

Et Ariſtoteles non dicit,non eſſe obiectum unum , ſed non eſſe manifeſtum , quaſi dicat eſſe,ſed non eſſe nominatum, & ſic exponunt illi Græci, ut non ſit ſecunda ratio ulla Ariſtotelis,ſed quod ibi ponat differentiam,quod in alijs ſenſibus eſt obiectum nominatum,non in tactu.

Confirmatur ratio.

Sed ego præterea probo,quod re uera ſit Vbi eſt idem modus immutandi , ibi eſt vnum obiectum: nā ſicut unitas ſcientiæ ſumitur ab unitate abſtractionis : ita

unitas

vnitas ſenſus ab vno modo immutandi obiecti & mouendi ipſam potentiā. Sed omnes illæ qualitates tangibiles eodem modo ſe habent ad mouendum tactum, & per idem medium, & ſenſorium: ergo ſunt ſub vno genere.

Nota. Et notandum, quod, quamuis hoc genus forſan in re eſſet analogum, tamen in ratione ſenſibilis uniuocum eſt.

3. Ratio. Probatur tertiò Qnia quinque ſenſus communiter ponuntur etiam ab Ariſt. ſi autem multi tactus eſſent, plures eſſent quam quinque.

Reiicitur ſolutio. Nec valet, ſi reſpondeas, quod quantū ad ſenſoria, ponuntur quinque. quia hoc eſt falſum: quia guſtus non habet aliud ſenſorium a tactu locò diſtinctum: & præterea, quia dicitur textu 112. quod quamuis guſtus eſſet per totum corpus, adhuc diſtinctus eſſet a tactu ergo pluralitas ſenſus magis eſt ſecundum formam.

4. Ratio. Probatur quarto a poſteriori, iuxta regulam ſuperius poſitam de diſtinctione potentiarum, quæſtione 8. Videmus, ꝙ unuſquiſq; qui poteſt tactu ſentire unam ex illis contrarietatibus, ut v.g calorem, & frigiditatē, poteſt per eandem partem ſentire alias, uidelicet, ſiccitatē, & humiditatem, grauitatē, leuitatem, & cæteras. Et e contra, ſi quis aliquo impedimento, uel ex aliqua cauſa, non poteſt unam ex ijs ſentire, nec poteſt alias ſentire, ut cū perit tactus, vel obſtupefit: ergo omnia illa obiecta externa, & omnes illi actus pertinent ad unam & eandem potentiam. Hęc enim eſt regula certiſſima a poſteriore diſtinctionis potentiarum, ut tūc oſtendimus in illa quæſt. 8.

3. Concl. tactus internorū tangibiliū eſt diuerſa potē tia in eodē ſenſorio, a tactus externorum. Tertia concluſio probabilis. Quamuis tactus, & potentia tangibilium internorum, in eodem ſit ſenſorio, cum illo tactu quo externa ſentimus, eſt tamen diuerſa uis, & potentia. Vnde puto eſſe unā aliam potentiam qua famem, ſitim, uoluptates, dolores corporeos ſentimus, aliā uero potentiam, qua ſentimus externa.

1. ratio. Hoc mihi perſuadeo primò: quia fames, ſitis &c. magis diſtant a tangibilibus exterius, quam ſapor ab eiſdem externis: ſed ſenſus ſaporis eſt diſtinctus ab illo: ergo & horum ſenſus.

2. ratio. Præterea ſecundo. Quia differt modꝰ immutandi, externa enim per medium, interna ſine medio percipiuntur.

Præterea tertio. Quia, ſi tactus ſentiret dolorem in ſe, & uolutates, utique poſſet ſuam ſentire operationem, quod nulli ſēſui exteriori conceditur: eſt igitur alius ſenſus ad hoc. *3. ratio.*

Vbi nota: quod fames, & ſitis, appetitiones ſunt: & ſitire, fameſcere, ſenſationes ſunt harum appetitionum: & certe, ſentimus nos fameſcere, & ſitire, dolor autem eſt ſenſatio diſconuenientiæ, & ſolutionis continui uoluptas ſenſatio conuenientium.

Præterea quarto, ex illa regula diſtinguendi potentias a poſteriori, hoc idem probare poſſumus Nam ſeparantur, & ſeparari poſsūt hæ potentię & actus, ita, ut in ea parte in qua tanguntur externa, nō ſentiātur fames, & ſitis, nec alia, ut in manu: & illa in parte determinata ſentiātur, utpote, ſtomacho, & aliis, non in reliquis animalis partibus, atque ita non ſpectabunt ea obiecta & omnes illi actus ad vnā potentiam, ſed ad diuerſas. *4 ratio: Obiectio.*

Quod ſi dicas, Erunt ergo plures ſenſus. Reſpondeo: quod non erunt exteriores plures; nam iſte inter intentiores eſt computandus, & Ariſtoteles loquitur modo de his, quib exteriora obiecta percipiuntur. *Solutio.*

Caput Duodecimum.

Oportet autem uniuerſaliter de omni ſenſu. Tex. CXXI.

Qvinque ſenſibus exterioribus traditis in particulari, nunc aliquas proprietates ei communes ponit, quarum prima eſt: quod ſenſus ſuſcipit formas ſine materia. Ac ſi dicat, ſenſus percipit ſubiectorum accidentia, non per ceptis ipſis ſubiectis ſecundum ſe, ut uiſus percipit coloratum ratione coloris, ſed non ratione corporis ſecundum ſe, & auditus ſonum, ſed non ſubſtantiam, in qua ſonus eſt, & inde eſt, quod non patiatur, nec recipit intentionem ſubiecti, ſed formæ. *Proprietates cōes ſenſib. exterioribus. Prima.*

Et

Exemplũ. Et ponit exemplum. Sicut cera in ſe recipit ſigilli formam, ſed non materiam, puta, aurum, uel ferrũ, quia ſigillum non ratione materiæ, ſed ratione formę in ceram agebat, ſic ſenſus patitur ab habente ſonum in quantum tali, & ſecundum rationem & formam, ſcilicet ſonum. Obiectum enim eſt velut ſigillum imprimens hic ſpeciem in ſenſu, hoc poſterius declaratur.

Senſorium autem primum eſt. Tex. CXXII.

Secunda. ALterum commune, quod declarat, eſt, ſenſorium primum ſenſus eſſe, in quo talis potentia, ideſt, receptiua formarum ſine materia recipitur.

Nota. Notandum autem, quod vocat ſenſorium primum illam partem ſimilarem, in qua immediatè recipitur ſenſitiua potentia, ut enim dicitur 2. de partibus cap. 1. quamuis organum, quo ſenſatio perficitur, & exercet, ſit diſſimulare, ut oculus, auris, caro, neruus: tamen pars, in qua primò & immediatè eſt potentia, & actus ſentiẽdi, ſimilaris eſt, ut pupilla, miringa, neruus, & hanc vocat ſenſorium primũ.

Potentia et ſenſorium ſunt idem ſubiecto, ſed ratione diuerſa. Subdit autem, quòd potentia, & ſenſorium, idem ſunt ſubiecto, ſed ratione, diuerſum eſt vnum ab altero. Ac ſi dicat, albedo, & lac idem ſubiecto ſunt, quia albedo in lacte eſt, ſed definitio ipſorum eſt diuerſa. Ita potentia, & ſenſorium, eodẽ etiam modo dixit priuationem, & materiam eſſe idem ſubiecto.

Dupliciter aliqua dicuntur idẽ eſſe ſubiecto. Dupliciter enim aliqua idem ſubiecto dicuntur. Aut quãdo duo uni inſunt ſubiecto, ut albedo, & dulcedo idem dicũtur in lacte. Aut cum unum eſt in altero, ſic in præſenti.

Ratio quòd ſenſorium non ſit ipſa potentia. Probat autem, quod ſecundum eſſe, & naturam diſtinguantur; quia ſenſorium eſt magnitudo & corpus; potentia verò non, ſed forma in corpore. Et nota, quod potẽtia dicitur ratio in corpore; quia eſt forma; non quocunque modo, ſed certam diſpoſitionem, & harmoniam, ac miſtionem petens, non enim aliter potentia in corpore recipitur.

Manifeſtum autem ex his. Tex. CXXIII.

EX prædicta doctrina de potentia ſoluit duo problemata. Alterũ eſt: quare ſenſibilia excellentia, ut uehemens ſonus, vehemẽs color, & alia deſtruunt potentias & lædunt. Et reſpondet: quia iſtæ potentię in quadam harmonia & tẽperie diſpoſitionum conſiſtant, qua turbata vel diſſoluta, læditur & deſtruitur potentia, ſicut conſonantia muſicę perit cordis fortiter percuſſis: nam uehemens percuſſio temperiem chordarum ſoluit. Non intelligas, quod temperies ſit potentia, ſed potentia in ea eſt, ut diſpoſitione, loquitur enim Ariſt. cauſaliter. *Diſſoluuntur duo problemata ex dictis. Primum. Nota.*

Et propter quid plantæ non ſentiunt. Tex. CXXIIII.

ALterum problema eſt, quare plantæ non ſentiant, cum animam habeãt, & etiã patiantur a qualitatibus primis, ſicut & animalia; calefiunt. n. & frigefiunt. Reſpondet, quod non habent hanc temperiem & rationem, qualis eſt neceſſaria in ſenſorijs, ac ob id iſta deficiente deficit etiam potentia, & principium recipiendi formas ſine materia, & ſentiendi; hinc diſtinguitur clarè potentia a diſpoſitione, & ratione. *2. Problema diſſoluitur. Nota.*

Dubitabit autem aliquis, ſi patiatur, Tex. CXXV.

CVm dixiſſet plantas recipere qualitates tangibiles, non tamen ſentire: dubium ponit an aliquid non ſentiens patiatur etiam ab alijs obiectis, ut ab odore, colore, ſono. Et pro parte negatiua ponit tria argumenta, *Dubium Ariſtotelis, an non ſentiens patiatur ab alijs obiectis aliorum ſenſuum.*

Primum eſt. Odor & olfactus correlatiua ſunt, odor enim eſt olfactibilis, & qđ olfactum mutat, eſt odor, ut odor. Addetu, & olfactus eſt odoris, ergo nihil pati poteſt ab odore, quod non olfaciat. Idem in alijs, ſcilicet colore, & ſono; nam ſapor *1. rõa parte negatiua.*

cum

cum agat ſimul cum humiditate, computatur ferè cum ipſis tangibilibus.

2. ratio. Alterum argumentum eſt. Quod poteſt ſentire, non patitur ab illis, niſi ut ſenſitiuum eſt, id eſt, qua parte ſentire põt, ut animal in uiſu a coloribus, in auditu a ſonis, in olfactu ab odoribus patitur, ergo quod non poteſt ſentire, non patietur ab iſtis, recipiendo ipſorũ formas.

Simul autem manifeſtum eſt, & ſic. Tex. CXXVI.

3. ratio. TErtium argumentum eſt, quòd inductione colligitur. Color enim, lumẽ ſonus odor nihil in corpore producunt: non enim albedo facit albedinem, nec ſonus ſolum, nec lumen, lumen.

Obiectio. Quod ſi dicas, Quomodo ſonus magnus ſcindit arbores, ſimiliter coloribus pingimus?

Solutio. Reſpondet, quòd iſta nihil faciunt, ſed ſubiecta, in quibus ſunt, vnde aer eſt, qui ſuo motu rumpit corpora, & calor non agit, ſed nos applicando ſubiecta, in quibus calores ſunt, pingimus. Similiter lumen in aere exiſtens cum ipſo illuminat corpora, quæ in eo ſunt.

Nota. Vbi nota, lumen in aere recipi, non in corporibus opacis: at qualitates tangibiles ipſæ agunt, & extra ſuum ſubiectum producunt ſibi ſimiles: aliter enim non eſſet alteratio in corporibus inanimatis: veræ enim alterationes ſecundum has qualitates ſunt. Numerat autem ſaporẽ ratione humiditatis.

Ergo ne, & illa faciunt. Tex. CXXVII.

Reſponſio Ariſto. ad dubiũ propoſitum. DVbio propoſito, reſpondet modo ꝙ illa ſenſibilia obiecta, ut odor, color &c. etiam agunt in corpora quæ non habẽt ſenſum, ſed non in omnia, nec quocunque modo. Non .n. agunt, niſi in corpora diaphana, ut aerẽ, vel aquã: nec permanẽter agunt, ſed ut in uiam, & medium, per quòd ſenſus agunt. Vnde aer recipit quidem, & a colore, vel odore, & ſono patitur, ſed non vt forma in ea permaneat, & propter ipſum ſit, ſed ut per ipſum in ſenſum fit actio.

Obiectio. Dubitabis, Si aer a colore patitur, & ab alijs, nec ſentit, uidetur ergo quòd ſentire non ſit ſolum recipere formam, ſed aliquid aliud.

Solutio. Reſpondet, ita eſſe: non enim odorare eſt ſolùm recipere, & pati: hoc enim aeri ineſt, aer autem non ſentit, ſed immutãs potentiã proximè, ſenſationem facit. Vide ſenſationem non eſſe ſolam paſſionẽ.

Not. ſenſationem non eſſe ſolam paßionem. Philoponus vult, argumenta propoſita ſolùm fuiſſe gratia diſputationis; nam color, & odor non ſunt eſſentialiter relatiua, ob id in medium etiam poſſunt agere, quamuis dici poſſet, quòd totum hoc, eſt ad ſenſum relatum, & ſic argumenta tenent, quamuis probabilia ſint, & non demonſtratiua. *Nota aliã Philo. expoſitionem.*

An ſint ſpecies. Quaſt. XXXIII.

Senſus q̃onis. ANtequam diſputationem ingrediar, explicandus eſt quæſtionis ſenſus. Aduerte igitur, ꝙ nõ hic de ſpecie logica diſputamus, ſcilicet de prædicato communi pluribus numero differẽtibus, ſed ſpeciem hic vocamus cum Philoſophis realem qualitatem, qua obiectum agit in potentiam ſenſitiuam, & qua mediante ſit ſenſatio. Quæ ſpecies eſt rei ſimulachrum quoddam, & imago obiectum repræſentans, & ita illam objiciens ſenſui, ut illud obiectum extra ſe ſentire poſſit, ut cum ſenſus percipiant obiecta ſua diſtantia, nec ſenſus in obiecta agant aliquid actione tranſeunte, iam quæratur, an obiecta agant in potentias, imprimantque aliquid, ſeu qualitatem, & uirtutem aliquam, qua media ſentiantur.

Prima opi. Gal. Plotini, &c. Fuerunt igitur in hac re tres ſententię. Prima fuit Galeni, quẽ citat Greg. Nyſſ. lib. de viribus animæ, cap 2. fuit etiam Plotini Aenne. a4. & quorundam Platonicorum, quod ſenſus non indigent aliqua ſpecie recepta ad ſentiendum, ſed obiecta ſua in debita diſtantia propoſita percipiũt abſque ullo alio interueniẽte. *1. arg. Gal.*

Argumentum Galeni fuit. Si iſtæ ſpecies

cies eſſent in ſenſibus,ideo eſſent,quia ipſæ eſſent rerum imagines,ſed hoc eſt impoſſibile;ergo nō ſunt ſpecies. Diſcurſus videtur notus,& maior vera Minor probatur, quia imago cœli & molium magnarum, quas videmus recipi non poteſt in oculo paruo.

Confirmat argum. Hoc argumentum quoque fecit Ariſt. lib. de memoria,cap.2.

2. Opin. Ochā Durād Gabr. & Nominalium. Altera ſententia fuit aliorum, puta, Ochan 2.Sent.d.17.& 18. Durand. d 3. q.6.etiam 2 Senten.& Gabriel eodem 2. d.3.q.2.& Nominalium:quorum ſententia conſiſtit in duobus:Alterum eſt quod ſenſus exteriores non indigent ſpecie ad ſentiendum,& in hoc cum priore ſententia côueniunt.Alterum eſt, quod interiores ſenſus indigent ſpecie obiectiua.

Explicatio huius opinionis. Pro explicatione notandum, quod hi ponunt obiecta omnia producere in ſenſu ſuam ſpeciem, quæ eſt formalis ſimilitudo ipſius obiecti,& hęc non eſt neceſſaria propter exteriores ſenſus,ſed propter īteriores,ita tamē,ut iſta ſpecies ſit obiectum,ita quod terminatur actus interioris ſenſus ſicut in imaginem: & ita dicūt fieri inſomnia. Percipientes enim illas imagines,putamus eſſe res ipſas,quorum ſunt imagines.Hæc eſt horum ſentētias.

Tertia eſt communis omnium aliorū Philoſophorum ſentētia,quod omnis ſenſus interior & exterior indiget ſpecie,nō ut ipſam percipiat,ſed ut per ipſam percipiat obiectum.

3.Opi cōis. Prætermitto ſententiā Empedoclis,& aliorum,qui animam ex omnib. componebant,vt oīa cognoſceret:hæc enim ſatis impugnata eſt ab Ariſt.1. animæ

4.Opin. Antiquor. Empedoclis,& aliorum Prætermitto etiam ſententiam Platonis, quod a potentia procedit radius in obiectum, hoc enim eſt in uiſu tantum. Nos autem vniuerſaliter loquimur, & ſupponimus etiam a viſu vel nihil tale egredi,vel non eſſe ſatis quod per ſe faciat ad cognitionē Ac de hac re ſuperius obiter in fine quæſtionis 18. diximus, & diſputationem ad c.2.de ſenſu cum Ariſ. diſtulimus.

5. Opinio. Platonis. 1. Concl. neceſſario indigent ſenſus tam exteriores q̄ interiores ſpecie ad ſētiendum. Circa huius ergo difficultatis diſſolutionem, ſit prima concluſio. Nullus ſenſus,nec interior,nec exterior poteſt obiectū ſuum exterius percipere,niſi recepta ſpecie & qualitate aliqua ab eo. Hāc probo argumentis ſumptis ex rei natura, & etiam argumentis ductis ab experientia.

Prima. Vbi aliqua duo, inter quæ eſt actio,ſunt,quæ indigent medio certo, & diſpoſitione medii, ibi eſt aliqua actio tranſiens,& per medium: ſed uiſus, & color,inter quæ eſt operatio (videt enim uiſus colorē)indiget medio aere, vel aqua, & etiam indigent diſpoſitione, ut ſit illuminatum,& non ſit obſtaculum: ergo ibi eſt aliqua actio media tranſiens, non potentiæ in obiectum, ergo erit obiecti in potentiam,& ſic per ſpecies erit uiſio,& per aliquamqualitatem per medium productam. *1. Ratio.*

Diſcurſus eſt notus cū minori. Probo maiorem: quia ſecundum omnem Philoſophiam nullus agens indiget medio niſi ſit aliqua actio per ipſum: aliquidque in ipſo recipiatur. Hæc idem dico de aliis obiectis.

Secundum argumentum eſt ex modo ſentiendi. Senſus in determinata diſtantia percipiunt obiecta, & non omnes in æquali,ut notum eſt:ergo aliqua interuenit in medio actio. Antecedens eſt notū: diſtantiores enim uidemus colores, quā ſonos audimus,nec in quacunq; diſtantia uidemus,nec ſentimus. Sed probo conſequentiam: quia ſi medium nihil agit nec recipit,ſed ſola præſentia ſentiuntur obiecta: ergo longitudo medij nihil prorſus facit. *2. Ratio.*

Idem dico de velocitate ſentiendi nā eundem ſonum citius prope,quam remotè percipimus: ergo neceſſario aliqua eſt actio in medio: ſicut & ignis calefaceret ſua præſentia ſolum, utique a longe, & prope calefaceret, & æquè calefaceret, quod ſi non ſic ſit, eſt, quia per medium agit. Idem ergo de obiectis in ſenſu. *Confirmat 2. ratio.*

Tertium argumentum eſt ex indeterminatione potentiæ. Potentiam indifferētem impoſſibile eſt, ad actum determinari aliquem, niſi ab aliquo determinetur:ſed potentia ſenſus eſt indifferens, ut uideat hoc,& non uideat hoc; item ut uideat hoc,uel illud:ergo debet determinari;non eſt aliud niſi obiectum,ergo obiectum determinat Sed impoſſibile eſt aliquid determinare aliud, niſi uel ipſum agat in potentiam,uel potentia in ipſum agat; ſed potentia non poteſt agere in obie- *3. Ratio.*

obiectum: ergo obiectum aget in potentiam, ſed obiectum ſeipſo ſolo nõ poteſt determinare potentiam, cum ſit extra ergo illam determinabit per aliquid a ſe productum.

4. Ratio. Quartum argumentum trahitur ab experientia, qnæ eſt inſolubilis de ſpecnlo. Videmus enim per ſpeculum res, quas aliter non uideremus, cnm ſit poſt tergum, ergo neceſſario aliquod obiectũ agit in ſpeculum, & per ſpeculum in potẽtiam, quod ſit neceſſarium ad uidendum, ſi.n. nil agit in ſpeculũ, nec illic eſt nulla actio tranſiens, quomodo per ſpeculum videre res contingeret?

5. Ratio. Quintum argumentum ex ſenſatione interiore. Video hominem, quem non uidi, ſtatim oculo clauſo formo notitiam illius, quam ante primam uiſionem impoſſibile fuit habere, ergo aliquid recipio ab obiecto: ſi enim nihil reciperem. haberẽ me ſicut ante viſionem, nec poſſem formare notitiam.

Reiicitur ſolutio. Dicit Duran. quod recipio imaginem rei, & hanc ipſam tanquam obiectum intueor Sed, quod hoc ſit merum figmentum, ſtatim oſtendemus. Non enim eam intueor, ſed per illam obiectum, ut poſtea conſtabit.

6. Argu. ab experiẽtiis variis. Sextum argumentum eſt ex experientia etiam ſumptum: Baculus enim rectus habens medietatem in aqua, apparet fra
1 ctus, uel oculus eſt cauſa deceptionis hu-
2 ius, uel baculus, uel medium. Nõ oculus, cum uniformiter ſe habeat, ſiue ille ſit in aqua, ſiue in aere. Nec baculus, cũ rectus ſit, ergo medium ipſum, ergo aliquid medium ab obiecto recipit ſi enim per ſolã præſentiam ſit uiſio, nulla illic eſſet cauſa deceptionis.

Similiter lapis in uaſe poſitus, quo oculus nõ pertingit ipſa recta uiſione, ſi aqua infundatur, uidetur ergo aliqua actio eſſe in uiſum, qui aliter ſe habet, quam ante. Species enim diffunduntur & in ſuperficie refranguntur ſicut lumen plures partes illuminat uaſis aqua infuſa.

3 Sunt preterea multæ aliæ experiẽtiæ quæ ſaluari non poſſunt abſque ſpecieb. nec propterea, quia non uidentur, ſẽſuq; percipiuntur, ideo negari debeat, nec immeritò Aug. 11. de Trinit c. 2. dixit, ingeniis rudioribus difficiles uideri.

2. Concl. ſpecies hæ non ſunt ipſa obiecta cognita. Explicatur conclusio et probatur. Secunda concluſie. Species hæ, nõ ſũt ipſa obiecta cognita. Explico. Species coloris, nõ eſt id, quod videmus: nec ſpecies ſoni, quod ſentimus: nec ſpecies odoris, quod guſtamus: nec ſimiliter ſpecies eſt id, quod ſenſus interior cognoſcit. In quo (pace ipſius) errauit Durand. & hoc probabitur inferius, quando declarauerimus ſpecie non eſſe imagines rerum formales. Et in hoc etiam peccat argumentum Galeni, vt dicemus.

3. Concl. ſpecies ſe tenẽt tum ex parte potentiæ tum ex parte obiecti diuerſa ratione. Explicatur concluſio. Tertia concluſio. Species ſe tenent tũ ex parte potẽtię, tũ ex parte obiecti, ſed diuerſa ratione. Explico. Ex parte quidẽ potẽtiæ vt diſpoſitiones ipſius ipsã determinantes ad ſentiendũ. & percipiendum obiecta, ſuntq; quodammodo ſicut habitus Intellectus determinans, & inclinans ad aſſenſum. Ex parte autem obiecti, quatenus per illas obiectum mouet potentiã ad ſe ſentiendum, & per illas ſe repræſentat, & obijcit potentiæ: imò etiam ſic obiectiuè inſtrumentaliter cõcurrit ad ipſam ſenſationem, licet non effectiuè producẽdo ſenſationem; non enim ſpecies ſunt principia effectiua ſenſationis, ſed potentia; nec ipſarum receptio ſenſatio eſt, vt antea oſtendimus; nam ſentire actus eſt, & actio ſolius potentiæ immediate operantis actiuè.

No. Ariſt. teſtimonia pro ſpeciebus. In hac concluſione non immoror; quia latè eſt diſputata ſuperius. q. 12. & ſuffi-ciat nunc oſtendiſſe eſſe ſpecies.

Aduerte autem, quod non licet dubitare in hoc de Ariſtotelis ſententia, quæ palam fatetur has in præſenti capite, & ſuperius cap 5. vbi potentias ſenſitiuas paſſiuas ponit, reduciq; ad actum ab obiectis, & capite de tactu, dicit, quod obiectum agit in medium, & medium in potentias proxime.

An ſpecies ſint diuiſibiles: Vbi de earum tota natura agitur. Quæſtio XXXIV.

IN hac q. de natura ſpecierũ diſputandũ eſt. Eſt aũt titulus primus quæſtionis de earum diuiſibilitate; an diuiſibiles, & extenſę ſint, an verò indiuiſibiles. Videntur autem in diuiſi-

diuiſibiles eſſe;eſtq; primũ argumentum forte. *1. Argum. quod ſint in diuiſibiles ſpecies.* Si ſpecies.v.g. montis,diuiſibilis eſt, vel tota recipitur in oculo, vt videatur mons,vel aliqua ipſius particula; ſed vtrũ que eſſe non poteſt; non ergo eſt diuiſibi lis,diſcurſus eſt notus cum maiori. Probo minorem; & primo,tota recipi non poteſt, cum oculus ſit paruus; & hoc manifeſtum eſt. Probo tamen,quod nec pars, Si ſola pars ſpeciei recipitur;ergo non videtur totus mons,& totum obiectum ſed vna ſola pars;at totum obiectum videtur ergo non ſufficit pars.

Confirmatur argum. Dices, ſat eſſe partem ſpeciei ad percipiendum totum obiectum. Contra hoc obijcitur valida ratione. Maneat illa pars in oculo meo,& cooperiatur aliquo obſtaculo obiecti illius pars:tunc recipiam partem ſpeciei, & non videbo obiectum totum:ergo non ſufficit pars.

Nota. Hoc argumento aliqui vti ſolent ad impugnandas ſpecies:cum enim non ſint diuiſibiles, vt probatum eſt,nec indiuiſibiles, vt notum eſt, & mox probabitur, ſequetur eas non eſſe.

2. Argum. Secundum argumentum eſt.Si ſpecies ſunt diuiſibiles; ergo occupant ſpatium aliquod; ergo multæ ſimul in parua pupilla eſſe non poſſunt: non ergo tantam rerum multitudinem ſimul videremus: cuius oppoſitum experientia confirmat.

Confirmatur ſecundum argu. Quòd ſi dicas,ſimul recipi in vna parte pupillæ,ſicut albedo & dulcedo in vna parte lactis ſunt. Contra eſt, quod iam oculus non perciperet diuerſos obiectorum ſitus:quod tamen eſt falſum.

3. Argum. Tertium argumentum. Si ſpecies diuiſibiles ſunt:ergo ſunt accidentia materialia,quod ſi materialia, ergo eductæ ex potentia materiæ,quod ſi eductæ,tunc non producentur in inſtanti;quod tamen falſum videtur, nam inſtantaneè oculus videt,& ſenſus ſentit.

4. Argum. Quartũ eſt,Quia duo contraria ſimul ſentiuntur,vt albedo, & nigredo;ergo nõ per diuiſibiles ſpecies. Probatur cõſequẽtia. Nam tunc oporteret in vna ſubiecti, & organi parte recipi, Hoc aũt fieri non poteſt,quia contraria ſimul eſſe non poſſũt;ergo nec cõtrariorũ ſpecies. His argumentis patet ſpecies non eſſe diuiſibiles.

Quæ autem ſunt dicta in viſu,& ipſius ſpeciebus,dici etiam poſſunt de alijs ſenſibus,ſed claritatis gratia de viſu & colore loquimur.

Circa huius quæſtionis determinationem,quæ valde grauis eſt,ſit prima concluſio. Species qualitas eſt diuiſibilis, & extenſa in ſubiecto. *1. Concl. Species qualitas eſt diuiſibilis & extenſa.*

Declaratur concluſio. Hęc cõcluſio declaratur. Ne exiſtimes ſpecies eſſe corpuſcula aliqua per aerem diffuſa,nec accidentia eſſe plura indiuiſibilia,ſicut pũcta,nec eſſe multa diſtincta, ſicut multa accidentia eſſe in vno ſubiecto;ſed ſicut calor vnus eſt productus ab igne per mediũ ſparſus,& productus;& ſicut lumẽ vnũ eſt a Sole,vel alio luminoſo per medium productum. Ita color diffundit virtutẽ hãc ſuã per mediũ, ipſum quæ dicitur ſpecies,& eſt vt lumen à luce productum,ſimiliter & alia obiecta.

Nota. Vnde plura obiecta ſuas diffundere ſpecies non eſt aliud, quam ſicut plures lucernæ ſua lumina per medium diffundunt; ita ipſa obiecta ratione formarum in medium accidentia producere.

1. Pars concluſionis quod ſpecies ſit qualitas. 1. Ratio. Concluſio continet duas partes. Altera eſt,quod ſpecies ſit qualitas. Altera,quod ſit extenſa. Prior pars;probatur,quia ſi eſſet ſubſtantia;eſſet corpus; non enim ſpiritualis produci poſſet a colore,vel accidenti ſenſibili. Si corpus,non poſſet recipi in organo,nec in medio; quia eſſet penetratio.& tamen recipitur; erit ergo accidens. Non quantitas, quia etiam eſſet penetratio;erit ergo qualitas. Ad alia enim non eſt actio per ſe. Relatio enim nõ producitur per ſe; nec actio, nec paſſio, nec alia,vt notum eſt.

2 pars concluſionis quod ſit extenſa, & diuiſibilis. Altera etiam pars probatur, quod ſit extenſa. Omne accidens receptum in ſubiecto quanto,eſt extenſum ſubiecti extẽſione:ſpecies recipitur in ſubiecto quanto,puta,organo,& aere medio, vel aqua; ergo eſt extenſa.

2. Ratio. Præterea ſecundo. A qualitate corporea & extẽſa non poteſt produci qualitas incorporea, & ſpiritualis,ſicut nec a ſubſtantia corporea,ſpiritualis; quia nil agit niſi intra latitudinem ſuæ perfectionis,& ſui generis, & quatenus tale.

3. Ratio. Tertia ſit ratio,quia alia,ſi eſſet indiuiſibilis,& inextenſa, non poſſet reflecti, nec refrangi;nec etiam miſceri,quod tamen videmus in ſpeculo, & in aqua,& in vitro,& in nubibus.

4. Ratio. Quarta ratio ſit; quia aliàs oporteret dicere, ꝙ eſſet tota ſpecies rei in toto aere medio, & tota in quauis parte medij, imò & in quouis puncto, ſicut anima rationalis in corpore; quod videtur abſurdũ de materiali accidente concedere ex cauſis naturalibus facto. At hoc ſequeretur; quia ex quauis parte medii, & quouis eius puncto videtur obiectum idem.

5. Ratio. Quinta ratio eſt. q̃a ſequeretur, quòd eadem numero res eſſet in duobus locis, & duobus ſubiectis omnino diſcõtinuis, imò in pluribus locis diſcontinuis, vt eadem ſpecies in aere, in aqua, & in oculo, imò in meo oculo & alterius, & omniũ; quod aſſerere eſt ridiculum.

6. Ratio. Sexto; quia ſequeretur, quod eſſent infinitæ ſpecies actu, numero differentes, & quidem vniuſcuiſq; rei. Quod ſic probatur; quia ſi media pars. v. g. obiecti operiatur, producit illa media pars ſola ſuã ſpeciem etiam indiuiſibilem, quæ nõ erit totius: quia hæc non repræſentabit totum, ſed illam ſolam medietatem: ſic etiam, ſi adhuc quarta pars ſola diſcooperta relinquatur, & quinta & ſexta &c. proprias & indiuiſibiles producerent ſpecies. Quare cum omnes diſcooperæ ſunt, tot eſſent ſpecies indiuiſibiles actu, quot ſunt partes in potentia, & ita infinitæ.

Confirmatur ratio. Confirmatur: quia perinde eſt, quod cooperiatur obiectũ per partes: vel quod oculo impedimentum videndi manu ſuperpoſita, vel alio obſtaculo apponatur, nam tunc non videbit niſi partem hanc, vel illam: quare non ſolum totum, ſed ſingulæ partes proprias emitterent indiuiſibiles ſpecies, & ita eſſent infinitæ.

2. Concl. ſpecies habet eſſe intẽtionale in medio, et in organo. Secunda concluſio. Species habet eſſe intentionale in medio, & in organo. Pro ſenſu concluſionis notandum, quod eſſe intentionale tripliciter ſumitur. Vno modo, vt diſtinguitur contra eſſe reale, & ſic logicæ proprietates, quæ non ſunt in rebus, niſi ſola Intellectus conſideratione, dicuntur habere eſſe intentionale, & ſic ſpecies non dicitur habere eſſe intentionale, ſed reale, eſt enim qualitas quædam in ſubiecto exiſtens, vt diximus in præcedenti concluſione. *Explicatur concluſio diſtinctione triplicis intentionalis modi.*

Altero modo dicitur eſſe intentionale,
1. eſſe quoddam imperfectum, & degenerãs
2. à ſua cauſa, & vtar exemplo quodam, licet non omnino vero. Lumen videtur habere eſſe quoddam intentionale reſpectu lucis: quia lumen eſt lux quædam imperfecta, quæ nullo modo in medio conſiſtit niſi luminoſo præſenti: & ſic non eſt eodem modo in medio, ſicut eſt in luminoſo. Ita ſumimus intentionale accidens: hoc ſuperaddendo, quod ſit diuerſum ſpecie ab ipſa cauſa, ſicut quidam dicunt de lumine, ponunt enim ipſum a luce differre ſpecie. Sic ergo dicimus ſpecies habere eſſe intentionale, quia ſpecies coloris non eſt verè color, ſed qualitas imperfecta, quæ ſolũ in medio eſt, & organo, præſente obiecto. Idem dico de alijs ſpeciebus aliorum.

Tertiò modo accipitur eſſe intentionale & proprie dicuntur intentionales ſpecies, & accidens intentionale, duplici de cauſa. Primò, quia ſunt immaterialiores, quam ipſum obiectum reale, vnde prodeunt, vt ſpecies coloris, quam color; & cauſa eſt, quia recipiuntur in ſubiecto diaphano & illuminato, vel in ſenſu. Deinde intentionales dicuntur, quia immutant intentionem ſenſuum, & mouent ſenſus ad intendendum rebus, & ſentiendum & intelligendum, & ad hoc a natura factæ ſunt.

Et iuxta hoc intelliges Ariſtotelem, cũ ait, ſenſus recipere formas ſine materia. Non eſt enim recipere & pati a formis ſolis: nam lignum recipit in ſe calorem ab igne, non autem ipſum ignem, ſed eſt recipere formas aliter, quã ſint in materia, & in diſpoſitione ſubiecti, in quo erant.

Hac declaratione ſuppoſita, probatur concluſio. Primò, qualitates ſecundæ non ſunt mutuo actiuæ & paſſiuę ſecundum ſe; ergo non poſſunt ſibi ſimiles producere; ergo ſolum producunt qualitates in eſſe intentionali, at obiecta ſenſuum ferè qualitates ſecundæ ſunt; ergo. Probo primum antecedens; quia album per albedinem non agit in nigrum, nec nigrum in album, ſed cum aliquid dealbamus, tunc ſubſtantiam cum albedine applicamus; quod ſi iſtæ qualitates actiuæ primò eſſent, vtique ſibi ſimiles producerent; ſi verò non ſunt, non producent ſibi in ſpecie ſimiles. *1. Ratio.*

Probatur; ſecundò Si ſpecies haberent eſſe reale, quale dictum eſt, tunc ſpecies *2. Ratio.*

albedi-

albedinis eſſet albedo, & nigredinis, nigredo, & odoris, odor, vt notum eſt. Hoc autem eſſe non poteſt: quia ſubiectum, puta, aer, vel aqua, cum ſit ſimplex elementum, non eſt capax qualitatum ſecundarum: ergo ſpecies non habent eſſe reale.

3. ratio. Probatur tertio Quia ſi haberent eſſe reale, tunc ſpecies contrariorum eſſent contrariæ, ſed hoc eſſe non poteſt, cum in eodem organo & ſubiecto adæquato ſimul ſint, & in medio. non ergo habent eſſe niſi intentionale.

3. Conclu. ſpecies non eſt ſimilitudo formalis uel idolum ipſum quod uidet, aut ſentitur. Tertia concluſio Species non eſt ſimilitudo formalis obiecti, ita vt ſit ipſa obiectum & idolum quoddam & tanquam imago quæ uidetur, vel ſentitur. Hæc eſt contra Duran. & contra aliquos, ſed profectò eſt ſatis manifeſta.

1. ratio. Probatur primo: quia, ſi eſſet imago, ita ut dicit Durandus, ꝙ ipſa eſt obiectum ſenſus interioris, profectò non imaginaremur res, nec apparerent in ſomnis, niſi ſub quantitate ſpeciei quæ parua eſt: cuius oppoſitum experimur.

2. ratio. Et denique eſt argumentũ uniuerſale, quia accidens homogeneum & ſimilare non põt eſſe idolum ſubiecti heterogenei nec res tam magna poteſt habere imaginem tam paruam, imò eſſent multæ imagines ab uno in medio, ut quiſq; oculus & ſenſus multorum recipiat ſuã, quæ omnia figmenta apparent.

3. ratio. multiplex ex uariis experientiis, & apparentiis. Probatur tertio. Si ſpecies eſſent idola, eſſet ob experientias aliquot ſcilicet de ſpeculo, & de feneſtris vitreis apparentibus in muro iuxta radios Solis.

Putant n. aliqui, quòd res uiſa in ſpeculo, eſt ipſa ſpecies, & imago rei, quæ recepta in ſpeculo, videatur ꝑ alias ſpecies.

Sed profectò hoc eſt omnino falſum, & probatur primò Si quod videtur in ſpeculo, eſt imago, & ſpecies recepta in ipſo; ſequitur, quod non appareret res maior ſpeculo, quia ſpecies in illo recepta, non debet eſſe illo maior; at oppoſitum fit. In ſpeculo enim paruo, grandia corpora videntur.

Probatur ꝙ id quod apparet in ſpeculo non ſit imago in eo impreſſa. Probatur ſecundò Si quod uidetur, eſt imago impreſſa, ſequitur, ꝙ res videtur in ſola ſuperficie ſpeculi, vbi eſt; at appa
1 rent res in profundo. & ad diſtantiam in-
2 tra ſpeculum, ergo quod videtur, non eſt imago recepta & hærens in ſuperficie ſpeculi.

3 Preterea tertiò. Si quod uidetur, eſſet ſpecies in ſpeculo recepta, ſequeretur, quod ex quacunq; parte uideretur ſpeculum, poſſet videri ea imago ſicuti in tabula depicta, cũ in eo recepta ſit, & impreſſa, ſed illud eſt falſum, non enim uidetur res ſtatim uiſo ſpeculo, niſi oculus ſit rectus puncto reflexionis rei viſæ ſupra ſpeculum. non ergo ſpecies impreſſa, eſt quæ uidetur. Multis alijs poſſet impugnari hęc opinio, quæ prætermitto.

Quartò de apparentia in uitrea feneſtra. De vitrea autem feneſtra putare illos colores ipſos qui uidẽtur, eſſe ſpecies, eſt omnino falſum. Species enim, ut diximus, non ſunt colores, nec ſapores, nec ſunt per ſe ſenſibiles.

Redditur uera cã rerum apparentiũ poſitis ſpẽbus. Multo igitur aliter de his experientijs apparentibus ſentire oportet, & longè alia eſt reddenda cauſa.

1. Fund. de natura uiſionis Quõ fiat uiſio. Nota igitur primò, quod hęc eſt natura viſionis, ut fiat in perfecta rectitudine oculi & pupillæ ad rẽ uiſam, ita ut a ſitu, in quo res videtur, ad pupillæ centrum duci poſſit linea recta, & radius directiſſimus; ex hac uiſionis natura, multa accidunt notatu digna. 1

2 Aduerte tamen, quòd ſpecies rei viſibilis non obſeruãt tantam rectitudinem ab obiecto vſque ad potentiam; cũ enim extenſæ ſint per medium, aliquando in oculum imprimuntur, & non ab obiecto omnino, & ſecundum axem oppoſito pupillæ.

Ex dictis redditur cauſa triplicis qui accidit, erroris in ſitu obiecti uiſi. Primus error ex potẽtiæ paſſione non recta. Ex hoc utroq; principio accidit error in ſitu obiecti uiſi, & hoc tripliciter. Primò, qñ obiectum mittit ſpecies per ſe in uiſum, tamen uiſus nõ habet rectũ ſuum axem ad illum ſitum, & tunc apparet res extra locum, ut quando comprimimus digito oculum extra proprium locum eleuantes, tunc alibi apparet obiectũ, quàm ſit, & quia alius oculus idẽ obiectum in proprio uidet ſitu, inde habenti duos oculos, unum tunc apparet duo, ut antea et diximus. Oculus enim eleuatus reſpicit, obiectum in ſitu, cui rectè opponitur.

Secũdus error ex refractione ſpecierum. Secũdo accidit error ſitus in refractione, quando obiectum mittit ſpecies, non a ſitu, in quo leſum eſt, ſed ab alio, & tũc in illo uidetur Et hoc accidit in baculo, cuius medietas eſt in aqua, illa enim pars

in aqua poſita, per aquam prius ſpecies expandit, & illinc rectè ad oculū ueniūt. Vnde apparet medietas in illo ſitu, ubi ſpecies immutant oculū rectè: propterea apparet fractus: eadem cauſa corpus in aqua apparet in alio ſitu, quam ſit.

Tertius error ex reflexione ſpecierum. Tertiò, accidit hoc in reflexione, quando obiectum mittit rectè ſpecies, quæ occurrente obſtaculo in alium ſitum & ſpatium multiplicauit oppoſitū, & tunc res apparet in illa rectitudine, in qua ſpecies reflectuntur, & hoc accidit in ſpeculo. A ſpeculo enim reflectuntur ſpecies, ſicut reflectitur radius luminis in pariete; & a ſpeculo reflexæ ſpecies in oculum, faciunt apparere rem in alio ſitu, puta, in eo, qui rectus eſt oculo.

Obiectio de ſpeculo. Dices, Hoc modo deberet apparere res in ſuperficie ſpeculi, vnde reflectitur ſpecies. *Solutio.* Reſpondeo, quòd per ſpeciem non ſolū uidemus rem, ſed rem ſimul cum diſtātia, & ipſa ſpecies repræſentat rem ad tantam diſtantiam, ad quantam ipſa eſt producta. Vnde illa ſpecie reflexa uideo rem cum ſua diſtantia, ſed quia uiſio fit rectè, ideo ex diſtantia obiecti a ſpeculo, & ſpeculi ab oculo, per quas diſtantias procedit ſpecies, fit una recta, & tota oculo repręſentatur, & ſic apparet in profunditate ſpeculi, ac ſi ultra ſpeculum eſſet res, & recta uideretur.

Nota. Vlterius notandum, ꝙ ſpeculum quanto eſt minus terſum, & purum, tanto debilius ſpecies multiplicat, quibus minus rei diſtantiam percipimus, & ſic minus apparent res in profundo ſpeculi, quamuis ab ipſo diſtent. Vnde ſi ſpeculum anhelitu macules, ferè in ſuperficie rem repræſentabit.

Redditur cā de apparentia colorū ex feneſtra vitrea. Ex hoc patet ſolutio de uitrea feneſtra: ratione enim luminis tranſeuntis per feneſtram vitreā, & diſponentis medium, ſpecies colorum fortificantur & multiplicantur, ac in muro refrangūtur, ſeu reflectuntur in oculum, faciuntque apparere illos colores illic, ſicut in ſpeculo, non eſt ergo aliud quod illic uidemus, niſi eādem feneſtram cum ſuis coloribus alio in ſitu apparenti ſicut de ſpeculo.

Nota. Non tamen in profundo apparet, propterea, quòd paries minus eſt terſus & coloratus, ac ſpecies debilius reflectuntur, & eſt ſicut ſpeculum maculatum. Et hæc omnia profectò ſunt notatu digna.

Quarta cóclusio Qualibet ſpeciei parte recepta in oculo, & actionem totius terminante, totum videtur obiectum. *4. Concl.*

Hæc cóclusio declaranda eſt Aduerte igitur, quod cum aliquod agens agit per aliquod ſpatium, non eſt dare in illo ſpatio aliquam partem, in quam totum non agat v.g ignis agit per ſtadium unū, non dices, In hanc partē agit hæc pars ignis, & in aliam alia: ſed totus ille ignis agit in totum, & in ſingulas partes. Similiter cū una lucerna illuminat medium non dicet Philoſophus hanc partem illuminat hæc pars, illam uerò illa, ſed quamlibet partem tota illuminat lucerna. *1. fund quo cōcluſio explicatur & probatur.*

Ex hoc dimanauit illa propoſitio perſpectiua, In qualibet parte ſpatii obiecti luminoſum terminat ſuā pyramidē. Hoc intellige, quando non eſt aliquod impedimentum prohibēs actionem partis. Si.n. ſit opera pars luminoſi, uel aliquod obſtaculum ante ignis partem, tunc illa pars nō aget in ſpatium aliarum: ſed intellige nullo exiſtente impedimento, quo minus poſſit agere. Quod de his diximus, etiam intellige de ſpecie producta ab obiecto. u.g. colore, cùm enim ipſa ſit ſpecies diffuſa, ſicut lumen, quælibet pars producitur a toto obiecto, ad quod recte, & abſq; impedimento opponitur. *Not. perſpectiuorū propoſitionem.*

Aduerte modò, quòd per quamlibet partem huius ſpeciei diffuſæ receptā in oculo, totum id uidetur a quo ꝓducitur. producitur autē ab eo cui rect̨e, & abſq; impedimento opponitur, ab eoq; dependet Et hæc eſt cā quare Philoſophi dicūt ſpecies in plurali, licet enim una exiſtens ſit, tamen quælibet pars, quæ actionem totius terminare poteſt, ſufficit, ut per eā ſenſatio totius fiat. Dicunt etiam, ſpecies multiplicari, cum una etiam ſit, quia quælibet pars totum facit cognoſcere, totum, inquam, a quo dependet. & a quo producta eſt, & quòd oculo opponitur recta: ob id dicitur multas ſpecies unius diffundi per medium. Iſtę autē locutiones multos fecerunt hallucinari Ex his patet ſenſus concluſionis quartæ & hoc multū obſeruandum. *Not. ualde de mō quo ſpecies mouent oculū, & repræſentat.* *Nota 2.* *Nota 3.* *Nota.*

Per quæ patet ſolutio augmenti primi. Sufficit enim ſpeciei pars in oculo ad uidendum totum, dummodo a toto depen- *Ad 1. arg. initio qēni factum.*

dependeat, & ab actione totius proueniat. Eſtq; omnino ſimile de lumine corporis luminoſi: nam lumen eſt extenſum, & tamen per ſingulas eius partes ad oculum peruenientes, dum producantur a toto, totum luminoſum corpus videtur, ſicut per ſpeciei parté quandocunque productam in oculo a toto, videtur totum obiectũ. Nec maior eſt difficultas, ſi quis rectè conſideret, de lumine, per quod videmus corpus lucidum, & de ſpeciebus, per quas videmus coloratum corpus. Quòd ſi pars obiecti occultatur, tunc ab illa iam non pendet ſpecies in oculo producta, nec ab ea producetur, nec ab ea conſeruabitur. Sicut ſi pars Solis eclypſetur, non dicetur Sol illuminare per illam partem, per quam primo illuminabat, ſed per alias.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd quamuis ſpecies in eadem oculi parte ſubiectentur, ſeruant tamen diuerſam oppoſitionem ad obiecta, a quibus procedunt: & per hoc oculus res cognoſcit in ſitibus diuerſis. Idem dico de alijs ſenſibus quantum ad omnia prædicta.

Ad tertium dico, verum eſſe, educi ex potentia ſubiecti tam ſpecies, quam lumen: aliter enim crearentur. Quanquam poſſet probabiliter dici, quod inducuntur in ſubiecto, & ab eo pendent, & inhærẽt, & ideo non dicuntur creari, nec omnes in inſtanti producuntur, ſed ſpecies coloris in inſtanti, ſicut lumen, quia ſine reſiſtentia producuntur ſpecies ſoni in tempore tardius, vel citius prout aer minus, aut magis quietus eſt, & maior, vel minor ſonus: ſpecies odoris tardius: non enim omnia obiecta ſunt in productione æqualia. *Ad 3.*

Ad quartum dico, ſpecies ipſas non eſſe contrarias inter ſe: vti enim diximus, non habent idem eſſe cum ſuis obiectis. Hæc de tota hac celebri diſputatione ſpecierũ, & de toto ſecundo libro ſufficiant. *Ad 4.*

FINIS SECVNDI LIBRI.

IN TERTIVM LIBRVM ARISTOTELIS DE ANIMA.

CAPVT PRIMVM.

Quòd autem non ſit ſenſus. Tex. CXXVIII.

Cur ab hoc loco potius cũ Græcis inchoandus ſit tertius liber.

IN HVIVS libri ſectione, varij ſunt Arabes a Grçcis interpretibus. Illi n. initiũ à capite ſequenti quarto ſumunt, in quo de Intellectu diſputare ĩcipit Ariſt. hi verò a præſenti capite. Et quamuis parũ hoc referat ad rei veritatẽ conſequendã, mihi rationabilius eſſe viſum eſt, Grçcos authores ſequi, quippe qui in his, q̃ ad verba Ariſt. pertinẽt, maiore digni ſunt authoritate, & pp linguæ peritiam, & propter antiquitatem, quos etiam ſequuti ſunt Boetius, & Argiropilus, & inter ipſos expoſitores S. Tho.

Diuiſio huius libri in tres partes.

In hoc ergo libro tria continentur. Primò de interiorib. ſenſibus diſputat, quos aliqui ab Intellectu non diſtinguebant. Secundò de ipſa potentia intellectiua. Tertiò de motiuo principio animalium.

Præambulum quodã de quinque ſenſib.

Ante omnia iſta vnũ præmittit, quod ad ſenſus exteriores magis pertinere videtur: ſed id docet tãquam præambulum quoddam ad ſenſus interiores. Id autem eſt, nõ eſſe plures ſenſus exteriores, quam quinque prędictos. Probatio huius eſt valde difficilis, & plerią; variè Ariſtotelem exponunt. Ego aũt dicam, quod mihi viſũ eſt magis quadrare textui Ariſtotelis.

Quod non ſint plures, q̃ quinq; ſẽſus exteriores.

Duplex ſuppoſitio.

Ratio poteſt eſſe duplex. Prima procedit ex duobus ſuppoſitis poſitis in textu 132. Alterum eſt, non eſſe, niſi quatuor illas primas qualitates tangibiles. Alterũ eſt, non eſſe niſi quatuor elementa, quæ communiter omnes ponunt.

1. Ratio.

His ſuppoſitis, eſt prima ratio eiuſmodi. Si alius eſſet ſenſus præter quinque poſitos, vel eſſet eiuſdem rationis cum illis, vt ſi eſſet alius viſus, alius auditus, vel alius ſimilis reliquis, vel alterius rationis. Sed neuter eſſe poteſt: ergo non eſt alius præter quinq; iſtos, quos habemus. Diſcurſus eſt notus cum maiori.

Probatur minoris prima pars, ſcilicet non ſit alius ſenſus eiuſdem rationis.

Probat minorem: & in hoc textu vnã minoris partem probat, ſcilicet, quòd nõ ſit alius eiuſdem rationis, & virtute continet hanc rationem. Si alius eſſet eiuſdem rationis, eſſet, quia horum ſinguli non pcipiunt omnia ſua obiecta: aliter enim eſſet ſuperfluus, ſi idem duplici ſenſu perciperemus: ſed quiſque ex iſtis omnia ſua percipit obiecta: ergo non eſt alius eiuſdem rationis.

Huius diſcurſus ponit probationem minoris ex primo ſuppoſito. Tactus percipit omnia tangibilia, vt notum eſt: ergo & viſus omnia viſibilia, & reliqui ſua omnia. Colligit ex his omnibus, quòd ſi aliquis deeſt ſenſus, & eſt alius præter hos, quos habemus, quòd erit diuerſæ rationis, ac conſequenter habebit aliud ſenſorium, quod nos non habemus. Et iſtud debet legi in litera in ſenſu illatiuo.

Et nota ſummam breuitatem & connexionem verborum. *Nota 1.*

Eſt autem aduertendum, quòd cum dicit, ſenſum percipere omnia ſua ſenſibilia, vt viſum viſibilia, & reliquos etiam ſua, eſt intelligendum quantum eſt ex natura potentiæ: nam aliquãdo oculus debilis eſt, nec omnes poteſt percipere colores, ſimiliter de alijs. *Nota 2.*

Et

Et quæcunq; quidem ipſi tangentes. Tex. CXXIX.

Probat alteram partẽ minoris ſyllogiſmi, ſcilicet, quòd nõ deficiat ſenſus alterius rationis exeo q̄d non eſt aliud ſenſorium.

PRobat alteram minoris partem, quod non deficiat ſenſus alterius rationis: & ſi verum ſenſum ſequantur Ariſt. non hinc oportebat incipere tex. ſed ex ſuperioribus uerbis (Neceſſeque,) quæ non erunt contraria præcedentium in ſenſu illarũ, ſed initiũ rationis, & probationis ſecundæ partis minoris, quæ talis erit Si ſenſus alius eſſet alterius rationis, eſſet ẽt aliud ſenſorium præter iſta, quæ habemus, ſed nullum eſt aliud ſenſorium: ergo nec eſt alius ſenſus alterius rationis.

Nota 2.

Huius rationis nõ exprimit, niſi maiorem in fine textus præcedentis in præſenti minorem probat, & ſupponit aliũ uirtualem ſyllogiſmum talem. Si aliud ſenſorium deeſt, deeſt aliud medium, ſed non deeſt aliud medium, ergo nec ſenſorium. *Suppoſitio.*

Huius diſcurſus probat in hoc textu maiorem, in ſequenti minorem. Pro probatione maioris ſumit medium, aut eſſe internum, aut externum, aerem, puta, uel aquam Facit ergo rationem hanc.

Quod non ſit ſenſoriũ aliud.

Quinque ſenſus ſentiunt, quæ ſenſibilia ſunt omnia per iſta media: ergo, ſi eſt alius ſenſus, alius erit medium, quæ, n. accipi, vel ſentiri poſſunt per media prædicta, iam ſenſata ſunt per quinque ſenſus. Incipit probare antecedens. Omnia, quæ tangentes ſentimus, ideſt, omnia tangibilia per internum medium, iam ſentiuntur per tactum, quem habemus, nõ enim alia ſentiri poſſunt per medium internũ niſi tangibilia: quæ tamen omnia per tactum ſenſata ſunt, (ſimul autem tactum, & guſtum comprehendet:) ergo iam ſentiuntur per tactum omnia, quę per medium internum ſentiri poſſunt. De ſenſibus alijs per medium externum ſentientibus probat, quod etiam ſentiãt omnia, quæ per illa media ſentire poſſint.

Nota circa literã textus expoſitionem.

Et hoc eſt, quod dicit (Quecũq; verò per media, & non ipſa tangentes, ſcilicet per media externa ſentimus, ſimplicibus illis corporibus, id eſt, aere & aqua ſentiuntur) id eſt, alij ſenſus ſentiunt oĩa, quæ ſentire poſſunt per media externa, ſcilicet, aerem & aquam. Idq; oſtendit, dicens, quod ſi per unum mediũ ſentiri poſſunt plura, quæ genere differunt, tunc habens ſenſorium conforme illi medio, ſentit omnia ſenſibilia per ipſum mediũ: quod ſi unum poteſt ſentiri per duo media, vt color per aerem, vel aquam, tunc habens ſenſorium vni illorum ſaltem cõforme, ſentit illud ſenſibile.

Circa cuius declarationem aduerte, ꝙ medium habet aliquam conuenientiam cum ſenſorio, cuius eſt medium, & omnia, quæ recipiuntur in medio ratione illius, in quo conuenit cum organo, percipi poſſunt a potẽtia exiſtenti in organo illo. V g. aer, & aqua ratione diaphaneitatis cum organo viſus conueniunt, omnia ergo receptibilia in aqua, vel aere, ratione diaphaneitatis a viſu percipiuntur. *Nota 2.*

Quod non ſint alia media ſentiendi inductione exptiscatur.

Intendit ergo Ariſto. dicere, quod iſta duo media, aer, & aqua cum tribus ſenſibus, viſu, olfactu, & auditu conueniunt in omni eo, ratione cuius recipere poſſunt cum ipſis tribus ſenſibus, & inde ſequitur, quod illi tres percipient omnia, quæ talibus medijs percipi poſſunt. Nam iſta media aut recipiunt ratione diaphaneitatis, & ſic cũ uiſu conueniunt: viſus omnia hæc percipiet, quæ ſub ratione diaphani ſunt in ipſius medijs Aut recipiũt ratione humiditatis, & ſic cum olfactu conueniunt, qui in humido conſiſtit, ut ſuperius dicebamus: percipitque ea, quæ ratione huius humiditatis in medio recipiuntur, ſcilicet, odores. Aut recipiunt ratione mobilitatis, & fluxibilitatis, & ſic cum auditu conueniunt, recipiuntq; ſonos. Cum igitur nihil aliud ſit in his medijs, ratione cuius recipiant, niſi iſta tria, & quæ horum ratione percipiunt, tres illi ſenſus percipiant, ſequitur, vt ſi alius ſenſus ſit, debeat eſſe aliud medium habens aliam rationem recipiendi.

Ex ſimplicibus autem duobus. Tex. CXXX.

PRobat minorem illius ſyllogiſmi, ſcilicet, quod nullum ſit medium præter dicta: & de intrinſeco certum eſt, de extrinſeco uero oſtendit ſuppoſito illo ſecũdo, ſcilicet tantum eſſe quatuor elemẽta.

Et vis rationis in hoc cõſiſtit, quod id eſt medium, cui organum proportionatur. Vnde ſi elementum aliquod non poteſt eſſe dominans in organo, non poterit eſſe illius medium. Eſt igitur ratio hæc.

Solum aqua, & aer poteſt prędominari in ſenſorijs, in pupilla aqua, in auditu aer, ratione aeris innati: in afflatu aer, vel aqua ratione humiditatis: ergo ſolum iſta poſſunt eſſe media. Ignis enim non poteſt dominari, quia calor eſt maximè actiuus, & impediret ſuſceptionem ſpecierum in organo, vnde calor non eſt in ſenſorijs, niſi debilis, & in miſtione cum aliis, non enim aliàs eſſet ſine miſtione, ſed non eſt in exceſſu. Terra etiam nõ dominatur ratione ſuæ denſitatis magnę, & ſiccitatis, quod non eſt apta recipere; unde ſi dominatur in aliquo, ideſt tantum in tactu, & eius medio, non autẽ in alijs; & ſic non poteſt eſſe medium externum. Cum igitur non ſit aliud ſimplex, non erit aliud medium.

Obiectionis diſſolutio. Dices. Erit aliud, videlicet mixtum. Reſpõdeo, quod ſi eſt mixtum debet dominari aliquod elementum horum, puta aqua, aer, vel aliud; eſt autem iam eadem ratio de tali mixto, ac elemento: illud enim mixtum non erit medium, in quo dominatur elementum: quod non poteſt eſſe medium.

Hæc autem, & nunc quædam.
Tex. CXXXI.

Quod non ſint plures quam quinque ſenſus quia aĩalia hos & non plures habent. RVrſus concludit non eſſe alios ſenſus præter dictos quinque, quia cum iſti modo inſint quibuſdam, ſcilicet perfectis animalibus, nullus deeſt in natura ſenſus exterior. Explicat autem animalia habentia omnes ſenſus eſſe perfecta, & non orbata, & defectuoſa non enim omnia habent quinque ſenſus.

Obiectio Ariſt. Poſſet obiicere, talpam eſſe perfectum non tamen habere omnes ſenſus: caret enim uiſu. Reſpõdet nõ carere reuera: organũ.n. habet quãuis ſub pelle latens.

Solutio. Auerro. fingit hoc eſſe nouum argumentum tale, quòd ſi deeſſet nobis ſenſus, ſaltem natura dediſſet organũ, ſicut fecit in talpa, eſt.n. uiſus priuatus, ſed nõ organo. Iſta expoſitio eſt nimis extra rẽ,

Not. de talpa an uideat Themiſt. Plin. Albertus. Simplic. De Talpa Themiſt in præſenti putat non uidere. Idem Plinius lib. 30. cap. 3. dicit, Naturam duo mala feciſſe talpæ, & ꝙ perpetuis damnauit tenebris, & ꝙ uiuũ ſepeliuit. At Alber. lib 22. de animalib. cap. de talpa, dicit quod uidet lucẽ in confuſo, quo poſſit diſcernere ſe eſſe extra terram. Mihi etiam placet, quod hic dicit Simplicius, puta, talpam uidere bene; at quia erat animal ſub terra multũ uiuens, ne puluere eius offenderentur oculi, natura illos cooperuit tunica quadam, quæ eſt velut ocularia viatorum, per quæ abſque offenſione videt. Id eſt argumento, ꝙ illa tunica eſt tranſparens, quia per ipſam apparent oculi talpæ motum quendam habere; videt ergo, & hoc mihi probabilius viſum eſt. Poſſet etiam alia ratio reddi, cur natura oculos eius ſic operuerit, ne videlicet cum ex tenebris ſub terra egrederetur, offenderentur eius oculi lucis ſplendore, atque ideo poſuit tegumentum, quo oculi illę ſi ſeruarentur, & tamen fecit tale tegumentum tranſparens, quantum eſſet ſatis, vt videret.

Quare ſi non eſt aliud.
Tex. CXXXII.

Totus Ariſtot. diſcurſus, quo probat quinq; ſenſus, ſummatim recenſetur. COncludit primum diſcurſum ponẽdo duas ſuppoſitiones prædictas, ſcilicet, tantum eſſe quatuor qualitates primas tangibiles, & tantũ eſſe quatuor elementa. Ex his cõcluditur, non eſſe plures quam quinque prędictos ſenſus. Eſt igitur totus diſcurſus Ariſt. iſte ſi deeſt ſenſus alius pręter hos, uel eſt eiuſdem rationis cum ipſis, uel alterius, ſed neutẽ eſſe alius poteſt: ergo nullus deeſt. Minor pro priore parte probatur ſecundo ſyllogiſmo. Si eiuſdem rationis alius deeſſet, ex eo eſſet, quod horum ſinguli non perciperent omnia ſua ſenſibilia; ſed quiſq; ſua omnia percipit, ergo nullus eſt alius eiuſdem rationis.

Minorem probat tertio diſcurſu, & ſolus iſte exprimitur in litera, non totus ſed antecedens, ſic; Tactus percipit omnia tangibilia, ut ex prima ſuppoſitione patet, ergo & uiſus omnia viſibilia, & quiſque alius omnia ſua.

Alte-

Altera pars minoris, quòd non ſit alius diuerſæ rationis, probat alijs ſuppoſitis diſcurſibus. Primus eſt: Si eſſet alius alterius rationis, eſſet aliud ſenſoriũ, ſed nullũ aliud eſt; ergo non eſt alius alterius rationis: Minorem probat Si aliud eſſet ſenſorium, aliud eſſet medium; ſed nullum eſt aliud medium; ergo nullum eſt aliud ſenſorium, nec eſſe poteſt. Probat maiorẽ Omnia, quæ per media, quæ modo ſunt, ſentiri poſſunt, ſe, nitũtur iam a quinque ſenſibus, ſi quid ergo ſentiri debet, per aliud medium ſentiri debet. Probat illam minorem, quod nullum aliud eſſe poſſit ex ſecunda ſuppoſitione, quòd quatuor ſint elementa, & quòd quatuor ſint qualitates; quia illud elementum eſt mediũ quod in organo dominatͨ, ſed ſolũ aqua, & aer ſunt huiuſmodi, ergo ſolum hæc ſunt media externa. De interno certum eſt, carnem ſolam eſſe, cętera sũt declarata. Et nota hãc expoſitionem; multi enim conati ſunt hũc locum difficillimum explicare, & quãtum, puto non ſunt plenè mentem Ariſtotelis aſſecuti.

At uero neque communium. Tex. CXXXIII.

Altera rõ ad oſtendẽdum quinque tãtum eſſe ſenſus. SEcunda eſt ratio Ariſtotelis ad oſtendendum tantum eſſe quinq; ſenſus, & poteſt ſic componi. Si alius eſſet ſenſus, maxime eſſet ad percipienda ſenſibilia communia, ſiue ſunt motus, ſtatus, figura, magnitudo, numerus, Vnum, ut ſuperius declaratum eſt; ſed iſta non poſſunt ullo proprio ſentiri ſenſu, ergo non erit alius præter quinque.

Probatur minor, qđ ſcilicet ſenſibilia cõia non poſſint habere proprium aliũ ſenſum. Probat minorem, & poteſt ratio conſtrui in ſecunda figura ſic. Nullum ſenſibile proprium alicuius ſenſus poteſt ſentiri per ſe ab alio ſenſu, puta, inter ſenſus exteriores: ſed omne ſenſibile commune per ſe ſentitur ab alijs ſenſibus, ergo nullum ſenſibile commune poteſt eſſe proprium alicuius. Minorem oſtendit, quia ſenſibilia communia agunt in alios ſenſus quinque, ergo per ſe ſentiũtur ab eis. Id enim per ſe ſentiuntur, quod potentiã immutat. Et hoc eſt, quod dicit iſta communia motu ſentiri, ideſt, immutando potentiam.

Quod autem in potentias agant, oſtendit in ſingulis. Magnitudo enim agit in viſum, & conſequenter figura, quæ eſt illi cognata· eſt enim figura terminus magnitudinis. Quieſcens, percipitur negatione motus, id eſt, per conſiſtentiam in ſitu, Numerus autem negatione continui percipitur, vel cum proprijs ſenſibilibus. *Nota.* Quaſi dicat, Senſus non percipiunt numerum abſtractum, ſed cõcretum in proprijs ſenſibilibus, numerus autem porcipitur, non ut menſura, ſed ut multitudo, & diſcontinuum quid, ſicut Vnum oppoſito modo, id eſt, continuum percipitur a ſingulis ſenſibus. Omnia hæc latè explicuimus lib. 2. c. 6.

Quare manifeſtum eſt, ꝙ impoſſibile Tex. CXXXIIII.

ALia ratione idem probat, quæ fere ad idẽ tendit, ſad alio modo. *Secunda rõne probatur eadem minor.* Si ſenſibile commune ab aliquo uno alio per ſe ſentitur, ab alijs utiq; ſentiẽt per accidẽs: at omnes alij ſentiunt ipſum per ſe, ergo non habent ſenſum proprium aliũ. Maior patet; quia ſenſibile unius ſenſus propriũ ſentitur per accidẽs ab alio, ut dulce a uiſu, non quòd dulce mutat ullo modo viſum, ſed quia coniungitur cum albo, uel alio colore, qui per ſe mutat uiſum, ꝙ ſi non ſentitur hoc modo per accidens ſenſibile commune, ſentietur alio modo, ſcilicet, ſicut Cleonis filius, hic enim pure per accidẽs ſentitur, quia nõ ſentitur ab alio ſenſu per ſe. *Nota.* Et nota hoc duplex ſenſibile per accidens, de quo diximus ſatis lib. 2. Vis ergo, & ſenſus huius eſt, quod nec eſt ſenſus interior, nec exterior, cuius ſenſibilia cõmunia ſint propria obiecta. *Not. 2. uim rationis.* Si enim eſſet exterior, tunc ſentirentur ab alijs ꝑ accidens ſicut dulce a uiſu; ſi vero interior, ſentirentur per accidens, ſicut Cleonis filius a uiſu, ſi albus ſit.

Nota 3. Duplex ſenſibile per accidens. Nam ſenſibile per accidẽs duplex eſt. Alterum, quando ſic ab uno exteriore ſenſu percipitur, per accidens, ut ab alio exteriore percipitur ꝑ ſe, ut dulce reſpectu viſus. Alterum, quando non ab exteriori

riori alio, ſed ab interiori percipitur per ſe,ut filius Cleonis.

Minorem oſtendit,dicens, quòd ſenſibilium communem habemus per ſe communem ſenſum, id eſt, omnibus ſenſibus per ſe percipiunt: nec uult per ſenſum communem unum intelligere, ſed ipſos quinque.

Ad inuicem autem propria ſecundum accidens.

Dubium. Cuius ſit ſenſus ſentire ſenſibile per accidens.

OStendit,cuius ſenſus ſit ſentire ſenſibile per accidẽs,id eſt, cum uideo album cuius ſit iudicare illud eſſe dulce. Reſpõdet id nõ eſſe viſus ſecundũ ſe, ſed ut ſub uno alio communi ſubſtat, cuius, eſt,& album,& dulce,& alia percipere: nõ enim uiſus iudicat, quod non cognoſcit: non cognoſcit autem dulce, ſimiliter bilẽ flauam non iudicat ipſe amaram.

Reſp. Ariſt. eſſe ſenſum communẽ interiorem.

Eſt autem alius interior ſenſus, qui cũ alijs omnibus exterioribus ſentit, & hinc applicat aliquando quod vnius eſt,alteri, quia aliquando ſimul iuncta illa percipiat: nam lac uiſu album, & idem guſtu dulce perſpicit: ob id viſo ſolo albo uel dulci copulat aliquãdo: & ideo etiam aliquando decipitur,niſi per utrumque ſenſum iudicet. Hæc multo melius in cap. ſequenti declarabuntur.

Inquiret autem aliquis, cuius cauſa. Tex. CXXXV.

De cauſa finali pluralitatis ſenſuum.

CAuſam finalem ſenſuum pluralitatis oſtendit. Poſſet.n quis dicere, Quare non eſt unus oĩum ſenſus, ſed plures. Rñdet id eſſe ad notitiam, & cognitionẽ diſtinctiorem. Si enim unus ſenſus eſſet, puta.uiſus, confundentur ſenſibilia communia cum proprijs, ut magnitudo cum colore: quia utrumque ſimul perciperet ſemper. Nunc autem,quia uiſu magnitudinem in colore percipimus, tactu autem magnitudinem etiam ſine colore, ſed in calore uel frigiditate, hinc magnitudinem a colore diſtinguimus: ſic in alijs. Eſt autem notãda methodus ſeparationis ad diſtinctiones, de qua ſæpe diximus.

An tantum ſint quinque ſenſus exteriores. Quæſt. I.

MAior huius difficultatis pars poſita eſt in declaratione diſcurſus Ariſt. quo tãtum eſſe quinque ſenſus probat: aliqua igitur cõtra illum proponemus argumenta, quæ dubium uidentur facere.

Argumento contra diſcurſũ Ariſtot.& quædam quæ in cond.

1. Arg. Primum eſt contra id, quod dicit, ignẽ non dominari in aliquo ſenſorio ſenſus. videtur eſſe contradictio: nam cap. 2. de Senſ olfactui tribuit ignem.

2. Arg. Secundum eſt contra id quod dicit terram dominari in tactu, uidetur hoc eſſe falſum: tunc enim non ſentiret, nam 1. de anima tex. 69. dixit, pilos oſſaq; nõ ſentire, quia in eis dominatur terra,& ca. ultimo huius lib. 2 dicit plantas non ſentire, quia non habent temperiem elementorum, nec ęqualitatem.

3. Arg. Tertium contra id, quod dicit, nihil eſſe ſenſitiuum ſine calore. Videtur hoc nõ eſſe uerum: quia ſenſatio eſt operatio potentiæ animæ ſenſitiuæ, quæ eſt eleuata ſupra qualitates ſenſibiles, non ergo ſenſatio per calorem contingit nobis.

4. Arg. Quartum contra ipſum diſcurſum Ariſtot. quo per media externa, ſcilicet, aerẽ, uel aquam colligit eſſe tres ſolum ſenſus. per medium externum ſentientes: peto, Vel conſiderat ſolum numerum ipſorum mediorum externorum, & tunc cum duo ſint, duos debuit ponere ſenſus. Vel conſiderat rationes, quibus talia media poſsũt comparari; & tunc dicam, quòd ſicut unũ medium pluribus ſenſibus ſeruit, ut aer, viſu, & olfactui: ita poteſt etiam adhuc pluribus alijs ſeruire, pluresq; eſſe ſenſus.

5. Arg. Quintum contra ipſum numerum ſenſuum. Caro eſt ſimul mediũ tactui, & guſtui, ergo poterat etiam eſſe medium aliis pluribus. Vel oportet dicere, tactum cum guſtu eſſe unum.

Triplex Ariſt. demõſtratio, ex ſnia Auer.

Aduerte igitur, quòd circa diſcurſum Ariſtotelis eſt uaria Expoſitorum opinio Auerro. quem ſequitur Iand. q 32. & alij multi, putant Ariſtot feciſſe tres demon-

ſtrationes ad probandum eſſe tantū ſenſus quinque.

Prima à medijs ſũpta. Prima eſt a medijs ſumpta, talis. Omne ſentiens per carnem, aut p aquā, aut per aerē media, eſt viſibile, audibile, odorabile, guſtabile, aut tangibile: ſed omne ſentiens ſentit per carnem, per aerē, aut per aquam, ergo omne ſentiens eſt uiſibile, audibile, aut vnum aliorum quinque; nullus eſt ergo alius ſenſus.

Secũda ex organis. Secunda demonſtratio eſt ex organis, & hæc procedit de ſenſib. per externum medium ſentientibus. Nullum eſt organum, in quo nō dominetur aer, vel aqua, ſed in ſolis tribus dominari poſſunt hæc, ergo ſunt tria per externum ſentientia. Aqua dominatur in pupilla, aer in auditu, aer vel aqua in olfactu; nam in piſciū olfactu dominatur aqua, in terreſtriū uero aer.

Tertia ex obiectis ſenſibilibus. Tertia demonſtratio eſt ex ſenſibilib. qualitatibus obiecti Si plura eſſent ſenſoria plura eſſent elementa, & qualitates: ſed non iſta plura: ergo nec ſenſoria.

Reijcitur hæc ſnia, ſeu expoſi. Auerr. Has demonſtrationes iſti ponunt Sed (ipſorum pace) dixerim, ſunt hęc adeo infirma, ut magna impugnatione non ſit opus. Sunt. n. omnes hæ rationes abſque ulla probatione ſingulę Et pręterea ex eo quòd erat probatio & ſuppoſitio primæ rationis, iſti fecerunt nouas rationes: & cum una eſſent bona, fecerūt tres malas, qualis eſt tertia, & ſecunda.

Secũda Ariſt. expoſitio uer. or quæ in trib. conſiſtit. Quamobrem dico rationem unā eſſe Ariſt. ad probandum non eſſe alium ſenſum alterius rationis, poſtquam probauerat non eſſe alium eiuſdem rationis. Et ſumitur ratio ex mediis, per quę ſentimus, ſuppoſito hoc uno, eſſe tantum quattuor elementa, & quattuor primas qualitates. Diſcurſum autem formauimus in textu, nec opus eſt repetere: ſed ſolū explicabimus uim rationis & diſcurſus, quæ quidē in his tribus conſiſtit.

Primum. Primum eſt. Media conueniunt cum organis: & quidquid recipitur a medio ratione illius, in quo cum organo conuenit, totum id a ſenſu exiſtente in eo organo percipitur. Verbi gratia, nec cōuenit cū organo uiſus in humido diaphano, quidquid ergo ratione huius recipitur in aere uel aqua a uiſu percipitur, ſimiliter in alijs.

Secundū. Alterum eſt: ſolum ſunt duo media. In ternum, & hoc eſt unum: & externum, quod eſt duplex, nempe aqua, uel aer. In primis eſt unum internum: quia id debet eſſe pars animalis, & per id tangēdo ſentire debemus: & hoc non poteſt aliud eſſe, niſi caro. Externa aūt ſunt tantum illa duo: quia medium dominatur in organo, & ſolum illa duo in organo dominari poſſunt: non ignis, non terra, ut dictum eſt in textu: quia hæc non ſunt receptiua, nec eſt aliud elementum præter hæc.

Tertium. Tertiū eſt. Quot modi illa tria recipere poſſunt, tot erunt organa: nam mediū, ut medium, receptiuum eſt, & in eo ratione cuius recipit, cum organo conuenit.

No. quinq; cauſas, cur ſentiendi media receptiua ſint, Vnde quinque ſenſus colligũtur. Quinque autem tātum cauſis iſta media receptiua ſunt: ob id quinque erunt ſenſus In primis aer, & aqua recipiūt ratione diaphani: & ſic uiſui ſeruiunt aut rōne humidi receptiui ſiccitatis, & ſic ſeruiunt olfactui: ut enim ſupra diximus, organum olfactus in humido conſiſtit: aut ratione raritatis, & nobilitatis ſecundum locum, & ſic auditui ſeruiunt. Non eſt autem ratio alia recipiendi in his, nā frigiditas, & grauitas, uel leuitas non ſunt ad recipiendum Caro autem duob. modis conſiderari poteſt. Aut ſecundum temperiē quatuor qualitatum, & ſic tactui ſeruit. Aut ſecundum temperiem ſicci, & humidi, & ſic recipit ſapores ad guſtū. Nec eſt alius modus: nam ſecundum calidum & frigidum non eſt receptiua: ſunt igitur quinque ſenſus. Et hæc eſt uis rationis huius Ariſt.

Rō alia D. Th. ad probādū quinque tantū eſſe ſenſus. At S Tho. 1. p q 78. ar 3. alio diſcurſu utitur ad hoc idem demonſtrandum. Cū enim potentia ſenſitiua exterior ſit intrīſece paſſiua, ac ab obiecto ipſo exteriori immediatè mutabilis, penes mutationis naturam, & modum ſumendus eſt numerus potentiæ ex terminis.

Suppoſitio, mutationē eſſe duplicem. Aduertendum autem, quod eſt duplex mutatio, qua unum mutat alterum accidentaliter. Vna eſt ſpiritualis ſeu immaterialis, & hæc eſt, quæ fit ſecundum ſpeciem intentionalem quæ ſolet dici immaterialis, quia non eſt ſenſibilis per ſe, ſicut alię qualitates quæ ſunt obiecta ſenſui, nec fit per alterationem aliquam corruptiuam Eſt alia mutatio materialis, & hæc eſt duplex; Altera ſecundum alterationem,

tionem, quæ fit ſecundum qualitates ſenſibiles: Altera ſecundum motum localẽ. His enim modis unum poteſt alterũ immutare.

Ex quinque diuerſis immutationũ modis quinq; ſenſus colliguntur.

Quia autem quinque modis contingit ſolum iſtas mutationes coniungi in mutatione obiectorum circa ipſos ſenſus, quinque erunt ſenſus Primò enim aliquando ſenſus percipit per ſolam mutationem ſpiritualem, & talis eſt viſus. Ad uiſionem enim non conuenit, niſi ſola im
1 mutatio coloris ſecundum ſpeciem, quæ
2 piritualis dicitur. Secundò, aliquãdo ſenſus percipit quidem per immutationem ſpiritualem, ſed interueniente motu locali circa obiectum, & hic eſt auditus: non enim ſonus percipitur, niſi prius motus
3 localis corporũ fiat. Tertio percipit etiã ſenſus immutatione ſpirituali, tamen interueniente alteratione ex parte obiecti & iſte eſt olfactus: non enim percipimus odores, niſi prius præcedat aliqua calefactio in corpore odorabili ipſum, reſoluẽs, & odorem extrahens cum exhalatione.
4 Quarto fit quidem immutatio ſpiritualis interueniente tamen alteratione in organo ipſius ab eo met, a quo ſenſatio eſt, & iſte eſt tactus Tactus enim tangit calidũ, ipſumq; ſentit per ſpeciem intentionalem, & ab eodem calido patitur materiali
5 ter, quia calefit. Quintò percipit ſenſus ſpiritualiter interueniẽte alteratrone materiali in organo: ſed non ab eo, quod ſentit, sed a coniuncto aliquo: & iſte eſt guſtus recipit enim ſpecies ſaporis, & ſimul alteratur materialiter, non a ſapore, ſed ab humiditate, cum qua ſimul ſapor ſentitur, & percipitur Omnib igitur ſenſibus commune eſt, per immutationem ſpirituale ſentire: Tamen prout uariè ſe habet iſta immutatio cum materiali mutatione, ſiue ex parte organi, ſiue ex parte obiecti, uarii ſenſus fiunt. Hæc eſt ratio S. Thom.

Hãc rõnẽ eſſe ſolũ topicã, & nõ neceſſariã, neque demonſtrationem.

Quod ſi ipſe vult eſſe quandã topicam rationem, facilè acquieſco: ſi tamen ipſe rationem neceſſariam contendit, non mihi id poſſum perſuadere propter aliqua. Primò, ſi iuxta illas mutationes intrinſecè ſumit potentiarũ numerus exteriorũ, plures alię ſunt ponendę, puta, cũ eſt alteratio ex parte obiecti, & potẽtię ſimul. Similiter cum eſt motus locali ex parte organi, & ex parte utriuſq; ſolum enim ex parte obiecti ponit motum localem.
Secũdo uidetur mutatio ex parte obiecti 2
eſſe accidentalis, & nihil facere ad ſenſũ, vt ſenſus eſt: quia illa mutatio eſt ad faciẽdum obiectum: motu enim illo ſonus fit: quòd ſi iſtam computat, etiam dicam idem de colore: præceſſit enim mutatio, vt fieret quòd ſi non eſt, cum ſentitur color, parum hoc refert: etenim nec eſt ille motus, quo factus eſt ſonus, cum ſoni ſpecies peruenit ad aures: & ꝓpterea in odore non ſemper opus eſt illa reſolutione, vt oſtendimus lib. 2.

Probatur tertio: quia ipſe ſumit omnes 3
ſenſus non ſentire, niſi per ſpeciẽ, & hoc incertum eſt de omnibus, quanquam de aliquibus ſit certum, ut dicemus in ſequẽti quæſtione.

Quod nõ poſſit eſſe ſola demonſtratio, q̃ tantũ quinque ſenſus eſſe poſſent, & non plures.

Puto ergo non eſſe, nec eſſe poſſe demonſtrationẽ, quòd non poſſint eſſe, niſi quinque ſenſus: hoc enim nõ eſt neceſſarium, ſed contingens Potuit enim Deus, non deſtructa rerum natura, alium, & alios dare ſenſus ad percipienda accidentia, quæ latent hos quinque, hi tamen cõueniebant, & ſufficiebãt. Poſſunt ergo rationes probabiles, & congruentiæ dari, quòd nõ poſſint eſſe plures, & talis eſt ratio Ariſt. & S. Tho. in neutra enim neceſſitas apparet. Quod uero re ipſa non ſint plures in mundo a Deo facti, experientia ipſa potius in nobis, qui ſumus perfectiſſima omnium animalia, & in aliis perfectiſſimis animalibus deprehendimus, neque enim in nobis, neque in aliis plures experimur.

Quòd autẽ ſint quinque experientia cognoſcitur.

Ad argumenta igitur in principio propoſita reſpondetur. Ad primum dico, ꝙ olfactus dupliciter poteſt ſumi, imò nomina cuiuſq; ſenſuum, vt viſus, auditus, & reliqua, quadrupliciter ſolẽt vſurpari apud Ariſt. Vno modo pro ipſo ſenſorio, altero modo pro potentia exiſtẽte in ſenſorio, tertio pro utroque ſimul, quarto ꝓ ipſa potentia in actu, & operatione, ut uiſus pro uiſione, tactus pro tactione, olfactus pro olfactione.

Ad 1.

No. quadrupliciter nomina ſenſuum poſſe uſurpari.

Solut. arg.

Dicò igitur, quod ſi olfactus pro ſenſorio ſumatur, tribuitur aquæ, uel aeri ratione humiditatis, at ſi pro ipſa operatione & actu, quia ſenſus in actu eſt quonam modo ſimilis obiecto, ut ſępè docet Ariſt. & obie-

& obiectum olfactus fundatur in ſicco per calidum reſoluto,& euaporato, dicitur olfactus eis ſimilis, ob id igni tribuitur:quo etiã modo dicit Ariſt. quod oculus uidens, eſt quodammodo coloratus, tex.1;8.ita & olfactus quodammodo odoriferus,& ſic igneus quia odor in natura ignis eſt.

Ad 2. Ad ſecundũ reſpondeo,quòd terra poteſt dupliciter conſiderari. Aut ſecũdum qualitates primas: & ſic procedit argumentum, quòd non dominatur in tactu. Aut ſecundum denſitatem, & conſiſtentiam,& ſic dominatur in tactu, eſt enim pars animalis eiuſdem temperiei cum toto:in toto autem propter conſiſtentiam magis dominatur terra.Secundo dici poteſt,quòd dominatur in tactu terra non ſimpliciter,ſed comparatione ad alia ſenſoria aliorum ſenſuum,quod magis in te abundet terra, quam in alijs ſenſorijs, & hæc uidetur mens Ariſtotelis.

Ad 3. Ad tertium reſpódeo,ꝙ in hoc differt potentia nutritiua a ſenſitiua: quòd nutritiua utitur calore,ut actiuo inſtrumento ſuæ operationis at ſenſitiua non,ſed ut materiali diſpoſitione organi, in quo fundatur,& hoc modo dicitur potentia ſenſi-
Nota. tiua eleuatior,quam uegetatiua Cum igitur dicit Ariſtot. ſenſitiuum non eſſe ſine calore: intellige tanquã diſpoſitione materiali,ſed non tanquam inſtrumento.

Ad 4. et 5. Ad quartum nota eſt ſolutio ex dictis, ſimiliter etiã ad quintum. Non enim media illa ſecundum numerum conſideranda ſunt ſecundum rationes recipiendi, quę,uti diximus,ſolum ſunt quinque,ob id quinque ſenſus erunt,& non plures.

An ſenſus exteriores indigeant medio.
Quæſt. II.

Occaſio q̃ſtionis. MEdium ſenſus id eſt,per quòd obiectum agit in potentiam & organum, cum autem in hoc capite Ariſtot. numerum ſenſuum probauerit per media ipſa, id
1. Argu. ad partẽ affirmatiuam. modo in præſenti diſcutiendum erit, an medium ſit neceſſarium ad ſenſationes. Videtur autẽ ita eſſe. Primò auctoritate, Nam in lib. 1. de obiectis, & medijs ſenſuum diſputat Ariſt.

Probatur ſecundò.Si non eſſet mediũ, *2. Argum.* tunc ſenſibile ſupra ſenſum faceret ſenſationem:quod Ariſt. ſuperius tex. 75. non admittit.

Probatur tertiò Si non eſſet medium *3. Argum.* neceſſariũ, ſequeretur. quòd ratio Ariſt. qua probat quinque tantum eſſe ſenſus, nulla eſſet:fundatur enim in medijs ipſis.

Probatur quartò experientia Colora- *4. Argum.* tum multum oculo propinquum,non videtur:ergo quod immediatum eſt,minus videbitur.

In hac difficultate duplex eſt Philoſo- *1. Opinio.* phorum ſentẽtia Altera Alex.qui mediũ *Alexan.* in tribus ſenſibus neceſſarium eſſe vult, auditu,olfactu,& viſu,non autem in alijs.

Altera eſt Auerr.com.116 quæ eſſe vi- *2. Opinio.* detur cõmunis ſententia,ꝙ in omni ſen- *Auer.* ſu neceſſarium eſt mediũ aliquod, & hoc intrinſecè ex ſenſu,vt ſenſus eſt.Eſt enim de natura ſenſationis exterioris, quòd fiat per medium aliquod.

Quòd ſi huius cauſam petas, non eſt *1. Ratio.* alia,niſi hæc, quam dat Iand.q 26. quòd *Ianduni* ſpecies recepta in ſenſu, eſt multum immaterialis,obiectum autẽ materiale multum: vt ergo fiat tranſitus ad extremum, hoc debet eſſe per ſpeciẽ, quæ minus ſit immaterialis, quam ſpecies recepta in ſenſu, & magis immaterialis obiecto: & hæc eſt ea quæ eſt in medio.

Hæc tamen ratio ad rem tam arduam *Reijcitur* probandum, infirma eſt, imò verò falſi- *hac ratio.* tatem continere videtur. Species enim quæ in medio eſt, prorſus videtur eſſe eiuſdem ſpeciei cũ ea quæ eſt in organo; ſi igitur eſt eiuſdem ſpeciei,erit eiuſdem immaterialitatis intrinſecè Quòd.n. medium non ſentiat, non eſt ex defectu immaterialitatis ſpeciei, ſed quia medium caret anima & potentia:quam ſi haberet, vtique per illam ſentiret. Multis poſſet iſta ratio refelli,ſed hoc ſufficit. Non ergo eſt ratio ſufficiens,qua probetur hoc, ꝙ oĩs ſenſus intrinſecè indigeat medio.

Sit ergo prima concluſio. Tactus non *1. Concl.* ſit neceſſario per medium. Hanc mihi *Tactus, &* perſuadeo ob ea,quæ dicta ſunt in capite *guſtus non* de tactu: ſiue enim carò, ſiue neruus ſit *neceſſario* ſenſorium,vtrumq; ſentit ſenſibilia ſuper *fit per me-* poſita. Idem dico de guſtu; ſentit enim *dium.*

neruus

neruus ipſos ſapores ſuperpoſitos, ſaliua enim ſecum cibis cōmiſcens, ſaporem recipit, quo neruum immediatè mouet. Eſt enim caro illa ſpongioſa, per quam ſaliua poteſt facile in neruum peruenire, præſertim cum in neruo, & in carne po-tentia guſtandi exiſtat.

2. Conclu. Alij tres ſēſus non indigent in oībus ſenſationibus neceſſario ſēper medio.

Secunda concluſio Reliqui tres ſenſus non indigent in omnibus ſenſationibus neceſſario, & ſemper, medio. Hoc teneo quia non uideo rationem in contrarium, & experiētia huic fauet. Aer enim ille internus aliquando motus, & percuſſus a vehementi ſono, vel a vapore deſcendenti a capite ſentitur intra aures, qui ſonus miringam attingit neceſſario: aliquid ergo ſine medio nihil ꝓhibet ſentiri in auditu.

Probatur multis experientijs in auditu. in Viſu.

Similiter qui uidet lucē, fortè, clauſis oculis, adhuc ſplendorem videt, qui non eſt alius quam lumen receptum in albugine, qui pupillam tangit; & fricans noctu oculum lumen internum videt, quod neceſſario immediatum eſt ſenſorio, cū ſit ſpecies ipſius calefacti, uel una pars pupillæ quæ alterā uidit, ut dicit Alex. Vnde ſi uiſibile eſt luminoſum, quod per ſe facit diaphanum, nihil prohibet uideri ſuperpoſitum.

In olfactu.

De olfactu etiam patet Fumi enim attingunt cerebrum aliquando, & odorem faciunt. quid ergo prohibet affirmare ſenſibilia aliquando ſine medio ſentiri?

3. Conclu. Perfecta ſēſatio in Viſu auditu, & olfactu non fit ſine medio.

Tertia concluſio. Perfecta ſenſatio in his tribus ſenſibus fit per medium.

1. ratio.

Probatur in ſingulis Nam in colore neceſſarium eſt medium, quia non mouet, niſi actu diaphanum, quod ſi eſſet ſuper poſitus, obſcuraret pupillam, & nō moueret. In alijs duobus ob id perfecta ſēſatio eſt per medium, quia huiuſmodi obiecta coniuncta ſunt eum quibuſdam circumſtantiis impedientibus & lædentibus ſenſoria, ut odor cum fumida exhalatione, quæ reſpirationem prohibet, ac olfactum calefacit ob id nocet, & lædit. Sonus autē cum motu locali, qui deſtruit miringam, & nocet, ob id hæc ad diſtantiam, quo nō poſſint attingere, iſta, melius ſentiuntur.

4. Conclu. Probabile eſt, tactum non indigere ſpecie intentionali.

Quarta concluſio. Mihi eſt probabile, tactum non indigere ſpecie intentionali, ſed per ipſam realem qualitatem receptā ſentire. Cōmunis autem ſententia tenet, quod calor ignis producit calorē, & ſpeciem caloris, & per hāc fit ſenſatio. Et optimè hoc ſuſtinetur, tamen concluſio noſtra, quod fiat per ipſam realem qualitatē optimè poteſt & abſq; periculo ſuſtinere.

1. ratio.

Et probatur primò. Tactus habēs multum calorem, non ſentit minimum, & debilem: quod ſi per ſpeciem fieret, utique sētiri poſſet, ſpecies enim poteſt in tactu cum illo calore recipi, non enim oppoſitionem habet Cum ergo nō sētiat, profecto opus eſt reali immutatione caloris, q̄ impeditur a magno illo calore. Et hoc argumentum puto ſatis forte.

2. ratio.

Probatur ſecundò Quia ſi per ſpecies intentionales fieret tactio, poſſet calor abſque contactu in diſtantia ſentiri, ſpecies enim diffundi poſſent, quod tamen eſt falſum, carni enim calorem immediatum ſentimus.

3 ratio.

Probatur tertiò & hoc eſt nouum. Id ſentire facit, quod doloris eſt cauſa, eſt. n. dolor ſenſatio diſconuenientis, ſed calor realis eſt dolorē cauſans, ergo per ipſum ſentio, & non per ſpeciem.

Ad 1.

His igitur ſic propoſitis ad argumenta reſpondeo. Ad primum dico, quod non nego medium, ſed ſolum dico, non ſemper & uniuerſaliter eſſe neceſſarium, ſed in maiori parte, & hoc ſufficit, ut in doctrina de ſenſibus fiat mentio de medijs.

Ad 2.

Ad ſecundum, admitto ſenſibilia poſita ſuper illos tres ſenſus, aliquando ſenſationem facere, tamen imperfectam, idque raro, & ſic intellige Ariſt. De guſtu autem, & tactu ſenſatio perfecta eſt, ſed iam dixi ſuperius, quòd Ariſtot. non fuit conſtans in hoc, nam in alijs libris docuit oppoſitum.

Ad 3.

Ad tertium dico, ꝙ adhuc ratio Ariſto. habet ſuam uim: nam eadem eſt ratio recipiendi in organo, & in medio, ratio autem nititur in eo; quòd quinque ſunt rationes recipiendi.

Ad 4.

Ad quartum admitto id de colorato; hoc enim indiget externo lumine, ob id medio opus habet, ſed de lucido, aliquo, ut diximus, non eſt inconueniens aliquā do accidere.

Caput

Caput Secundum.

Quoniam autem ſentimus, ꝙ videmus, Tex. CXXXVI.

De ſenſib. interioribus ac primò de ſenſu cõi. Quæ ſit intẽtio Ariſt. in hoc cap. 1 Opin. Simplicii, Themiſtii, & Philoponi.

DE huius capitulis intentione diſcordes sũt expoſitores Simpl Themiſt. & Philop. putant duo intẽdi. Alterum eſt oſtendere, ꝙ quiſque ſenſus exterior percipiat ſuam ſenſationem, ut viſus ſuã viſionem, auditus auditionẽ: & hanc eſſe mentem Ariſtotelis putant. Alterum eſt, conſtituere ſenſum alium internum communem, quem probat eſſe ex eo, quòd ꝑcipimus obiectorum diuerſorum differẽtiam, vt album differre a dulci: quod non poteſt fieri, niſi ab hoc ſenſu communi.

Alii expoſitores putant mentem Ariſtot eſſe, ꝙ viſus non percipiat ſe uidere, nec vllus ſenſus exterior percipiat ſuam ſenſationem: ſed id ſit alterius communis ſenſus. Vnde & per hanc, & per illam operationem prædictã probat eſſe alium ſenſum ꝓdictũ. Hoc tenet Alex. ſua paraphr. c. 19 & Auerr. Alber. S. Tho. & Latini reliqui: & mihi hoc placet: imò puto, nõ poſſe aliud dici, vt in cõtextu magis apparebit. Eſt enim mens expreſſa Ariſto. quod ſenſus communis percipit ſenſationes sẽſuum exteriorum, & non ipſemet.

2. Opin. Alexãdri S. Th. Auerr. & Alberti. Probatur 2. Opin. ex Ariſt. in alijs locis.

Eſtq; locus de hoc notandus de Som. cap. 1 ubi expreſsè docet hoc, & propter utramque operationem ſenſum communem ponit. Idem etiam docet. 4. Metaph. c. 5. in fine.

Expoſ. tex. Ariſt. Suppoſitio. Quæſtio.

Iuxta ergo hanc ſententiam exponam facile textum. Proponit Ariſtot. quandã quęſtionem, ſuppoſito uno quod certum eſt. Suppoſitio eſt, quod nos ſentimus nos videre, & audire: non enim ſolum uidemus, ſed videre nos ſentimus.

Ariſtot. an eodẽ ſenſu uideamus, et sẽtiamus nos uidere, an alio.

Eſt igitur quęſtio, an eodem ſenſu, quo uidemus, ſentiamus nos videre, an alio. Diſputat ad vtramque partẽ quęſtionis, & pro parte priori, ꝙ eodem ſenſu id fiat ponit duo argumenta.

Primũ arg quod eodẽ ſenſu.

Primum eſt, ſuppoſito quòd qui percipit uiſionem, percipit etiam colorem, & qui percipit ſenſationem, & obiectũ percipit: tunc eſt argumentum. Si alio ſenſu percipimus viſionem, illo etiã percipere mus colorem: ergo color duplici perciperetur ſenſu, viſu, & illo alio: ſed vnũ obiectum non poteſt a duobus ſenſibus percipi per ſe, unus ergo erit ſenſus, qui colorem, & ipſius uiſionem percipit.

2. Arg.

Alterum argumentum. Si alius ſenſus percipit uiſionem, uel ille percipit ſuam ſenſationem, vel alius Si alius, iterum de hoc petam, eritq; proceſſus in infinitum, uel ad unum deueniemus, qui ſuam ſenſationem percipiat, Si ergo hoc datur iſti etiã dabitur, primo, puta, ipſi exteriori:

Nota ualde decept⁹ Themiſt. cũ alijs primæ opinionis.

Has rationes putant Themiſt. & alij duo poſitas ab Ariſ. tanquam neceſſarias, ſed re vera non ſunt: & in hoc incipit apparere ipſorum expoſitio contra mẽtem Ariſtot.

Probatur aliter. Ariſt. ſentire.

Nam quòd alius ſenſus; puta, communis ſentiat ſenſibilia aliorum ſenſuum, docet in poſteriori parte huius capitis. Dicit enim, ꝙ iudicat inter album, & dulce quia utrumque cognoſcit.

Soluitur 1. argum.

Vnde Caie. Thien. ſoluens, dicit, quod cum potentiæ ſunt ſubordinatæ una propter alteram, qualis ſenſus interior, & exterior: quicquid cognoſcit inferior, cognoſcit etiam ſuperior & aliquid aliud.

Soluitur 2. arg.

Nec ſecũda ratio eſt neceſſaria. Peruenitur enim ad ſenſum, qui cognoſcat aliorum ſenſationes ſed nõ ſuam, vt dicemus poſt: nõ enim potentia ſenſitiua eſt perfecta, vt poſſit ſe reflectere ſupra ſe, & ſupra ſuas operationes.

Habet autem dubitationem. Tex. CXXXVII.

Prima rõ Ariſt. quod sẽſus sentiat ſe uidere. Nota eadẽ eſt rõ de oĩbus alijs ſenſibus, quæ de uiſu.

PRo parte oppoſita facit argumentum Viſu ſentire, eſt uidere ſed non videmus niſi colorem, uel coloratum, ergo nec uiſu ſentimus niſi coloratum At uiſio non eſt color, ſeu colorata, ergo non poteſt ſentiri niſi ipſa uiſio, ſeu videns ipſum.

Et aduerte, quòd dicimus de uiſu, & colore in his omnibus, idem dici debet de alijs ſenſibus, & ipſorum obiectis: non enim audimus, niſi ſonos auditio

ditio non eſt ſonus, ergo non audietur: ſic de alijs.

Manifeſtum eſt igitur, quòd non eſt vnum. Tex. CXXXVIII.

1. ſolutio. Ariſtot.

PRędictę rationi dupliciter reſpōdet, primo negando maiorem, & in hoc incipit quaſi determinare Dicit, ꝙ videre, & viſu diſcernere, non ſunt unum, & idē. Nam uiſu diſcernimus aliqua, quæ tamē non uidemus, puta tenebras: ita etiam uiſu diſcernimus uiſionem, ſed non uidemus eam, & auditu diſcernimus ſilentiū, ſed non audimus.

Oſtenditur iterū, unde illa prima opinio decepta fuit Themiſtij, et aliorum.

Vbi etiam notandum, quòd hic cōſiſtit deceptio. Putant enim illi, quòd uelit dicere, ꝙ viſus habeat actionem, qua iudicet de uiſione, & de tenebris, & hæc non eſt uiſio. Hoc aūt non uult Ariſt: ſed uiſu diſcernere, eſt, ꝙ alius ſenſus interior per viſum, ut per medium diſcernat

Exēplo declaratur ſatis appoſito.

Et eſt exemplum ſatis appoſitū, & notandum. Si habeo baculum in manu, ſi quid tango, uel occurrit baculo, manus diſcernit, & ſentit baculo, ſed ſenſatio nō eſt in baculo. Ita ſenſus interior, dum aliquid viſum mouit, diſcernit uiſionem: dū non mouetur, diſcernit tenebras: ſed hoc non percipit uiſus actione ſua, hoc igitur eſt uiſu diſcernere, Idem dico de alijs: & hoc nota.

2. ſolutio Ariſtot.

Poſtea Ariſt. negat minorem, dicēs, ꝙ uiſio quodammodo eſt colorata: recipitur enim in ſenſu ſpecies coloris, ut patet in imaginatione, qua res ſenſatas absētes cognoſcimus, quod non eſſet, niſi manerent ipſarum ſpecies.

Iterū oſtenditur quō ſit prima illa opinio decepta, et cōfutatur.

Hanc ſolutionē uolunt illi eſſe bonam & ſic ſolui argumentum, & colligi, quòd uiſu uidemus uiſionem; ſed quam falſum hoc ſit, manifeſtum eſt. Non enim uiſio eſt colorata, vt uideri poſſit, aliàs ſi eſſet talis, ergo alterius uiſionem uiderē: nec ſpecies obiectorum ſenſibiles fiunt a ſenſibus exterioribus.

Ariſ mens.

Sed eſt reſponſio apparens, quia adhuc diſputat in utramuis partem, eſtq; uelut obiectio quędam, quia poſſet quis dicere quod uidetur, quia colorata eſt.

Ipſius autem ſenſibilis, & ſenſus actus.

Reſpondet Ariſtot. ad q̄onem propoſitā, an eodē, vel alio ſenſu ſentiamus.

MOdo quæſtionem determinat Eſt autem expoſitio notanda: quia. n. aliqui expoſitiones non continuarunt bene, ideo peperit eis obſcuritatem.

Snia Ariſt. quòd n ōſe dē ſenſu ſentiamus nos uidere.

Conſiſtit autem in hoc Ariſtotelis determinatio, quòd ſenſus exterior non operatur, niſi ab obiecto moueatur, adeo, ut eadem ſit operatio, qua obiectum agit in potentiam, & qua ipſa ſentit: & ex hoc notum euadit, quod cum uiſio non agat in uiſum, nec operatio ſenſus in ipſummet, quod non ab ipſo ſentitur. Vide quam manifeſta ſit determinatio.

Exponitur litera.

Proponit ergo, quòd ſenſus, & obiectū dupliciter dicuntur: & potentia, & actu. Potentia quidem, cum non operantur, ut color, cum non uidetur: uiſus, cum non uidet, ſonus, cum non ſonat ad aures: auditus, cum non audit. Actu autem, cum vtrumq; operatur. Dicit igitur, ſi utrunq; actu ſit, tunc unum, & idem ſunt, id eſt una eſt ipſorum operatio re, rōne tamen diuerſa: ſicut eadem eſt re calefactio, qua ignis calefacit, & qua aqua calefit; rō tamen diuerſa eſt: ex parte n. unius, actio eſt, ex parte alterius paſſio. Ita ex parte obiecti actio eſt ex parte potentię paſſio, & ſenſatio.

Si igitur motus, & actio. Tex. CXXXIX. CXL.

OStendit ulterius, ꝙ ſicut actio, & paſſio ſunt in paſſo, non autem in agente, (non. n. quod agit, uel mouet neceſſario mouetur:) ita iſta operatio, eſt in potentia, & organo: ipſa enim eſt, quę patitur, ſonus ergo actu, ideſt, ſonatio eſt in auditus potentia: & ſic unumquodq; aliorum, qui dupliciter dicuntur, ut diximus & actu, & potentia.

Not. prima ex Ariſt.

Et notat, quod quamuis ſit eadem operatio obiecti, & pōtentiæ, quæ in ipſa potentia recipitur, tamen ratio eſt diuerſa, & aliquando etiā nomina diuerſa ſunt, ac ex parte ſoni, dicitur ſonatio, & actu eſt, ex parte auditus, auditio dicitur, & paſſio eſt.

eſt. Aliquando non ſunt nomina impoſita:& totus hic ſenſus notus eſt.

Nota 2. Eo tamen tendere,aduerte,quòd viſus nec alius ſenſus ſuam percipiat ſenſatio nem: cum operatio potentiarum harum conſiſtat in mutatione, & paſſione à pro priis obiectis, a ſuis verò operationibus pati nequeunt.

Nota 3. Quomodo ſentire ſit pati,iam diſputa uimus lib. 2. cap. 5. vbi iſtum locum præſentem declarauimus.

Quoniam autem vnus quidem eſt.
Tex. CXLI.

Ex dictis duas ſoluit Ariſtoteles quaſtionis. Prima an ſenſus, & ſenſibile idē ſint ſeu ſimul.

EX hac doctrina prædicta infert ſolutionem duarum quæſtionum. Altera eſt,an ſenſus,& ſenſibile idem ſint,ſeu ſimul ſint Reſpondet,ſi vtrumque actu ſumatur,ſunt ſimul, & ſimul ſe ponunt, & ſimul ſe auferunt: quia vna eſt vtriuſque operatio,ratione ſolum diuerſa, vt ſimul eſt viſus in actu, & color in actu, & mouens potentiam. In potentia autem non ſunt ſimul:poteſt enim color eſſe, etiam non exiſtente viſu:& ſonus,non exiſtente auditu,& ſic de reliquis.

Sed priores naturales.
Tex. CXLII.

Reprehenſio Antiquorum.

EX his, quæ dixit in tex præcedenti, reprehendit Antiquos, inter quos fuit Democ. vt refertur 4. Metap. c. 5. Hi enim dicebant, quòd non eſt ſenſibile ſine ſenſu, vt non eſt dulce ſine guſtu, nec album ſine viſu: & quamuis hoc ſit verum aliquo modo, puta, de ſenſu, & ſenſibili in actu:tamen in potentia non eſt verum:ob id malè dicebant loquentes ſimpliciter, & vniuerſaliter de eo: quod nō eſt verum vniuerſaliter, ſed aliquo modo.

Si autem vox quædam conſonantia.
Tex. CXLIII.

Secunda quaſtio ſoluitur. Quare excellens ſenſibile deſtruat ſenſum.

ALteram ſoluit quæſtionem, quare excellens ſenſibile deſtruit ſenſum. Reſpondet: quia ſenſus in quadam proportione,& temperie conſiſtit,quam deſtruit obiectū forte:quia,vt diximus,obiectum agit in potentiam. Antecedens verò,quòd ſenſus ſit in proportione,probat per auditum,cuius obiectum eſt ſonus,& conſonantia,ſi conſonantia auditu percipitur,eademq; eſt vtriuſque operatio, vt dictum eſt. Sequitur,quòd auditus etiam in conſonantia, & temperie conſiſtat: & hinc ſequitur, quòd obiecta temperata, & miſta magis delectant ſenſum, vt patet in omni ſenſu: exuperantia verò, & intemperata aut corrumpunt, aut lædunt organa.

Vnuſquiſque igitur ſenſus ſubiecti.
Tex. CXLIV.

Quis ille alius ſit,quo ſentit ſe videre ex alia eius operatione idagat.

POſtquàm determinauit non eſſe ſenſus exterioris ſe ſentire ſentientem, nunc ſenſum,quo id percipiatur, indagat ex alia ipſius operatione Colligit autem in hoc textu tria,quæ ſingulis exterioribus ſenſibus inſunt, vt poſtea ex hoc faciat argumentum. Dicit ergo,quòd ex doctrina dicta, puta, quòd operatio ſenſus, & obiecti vna eſt,ſequuntur iſta ſenſibus exterioribus competere. Primò quiſque ſenſus habet ſuum ſenſibile obiectum, à quo patitur,& quod ſentit.

Tria, quæ ſingulis exterioribus ſenſibus inſunt.

1\. Secundò. Quiſque ſenſus eſt potentia,
2\. & facultas exiſtens in proprio ſenſorio,vt ſenſorium eſt,id eſt,vt inſtrumentum eſt ad ſentiendum,nam alia inſunt ſenſorijs, non vt inſtrumenta cognitionis, ſed vt corpora quædam ſunt,puta,quantitas, & qualitates reliquæ,at potentia ineſt ei vt ſenſorium eſt.

3\. Tertiò Quinque ſenſus cognoſcit differētias ſui proprij obiecti, ipſaſq; diſcernit, vt viſus album,& nigrum, guſtus dulce,& amarum,ſimiliter idem fit in ſingulis aliorum ſenſuum exteriorum.

Quoniam autem & album, dulce. Tex. CXLV.

Prima ratio, quòd ſit alius ſenſus communis.

EX dictis facit argumentum, quo aliū ſenſum probat præter dictos: & eſt tale. Senſibilia diuerſorum ſenſuū diſcernimus, ipſorumq; differētias percipimus: ergo ſenſu aliquo id fit. Conſequētia probatur ex tertio illo communi ſenſibus exterioribus. Quiſque enim percipit differentias ſenſibilium propriorum, quia ſenſibilia ſunt ipſa: ſed dulce, & album etiam ſenſibilia ſunt: ergo ipſorum percipere differentias ad aliquem pertinebit ſenſum Continuatur argumentum in textu ſequenti.

Quo & manifeſtum eſt, quod caro. Tex. CXLVI.

Progreditur in eadem ratione.

OStendit, quòd iſte ſenſus, qui differentias percipit inter duo ſenſibilia, ſit alius diſtinctus, aliudq; habens diſtinctum organum à præcedentibus. Et primò probat, quod non ſit tactus talis ſēſus Si enim aliquis aliorum eſſet, maximè tactus: quia hic ſemper in animali eſt, alijq; ſenſus cum eo ſunt.

Eſt igitur argumētum eiuſmodi. Si tactus eſſet, & caro vltimum ſenſorium, id eſt, iſte ſenſus omnibus communis, ſequitur, quod non perciperet differentias ſenſibilium, niſi ipſa tangendo: at ſine tactu hoc fit, vt cum ſonum ab albo diſcernimus: ergo talis ſenſus non eſt tactus.

Probat etiam, quòd non ſint plures ſenſus exteriores ſimul, puta, quòd non viſu, & guſtu diſtinguamus albū à dulci: quia tunc perinde eſſet, ac ſi duo homines perciperent, vnus album, alter dulce: conſtat enim, quòd neuter differentias diſcerneret, niſi vnus & idem ſit: ita in vno homine, niſi vnus ſit ſenſus; ſi ergo nō eſt vnus alius exterior, nec ſimul plures: erit ergo vnus alius præter hos: & ſicut vnus alius eſt, ita vnum aliud habet ſenſorium.

Nota 1.

Et hoc eſt, quod dicit, (Vt dicit ſic intelligit, & ſentit) id eſt, vt eſt vnus in iudicando, ſic eſt vnus in ſenſorio ipſo.

Nota 2.

Et aduertendum, quòd vtitur vocabulo intelligendi, & ſentiendi, ac ſi idem eſſet: quia nondum poſuit differentiam inter ſenſum interiorem, & Intellectum.

Quod igitur non poſſibile ſit ſeparatis.

Quod ille ſenſus communis ſimul & ſemel pcipiat plura, & diuerſa ſenſibilia per ſe.

COncludit, quòd pluribus ſenſibus ſimul non poſſumus diſcernere plura ſenſibilia, niſi vno & eodem.

Rurſus autem oſtendit, quòd non ſolū iſte ſenſus ſit vnus organo, ſed quòd ſimul, & in vno eodemq; tēpore percipiat illa diuerſa ſenſibilia. v. g viſus diſcernēs album à nigro, vno, & eodem tempore ſimul percipit album, & nigrum: quòd ſi modo album, poſt nigrū perciperet, nec modo, nec poſt diſcernere poſſet; ſed quo tempore vnum, eodem alterum percipere debet. Ita etiam iſte ſenſus ſimul percipere vtrumque debet, vt iudicet: & hoc eſt, quod dicit, ꝙ quando vnum percipit, & alterum percipere debet: ſed iſtud quādo id eſt, quod ſimul percipiat eodem tēpore, nō debet eſſe per accidens, ſed ꝑ ſe.

Nota, dupliciter duo ſimul iudicari.

Eſt enim aduertendum, quòd in vno tempore iudicare duo, poteſt dupliciter intelligi Vno modo, vnum tempus ſit ex parte iudicantis: vt ſi res, quarum vna prior altera fuit, ego modò in hoc tempore iudico. 1. Verbi gratia, vidi hominem & alio tempore video alterum, & hunc nūc aſſimilio illi, poſſum dicere, Nunc percipio ſimilitudinem illorum, ſed tamē tempus eſt vnū ex parte iudicantis, quia nunc iudico, ſed non ex parte rerum, quia non ſe modò offerunt. Hoc vocat Ariſtoteles, Quando per accidens.

2. Altero modo ex parte etiam ipſarum rerum, quando nunc iudico ea, quæ ſimul nunc ſunt, & hoc eſt, Quando per ſe.

Dicit ergo Ariſtot. quòd ſenſus percipit differentias ſenſibilium vno tempore ex parte ipſius, & etiam ex parte ſenſibilium, quia ſimul cognoſci, & apprehendi debent, & non vnum poſt alterum.

Nota.

Et perpende, quòd vocat tempus indiuiſibile, non inſtans, vt putat Auerro ſed inſtans. vel tempus illud, in quo ſic perci-

pit

pit ſenſibilia, ut non unum in temporis una parte alterum in altera ſentiat, ſed in qualibet utrumque ſimul: & ea de cauſa vocat etiam tempus inſeparabile. Vnde concludit, eſſe unum ſenſum, & in uno eo demque tempore plura ſenſibilia percipere, ut ipſa diſcernat.

At verò impoſſibile eſt ſimul. Tex. CXLVII.

Obiectio Ariſt. Contra ea, quæ dicta ſunt, obijcit, q̃a tunc idem moueretur motibus contrarijs ſimul, puta contrariorum ſenſibilium, quod eſſe non poteſt. Idem enim indiuiſibile, ideſt ſecundum eandem partem, non poteſt a dulci, & amaro ſimul moueri: ſunt enim hæc contraria, & aliter unum, aliter alterum agit.

1. Solutio obiectionis apparens. Adhibet quandam ſolutionem apparentem. Poſſet quis dicere, quòd ſenſus hic eſt indiuiſibilis, & diuiſibilis: indiuiſibilis quidem ſubiecto & re, at diuiſibilis ratione: ſicut potentia corporis ad cõtraria recipienda, una eſt re, ratione tamen differt, ita de ſenſu. Vnde qua parte eſt unus, & indiuiſibilis, poterit iudicare, & diſcernere, qua parte verò eſt plures, poterit plura percipere, & ſic videtur auferri omnis repugnantia.

An non poſſibile potentia. Tex. CXLVIII.

Reijcit eam ſolutionem Excludit rationẽ datam, dicitque, ꝙ quamuis unũ in potentia ſimul ſit receptiuum contrariorum, ut ſuperficies ſimul eſt albi, & nigri receptiua in potentia; idemque ſimul indiuiſibile, & diuiſibile potentia; tamen actu non poteſt id eſſe, ſed tũc oportet eſſe diuiſibile, ut modo unum, modo alterum recipiat. Cũ ergo iſte ſenſus actu patiatur contraria, album, & nigrum, & alia, non poterit tunc eſſe indiuiſibilis, ſed diuiſibilis ſolum.

Not. ſolutionem aliã ex Alberto. Nota cum Alberto, quod poſſet facilè ſolui argumentum hoc ab Ariſtot. Idem enim poſſet fieri de ſenſu exteriore, puta, de uiſu, qui album, & nigrum ſimul percipit, non enim contrariorum ſpecies contrariæ ſunt, poſſunt enim ſimul eſſe in uno.

Tamen Ariſt. noluit hac uti ſolutione, quia non intendebat explicare, quomodo contraria ſimul perciperentur a ſenſu exteriori, ſed quomodo ſenſus communis ea perciperet, ob id reſpondet in ſequenti tex. aliter. *Cur Ariſtoteles non ſit Vſus ea ſolutione.*

Sed ut id, quod vocant. Tex. CXLIX.

Qvadam ſimilitudine reſpondet de puncto in medio circuli cõſtituto. hoc.n. unum eſt, & plura, unum quidem ſecundum ſe, plura autem, ut ab eo plures ducuntur lineæ in circumferentiam, quibus omnibus, & ſingulis illud commune eſt. Addit Themiſt. quòd eſt principium, ut ab eo lineæ in circumferentiã protrahuntur; & eſt finis; ut ad ipſum lineæ ab ipſa circumferentia confluunt. Sic iſte ſenſus communis, unus eſt ſecundum ſe, plures, ut finis, & principium eſt quinque ſenſuum: ab eo enim omnis aliorum uirtus manat, & aliorum cognitio in ipſum terminatur, ut ergo plures eſt, plura percipit per alios ſenſus, ut unus eſt, ſimul de illis iudicat. *2. Solutio. Ariſtotelis obiectioni facta a ſimili.*

Perpende literam, (Bis utitur eodem ſigno ſimul) id eſt, uno puncto, & ſigno utimur, ſimul duas lineas in ipſum terminando, ſic etiam illo ſenſu, in quem plures tendunt ſenſus, & ſic, ut eſt duorum terminus, duo iudicat. (Et ſunt ſeparata in ſeparato) id eſt, ut ſunt multi ſenſus diſtincti, ſic faciunt illum communem eſſe multos, & multitudinem vocat Ariſt. ſeparationem. Concludit, dictum eſſe de ſenſu, ſeu principio ſentiendi, ſecundum quod animal ſenſitiuum dicitur; hic enim omnibus ineſt animalibus. *Nota literæ expoſitionẽ.*

An ſenſus exterior percipiat ſuam ſenſationem. Quaſt. III.

QVòd ſentiamus nos videre, & audire, certum eſt: quo tamen ſenſu id ſentiamus, id incertum eſt, & in dubium vertimus. Videtur igitur, quòd eodémet ſenſu ſentiamus, & ſentire etiam ſentiamus, puta, viſu uidemus, & eodē ſentimus nos videre: quod dico de viſu, etiā dicitur de alijs. Eſt primum argumentum. Si alio ſenſu perciperemus viſionem, ēt perciperemus colorem, ſed nō poſſumus alio, quam viſu percipere colorem, ergo nec viſionem. Diſcurſus eſt notus cū maiori. Probatur minor, quia color non poteſt percipi, niſi per ſpeciem: at ſpecies nō poteſt vltra oculum produci, quia ultra oculū interius non eſt diaphanum: non ergo poterit ſenſus interior percipere colorē.

1. Argum. ad partem affirmatiuam.

2. Argum

Probatur ſecundò. Si alio ſenſu percipimus uiſionem, vel ille percipit ſuā ſenſationem, uel alius. Si alius, idem petā, vel ergo erit proceſſus infinitus, qui eſſe nō poteſt, vel venietur ad ſenſum, qui ſuam percipiat ſenſationem. Si ergo hoc ineſt huic, inerit etiā viſui, & exteriori ſenſui.

3. Argum.

Probatur tertiò. Ita ſe habet viſio ad uiſum, ſicut intellectio ad intellectū, ſed idem Intellectus ſuam percipit intellectionem, & non alia potentia, ergo idem viſus ſuam percipiet uiſionem.

4. Argum.

Probatur quartò. Si viſio ab alio percipitur, oportet ponere ſpeciem viſionis uſque ad illum productam: ſed non uidetur, quòd a uiſione, cum ſit quædam operatio, poſſit produci ſpecies aliqua, ergo eodem ſenſu percipitur.

5. Arg.

Probatur quintò. Eiuſdem erit ſenſus percipere viſionē, cuius eſt percipere tenebras: utrumque .n. non uideretur indigere ſpecie, ſed viſus percipit tenebras, ſicut & lucem, eſt enim eadem potētia oppoſitorum, ergo viſus percipit viſionem.

1. Opinio Plutarchi.

Multæ ſunt opiniones in hac parte, Philop. refert duas. Altera eſt Plutarchi, qui opus eſſe animæ rationalis putabat ſentire ſenſationes ſenſuum exteriorum, nec dicebat hoc eſſe opus Intellectus, ſed cuiuſdam virtutis, quę dicitur opinatiua, & nos ſolemus vocare cogitatiuam: eſt enim uirtus organica aliquo modo rationis particeps, quam putant aliqui diſcurrere in ſingularibus, & hac, ut ait, cognoſcuntur ſenſationes exteriores.

2. Opin. Philop.

Altera opinio eſt, quam ipſe Philop. ſequitur, quòd non ſit opus ſenſus alterius, ſed cuiuſdam virtutis, quæ dicitur attentiua, quæ eſt animæ rationalis, non alligata vlli particulari organo, & huius eſt percipere tales ſenſationes.

3. Opin. Simplic.

Tertia ſententia eſt Simplic. qui id tribuit eidem ſenſui, non abſolutè, ſed vt aliquo modo eſt rationis particeps, id eſt, ſenſus, vt ab anima rationali ſunt, habent ſuas percipere ſenſationes: unde bruta non percipiunt ſuam ſenſationem.

4. Opi. Aegidij et S. Th.

Quarta ſententia eſt Aegid. & quorūdam aliorum, qui ſenſum exteriorē ſuā dicunt percipere ſenſationem, non directè, quaſi producat actū, qui immediatè terminetur in illam ſenſationem: ſed indirectè, id eſt, ut percipiens ſenſus obiectum ſuum, ſimul eodemque actu percipiat ſe uidere, ſeu ſentire. Hæc uidetur opinio S. Th. in præſenti, vbi concedit uiſui, alijsq; ſenſibus duas operationes: apprehenſionem, quæ paſsio eſt, & iudidicium, quo obiectum percipit, atque hoc concedit ſentire ſuam apprehenſionem, videlicet indirecte.

5. Opin. Iandu. Apollinaris &c.

Vltima ſentētia eſt Ariſt. qui in præſenti capite & de ſom. cap. 2. id eſſe opus ſenſus communis vult Hoc ſequitur Iandu. q. 33 & Apoll. q. 37. Caiet. Auer. Alber. & alij.

1. Conclu. Viſus nō poteſt percipere ſuam viſionem, eodē actu, quo uidet, & idem in alijs ſenſibus.

Circa huius quæſtionis determinationem, ſit prima concluſio. Viſus non poteſt percipere ſuam viſionem illo eodem actu, quo videt. Idem dico de alijs. Hæc concluſio ſatis certa uidetur.

1. ratio.

Et probatur primò. Si quo actu uidemus, ſentiremus ſimul nos videre, non ſtaret uidere, quin ſimul ſentiremus uidere, cum unus, & idem ſit utriuſque obiecti actus, & utrumque obiectum ſemper ſimul conueniat, ſed ſtat videre, quin ſentiamus nos uidere, quod notum eſt, ergo non ſit hoc eodem uno actu.

2. ratio.

Probatur ſecundò. Actus, & obiectum actus non poſſunt eſſe unum & idem: ergo uno actu non poſſumus percipere ipſummet: tunc enim actus, & obiectum idem eſſet.

3. ratio.

Probatur tertiò. Stat me videre, & ſtā

te

te viſione paulò poſt ſentire me videre: peto, Vel aduenit alius actus, vel non. Si alius, habeo intentum. Si nullus, non ergo ſentiam me videre. non enim aliud eſt, quod aduenire poſſit.

2. concl. Viſus non percipit ſuam viſionem alio ſuo actu Secunda concluſio. Viſus non percipit viſioné alio actu ſuo, nec alij ſenſus ſuas percipere poſſunt ſenſationes producendo alios actus circa ipſas.

1. ratio. Hęc probatur. Si viſus perduceret actũ circa ſuam viſionem, qua ipſam percipe ret, ſequitur, quòd ſupra ſe ipſum ſe refle cteret, at hoc non poteſt facere: ergo nec talem actum producere. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Probatur minor: quia nulla virtus organica, & corporea poteſt in ſe ipſam agere, nec ſe cognoſcere: ſenſus autem virtus organica eſt: non ergo poteſt ſuam ſenſationé cognoſcere. Hoc argumento vtitur Philop. & alij ad hoc idem probandum.

Dubium ſolutio. Dices: Quare virtus organica ſe nõ poteſt in ſe reflectere? Reſpõdeo, quòd hoc eſt cõmune omni virtuti in corpore exiſtẽti, quòd ſit vel actiua alterius, vel paſſiua ab altero: cum igitur virtus organica ſit in corpore, nõ erit actiua circa ea, quæ in ipſa ſunt. Et quia totũ corpus ſibimet ſuperponi non poteſt, nec res extenſa ſibimet, ſed ſolum pars ſupra partem.

2. ratio. Probatur ſecundo. Si viſus, & ſenſus ſentiret ſuam ſenſationem, vtiq; ſe poſſet ſentire, & ea, quæ in ſe ſunt: & ſic tactus poſſet ſuas ſentire qualitates, & ſe ipſum. Hoc autẽ eſt contra ipſam experientiam, ergo minus ſentiet ſuam operationem, quia magis videtur proportionatum id, quod eſt in ſe, puta, qualitates.

3. ratio. Probatur tertiò. Si ſenſus ſentiret ſuã ſenſationem, vtique ille actus, quo ſentit, adhuc ſenſibilis eſſet, quia eadem eſt vtriuſq; ratio: at vanum eſt dicere, quòd viſus ſentit ſentire ſe videre: ergo nec ſentit ipſum videre. Patet ergo, quòd ſenſus exterior nec directè, nec indirectè percipit ſe ſentire.

Confirmatur ratio. Vtrunque autem hoc vno argumento firmo. Oculo vtroq; deſtructo, ſentiã me non videre, & multis, imò omnibus qui antea viderunt, cæcis hoc accidit: ſed hoc non fit viſu, cum potentia ſit deſtructa deficiente organo: ergo alia potentia cõtingit ſentire non videre, ergo etiam ſentire videre, quia eodem ſentimus nos videre, quo ſentimus nos non videre.

Tertia concluſio. Sentire ſenſationes ſenſuũ exteriorũ, operatio eſt interioris ſenſus, tam in homine, quam in brutis. *3. concl. ſenſationes exteriores ſentiuntur a ſenſu communi.*

Eſt autem notandum, quod ſi probamus hoc conuenire brutis, ſimul probatum eſt, eſſe opus ſenſus interioris, cum enim nõ ſit ipſius exterioris, vt oſtenſum eſt, nec Intellectus ſolius, cum hoc brutis nõ cõpetat, erit ſenſus interioris cõis. *Nota.*

Probatur primò. Si bruta non percipient ſe ſentire, eſſet quia id eſt opus altioris naturæ, quàm ſit pura ſenſitiua, ſed hoc non eſt, ergo bruta id percipiunt. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Probatur minor; quia alia opera altiora, & difficiliora brutis natura conceſſit, quæ ſunt adeo mira, vt videatur quodammodo arguere rationem. ſunt autem cuiuis aduertenti multa huiuſmodi opera manifeſta, de quibus meminit Ariſt. 9 hiſtor. cap. 6. & 7. Plinius autem lib. 9 cap. 42 contemplans opera ſtupenda piſcium, dicit ſe mirari eos, qui negarunt aquatilia ſentire. Miror ego etiam Simpli. & alios, qui alia opera mirabiliora ĩ brutis, cernẽtes, ea ſe videre, aut guſtare, ſentire poſſe negarũt. *1. ratio.*

Probo etiam ſecundò Bruta oculos habentia clauſos conantur aperire, & aures arrigunt, guſtumq; acuunt, ergo percipiunt ſe non ſentire; aliter hos non præſtarent motus. Si ergo percipiunt ſe non ſentire, ergo percipient etiam ſe ſentire. *2. ratio.*

Nec intelligas, quòd, quid ipſum ſentire ſit, cognoſcant, aut ipſam ſenſationem abſtractam percipiant; hæc enim non ſenſus, ſed intellectus ſunt; ſed ſicut obiectũ præſens oculus uidet, ita uiſionem pręſentem ſenſus interior ſentit, dum ſpecies obiectorũ recipit, ut dicemus paulò poſt.

Ad argumenta igitur reſpondeo, in quorum ſolutione abſoluetur huius difficultatis diſſolutio.

Ad primum dico, quòd ſpecies productæ in ſenſibus exterioribus, non ſolum multiplicantur in ipſo organo, ſed etiam uſque ad interiorem ſenſum; non enim deeſt ibi diaphanum, ſunt enim ſpiritus in neruis ipſis contenti, qui ſpecierum receptiui ſunt, ſicut aer externus, & per hos vſque ad interiorem ſenſum diffunduntur ſpecies; per haſq; poteſt ſenſus *Ad 1.*

interior cognoſcere, De hoc tamen dicemus poſt.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, quod non eſt opus, quòd omnis ſenſatio ſit cognita à ſenſu, ſed ſola exterior. Aliqui putant, ꝙ ſenſatio ſenſus cõmunis ſentitur ab imaginatione, & huius ſenſatio ab æſtimatiua, huius verò à nullo, niſi ab Intellectu in hominibus. Mihi tamen potius videtur quòd nullus ſenſus ſenſationem alterius ſentiat, nec ſuam, niſi in cõmuni, qui ſentit ſenſationes exteriorum, quia vti tanta reflexione, videtur excedere naturã ſenſus. Nec in brutis puto tales actus eſſe poſſe, quia ſi inuenirentur, vtique inutiles, & otioſi eſſent, prior vero cognitio dicta eſt neceſſaria ad vſum exteriorum.

Ad 3. Ad tertium neganda eſt ſimilitudo, eſt enim Intellectus vis ſpiritualis, & indiuiſibilis, ideo poteſt ſuos actus cognoſcere, imò hoc eſt argumentum ad probandum intentionem noſtram. Nam Intellectus, quia eſt in corpore, licet non ſit organica virtus, tamen ſuos actus nõ ſtatim cognoſcit, niſi per obiecta, & imperfectè, vt poſt dicemus, ſenſus cũ virtus maximè organica ſit, nullo modo ſuos actus cognoſcet.

Ad 4. Ad quartum, quamuis aliqui ſatis probabiliter ſpeciem ponant ipſius ſenſationis, puto tamen non eſſe illa ſpecie opus, ſed per eandem ſpeciem obiecti percipere (vt arbitror) poteſt ſenſus communis etiam ſenſationem, non per ſpeciem abſolutè ſed per ſpeciem, inquã, quæ ex obiecti preſentia ad ipſum tunc peruenit.

Ad 5. Ad quintũ dico, quòd viſu percipimus tenebras, non quòd uiſus actum formet ipſarum, ſed quia dum non immutatur ab obiecto, communis ſenſus percipit tenebras, ſicut ẽt auditus percipit ſilentiũ, & hoc modo dicimus ẽt uiſu percipere uiſionẽ: Nec oportet, quòd potentia utrũq; oppoſitũ eodẽ percipiat modo, ſed cõtraria per ſe, ut album, & nigrũ, priuatiua uerò unum per ſe, alterum per accidens.

An vehemens ſenſibile deſtruat ſenſum.
Quæſt. IV.

1. Argum. ad partem negatiuam Qvæ faciunt difficultatem in hac re, id primum eſt. Senſibile agit in ſenſus per ſpeciem intentionalẽ, ſed ſpecies potius perficit ſenſum, cum ſit principiũ cognitionis, ergo uehemens ſenſibile non deſtruit ſenſum.

Probatur ſecundò. Cum potentia reſpicit aliquam latitudinem obiecti, quo magis eſt de illa latitudine, eo magis potentia perficitur, ut ſi eſt potentia ad calorẽ ut octo, magis perficitur, quo eſt plus de calore, ſed potentia ſenſitiua eſt ad totã latitudinem obiecti, ergo à maiori potius debet perfici, quam deſtrui. *2. Argum.*

Probator tertiò. Intellectus perficitur, cum intelligit entia perfectiora, manetq; promptior ad inferiora intelligenda, ergo etiam ita ſe habebit ſenſus. *3. Argum.*

Pro huius reſolutione ſit prior concluſio. Senſibile uehemens lædit ſenſum, uel iuuat, ratione alicuius qualitatis, uel actionis coniunctæ cum ipſa immutatione ſecundum ſpeciem. *1. concl. ſenſibile vehemens iuuat vel nocet ſenſui ratione actionis coniuncta cum ipſa immutatione ſpeciei.*

Hæc patet diſcurrendo per ſingulos ſẽſus Colores enim uehemenres ratione luminis lædunt, lumen enim diſgregat pupillæ, & humoris partes, eſt enim luminis diſgregare, cum calefaciat, impeditur autem uiſio, & læditur oculus ex nimia partium diſruptione.

Tenebræ etiam, ut docet Alb. tract. 4. cap 9. ſic lædunt. Viſus enim manet frigidus, quia ſpiritus confugiunt ad partes internas, nimia autem frigiditas congregat & conſtipat partes oculi, adeo ut aliquando uiſus recuperari non poſſit, ob id incutit dolorem lumen uenientibus à loco tenebroſo, quia lumen diſgregat conſtipatas partes. *1. Ratio. inductione probatur per ſingulos ſenſus.*

De auditu uerò patet. Motus enim aeris, qui ex ſono prouenit, lædit aures. Odor autẽ ratione euaporationis lędit: Sapor ratione primarum qualitatum, ſicut in tactu lædit.

Secunda concluſio probabilis. Senſibilia ratione ſpecierum intentionalium lædunt etiam, vel iuuant ſenſum. *2 concl. sẽſibilia ratione ſpecierum lædũt etiam vel iuuant ſenſum.*

Profecto hæc patet, quamuis à quibuſdam negatur. Primò quia iſtæ ſpecies sũt accidentia quædam realia: poterunt ergo lædere, vel confortare ſenſoria. *1 Ratio.*

Probatur: quia albedo diſgegare dicitur viſum, & nigredo congregare: quod non ſit niſi ratione ſpecierum. Nam ſpecies albedinis ſunt magis accedentes ad lumen, & fortiores: ob id diſgregant, vt lumen. *2. Ratio.*

Pro-

3. Ratio. Probat Sect. 32. proble. q. 44. uiride dicitur delectare ipſum uiſum & corroborare magis: quia in medio conſiſtit extremorum: nec videtur quomodo hoc ſit, niſi per ſpeciem.

Nota de uoce quando diſtinctius longius & iucundius ſentiatur, & cur. Vnum hic nota circa uocē, quòd aliud eſt uocē diſtinctius ſentiri, aliud longius ſentiri, aliud iucundius ſentiri. Vox diſtinctius ſentitur, cum ſola eſt, quam cum in conſonantia, at longius ſentitur in conſonātia cum alijs quam ſola, ut dicitur Proble. Sect. 19. q. 2. tunc enim magis impellitur, & propellitur aer, qui ſonos fert ipſorumq; ſpecies. Iucundius autem ſentitur in miſtione, & moderata, ut dicit Ariſtot. in pręſenti, & quo maior miſtio, eo dulcius ſentitur. Vnde Sect. 19. Proble q. 24. dicitur, quod dulcius ſonat, cum cantatur ad tibias, quam cū ad lyram; quia illi duo ſoni melius miſcentur, quia uterq; eſt in ſpiritu humano tam uocis ore prolatæ, quam per tibiam emiſſæ.

Per hæc patet ſolutio ad argumenta.

Ad 1. Ad primum dico, quòd lædit ſenſorium, & iuuat tam ratione adiūctæ mutationis realis, quam ipſius ſpeciei intētionalis eſt enim etiam hęc ſpecies reale accidens, ut dictum eſt.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, quòd ſi potētia eſſet perfecta, habenſq; etiam latitudinem ſuæ perfectionis, nō læderetur a ſpeciebus intentionalibus; tamen quia aliquādo imperfecta eſt, ob id a perfecta ſpeciæ lęditur; ſicut lumen temperatum lædit oculum noctuę propter ſuam imperfectionem.

Ad 3. Ad tertium non eſt ſimilis ratio de Intellectu; nam Intellectus obiectum non mouet adiuncta aliqua mutatione reali,
1 & propterea eſt immaterialis, & incorru
2 ptibilis ſecundum ſe; ſenſus autem corru
3 ptibilis, quo circa ipſa operatione conſumitur. Adde etiam, quòd intellectus ad intelligenda magna intelligibilia, etiam indiget aliquo confortante. Vnde Theologi in Intellectu creato, ut uideat Deū, dicunt opus eſſe quadam qualitate confortante, & eleuante potentiam, quæ qualitas dicitur lumen gloriæ. Sed de hoc ſatis.

An ſenſus communis ſit in corde. Quæſt. V.

Controuerſia hæc difficilis eſt ex eo, quod duo inſignes Philoſophi in ea ſunt diſcordes, puta, Ariſtot. & Galenus hic n. ī cerebro, ille uerò in corde ponit; uterq; tamen conuenit in hoc, quòd ſenſus communis ibi eſt collocandus, ubi eſt fons, & principium ſentiendi. Fatetur etiam vterque, id eſſe fontem ſentiendi, quod neruorum eſt origo: per neruos enim vis motiua, & ſenſitiua communicatur omnibus alijs partibus. *In quo conueniāt Galen. & Ariſtot.*

Diſcordia verò eſt: Ariſtoteles putat cor eſſe principium neruorum. 3. de part. cap. 4. uenarum, & arteriarū, ob id in eo ſenſum communem ponit, de Som. ca. 2. & de Iuuen. cap. 2. & alijs in locis. Galenus contra, putat, cerebrum eſſe neruorum originem ob id ibi ſenſum communem ponit lib. 7. de decretis cap. 2. 6. & 14 & li. 8. de uſu partium, ca. 3 & 4. Ante autem quam quicquam determinemus, explicanda eſt utriuſque ſententia. *In quo diſferāt, & ſit inter eos cōtrouerſia.* *Prima Ariſtot. ſnīa.*

Ariſtoteles ergo li. 2. de partibus, c. 7. ſuam in hoc manifeſtat ſententiam, quæ conſiſtit in tribus concluſionibus.

Prima eſt. Cerebrum non poteſt eſſe principium, & origo ſentiendi. *Prima eius concluſio.*

Hāc probat primò. Nulla pars ab alijs omnibus diſcontinuata poteſt eſſe principium ſentiendi: cum enim principium debeat uirtutem communicate alijs ſenſus & motus, neceſſariò per aliquid debet eis continuari; at cerebrum eſt pars diſcontinuata ab aliis, eſt enim velut aliquid in uaſe contentum ergo non poteſt eſſe principium ſenſus. *Cerebrum nō eſt principium ſentiendi.* *1. Ratio.*

Secundò. Quòd caret ſenſu, nō poteſt eſſe principium ſenſus, at cerebrū caret ſenſu, nam expertum eſt non ſentire, cum tangatur: ergo non eſt principium ſenſus. *2. Ratio.*

Tertiò. Quod ſanguine caret, non eſt principium ſenſus, cum partes ſanguine præditæ, maximè polleant ſenſu; cerebrū ut notum eſt, ſanguine caret; ergo caret ſenſu, nec pōt ſaltē eſſe principiū ſenſus. *3. Ratio.*

Secunda, ipſius concluſio Cor eſt principium ſenſus, in eoq; ſitus eſt communis ſenſus. *2. Conclu. Ariſt. Cor eſt principium ſentiendi, & in eo eſt ſēſus cōis.*

Probatur primò. Id, quod medium locum *1. Ratio.*

eum occupat in corpore animalis, debet eſſe principium ſenſus potius quã quod externum: cor autem eſt huiuſmodi, ergo ipſum eſt principium.

2. ratio. Secundò Id quod primo mouet, & uiuit in generatione, eſt ſenſus & motus principium, at in embrione nondum formato cerebro cor palpitare percipitur, & ſentire: ergo ipſum eſt motus, & ſenſus principium.

3. ratio. Tertiò Quod eſt neruorum principiũ, eſt etiam motus; ac ſenſationis ſed cor eſt principium neruorum: ergo eſt principiũ ſenſationis, & motus. Minor probatur ex eo, quia intre ipſum multa neruorum copia reperitur.

4. ratio. Quartò. Vbi appetitus, ibi ſenſus principiũ, ſed in corde eſt appetitus, ut patet in motu iræ, amoris, aliarumq; paſſionum quæ fiunt in corde: ergo ibi eſt ſenſus, & motus principium.

Tertia Ariſtotelis cõcluſio. Cerebrum ad hoc ſolũ datũ eſt ut tẽperet ſua frigiditate calorem cordis. Tertia ipſius concluſio. Cerebrum eſt frigidiſſima, & humidiſſima pars, ſolum a natura in hunc uſum data, ut temperaret nimium cordis calorem, ne animal diſſolueretur.

Probatur multis ſignis. Multis ſignis id oſtendit. Frigiditas enim cerebri patet ex eo, quod nõ eſt carnoſum. partes enim carnoſæ calidæ ſunt. probatur, quia eſt terrę, & aqueæ ſubſtantiæ, coctum enim dureſcit, non liquefit. Probatur, quia tactu ſentitur frigidum. Probatur: quia habet uenas paruas, & frequẽtes, ne ſi nimium ſit ſanguinis, calefiat cerebrum. Probatur ex effluxionibus.

1 fiat cerebrum. Probatur ex effluxionibus.
2 putat enim Ariſt quòd calore cordis a cibo vapores ad cerebrum aſcendunt, qui
3 bo vapores ad cerebrum aſcendunt, qui
4 nimia ipſius frigiditate ingroſſati deſcendunt, per naſumq; & per ſaliuam purgatur,
5 dunt, per naſumq; & per ſaliuam purga-
Nota. tur, illiq; uapores infrigiditati deſcendẽ-
6 tes faciunt calorem, & ſpiritus refugere ad cor, & fit ſomnus, qui eſt paſſio cordis non potentis uirtutem & calorem communicare ſenſibus: Hæc duo indicant cerebri frigiditatem nimiam. Probatur, animalia calidiora plus cerebri habẽt, quod ſignum eſt, ipſum in cordis refrigerium eſſe, & uir plus cerebri, quam fœmina habet, quia calidus cor ille habet Ex his omnibus, ſumit argumentum, non eſſe cerebrum ſentiẽdi principium ob frigiditatẽ nimiam. Atque hæc ſunt, quæ Ariſt. ſentit hac in re.

Secũda Galeni ſnia. Cerebrũ eſt principium neruorum, motus, & ſenſus, & ibi eſt ſenſus cõis. Galeni autem ſententia cõſiſtit in duobus concluſionibus. Prima eſt. Cerebrum eſt principium neruorum, ac conſequenter principium motus, & ſenſus, ibiq; ſenſus eſt communis.

Prima eius concluſio. Hoc probat rationibus concludentibus ſumptis ab experientia. Primo conſtat ex anathomica ſectione, quòd nerui omnes a cerebro deſcendunt, nec ullo modo cordi tanquam origini coniungunt. Cerebrũ ergo eſt illorum principium.

1. ratio. *2. ratio.* Secundo. Nerui quanto ſunt cerebro propinquiores, tanto conſpiciuntur latiores, & maiores: ergo ibi ſuam habent originem: nam Ariſtot. ob id putat uenas, & arterias eſſe a corde, quia iuxta cor latiores ſunt.

3 ratio. Tertiò. Si neruus ligetur medius, expertum eſt, quòd pars uerſus cerebrũ mouetur, & ſentit: pars uerſus cor, nec ſẽtit, nec mouetur: ergo cerebrum eſt principium. Hęc enim eſt certa experientia.

4. ratio. Probaturquartò Læſio capitis impedit ſenſum, corde manente illæſo: impedit etiam motum, ut notum eſt, ergo cerebrũ eſt principium motus, & ſenſus.

2. Concluſ. Galeni. Cerebrũ in alios uſus eſt a natura datum quã ut cor infrigidet. Secunda concluſio Galeni. Cerebrũ in alios uſus eſt, quam in cordis rẽfrigeriũ.

1. ratio. Hæc probatur. Primo: quia non eſt uia per quã cerebrum poſſit cor refrigerare ſunt enim viæ colli paucæ, & ſtrictæ, & ſi cerebrum cor infrigidaret diſtans, tunc extra modum infrigidaret, & læderet propinquas partes.

2. ratio. Probatur ſecũdò, quia cerebrum ſentitur ualde calidũ, & multo calidius, quam aer externus calefactus.

3. ratio. Probatur tertiò, quia potius cor calefaceret cerebrum, quia eſt maioris actiuitatis, tum propter calorem, tum quia cerebrum eſt ſupra, calor autẽ ſurſum tendit.

4. ratio. Probatur quartò. Multa alia in cerebro ſunt: & ab eo proueniunt, quæ indicãt, nõ in eũ ſolum uſum eſſe, ut cor frigefaciat. Hæc eſt Galeni ſententia

Auctoris arbitrium in hac controuerſia. Pro huius controuerſiæ reſolutione, ergo proponã, quod mihi probabilius uidetur, ſequendo opinionem aliorum, etiã inſignium Philoſophorum. Sit ergo prima concluſio: ſenſus communis eſt potentia diſtincta ab alijs exterioribus diſtinctum habens organum.

1. Concluſ. Senſus cõis eſt potentia diſtincta Hæc eſt contra aliquos, qui ſenſum com-

ab alijs exteriorib. ſenſibus, & in organo diuerſo.

communem putant non diſtingui ab exterioribus,ſed eſſe genus illorũ,ſicut animal genus hominis,& leonis : nos tamen dicimus in priori parte concluſionis , ꝙ eſt vna alia potentia,quę dicitur communis non prędicatione,ſicut genus,ſed cauſalitate,quia ab ea pẽdẽt aliæ exteriores.

Prima rõ probans primam partẽ cõcluſionis.

Probatur argumento ipſius Ariſt. Diſtinguere.n ſenſibilia diuerſi generis nõ poteſt vna potentia exterior ſola,nec ſimul plures,ut in textu probatum eſt: ergo erit vna alia communis.

2 Ratio probans ſecundam partẽ.

Hæc autem eſt organica, ut dicitur in poſteriori parte concluſionis , quia eſt in brutis , in quibus omnes ſenſitiuæ potentiæ ſunt organicæ.

3. Ratio.

Et probatur,quia eſt perceptiua ſingularium tantum , ꝙ ſolis organicis ineſt : cum autem diſtincta potentia ſit,diſtinctum habebit organum.

2. Conclu. ſenſus cõis non reſpicit immediatè ſenſibilia cõmunia.

Secunda concluſio. Senſus communis non habet immediatè ſenſibilia communia reſpicere.

Hæc eſt contra Alber. qui putat,quod ſenſus communis cognoſcit primo ſenſibilia communia, ſicut ſenſus particularis propria . Oppoſitum dicimus in concluſione, quòd ſenſus communis non ſentit immediata ſenſibilia communia.

Ratio.

Ratio eſt, quia eo modo ſentit cõis illa ſenſibilia , quo ſenſus particularis: ſed particularis primò reſpicit propria, ergo & communis.Maior patet,quia non recipit ſenſus communis alias ſpecies,quam ſenſuum particularium.Senſus ergo cõis pro obiecto habet ſenſatum exterius in communi,quod nomine vno caret.

Nota.

3. Conclu. ſenſus cõis eſt in cerebri parte anteriori.

Auctores pro hac ſententia.

Tertia concluſio.Senſus cõmunis proximè eſt in cerebri parte anteriori. Hæc eſt Auicen.6.natural.p 4.cap 1.& Alber. lib.de apprehen.p.3.& eſt communis omnium ferè ſententia,ob id nos in hac parte ab Ariſt recedimus Argumenta enim Galeni in experientia certa fundantur, quam Philoſophus amplecti debet ,cum non ſit ratio conuincens, & demonſtrans oppoſitum.

Nota primò , ꝙ cor eſt rex & uniuerſale principium omnium operationum animalis.

Aduertenda verò ſunt duo. Alterũ eſt, quòd cor eſt rex,& principium omnium operationum animalis, tam motus , quã ſenſus : & hoc ratione caloris naturalis, qui omnia in ſuis operationibus diſponit & conſeruat , & ratione ipſius fiunt ſpiritus motiui , & ſenſitiui poſtea in cerebro,& ob id omnia ei tribuuntur,ut uniuerſali principio , non tamen eſt proximum operans in ſenſu, & motu voluntario, ſed cerebrum.

Nota ſecundò , in qua parte cerebri ſit ſenſus cõis.

Alterum eſt, quòd in parte cerebri anteriore ſunt duæ cõcauitates,una ad unã partem verſus unum oculum;altera ad alteram verſus alterum, & hic ſenſoriũ ponunt communis ſenſus . Aliqui uerò ſub concauitatibus iſtis conſtituunt ſenſum cõem: ex anatomia verò conſtat eſſe tertiam aliam concauitatem inferiorem iis, in medio ferè ſupra palatũ:ad quam omnes nerui aurium,narium & oculorũ concurrunt,& ideo ibi ponunt ſenſum communem,& in aliis ſuperioribus dictis ponunt imaginationem,quam puto veriorẽ ſententiam, quod ex eo patet,ꝙ,ut diximus, nerui aliorum ſenſuum ad hoc confluunt ſenſorium,& ab hoc ſpiritus in ipſos mittunt, & ei tres ſenſus hi nobiliſſimi ſunt proximi ad illum concurrentes , ſcilicet,viſus,olfactus,& auditus.

4. Conclu. Senſui cõi multa inſunt. 1. ſentit ſenſibilia exteriora ſimul cũ exterioribus ſenſibus. Nota.

Quarta concluſio. Senſui cõi multa inſunt .In huius declarationem referam ſex, quæ inſunt communi ſenſui,quæ ordine ſunt explicanda.

Primò , ſimul cum alijs ſenſibus exterioribus ipſorũ ſenſibilia percipit: debẽt enim ſenſus exteriores ſenſationem cõparare inſtrumẽtis quibuſdam huius ſenſus:hi enim exercent ſuam operationem dependenter a ſenſu cõi , ab eoq; recipiunt virtutem. Vnde ligatis neruis procedentibus a ſenſu cõmuni in particularia ſenſoria,impeditur ipſorũ actio , ideoq; Ariſt. comparat ipſum puncto & centro circuli, in quo uariæ terminantur lineæ .

Sentimus hoc ſenſu eadem ſenſibilia abſẽtia.

Hoc ſenſu ſentimus eadem ſenſibilia etiam abſentia quamuis pauco tempore; diutius enim manet impreſſio in ipſo , quàm in ſenſu exteriori , unde ſi claudamus oculum , rem præſentẽ percipimus, etiam poſtquam diſceſſit .

Secundò ꝑcipit differentias diuerſorũ ſenſibilium.

Nota, quo ſenſus faciant differentiam inter ſenſibilia.

Secundò ineſt etiam ſenſui huic percipere differentias diuerſorum ſenſibiliũ propriorũ,ut albi & dulcis,ſicut cuilibet exteriori ineſt diſcernere differentiã propriorum obiectorũ,ut uiſui albi,& nigri.

Vbi nota,ꝙ iſta diſcretio, & iudicium non fit per aliquã proportionem, uel cõparationem vnius ad alterũ,ſed per ſim-

plicem

plicem cognitionem ipſius diuerſitatis: verbi gratia, album, & nigrum, ut diuerſa viſu cognoſcuntur, quamuis non dicat viſus, nec affirmet aliud eſſe vnum ab altero. Sic etiam dulce, & album ſenſui communi ut diuerſa obijciuntur, & cognoſcuntur, & hoc eſt diſcernere, nō ipſa differre affirmare, ſed ipſa, ut diuerſa cognoſcere; ideo etiā docuit Ariſt. quod ſimul vtrūq; percipitur, aliter.n. differentia nō eſſet perceptibilis ſine aliquo diſcurſu.

Tertiò percipit ſenſationes ſenſuum exteriorum.

Tertio ineſt huic ſenſui, ſenſationes ſēſuum exteriorum percipere, de quo diximus in prima diſputatione huius capitis.

Quartò deſeruit fantaſiæ.

Quarto ſenſus ſic communis deſeruit alteri ſenſui interiori, id eſt, phantaſiæ, de qua dicemus capite ſequenti. Hæc enim potentia per ſpecies a ſenſu communi receptas operatur, ut magis declarabitur inferius.

Quintò accidit ſomnus hoc impedito.

Quinto. Somnus maximè, & primò accidit in hoc ſenſu, cum enim ſenſus hic impeditur, quo minus ſpiritus ſenſitiuos, & motiuos mittat in ſenſus exteriores, fit ſomnus;

Nota ex quib. cauſis ſōnus fiat. Prima cauſa uapor triplex.

Vbi nota, quòd iſtud impedimentum poteſt prouenire duabus de cauſis. Altera eſt ex parte alicuius cauſę poſitiuæ impedientis, & occludentis meatus, quibus ſpiritus cōmunicantur ſenſibus, quæ cauſa ſolet eſſe uapor triplex Primus cibalis
1 dicitur, ex cibo enim ratione caloris cordis eleuantur iu cerebrum vapores, qui cerebri frigiditate ingroſſati vias ſpirituum occupant, & opprimunt, & accidit ſomnus, qui naturalis dicitur.

2 Alter vapor dicitur humoralis: ex humoribus enim animalis ratione caloris eleuantur ſubtiles vapores in cerebrum, qui etiam infrigidati, uias occupant, ſomnumque inducunt, qui non eſt naturalis, qualis in aliquibus morbis accidit.

3 Tertius vapor eſt ex colliquamine, qñ nimio labore partes aliquæ ſubtiles fiūt, aſcenduntq; in cerebrum, eademq; cauſa ſomnum faciunt Horum trium uaporum meminit Ariſt. lib. de Somn.

Quod ſimul cōcurrant ad ſōnum.

Vbi notandum ad ſomnum conuenire vapores, calorem ipſos eleuantem, frigiditatem ipſos condenſantem: ipſi autem opprimentes uias ſpirituum, caput grauant ſomnumq; inducunt.

Secūda cā multiplex impedimentū ſpirituū præbens.

Altera ſomni cauſa eſt non uapor, ſed multiplex impedimentum ſpirituum: qđ ſine uapore poteſt contingere.

Primò ex debilitate caloris naturalis, 1
qua ſpiritus interiores redduntur, & motu ſuo priuantur, quāuis non ſit propriè ſomnus. Secundo ex labore nimio, quo 2
ſpiritus reſoluti, interius confugiunt, ut reparentur. Tertiò ex nimia attentione 3
mētis ſpūs in partes interiores retrahentis Quartò ex attentione alicuius ſenſus, 5
quomodo accidit dormire ad cantilenas. His omnibus cauſis accidit hæc paſſio in communi ſenſu, ut dictum eſt.

Sextò ineſt ſenſui cōi inſomnium ex parte.

Sextò ineſt huic ſenſui etiam inſomnium. Vnde nota, quòd iſti vapores aliquando occludunt neruos, tam motiuos, quam ſenſitiuos, & tunc fit ſomnus, maneq; animal motu, & ſenſatione priuatum. Aliquando occludunt neruos ſenſitiuos, ſed nō motiuos, & tunc animal dormiens mouetur, & ambulat. Aliquando occluduntur & ligantur nerui concurrentes in ſenſum cōem, manetque libera phantaſia, & memora ſenſitiua, tuncque fiunt iuſomnia cum diſcurſu etiam quandoque Intellectus. Aliquando ſolus exterior ſenſus ligatur, manetq; ſenſus communis liber, ut ſpiritus, in quibus ſpecies ſunt, a memoria ad ipſum confluant, & tunc maximè accidunt inſomnia, phanſia operante circa ſpecies ſenſus communis, ſicut ſi eſſet animal uigilans. Accidit ergo huic ſenſui propter hæc inſomuiū. Hęc ſunt, quæ ſenſui communi inſunt.

Ad Ariſt. argumenta

Supereſt ad argumenta Ariſt. reſpondere, quibus probat cerebrū nō eſſe principium ſentiendi. Ad primum, negamus *Ad 1.* non eſſe cerebrum continuum cum alijs partibus: eſt enim continuum cum ipſo neruo, qui eſt eiuſdē ſubſtantiæ cū ipſo.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, quòd licet non ſit ſenſus in quibuſdam cerebri partibus, tamen in his, quæ neruis ſunt proximæ, in quibus ſenſoria interna ſunt, ſenſus, ineſt & dolorem incutiunt. Et in ipſo etiom ſenſus aliquis eſſe uidetur, licet obtuſus: nam dolor etiam caput interius aſſicit aliquando,

Ad 3.

Ad tertium dicitur, quòd non ubi ſenſus eſt, ibi ſanguis eſt: imò nerui, qui carent ſanguine maximè pollent ſenſu: ſimiliter ſenſoria ſenſuum particularium, ut miringa, pupilla, & reliqua.

Ad

Ad alia argumẽta Ariſt. quib. probat cor eſſe principiũ ſentiendi.

Ad 1. Ad alia argumenta, quib. cor eſſe principium ſenſus probatur: ad primum dico, quod cor eſt pars media, quę temperiem dat omnibus partibus, ut ſuas ſubeāt operationes: non tamen ibi neceſſarium eſt eſſe principium ſenſus, ſed ubi plures reſpondeut ſenſus. Vt autem notum eſt, ſenſus omnes quinque in capite reſidēt, & illorum quatuor non niſi in capite inueniuntur: in capite ergo eſt ſentiendi principium.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, quod duplex eſt motus. Alter naturalis, alter uoluntarius. Naturalis in corde eſt, & ab hoc pulſib communicatur, hic enim non eſt in animalis arbitrio, & talis bene ineſt cordi, & eſt primus in generatione, ultimus in corruptione. Eſt alter uoluntarius, quo aialia communiter ſecundum locum ſe mouent, & hic non conſpicitur primus in generatione, & hunc damus cerebro, tanquam origini neruorum. Et meritò id fit, ut cor ſit uenarũ, arteriarum, motuſq; naturalis principium: cerebrum autē neruorum, & motus uoluntarij: non enim bene hi motus, uni principio & inſtrumento ineſſe poſſunt.

Ad 3. Ad tertium negandum eſt prorſus, intra cor eſſe neruos illos: ſed ſunt ligamenta quædam, quibus ſolet natura ꝑtes conſtringere, & concatenare, ne dilabantur. De differentia autem ligamenti, & nerui, vide Galen lib. 12. de uſu part. c. 3 Aut ſi aliquis neruus reperitur, is eſt perexiguus, & quod nō omniũ origo ſit, ſed ramuſculus paruulus ex cerebro deriuatus. Ad quartũ dico, quod ſicut uermis percuſſus in cauda totus ſe mouet: ita per ſēſationem q̃ in cerebro eſt, mouetur potentia appetitiua, ſeu fit motus in corde, ubi appetitus eſt, nec eſt opus, illas potentias eſſe in una eademq; parte.

Ad 4. Alia ſigna Ariſ. oſtendunt quidem cerebrum eſſe frigidum: quod non negat Galen ſed dicit Galen. quod frigiditas cerebri eſt ad temperandos ſpiritus ſenſitiuos. ſi enim fiat multum calidi, & mobiles, erunt inepti ad ſenſum: temperantur ergo a cerebro Vnde quamuis cor ſit radix ſpirituum uitaliũ, non tamen ſunt ſenſitiui, niſi a cerebro temperentur.

Obiectio. Nec obſtat, quod cerebrum propter ſuam frigiditatem, non erit principium ſentiendi: quia hoc, argumento, nec cor propter ſuum calorē uehementem, qui non trahitur ad temperiē, quia neceſſarius eſt ad concoctionem. Frigiditas verò cerebri, ſicut & neruus ratione influxæ complexionis apta fit ad ſenſationes, & mot⁹. Et hęc ſufficiāt de iſta difficultate. *Solutio.*

Caput Tertium.

Quoniam autem duab. differentijs. Tex. CL.

ARiſtoteles ſe ad diſputādũ de Intellectu præparās, in præſenti capite de quadā potentia media inter ipſũ Intellectũ, & ſenſum, puta, de imaginatione diſſerit, eamq; per differentiam ipſius ab Intellectu, & ſenſu uenatur. Antequam autem id exequatur, prius differentiam ſenſus ab Intellectu ponit. *De imaginatione qua & quo ordine tractantur.*

Et aduertendũ, ꝙ loqtur de operationib. q̄a clariores ſunt: & quia ſi operationes differunt, ēt ipſę potentię different. *Nota.*

In præſenti autem tex Antiquor placita ponit, ipſoſq; reprehendit. Antiqui igitur per motum & cognitionem animam indagabant, ut dictum eſt ſæpè: hæc autem cognitio eſt diſcernere, intelligere, & ſentire. *Reſponſio Antiquor.*

Notat Philop diſcernere, eſſe commune verbum ad intelligere, quod eſt proprium intellectus & ſentire, quod eſt proprium ſenſus. Quamuis melius mihi videtur, vt diſcernere ſit idem cũ eo, quod ſtatim dicitur, ſcilicet ſapere: & tunc intelligere erit operatio intellectus cum diſcurſu: ſapere autem ſine diſcurſu, qualis eſt principiorum cognitio, & contemplatio perfecta, & hoc magis declarat inferius. *Nota.*

Cum igitur animæ ſit intelligere, ſapere, & ſentire, uidebitur alicui oīa iſta eſſe idem propter duas cauſas. Altera eſt, quia tam intelligere, ſapere, quā ſentire ſunt cognitiones entis: Intellectu enim & ſenſu ea tantum quæ ſunt, cognoſcimus. *Explicatur error antiquorum.* 1

Altera eſt quia Antiqui iſta omnia vnũ faciunt, & idem, ut ex ipſorum uerbis patet. Nam quæ ſenſibus inſunt, uocabulis 2

Intel-

Intellectus exprimunt quod Empedo. facit in duobus locis. Primo dicit, ſemp ſapientiam hominibus augeri iuxta cognitionem præſentium; at cognitio præſentium ſenſui cōpetit, ſapientia verò Intellectui. Secundo dicit, ſomnia facere cognitionem, & ſapientiam alienorum & ignoratorum; ſomnium autē ſenſus eſt. Similiter Homerus facit, dicit enim, ꝙ Intellectus hominum terreſtrium taliter ſe habet, qualiter quotidie res ſuccedunt, hoc autem ſenſus eſt. Philop. gloſſat verba horum in bonum ſenſum.

Omnes enim hi intelligere. Tex. CLI.

Cũ et radix erroris Antiquorum. Appetit radicē, & cauſam huius erroris Antiquorum, dicens; ob id Antiquos ſenſum, & Intellectū exiſtimaſſe eſſe idē, quia ponebant animam corporeā, unde fateri oportebat, Intellectū eſſe potentiam corporis, ſicut ſenſum. Adhuc autē radix huius erroris fuit; quia putantes ſimile cognoſci ſimili, componebant aīam ex omnibus, ut omnia poſſet cognoſcere, ut dictum eſt in 1. de anima.

Ariſto hoc arguit conuellens hoc eorū fundamentum, quod ſimile cognoſcimus ſimili, & argumentum eſt, quod non ſufficienter locuti ſunt. Quãuis enim tractauerint de ſciendi modo, tamen de ignorantia nihil dixerunt, intellige ignorātiā prauæ diſpoſitionis.

Extollit autem Ariſt. inſufficientia eorum; quia potius oportebat tractare de ignorandi modo, quia hæc eſt nobis magis propria, quam ſciētia, quod ex tempore competit. Plus enim temporis ſumus in ignoratione & deceptionibus, quã in ſcientia. Addit etiam S Tho. aliam cauſam, cur ſit ignorātia magis propria, quia ex nobis erramus, virtutem autē alterius auditorio fere ſemper conſecuti ſumus. *Nota ex D. Tho.*

Duplex excuſatio Antiquor. conuellitur. Poſſent Philoſophi excuſare ſe dupliciter. Primo dicentes nō eſſe errorem, nec ignorantiam: ſed quidquid apparet, uerū eſſe, ut dicebat Democ. & hanc excuſationem non impugnat, quia in 4. Metaph ſatis eſt impugnata.

1 (see above)

2 Secundo poterāt ſe excuſare, dicentes ſcientiam eſſe cum tangimus ſimile, ignorantiam autē cum diſſimile. Verbi gratia ſi anima particula ignis cognoſcit ignem, eſt ſcientia, ſi uero aquam, eſt ignorātia. Hanc reijcit, dicens, quod ex eo ſequitur, quod ſimile non ſcimus per ſimile, quod eſt cōtra ipſos. Et probat; Eadem eſt ſciētia vel ignorātia contrariorum, ergo qua particula ſcimus eſſe ignem, eadem ſcimus aquam non eſſe ignem, & hæc ſcientia erit, non ignorantia.

Quod igitur non idem ſit ſapere. Tex. CLII.

Quod sẽſus differt ab intellectu. Nota quotuplex ſit iudicium Intellectus. HVnc ſenſum ab Intellectu differre oſtendit. Et attende, ꝙ iudiciū Intellectus duplex eſt. Alterum ſine diſcurſu, quale eſt principiorū, & imperfecta, & cōſummata contēplatione: & hoc in præſenti dicit ſapere. Alterū eſt per diſcurſum, & dicitur intelligere, & hoc eſt triplex. Aut circa res neceſſarias, & hoc eſt ſcientia, uel ignorantia oppoſita. Vel circa res non neceſſarias, tamen ſpeculatiuum eſt, ideſt, non ordinatum ad opus, & hæc eſt opinio uera, aut falſa. Vel eſt ad res practicas, & ordinatum ad opus, & tale eſt prudentia, & ars cum oppoſitis. Prudentia enim docet media ad finem in agibilib. ars in factibilibus, nec eſt aliud iudicium in Intellectu.

1. Rõ. quòd ſentire non ſit ſapere i. intelligere ſine diſcurſu. Si ergo iudicium ſenſus nullum eſt horum, bene ſequitur, quod ſenſus non ſit Intellectus. Probat unica ratione, ꝙ ſenſatio non ſit ſapere, ideſt, iudicium illud ſine diſcurſu. Sentire ineſt omnibus animalibus, at ſapere ineſt non omnib. ſed paucis, ut notum eſt, non ergo ſentire ſapere eſt.

Qđ ſentire non ſit intelligere cum diſcurſu. 1. Ratio. Probat, quod non ſit intelligere, id eſt, diſcurrere duplici ratione. Prior eſt, intelligere eſt modo cum uero, modo cum falſo; unde ſcientiæ opponitur ignorantia, prudentiæ imprudētia, opinioni ueræ falſa. At ſenſus proprij obiecti, uerus eſt ſemper non eſt ergo ſentire intelligere.

2. Ratio. Poſterior eſt, Intelligere ſolū ineſt rationem habentibus, at ſentire etiam nō habētib. non ergo ſentire eſt intelligere, & cōſequēter ſenſus non eſt Intellectus.

Imagina-

Imaginatio enim aliud eſt & a ſenſu. Tex. CLIII. CLIIII.

Quod imaginatio non ſit ſenſus, nec intellectus.

POſtquam ſenſum, & Intellectum non eſſe idem probauit, accedit nunc ad oſtendẽdum imaginationem nec eſſe ſenſum, nec Intellectum, ſed medium quid dicit eſſe. Nam imaginatio non fit, niſi ex præcedenti ſenſu; quę enim ſenſimus, imaginamur: intellectio autem non fit ſine imaginatione, non enim intelligimus niſi imaginatione ſuppoſita. Vt ergo ſenſus imaginationi, ita imaginatio Intellectui deſeruit.

Nota 1. Et nota hic duo. Alterum eſt, quod ꝑ æſtimationem, intelligit iudicium Intellectus ſiue cum diſcurſu, ſiue ſine illo, ſiue uerum, ſiue falſum. *Nota* 2. Alterum eſt, quòd per intellectionem hic intelligit imaginationem, ut not. Philop. utitur enim ambiguè hoc uocabulo, ut dicemus in textu ſequenti.

Quod imaginatio non ſit æſtimatio ſeu iudicium.

Probat ergo imaginationem non eſſe æſtimationem tribus rationibus, & ſic nec imaginatio erit Intellectus. Prima ratio eſt. Aeſtimare non eſt in nobis ſitum, & in arbitrio noſtro, at imaginari eſt ſitũ in arbitrio noſtro; ergo imaginatio non eſt ęſtimatio; Maior eſt certa, non enim credimus, niſi ratione, uel euidẽtia ducti, at, quæ uolumus, & quo modo uolumus, imaginamur.

3. ratio.

Exemplũ. Ponit exemplum de his, qui utũtur arte memoratiua, fingunt enim ſibi quaſdam imagines, & figuras pro libito, per quas res oblatas memoriæ mandant.

2. ratio. Altera ratio eſt. Imaginatio nõ mouet appetitus paſſionis, ęſtimatio mouet: ergo non eſt imaginatio, æſtimatio, Maior eſt certa. Qui fingit enim leones ſibi appropinquare, & ſe eſſe in medijs periculis, nihil timet magis, quam cum depicta videt: quòd ſi timet, id fit quatenus id ita eſſe iudicat, uel ita futurum eſſe.

Tertia ratio eſt. Aeſtimatio habet ſpecies, puta: ſciẽtiam, ſapientiam, artem, prudentiam, intellectum, & oppoſita, de quibus 6. Eth. tractat, at nulla harum eſt imaginatio: ergo imaginatio non eſt æſtimatio, & conſequenter imaginaria potentia non eſt Intellectus.

Te ipſo autem intelligere. Tex CLV.

Dupliciter accipitur intellectus & intelligere.

PRoſequitur, imaginationẽ a ſenſu, & Intellectu ſeparare, diſtinguit tamẽ ipſum intelligere. Vbi nota cum Philop. ꝙ ſupra diximus, ĩtelligere nõ uno modo accipi in hoc capite, hic enim ſumitur, ut cõmune imaginationi, quæ eſt partis irrationalis, diciq; ſolet Intellectus paſſiuus, & etiam intellectioni intellectus.

Dicitq;, quòd cũ intelligere differat a ſenſu, & hoc ſit duplex, alterum imaginari, alterum ipſum uerum intelligere, poſt quam determinatum fuerit de imaginatione, poſt in capite ſequenti dicet de Intellectu.

Diſtinguitur imaginatio ab oĩbus alijs cognitionib.

Incipitq; in particulari imaginationẽ diſtinguere ab omnibus alijs cognitionibus, duobus ſuppoſitis. Alterum eſt, quòd cum imaginaria ſit uis, qua aliquid nobis apparet eſſe, aliquodq; in nobis phantaſma fit, ideſt, apparens aliquid eſt in nobis, uidebitur cõputãda inter eas virtutes quibus vera, vel falſa percipimus, q̃ ſunt ſcientia, opinio, Intellectus, & prudentia. Non enim uidetur, quid aliud eſſe poſſit, ſoli hi habitus ſunt ad uerum, uel falſum. Alterum eſt, quòd hic ſumitur imaginatio abſque metaphora, ideſt, pro ipſa vera imaginatione: aliquando enim uocabulum transfertur ad Intellectum, & ſenſus: & incertas cogitiones, uocamus imaginationes.

Quòd igitur non ſit ſenſus. Tex. CLVI.

Quod imaginatio nõ ſit ſenſus. 1. ratio.

PRobat imaginationẽ non eſſe ſenſum quinque argumentis. Primum eſt, q̃d nõ ſit, nec ſenſus in actu, nec ſenſus in potẽtia Nõ quidẽ eſt ſenſus in actu, quia imaginatio eſt, etiam cum non ſentimus actu, ut in ſomnijs Non ſenſus in potentia quia ſenſus in potentia cõtinuò ineſt: at imaginato non ſemper ineſt.

Philop. vult hanc poſteriorem partem eſſe nouum argumentum: ſed id eſt contra contextum; unicum enim eſt argumẽtum, ut expoſitum eſt.

Secun-

2. *Ratio.* Secundum argumentũ eſt. Senſus actu ineſt omnibus animalibus, imaginatio autem non, non enim ineſt uermibus, formicis, nec apibus, ergo imaginatio non eſt ſenſus.

3. *Ratio.* Tertiũ eſt. Senſatio ſemper eſt ueri, & illius quòd eſt: at imaginatio plurimum falſa, non ergo ſenſatio eſt imaginatio.

4. *Ratio.* Quartum. Senſatio eſt certa, & abſque dubio, at cum imaginamur, dubitamus an ita ſit, ergo imaginatio nõ eſt ſenſatio.

5. *Ratio.* Quintum eſt. Quæ ſenſimus, etiã clauſis oculis, & abſentibus ſenſibilibus intra nos imaginamur, ergo imaginatio non eſt ſenſatio. Ac ſi dicat, Senſatio eſt præſentis, Imaginatio etiam abſentis eſt, ergo nõ eſt ſenſatio nec ſenſus.

At uerò neque eorum. Tex. CLVII.

Quod imaginatio non ſit ſcientia nec intellectus. CVm probaſſet imaginationem non eſſe ſenſum, nunc probat non eſſe ſciẽtiam, nec Intellectum, nec opinionẽ. Et quidem, quòd non ſit ſcientia, nec Intellectus, notum eſt, quia hæc ſemper ſunt uera, imaginatio autem falſa aliquãdo eſt. At de opinionem dubium eſt, quia opinio quandoq; uera, quandoq; falſa eſt. *Quod non ſit opinio.* Probat autem, ꝙ non ſit opinio. Opinionem ſequitur fides, at imaginationẽ non ſequitur fides: ergo imaginatio non eſt opinio. opinionem uocat rationẽ ipſam, qua aliquid iudicat, fides verò eſt credulitas ipſa, & aſſenſus, qui rei probatę adhibetur.

Nota. Maior eſt nota. Minorem oſtendit In brutis, in quibus nulla eſt fides, ob id nec opinio. Quod autem in eis non ſit fides, oſtendit: Quibus ineſt fides, competit perſuaderi, at nihil poteſt brutis perſuaderi ergo nec ineſt fides, nam perſuadere eſt in fidem inducere.

Minorem probat: quia illis poteſt aliquid perſuaderi, quibus ratio ineſt. Dubitabis, Nam uidetur, quod bruta cicurentur, & diſciplinæ capacia ſint: uidetur ergo quòd illis poſſit aliquid perſuaderi. Reſpondet bene Philop. quòd nõ faciunt bruta illa omnia ex ui cognitionis, nec alicuius rationis, ſed ſolum aſſuefactione quadam cauſante inclinationem, at perſuadere, eſt vi cognitionis credulitatem inducere.

Manifeſtum itaque, quod neque opinio. Tex. CLVIII.

PRobauit non eſſe opinionem, nec ſenſum, nunc oſtendit, quòd nec ſit vtrũque ſimul, quod tripliciter poſſet eſſe. Aut, quòd ſit opinio formaliter, & ſenſus materialiter, & tunc imaginatio eſſet opinio cum ſenſu. Secundò econtra, ſenſus formaliter, opinio materialiter, & tunc erit ſenſus cum opinione Tertiò quòd ſit aggregatum ex vtroque, puta, opinio, & ſenſus. *Quod imaginatio non ſit ſimul ſẽſus, & opinio. Nota tribus modis poteſt contingere.*

1. *Ratio.* Quòd autem nihil ſit horum probat duplici ratione. Priorem dicit eſſe per ea, quę dicta ſunt. Si enim differt a ſenſu per ſe, & opinione per ſe, quia quæ ſenſui inſunt. & quę opinioni inſnut, ei nõ poſſunt ineſſe, differt ab vtroq; ſimul.

2. *Ratio.* Poſterior ratio procedit vno ſuppoſito quod ſi imaginatio eſt opinio cum ſenſu, tunc opinio cum ſenſu debent eſſe vnius ſubiecti, quia ſæpe ſtat vnum imaginarĩ, ſi ergo imaginatio eſt opinio illius ſimul cum ſenſu, tunc debent eſſe circa idem, vt opinari & ſimul ſentire idem, ſit imaginari. Vnde ſi vnum ſentimus, alterum opinamur, talis opinio cum ſenſu non erit imaginatio, ſed vtrumq; debet eſſe vnius aut albi, verbi gratia, aut mali, non autem vnum vnius, alterum alterius, hoc eſt manifeſtum, ſequitur ergo iuxta hoc, quòd nihil aliud erit imaginari, quam opinari, quod apparet, & per ſe ſentitur. *Suppoſitio quadam.*

Apparent autem & falſa. Tex. CLIX.

Nectitur ſecunda ratio. POnit modò rationem. Senſus, & opinio diſcordant in eo, quod imaginamur, ergo imaginatio non eſt opinio, & ſenſus eiuſdem. Antecedens patet. Imaginatio percipit Solem paruæ quantitatis, opinio autem, & ſenſus diſcordant, nam ſenſui apparet minor terra, ſecundũ opinionem verò, quam aliquis accepit ab Aſtrologis,

Aſtrologis,maior eſt terra, non poteſt ergo eſſe imaginatio opinio, & ſenſus ſimul eiuſdem.

Probatur conſequentia:quia cum opinio debeat conformari ſenſui, debet eſſe vnum ex duobus, Aut quod deſerat illam & ſumat oppoſitam:& hoc non poteſt eſſe,quia opinio & aſſenſus non abiicitur, niſi vel obliuione,uel morte, uel ratione contraria,quorum nullum in præſenti caſu eſt.

Aut erit alterum,quod illa opinio fiat falſa,& hoc eſſe nō poteſt, quia obiectū manet idem,puta, Sol maior terra : tunc autem opinio ex uera fit falſa,cum obiectum mutatur ignorante eo,qui habebat opinionem. Cum igitur nihil horum ſit, opinio erit vera,& ſenſus falſus:non ergo utrunq; ſimul erit imaginatio,non enim hæc ſimul vera,& falſa eſſe poteſt.

Sed quoniam eſt motu, hoc moueri aliud. Tex. C L X.

Quod ſit imaginatio Suppoſitio quadruplex.

OStendit hactenus quid non ſit imaginatio:tunc oſtendit quid ſit. Aſſumit autem prius aliqua. Primo,q̃unū motū poteſt mouere aliud:eſt enim aliquid, quod moueatur,& moueat. Secundo,imaginatio eſt motio quædam,& paſſio: cum
1 enim ſit cognitio,quædam erit paſſio, &
2 motio ab aliquo obiecto facta. Tertio nō
3 fit imaginatio, niſi in his, qui ſentiunt: nec aliorum obiectorum eſt, niſi eorum quæ ſenſata ſunt: imaginantur enim quę ſenſu percipimus,quamuis aliquando nō eodem modo quo percepimus; imaginatio enim ſæpe cōpoſita percipit,q̃ diſiuncta ſenſu percepta ſunt,& econtra, ut ex monte,& auro percepto, imaginatio fit montis aurei.

4 Supponitur quarto. Senſus actu poteſt alterum mouere,id eſt,quæ ſenſu percepta ſunt,poſſunt percipi ab alia potentia hancq; mouere poſſunt. Vt enim dicemus,imaginatio percipit quę ſenſu cognita ſunt, & non talis cognitio quæ fit ab eodem obiecto ſenſato,erit ſimilis ſenſationi illius. Verbi gratia,ſi aliqua potentia mouetur a re iam uiſa,illa potētia cognoſcit rem illam, ſicut viſus cognoſceret,ſi res illa eſſet,& ita ſit;quæ imaginamur enim ſunt,ſicut ea quæ ſentimus.

Erit vtique erit hæc motus. Tex. C L X I.

Quartum colligit Ariſtot. genus imaginationis, eſſe motum quendam,& paſſionem ſentientium.

VErba priora tex.expoſita ſunt in reliquis infert iam genus ipſius imaginationis,puta,eſt motus,&paſſio,non q̃cunque ſed quæ ineſt ſolū ſentiētib. & nō utrunq;ſed per ſenſum ineſt,i.ab his quæ ſenſu percepta ſunt. Et ferè hæc eſt definitio, quod imaginatio ſit motus factus ab his quæ ſenſu percepta ſunt, i.cognitio eorum,quæ ſenſata fuerunt, uel ſentiuntur,ut inferius declarabitur.

Duo quæ cōueniunt imaginationi.

Ponit autem duo,quæ inſunt imaginationi. Alterum, quod habentia imaginationem,ea utūtur ad actiones ſuas obeūdas, ſecundum quod eam appetitus patitur. Alterū,quod aliquando ipſa eſt uera, aliquando eſt falſa. Cauſam autem dat, quare aliquando ſit uera,aliquando falſa. Et cauſa eſt,quia non imaginantur, niſi quæ ſenſata ſunt ſenſibus exterioribus: ſed iſti errant in ſuis ſenſibilibus, ergo & imaginatio. Minorem oſtēdit, diſtinguēs tria ſenſibilia ſenſus exterioris Propriū, in quo non contingit errare, niſi parum, ideſt,in particulari obiecto, & in applicatione,ut diximus,li.2. Aliud eſt per accidens,i.ſubiectum,in quo eſt propriū ſenſibile,& in hoc contingit error,ut notum eſt. Tertium eſt ſenſibile cōmune, quod eſt in eo ſubiecto etiam,in quo eſt proprium ſenſibile,ut figura,magnitudo,motus,& alia,& in his conſiſtit paſſim, & frequenter error.

Tria ſenſibilia ſenſus exterioris, & quo modo in eis cōtigat error.

Dubitabis; Quare dicit,quod in cōmunibus eſt maxime errare? Videtur enim, quod magis erremus in ſenſibilibus per accidens Philop conatur reſpondere ſed puto,quod non ſatisfacit. Reſpōdeo itaq; quod in communibus dicitur maximè errare, quia ſemper ipſa ſentimus cū propriis in eo autem quod pluries cognoſcit pluries etiam accidit errare At ſēſibilia per accidēs raro iudicantur, ob id raro erratur,at forte æquali in hoc magis erratur.

Motus

Motus autem ab actu factus.

Imaginatio circa illa tria ſenſibilia in quo conueniat, & differat a ſenſu.

APplicat modo errorem in imaginatione in his trib. ſenſibilib. quæ uocat ionos, ponitq; differentiam inter ſenſum, & imaginationem; & litera eſt obſcura propter conſciſſionem: ſed ſenſus, & expoſitio hæc eſt. Motus factus ab actu id eſt, imaginatio fit ab his dictis tribus ſenſibilibus: ſed differt, & conuenit cum ſenſu. Conuenit quidem: quia ſenſus in proprijs eſt verus, in alijs duobus, ſcilicet communi, & per accidens decipitur, præſertim cum in diſtantia ſunt, ita & imaginatio: differt autem, quod ſenſus eſt obiecti tantum præſentis, at imaginatio etiam abſentis.

Dubium. Dubitatur, quomodo imaginatio dicitur nunc vera circa propria, ſuperius vero falſa, cum dixit eam a ſenſu differre.

Solutio. Reſpõdet Philop. quod imaginatio circa propria ſenſata duplex eſt. Altera, quę percipit ſenſata ſimplicia, ſicut ſenſus: & hæc vera eſt. Altera, quæ propriorum ſpecies componit, vt ſuperius dicebamus: & hęc falſa ſępe eſt, & ſic a ſenſu differt, qui ſemper eſt verus.

Si igitur nihil aliud habent, quę dicta ſunt, quam imaginationem.

Definitio imaginationis.

COncludit definitionem imaginationis, dicens, quod ſi quę dicta ſunt, nõ alteri competuut, quam imaginationi, & imaginatio eſt, quod dictũ eſt, erit imaginatio motus a ſenſu facto actu, id eſt, cognitio eius, quod alijs ſenſibus, tam communi, quam exterioribus ſenſatum eſt, vt dicit Philop.

Nota. Et ſi vis ipſam potentiam definire, erit imaginatio potentia moueri apta ab his quæ aliis ſenſibus iam ſenſata ſunt, atque hæc eſt definitio imaginationis, & pro actu, & pro potentia. Ariſ. enim definit eam quæ actu eſt, quia notior eſt actio quam potentia.

Quoniam autem viſus maximè ſenſus eſt. Tex. CLXII.

Denominatio imaginationis de qua re dicatur.

NOminis rationem nunc dat, quæ talis eſt. Cũ imaginatio ſit circa actu ſenſata, & inter ſenſus, nobiliſſimus ſit uiſus, decuit, ut ab eo, quod in uiſu eſt, ſumeret nomẽ. In uiſu autem id eſt, ut ſine luce non fiat uiſio: a luce ergo denominatur imaginatio, & ita fit, Grçcè nãq; φῶς ſignificat lucẽ: & φαίνω luceo, a quo phantaſia erumpit atque imaginatio dicitur.

Finalis cã imaginationis, cur ſit aialib. et hominib. data.

Statim finalem dat cauſam, quare natura dederit imaginationem. Reſpõdet, ꝙ brutis dedit, ut per eam, tanquam per rationem dirigerentur, & mouerentur ad ſuas operationus. Imaginationes n. manent, id eſt, ſunt etiam abſentibus obiectis, ſimileſq; ſunt ſenſationibus, ob id mouent appetitum animalium. Hominibus autem dedit, ut per eam operarentur quando ratio eſt impedita: impeditur autem in paſſionibus, ut ira, amore, odio, & alijs: impeditur etiam in morbo, etiam in ſomno. Vt ego homines operari poſſint, etiam cum ratio non operatur, dedit natura imaginationem, & hæc eſt cauſa finalis. Poteſt etiam altera addi: ideo homini datam, ut ſubſeruiat Intellectui, præbens ei phantaſmata. Concludit dictum eſſe de ipſa imaginatione quid ſit, & propter quid ſit, ac perĩde de tota ſenſitiua parte.

An phantaſia diſtinguatur a ſenſu communi. Quæſt. VI.

DVos ab Ariſ. ſenſus internos traditos habemus, videtͬ aũt ꝙ vnus ſint. Primo auctoritate, lib. de memoria, c. 1 dicit, ꝙ phantaſiari, & memorari ſunt paſſiones primi ſenſitiui. i. communis ſenſus: uidetur ergo, quod memoria, & phantaſia ſint idem cum ſenſu communi. *1. Arg. ꝙ nõ diſtinguatur.*

Probatur ſecundo. Phantaſia hẽt idem obiectũ cum ſenſu communi, ergo ſunt idem. Antecedens patet, nam phantaſia percipit ſenſata per ſenſus exteriores, ſicut & ſenſus communis. *2. Arg.*

Proba-

3. Argum. Probatur tertiò: quia definitio phantaſiæ videtur conuenire ſenſui communi; hic enim eſt motus a ſenſu in actu, non enim percipimus ſenſu communi, niſi quæ ſenſu exteriore ſentiuntur.

4. Argum. Probatur quarto. Videtur nō bene definiri phantaſia per motum, cum illa ſit vis animæ, & facultas permanens.

De quot, et quibus agēdum. In hac difficultate occurrunt quatuor tractanda. Primum eſt numerus ſenſuum interiorum. Alterum eſt. ipſorum organa. Tertium eſt ipſorum operationes. Quartum eſt ipſorum finis.

De numero ſenſuum interiorum. *1. Opinio. aſſerētium eſſe quinque.* Circa numerum, eſt duplex ſententia principalis. Altera eſt Auicen. lib 6 p 4. c. 3. Algazelis libel. de anima tract 4. c. 4. & Alber. tract 4 c. 7. Iand q 37. qui ponūt quinque ſenſus interiores.

Qui ſint hi quinque ſē ſus varie opinantes, Alber. ſententia. Sed aduerte, quod quamuis in numero conueniant, in re ſunt diſcordes, quod nonnulli non aduertunt. Secundum igitur Alber. primus ſenſus eſt communis, qui ſenſata omnium exteriorū ſenſuum ſimul cum ipſis percipit.

1. Senſus cō munis. Secundus eſt imaginatio, quæ retinet ſpecies ſenſus communis, & eſt velut memoria ipſius, & hæc percipit ſenſata in abſentia ipſorum.

2. Imag. *3. Aeſti.* Tertius eſt æſtimatio, quæ percipit aliqua non ſenſata ſenſibus exterioribus: vt ouis videns lupum, & cognoſcens ipſum viſu & ſenſu communi, per æſtimatiuam percipit inimicum, & aduerſum ſibi; inimicitia autem non eſt res ſenſata, quę ſenſu exteriori percipiatur: ob id ſolent Philoſophi dicere, quod æſtimatio ex ſpeciebus ſenſatis elicit intentiones non ſenſatas, id eſt, ex rebus ſenſibus cognitis, cognoſcit aliqua, quæ ſenſus nullus pcipit.

4. Phant. qua & cogitatiua. Quartus eſt phantaſia, & hęc facit tria Primo coniungit ſpecies ſenſatorum, quę erant in imaginatione; vt quando ex auro, & monte formamus montem aureum. Secundo coniungit ſpecies non ſenſatas cum ſenſatis, vt cum hoc album percipit vtile, & conueniens Tertio etiam coniungit non ſenſatas inter ſe vt cum agnus matrem percipit delectabilem. hæc virtus ſecundum Albertum eſt nobiliſſima omnium ſenſitiuarum: & in homine dicit vocari cogitationem.

5. Mem. Quintus ſenſus eſt memoria in poſteriori parte capitis conſtituta: & hæc cōſeruat, quæ phantaſia percipit, Hæc eſt ſententia Alberti, & Algazel.

2. Auic. ſententia quæ in duobus differt ab Alberto. Quæ quidē in duobus differt ab Auic. *1.* Primò in ordine. Nam Auice phantaſiā facit tertiam, poſt imaginationē: Alber. vero ponebat eſſe quartam. *2.* Secundo in re: nam Auice. dicit imaginationem non cognoſcere, ſed retinere ſolum, & conſeruare ſpecies ſenſus communis. Albert. dicit, quod cognoſcit etiam in abſentia obiectorum. Hæc eſt prima ſententia principalis.

2. Opini. S.Tho. quatuor eſſe tātum ſēſus. 1. Senſus cō munis Secū dus imaginatio. Tertius æſtimatiua, quæ in homine dicitur cogitatiua Quartus memoria. Altera ſententia eſt S.Tho. 1. p. q. 78. ar. 4. & Auer. tertio de Anim com 6. qui putant quatuor eſſe ſenſus internos. Primus eſt ſenſus cōmunis. Alter eſt imaginatio, quæ retinet tantum ſpecies. Tertius æſtimatio, quæ in homine eſt cogitatio, quæ percipit intentiones non ſenſatas: non enim vult S. Tho quod in brutis fiat illa ſpecierum cōpoſitio. Quartus eſt memoria, quæ cōſeruat ſpecies nō ſenſatas. Hę ſunt Philoſophorū opiniones.

1. Fund. de quatuor cerebri partibus, ſeu ſinibus. Pro reſolutione aduerte vnum, quod multum conducit ad huius determinationem: quod cerebrum in duas medietates eſt diuiſum ab occipite in ſinciput, id eſt, a parte poſteriore in frontem: ita vt vna medietas ſit ad vnam auriculam, altera verſus alteram. In parte autem anteriore vtriuſq; medietatis huius ſūt duo ſinus, & concauitates ex ęquo, vna eſt in parte anteriore vnius medietatis, altera eſt ī altera Vlterius, iſti duo ſinus in vnū poſtea concurrunt, qui eſt in media cerebri parte, & hic in alium ēt inferiorem, qui in occipite, vbi cerebellum ponitur, terminatur. Vnde ſolum ſunt hi quatuor ſinus, & in hoc non inanibus diſcurſibus credendum eſt, ſed oculatis experientijs, quæ ex anathomica ſectione habētur: de qua Gal 8 de vſu partium, tractat, & alij multi huius artis periti.

2. Fund. ſinus omnes cerebri eſſe ſpiritibus plenos. Aduerte ſecūdo, quod omnes hi ſinus pleni ſunt ſpiritibus ſubtilibus ſenſitiuis, quamuis in ultimo ſinu plurimi abūdēt, & perfectiſſimi ſint quamuis iſte ſinus ſit omnium minimus, ſicut primi ſunt omnium maximi. In his ſpiritibus ſunt conſeruatæ ſpecies rerum ſenſatarū, quæ nomine peculiari phantaſmata dicuntur. Cumq; iſti ſenſus uiam habeant communē, ſit, ut ſpiritus poſſint ab una parte in

aliam, & ab vno ſinu in alium tranſmitti à virtute animæ, vel a cauſa alia extrinſeca.

3. Fund. in quo exteriores ſẽſus differãt ab interioribus

Aduerte tertio, qđ ſenſus interiores in hoc ab exterioribus differunt, quod exteriores a re exteriore immediatè mouẽtur, ob id exteriores dicuntur. at interiores non ab ipſa re immediata, quin prius sẽſu exteriori ſenſata ſit, ob id interiores dicuntur: ſimul etiam, quia hi organa in cerebro interna, illi externa habent.

1. Concl. ſenſus interiores tantũ ſunt tres

His ſuppoſitis, ſit prima concluſio probabilis Senſus interiores tantũ ſunt tres. Hæc concluſio eſt cõtra prædictas opiniones: puto tamen eſſe mentem Ariſt. & Græcorum omniũ. Senſus ergo ſunt iſti, Senſus communis, Aeſtimatio ſeu imaginatio, & Memoria. Vnde imaginationẽ, vel phantaſiam non ſeparo ab Aeſtimatione, ſed eadem (vt puto) virtus eſt, quæ elicit ſpecies nõ ſenſatas cum, ea, quæ in abſẽtia obiectorũ ipſa percipit, ſpecieſq; connectit

Primo ab auth. Ariſt.

Hoc probatur primo autoritate expreſſa Ariſt Nam de phantaſia ipſa, quæ illas imagines pcipit, dixit, quòd animalia multa per eam agunt, & quod in eis eſt, id quod in hominibus eſt ratio. Cũ igitur Aeſtimatio ſit, quæ operari facit animalia, profectò eadem erit vtraq;

2. Probatur. Si Aeſtimatio eſſet ſolum, quæ percipit intẽtiones non ſenſatas, tũc non differret ab opinione; quia ſemper illa mouet appetitum ſicut opinio; vt ergo argumentum Ariſt. habeat vim, oportet dicere, quod Aeſtimatio etiã habet imagines formare, quæ non mouent; at opinio ſemper mouet. Dico clarius, quod Ariſt vtrumque vni potentiæ tribuit, & Aeſtimare, & imaginari; ob id ab opinione differt.

3. Probatur; quia diminutus eſſet Ariſtoteles, ſi de his non ageret, cum tamen poſtea tractauerit de memoria, quam hic prætermiſerat.

Secũdo ex organorum numero.

Sed probo ſecundo ratione, qua plurimum perſuadeor. Numerus ſenſuum non eſt vltra organorum numerum multiplicandus; at ſunt tria organa, ſunt ergo tres potẽtiæ Minor patet. Duo illi ſinus ſunt pro ſenſu communi, medius pro phantaſia, tertius pro memoria; quod eo confirmatur, quod læſa aliqua ex his partibus, læditur operatio talis potentiæ. Similiter quia pars illa anterior eſt humidior, vt facile recipiat, quamuis non retineat; at media eſt temperatior, vt recipiat, & retineat; vltima verò ſiccior eſt, vt magis retineat pro memoria.

1. Obiectio. Reſponſio prima.

Reſpondebit Auicen. quod illorũ duorum ſinuum vnus eſt pro communi, alter pro imaginatione. Sed hoc nõ valet; ſunt enim illi omnino æquales, eiuſdemq; rationis, ſicut duo oculi, duæ aures. Probatur: quia non eſt tranſitus ab vno in alterum, ſed vterque in tertium concurrit.

2. Obiectio. Solutio.

Reſpondet Alber. quod vna medietas ſinus medij eſt pro Aeſtimatione, altera pro phantaſia. Sed hoc nihil eſt; potentia enim vnum habet organum perfectum, & integrum.

3. Ratio. ex operationibus.

Probatur tertio: quia ſicut Intellectus eſt apprehendere, & iudicare, ita etiam erit vnius virtutis ſenſitiuæ formas percipere, & Aeſtimare; quod eſt iudicare quoddam.

Adde etiam, quòd phãtaſia idem prorſus apud Græcos ſignificat, quod apud Latinos imaginatio; vnde eadem virtus eſt prorſus: & hæc eſt, quæ imaginatur, & etiam elicit non ſenſatas intentiones.

Confiteor tamen eam opinionem, quę quatuor potentias ponit, addens phantaſiæ ſeu imaginationi æſtimatiuam diſtinctam, cognoſcentem illas ſpecies, in ſenſatas, & iudicantem, non carere magna probabilitate, triplici de cauſa Primò quia contingit aliquem bene imaginari, & male iudicare; habere, inquam, vim imaginandi optimam, iudicandi verò ac æſtimandi peſſimam. Quare vterq; actus nõ videtur ad eãdem potentiam ſpectare. Nam aliàs, ſi vnius & eiuſdem potentiæ eſſent, tunc qui vnum rectè poſſet, etiam alterum poſſet rectè exercere. Secundo: quia in ſomnijs contingit ſolui imaginationem, & tamen ligari iudicium & æſtimatiuam. Tertiò quia videmur aliquem valere apprehenſione & ingenio, & non iudicio, & econtra, alterum valere iudicio, & non ingenio & apprehenſione, vt quotidie in ſcholaſticis experimur. Quorum alterum ex imaginatiua, alterum ex æſtimatiua prouenire videtur. Probabilius tamen putamus eſſe tres.

2. Concl. Harum potentiarũ variæ ſunt operationes.

Secunda concluſio. Harum potentiarũ variæ ſunt operationes. In primis, ſenſu com-

Senſus cõis operationes communi ſenſata ſenſuum exteriorum, ipſorumq; differentia percipimus, præſentibus tamen ſenſibilibus, ſeu ad aliquã modicam abſentiam: de hoc autem ſenſu plura diximus ſuperius.

Aeſtimatiua, ſeu phãtaſia operationes. Aeſtimatiua duas operationes habent & nõ ſenſatas intẽtiones percipere, & in abſentia obiectorum ipſa percipere.

Memoria operationes Memoria autem retinet, & conſeruat eas intentiones tam ſenſatas, quam inſenſatas. Aliqui etiam putant, quod quandã habet operationẽ, uidelicet, cognoſcere res cum circumſtantia tẽporis, id eſt. quòd ſenſatæ ſunt non quod tempus formaliter percipiat: ſed materialiter, hoc eſt, ꝙ cognoſceret rem cum hac circunſtantia, ꝙ alias ſenſata fuit uel æſtimata; & uidetur ſic dicere Albert. loco citato, & Ariſtoteles lib. de memoria, quamquam communiter alij melius loquantur, putantes memoriam non cognoſcere, ſed ſolum conſeruare ſpecies ut D. Thomas. 1. p. q. 78. ar. 4. & ibi Caietanus & alij: niſi de memoria hominis loquaris, quæ habet etiam reminiſcentiam per diſcurſum, quamquam hic actus potius eſt Intellectus, ſubminiſtratis a memoria & imaginatione ſpeciebus: ſicut etiam ſimplex memorãdi actus eſt eiuſdem intellectus, uel imaginationis, miniſtratis ſpeciebus a memoria, in qua tanquam in quadam theca reſeruantur. Hæ ergo ſunt operationes harum potentiarum, magis tamen iſta declarabuntur in quæſtione ſequenti.

3. Concl. ha potẽtiæ ſũt a natura cõceſſa, ut animalia perfectè ſuas actiones exequantur. Tertia concluſio. Iſtæ internæ uirtutes & potentia ſunt a natura conceſſæ, ut animalia ſuas actiones perfectè exequantur.

Explicatur et probatur cõcluſio in bruto & in homine. Vbi nota, quòd homo in hoc differt a brutis inter alia, quòd bruta ſolas habent operationes ordinatas ad uictum: Vnde quicquid per æſtimatiuã iudicant, quidquid memoria attingunt, totum eſt ordinatum ad praxim, & ad opus, puta, ut moueantur, ut quieſcant, ut proſequantur, ut fugiant, totum deniq; ad paſſiones appetitus: mouendas eſt, ſecundum quem appetitum in eſſe conſeruare ſe ſtudent.

Homo autem prẹter praxim, habet puram contemplationem. Vnde ſenſus hi non ſolùm ad operationes ei deſeruiunt ſed etiam ad intellectionem, Intellectus enim ſenſibus iuuatur ut miniſtris, ob id plura cognoſcunt hi ſenſus in homine, quam in brutis, ut ſequenti quæſt. oſtendemus. Vnde Ariſto. procem. Meta ph. dicit, quòd ſenſus, quamuis nihil eſſemus facturi, diligeremus propter ſciẽtias. Ex his igitur omnibus patent numerus, organa, operationes, finis horum ſenſuum interiorum. Ad argumenta ergo oportet iam reſpondere.

Ad 1. Ad primum dico, quòd memorari, & imaginari uocantur paſſiones ſenſus communis, non quòd ipſius ſint, ſed quòd cauſentur ab ipſo: quia memoria, & phantaſia præſupponũt ſenſum communem, ſicut communis exterioris, ob id horũ paſſio poteſt dici ipſe communis.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quòd licet idem cognoſcat, habeatq; idem obiectũ primum, tamen non eodem modo: ſenſus enim cõmunis per ſenſus exteriores immutatur ab illo, at phantaſia mediante etiam ipſo ſenſu communi, & ulterius habet aliam actionem præter illam puta ſpecies non ſenſatas percipere, & illud idem obiectũ communis in abſentia percipere, quod enim ſentit obiectum diuerſum, ideo diſtincta eſt potentia Nam potentiẹ ſubordinatẹ ſic ſe habent, ut ſuperior cognoſcat id quòd inferior, & aliquid aliud uel alio modo, ita fit in præſenti, ſuperior enim eſt phantaſia ſenſu communi.

Ad 3. Prima ſolutio. Ad tertium Aegid. uult quòd illi definitioni addatur illa particula (Secundum quam animalia agunt,) & ſic differt a ſenſu cõmuni, qui non mouet animalis appetitũ, *Secunda ſolutio.* Caiet. addit alterã, ſcilicet (Et eſt ſimilis ſenſui exteriori) ad differentiam Intellectus. *Reijciũtur ha ſolutiones.* Sed profectò, quãuis omnes hæ particulæ in textu ſint, nõ tamẽ ſunt de definitione, niſi tantum, quòd eſt motus a ſenſu in actu.

Solutio uera. Ob id dico cum Philop. quòd per ſenſum intelligit ſimul communem cum exteriori, & tunc eſt ſenſus, quòd imaginatio ſeu phantaſia mouetur a ſenſibilibus proprio, & communi ſimul ſenſatis, quia communis ſine proprio non operatur.

Ad 4. Ad quartum dico, quod ibi definitur phantaſia in actu pro operatione, & pro materiali Si uerò potentiam uelis definire, ſic poſſes dicere, eſſe uirtutem, quẹ a ſenſibilibus ſenſatis prima apta eſt moueri, illaq; iudicare.

An in parte ſenſitiua ſit aliquid rationis. Quæſt. VII.

Senſus quæſtionis. NOtādum primò quid ratio ſit. Vocamus.n rationem, vim,& facultatem animę, quę ex una cognitione, in aliā uenit uirtute illius talis cognitionis. Vnde ex vnius cognitione in alterius cognitionē tranſire,nō eſt rō,ſed cum uirtute præcedentis cognitionis aliud ſecundum ſe occultum cognoſcimus. Et hoc modo petimus,an aliqua potentia cognoſcitiua ſit ratiocinatoria,quæ ſit ſenſitiua potentia.

1. argu. pro parte affirmatiua. E videtur quòd ſic. Vbi eſt prudentia, ibi eſt ratio:ſed in brutis, quæ nō habent niſi ſolas potentias ſenſitiuas cognoſcitiuas,eſt prudentia,ergo ibi eſt ratio,& cōſequenter facultas ſenſitiua eſt ratiocinatoria. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Minor probatur 1. Metaph cap.1. Apes,& formicæ dicuntur habere prudentiam.

2. argum. Probatur ſecundò. Bruta ſunt capacia diſciplinæ:multa enim animalia docētur loqui,aliaq; opera multa facere,ergo ratiocinantur. *Doctrina enim,& diſciplina* in ratione conſiſtunt.

3. argu. Probatur tertiò experientia. Nam opera ipſorum brutorum maxime rationem videntur indicare: media enim in finem ordinant,futura pronunciant,aduerſa fugiunt,cōmoda proſequuntur,ut omnibus notum, eſt ergo rōnem aliquam habent.

1. Opinio erronea Laurentij Vallæ. In hac re eſt ſententia quædam Laurētij Vallę,qui proprios Grammaticæ fines tranſcendens,audacter ſe Philoſophis opponit,hic enim in libello quodā de Dialectica ca 9 bruta rationem & diſcurſum habere dicit. Pro quo faciunt argumēta, quæ fecimus in principio: & uidetur etiā eius ſententiæ Plutarchus,eſt tamen hæc ſententia erronea,& in philoſophia,& in fide.

2. Opin. Nota de potētia nominis cogitatiuæ, & eius offic. 2 Vero ſententia oīum Philoſophorum eſt, bruta omnia carere diſcurſu, & ratione, inter hos tamen plurimi concedunt priuilegium quodda homini, ut propter formæ ſuæ excellentiam ſortiatur quandam ſenſitiuam uirtutem diſcurſiuam in particularibus,& indiuiduis,& hæc cogitatiua dicitur. Cuius doctrinæ inuentor fuit. Auic 6.naturalium p.4.cap.2.id recepit Auerr. Alber & S.Thom 1.p.q.78. art.4.Iandu.q 37.& Caietan. Alij dicunt iſtam facere propoſitiones ſingulares, & ſyllogiſmos particulares: hoc tamen non attingit ulla æſtimatio brutorum. Cauſa autem huius eſt,quia naſcitur illa cogitatiua ab anima rationali : unde fuit ęquū, ut propter ipſam eleuaretur pars hominis ſenſitiua.

1. Conclu. Bruta nullo modo rōne utūtur. Primò ab auth. Ariſtot. Vt autem in hac parte oſtendam quod mihi probabilius videtur, ſit prima concluſio. Bruta nullo modo ratione utuntur. Hic eſt communis conſenſus Philoſophorum,& eſt expreſsè Ariſt tex. 157. ubi dicit, nihil brutis poſſe perſuaderi, quia ratione carent, & lib. de memoria cap.4. dicit nulla animalia reminiſci,niſi hominem: quia reminiſcentia eſt ut quidam ſyllogiſmus.

2. ratio. Probatur ſecundò. Bruta non poſſunt percipere uniuerſale,ut notum ſit: ergo non poſſunt uti ratione. Cōſequētia probatur, quia oīs diſcurſus innititur cuidā principio uniuerſali, ſine quo impoſſibile eſt diſcurrere: ideſt,quę de uno prædicantur affirmatiuè, uel negatiuè,affirmātur,uel negantur de eo,de quo illud affirmatur. Virtus autem animalis non poteſt hoc principiū percipere.ergo nec diſcurrere. Et hoc argumentum concludit.

3. ratio. Probatur tertiò. Si bruta diſcurrerent, eſſet propter operationes, quæ apparent ab ipſis fieri,ſed non propter has in ipſis ratio admittenda eſt ergo nō diſcurrunt. Conſequentia eſt nota cū maiori. Minor probatur primò, quia,ſi illæ operationes rationi eſſent tribuendæ, profectò bruta eſſent rationabiliora multis hominibus, quia faciunt opera ſtupenda.

4. ratio. Probatur ſecundò, quia in plantis, & uirtutibus naturalibus experimur operationes mirabiles, & quæ maximè uidentur eſſe rationis. non tamen eas rationi tribuimus. Patet in calore,qui aurum,argentum,plumbum,ferrum ſimul congeſta,ui ſua ſeparat, uirtus ſeminalis tot ptes organizat, virtus nutritiua alimenta uaria uariis tribuit partibus. hæc autem omnia maximè uidebantur rationem indicare, non tamen rationis ſunt, ita nec brutorum opera

5. ratio. Præterea quintò quia iam rationale eſſet differentia generica efficiens genus

anima-

animalis, nec deberent dici bruta, ſed rationalia.

6. Ratio. Præterea ſextò. quia ſi habent rationem: ergo & rationalem appetitum ſ. voluntatem: ergo & liberum arbitrium in rebus, de quibus ratiocinantur, & deliberant. Rurſus adhuc: ergò peccant, & meritoriè operantur. Hæc autem ſunt abſurdiſſima.

7. Ratio. Præterea ſeptimò Si habent rationem & diſcurſum, ergo etiam ſcientiam, prudentiam, & ſapientiam. Et ſi voluntatē, ergo etiam virtutes voluntatis, iuſtitiam, temperātiam, fortitudinem, liberalitatē, obedientiā: imò verò, ſi ſic placet delirare, etiam religionem, & fidem haberent, quæ ſunt impia omnino, & erronea.

Dubium Dices, Quomodo ergo bruta iſta opera faciunt? Reſpondeo, qđ duplici modo. *Solutio.* Alter eſt naturæ inſtinctus: alter inclinatio ex aſſuetudine proueniens, cum memoria. Inſtinctus eſt appetitus naturaliter determinans phantaſiā ad ſimiles cognitiones: quod enim in nobis ratio facit, id facit appetitus determinans naturaliter, & nō per diſcurſum aliquem. Similiter ipſa phantaſia determinata eſt ad percipiendas intentiones non ſenſatas abſq; diſcurſu: ſicut oculus ad videndum colorem, & non dulcedinem. Iſta etiam inclinatio, & inſtinctus prouenit ex quadam aſſuetudine in memoria relicta ex multis & aſſiduis actibus, vt dicemus poſt in his tamen nullus eſt diſcurſus, nec ratio.

2. Concl. Cogitatiua hominis ſi ſola conſideretur abſque intellectu concurrente nō eſt diſcurſiua nec propoſitionem facit. Secunda concluſio Cogitatio hominis ſi ſola conſideretur abſque Intellectu cō currente, nullo modo eſt diſcurſiua, nec vllam poteſt propoſitionē facere. Fateor concluſionem eſſe cōtra multos viros doctos, tamen non ſpernendis rationibus, imò (ni fallor) concludentibus eam mihi perſuadeo. Primò. Nulla vis poteſt diſcurſum habere, niſi quę poteſt percipere illa principia duo communiſſima in quibus diſcurſus fundatur: ideſt dici de omni, & dici de nullo; At vis nulla ſenſitiua poteſt *1. ratio.* illa percipere, cum vniuerſalia ſint: ergo nulla vis ſenſitiua, poteſt diſcurrere, & ſic nec cogitatiua, cum ſenſitiua, & organica ſit. Diſcurſus eſt notus cū minori. Maior patet: quia diſcurſus, & illatio non ſolum antecedenti, ſed etiam illi principio innititur, vt omnibus liquet.

Probo ſecundò In diſcurſu, in propoſitione omni ſemper oportet aliqđ extremū vniuerſale cognoſcere: ſed nulla ſenſitiua vis poteſt ipſum cognoſcere: ergo nec propoſitionē facere. Antecedens patet. Si dicas, Petrus eſt homo, vel album: prædicata ſunt vniuerſalia: quòd ſi dicas, Petrus eſt hic homo, vel hoc album limitatè, tunc virtus ſenſitiua non poteſt cognoſcere iſta prædicata, vt prædicata, qa prædicata iſta cognoſcere præſupponit cognitionem illius, quod limitatum eſt, & determinatum; aliter non limitaret ꝑ propoſitionem, ſed ſimul vtrumque perciperet per modum vnius. *2. ratio.*

Probatur tertiò. Diſcurrere vel repugnat intrinſece naturæ ſenſitiuæ, vt talis eſt; vel non. Si repugnat, tunc impoſſibile erit, quòd in aliquo diſcurrat, quantumcunq; ſit nobiliſſima ſicut nec oculus videt, quod ei repugnabat videre. Si verò non, tunc profectò & brutis poterit ineſſe ratio, quod eſt impoſſibile.

Et nota hic, quantum à virtute ſit alienus Auerro. qui cogitationem dicebat eſſe purè ſenſitiuam, & cum hoc diſcurrere, puto contra ipſum argumenta hæc noſtra eſſe demonſtrationes. *Et nota hic cōtra Auer.*

Adde etiam, quòd in toto Ariſt. nec in vllo Gręco interprete inuenitur, quòd cogitatio ſit virtus diſcurſiua. & ſenſitiua, ſed per cognitionē animæ rationalis virtutem intelligunt, quæ Intellectus eſt, ꝙ ſi per cogitationem aliquando phantaſiā intelligunt iſti qui interpretantur, tunc nullus ineſt diſcurſus. *4. ratio.*

Tertia concluſio. Hominis cogitatio, ſeu Aeſtimatio ī multis alijs excedit brutorū æſtimatiuas ſeu imaginationes Hęc autem ſunt quinque obſeruanda. *3. Concl. quæ etiam æſtimatiua dicitur excedit æſtimatiuam brutorum in multis.*

Primò. Primò, hominis imaginatio ſæpe coniūcta eſt cum libertate, poteſt enim, cùm libet, imaginari, & imaginibus vti, quas in memoria habet. At brutum non, niſi aliunde offerantur, non enim pro arbitrio fingit imagines

Secundò. Secundò, imaginatio bruti non eſt ſine æſtimatione, quicquid enim imaginatur, ipſius appetitum mouet, at cum æſtimatione ſimul conuenientis, vel diſcōuenientis imaginatur. At homo non, ſæpe enim imaginatur, & ab imaginatione tali non mouetur, quia cū nulla æſtimatione eſt.

Cauſa autem huius eſt, ratione Intellectus, qui corrigit errorem imaginationis ac impedit æſtimationem iudicans non ita eſſe, qualiter imaginatio eſt. Et huius ſignum eſt: quòd in ſomnijs imaginatio eſt cum æſtimatione, & mouet, quia ſopita eſt ratio.

Tertiò. Tertiò, imaginatio brutorum non cōponit imagines diuerſas, nec fingit monſtra: imaginatio verò hominis ob rationem, & libertatem id facit.

Quartò. Quarto: quia imaginatio hominis deſeruit rationi: plures elicit nō ſenſatas intentiones, multaq; alia cognoſcit ad ſciētiam conducentia, vt ſimilitudinem inter multa, & alia huiuſmodi.

Quintò. Quinto: ſimul cum Intellectu diſcurſum participat, non quòd ipſa vllo modo diſcurrat, ſed quòd percipit aliqua diſcurſu Intellectus coniuncta, Verbi gratia, viſo lupo picto, percipit nō fugiēdum, ſed quia ratio ibi concurrit diſcurrendo. Similiter memoria percipit aliqua, præcedente diſcurſu Intellectus, vt cū alicuius memoramur, quia Intellectus ordinē, & coniecturas aliquas cognoſcit, diſcurſuq; vtitur, & tunc talis memoria, quæ diſcurſum præſupponit, dicitur Reminiſcētia. Atque hæc ſunt valde notanda. Ad argumenta reſpondetur.

Ad 1. Nota quid ſit prudentia. Ad primum nota prudentia eſſe habitum quendam, quo eligimus media apta ad aliquem finem: quòd quidem fit cognito fine, & cognitis ipſis medijs ordinandis in finem. Bruta autem non præcognoſcunt finem, nec media ordināt in finem ſed inſtinctu, & ductu naturæ ſumūt illa media, quæ apta ſunt ad finem, quamuis nec finem cognoſcant, nec in ipſum media ordinent. Vnde, quia operantur, ac ſi prudentiam haberent, dicuntur eſſe prudentia, ſed non eſt verè in ipſis: vera enim prudentia eſt cum præcognitione finis, & ordinatione mediorum in finem, & talis eſt prudētia, quæ rationi īnititur.

Ad 2. Ad ſecundum dictum eſt iam non eſſe diſciplinæ capacia, niſi ex quadam aſſuetudine, & inclinatione per aſſuefactionem acquiſita.

Ad 3. Nota. Ad tertium diximus in cōcluſione prima, non ob illas operationes tantum eſſe colligendū, rationem illis ineſſe, cum etiam in inſenſibilibus operationes rationabiliſſimæ apparent: bene quidem arguunt rationem ſummam illius Auctoris naturæ, quæ omnibus in ſuos fines proprios virtutes dedit motiuas.

An formica, & apes habeant imaginationem. Vbi & de imaginationis gradibus & perfectionibus. Quæſt. VIII.

Occaſio quæſtionis. 1. ratio. pro parte affirmatiua. Huius quæſtionis nobis occaſionem dedit Ariſt. qui id negat tex. 156. At in oppoſitum eſt locus 2. de anima tex. 20. vbi dicitur, ꝙ in quibus eſt ſenſus, ibi eſt imaginatio, & 1. Metaph. c. 1. animalia omnia phantaſijs viuere dicit.

2. ratio. Secundò ratio fauet. Nam formica eſt animal prudens valde, apes autem multum artificioſæ. videntur ergo habere phantaſiam.

Multiplex opinio ex Ariſt. expoſitione varia. Prima S. Thom. ſententia. Aduerte itaq; quòd huius loci Ariſt. multiplex eſt Philoſophorum expoſitio. Prima eſt S. Tho. concedentis apes, & formicas nō habere phantaſiam perfectam: quia quæ operantur, inſtinctu & ductu naturæ faciunt.

Hæc expoſitio non videtur ſatisfacere: quia quamuis ductu naturæ operentur, tamen phantaſia media id fit: nam inſtinctus determinat phantaſiam ad cognitionem eorum, quæ operantur: ſunt ergo phantaſiæ etiam tribuendæ.

Secunda Aegidij expoſitio & ſententia. Nota triplicem phantaſiam. Altera ſententia eſt Aegid. & Caiet. Thie. dicunt triplicem eſſe phantaſiam. Prima eſt imperfecta, quæ non operatur niſi circa præſentia, & talis eſt in imperfectiſſimis animalibus, vt ſpōgijs, conchis, & alijs huiuſmodi. Alia eſt perfecta, quæ in abſentia operatur: & hæc eſt in homine, equo, aliiſq; perfectis. Tertia eſt media, quæ non operatur, niſi quādo aliquo modo eſt in præſentia obiectum: & talis eſt in apibus, & formicis. Hæc enim animalia, cum in opere & exercitio ſunt, phantaſiantur, & imaginantur, non autem extra opus.

Per hoc interpretantur locum hunc, quòd loquatur de imaginatione perfecta: in illo verò 2. de anima vniuerſaliter de omni.

Hæc

Horum ſententia reijcitur. Hæc doctrina eſt bona, & commoda expoſitio, quãuis non videatur multum conuenire, quia Ariſt. uermes coniungit cum formicis, & tamen illi non habent illam mediam imaginationẽ. Primo, quia etiam formicæ in abſentia imaginantur, aliter non ſe mouerent ad opus.

3. Expoſit. Iand. Tertia expoſitio eſt Iand q.37. qui dicit, locum iſtum eſſe legendum affirmatiuè, vt velit dicere, quod aliquibus non ineſt phantaſia, quæ tamen ineſt formicis, & apibus.

Reijcitur hac expoſ. Hæc expoſitio non quadrat, tum quia eſt contra Græcos expoſitores, quibus in verborum connexione maior eſt adhibẽda fides: tũ etiam, quia eſt aduerſus text. in quo ſimul ponuntur vermes cum apibus: illis autẽ non ineſt talis imaginatio.

4. Expo. Alber. et Aue. Quarta expoſitio eſt Alber. & Auerr. qui dicunt exemplum non eſſe uerum: quia formicæ, & apes habent phantaſiã perfectam. Dicit tamen Auer. quòd Ariſtol. non fuit ſolicitus de exemplis, Albe. aũt uitio Impreſſorum, ſeu traductorum id tribuit, qui non intellexerunt nomina animalium. Sed non videntur hæ commodæ excuſationes. Altera. n negligentiam inurit Ariſt. altera Græcis interpretibus verborum ignorantiam imponit.

Reijcitur hac ſnia.

5. Exp. Philop. & ſnia verior. Mihi poſt omnes has expoſitiones una alia placet, quę Philoponi eſt hic enim diſtinguit imaginationes duas. Altera eſt, quę cum ſola memoria coniuncta eſt, quam vocat recordationem. Altera eſt, q̃ vltra memoriam diſciplinæ capacitatem habet, quam etiam diſtinctionem ponit in animalibus Ariſtot. 1. Meta. c. 1. dicens aliqua ſolum memoriam, aliqua capacitatem diſciplinæ habere. Iuxta diſtinctionem hanc reſpõdet, formicas, & apes memoriã cum phantaſia habere, non tamen habere phantaſiam diſciplinabilem, in quo cum vermibus cõueniunt, & de hac loquitur in præſenti Ariſt.

1. Fund. duplicẽ imaginationẽ eſſe

Imaginationem aliam perfectã aliam imperfectam. & perfectam eſſe duplicem. Et aduertendum, quòd iſta diſtinctio Philop. eſt de imaginatione perfecta. Duplex eſt enim imaginatio. Altera imperfecta, ſeu indeterminata: altera perfecta, ſeu determinata. Ea indeterminata dicitur, q̃ non percipit aliud conueniens, vel diſconueniens, quàm quod in guſtu, uel tactu moleſtum, uel delectabile eſt, & hæc non eſt a tactu, uel guſtu diſtincta, ſolumq; in obiecti præſentia eſt, nec organum habet determinatũ, ſed cum tactu ſparſa eſt: hæc uermibus, & quibuſdam alijs ineſt animalibus. Determinata eſt, quę alia etiã diſconuenientia vel conuenientia percipit, & talis organum habet certum, ineſtq; etiam apibus, & formicis, & hanc diſtinxit Philop. Et ex hoc refutatur expoſitio Aegid. non enim conſiſtit perfectio uel imperfectum phantaſiæ in præſentia, vel abſentia, ſed in eo, quod dictum eſt.

De gradibus imaginationis. Vt autem melius iſta intelligantur, aduerte primo, quòd 1. Metaph. tres gradus animalium ponuntur, quæ phantaſia utũtur. Primus eſt illorum imperfectorum, qui ſolam illam indeterminatam imaginationem a tactu non diſtinctam habẽt. Secundus eſt habentium perfectam cum memoria, & talia ſunt animalia prudentiam habentia. Tertius eſt eorum, qui ſimul cum memoria, & imaginatione habent auditum, & hęc diſciplinabilia ſunt: nam auditu percipiunt docentis uocem, memoria retinent ſimiles ſonos, & aſſueſcunt ad operandum inclinatione quadã, tamen non quicunque auditus ſufficit.

Triplex animalium auditus differentia. Tripliciter enim audire contingit animalia, ut docet Alber. lib. 8. hiſt. tract. 5. cap. 1. quędam audiunt tantum ſonos con fuſos, & omnes uniformiter abſq; diſtinctione, quomodo ego puto audire apes. Alia cum ſono quandam harmoniam delectantem percipiunt, ſicut Delphines, & Philomela. Quædam diſtinctè uoces percipiunt, diſtinctionemq; ſonorum formant, & hæc ſunt diſciplinabilia. Et attende, multa eſſe diſciplinabilia, quæ nõ apparent inexpertis: cõiter enim mures indiſciplinabiles exiſtimant, & tamen Alber. dicit ſe uidiſſe ſupra menſam murem candelam manibus tenere ad imperium domini alijs cęnantibus.

De imaginationis perfectione ſeu phantaſia. Aduerte ſecundo ex eodẽ Alberto, loco allegato, quod imaginationis, ſeu phãtaſiæ perfectio completur ex quatuor, q-bus omnibus, uel ſingulis deficientib. imperfecta eſt. Primò cõſiſtit in ſicco, & humido temperato, ut facile recipere, & ẽt retinere ualet, ſicut ſenſus communis in humiditate multa conſiſtit ad facile recipiendum: memoria uerò in ſiccitate ad retinendum multum. Secundo, in ſpiritu

puro & mediocri: ſpiritus enim opaci faciunt res apparere horribiles: in ſpiritib. enim ſubiectantur ſpecies prius quam in organo. Tertio, ut uis ſit legitima & recta, qua ſpiritus fluunt, ex obliquitate. n. & irregularitate ipſius, accidit in ſpeciebus mutatio. Quartò ne ſit multus calor a corde, uel ſtomacho proueniens: hic. n. multum turbat, & agitat ſpiritus, ſicut nimia frigiditas inertes facit, ac immobiles. Per hæc facilè eſt argumẽta ſoluere.

Ad 1. Ad primum dico, in 2. de anima eſſe locutum de imaginatione uniuerſali, hic uerò de diſciplinabili.

Ad 2. Ad ſecundum dicitur. quod bene concludit habere illa animalia phantaſiam, ſed non diſciplinabilem, hoc autem negat Ariſt. non illud.

Caput Quartum.

De parte autem animæ.
Tex. 1.

De Intellectu. Nota, ex hoc loco Arabes initium tertij libri ſumunt, Intentio Ariſt. Duplex intellectus, agens & poſſibilis.

HInc ſumunt Arabes initiũ libri tertij: nos tñ Græcorum ſectionẽ ſecuti, ſuperius principium fecimus; quidquid tamẽ de hoc ſit, quia parũ profectò ſectio iſta conducit, Ariſt. intendit poſtquã de uegetatiuis potentijs, ac ſenſitiuis tam exterioribus, quã interioribus diſſeruit, nũc de intellectiuis tractare. Eſt aũt duplex Intellectus ſeu intelligendi principium. Alterum, quod dicitur poſſibile, cuius eſt rerum formas & ſpecies recipere, actusq; producere. Alterum, quod dicitur agens, cuius eſt ſpecies in poſſibile immittere, intelligibiliaq; potẽtia, facere actu intellecta: de utroque principio ſermonẽ texit.

Triplex ſtatus intellectus poſſibilis.
Vlterius, Intellectus poſſibilis triplicẽ ſortitur ſtatum. Primus eſt, cum in potentia eſt, id eſt, cum nihil habet eorum, quę intelligenda ſunt, ſed ſolum habet ſuam
1 naturam & eſſentiam. Alter eſt, cum iam
2 habet aliquo modo, quæ intelligenda
3 ſunt, quamuis non operetur, diciturque Intellectus in habitu. Tertius eſt, cũ operatur & intelligit, uocaturq; Intellectus in actu, quam diſtinctionẽ notat Philop. & in eius declaratione impugnat Alexand. quod etiam nos magis poſt hęc diſcutiemus.

Quæ, & quos de Intellectu tractãda ſint. Iam uero ex his Ariſt. intentio manifeſta eſt: intendit enim tractare quatuor, de Intellectu poſſibili ſecundum ſe, & in potentia, de Intellectu in habitu, de Intellectu in actu, & de Intellectu agente.

In textu igitur præſenti ſuã proponit intentionem in communi, dicens duo. Alterum eſt, quod ſpeculatio præſens eſt de parte animæ, qua ipſa anima cognoſcit, & ſapor. Alterũ eſt, quod de hac parte duo tractãda ſunt. Prius eſt, quomodo pars iſta, & facultas intelligendi differat ab aliis cognoſcendi facultatibus. Poſterius eſt, quomodo fiat intellectio.

Obiectio. Et quia tu poſſes obijcere Ariſt. ꝙ oportebat aliud prius determinare, id eſt, an iſta facultas & potentia ſit diſtincta ab alijs ſecundum ſubiectum & magnitudinem, ut uoluit Plato, qui Intellectũ in cerebro poſuit, an non ſint diſtincta ſecundũ ſubiectũ, ſed ratione & definitione ſolum, ſicut uegetatiuum, & ſenſitiuum.

Solutio. Huic reſpondet, quod parum refert ad alia duo propoſita determinãda id diſcutere, quicquid enim dicat, adhuc illa duo tractanda ſunt. Adde tu etiam, quod ex
horum duorum diſcuſſione illud manifeſ 2
tum fiet. Hæc eſt (ut puto) fideliſſima & notanda huius loci expoſitio: quæ tamen alij dicunt, referam, ut magis data expoſitio probetur.

Quadruplex contrauerſia Interpretum. Quadruplex eſt in huius loci expoſitione diſcordia inter Interpretes. Prima eſt quid per aĩæ partem intelligi debeat. *Prima quid intelligas Ariſtot per aĩa partes.* Philop. enim animam rationalem intelligit. *1. Expoſit. Philop.* Putat enim partem ſumi pro ſpecie: eſt aũt rationalis anima ſpecies animæ. Sed iſta expoſitio manifeſtè ex ipſis uerbis reijcitur. *Reijcitur expoſit. 1.* Dicit. n. de parte, qua anima ſapit, & cognoſcit. quod ſi pro ſpecie ſumerent nõ oportebat ſic dici, ſed de parte animæ, quæ ſapit, & cognoſcit.

2. Expoſit. Auer. Eodem argumento refellitur expoſitio Auerro. qui per partem intelligit ſpeciẽ hancque putat eſſe cogitationem quæ eſt anima quædam ſenſitiua, qua homo ab aliis diſtinguitur.

Reiicitur 2. Expoſit. Sed hæc oppoſitio eſt prorſus extra ſẽſum verborum, imò ei contraria, quia per hanc non ſapimus, nec intelligimus, &

prę-

præterea, qa de tali parte quærit quomodo a ſenſitiuis facultatibus diſtinguatur, quomodoq; fiat ipſius operatio, ſcilicet, intellectio, quæ tamen nõ poſſunt adaptari animæ cogitatiuæ: Adde etiam, quod hęc ſenſitiua eſt, & cum ſenſitiuis alijs tractata eſt, nec in toto hoc libro ullum fit uerbum de ipſo, & hic aduerte quantũ ab Ariſt. ſit alienum deliramentum Auerr.

3. Expoſit. Simp. & D. Tho. & uerior. Tertia expoſitio eſt Simplic. & Them. S.Tho. & aliorum, per partem animæ intelligendum eſſe ipſam facultatem, & potentiam: quæ dicitur Intellectus poſſibilis: nam per hunc intelligit, & ſapit anima, & hanc nos expoſitionem ſecuti ſumus. Ex quo fit, quòd in iſto textu proponitur prius tractandũ de Intellectu poſſibili in potentia, & ſecundum ſe.

Secũda de numero qõnum, quas proponit Ariſt. tractãdas. Secunda diſcordia eſt circa numerum quæſtionum. Simpli. & Philop. tres quæſt. dicunt hic proponi de iſta animæ parte. Prima an ſit ſeparabilis ſecundum magnitudinẽ, an tantum ratione. Secunda quomodo diſtinguatur ab alijs facultatibus. Tertia quomodo fiat intellectio.

1, ſententia Simplic. & Philop. *2. ſnia D. Th. & Themiſt. &c.* Temiſt. veræ, quem ſequitur Auerro. D. Thomas, & alij, ſolũ duas ultimas proponi affimant: & nos hoc ſecuti ſumus. Illa enim prima non per ſe proponitur tractanda, ſed ſolum non neceſſaria eſſe oſtẽditur ad alia duo inquirenda. Et hoc ipſa litera ſatis manifeſtat.

3. de ſenſu primæ qõnis. *1. Philoponi ſententia.* Tertia diſcordia eſt de ſenſu primæ quęſtionis. Philop. enim uult, ꝙ ſit iſte, an rationalis anima ſit immortalis, nec ne, & quamuis hæc expoſitio aliquo modo defendi poſſit, tamẽ literæ non uidentur admodum quadrare. Oportebat enim ſic dicere, An anima ſit ſeparabilis a magnitudine re, an ſola ratione: non autẽ ſic dicit, ſed aliter, puta. An ſit ſeparabilis ſecũdum magnitudinem, an tantum ratione.

Secũda ſententia uerior Simpl. The. & D. Tho. Aliter explicat Simpl. Themiſt. S Tho & Auer. atq; alij puta, an talis facultas diſtincta ab alijs, ſortiatur corporis partem vt uolebat Plato, differatq; ſubiecto, an nõ ſed ſimul in eadem corporis parte ſit cum alijs potentijs, rationeq; & definitione ab eis differat, & hæc eſt optima expoſitio, noſq; eam ſecuti ſumus.

Quarta de ſenſu ſecũdæ qõnis. Quarta diſcordia eſt de ſenſu ſecundæ illius quæſt Simpli. enim putat hunc eſſe ſenſum; quę aut ipſius Intellectus differentiæ, quibus diuiditur. At Themiſt. Philop. Auer. S Thom. & alij, putant eſſe ſenſum; quæ ſit differentia Intellectus a reliquis facultatibus, & nos ita recepimus tanquam literæ & Ariſt. conformius, cum id poſtea Ariſt. tractet: quãuis forſan melius exponemus, ut utrunq; ſignificetur. *Prima ſententia.*

Quinta qd intelligat Ariſt. per verbum cognoſcit, & ſapit. Alia eſt circa uerba diſcordia. Simplic. per, Cognoſcit, intelligit in uniuerſali omnem cognitionem, ut poſtea riſtringatur per, Sapit, quod ſignificat cognitionem Intellectus.

1. ſent. Simplic. Philop. & Themiſt. per, Cognoſcit, ſpeculationem: per Sapit, practicam intellectionem exponunt.

2. ſent. Philoponi, & Them &c. *3. ſent. verior D. Th.* At S Thom. per, Cognoſcit, apprehenſionẽ Intellectus, per, Sapit, iudicium exponit & profectò omnes expoſitiones bonæ ſunt. Mihi magis placet S. Tho. expoſitio, quia omnes operationes Intellectus comprehẽdit; nam ſub illis duobus concluditur tam practica, quam ſpeculatiua cognitio; erit enim iudiciũ practicum uel ſpeculatiuum: & ſimiliter apprehenſio.

Si igitur eſt ipſum intelligere. Tex. II.

PRopoſitis duobus de Intellectu poſſibili potentia diſcutiendis, nunc priorem quęſt. diſcutit, ut bene notat Philop. quamuis Simpl. uelit poſteriorem.

Natura Intellectus quæ ſit. Primò eſt ĩ pura potentia. Secũdo nõ eſt organica potẽtia. Primo probatur primum. Quia uerò prior quæſtio circa ipſius naturam Intellectus verſatur talem naturã explicare conatur: duo tradens. Alterum eſt, quod Intellectus eſt potentia, nihil actu habens eorum, quæ intelligẽda ſunt antequam intelligantur, ſed ſicut materia ex ſe eſt pure potentia in genere naturalium, ita Intellectus in genere intelligibilium. Alterum eſt: quòd non eſt organica potentia, nec utẽs corpore, vt inſtrumento ad operandum.

Hæc duo probat & in probatione prioris utitur ſimilitudine ſenſus, facitq; hoc argumentum. Sentire eſt pati quoddam, at intelligere eſt uelut ſentire, ergo intelligere eſt quoddam pati.

Ne autem aliquis putaret intelligere eſſe pati prorſus eodem modo ſicut ſentire, addit, eſſe pati, aut quid ſimile, quãuis

enim

enim non ſit prorſus ſimilia, ut dicetur: tamen in hoc conueniunt, quòd Intellectus, & ſenſus ab obiectis recipiant formas.

Altera expoſitio. Poteſt etiam eſſe alia expoſitio, quòd ob id dicat intelligere eſſe ſimile: ac pati, quia id non eſt uera paſſio corruptiua.

Impaſſibile ergo oportet eſſe. Tex. III.

Progreditur in eadē rōne inferēdo duo. PRoſequitur argumentum factum, & ex concluſione infert duo. Alterum eſt. Si intelligere eſt pati, ſimile ſicut ſentire: ergo Intellectus impaſſibilis eſt paſſio corruptiua, ſicut & ſenſus, id eſt, dum

1 Intellectus intelligit, non corrumpitur, ſed potius perficitur.

2 Alterũ eſt: quod ſi intelligere eſt quoddam pati, Intellectus erit ſuſceptiuus formarum, & ſpecierum intelligibilium, ita ut non habeat illas ex ſe actu; tunc enim non pateretur recipiendo, ſed ſolum haberet eas ex ſe potentia.

3 Denique ſub hoc communi ſcito comprehendit, quòd ſicut ſenſus ad ſenſibilia, ita Intellectus ad intelligibilia ſe habet: ſenſus enim quæ ſentit, non habet in ſe actu, ut uiſus non eſt coloratus, ita nec Intellectus habet ea, quæ intelligit.

Nota. Et nota uerbum illud, (Et nō hoc) ſenſus eſt, quod ex ſe Intellectus eſt potentia omnia, quæ intelligenda ſunt, & non eſt hoc, id eſt, non habet ex ſe actu aliquid intelligendorum.

Neceſſe eſt itaque quoniam. Tex. IIII.

In quo intellectus differat a ſenſu. ET eo, quòd Intellectus eſt potentia intelligibilia, ipſius natura infert, in qua a ſenſu diſtinguitur. Eſt igitur tale argumentũ: Intellectus eſt ex ſe potentia intelligibilia ea, quę intelligit: ſed intelligit omnia ergo eſt in potentia omnia; & in hoc a ſenſu differt. Senſu enim limitatè aliqua percipit accidentia, & ſic non eſt vniuerſaliter in potētia; viſus enim colores percipit; ex ſe igitur actu colorem nō habet: non tamen prohibet habere colorem, uel alias qualitates; at Intellectus cũ omnia intelligat, uniuerſaliter eſt in potentia. Hũc locum poſt explicamus late.

Laudatur Anaxagora, q̧ Intellectum fecerit immiſtum & ſeparatum. Ex hoc laudatur Anaxago. qui Intellectum dixit eſſe incompoſitum, & immiſtum, ſeparatumq; ab omnibus alijs, ex quibus omnia ſunt compoſita. Et hoc habet Intellectus, ut dominetur omnibus. Explicat autem dominari omnibus, eſſe intelligere omnia; ſubdit rationem huius. Quia, ſi in ſe haberet actu aliquid, nō poſſet illud extra cognoſcere, ut ſi uiſus haberet colorem aliquem, ſimilem colorem extra nō perciperet, ſicut in tactu apparet. Et hoc ſignificant verba Ariſt. quæ ſic ſe habēt (Intus apparēs,) id eſt, quod eſt intrinſecum, & in actu in ipſa potētia, prohibet cognoſci ea ſimilia, quę extra ſunt, & aliena. *Explicatio aliquorum uerè totum Ariſt.*

Quare neq; ipſius ulla eſt natura. Tex. V.

Quod Intellectus ſit in pura potentia in genere intelligibilium. INfert tandem illud unum duorũ, quæ ſupra propoſuimus; id eſt, Intellectum eſſe in pura potentia in genere intelligibilium, nihilque ex ſe habere aliud, quam quod potentia ſit, recipereq; poſſit. Vnde facultas hæc, qua anima intelligit, & exiſtimat, id eſt, apprehendit, & iudicat, eſt potentia intelligibilia, antequam ipſa intelligantur, nullusq; actus intelligendi ei a natura ineſt.

Vnde nec rationabile eſt ipſum mixtum. Tex. VI.

Quod Intellectus ſit imiſtus. i. nō uti corpore ut inſtrumento uel organo. INfert modo illud ſecundum, quod dicebamus; id eſt, Intellectum non uti corpore, ut inſtrumento, uel organo, & hoc uocat non miſceri cum corpore. Vt enim alibi diximus, hoc differt ſenſatio ab intellectione, quòd ſenſatio elicitur a coniuncto, ob id ſenſus potentia in coniuncto eſt: at Intellectio non a coniuncto immediatè, ſed a ſola anima elicitur; ob id potentia Intellectus in anima ſola immediatè

mediatè ineſt:& hoc uocat modo Ariſto. Intellectum non eſſe mixtum.

1. ratio. Hoc aũt probat duplici ratione. Prior eſt. Si intellectus eſſet mixtus,& organica potentia,tunc eſſet calidus,& frigidus,afficereturq; alijs qualitatibus corporis:ſed hoc eſſe non poteſt,quia debet eſſe in pura potentia vti probatũ eſt. ergo non eſt potentia organica. Maior nota eſt; ob id enim ſenſus participat corporis qualitates,quia immediatè in coniuncto eſt, cũ ſit organica potẽtia, quòd ſi ita ſe habet, Intellectus ſimilibus,qualitatibus afficeretur.

Dubium. Dices, Nonne intellectus eſt etiam in corpore cum anima rationalis ſit forma? ergo eodem modo dicetur calidus, vel frigidus,ſicut ſenſus.

Solutio. Reſpondeo,eſſe magnum diſcrimẽ inter ſenſum & intellectum,ſubiectũ enim immediatum ſenſus afficitur per ſe qualitatibus illis,qua coniunctum eſt, & corpus,per quod proximè ſencit qualitates, puta,oculus,aures,& cætera organa. Vnđ fit,vt per ſe ſenſus indigeat illis qualitatibus,quę diſpoſitiones ſunt eius, quod primo ſentit;& ipſi immediatè inſunt, quia corpus eſt.

At ſubiectum immediatum intellectus non afficitur per ſe illis qualitatibus, eſt enim anima ſola, quæ per accidens dicitur calida Vnde intellectus non ſic indiget qualitatibus ex parte principii,& ſubiecti,ſed ex parte obiecti, quatenus ſumit a ſenſu organico, quæ intelligenda ſunt,& ſic eſt intelligenda Ariſtot. ratio prior.

2. ratio. Poſterior eſt. Si intellectus eſſet organica uis,aliquod ei organum & inſtrumentum particulare reſponderet, ut in ſingulis ſenſibus ſit,at nullum in humano corpore tale apparet. Nec valet dicere occultum eſſe, quia cum illud foret omnium organorum primum, maximè eſt manifeſtum.

Nota. Et notandum,quòd non dixit,ſi intellectus eſſet mixtus,haberet organum,ſi ita enim diceret,eſſet idem antecedens, & conſequens, quia mixtum eſſe, ſignificat habere organum:ſed ita dixit, ſi mixtus eſſet, haberet organum aliquod diſtinctum,& determinatum. Et perpẽde ualde hęc uerba,quia in ipſis errant non pauci.

Et bene vtique qui dicunt.

MVltum eſt huius loci notanda expoſitio,quam non multi aſſequuntur, nec cum præcedentib. continuant. Senſus hic eſt,cum dixiſſet intellectum non mixtum eſſe,id eſt,non organicum,quod nõ erat aliud,quam dicere,animam ipſam ſolam intelligere primò,nõ autem corpus; hoc idem confirmat ex Platone, qui dixit animam locum eſſe formarum:id eſt,ſpecies,quibus cognitio fit;in anima ipſa primò recipi, non in coniuncto, nec in corpore. *Confirmat idẽ ex Platone.*

Quamuis hoc dictum ſit limitandum dupliciter. Primò,quia non de omni anima hoc intelligendum eſt,ſed de intellectiua,ſenſitiua, nam ſpecies non ſuſcipit, niſi ſimul cum corpore. Secundò limitandum eſt, quod formæ non inſunt in anima actu,ut uolebat Plato,qui ſimul animam eſſe dicebat cum ſpeciebus omnib. & habitibus a principio, & ſcire erat reminiſci. Hoc non ita eſt: ſed ſenſum potentia,quia poteſt de nouo capere. *Limitatur ſnia Plat.* 1 2

Quod autem non ſimilis ſit impaſſibilis. Tex. VII.

CVm textu ſecundo dixiſſet,non omnino ſimilem eſſe paſſionem ſenſus, & intellectus, id nunc oſtendit ex dictis, quomodo accidat,& quare. Diſcrimẽ igitur experientia hac comperitur. Cũ vehemens ſenſibile percipitur, manet ſenſus impeditus per tempus ad ſentiendũ alia, & aliquando deſtructus, ut notum eſt in uehemẽti ſono,uel lumine, uel alio quouis,at intellectus,cum altiſſima ſpeculatur,& difficillima non impeditus manet, imo aptior ad aliorum ſpeculationem. *Quod aliter ſẽſus patitur,aliter intellectus. atq; adeo ſit potentia organica.*

Diſcrimen igitur manifeſtum eſt cauſa uerò non eſt alia quam prædicta, eſt enim ſenſus cum corpore,ideſt organica potentia,corpore autem patiente a uehementi ſenſibili,læditur potentia. At intellectus non eſt organica potentia, nec per corpus intelligit, ob id non habet unde lædatur,

læditur ab obiecto: nam anima, ſecundũ ſe, non patitur læſiua paſſione.

No. quid ſit. Intellectũ eſſe ſeparabilem. Nota, Intellectum eſſe ſeparabilem, ſignificare non eſſe organicum: nec in operatione ſua à corpore pendere, ut à coniuncto, cauſa, vel principio.

Cum autem ſic ſingula factus eſt. Tex. VIII.

De Intellectu in habitu quid ſit. DE Intellectu in potẽtia hucuſq; egit, nũc tractat de Intellectu in habitu. Dicit autem primò, quòd Intellectus habitu etiam cum habitu eſt, eſt in potẽtia, ſed aliter quã erat ſine habitu. Hoc autẽ in duobus conſiſtit Primò, ut poſſit operari, & intelligere cum velit. Secundo, ut poſſit Intellectus habitu ſeipſum Intelligere: quæ duo non inſunt Intellectui in potentia.

Explicat autẽ qualiter ſe habeat Intellectus habitu, dicens: quòd Intellectus habitu eſt factus iam ipſę res intelligibiles, id eſt, actu habet rerum ſpecies, ſicut habet is, qui actu ſcit, & contemplatur, q̃uis differat ab eo: quia nõ actu operatur ſemper, ſed cum uult is qui habet talem intellectum. Et iſta eſt huius loci declaratio. Debet enim ſic coniungi, & connecti. Cũ Intellectus eſt factus omnia, ſeu res intelligibilis ſicut eſt factus Intellectus actu, nõ quòd ſit actu, ſed habitu, ut poſſit operari: tunc talis Intellectus, i habitu, eſt etiam in potentia, quamuis aliter, ut diximus.

An Intellectus ſecundum ſe ſit pura potentia. Quæſt. IX.

Occaſio quæſtionis. ARdua valde eſt iſta difficultas, cuius occaſionẽ nobis dat Ariſt qui tex 5. aſſerit nõ aliã eſſe intellectu huius naturam, quam eſſe potentiã oĩ actu priuatã, quod eo argumento probauit, quia omnia intelligit: debet ergo ſecundum ſe denudari ab omni actu Hoc autem Intelligendum eſt de eo Intellectu, cuius eſt intelligere, qui dicitur intellectus poſſibilis Quamuis autem ardua ſit hęc quęſtio tamen eſt ualde utilis; quippe ex ipſius reſolutione conuincitur, intellectum nõ eſſe organicam potentiam, nec eſſe corpus, quę duo ſimul multũ conducunt ad immortalitatẽ animæ rõnalis probãdam.

Vt igitur ab argumentis, quæ difficultatem faciunt, incipiamus, eſt primum argumentum contra partem affirmatiuam quæſtionis, quod uidetur eſſe Ariſt. Si Intellectus eſt potentia intelligibile, cum intelligibile ſit ipſum ens, tam ſubſtantia quam accidens, quod ſequitur intellectus erit potentia & non actu ſubſtantia, uel accidens. hoc autem eſſe nõ poteſt, ergo non eſt potentia omne intelligibile. Minor probatur, quia quod non eſt actu ſubſtantia, uel accidens, nihil eſt, at intellectus aliquid eſſe uidetur. *1. Argu. q nõ ſit pura potentia.*

Probatur ſecundo. Intellectus ſe ipſum intelligit, ut dicitur tex 8. ergo ipſe eſt intelligibilis a ſe, quod ſi intellectus eſt in potentia omne intelligibile erit in potentia ad ſe ipſum, quod eſt impoſſibile. *2. Arg.*

Probatur tertiò Quod recipit, ſolũ debet eſſe denudatum adeo, quod recipitur ut intellectus recipit non res ipſas, ſed rerum ſpecies, ergo, ſecundum ſe, debet tantum denudatus eſſe ab ipſis ſpecieb. poterit ergo eſſe actu aliqua res, imò poterit eſſe calidus, uel frigidus, quia nõ recipit calorẽ, ſed ſpeciẽ caloris. Vnde q̃uis actus ſit calidus, manet in potẽtia ad ſpeciem recipiendam caloris externi, non ergo colligitur, quia intelligit omnia, quòd nullius debet eſſe naturæ. *3. Arg.*

Probatur quarto. Viſus percipit colores omnes, & tamen colorem habet, non ergo oportet potentia denudari ab eo, quod percipit. Minor probatur, quia uiſus ſenſorium corpus eſt mixtum, at omne mixtum coloris eſt particeps, ſimiliter uiſus percipit quantitatem, & tamen quãtus eſt ipſe. *4. Argu.*

Probatur quintò contra differentiã inter ſenſum, & Intellectũ in tex. 7. Nã læſo organo corporeo etiã læditur intellectus operatio, ut patet in phreneticis, & alijs morbis laborantib. ergo intellectus cum corpore eſt, ſicut ſenſus. *5. Arg.*

In hac re ſunt tres opiniones. prima ẽ Alex 1. de anima, c. 1. de ui rationali cuius ſententiam citat Philop in præſenti, qui putat intellectũ poſſibilem eſſe omnino *1. Opin. Alexandri.*

nino

nino puram potentiam in genere entis, tam materialis, quam immaterialis. hic enim quamuis Intellectum poſſibilem dicat eſſe a natura, etiam in pueris exiſtentem, tamen nō putat eſſe aliquam animæ facultatem, aut vim poſitiuam, qua poſsit intelligere. Hæc enim uis poſt aduenit cum ipſa intellectione, & ſpecie, non eſt autem aliud Intellectus poſsibilis, ſecundum ipſum, quam quòd anima poſsit poſtea temporis ſucceſſu, & exercitatione hanc uim intelligendi ſortiri, quod magis explicabitur inferius, hoc modo Intellectus poſſibilis pura eſt potentia nihilq; habet actus hæc eadem ſententia eſt etiā Aureoli, qui lib. 6. vt refert Capr. 1. Sen. d. 3. q 3 putat Intellectum eſſe puram potentiam in genere entis materialis, vel immaterialis, cum vtrumque intelligat.

Secūda quorundā opinio. Altera ſententia eſt aliorum, qui Intellectum actum quendam eſſe dicunt, exponunt autem Ariſt. dictum hoc modo, ꝙ Intellectus eſt pura potentia, ideſt, nullā ex ſe habet ſpeciem obiecti intelligibilis, ut uolebat Plato.

Reijcitur hæc opinio. Hæc expoſitio reijcienda eſt; quia ſi Ariſtot. uellet dicere Intellectum eſſe in potentia ad recipiendas ſpecies, tamen in ſe eſſe aliquam naturam actu eorum, quæ intelligibilia ſunt; tunc ex hoc non probatur, quod eſſet non mixtus, & non organicus. Ar Ariſtot. probat non eſſe organicum, quia tunc actu eſſet calidus, uel frigidus, quod eſſe non poteſt, cum ſit potentia; ergo intendit, quòd actu nulla eſt natura eorum, quæ intelligi debent.

3. Opin. Philop. & Simplic. Tertia ſententia eſt Philop. Simpli. & Themiſt. qui Intellectum aliquid actu eſſe docent, dicunt tamen ipſum in genere intelligibilis eſſe puram potētiam, quod idem affirmat S. Tho q 8. de ueritate.

Dubium. Dices tu: Quid ſignificat iſtud, ꝙ Intellectus in genere rei ſit actus, tamen in genere intelligibilis ſit pura potentia?

Reſponſio. Hoc opus, hic labor eſt: Inſudarunt multi illuſtres Philoſophi in huius rei diſcuſſione. Aliqui uerò non intelligentes, negauerunt doctrinam Ariſt. & communem. Dicam, ergo quæ mihi poſt longum ſtudium, multamq; huius rei meditationem cognoſcere datum eſt.

1. Concluſ. Intellectus eſt denudatus ab o natura, cuius primū ſpēs recipit. Sit prima concluſio. Intellectus eſt denudatus ab omni natura, cuius primò ſpeciem recipit, & ab omni eo, a quo primo mouetur.

1. Fund. duplex eē obiectū intellectus motiuū & terminatiuum. In huius declarationē aliqua ſunt notanda. Primum eſt, duplex eſſe obiectum Intellectus. Vnum motiuum tantum, alterum terminatiuum, & aliquo modo ſimul motiuum. Id dicitur motiuū, quod ſpeciem imprimit ipſi Intellectui, quamuis non ſit ipſum, quod cognoſcitur ab Intellectu. Terminatiuum eſt & aliquo modo etiam motiuum, quod cognoſcitur ab Intellectu, & ipſius etiam ſpecies in Intellectu eſt.

Intellectus motiuū obiectum eſt phantaſmā ſenſibile, id eſt, ſpecies recepta in imaginatione, nihil enim in iſto ſtatu poteſt Intellectum noſtrum primò mouere ad intelligendum, niſi ſenſibile phantaſma; non tamen phantaſma eſt obiectum terminatiuum, quia non eſt ipſum, quod intellectus intelligit. Terminatiuum autem eſt natura, & res in phantaſmate incluſa, & per ſpeciē repræſentata, quæ eſt natura etiam ſenſibilis, aut ordinem habens ad ſenſibilia,

Quid ſit ꝑ priū obiectū & adæquatū motiuū in hoc ſtatu. Vnde ſi obiectū proprium, & adæquatum motiuum Intellectus noſtri pro ſtatu, quo in corpore eſt, conſideretur, non eſt aliud, quam ens ſenſibile, non enim per alias ſpecies, quam ſenſibiliū rerum uel ad ipſas ordinem habentium intelligimus, cum a ſenſibilibus phantaſmatibus ſint abſtractæ.

2. Fund. cū in aliquo ſubiecto ē aliqua forma. nō pōt aliā ſimilē recipere nec eius ſpeciem. Alterum eſt notandum, quòd cum in aliquo ſubiecto eſt actu aliqua forma. nō poteſt in eo recipi alia ſimilis, nec ipſius ſpecies intentionalis. Verbi gratia, ubi calor eſt, non poteſt recipi alius calor ſimilis, nec ipſius ſpecies. Quantum enim ad hoc ęqua eſt cōditio rei, & ſpeciei ipſius ut bene dixit Iandu q 4 Et hoc experientia conſtat. Oculus enim colorem habēs realem impeditur a recipienda ſpecie illius coloris ſimilis, & auditus habens realem ſonum, impeditur a percipienda ſpecie alterius ſoni, ſimiliter In aliis ſenſib. Et hoc multū eſt notandū pro intelligentia huius doctrinæ Ariſt.

3. Fund. potētia nō dēs eſſe denudata ab oī actu, ſed ab eo tantū a quo patitˀ. Nota tertiò, quòd potentia cognoſcens non debet abſolute denudari ab actu, niſi ab eo ſolum, a quo patitur, & cuius ſpēm in ſe recipit. Vnde oculus ab illis colori-

bus

bus eſt denudandus, a quibus mouetur, & quorum ſpecies habet & recepit; non autem ab alijs accidentibus.

Ex dictis probatur concluſio. Ex his ſequitur declaratio, quomodo Intellectus eſt pura potentia. Intellectus enim non patitur, nec ſpeciẽ recipit, niſi a phantaſmate. & naturis ſenſibilibus ſolum enim hæ ſunt, quæ in ipſum agunt. erit ergo Intellectus denudatus ab omni natura ſenſibili, nullaq; erit ſenſibilis natura. Hoc tamen non arguit non eſſe alicuius naturæ, imò conuincit eſſe alicuius naturæ ſpiritualis, & incorporeæ, cum debeat denudari a naturis incorporeis, a quibus patitur.

Confirmatur rõ, & declaratur quõ intellectus eſt pura potentia in genere ſuorum intelligibiliũ. Per hęc manifeſta eſt concluſio. Manifeſta etiã eſt ſententia tertia Gręcorum, ꝙ Intellectus eſt pura potentia in genere ſuorum intelligibilium; non enim eſt vlla natura corporea, quę eſt primò intelligibilis a nobis, & cuius ſpeciem Intellectus recipit. Et hęc eſt cauſa, vt dicemus, cur ſeipſum intelligere non poſſit; primò non enim eſt natura ſenſibilis, quæ ſola Intellectum mouet. Vnde eleganter S. Thom. 3. Contra gent. cap 43. dicit Intellectum poſſibilem tantum eſſe potentia ea omnia, quæ virtute Intellectus agentis cognoſcuntur. Hæc autem non ſunt niſi materialia.

Nota, cur intellectus ſe ipſum nõ primo intelligat. At, ut magis iſta declarentur, propono aliquot dubia. *Primum dubium.* Primum eſt, ſi Intellectus non eſt eius naturæ, cuius ſpeciẽ recipit, ſequitur, ꝙ una anima ſeparata non poſſet recipere ſpeciem alterius animæ, nec vnus Angelus ſpeciẽ alterius; quia ſicut natura corporea non poteſt recipere ſpeciem ſimilis naturæ, ita nec vnus Angelus, vel natura incorporea ſpeciem alterius; cuius tamen oppoſitum docet Theologia, quæ in animabus, & Angelis ſpecies infuſas ponit.

Solutio. Hoc dubium fateor, quòd difficile eſt ſoluere, imò ex hac parte argumentum Ariſt. videtur claudicare. Dico tamen pro ipſius defenſione, ꝙ ſi ſpecies in anima ſeparata eſſent, ſicut ſpecies hæ inferiores, non poſſent recipi in ipſa aliarũ animarum ſpecies; at non ſunt, eſt enim duplex diſcrimen. Species enim illę animarum & Angelorum non ſunt adęquatè vnius, imò per vnam ſpeciem multæ naturæ diſtinctæ comprehenduntur; ob id ſpecies nõ eſt adæquata, & propria unius obiecti, nec eiuſdem ordinis. Alterum diſcrimen eſt, quia illæ ſpecies ſunt exemplaria, in quibus lucent, & repræſentãtur res cognitæ ab ipſo Intellectu: nõ autem ſic ſunt ſpecies inferiores, ſed ſunt principia adæquata, quibus Intellectus percipit obiectum, a quo eam ſpeciem recipit: & talem ſpeciem non poſſet vnus Intellectus habere alterius, ut bene concedit Capreol. 1. Sen. d. 3. q. 3.

Alterum dubium eſt: quia nõ uidetur Intellectus eſſe pura potentia in ente ſenſibili, quia immutatur ab omnibus ſenſibilibus phantaſmatibus. nam ſenſus communis recipit ſpecies omnium ſenſibilium, non tamen eſt pura potentia, imò eſt in corpore ſenſibili. *Secundum Dubium.*

Reſpondeo, eſſe diſparem rationẽ. Primò: quia non immutatur immediatè a ſenſibilibus, ſed per alios quinq; ſenſus: at Intellectus immutatur immediatè ab omnibus phantaſmatibus. *Reſponſio Prima.*

Secundò, quod magis ad rem eſt. Senſus communis non percipit integrè ſenſibilia illa omnia, ſed ſecundum gradum aliquem: non enim calorem percipit, nec alias tangibiles qualitates in quocunque gradu, ſed in exceſſu, ſicut & tactus percipit: at Intellectus de omni gradu iudicat, ob id ab omni etiam gradu debet denudari, & ſic prorſus incorporeus erit. Hæc igitur ſunt, quæ mihi in huius declaratione dicenda viſa ſunt. *Secundo.*

Secunda concluſio. Intellectus poſſibilis non eſt virtus organica, quę per corpus intelligat, ſicut ſenſus. Hãc probauit Ariſt. tribus rationibus in textu. Prima eſt. Intellectus patitur a quacunque natura ſenſibili, ergo denudatus eſt ab omni natura ſenſibili, ſed ſi eſſet uirtus organica, non denudatur etiam ab omni natura ſenſibili, ſicut nec ſenſus, ut notum eſt, ergo Intellectus non eſt uis organica. *2. Conclu. intellectus poſſibilis nõ eſt virtus organica. 1. ratio.*

Secunda eſt, ſi eſſet uis organica aliquod ſentiretur organum determinatũ, ſicut patet in alijs cognoſcitiuis potẽtijs organicis, at nullũ tale organũ inuenitur. *2. ratio.*

Tertia eſt. Omnis uirtus organica læditur ex cognoſcibili uehementi, ut notũ eſt in omni ſenſu: at Intellectus non læditur, ſed potius perficitur ex ſuo uehementi cognoſcibili, ergo non eſt uis organica. *3. ratio.*

nica. Hæ ſũt rationes Ariſ poſſumus etiã aliãs ſuperaddere.

4. Ratio. Sit quarta ratio. Omnis organica uirtus debilitatur corpore debilitato: at ītellectus non debilitatur, imo augetur potius: ergo non eſt organica virtus. Diſcurſus eſt notus. Maior probatur in ſenio enim ex corporis debilitate omnis ſẽſus, & potentiæ nutritiuæ minuuntur, & deficiunt. Minor patet: nam tunc viget Intellectus: in ſenibus enim prudentia eſt.

Confirmatur ratio. Hoc etiam manifeſtum eſt in ſomno: ligatis enim ſępè corporeis virtutibus, aliquando mirabilia intelligimus, & diſtinctius quam uigilantes: quod argumento eſt, non eſſe Intellectus vim corpoream, nec organicam.

5. Ratio. Quinta. Virtus organica intelligit, ſeu percipit obiectum cum loco, figura, quantitate, & accidente ſenſibili, ut patet per omnes ſenſus interiores, & exteriores: at Intellectus ab omnib. illis abſtrahit, dum vniuerſale coguoſcit, dum rei quidditatem contemplatur: ergo non eſt organica uirtus.

6. Ratio. Sexta. Virtus organica non ſentit, quæ ſunt in ſe, ut tactus non percipit ſui organi qualitates: at Intellectus percipit habitus, ſpecies, actus, qui in ſe ſunt, ut poſt dicemus: non eſt ergo uis organica.

7. Ratio. Septima. Si eſſet potentia organica, ergo corrupto organo corrumperetur, & ita ſequeretur animam poſt mortem carere Intellectu, & ita nil intelligere omnino: quod & abſurdum eſt, & erroneum. Hęc argumenta ſufficiant pro præſenti concluſione.

Tertia concluſio Intellectus non eſt corpus. Tertia concluſio. Intellectus non eſt corpus, ſeu anima intellectiua nõ eſt corpus. Hæc probatur omnibus rationibus, quibus probata eſt concluſio pręcedens, ideſt, Intellectum non eſſe uirtutem organicam. Probatur etiam illis rationibus, quibus probatum eſt ſuperius, animam non eſſe corpus, quas omnes non opus eſt repetere. Supereſt igitur ad argumenta reſpondere.

Ad 1. No. duplex obiectũ intellectus & vniuerſalitatis, & primitatis. Ad primũ aduerte, obiectũ Intellectus eſſe duplex: Alterũ uniuerſalitatis, alterũ primitatis ſeu modificationis. Vniuerſalitatis, ideſt quod continet quidquid ab Intellectu quocũq; modo cognoſci pōt: & hoc eſt totum ens complęctens ſubſtãtias materiales, & immateriales, & omnia. Primitatis, ideſt, quod primò mouens ſeu motiuum poteſt imprimere ſpeciẽ ſui in ipſum Intellectum: & hoc non eſt totum ens, niſi ſenſibile: ab hoc enim mouetur per ſpecies receptas à phantaſmatib immaterialia enim, ut docent Theologi, nõ poſſunt imprimere ſpeciem ſui in animã nec ſeparata, nec coniuncta. Vnde Deus non uidetur in cœlo per ſpeciem creatã, Angeli uidentur quidem per ſpecies, ſed non productas ab ipſis imprimentibus in alios Intellectus, ſed a Deo infuſas.

Dico igitur, quòd Intellectus eſt in potentia ad totum illud intelligibile, a quo patitur, & cuius ſpeciem recipit: cum autem hoc ſit ſenſibile, ſolũ Intellectus non erit ulla corporea uel ſenſibilis natura, erit tamen ſpiritualis, & incorporea. *Soluitur argum.*

Ad ſecundum dico, quòd intellectus non intelligit ſe directè, ut oſtendemus in quæſt. ſequenti: ſed indirectè, & per ſpeciem alterius. Vnde non oportet, ut denudetur a ſe ipſo, ſed ab illius natura, a qua ſpeciem recipit propriam. *Ad 2.*

Ad tertium ſolutio nota eſt ex his, quę notauimus circa primam concluſionem: ubi diximus, quòd quantum ad hoc eadẽ eſt ratio rei, & ſpeciei ipſius. Oculus, n. habens colorem, non ſolum alium, aut ſimilem nõ poteſt percipere: ſed nec ipſius recipere ſpeciem, & ſic in alijs ſenſibus: erit ergo idem in Intellectu. *Ad 3.*

Ad quartum dico tria. Primum eſt, ꝙ oculus non denudatur a quanto, nec a ſenſibili communi, quia nõ recipit ipſius ſpeciem, ſed proprij ſenſibilis. *Ad 4.* 1

Dico ſecundo, quòd oculus non omnino colore priuatur: habet enim quendam imperfectum, id eſt, diaphanum: ſi tamen diaphanitatem colorem uocare licet, ob id non percipit omnes colores in quocunque gradu: unde non uidemus diaphana, niſi ex oppoſitione coloris opaci. At intellectus, ut diximus, de omni gradu coloris & qualitatis iudicat, ob id ſimpliciter eſt denudatus. 2

Dico tertio, & melius, quòd non eſt neceſſarium, ut omnia mixta habeant colorem, ſed eſſe poſſunt diaphana, & perſpicua, ut uitrum, & chriſtallum, & adamas: quia diaphanitas non eſt color, & talis eſt oculi pupilla, imò & omnino perſpicua nil

nil vetat eſſe: atque ideo omnia diaphana mixta poſſunt omnium colorum ſpecies recipere,& plus,aut minus,quò magis,vel minus ſint diaphana: Imo quãuis aliquem tenuem colorem habeant modò ſint diaphana, non impedit receptionem ſpecierum.

Ad 5. Ad quintum. Fateor intellectum aliquando impediri organo lęſo:ſed tale impedimentum eſt ab extrinſeco,quia læditur id,in quo ſunt phantaſmata, quæ ipſum mouent,ſenſus autem læditur ab intrinſeco læſione proprij ſubiecti.

Confirmatur ſolutio exemplo. Et eſt exemplum appoſitum ſatis. Oculus non bene iudicat aliquando, quia ipſe eſt male diſpoſitus in ſe: aliquando cum obiectum non eſt bene diſpoſitũ,vel quia diſtat,uel quia medium non eſt rectum. Dico igitur, quòd læſio Intellectus læſo corpore eſt ſimilis ſecundo modo; nã motiua Intellectus erãt in corpore: at ſenſus lęſio ex lęſione corporis ẽ primo modo. Ariſt. autem non in his læſionibus argumentum fundat: tunc enim id diſcrimen ſenſus,& Intellectus probandũ erat: Sed in hoc,ſcilicet,quòd unius obiectum lædit,alterius perficit potentiam ſuam, cũ vehemens eſt: quòd indicat ſenſum eſſe uim organicam,non autem Intellectum. & iſta ſufficiant de hac quæſtione.

An intellectus poſsibilis ſit potentia animæ Vel (quod in idem recidit) an intellectus poſsibilis ſit informans, an ſubſtãtia ſeparata. Quæſt X.

Quòd utraque q̃ō in idem coincidat. DIfficultas hęc alia coĩcidit, puta,an Intellectus poſſibilis ſit ſubſtantia ſeparata, & non informans corpus, ſeu uirtus talis ſubſtantiæ ſeparatæ:an non ſit,ſed ſit forma informans, ſeu uirtus formę informantis materiam. Idem enim eſt fere petere,an ſit,forma, ſeu ipſius uirtus:nòn enim uirtus operatur ſine eo,cuius eſt uirtus,ob id per Intellectum communiter ſubiectum cum ipſa ui intelligendi ſumunt: ſubiectum, inquam, proximum,& immediatum:ſicut uiſus potentia cum organo aliquando dicitur. ſimiliter quilibet alius ſenſus.

1. Argu. q̃ Intellectus poſsibilis ſit ſeparatus, & non informãs. Sunt igitur argumenta,quibus probari uidetur intellectum poſſibilẽ eſſe ſeparatum,& non informantem. Primum eſt ab authoritate. Ariſt. n.tria attributa conceſſit intellectui poſſibili,ideſt, quòd ſit impaſſibilis,quòd ſit immixtus, quòd ſit ſeparatus Sed hęc non poſſunt competere intellectui,ſi ſit forma in materia,ergo eſt ſeparatus,& aſſiſtens tantum. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Probatur minor. Si.n eſt forma in corpore, patietur ſimul cũ corpore coniuncto, ſicut & aliæ formæ: erit etiam mixtus cum qualitatibus ſenſibilib. ſicut & aliæ formæ, & non erit niſi tantum ratione ſeparatus a materia:ergo ſi in materia eſt intellectus oppoſita attributa ſortitur.

2. Arg. Secundum argumentum eſt. Obiectũ habet proportionem cum potentia, ſed intellectus obiectum eſt uniuerſale abſtractum,ergo & ipſe intellectus erit abſtractus,& non ſingularizatus per aliquã ſenſibilem materiam. Conſequentia probatur a ſimili, vt enim ſenſus obiectus ſingulare eſt,ſenſusq; ſingularis, ita intellectus erit abſtractus cum ſuo obiecto.

3. Arg. Tertium eſt Auerro. Si intellectus poſſibilis nõ eſt abſtractus,aut eſt uirtus organica,aut uirtus limitata, & contracta corpore,ſed utrumque repugnat intellectui poſſibili,ergo eſt abſtractus. Maior eſt nota. Minot patet,quia ſi eſt ſingularis per materiam nõ recipit ſpeciem.niſi ſingularẽ,& ſic nõ uniuerſale cognoſcet.

4. Arg. Quartum eſt Auic. Vniuerſale cognitum ab intellectu,uel ex ſe hẽt uniuerſalitatem, & hoc non quia tunc eſſent uniuerſalia in rebus actu,ante opus intellectus; Vel habet ab intellectu, quod ſi id ita eſt,ergo intellectus ex ſe uniuerſalis eſt,aliter non daret alteri uniuerſalitatẽ.

5. Arg. Quintum argumentum eſt Themiſt. cap. 32. Principia cognitionis per ſe mota eadem ſunt pro omnib. ſimiliter idem ab omnibus cognoſcitur,ergo intellectus omnium unus,& idem eſt, ergo nõ eſt in materia,aliter.n multiplicaretur pro indiuiduorum multiplicitate. Hæc ſunt argumenta in hac re.

Varietas,et cõfuſio Philoſoph. i hac quæſtione. Quid autem dicant Philoſophi,nõ eſt facile recenſere. Omes n.adeo obſcurè loquuntur,ut uix unius ſententia ab altero fideliter recitetur, & hoc mihi argumento

mento eſt, illas ſententias eſſe monſtruoſas, & fictitias, quas nec ipſi intellexerũt, nec à poſteris percipi poſſunt, quã tamẽ diligentia potero fideliter elucidabo.

Diuiſio Philoſophorum in duas ſectas.

Philoſophi circa intellectum poſſibilem in duas ſectas diuiſi ſunt. Quidam enim eum multiplicarunt pro indiuiduorum humanæ naturæ multiplicitate. Quidam ipſum non multiplicarunt: ſed vnum eſſe numero dixerunt in omnibus hominibus aſſiſtentem.

Prima ſecta quæ intellectum multiplicãt in ſingulis indiuiduis quadruplex opinio. *1. Opinio. Alexan. & erronea.*

Illorum autem, qui ipſum multiplicarunt, quadruplex eſt opinio. Prima eſt Alex. Hic enim triplicẽ diſtinguit Intellectum: Primus eſt in potẽtia qui poſſibilis dicitur, & hunc putat, eſſe præparationem quandam animæ ad recipiendum influxum Intellectus agentis, quem vocat Deum: & quòd hoc influxu accedente recipit ſpecẽ, & fit Intellectus habitu: atq; hi ſunt tres Intellectus. Illam verò præparationem & aptitudinẽ, quæ Intellectus potentia dicitur, putat eſſe virtutem corpoream, & organicam, ex mixtione elementorum reſultantem cum ipſa anima: & hinc affirmauit illam temerariã & impiam opinionem, ſeu potius errorem, animas rationales eſſe formas corruptibiles, eductaſq; de potentia materiæ, ſicut reliquas omnes formas corporum.

2. Opinio. Auemp. & Albunazar impia etiã, & erronea.

Secunda ſentẽtia fuit Auemp. & Albunazar Arabũ, quos refert Auerr. com. 5. Iſti putauerunt Intellectũ poſſibilem eſſe imaginatiuam vim, in qua recepta ſunt phantaſmata ſenſibilia. Putauerunt iſti Intellectum agentem eſſe vnum in omnibus hominibus, ſeparatum, & per ſe exiſtentem, hunc autẽ illuſtrare phantaſmata, quæ ſunt in imaginatiuis diuerſorum hominum, ita vt per talem illuſtrationẽ in phantaſmate appareat natura vniuerſalis, quæ autem non apparebat niſi ſingularis: ſicut lumẽ manifeſtat ea, quæ occulta prius erant: & per talem illuſtrationẽ nobis copulat, & in ſingulis intelligit: imaginatio aũt, quatenus continet phantaſmata illuſtrata, dicitur Intellectus poſſibilis.

Nota.

Debes enim aduertere, quod iſti non ponũt ſpecies intelligibiles productas in Intellectu, niſi ipſa phantaſmata illuſtrata in quibus apparẽt naturæ vniuerſales.

Cum autẽ vis imaginatiua multiplex ſit & organica: inde multiplicant Intellectũ poſſibilem, dicuntq; eſſe multos, pro indiuiduorum multiplicitate.

3. Opinio. Plutarc. li, & Platon etiam erronea.

Tertia ſentẽtia eſt Plutarchi, vt refert Philoph. qui ſequitur Platonem circa Intellectũ poſſibilem. Ponit enim eſſe multos Intellectus pro multitudine indiuiduorum hominum, & eſſe virtutem non organicam: tamen aſſerit animam rationalem non informare corpus, ſed eſſe vt nautam in naui: aſſerit etiam animam & Intellectum introduci cum ſpeciebus rerum omnium.

Et putat hoc eſſe de mente Ariſt. in quo iure reprehenditur ab Ammon. & Philop. cum clarè conſtet ſecundũ Ariſt. Intellectum poſſibilem eſſe in potentia, & recipere de nouo ſpecies.

4. Opinio. Philoponi, & Ammonij, & Auicẽnæ. S.Th. Alberti, & vera.

Quarta ſententia eſt ipſius Philop. & Ammon. qui Intellectus poſſibiles multiplicant, virtuteſq; & facultates animæ ponunt, eſſeq; in potentia ad ſpecies recipiendas à phantaſmate: & ſecundũ Ariſt. putant animam ipſam formam eſſe informantem, vt in 2. lib. retulimus: idem docet Auicen. qui quantum ad Intellectum poſſibilem; & animam bene dixit ipſam eſſe formam informantem, incipientem cum compoſito, & manentem poſt; Intellectũ poſſibilem ipſius eſſe virtutem, non organicã. Idem docet Alber tract. 2 c. 12. & S.Tho & alij, hæ ſunt ſententiæ illorũ, qui multiplicant Intellectus poſſibiles.

Secunda ſecta Philoſophorũ, qui non multiplicant intellectus opiniones duæ. *1. Opinio. Themiſt. & erronea & impia.*

Illi autem qui vnum ponunt in omnibus ſunt diuiſi in duas partes: Altera pars eſt Themiſt. & Theophraſti, quos citat Auerr. Themiſt. enim lib. 3 à c 13. vſq; ad 36 de Intellectu tractat, eſtq; in iſta ſententia. Putat enim rationalem, & intellectiuam animam vnã eſſe in omnibus hominibus immortalem, & æternam, hãcq; duplici parte ſubſtantialiter componi, altera quæ eſt vt materia, & dicitur Intellectus poſſibilis, altera quæ eſt velut forma, diciturq; Intellectus agens, id autem quod ex vtraq; conſtitutum eſt, dicitur Intellectus ſpeculatiuus.

Vlterius putat Themiſt quòd intelligere non fit ex eo, quòd Intellectus poſſibilis recipiat ſpecies aliquas in ſe, ſed ex eo quòd participat lumen ipſius Intellectus agentis: cumq; ſemper participet, inde dicit ſpeculatiuum Intellectũ eſſe, & intelligere ab æterno nos autem intelligimus

prout magis vel minus cõmunicatur nobis lumen illud Intellectus agentis Vnde primò participamus Intellectum poſſibilem abſque lumine poſtea lumen ipſius agentis temporis ſuceſſu participamus, & nobis communicat. Hæc ſunt, quæ ex hac ſententia haberi poſſunt.

2. Opinio. Auerrois erronea, & impia. Altera ſentẽtia eſt Auerro. qui fere idẽ cũ Themiſt. dicit, ſed in hoc differt, quòd putat Intellectum hũc recipere de nouo ſpecies intelligibiles à phantaſmatis hominum diuerſorum, per quas intelligit in diuerſis hominibus, quibus tali modo copulatur: & ratione receptionis harum ſpecierum, dicitur poſſibilis. Differt. & ſecũdò, quod non conſtituit eſſentiam animę rationalis ex duobus illis intellectibus poſſibili vt materia, & agenti vt forma.

Hæ ſunt ſententiæ Philoſophorũ circa Intellectum poſſibilem. & quia nos ſuperius in quęſt. de animę rationalis informatione, multa diximus cõtra hanc Intellectus vnitatem, non erimus modò prolixi: ſed aliqua, quæ negocio præſenti competunt, diſcutiemus.

1. Concl. Intellectiua anima non componitur ſubſtantialiter ex duplici parte realiter diſtincta intellectu ſcilicet agenti, & poſſibili. Sit igitur prima concluſio. Intellectiua anima nõ componitur ſubſtantialiter ex duplici parte realiter diſtincta, id eſt, Intellectu poſſibili, & agente, ita ut hi Intellectus ſint partes duæ ſubſtantiales animæ. Iſta concluſio non eſt contra Auerr. hic enim clarè docet Intellectum poſſibilem eſſe eandem ſubſtantiam cum agente: tamen eſt contra Themiſt. qui videtur diſtinctionem realem inter has ſubſtãtias ponere: dicit enim Intellectum ſpeculatiuum eſſe compoſitum ex poſſibili, & agente ſicut ex materia & forma: & c. 36. *Nota.* dicit, quòd ſicut flos præcedit fructus, ita poſſibilis prius tempore eſt in nobis, quàm ipſe agens: quod videtur indicare diſtinctionem realem in his ſubſtantijs, & aliqui id ſuſtinent, contra hos ponitur concluſio noſtra.

Prima ratio ſi plures animas intellectiuas concederẽt. Et probatur primò contra eos, qui ponunt plures animas Intellectiuas. Anima componitur ex duplici ſubſtantia, vel ergo eſt compoſitio per ſe, vel per accidẽs. Non per accidens, quia tunc anima erit ens per accidens: quod eſt falſum. Si igitur eſt compoſitio per ſe, neceſſariò oportet fateri, ꝙ vna pars ſit actus, & altera potentia: tunc erit compoſitio ex materia, & forma, cum ſint partes diſtinctæ. Hæc omnia, quia illam in eo ſenſu defendunt, cõcedunt. Sed probo id eſſe impoſſibile. Sumo illam partem, quæ eſt materia, & peto, Vel eſt eiuſdem ſpeciei cum alijs, quæ ſunt in aliis animabus, vel diuerſæ. Si diuerſæ: ergo aię Intellectiuę differunt ſpecie: quæ enim ſunt eiuſdem ſpeciei, non habent materiam primam niſi eiuſdem ſpeciei: at animas intellectiuas ſpecie differre impoſſibile eſt. nam ita neque homines eſſent eiuſdẽ ſpeciei. Si igitur illa materia eſt eiuſdem ſpeciei: ergo habet potentiam ad omnes Intellectus agentes alios, qui ſunt eiuſdem ſpeciei, erit ergo anima tranſmutabilis, quod falſum eſt, nõ ergo anima materiam habet.

Secũda ratio, ſi vnicam tantũ animam ponerẽt in hominibus ſubſtantiã ſeparatam. Secundum argumẽtum eſt contra eos, qui vnicam in omnibus intellectiuã animam ponunt, quæ ſit intelligentia aliqua ſeparata, & ſpiritualis. Si talis Intelligentia aliquid habet, vt materiã; ergo non eſt in ea idem quid eſt, & quod quid eſt, hoc autem eſt manifeſte contra Ariſt. 8. Methaph. tex. 16. qui in Intelligentiis, & ſeparatis idẽ dicit eſſe quid & quod quid. Sequela patet, & ꝑ ꝓbatione nota, quid, appellari ipſam naturam rei, quod quid, ipſum ſuppoſitum, & habens naturam. Ariſtoteles putauit in compoſitis ſubſtãtijs non eſſe idem quid, & quod quid; nã quod quid includit materiam, in his tamen, quæ materiam nõ habent, quia nulla eſt alia ſubſtantia, niſi forma per ſe, ob id dixit eſſe in ſeparatis idẽ quid, & quod quid. Hæc eſt ſententia Ariſt. vt quilibet in eo verſatus facile recipiet.

Primò. Ex hac manifeſtẽ probatur intentum, Si talis Intelligentia aliquid vt materiam habet, aliquid vt formam re diſtincta, ergo non eſt in ea idem quid, & quod quid, nõ ergo eſt ſubſtãtia ſpiritualis nec æterna quales ponit Ariſt. Intelligentias. Hoc argumentum puto eſſe demonſtrationẽ in doctrina Ariſt.

Secundò. Secundò itẽ, ſi vnica eſſet tantum, omnia quæ contra Auerrois vnitatem Intellectus allata ſuperius fuerunt, contra hãc adduci poſſent, vnde eius impietas & error opinionis perſpicuè conſtat.

Tertia ratio ſiue ponatur vna ſiue plures animæ. Tertium argumentum eſt generale ſiue ſit vna, ſiue plures animæ. Anima intellectiua habet materiam, ergo eſt indiuiduata

duata

duata per materiam:ergo aliquod indiuidum intrinſecam habens materiam intelligit,ideſt,ipſa anima compoſita: ergo non intelligeret ipſa uniuerſalia. Conſequentia probatur, & ad hominē: quia ob id ipſi animam a materia abſtrahunt, ut uniuerſalia intelligat.

Confirmatur ratio. Probatur. Senſus ob id uniuerſalia nō cognoſcunt, quia quod ſentit, materiam habet. Hoc eodem argumento ad probādum animam non eſſe compoſitam ex aliqua materia & forma, utitur S.Th. 1.p. q.75.art.5.

4. ratio. Quartum argumentum eſt. Si anima habet materiam: ergo eſt corpus,hoc autem eſſe falſum,alibi probatum eſt.

Dicent iſti, quòd non eſt corpus,quia materia hæc non eſt capax quantitatis. *Reijcitur ſolutio.* Sed iſtam reſponſionem nullā eſſe oſtendo,quia eſſe corpus dicit meram ſubſtantiam, & in prædicamento ſubſtantię eſt: non ergo quantitas quicquā facit ad corporis rationem,ſi materia, unde ſubſtantia eo ipſo corporea eſt, quo materiam habet, ꝙ autem hęc ſit capax quantitatis,illa non, non facit eſſe corpus, vel non corpus, ſed eſſe aliud,& aliud corpus.

5. ratio. Quintum argumentum eſt. Aut informantem eam facere, aut aſſiſtentem. Si informantem,iam compoſitum ex materia & forma informaret, & eſſet forma corporis,quod eſt ridiculum, & quodam modo implicat, vt materia informet,vel totum compoſitum ſimul cum ſua materia informet.Si verò aſſiſtentem tantum eam animam rationalem faciunt,iam homo non eſſet eſſentialiter rōnalis,& omnia argumenta, quæ contra aſſiſtentem animam fiunt,contra hanc quoque militarent. Alijs poſſet argumentis hæc concluſio probari,ſed iſta ſufficiant.

[2]. Conclu. [I]ntellectus [p]oſſibilis nō [e]ſt uis ima[g]inatiua, [n]ec aliqua [f]acultas in [c]orpore in[hæ]rens. Secunda concluſio. Intellectus poſſibilis non eſt vis imaginatiua, nec aliqua facultas in corpore immediatè inhærens.

Hæc eſt contra Alex. & Auempacem, & manifeſta eſt ex argumentis factis in quæſtione antecedenti probantibus Intellectum non eſſe uirtutem organicam.

[1]. Ratio. [2]. Ratio. Adhuc tamen hoc argumento probatur,quia Intellectus poſſibilis debet recipere ſpecies intelligibiles, cum ipſius ſit intelligere; at ſpecies intelligibiles cum uniuerſaliū ſint,non poſſunt in corpore diuiſibili recipi:non ergo imaginatio,uel alia uis ſimilis eſt Intellectus poſsibilis.

3. Ratio. Adde ètiam quod tunc eſſet calidus, uel frigidus,ſicut ſenſus:cuius oppoſitum dicit Ariſt.

3. Concl. Intellectus eſt uis non organica animæ informantis corpus. Tertia concluſio. Intellectus eſt uis nō organica animæ informantis corpus.

In cuius declarationem aduerte cum Alber. tract. 2.c.52.ubi elegāter hoc tractat,ꝙ in natura hoc inuenimus, ſ. perfectiones rerum pluriū congregari in unica ſubſtantia,hancq; operari ea,quæ multæ per ſe operantur:in mixtis enim elementorū operationes inuenimus,in plantis, quę in elementis & mixtis ſunt, in animalibus ultra etiam alia plura. Cum autem anima rationalis ſit forma naturalium perfectiſsima,ipſa continet aliarum perfectiones,ut poſſit ipſa ſola exercere, quæ aliæ per ſe poſſunt:ipſa enim cū materia corpus facit,ipſa eſt motus,& nutritionis principium, ipſa etiam ſentiendi cauſa. *1. Fund. ꝙ aīa rationalis, quia ſit omnium naturaliū forma perfectior, poſſit earū ipſarum exercere operationes.*

Non ſolum autem inferiorum perfectiones cōtinet,ſed aliquid ſuperioris perfectinnis participat,& ſimul etiam principium eſt intelligendi. Vnde,quamuis anima una ſit in ſubſtantia,tamen uirtute,& poteſtate plures eſt,quia plurium perfectionem participat. *Nota aīam habere operationes cōmunes cū ſuperiorib. Intelligentijs.*

Hinc ſequitur unum notandum, quòd iſtæ gradus intellectualis naturæ, ut talis cōſiderationis,ſi ꝑ ſe eſſet, utique ſeparatus eſſet a corpore:at quia non eſt purus, ſed ſimul cum gradu ſenſibilis & animalis naturæ,trahitur ad corpus,nō ratione ſui per ſe,ſed ratione aliorum graduum, qui cum ipſo identificati ſunt, tamen ipſe ex ſe manet abſtractus. Non eſt autem arbitrandum,eſſe illos gradus realiter diuerſos, imo nec formaliter a parte rei in animæ eſſentia,ſed ſolum ratione: in ſe autem a parte rei eſt ſimplex & una eſsētia talis formę & animæ medię inter corporeas & purè ſpirituales. *Nota gradus animæ rationalis, & quō informet, & quo modo ſit ſeparata.*

Obiectio. Obijcies fortaſſe. Si ſecundum gradum intellectiuum illum non informat,ſed eſt ſeparata,ergo nō daret eſſe rationale homini, ſed ſolum eſſe animal ſenſitiuum uel uegetatiuum. & ita homo non eſſet animal rationale.

Reſponſio. Reſpondeo,quod aliud eſt eſſe rōnale,& aliud purū & ſimplex intellectiuū,

ut ſunt Angeli. Nam eſſe rationale propriè dicit diſcurrere ab uno ad aliud, & vnum poſt aliud, & a ſenſu etiam phantaſmata mendicando. Eſſe autem intellectiuum propriè & ſimpliciter, dicit ſimul omnia intelligere, & non unũ poſt aliud, vt Angeli, & anima etiam in ultimo eius actu contemplationis & ſapientię, in quo attingit infimum Angeli. Dicimus ergo animam non ſolum quatenus continet gradus vegetatiuos & ſenſitiuos informare, ſed etiam ſecundum gradum rationalem, atque adeo dare toti homini eſſe animal rationale, ſed ſecundum illum vltimum intellectiuum, in quo conuenit cũ Angelis, ſic conſiderata non informat: unde non facit propriè hominẽ eſſe animal intellectiuum, ut Angeli ſunt, ſed eſſe animal rationale. hæc ergo ſatis probabiliter dicuntur.

Sed, ut antea diximus in quęſtione alia ſecundi libri, melius dicimus eſſe unũ ſolum ſimpliciſsimum gradum medium inter Angelos & formas ſenſitiuas, qui eminenter cõtinet inferiores, & ſubeminenter attingit infimum ſuperioris, ſ. Angelorum, nõ per diuerſos gradus, ſed per unũ & eundem mediũ inter utrumque, & ita ſecundum totum illum informare, & ſecundum illum poſſe ſeparari a corpore, quia eminenter continet utrumque.

Notã ex anima cũ ſit forma media, prodire potentias ſeparatas, & non ſeparatas.

Ex hoc etiam aliud ſequitur, quòd cũ ex ſubſtantia fluant virtutes, & potentię operatiuæ, ab anima multæ fluunt, tamẽ Intellectus inter alias, qa ab anima fluit ſecundum illum gradum qui ex ſe ſeparatus eſt, vel ab illo medio in ſe continente infimum Angeli, ut talis eſt, ob id eſt potentia non organica quales ſunt aliæ omnes ſenſitiuæ.

No. cãm erroris Philoſophorũ quorundam.

Et iſte fuit error Philoſophorum ponentium Intellectum abſtractum: non enim conſiderarunt Intellectum noſtrũ ſimpliciter non eſſe purum, ſed rationale cum diſcurſu, & coniunctum cum ſenſu, & uegetatiuo. Fuit etiam error aliorum ponentium Intellectum organicum: non enim conſiderarunt, Intellectum conſequi animam ratione gradus naturę, qui ſecundum ſe abſtractus eſt, aut illius medij, quod in idem recidit, ut diximus, & hæc philoſophia eſt multum notanda.

Probatur 3. Concl.

Ex qua patet concluſio poſita. Intellectus enim eſt vis nõ organica animæ, quæ quidem forma eſt corporis, quamuis non ſecundum illum vltimum intellectiuum gradum, a quo Intellectus fluit. Vel certè ſi nolis multos gradus ponere, ſed unum medium: ille vnus medius, quia medius eſt, poteſt partim ſeparatas potentias producere, Intellectum & uoluntatẽ, partim non ſeparatas, ut ſenſus, & alia: quia omnia in ſe virtute eminenter continet.

Primò ab autoritate.

Hęc cõcluſio multis teſtimoniis Ariſ. probata fuit in quæſt. de animæ informatione, quibus modo ſupſedeo, quia uolẽti ea ſcire, facile erit quæſtionẽ relegere.

Secundò.

Vnico tamen nunc utar teſtimonio huius lib. tex. 11. ubi ponens, quomodo ſenſitiuum, & intellectiuum principium ſeparẽtur, dicit, non aliter ſeparari, quam re, quæ ſentitur, & re, quæ intelligitur, puta, ſingulare, & uniuerſale. Conſtat autem iſta nõ re, ſed ratione ſeparari, & hoc eſt teſtimonium conuincens.

3. ratio.

Ratio etiam eſt manifeſta; quia nihil dat alicui actum ſecundum, quin det primum, ſed Intellectus dat homini intelligere; ergo dat prius eſſe, eſt igitur forma, vel uirtus formæ. Alias rõnes quære ibi.

4. Conclu. Intellectus poſsibilis multiplicatur ſecundum multiplicationẽ indiuiduorum.

Ex his ſequitur quarta concluſio Intellectus poſſibilis multiplicatur ſecundum indiuiduorum multiplicitatem.

Et hæc patet, quia ſi eſt virtus informantis formæ, hęc aũt ſi informat, neceſſariò multiplicat, ut oſtendimus antea: ergo & uirtus, & potentia ipſa. Lege ſec. 30. probl. q. 4. vbi hæc omnia docet Ariſt. Supereſt ad argumenta reſpondere.

1. ratio. Ad 1. Nota peruerſam Alexãdri interpretationẽ.

Ad primum nota, Alex peruerſe interpretari illa tria attributa Intellectiui. Dicit enim, Intellectum dici impaſſibilem, quia non ſecundum ſe, ſed ratione corporis patitur, dici immixtum, quia non præceſſit corpus, quod autẽ alteri miſcetur, eſt ante mixtionem; dici ſeparatum, quia eſt diſtinctum a corpore Sed hæc apertè ſunt contra Ariſt ſaltem duo ultima. Si enim ſic intelligenda eſſent, non differrent ſenſus, & Intellectus in his: at Ariſt. uult in eis intellectum differre a ſenſu, aliter ergo intelligenda ſunt.

Cur ab Ariſtot intellectus dicitur impaſ-

Dico ergo, quòd Intellectus dicitur impaſſibilis, quia dum intelligit nõ patitur vera paſſione, ſcilicet corruptiua: & in hoc non omnino differt a ſenſu, imò ex

parte

ſibilis, in mixtus, ſeparatus. Vera expo. & argumẽ ti ſolutio. parte conuenit,& Ariſt.tex.3,& ſimilitudine poſita inter ſenſum & Intellectum, intulit eſſe impaſſibilem, ſicut ſenſum, Sed idemmet Ariſtoteles tex.2 & 7 diſſimilitudinem inter vtrumque poſuit,& inter vtriuſque paſſionem & impaſſibilitatem, quòd ſenſus ab excellenti ſenſibili corrũpatur & impediatur: at Intellectus ab excellenti intelligibili non corrumpitur nec impeditur,ſed perficitur. Quare Intellectus impaſſibilitas colligitur ſimpliciter, ſenſus verò ſecundum quid. Per immixtum, & ſeparatum idem intelligit, ſcilicet non eſſe organicũ, vt in tex. ſatis oſtensũ eſt. Vnde nec per ſeparatum intelligas abſtractum, & per ſe exiſtens cũ Themiſt.nec diſtinctum tantum cum ipſo Alexan.ſed non organicum,nec vtentem corporis inſtrumento cum in corpore ſit. Et ſic patet ſolutio argumenti,cui multũ fidunt iſti ponentes vnum Intellectum.

Ad 2. Ad ſecundum fateor obiectum habere proportionem cum potentia:ob id, cum vniuerſale cognitum non ſit realiter abſtractum à materialibus conditionibus, & ſingularibus niſi ſolum ratione,nec Intellectus erit realiter abſtractus, & ſeiunctus à materia,ſed ſolum ratione. Vnde pro nobis argumentum facit.

Adde etiam,quòd iſtud vniuerſale ſolum eſt quid abſtractum conſideratione à qualitatibus ſenſibilibus particularibus ad hanc vniuerſalem ſufficit Intellectus non organicus, nec qualitatibus mixtus, vt dictum eſt.

Ad 3. Ad tertium ſolutio etiã patet: quãuis enim Intellectus ſit potentia formæ,quæ informat corpus,non tamen recipit ipſas ſpecies cum corpore,aut corporeas,ſicut ſenſus, ſed in ſe ipſa: ob id immateriales ſunt,& indiuiſibiles,ſicut & ipſa. Nec putes ſingularitatem obſtare ad intelligenda vniuerſalia: hoc enim eſt falſum. Non enim cognoſcerent vnquam,cum nihil ſit exiſtens per ſe vniuerſale. Sed obſtat ſingularitas,in qua materia eſt intrinſecè, ſicut in ſenſu: at non ita eſt in Intellectu, qui indiuiduatur per materiam, ſed non cum materia: non enim coniunctum immediate intelligit,ſed anima,& eiusIntellectus,totum autem per animam.

Ad 4. Ad quartũ dico, quòd Intellectus eſt, qui vniuerſalitatem facit.Nec oportet,ꝙ ipſe ſit vniuerſalis, ſed quòd ſit non organicus, nec ſenſibili organo vtens: hoc .n. ſufficit,vt faciat vniuerſalitatem, quæ nõ eſt vera,& realis vniuerſalitas.

Eſt autem notandum,quòd eſſe vniuerſale dicit duo, & naturam, & modum: ſicut eſſe particulare. Natura eſt res ipſa, quæ vniuerſalis dicitur, vel particularis. Modus eſt vniuerſalitas, vel particularitas id eſt,indifferẽtia ad multa. Sed limitatio intellectus non facit naturam, ſed modum:dum enim naturam ſecundum ſe conſiderat,in tali conſideratione communitatem quandam acquirit: ſicut cum eſt in ſe, particularitatẽ: ob id modus prior, ſcilicet vniuerſalitas ens rationis eſt, poſterior verò ens reale, quia ineſt rei ſecundum ſe. *Nota.*

Ad 5. Ad quintum ſolutio eſt manifeſta: eſt enim vanum argumenrum & indignum Themiſt.non enim quia obiectum cognitionis idem eſt, ob id cognitiones & cognoſcentia idem ſunt numero, aliter enim vnus eſſet viſus omnium aſpicientium eundem colorem;de his tamen plura diximus in quæſt.illa allegata.

An Intellectus ſe ipſum intelligat. Quæſt. XI.

Occaſio quæſtionis. Difficultas iſta eſt circa textum octauum, vbi Ariſt. docet Intellectum in habitu ſe poſſe intelligere. Vnde colligitur, cum habitu non eſt,nec alia intelligere. Sed an hoc ita ſit, videtur dubium, nam videtur, quod ſe ipſum etiam in potentia exiſtens poſſit intelligere.

1. Argum. Primò. Scientia non ſit ſine intellectione, ſed eſt ſcientia de intellectu ipſo potentia,ergo ipſius eſt Intellectio. Vlterius ipſius eſt intellectio tanquam intelligibilis, & ipſe eſt qui intelligit, ergo ſe ipſum intelliget.

2. Argum. Probatur ſecundò Intellectus poſſibilis eſt ſub obiecto Intellectus,cum ſit ens ergo intelligetur ab ipſo Intellectu,intelliget igitur ſeipſum.

3. Argum. Probatur tertio. Intellectus intelligit alia per ipſorũ ſpecies, quatenus per ſpecies

cies res Intellectui fieri poſſunt præſentes: at Intellectus multo magis eſt ſibimet præſens:ergo multò meliùs ſe ipſum intelliget.

4. Argum. Probatur quartò. Anima ſeparata a corpore ſe ipſam intelliget:ergo & in corpore,quia non mutatur natura Intellectus ex ſeparatione: Antecedēs probatur:quia anima ſeparata eſt, vt Angelus quidam: at Angelus ſeipſum cognoſcit, & intelligit:ergo & anima ipſa.

In hac difficultate prima opinio Alexandri. Aduerte in difficultate iſta quatuor eſſe ſententias præter eam, in qua veritas conſiſtit. Prima Alex. eſt, quem citat Aue.com.8 & locus,vbi Alex.id dicit,eſt 12. Metaph. ſupra tex. 39 & idem dicit Themiſt cap. 18. quòd Intellectus ſe intelligit modò accidentali.

Explicatur hæc opinio. Notandum pro declaratione, quod Intellectus,dum rem intelligit actu,dicitur eſſe idem cum re non eſſentialiter,ſed accidentaliter, quatenus eadem eſt operatio,qua obiectũ agit in Intellectu, & qua Intellectus intelligit,& apprehēdit, ſicut dictum eſt ſuperius de ſenſu, & ſenſibili. Dicunt ergo iſti, quòd dum Intellectus intelligit rem aliam, ex ſe ipſum intelligit, quia ipſa res eſt facta vnum & idem cum Intellectu, ſed modo accidentali, cum non ſint facta vnum in eſſentia, ſed in operatione.

Reijcitur 1. Opinio. Sed iſta ſententia meritò reijcitur à Simpli & Philopo. Hic enim modus non erit experientiæ. Experimur enim nos intelligere noſtras intellectiones & noſtrũ Intellectum per ſe,& non dum alia tantum intelligimus.

2. Adde etiam, quòd illo modo ſe ſenſus ſentiret,nullaq; eſſet differentia ipſius ab Intellectu.

2. Opinio. Philoponi & Plotini. Altera ſententia eſt Philop.& Plotini, quē ipſe citat, quòd Intellectus ſeipſum per ſe & per eſſentiam ſuam,intelligit,& magis quam alia, quæ per ſpecies, & non per ſe ipſa intelligit.

Obiectio. Quod ſi ab eo petas,Quare ergo,cum ſemper ſit ſibi præſens,non ſe ipſum ſemper intelligit.

Solutio. 1. Philop.reddit huius duas cauſas Altera eſt propter magnam familiaritatē ſui ad ſe.Ponit exemplum. Si tibi duo occurrant homines,alter multum familiaris,alter non ita:hunc alloqueris,& manũ porrigis non ita familiari relicto familiari. 2. Ita Intellectus raro ſe intelligit. Altera cauſa eſt propter occupationem corporis,& rerum externarum. Si enim corporis affectio impedit Intellectum aliquando quo minus intelligat alia ex ſe,vt patet in ira laborantibus: multo magis impediet ipſum à ſui cognitione.

Plotinus dicebat, Intellectum ſe ſemper intelligere: nos tamen non id ſemper aduertimus, quia occupati ſumus alijs.

Alij autores penes idem cũ Philopono opinantes. Hanc Philop. ſententiam tenet Greg. 1 Sen.d.3.q.2.vbi dicit quòd Intellectus intelligit directè ſuas ſpecies, ſicut viſus videt colores: ſimiliter etiam intelligit ſuos actus & habitus, ex ſe directè.

3 Opinio. Alpharabii. Tertia ſententia eſt Alpharabij lib de intellectu,quem citat Auerro. com. 8. ꝙ intellectus poſſibilis ſit actu per ſpeciem exterioris intelligibilis, & poſtea ſui ipſius format aliam ſpeciem,qua ſe cognoſcit. Hoc tenet probabiliter Caiet.Thienen.ꝙ intellectus ſui ſpeciem formet.

4. Opinio. Auerro. Quarta ſententia eſt Aue.com 36.qui dicit Intellectum adeptum ſe intelligere.

Explicatur opinio Auerr. In declarationem nota, quod intellectus agens eſt, qui facit per abſtractionē obiecta intelligibilia ex ſenſibilibus, & hæc intellectus poſſibilis recipiēs, intelligit. Quidquid autem Intellectus agēs poteſt abſtrahere,poſſibilis poteſt intelligere & dum magis,& plura abſtrahit,magis actuat, & perficitur poſſibilis. Cum autem iam receperit omnia,quæ pōt agens abſtrahere,tunc erit poſſibilis perfectus, & abſolutus: quod fiet, cum omnium rerum materialium habuerit cognitionem & acquiſiuerit omnem ſcientiam,& tunc dicitur poſſibilis adeptus: & in hoc ſtatu poſsibilis intelliget intellectum agentē per ipſummet,& in ipſo omnes intelligētias,quia agens fiet forma noſtra,per quē ipſum intelligemus, & alia ſeparata: & hanc ponit hominis eſſe fœlicitatem.

Nota monſtruoſam Auerrois opinionem. Vide quale monſtrum ſibi fingat Auerro. Sed de hoc poſt dicemus Interimvide quomodo intellectus ſe ipſum intelligat. Atque hæ ſunt ſententiæ Philoſophorũ, quarum nulla vera eſt.

5. Opinio. Alij aliam viam veriorem ſequuntur, vt explicabimus.

1. Concl. Intellectus. Sit ergo pro determinatione prima cōcluſio.Intellectus ſeipſum intelligit, non

quidem

teipſum intelligit non primò,& directè,ſed indirectè. Explicatur concluſio.

quidem per ſe primò, & directè, ſed indirectè ex alterius externi cognitione.

Explico hoc. Intellectus quidẽ non cõuertitur in ſe ipſum, ut in obiectum primum & proximum, ut Philo vult, ſed ex actu ſuo ſe aduertit, & actum ſuũ ex obiecto. V. g. intelligo equum, ex hoc, quòd equum intelligo, conuerto me ad ipſummet actum intelligendum, & ex actu ipſo conuerto me ad ipſam potentiam, uel habitum, vel ſpeciem: tamen talis cognitio reflexa ab obiecto externo ortum habet, ſine cuius conſideratione non fit: ob id indirecta dicitur. Non enim eſt uera cõuerſio, ſed in obiecto ipſo, vel per obiectum, actum cognoſco meum, ſcilicet, me intelligere, & potentiam ſimiliter & habitum.

Nota duplex intellectus cognitio ſuiipſiꝰ.

Nota etiam, quòd duplex eſt cognitio. An ſit, & Quid ſit. Cognitio illa, quæ dicta eſt, eſt quantum ad An ſit. ex obiecto enim exiſtentiam ſui actus, & ſui etiam met percipit Intellectus: quid tamen ſit, non ſtatim vno actu conſequitur, ſed diſcurſu, & meditatione multa, ob id omnes ſe intelligere poſſunt percipere, ſed non quid actus ſit, uel quid potentia.

Auctores huius ſententiæ.

Hæc eſt ſententia S.Th. 1.p.q.87 ar.1. & puto eſſe mentem Simpl. quamuis non clàrè id manifeſtet, & forſan hoc voluerunt dicere Alex. & Them. in ſua opinione, & eſt aliorum ſententia.

1.Ratio.

Probatur primò, autoritate 11.Meta. tex.39. id docet expreſsè Ariſt. Inquit: Intellectu ſe intelligit aſſumptione intelligibilis: id eſt, dum alia ſpeculatur, aliorum recipit ſpecies, ſe intelligit. Vnde oportet, quod ſit in actu alterius obiecti, ut ſe intelligat.

2.Ratio.

Probatur ſecundò: Si ſe directè intelligeret, utique poſſet in corpore ſubſtãtias ſpirituales intelligere per ſe, & diſtinctè, quia ipſe Intellectus eſt eiuſdem ſubſtantiæ immaterialis, & indiuiſibilis, & illud eſſe falſum oſtendetur poſt manifeſtè: nõ ergo ſe intelligit directe

3.Ratio.

Probatur tertiò. Si ſe & ſua directè perciperet, utique non dubitarent homines, an eſſent ſpecies, an habitus diſtinguerentur ab ipſis, an eſſet Intellectus ſeparatus horum ineuidentia manifeſtat, Intellectum non ſe directe cognoſcere, ſed per aliorum ſpeciem.

2.Conclu.

Secunda cõcluſio. Dum Intellectus ſe intelligit, & ea quæ in ſe ſunt, non facit ꝑ aliam ſpeciem, quàm per illam eandem obiecti externi. Hæc eſt contra Alphar.

Intellectus ſe, & ea, quæ in ſe ſunt non intelligit per aliam ſpeciem ab illa, per quã prius intellexerat.

Et patet. Si enim a ſe reciperet ſpeciẽ, uel ab his, quæ in ſe ſunt, tunc a ſe pateretur: eſſet igitur in potentia ad ſe ipſum, ut enim ſuperius diximus. Intellectus poſſibilis ſecundum ſe, eſt in potẽtia ea omnia, a quibus patitur, & quorum per ſe recipit ſpeciem. Hanc concluſionem tenet S.Tho. ubi ſupra,

1. ratio.

Nota cum D.Tho tria eſſe ſpũalũ ſubſtantiarum genera & triplicem intelligendi modum.

Eſt autem cum eodem notandum, eſſe tria ſubſtantiarum ſpiritualium genera. Eſt prima quędã ſubſtantia purus actus, id eſt, quæ a nullo aliquo externo perfectionem recipit aliquam, & hic eſt Deus. Eſt alia ſubſtantia, quæ non eſt purus actus, ſed aliquid habens potentiæ quatenus ab alio ſuam ſumit perfectionem: & talis eſt Angelus. Tertia eſt in ultimo gradu multum habens potentiæ, & hæc eſt anima in corpore.

Vt igitur in actu differunt, ſic etiam in cognitione; Deus enim, quia a nullo alio recipit perfectionem, & ſe, & omnia alia extra ſe, per ſeipſum intelligit, & per nullam ſpeciem. Angelus uerò ſeipſum ſine ſpecie intelligit: at res alias per ſpecies a Deo infuſas cognoſcit anima uerò noſtra tam ſe, quàm alia per ſpecies cognoſcit.

3.Concl. Intellectus nõ eodem actu quo obiectũ cognoſcit ſe, vel ſuũ actum.

Tertia concluſio. Intellectus non eodẽ actu, quo obiectum, cognoſcit ſe, uel ſuũ met actum cognoſcit, ſed alio qui reflexus dicitur.

Hanc eſſe opin. D.Th. 1. ratio.

Hæc eſt contra Iandu. q.13. qui putat, ꝙ eodem actu cognoſco leonẽ, & cognoſco me cognoſcere leonem, At S.Th. quãuis id dicat eſſe uerum in angelis, tamen in anima negat, & mihi ita negandum uidetur.

Quia aliud eſt actus cognitus, aliud obiectum, & poſſum cognoſcere obiectũ, non cognito actu, ut notum eſt. Non. n. ſemper intelligimus nos intelligere: ergo id fit alio actu, adhuc ille alio cognoſcit.

Occurritur obiectioni.

Nec putat S.Thom eſſe inconueniens eſſe proceſſum in infinitũ, ꝙ unus alio, & alius alio intelligat, quia non ſunt ordinati eſſentialiter, ut notum eſt.

Confirmatio rõnis.

Et probatur etiam, quia in uoluntate alius eſt actus deſiderare aliquid, & alius eſt deſiderare deſiderium. Ita etiam in Intellectu: par enim eſt ratio.

Confirmatur iterum. Imò, ut dicit S. Th. Intellectus ita intelligit actum uoluntatis, ſicut ſumet actum, puta, quia ſibi eſt præſens, ſcilicet in eadem ſubſtantia animæ proximæ.

4. Conclu. Habitualiter quodā modo ſe ipſum directè cognoſcit. Quarta concluſio. Anima ſeu Intellectus ſe ipſum directè, & habitualiter ſem per cognoſcere dici poteſt. Hanc teneo cum Aegid. 1. ſen. d. 3.

Nota dupliciter intellectum agnoſcere. Et declaratur. Dupliciter enim ſtat, Intellectum cognoſcere. Vno modo actualiter, cum actu aliquid conſiderat, & hoc modo Intellectus in corpore uxiſtens, ſe non ſemper conſiderat, ſed aliquando indirecte, directè nunquam,

Primus modus. Secundus. Altero modo habitualiter, cum licet actu non conſideret, tamen habet ſpeciē & principium, quo poſſit rem conſiderare. Vnde quorum ſpeciem in Intellectu habemus, dicimur cognoſcere, quãuis nō conſideremus actu, & hoc modo dicitur etiam Intellectus in habitu ſe cognoſcere, dum habet ſpeciem alicuius rei, per quam poteſt eam conſiderare, & ex tali conſideratione ſe cognoſcere, & de hac cognitione loquitur Ariſt. in tex. 8. ſuper quem eſt mota iſta difficultas.

Nota de numero horū duorū modorum intelligi concluſionem. Sed notandum, quòd non ſemper Intellectus dicitur ſe cognoſcere hoc modo: quia non ſemper habuit ſpecies aliarum rerum, nec ſempor fuit habitu, ut volebat Plato. Concluſio autem poſita non eſt de ullo harum cognitionum modo, ſed eſt alius cognitionis habitualis modus, ſecundum quem anima ſe ſemper cognoſcere dicta eſt.

Tertius alius modus quo intelligitur. & ꝓbatur concluſio. In cuius declarationem nota, quòd ſi anima ſecundum ſe conſideratur, & non ut corpori alligata eſt: tunc ipſa ſine ulla ſpecie directè ſe cognoſcit: nam Intellectus eſt per ſe intelligibilis a ſe ipſo, nec ulla alia indiget ſpecie. At quia corpori alligatur, efficiturq; corporis forma, cum ſenſitiuoq; coniungitur, impeditur a ſui cognitione, quia ſenſibus ſubditur, ut nō intelligat, niſi quæ per ſenſus percipere poteſt cumque ipſemet non ſit ſenſibilis per ſe, fit, ut diſtrahatur a ſui directa conſideratione, ut actu non poſſit ſe directè conſiderare.

Quia uerò ipſe ſibi ſemper eſt præſēs, & ſufficiens principium ſuæ intellectionis, quantum eſt ex ſe, dicitur ſemper ſe cognoſcere habitualiter: remoto aũt impedimento corporis, ſtatim directè ſe uō ſiderat ſine ſpecie.

Confirmatur ex exemplo. Et eſt exemplũ de docto homine, qui fit amens. Iſte enim ſcientiam non amittit, nec habitum, ſed uſum, ob læſionem imaginationis: hac tēperata, uſus redit. Sic anima, & Intellectus in corpore miſſus uſum ſe conſiderandi amittit: conſiderandi, inquam directè, non tamen habitum, qui eſt ipſemet ob id ſe cognoſcere habitualiter ſemper dicitur.

Supereſt ad argumenta reſpondere. *Ad 1.* Ad primum dico, quòd eſt quidem ſcientia de Intellectu poſſibili: nec negamus ſe ipſum cognoſcere, nou tamen directè: ob id ſcientia ipſius non eſt per cōceptus proprios, & diſtinctos, ſed per concretos & confuſos, ſicut de Angelis, & de rebus immaterialibus habemus.

Ad 2. Ad ſecundum dico, ꝙ non quidquid eſt ens primo & directè ab intellectu cognoſcitur, ſed ſenſibilia, & quæ extra ſũt, Intellecumq; mouere poſſunt. Et quãuis Inellectus ſecundum ſe cognoſcibilis ſit, tamen ratione corporis impeditur quominus directè cognoſcat. Sat eſt, quod aliquo modo cognoſcat.

Ad 3. Ad tertium Reſpondeo, quòd ſpecies non ſolum eſt, ut rem preſentem faciat. nam manēte ſpecie, non ſemper fit intellectio, ſed ut etiam excitet Intellectum per motum ab obiecto: indiget enim anima in corpore excitari. Cum igitur non ſe ipſe moueat per ſe ad hoc, non cognoſcetur per ſe.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quòd quãuis anima ſeparata ſe per ſe intelligat, nō tamen in corpore; nō quia deſit principiũ, ſed ob impedimētum corporis. Nec hoc probat eſſe diuerſæ naturæ, uam anima & Intellectus pueri nihil intelligit, ut i adulto ītelligit, nec ex eo arguit̄ diuerſitas naturæ, ſed impedimentum aliquod impediens uſum, & actualem conſiderationē.

Quoniam autem aliud eſt magnitudo, Tex. IX.

In declarationem præcedentium ponũtur ab Ariſt. dubitationes. Varia eſt interpretũ expoſitio in his ſequētibus textibus, mihi tñ ſic exponendi uidētur, ut Ariſt. uelit, quæ ante dixerat declarare. Docuerat enim tria ſuperius

perius de Intellectu. Primum, partem intellectiuam a ſenſitiua differre: illa enim ſine corpore, hęc cum corpore erat. Alterum, eſt intellectum pati, ſicut & ſenſum. Tertium eſt Intellectum ſeipſum intelligere. Circa iſta quatuor dubia proponit & primum tendit ad declarandum quomodo pars ſenſitiua ſubſtantialis, & pars Intellectiua diſtinguatur, explicatq; ipſas partes diſtingui non re, ita ut una ſeparetur realiter ab altera, ſed una ſit utraque ſubſtantia, ratione tamen diuerſa, & hanc diſtinctionem, & diſtinctionis modum ex his, quæ utraq; cognoſcit ſumit.

1. dubium Ariſt. quò tendat.

Ponit ergo fundamentum: aliud eſſe ipſam rem, aliud eſſe quidditatem rei, ut patet in rebus phyſicis. Aliud enim eſt magnitudo ideſt corpus, aliud eſſe & quidditas corporis: aliud caro, aliud eſſe carnis. Res enim dicit materiam, ut caro dicit ſubſtantiam compoſitam ſingularem, & quidditas dicit ipſam formam.

Fundamẽtum Ariſt. Aliud eſt res, aliud eſſe rei.

Dubium ergo eſt, an una & eadem animæ parte eodemq; principio, aliter & aliter ſe habente, utrumq; intelligamus, an diuerſo, unum quidem ab altero ſeparato, & abſtracto.

Dubiũ 7. Ariſt. An una, et eadem parte, & principio aĩa intelligamus rem & eſſe rei.

Notat tamen, quòd non in omnibus, eſt diſtinctio inter rem, & eſſe rei: in quibuſdam enim idem utrumq; eſt, ut in nõ habentibus materiam.

Nota, i quibus diſtinguãtur res, & eſſe rei, & in quib. non.

Et nota, ꝙ dicit, In quibuſdam idem eſt caro & eſſe carnis, improprius eſt loquendi modus, ut dicit Philop. ſignificat enim, nõ quòd caro, & eſſe ipſius aliquando idem ſint, ſed quòd eſſe ſeu quidditas rei, & res aliquando idem ſint, puta cum res ſimplex eſt, & materia caret.

Nota 2.

Senſitiuo igitur calidum. Tex. X.

Ex fundamẽto infert dubij ſolutionẽ, quod parte ſẽſitiua cognoſcimus carnem, quæ in mixtione calidi, & frigidi cõſiſtit ſimiliter corpus, & rẽ; at quidditatẽ rei diſcernimus, aut alia parte ſubſtãtiali, aut eadem aliter ſe habente, ita ut una ſit ſubſtãtia, qua utrumq; cognoſcimus aliter tamen, & aliter ſe habens.

Reſp. Ariſt. ad primũ dubium.

Ponit exemplum de linea, quæ una & eadem, aliquando recta, aliquando flexa eſt; hæ enim non differunt in ſubſtantia lineę, ſed in modo ſe habendi. Ita de hac parte, qua carnem, & eſſe carnis diſcernimus.

Sed conſiderandũ, quòd nondum dubium eſt integrè ſolutum, quia ſolum determinauit, ſenſu nos diſcernere carnem ſenſibilem, ſed quòd alia parte ſubſtantiali, uel eadẽ aliter ſe habente quidditatẽ cognoſcamus: non determinauit, quia diſiunctiuè loquitur.

Nota 1.

Et nota appoſitã comparationem de linea. Quia enim determinaturus eſt, ꝙ eadem parte aliter & aliter ſe habẽte cognoſcimus utrumque: nam animo ut corpore vtitur, tanquam inſtrumento, carnẽ & ſingularia cognoſcit, ut autẽ ſola operatur, quidditatẽ cognoſcit. Ob id dicitur cognoſcit carnem habere ſe ut lineam reflexam, & obliquam, quia cum corpore cognoſcit: at ut quidditatem diſcernit, eſt ut linea extenſa, & recta, cum ſola id faciat ſine corpore, & ſenſu.

Nota 2.

Iterum autem in ijs, quæ in abſtractione. Tex. XI.

Qvod in rebus phyſicis dixerat, id nunc in mathematicis oſtẽdit. Res enim mathematicæ materiam claudunt intelligibilem, ideſt, quantitatem, ut rectum, triangulus, & alia. Dicunt enim figuram in quantitate, ideoq; aliud eſt in his res, aliud quid rei. Rectũ enim dicit materiam, ideſt, continuum, ſicut ſimum apud Phyſicum dicit naſum, & ſubiectũ, at quidditas recti, dicit ſolam formã, quã Plato putabat dualitatem eſſe: nam lineę formam dicebat dualitatem, quia duob. punctis claudebatur.

Explicatur in mathematicis, qđ aliud eſt res, aliud eſſe rei.

Cum igitur aliud ſit in his res, aliud eſſe rei, idem eſt dubiũ, aut enim alia, & alia parte, aut una aliter, & aliter ſe habẽte utrumque diſcernit.

Hic notandum, quòd ſicut res, & ſingularia phyſica ſenſu comprehendebantur, ita ſingularia mathematica imaginatione tamen utrorumque naturas Intellectus diſcernit Ariſt. autem intendit docere diſtinctionem partis intellectiuæ non ſolum

Idẽ dubiũ in mathematicis qđ in phyſicis. Nota.

lum a ſenſitiua, ſed etiam ab imaginatiua: ne: ob id de rebus tam phyſicis, quam mathematicis loquitur.

Reſponſio ad idem dubium. In ultimis uerbis huius text. dubium vtrũque ſoluit, dicẽs, quod ſicut quidditas rei, & res ſeparantur, & ſicut id, quod ſenſit, uel imaginatione percipitur ab eo, quod intelligitur, ita ſenſus uel imaginatiua pars ab Intellectiua.

Confirmatur doctrina Ariſt. Ex obiectis enim colligenda eſt diſtinctio Ariſtotelis. Sed progrediamur nos ulterius iuxta ipſius doctrinam. Conſtat enim quidditates nõ eſſe abſtractas a rebus; ut uolebat Plato realiter, ſed eſſe in ipſis rebus, & in materia rõne tantum ſeparatas, non enim uniuerſalia ſunt exiſtẽtia per ſe, ergo Intellectiua pars non erit realiter abſtracta a ſenſitiua, & imaginatiua, nec a materia, ſed in ipſa materia. & idem cum ſenſitiua, & alijs, ratione tantum diſtincta.

Nota cõtra Auer. Vide quam manifeſtè ſit circa Ariſt. fictio Auerro. & Themiſt. Iſti eñ turbant & confundunt hos textus contra mẽtem Ariſtotelis, ſuis expoſitionibus, Hæc autem eſt expoſitio germana, & conſona Ariſt. & notatu digna.

Dubitabit autem vtiq; aliquis. Tex. XII.

2. dubium Ariſt. Cum intellectus careat materia quo modo ab alio alio pati poteſt. CIrca ſecundum, quod ſuperius docuerat, ſcilicet Intellectum pati ab obiecto, ſicut ſenſum, dubium ſecundum proponit. Cum Intellectus ſimplex ſit, nullãque materiam habens communẽ cum aliquò quomodo dici poteſt pati? Quod enim patitur ab alio, communem cum eo materiam hẽt, ut dictum eſt in lib. de Generatione. Huic dubio non reſpondet ſtatim, ſed tertium proponit.

Amplius autem ſi intelligibilis. Tex. XIII.

Tertiũ dubium Ariſ. An cum ſi intellectus intelligit, ſit intelligibilis quatenus eſt intellectus, an alia ratione. TErtium dubium eſt circa id dictum puta, Intellectum ſe intelligere, & dubiũ hoc eſt, ut bene exponit Philop. Si Intellectus a ſe intelligibilis eſt, peto; vel quatenus Intellectus eſt, intelligibilis eſt; vel quatenus aliud quid, ſicut alia, q̃ intelligibilia ſunt: ſi iſtæ intellectus q eſt una ſpecies entiũ intelligibilium, intelligibilis eſt quatenus Intellectus, ergo omne intelligibile, eſt Intellectus. nã reduplicatio, ut Logici docent, conuertitur in uniuerſalem ſimplicem, ut homo inquantũ animal, eſt ſenſibile: ergo omne ſenſibile eſt animal. Si uerò Intellectus non quatenus Intellectus intelligitur, ſed quatenus aliud quid, ergo iam intellectus non erit ſimplex, ſed compoſitus ex eo quòd Intelligit, & eo, ratione cuius intelligitur. Hęc eſt dubij expoſitio.

An pati quidem ſecundum communia. Tex. XIV.

Reſponſio Ariſt. ad ſecũdum dubium. REſpondet antecedẽti dubio ſecũdo, dicitq;, ſuperius eſſe diſtinctũ pati, puta 2. de anima cap 5 Nam agens, & patiens habere aliquid commune, certum eſt, tamen in paſſione corruptiua debet eſſe communis materia, at in paſſione perfectiua, qualis eſt cognitio, non eſt neceſſaria communis materia, ſed quædam propoſitio ſecundum quam unum eſt in potentia & uelut imperfectum, & perfectibile, alterum ut actus & perficiens. Sic ſe habent Intellectus, & obiectum, Eſt. n. Intellectus in potentia ut tabula, quæ nihil habet depictũ, eſt tamen apta depingi. obiectum autem eſt perficiens, & pingens, dum ſui ſimilitudinem imprimit.

Nec exponas, intellectum eſſe tabulã, in qua ſunt multa depicta, ſed non apparent: ſic enim aliqui dicebant, ut not. Philop. Volebat enim ſententiam Platonis tribuere Ariſt. quòd Intellectus ſemper habeat omnium ſpecies, ſed hoc eſt apertè peruertere tex.

Et ipſe etiam intelligibilis eſt. Tex. XV.

Nota. Reſponſio Ariſtot. ad tertium dubium. DVbio tertio rñdet, & rñſio conſiſtit in hoc, eſſe duplicia intelligibilia. Quædã per ſe, & ex ſe quales ſunt immateriales ſubſtantiæ. Quædã per accidẽs,

quatenus

quatenus ab alio efficiuntur intelligibilia:& hęc ſunt ſenſibiles res,quæ nõ ſunt intelligibiles,niſi per abſtractionem ſpeciei immaterialis.

Admittit ergo argumentum,quod omne intelligibile,quod ex ſe eſt intelligibile,id eſt immateriale,id tale eſt Intellectus,ſeu intelligens:non tamen ea, quæ nõ ſunt uerè & per ſe intelligibilia. Cum igitur Intellectus noſter ſit immaterialis eſt intelligibilis,ſimul & intelligens.

Vnde dicit,quod in his uerè intelligibilib.iſta coniunguntur,& idem ſunt, quod ſcit,& quod ſcitur,i intelligens, & intelligibile. Res enim ſenſibiles tantum cognoſcuntur, ſenſus tantum eſt cognoſcens:at Intellectus eſt cognoſcens, & cognitus a ſe.

Nota 1. circa verborũ textus expoſitionem Nota tex.uerba Per ipſa intelligibilia, ſignificat ea,quæ uerè ſunt intelligibilia, id eſt,immaterialia, e quorum numero eſt intellectus.

Nota 2. Aduerte etiam,quod licet intellectus noſter ſit,quod cognoſcit,& quod cognoſcunt,ſicut intelligentia.tamẽ modus cognoſcendi alius eſt:intelligentia.n.per ſe noſter intellectus per alia ſe intelligit,ut diximus.

Cur autem non ſemper intelligat. Tex. XVI.

4. Dubium Ariſto. Cur ſi ſe intelligit intellectus,non ſẽper ſe intelligat. Dvbium quartum proponit. Si Intellectus ſe intelligit, cur non ſe ſemper intelligit. Huic non reſpondet,ſed dicit alibi eſſe conſiderandum.

Reſpõſio ad 4 dubium. Reſponſio patet ex his, quę diximus. Non enim per ſe,ſed per alia ſe ĩtelligit.

Redit ad 3. dubij ſolutionem. Statim redit ad quæſtionem tertiã, vt optimè notant Græci,ponitq; unũ membrum intelligibiliũ,quæ ſupra diximus. ſcilicet,quæ non ſunt per ſe, ut materialis,& iſtis dicit non ineſſe Intellectum: at Intellectus noſter,quę eſt potẽtia qua iſta cognoſcimus,cum immaterialis ſit, erit Intellectus, & ſimul intelligibilis: & ſic patet ſolutio dubiorum propoſitorum.

An ſingulare ſenſibile Intellectu percipi poſsit. Quæſt. XII.

Senſus qõ.nis. Senſus quæſtionis eſt non de ſingulari immateriali, ſed de ſenſibili,& hoc nõ uago,ſed determinato,id eſt,Petro,Ioanne,hoc,vel illo corpore: de illis, inquam,quod ſenſu percipitur,an tale percipiatur Intellectu Hoc dubitandi nobis *Occaſio dubitandi.* occaſionem dat Ariſt.tex.9. vbi ſenſu dicit carnem percipi,quid uero carnis, intellectu.Quo loco multi utuntur ad probandum intellectum non percipere ſingulare,de ea re igitur nos dubitamus in præſenti.

Et videtur,Intellectum nõ percipere *1. Argu. ad partẽ negatiuam ab autoritate Ariſt.* illud.Primumq; argumentum eſt ab autoritate Ariſt 1,Phyſi.tex 49 Dicit ſecũdum rationem,ideſt, Intellectum eſſe notum uniuerſale:at ſecundum ſenſum ſingulare,& lib.5.Metap c.11. ſenſibus ſingulare dicit eſſe primo notum,intellectui uero uniuerſale:& hoc tex.9.ſingulare ſẽ ſn percipi docet. *2. Arg.*

Alterum argumẽtum eſt. Si ſingulare eſt cognitum ab Intellectu: ergo non eſt neceſſarius intellectus agẽs,nam intellectus agẽs ad hoc ponitur,ut a phantaſmate ſingulari abſtrahat ſpeciem uniuerſalem, non igitur ſingulare percipitur intellectu.

Tertium eſt Singulare eſt quid materiale,at intellectus immaterialis eſt,non *3. Arg.* ergo poteſt agere in ipſum Intellectum, non enim materiale agit in immateriale non ergo cognoſcetur ab intellectu.

Quartum eſt. Intellectus eſt non quãtus,nec eſt in loco,nec ſitu. ergo non poteſt cognoſcere ſingulare ſenſibile, quod *4. Argu.* eſt quantum,in loco,& ſitu. Conſequentia patet,quia hoc non poteſt agere ob id in intellectum.

Quintum eſt Ita ſe habet ſenſus ad ſingulare,ſicut Intellectus ad uniuerſale,ſed *5. Arg.* ſenſus tantum ſingulare percipit,ergo intellectus tantum uniuerſale.

Sextum eſt,quia ſi intellectus ſingularia percipit,fruſtra ꝑfecto ſenſus ponuntur,cum non ſint neceſſarij. Multitudo *6. Arg.* autem ſine neceſſitate ponenda non eſt.

Hęc ſunt argumenta quæ in hac re præcipuam

cipuam videntur habere difficultatem.

1. *Opin. Philop. Alex. Them. &c.* Sunt ergo multæ ſententiæ Philoſophorum in hac parte. Prima eſt Philop. & Alex. in præſenti, & Themiſtij, cap. 21. & Auerro. Com. 9 hi enim putant intellectum non intelligere ſingularia, ſed per ſenſum, ita ut actio immediata cognoſcēdi ſingulare, a ſēſu ſit, tamen intellectus intelligit ſeu cognoſcit ſingularia per ſenſum, vt per inſtrumentum ſuum.

2. *Opin.* Altera ſententia eſt aliorum, quam recitat Iandu q. 22. quod intellectus qdem per ſe cognoſcit ſingularia: modus autem cognoſcendi hic eſt, quod phantaſma imprimit ſpeciem primo in intellectu, per quam intellectus cognoſcit primo vniuerſale: poſtea uoluntate applicante intellectum, ipſe intellectus recipit phantaſma, & per phantaſma abſque alia ſpecie cognoſcit ſingulare.

3 *Opi. Ianduni.* Tertia ſententia eſt ipſius Iandu. qui concedit quidem intellectū cognoſcere per ſe ſingularia, tamen in modo differt. Dicit enim, quod ſpecies ipſa vniuerſalis habet quandā conformitatem cum phantaſmate, a quo eſt producta, unde intellectus ratione ſpeciei cognoſcit uniuerſale ſeu quidditatem, ratione conformitatis cognoſcit ſingulare.

4 *Opin. Caiet.* Quarta ſnīa eſt Caie. 1. p. q. 86. a. 1 qui ferè idem dicit cum prima ſententia. Putat enim intellectum per ſe nunquā cognoſcere ſingulare determinatum, ſed ſolum cognoſcit ſingulare ſub ratione uaga. & ſub ratione ſingularis, idq; non ſtatim, ſed, ut ipſe dicit, arguitiuè, ideſt diſcurſu, & ratiocinatione, nam cognoſcēs uniuerſale intelligit, quod iſta natura nō poteſt ſic per ſe exiſtere, ſed neceſſariò dēt eſſe in aliquib. & hac uia percipit ſingulare, alio modo non, niſi per ſenſus.

5. *Opin. S. Tho.* Quinta ſententia eſt S. Tho. 1. p. q. 14. ar. 11. ad 1. & q. 86. ar. 1. putat intellectum quidem percipere ſingularia, ſed non per propriam ſpeciem, nec directè, ſed ꝑ conuerſionem ad phantaſma. Norat enim, ꝙ ſpecies intellectus dupliciter poteſt cōſiderari: Vno modo ſecundum ſe, & ſic eſt uniuerſalis repræſentatiua, intellectuſq; per eā primo cognoſcit uniuerſale. Altero modo, ut pendet a phātaſmate, a quo producta eſt, & conſeruat, & tūc per eam intellectus cōuertit ſe ad phātaſma, tale ſingulare phantaſmatis cognoſcit. Hanc puto dici conuerſionem a S. Th.

Vltima ſententia eſt, quod intellectus cognoſcit ſingulare per propriā ſpeciem, ſicut ſenſus cognoſcit. Hæc opinio eſt Caiet. Thien. & Burlei. 1. Phyſ. eſt etiam Theologorum ferè communis, *Dura.* 2. Sent. d. 3. q 7. & Sco 4. Sent. d. 45. qu. 3. & Grego. 1. Sen d. 3. q. 1. ar. 2. Hę ſunt, quæ uiri antiqui, & iuniores in hac parte ſenſerunt. Supereſt, ut quod probabilius mihi uidetur, proponam. *Vlt. opin. Thien. Burlei Durā. Sco. &c.*

Sit igitur prima concluſio. Intellectus per ſe cognoſcit ſingulare determinatū, ipſiuſq; intellectionem format, & nō tā- tum per ſenſum. Hæc eſt contra primam ſententiam, & contra Caiet. *1. Concl. Intellectus p ſe cognoſcit ſingulare determinatum.*

Probatur rationibus efficaciſſimis. Prima eſt. Differentia inter Petrū, & hominem, inter indiuiduum determinatū, & ſpeciem, eſt cognoſcibilis. ut experientia patet: ergo, uel ſenſu, uel intellectu ꝑcipiť, uel utroq; ſimul. Nō utroq; ſimul: quod manifeſtè patet ex Ariſt. 2. de anima tex. 146. ubi propter hoc argumentū colligit eſſe alium ſenſum communem, præter uiſum, & guſtum, quia percipit differentiam inter ſaporem, & colorem, quam neuter ſimul percipere pōt, ſicut nec duo homines, quorum unus colorem alter ſaporem perciperet. Ita a pari, ſenſus & intellectus ſimul non percipient illā differentiā. Nec ſenſus per ſe, quia nō cognoſcit utrunq; extremū, ſicut nec uiſus, aut guſtus per ſe percipit illam differentiā, ergo erit intellectus, ergo utrunque cognoſcet extremum, aliter impoſſibile eſt iudicare de utroq;. Iſta ratio concludit, quantum puto. *1. ratio.*

Secunda eſt. Intellectus corrigit ſenſum circa ſingulare determinatum, ergo ipſe per ſe cognoſcit illud. Conſequentia eſt certa, quomodo enim poteſt potentia corrigere, niſi cognoſcat errorem? At antecedens patet de Sole, qui paruus apparet oculo, & de baculo apparenti fracto. *2. ratio.*

Tertia eſt Diſcurit intellectus, & facit propoſitiones de ſubiecto ſingulari, ergo cognoſcit ſingulare. Probatur conſequentia, quia ſenſus non poteſt componere talem propoſitionem, quia non cognoſcit prædicatum uniuerſale, erit ergo intellectus, & utrumq; cognoſcet ſingulare, & uniuer- *3. ratio.*

vniuerſale:nam compoſitio propoſitionis una eſt actio;ad unam igitur pertinet potentiam.

4. ratio. Quarta. Potentia ſuperior cognoſcit oīa, quæ inferior ei ſubordinata: ſenſus eſt ſubordinatus Intellectui; ergo cognoſcet Intellectus ſingularia,quæ ſenſus percipit. Maior patet in ſenſibus:communis enim percipit omnia,quæ exteriores percipit,imaginatio,quæ exteriores, & communis:memoria omnia conſeruat.

5. ratio. Quinta eſt. Intellectus practicus,ars, prudentia,circa ſingularia uerſantur, illi autem ſunt habitus Intellectus:ergo profectò Intellectus per ſe cognoſcit ſingularia, & non tantum per aliam potentiam.

2. Conclu. Intellectus per propriā ſpeciem ſingularia cognoſcit. Secundo concluſio. Intellectus per propriam ſpeciem ſingularia cognoſcit, ſicut & ſenſus. Hanc,teneo probabiliorē,cum ſententia ultima contra alias ſententias multoq; eſſe multum veritati conformē,

1. ratio. Hanc probo. Primo,Singulare,ſi non poteſt per propriam ſpeciem, & per ſe ab Intellectu cognoſci,uel id eſt,quia ſingulare eſt,uel quia materiale eſt,ſed neutrū impedit:ergo intelligibile eſt per ſe. Minor probatur. Nō quia ſingulare,quia ſingularitas non impedit cognitionem Intellectus,ſingularia enim immaterialia, per ſe intelligibilia ſunt Nec quia materiale, quia hoc modo uniuerſale cognoſci non poſſet,quia dicit materiam,caro enim in uniuerſali materiam dicit, & homo carnem,& oſſa,ut notum eſt. Si ergo ſingulare non habet aliud,quam materiā,& ſingularitatem, & neutrum obſtat intelligibilitati per ſe,ergo eſt per ſe intelligibile. Eſt autē notandum iſtud argumentum, puto enim eſſe fortiſſimum.

2. ratio. Secundum argumentum eſt. Si Intellectus intelligit per conuerſionem ad phātaſma tātum ipſum ſingulare peto Quid eſt illa conuerſio?Non.n.eſt ipſum phantaſma,nec ipſe Intellectus,nec intellectio uniuerſalis,nec ſpecies, nec reſpectus intellectionis,uel ſpeciei. Quid ergo eſt?

Reijcitur ſolutio. Dicent,quòd eſt ſpecies ipſa,ut a phantaſmate procedit,uel conformitas quæda illius,ſeu potius cognoſcere ſingulare propter illam conformitatem uel dependentiam ſpeciei a phantaſmate Sed hoc nihil uidetur ualere. Primò,quia tūc ſi duo ſingularia unius ſpeciei conſidero, oportet habere ſimul duas ſpecies ipſius uniuerſalis eiuſdem,quia una non producitur a pluribus phantaſmatibus, nec una poteſt conformis eſſe pluribus diſtinctis.

Probatur,quia nō uidetur, quid aliud ſit illud in ſpecie; niſi relatio ipſa, at per relationem non cognoſcitur ſubſtantiale indiuiduum.

Reijcitur altera ſolutio. 1 Nec poteſt dici cum ſecunda opinione,quòd ſingulare ſine ſpecie intelligitur per ſolum phantaſma, quod eſt in ſenſu, hec enim modo non eſſet ſpecies neceſſaria ſaltem ſenſui. Fictum ergo uidetur ſic philoſophari.

3. ratio. Tertium argumentum eſt. Intellectus percipit ſimilitudinem multorum ſingularium,unū alteri comparat,differentiam facit, & ſic uniuerſale cognoſcit, at iſta non fiunt, niſi per propriam ſpeciem cognoſcantur,ergo ſiugulare per ſe intelligibile eſt.

Confirmatur tertia ratio. Adde etiam,quòd homines ruſtici,qui non cognouerunt uniuerſale, ſingularia multa intelligūt, & uix poſſumus declarare modum intelligendi hunc,niſi per propriam ſpeciem ſingularia cognoſcantur.

3. Conclu. Intellectus in multis differt a ſēſu,circa obiectum. Tertia concluſio. Intellectus in multis differt a ſenſu circa obiectum Primò,ſenſus tantum ſingularia cognoſcit, Intellectus ſingularia & uniuerſalia.

Secundò ſenſus cognoſcit rem ſolam, at Intellectus etiā quid rei,ut docet Ariſtot tex.6. Nec putes eſſe idē cognoſcere quidditatē & uniuerſale: ſtat enim rē in uniuerſali cognſcere,& ignorare qd ſit.

Prima differentia. Secunda. Tertia. Tertiò:ſenſus concretas formas in ſubiectis quantis percipit,at Intellectus abſtrahit & ſubiectum ab accidenti,& accidentia inter ſe, & alia multa,ut poſt dicetur. Hæc igitur eſt determinatio huius quæſt.

Corrigit auctor ſuam opinio in 1. Phyſic. expreſſam. Quod ſi primo Phyſi. diximus ſingularia non per ſe intelligi, id tunc obiter diximus,non enim erat locus eius diſputationis & tanquam probabilem opinionē S.Thomæ, tum ibi retulimus, nunc autem hæc,re melius conſiderata, uiſa eſt probabilior.

Ad primū ex Ariſt. Ad argumenta igitur reſpondetur. Ad primum teſtimonium ex primo Phyſ. dico Ariſtotelem poſuiſſe differentiam inter ſenſum & Intellectum, ob id ſolum aſſignauit id,in quo differentia eſt, quòd

In.

Intellectus uniuerſale percipit, ſenſus autem ſingulare: non tamen negat, quin & Intellectus etiam ſingulare percipiat:

Ad alterũ teſtimonium. Ad ſecundum teſtimonium dico, quòd Ariſt. loquitur de Intellectu ſpeculatiuo & cum habitu ſcientiæ: & iſte primo uniuerſalia ſpeculatur, ſingularia autem per accidens, non enim ſcientia eſt per ſe, niſi uniuerſalium.

Ad aliud teſtimoniũ Ariſt. Tertium teſtimoniũ nihil probat: non enim in hoc textu comparatur ſingulare ad uniuerſale, ſed res ad quidditatẽ ſuã: illa ſenſu percipitur, hæc Intellectu, nec ob id negat Intellectũ etiam intelligere rem, ſed ſolum dicit, ꝙ ſenſus ſolã percipit rem, at Intellectus etiam quid eſt rei.

Ad 2. arg. Ad ſecundum argumentum neganda eſt conſequentia. Non enim intellectus agens eſt neceſſarius ad hoc, quòd eliciat ſpecies vniuerſales: ſed ad hoc quòd phãtaſma poſſit imprimere ſui ſpeciẽ in intellectu: quia intellectus eſt immaterialis nec poſſet a ſolo phantaſmate pati, quod eſt materiale: hoc tamen poſt dicemus.

Ad 3. Ad tertium dico, quòd illud argumentum eſt etiam contra ipſos: nam ſi phantaſma eſt materiale, & ob id non poteſt imprimere ſui ſpeciem: eadem etiam cauſa nec poterit imprimere ſpeciem uniuerſalem, ut ipſi dicunt.

Solutio. Reſpondeo tamen, quod materiale uirtute ſua tantùm non agit in immateriale at uirtute agentis immaterialis, ſcilicet, intellectus agentis, optimè aget, præſertim actione perfectiua, & intentionali: & hoc eſt quod dixit Ariſt. tex. 14. reſpondens dubio ſecundo.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quòd intellectus dependet a quanto, licet ipſe non ſit quantus, & dependet ab eo quod eſt in ſitu, & loco, ob id poteſt pati intentionaliter a quanto, & exiſtente in loco.

Ad 5. Ad quintum, non ualet ille argumentandi modus in potentijs ſubordinatis ſuperior enim cognoſcit obiectum inferioris, & alia ulterius, in potentijs non ſubordinatis ualeret: at ſenſus intellectui ſubordinatus eſt.

Ad 6. Ad ſextum, neganda eſt conſequentia, quia intellectus cognoſcit quidem ſingularia: ſed non ab ipſiſmet immutatur, ſed media imaginatiua, ſicut imaginatiua, medijs alijs ſenſibus, qui ſuperflui non ſunt.

Caput Quintum.

Quoniam autem in omni natura. Tex. VII.

De Intellectu poſſibili potentia, & habitu hucuſq; diſputauit: nunc de alijs duobus intellectibus, ſcilicet agente, & in actu tractare aggreditur, ac prius de agente, de quo tria oſtendit, neceſſitatem ipſius, officium, ac ſubſtantiam. *De intellectu agente.* *Quæ, & quos tractanda.*

Incipit a neceſſitate, probãs opus eſſe ponere intellectũ agentẽ tali ſyllogiſmo. In omni natura, ideſt, in omni effectu, & re facta, duo principia neceſſaria sũt, ũnũ materia, quæ ſit potentia omnia illius generis, alterum efficiens, quòd talẽ materiã, & potentiam in actum redigat, quòd ſit, ut ars ad materiam ſuã. Sed intelligere eſt quid effectũ, ergo oportet duo hæc principia facere, unum quod ſit ut materia intellectionis, alterum, ut efficiens, & hoc eſt Intellectus agens. *Primũ de neceſſitate eius, quod ſit neceſſarium illum eſſe.*

Hic ualde nota, quòd naturam uocat genus quodcunq; eorũ, quæ principium habet tranſmutationis alicuius, qualia ſunt omnia effecta, in quibus & materia, & efficiens danda ſunt. *Nota 1.*

Aduerte, etiam, quòd loquitur de uniuerſalibus principijs, ut ſit ſenſus, quòd ſicut eſt una materia communis eius generis effectibus multis, ita eſt una cauſa comunis reſpondens materiæ illi, qualiter ſe habet cælum in naturalibus, & ars in artificiatis, idcirco utitur exemplo artis, ut ſignificet uniuerſalitatem principij in cauſando. *Nota.*

Et eſt quidam talis. Tex. VIII.

Concluſionem ex ratione præcedenti illatam, latius explicat, dicens, quòd in anima intellectiua eſt duplex principium, & intellectus alter, qui omnia ſit, id eſt, qui omnium recipit ſpecies, quibus ſimilis factus rebus intelligit *Explicat latius illatã concluſionẽ*

Duplex intellectus, agens & poſſibilis. telligit ipſas: diciturq; intellectus poſſibilis; alter qui omnia facit, omniumq; ſpecies abſtrahit, & dicitur intellectus agés: qui ſe habet ut lumen ad colores. Colores, n. erant potẽtia uiſibiles, at lumine accedente fiunt actu uiſibiles, unde lumen facit quodammodo colores, actu colores. Dicit, Quodammodo, quia non facit colores ſimpliciter ſecundum eſſe, ſed ſecundum operationem, vt videantur. Ita agés intellectus eſt habitus, id eſt, forma quædam, quę facit potẽtia intelligibilia, actu intelligibilia, ideſt, ut intelligantur: & in hoc explisatur munus, & officium intellectus agentis: hoc. n. erat ſecundum poſt ipſius neceſſitatem.

Quod ſit officiũ intellectus agẽtis.

Et hic Intellectus ſeparabilis eſt. Tex. XIX.

De ſubſtantia intellectus agẽtis, quæ, et qualis ſit. TErtium explicat, quod erat, qualis eſſet Intellectus agens, ipſiuſq; ſubſtãtia: & quatuor ei attributa dat Primum, eſt ſeparabilis, ideſt, non affixus organo. Alij iuxta ſuam opinionem exponunt, eſſe aſſiſtẽtem. ſed hoc examinabitur poſt.

Primũ eius attributum eſſe ſeparabilem. Alterum, eſt immixtus, ideſt, non conſtat realiter ex ipſis corporibus ſenſibilibus intellectis, ut putabant Empedo. Democri. & alij, de quibus dictum eſt primo de anima.

Secundũ eſſe immixtum. Tertium, eſt impaſſibilis ulla paſſione propria, & læſiua.

Tertium eſſe impaſſibilem. Quartum eſt ſecundum ſubſtantiam actus, id eſt, non eſt alicuius receptiuus: non enim ſpecies ullas in ſe recipit, ſed ſolum eſt ad agendum, ob id virtus actiua tãtum eſt, nullo modo paſſiua, ſicut eſt poſſibilis.

Quartũ eſſe actum.

Probat tria prima attributa. Attributa tria priora probat. Agens nobilius eſt paſſo: & principium ideſt, cauſa efficiens, nobilior eſt quam materia; at agens intellectus eſt ut efficiens, poſſibilis ut materia; nobilior ergo eſt agens intellectus poſsibili, ſed poſsibilis, ut ſuperius oſtenſum eſt, eſt ſeparatus, immixtus, & impaſsibilis; ergo & agens.

Idem autem eſt ſecundum actum ſcientia. Tex. XX.

De intellectu in actu. Quid ſit intellectus agens. COmmunis expoſitorum expoſitio eſt vt modo Ariſto. tractet de Intellectu quarto, ſcilicet in actu. Nec eſt idẽ intellectus agés, & intellectus in actu; nam intellectus in actu eſt intellectus poſſibilis dum operatur.

Differẽtia triplex huius ad intellectũ in potentia, & habitu. Ponit igitur differentiam huius ab intellectu in potẽtia, & poſtea declarat qualis ſit. Triplicem ergo differentiã conſtituit intellectus in actu ab eo, qui eſt potẽtia, & etiam in habitu. Prima eſt, intellectus in actu, & res intellecta in actu, idem ſunt; intellige de identitate accidentali quantum ad operationem, at intellectus potentia non ſic eſt idem cum re. Et aduerte, quod per ſcientiam intelligit intellectum. 1 *Nota.*

Altera differẽtia eſt Intellectus potentia eſt prior tempore, quam Intellectus actu, in uno indiuiduo, nam omnino, ſeu uniuerſaliter loquendo, neuter eſt prior, quia cum fuerint homines infiniti, non dabis intellectũ in potentia unius, quin alterius intelleetus actu illũ præceſſerit, ſicut de ouo, & gallina, uniuerſaliter. n loquendo, neuter præceſſit, ſuppoſita mundi æternitate a parte ante. 2

Tertia differentia eſt. Intellectus potentia ſeu habitu, aliquando intelligit, aliquando non, at intellectus in actu, dum eſt in actu, ſemper intelligit. Hæc communis continuatio huius tex. ſed forſan multo ſubtilius, & conformius poſſemus aliter continuare. Dixerat enim Ariſt. intellectum agentem facere poſſibilem in actu, poſtea comparauit lumini, quod colores facit actu, poſſes dubitare, quia comparatio potius explicat, quod obiectum faciat actu, quam quod potentiam: ad hoc uelut reſpondens dicit eſſe idem obiectum in actu, & intellectum, ſeu potentiam in actu; ob id quod facit unũ facit alterum. 3 *1. Expoſ.*

Altera expoſitio.

Sepa-

Separatus autem eſt ſolum hoc.

1. Expoſ. QVamuis S. Th. hæc de Intellectu vtroque ſimul tam poſſibili quam agẽte interpreteur, tamen magis de Intellectu
2. Expoſ. actu exponenda videntur, cum Philopo. & alijs Explicat igitur, qualiter ſe habeat Intellectus in actu: dicitur, quod ſecundũ id quod eſt, ideſt, ſecundum ſubſtantiam eſt non cognitus, ob id immortalis, & perpetuus, non tamen ſecundum operationem, quam in corpore habet: unde operatio deſtruitur, ſubſtantia ipſius manet.

Quod intellectus actu ſecũdũ ſubſtãtiã non ſit organicus, ſitq; immortalis, et perpetuus.

Vnde fit, quod poſt mortem non reminiſcimur, ideſt, non intelligimus ea, quæ in corpore intelligebamus: & ratio eſt, quia in corpore intelligebamus per intellectum paſſiuum, id eſt, imaginationem ut omnes exponunt cum Themiſt. cum igitur iſta non maneat, quia vis eſt in corpore, non intelliget anima illo modo, quo ante: at quia immortalis eſt alio modo intelliget Multæ & inſignes in hoc capite difficultates occurrunt, quæ ordine ſunt diſcutiendæ.

Cur poſt mortẽ non reminiſcimur cũ aĩa poſt mortẽ maneat.

An ſit Intellectus agens.
Quaſt. XIII.

ARdua eſt difficultas hæc ob diuerſitatem Philoſophorum opinionum. Vt igitur ab argumentis, quæ difficultatem faciunt, incipiamus, uidetur primo, ꝙ non ſit ponendus Intellectus agens. Non eſt ſenſus agens ergo nec erit talis Intellectus. Conſequentia probatur, nam ratio Ariſ. ſi ualida eſſet, etiam oporteret ponere ſenſum agentem; nam ſenſus eſt potentia paſſiua, quę ad actum reducitur, ſicut intellectus.

1. Argu. ad partem negatiuam.

2. Argu. Secundũ argumentũ. Intellectus agens, uel eſt neceſſarius propter phantaſma, vel propter medium, uel propter potentiam, ſed nullo modo eſt neceſſarius, ergo non eſt. Maior eſt nota, quia nihil uidetur aliud ad cognitionem neceſſarium preter obiectum mouens mediũ, ac potentiam, Minor probatur, non enim phantaſma indiget illo intellectu, quia poteſt mouere intellectum ſicut obiectum ſenſus ipsũ ſenſum. Nec eſt propter medium: quia nullum eſt in intellectu. Nec etiam propter poſſibilem: quia eſt potentia per ſe ſufficiens percipere ſuum obiectũ, ſicut ſenſus ſibi proprium percipit.

Tertium eſt Si intellectus agens neceſſarius ẽ, eſt maximè, ut faceret phãtaſmata intelligibilia actu, ſed hoc eſſe non poteſt, quia nihil agit imprimẽdo, uel remouendo a phãtaſmate, manet.n hoc, ſicut ante, ergo non eſt neceſſarius. *3. Arg.*

Quartum eſt contra comparationem de lumine; quia intellectus iſte dicitur eſſe cauſa efficiens intelligibilium, at lumen non eſt cauſa efficiens uiſibilitatis colorum, nõ ergo comparatio eſt bona. *4. Arg.*

In hac difficultate ſunt multæ Philoſophorũ opiniones, & difficiles, quæ tamen ad quatuor capita reduci poſſunt. Primum eſt negantium intellectum agẽtem: alterum eſt ponentium ipſum, ſed ex parte intellectus paſsibilis, tertium eſt pariter ponentium ipſum, ſed ex parte phantaſmatum, & obiecti. Quartum eſt ponentium ipſum ex parte utriuſque.

Varia opiniones philoſophor. ad quatuor capita reducuntur. Primum. Secundũ. Tertium. Quartum.

In primo capite eſt Duran 1. Sen. d. 3. q. 5. dicit enim non eſſe opus intellectu agente, ſed phantaſma per ſe imprimit ſpeciem in poſſibili, & poſſibilis per ſpeciem intelligit, non interueniente alio. Hoc idem quidam habuit dictus Iſaac Narbonenſis, quem citat Mirandulanus, idem etiam habuerunt alij ante Duran. nam Alber. in ſum. de homine, in q. de intellectu agente, refert ante ſe id habuiſſe aliquos

Primũ caput negantiũ intellectu agentẽ Durandi, &c.

In ſecundo capite ponentium ipsũ, tamen ex parte intellectus poſsibilis, ſunt duæ ſententiæ, prima Themiſt cap. 24. & Theophraſt. dicentium intellectum agẽtem eſſe formam intellectus poſsibilis, & quo magis participat, & communicat ipſi poſsibili, eo magis intelligit formas in ipſis phantaſmatis abſque ulla receptione ſpeciei, & quia poſsibilem, facit aptũ ad intelligendum, ob id dicitur facere res intelligibiles.

2. Caput cõcedentium eſſe intellectũ agentẽ ex parte poſſibilis. 1. Opi. Themiſtij, Theophraſt. etc. 2. Opin. Iãduni.

Altera ſententia eſt Iandu. q. 23 dicit intellectum agẽtem facere intellectionẽ in poſsibili, putat enim, quod phãtaſma imprimit ſui ſpeciem in intellectu poſsibili,

bili, & intellectus poſſibilis diſponitur per talem ſpeciem intelligibilem, & agẽs tunc producit aliam qualitatem in ipſo poſſibili, q̃ dicitur intellectio. Poſſibilis enim mediante ſpecie recipit intellectionem productam ab agente intellectu, ſicut ſubſtantia per quantitatem recipit colorem: & dum poſſibilis recipit illam qualitatem, intelligit. Hęc eſt imaginatio Ianduni, de cuius inuentione gloriatur.

3. Caput cõcedentium ex parte phantaſmatum intellectum agentem.

In tertio capite ponentium intellectũ agentem ex parte phantaſmatis, multiplex eſt opinio. Prima eſt Auempace in Epiſt. de luce, & lumine: putat enim Intellectum agentem producere quoddam lumen in ipſis phantaſmatibus, quod receptum in eis, facit ipſa intelligibilia, in ipſiſq; naturæ vniuerſales apparent, quæ phantaſmata ſic illuſtrata ab intellectu poſſibili cognoſcuntur.

1. Opinio. Auemp.

2. Opinio.

Altera ſententia eſt aliorũ, qui dicũt, quod intellectus agens illuminat phantaſmata, in ipſiſq; facit apparere naturas communes: nam phantaſma ex ſe repræſentat ſingulare, puta, hunc hominẽ, hoc animal, hoc corpus, tamen ratione huius luminis repræſentatur in ipſo vniuerſale intellectui. Vt enim lumen facit in muro apparere colorem: ita in ipſis phãtaſmatibus intellectus agens facit apparere vniuerſalia. Vnde quãuis phantaſma ſecũdum ſe ſit ſenſibile & ſingulare, tamen ratione huius luminis obijcit intellectui, vt vniuerſale: quod non eſt aliud, quam quod intellectus cognoſcat, & recipiat ſpeciem vniuerſalis, quod in phantaſmate incluſũ erat: & hoc eſt, quod ipſi dicunt phantaſma in eſſe relucentiæ eſſe vniuerſale.

In quo ſecũda hac opinio differat a prima.

Hæc ſententia differt in duobus à præcedenti. Primum eſt, quod illa dicit lumẽ recipi in phantaſmate: at hæc non, ſed ſolum aſſiſtere. Verbi gratia, lumẽ exterius
1. habet duos actus: alter eſt inhærentiæ: & ſic eſt in medio diaphano. Et alter eſt apparentiæ reſpectu colorum, non quod illis inhęreat, ſed quod eos apparere faciat hoc ſecundum competit intellectui agenti ſine primò.

2. Alterum, in quo differt, eſt, quod illa ſententia negat mitti ſpecies ab iſtis naturis illuſtratis in intellectũ poſſibilem. Iſta verò dicit hęc phantaſmata imprimere ſpecies vniuerſalium in poſſibili.

Hæc ſententia eſt expreſſa Caiet. 1. p. q. 79. ar. 3. & S. Thom ibidem, & 2. Cõtra gen. c 77. & Heruæi 2. Sent. d. 17 q. 2.

Autores huius ſecũdæ opinionis.

3. Opinio.

Tertia ſententia eſt eorum, qui dicunt intellectũ agentem per ſe producere ſpecies intelligibiles, & abſtrahere à phantaſmate, quibus poſſibilis intelligit.

4. Opinio.

Quarta eſt aliorum, qui dicunt, intellectum agentem tanquam cauſam principalem, & remotam vna cum phantaſmate producere ſpeciẽ in intellectu, ita vt phãtaſma ſit actiuũ principium proximum ſpeciei, inſtrumentale tamen: at agens intellectus ſit vt cauſa principalis, ſicut qui calamo ſcribit.

Hæc ſententia eſt expreſſa S. Thom. 3. par. q 9 ar. 4. ad 2. & Sco. 1. Sen. d. 3. q. 8. & Sonzi. 7. Meta. q. 12. & Caieta. Thienenſis in præſenti, imò Caiet. Cardinalis ſup. locum citatum S. Tho.

Autores huius quartæ opinionis.

Quinta ſententia eſt quorundam, qui dicunt nullum ab intellectu agente produci lumẽ, ſed requiri, vt ad præſentiam ſolam phantaſmatis faciat ſpeciem ipſe ſolus, vt phantaſma nil aliud faciat, quam eſſe præſens, & ita determinet intellectũ per ſolam præſentiam ad hanc vel illam ſpeciem producendam.

4. Caput cõcedentium intellectum agentem ex parte vtriuſq; ſcilicet phantaſmatis & intellectus poſſibilis.

In vltimo capite ponentium intellectum agẽtem ex parte vtriuſque ſunt duę ſententiæ. Altera Auicen. qui dicit, quod agens intellectus producit ſpecies in poſſibili, & per ſe etiam intelligit.

1. Opinio. Auicennæ.

2. Opinio. Alberti.

Altera Albe. ſumma q. de intellectu dicit intellectum agentem producere ſpecies in poſſibili, & intelligere non per ſe, vt dicit Philop. ſed producendo ſpecies in poſſibili, dicitur intelligere, & poſſibilis etiam recipiendo intelligit. Vnde dicit intellectum agentem intelligere per extramiſſionem, ſicut dicebat Plato de viſu poſſibilem verò per intus ſuſceptionẽ, vt de viſu ſentit Ariſt. Hæc ſunt placita Philoſophorum varia in hac re.

1. Concl. intellectus agens eſt neceſſarius.

Dicam ergo in tanta varietate, quod mihi probabilius tenendum videtur; & ſit prima concluſio. Intellectus agens eſt neceſſarius.

1. Ratio. ab autoritate.

Hanc probo contra primam ſentẽtiam Duran. duplici ratione. Altera eſt ex omnium Philoſophorum & Theologorum conſenſu præter Duran & paucos alios quoſdã. Et profecto hæc autoritas debet

eſſe ſatis valida ratione, cum nulla ſit ratio efficax in contrarium.

2. Ratio. Altera autem ratio talis eſt. Materiale, & diuiſibile non poteſt virtute propria agere in indiuiſibile, & immateriale: ſed phantaſma eſt quid materiale, & diuiſibile, at Intellectus immaterialis, & indiuiſibilis: non ergo virtute propria agit: indiget ergo aliqua cauſa immateriali, qua cũ agere poſſit, ſpeciemq; indiuiſibilem producere: talis cauſa eſt Intellectus agens: neceſſario ergo ponendus eſt.

2. Concl. intellectus agens non intelligit. Secunda concluſio. Intellectus agens non intelligit. Iſta probatur. Primò: Illius eſt intelligere, cuius eſt recipere ſpecies, quibus determinatur ad operandum: at agens Intellectus non recipit ſpecies, niſi poſſibilis: ergo non eſt ipſe, qui intelligit.
1. Ratio.

2. Ratio. Probatur ſecundò. Si Intellectus agẽs intelligit, vel intelligit intellectione recepta in ſe, vel in ipſo poſſibili. Non in ſe: quia non eſt receptiuus, nec eſt in potentia. Nec in poſſibili, vt dicit Iandu quia intellectio eſt operatio immanens: debet ergo eſſe in eodem principio proximo, a quo producitur.

3. Concl. Sit concluſio tertia. Ponendum eſt lumen quoddam internum ab anima, ſeu Intellectu agente productum, quo illuſtrẽtur phantaſmata.

Primo ab auctoritate. Hæc concluſio probatur. Primò auctoritate Ariſtotelis tex 18. huius tertij libri, dicentis, eſſe in Intellectu lumen, quod ſe habet, ſicut lumen ad colores. Accedit cõſenſus pene philoſophorum, paucis demptis: ſic enim lumen hoc concedunt S. Thomas, Scotus, Souzinas, Caietanus vterq; Heruetus, Auempace, & plures alij locis ſuprà citatis.

Secundo ratione. Secundò, accedit ratio ſatis commoda ex analogia ad ſenſum. Nam, vt lumẽ Solis v. g. facit colores viſibiles actu eos contingens, & quæ latebant in aere, oſtendit, & actu viſibilia facit, vt ea videamus, & efficit, vt colores poſſint producere ſpecies in medio, & in oculo, ac ſenſu, quibus ſenſus videat obiectũ, & poſſit ſenſationem efficere: Ita lumẽ Intellectus productum illuſtrat phantaſmata, & facit ea actu intelligibilia, & vt in eis appareant, quæ latebant; & efficit, vt producantur ſpecies intelligibiles in Intellectu, quibus poſtea fiat intellectio.

Confirmatur a ſimili. Simile etiam eſſe poteſt de vaſe vitri intra ſe multa continente, quæ omnia nõ videntur, ſed illuſtrata lumine apparent omnia interius contenta.

Iam verò, vt illæ ſpecies in aere, & oculo productæ ab obiecto illuminato ſunt immaterialiores, quam ſit ipſe color, ita etiam illæ ſpecies intelligibiles ſunt immaterialiores, quàm ſit ipſum phãtaſma. & non inconuenit, quandoquidem, vt illic eam immaterialitatem accipiunt ratione luminis ſpiritualioris, quàm ſit color; ita etiam hic ratione luminis intellectus omnino ſpiritualis, & ipſius intellectus quoq; omnino ſpiritualis, fiunt omnino ſpirituales, ſicut illic ratione etiã virtutis Solis mediante lumine id efficiens.

Nam intellectus agens ſe habet vt Sol illuminans, lumen reſpondet lumini, & phantaſma colori: atq; ideo omnia pari proportione cõſonant; & ſolum in eo differunt, quòd illic lumen ab agente producitur externo, hic verò ab interno.

Et ſimile omnino eſſet, ſi ipſimet oculi ex ſe emitterent lumen, quo illuſtrarent obiecta, quæ viderent, iuxta Platonis opinionem; quod etiam de quibuſdam animalibus conceditur, vt de felibus, qui noctu vident, & eorum micant oculi.

Occurritur obiectioni. Siue autem dicamus, illas ſpecies fieri efficienter ab ipſo intellectu ex phantaſmate illuminato, & ex illo ſic diſpoſito extrahi tanquam ex eius potentia materiali ſicut agens educit formam ſubſtantialem perfectiorem ex potentia materiæ diſpoſitæ. Quod ſane videtur valde probabile, ſiue dicamus produci efficienter ſolum ab intellectu, vel à lumine eius, aut ab ipſo mediante lumine, & phantaſmate ſolum obiectiuè concurrente; quod etiam valde eſſet probabile, ſiue dicamus ab intellectu produci mediante ipſo phantaſmate, vt ſit præcipua cauſa intellectus, & inſtrumentum phantaſma; aut dicamus phantaſma efficere partialiter cum intellectu, vel etiam à ſolo phantaſmate ſic illuminato effici, non valde refert. Nam etiam conſimilis eſſe poſſet difficultas de colore, & ſpeciebus immaterialibus in aere, & in ipſomet viſu productis, an videlicet à ſolo corpore, vel luminoſo, vel lumine, vel colore, vel ex potentia ſubiecti educantur, vel fiant,

Quo-

Quocunque autem modo dicatur, hoc certum eſt, ſpecies produci obiecto illuminato, & non aliter, & res lumine poſito apparere, quæ alioq; occultatę tenebant, & latebant in aere incluſæ, uel aqua, &c.

3. *ratio.* Probatur adhuc tertio ex communi loquendi modo hominum. Solemus enim dicere, ualere illum lumine Intellectus, alterum paruo pręditum lumine: & in aliquo negocio, uel quæſtione paruum nos habere lumen, uel magnum: & petimus ac deſideramus illuminari a Deo, & ab hominibus: & lumen naturæ nō ſine cauſa dicimus: quia eſt uis illa inſita, quæ tale lumen producit ad intelligendū, cum intelligimus, & lumen etiam ideo merito ſupernaturale concedunt Theologi.

4. *ratio.* Confirmatur hæc tandem ſententia, quia ſic facillimè reddimus cauſam, quo modo uniuerſalia cognoſcantur ab Intellectu illuſtratis phantaſmatibus, quo mō denudentur a conditionibus indiuiduantibus, quo modo Intellectus ibi ſeparet vnum ab altero, ex omnibus tam uniuerſalibus quam particularibus conditionibus, quæ ſimul illic apparent, ſicut uiſus in colore illuſtrato uidet colorē, figurā, magnitudinem, intenſionem, & cætera quæ in eo continentur, ablato autem hoc lumine, & eius illuſtratione phantaſmatis: uix aliquid dici pōt, quod ſatisfaciat in ſpecierum intelligibilium productione, & cæteris omnibus.

4. *Conclu. Intellectus agens producit lumē in phantaſmatibus, ut in ſubiecto.* Quarta concluſio. Intellectus agens pruducit lumen ipſum in ipſis phantaſmatibus receptum, ut in ſubiecto. Hæc eſt contra Auempa.

1. *ratio.* Probatur. Vel illud lumen eſt materiale, vel immateriale. Non immateriale, q; a recipitur in phantaſmate materiali, & receptum eſt ad modum recipientis. Nec eſt materiale, quia tunc maneret phātaſma materiale, ut ante, nec fieret intelligibile: non ergo lumen illud producit.

2. *ratio.* Secunda ratio, quia unum accidens abſolutum, vnave qualitas non poteſt eſſe ſubiectum inhæſionis alterius qualitatis vel accidentis abſoluti realiter diuerſi, & ſolum hoc habēt quantitas, quia ſe tenet ex parte materiæ, ſed nulla qualitas, ergo ſpecies non poſſunt eſſe ſubiectum luminis. Confirmatur; quia ſpecies ſenſibiles in aere non ſunt ſubiectum inhæſiuè luminis, ſed aer eſt ſubiectum utriuſque.

Quinta concluſio. Non eſt ſatis, ut intellectus agens producat lumen illud ſecundum actum apparentiæ ab externo tantum, faciens in phantaſmate apparere uniuerſalia. Hæc eſt contra Caiet. *5. Conclu. Non eſt ſatis ut extrinſecè illuminētur phantaſmata.*

Probatur Primo, quia ſic non eſſet cauſa efficiens cognitionis, ſicut nec lumen uiſionis: at Ariſtot. cauſam efficientem eſſe dicit. *1. ratio.*

Probatur ſecundò: quia non poteſt ſic eſſe actus apparentiæ, niſi ipſi phantaſmati inhęreat, uel alicui medio. Hæc autē eſſe non poſſunt: quia non eſt ibi mediū. *2. Ratio.*

Probatur, quia ut probatum eſt intellectus percipit ſingularia per propriam ſpeciem, ut diximus.

Sexta concluſ. Lumen intellectus agentis illuſtrat quidem ſpecies intelligibiles productas non ſolum extrinſecè, ſed internè, phantaſmata verò extrinſecè. *6. Conclu.*

Pro ipſius probatione notandum, lumen quidem illuminare colorem extrinſecè per ſolum contactum ſuperficiei, aerem uerò & oculū, & diaphana, ac ſpecies ſimiliter in ipſo aere ac in oculo exiſtentes, intrinſecè illuminare. Sunt enim in eodemmet ſubiecto tam ſpecies, quā lumen, & ratione luminis ipſæ ſpecies inhærent, & recipiuntur in ipſo. Iam ergo phantaſmata ſenſitiua ſe habent ad intellectum, ut color extrinſecus ad uiſum, ſpecies intelligibiles in intellectu ſe habent, ut ſenſibiles productæ in ipſo ſenſu, uel aere. Quare lumen quidem Intellectus agentis intrinſecè illuminabat ſpecies intelligibiles in intellectu poſſibili: ſimul exiſtens, ut in ſubiecto utrunque, phantaſmata uerò extrinſecè, ut lumen illuſtrat colorem, ut dicebat Caiet. *Explicatur et probatur concluſio.*

Quamuis etiam ſi quis diceret intrīſecè ipſa quoque phantaſmata illuſtrari aliquo lumine, uidelicet illo ipſo ſpirituali, & immateriali in ſenſitiua potentia, ubi eſt phantaſma, producto ab intellectu, & in eo recepto, aut ex eo quod utrūque ſit in eadem anima, uel alio materialiori lumine illuſtrari, nō caret etiam probabilitate, imo uerò neque repugnat ſpirituale & immateriale in ſubiecto corporali, & materiali collocari, ut anima rationalis ī corpore. ſed probabilius putamus, quod in cōcluſione diximus intrinſecè ſpecies *Nota.*

 intelli-

intelligibiles, phantaſmata verò intrinſecè illuminari Intellectus lumine modo expoſito.

7. concl. Intellectus agens nō producit ſolus ſpecies intelligibiles. Septima concluſio. Intellectus agens ſolus non producit ſpecies intelligibiles. Argumētum eſt manifeſtum. Vel educit illas ex potentia phantaſmatum, uel ex potentia intellectus poſſibilis, uel producit illas non educēdo. Non primum, quia

5. Ratio. tunc ſpecies reciperetur in phātaſmate: quia impoſſibile eſt aliquid educi ex potentia alicuius, quin recipiat in ipſo. Nec ſecundum: quia potentia intellectus poſſibilis eſt indifferens, & agens ſimiliter, cum ſit commune: ergo impoſſibile eſt ex ipſius potentia educi ſpecies aliquas & eodem argumento, nec ſolus agens producet, quia eſt commune agens.

8 Conclu. Intellectus agens una cum phantaſmate producit ſpeciem intelligibilem. Octaua concluſio. Intellectus agens tanquam præcipua cauſa, una cum phantaſmate illuminato producit ſpeciem intelligibilem. Eſt enim hic intellectus uis quædam animę, quæ excitat, & eleuat phantaſma illuminatū, & ipſum una cū tali uirtute, ut cauſa principali producit ſpeciem. Vnde ipſum phantaſma etiam agit, & immediatè, ſaltem obiectiuè.

1 Probatur primò ex tex. 14 ubi ait, obie-
2 ctum agere in intellectum. Secundò probatur, quia ideo dicitur iſte intellectus illuminare, & denudare phātaſma, & trāſferre rem de ordine in ordinem, ideſt, facere rem intelligi, quæ ante ſentiebatur tantum, quæ omnes ſunt operationes intellectus in phantaſmate.

9. Conclu. Nona concluſio. Puto eſſe ſententiam Durandi probabilem, & eorum, qui negant intellectum agentem, aut ſaltem ſo
1 la ponunt ratione diſtinctum. Neque n. duos habemus intellectus, ut videtur, ſed unum, ſicut nec duas volūtates, nec duas memorias, nec duos appetitus, nec duas
2 imaginationes, ſed vnam, &c. Et ſecundò, quia ille unus ſatis eſſe uidetur ad producendum lumen, & poſtea eliciendum ſpecies & producendum in ſe notitiam Nil enim vetat in ſeipſum agere actione per-
3 fectiua. Et tertiò, quia nulla eſt ratio cōtra hoc cōueniens: tamen, quia nec in cōtrarium rationes habentur conuincētes, ſequimur communem ſententiam.

Ad 1. Ad argumenta reſpondetur. Ad primū
1 Auer. 2. de anima com. 60. putat eſſe ſenſum etiam agentem, ſubſtantiam ſeparatam, ſed nos id negamus: non enim eſt par ratio ſenſus & intellectus: nam obiectum ſenſus eſt proportionatum ſenſui: utrumque enim materiale, & quantum eſt: at phantaſma eſt improportionatū, cum ſit alterius ordinis, eſt enim quantum. Intellectus uerò non quantus, ob id indiget principio eleuante, ideſt intellectu agente, & eius lumine, quod ſit in genere immaterialium, & indiuiſibilium. Et hæc fuit Ariſtot. ratio, quòd efficiens principium, & materiale debent ad unū pertinere genus: non autem pertinent phantaſmata nudum & intellectus, ſicut ſenſus cum ſuo obiecto.

Deinde, quia ut diximus, ſenſus indiget Sole illuminante, vel alio luminoſo, & lumine producto, ut eius obiectum fiat actu uiſibile, & ut ſpecies producantur, & ideo non indiget ſenſu agente: ſic ergo intellectus indigebit illuminante ſuum obiectum, quod cum non ſit externum, neceſſe eſt ſit internum, illuminans, ſcilicet intellectus agens. 2

Ad ſecundum patet ſolutio. Agens n. eſt neceſſarium propter phantaſma, ut illuminetur, ut hoc medio intellectu agente immutare poſſit poſſibilem: nam etiā, ut diximus, obiectum ſenſus indiget lumine illuminante ipſum, & quantum ad hoc eſt eadem ratio phantaſmatis ad intellectum, & obiecti ad ſenſum. *Ad 2.*

Ad tertium dico, uerū eſſe intellectū agentem nil imprimere in phantaſmate tanquam in ſubiecto, ideſt, nullam qualitatem in eo inhærentem, nec auferre a phantaſmate. Dicitur autem facere rem intelligibilem in actu, quia phantaſma illuminatur extrinſecus, ut diximus, & ita ſimul cum intellectu illo ſit capax ad imprimendum ſui ſpeciem intellectui poſſibili, qua mediante res intelligitur, ſicut color extrinſecè illuminatus ad producendam ſpeciem. *Ad 3.*

Ad quartum dico cum S. Thom. 1. par. q 79 ar. 3. ad 2. quòd comparatio luminis in hoc tenet, quòd ſicut colores abſq; lumine producto a corpore luminoſo non poſſunt uiſum immutare: ita nec phātaſmata abſque intellectu agente & eius lumine: non tamen intellectus iſte in reliquo ſimilis eſt, nam concurrit cum phan- *Ad 4*

taſma-

taſmatibus,vt agens cauſa principalis:lumen verò præcipue tanquam medij diſpoſitio,vt alibi diximus.

Niſi quis vellet dicere,lumen eſſe cauſam etiam cum colore efficientē:nam color ex cōtactu luminis fit potens producere ſpecies in medio,quas anteà nō poſſet.

An Intellectus agens ſit ſubſtātia ſeparata. Quæſt. XIV.

HAec quæſtio partim eſt determinata ſuperius, dum oſtendimus Intellectum poſſibilem non eſſe ſeparatam ſubſtantiam,ſed virtutem non organicam animæ informantis materiā: Nam ſic ſimul etiam determinatū eſt,intellectum agentem non eſſe ſubſtantiam ſeparatam in opinione Themiſt. Theophr. & Auerro. qui agentem, & poſſibilem vnam faciunt ſubſtantiam, & eandem ſeparatam: contra hos enim,cum de poſſibili oſtenſum fuerit, de agente oſtenſum erit, cum re idem ſit apud eos agens, & poſſibilis intellectus. Idem etiam oſtenſum videtur, cum demonſtratum fuit,animam rationalem eſſe informantem & actum corporis. At quia ſunt alij,qui duos faciunt Intellectus,vnum poſſibilem,alterum agentem, diuerſos in ſubſtantia: ideo determinato etiam dubio priori de poſſibili intellectu, adhuc determinandum ſupereſt alterum de agente. Et quia hoc præcipuè tractatur circa doctrinam Ariſt. iuxta eam etiam id erit ſtatuendum.

Iam ex dictis partim eſſe diſſolutam hanc quæſtionem

1. argum. quòd ſit ſubſtantia ſeparata. Videtur ergo, quòd ſit aliqua ſubſtantia ſeparata,imò ipſe Deus. Primò intellectus agentis eſt omnia facere: ſed hoc attributum nulli,niſi Deo competit:ergo agens intellectus Deus eſt, & non virtus animæ.

2. argum. Secundò. Intellectus agentis actio dicitur eſſe ſubſtātia ipſius,tex.19. ſed nulli actio eſt ſubſtantia eius,niſi Deo ipſi, qui ſimpliciſſima eſt ſubſtantia: ergo intellectus agens non eſt animæ virtus.

3. argum. Probatur tertiò Intellectus agens dicitur ſemper intelligere,tex.20 hoc autem non virtuti animæ,ſed Deo ineſt: non ergo eſt agens intellectus animæ virtus.

4. argum. Probatur quartò Agens Intellectus ſimilatur arti reſpectu artificiatorum:at ars eſt extra artificiata: ergo agēs intellectus eſt ſeparatus a poſsibili, qui eſt vt materia,in qua intellectu recipiuntur

5. argum. Probatur quintò In vno & eodem ſubiecto non poſſunt eſſe ſimul potentia & actus: ſed in anima eſt potentia, ſcilicet Intellectus poſsibilis: ergo non poterit eſſe agens, qui actus eſt,erit ergo ſeparata ſubſtantia.

1. Opinio. Alexan. In hac re variæ ſunt opiniones Philoſophorum, ſicut in alijs fere omnibus. Alexandri fuit prima ſententia, qui putauit Intellectum agentem eſſe Deum ipſum, & hoc idem affirmabat eſſe ſecundum mentem Ariſt. huius argumenta erant illa tria prima propoſita.

2. Opinio. Marini Auempace Auicenna, & Caiet. Altera ſententia eſt cuiuſdam Græci, dicti Marini, cuius meminit in præſenti Philop. Hic enim non Deum putat eſſe intellectum agentem,ſed angelum quendam,qui eſt ſubſtantia inferior Deo, eſt tamen ſeparata. Vnde poſsibilem ponit eſſe in nobis non ſeparatum,agentem verò ſeparatū. Hoc ſecutus eſt Auempace in Epiſt.de luce & Auic.9.Metaph ca.4. Colchodeam enim illam dixit eſſe Intellectum agentem,& ſpecies facere in poſsibili,& inter noſtros Caiet.Card. Hi enim omnes, intellectum agentem ſeparatam ponunt ſubſtantiam præter Deum,quamuis Caiet.ſecundum Ariſt. ſolum teneat.

3. Opinio. Plotini. Tertia ſententia eſt Plotini,qui intellectum agentem non ſeparatam aliquam ſubſtantiam ponit, ſed nobis inexiſtentē, & cuiq; ſuam propriam, dicit tamen intellectum agentem, & poſsibilem duas eſſe ſubſtantias,agens ſemper in nobis intelligit, poſsibilis verò aliquando intelligit,aliquando non intelligit.

4. Opinio. Plutarchi & Philopo. Quarta ſententia eſt Plutarchi, quem citat Philop. & ipſius etiam Philop.qui agentem intellectum ipſam animam ponunt,vt actu contemplatur, nec aliam putant eſſe ſubſtantiam.

5. Opinio. S. Tho. & communis. Vltima eſt S.Tho.1.p.q.79.art.4.& q. de anima art 5.& in hoc capite præſenti Ariſt.putat enim agentem intellectū eſſe animæ virtutem, & facultatem quandā, quæ cum phantaſmate ſpecies imprimit in poſsibili Intellectu. Hoc ſequitur communis ſchola Latinorum atq; hæc ſunt

placita Philoſophorum in hac re,quid te nendum videatur,explicabo.

1. Concl. Intellectus agens non eſt Deus. Sit, ergo prima concluſio intellectus agens non eſt Deus,hæc eſt contra Alex. & conatur Philoponus multis argumentis ſumptis ex verbis Ariſt.in hoc capite manifeſte reijcere, quorum aliqua cõcludunt abſolute,aliqua ad hominem.

Primò ab auctoritate. Ariſt. Primò dicit Ariſt. quod poſt mortem non reminiſcimur,nec cognoſcimus,quæ ante,at hoc non poteſt de Deo ipſo dici, ergo Deus non eſt intellectus agens.Hoc argumentum ſimpliciter non concludit, quia hæc verba non ſunt de intellectu agente, ſed de intellectu actu,concludunt tamen ad hominem; nam Alex. omnia hæc huius capitis de agente interpretatur, ſicut etiam Philop.

Secundum teſtimoniũ Ariſtot. Probatur ſecundò. De hoc intellectu ſeparato, ſeu agente dicitur, quod ſolum eſt immortalis, at multa ſunt, præter Deum immortalia,non ergo Deus intellectus eſt agens.

Reijcitur ſolutio. Nec valet dicere quòd Ariſt.dicit,eorum, quæ noſtra ſunt, ſolum Deum eſſe immortalem, quia ſecundum Alex. non eſt Deus aliquid noſtri, ergo dictio excluſiua,abſolutè omnia excludit. Hoc etiam eſt ad hominem propter rationem dictã.

Tertium teſtimonium Ariſtot. Probatur tertiò, Iſte intellectus dicitur aliquando intelligere, aliquando non: quod Deo non poteſt ineſſe.

Quartum teſtimoniũ Ariſtot. Probatur quarto, & hoc iam non eſt tantum ad hominem:quia dicitur intellectus agens non omnino res facere: ſed facere intelligibiles,quemadmodum lumẽ non facit omnino colores, ſed vt videantur: at Deus omnia abſolute facit, & omnium eſſe cauſa eſt:non ergo intellectus agens eſt Deus.

Quintum teſtimoniũ. Probatur quintò. Intellectus agens dicitur eſſe differentia animæ noſtræ vnà cum poſſibili:at Deus nullo modo eſt alicuius entis differentia, nec alicui generi limitatur: non ergo intellectus agens eſt Deus.

Sextum teſtimonium. Probatur ſextò. Iſte intellectus dicitur lumen, & hàbitus, ideſt, forma: & Deus non eſt forma, nec habitus alicuius: non ergo Ariſto.per agentem intellectum intelligit Deum.

Septimum teſtimoniũ. Probo etiam ſeptimò ratione ex doctrina Ariſt. Deus non operatur in his inferioribus,niſi motu cęli, & lumine, vt patet 8.Phyſi.12. Metaph. & alibi frequenter:at nec lumine corporeo,nec motu poteſt talis abſtractio, vel operatio intellectus poſſibilis fieri:ergo Deus non eſt intellectus agens.

Octauum teſtimoniũ. Probatur octauo. Si Deus immediatè facit hoc,& ſeipſo:ergo aſſiſtit nobis tanquã intelligentia orbi cęleſti:at habemus manifeſtè ex 8. Phyſ.tex 84. non ſic Deũ eſſe,ſed eſſe vtiq;,& in cęlo potiſſimũ: ergo id prorſus repugnat doctrinæ Ariſt.

Rationibus idem probatur. 1. Ratio. Probo etiam hoc idem ratione ſecundum veram philoſophiam.Cauſa vniuerſalis non concurrit ad proprias operationes naturales rerum immediatè,niſi poſitis ex parte ipſarum rerum & agentium proprijs virtutibus: vt Deus nõ immediate ad calefaciendum concurrit cum igne, quin ignis habeat in ſe propriam virtutẽ communicatam ad calefaciendum: aliter enim eſſent cauſæ inferiores imperfectæ, imò non eſſent cauſę:at intelligere eſt hominis operatio propria: ergo præter Dei concurſum,qui eſt vniuerſalis cauſa,etiã eſt in homine virtus particularis ad illam operationem,ſcilicet abſtrahendi ſpecies nec Deus immediatè facit abſque virtute propria particulari:aliter eſſet homo omnium agentium imperfectiſſimus, cum non habeat in ſe virtutem actiuam ſuæ operationis. Et hæc eſt elegans ratio S. Tho.1.p q.79 ar.4 & hoc lib.lect.10.

Nota. Et nota, quòd non negamus Deum ad intelligendum concurrere, & ad abſtrahendum ſpecies nobiſcum,ſicut cõcurrit cum omni cauſa particulari ad ſuas operationes, tamen dicimus in nobis ẽt eſſe virtutem propriam participatam ad illã operationem, ob id intellectus non luci, ſed lumini ſimilatur, quod eſt qualitas participata,& deriuata à luce, ſic intellectus agens noſter à prima cauſa.

Aut verò potius ſimilis eſt ipſi corpori luminoſo, puta, Soli lumen producenti, qui tamen Sol à prima cauſa factus eſt,& conſeruatur, & cum eo concurrit ad producendum lumen.

2. Concl. Intellectus agens non eſt ſubſtantia ſeparata, ſed aliquid animæ. Secunda concluſio. Intellectus agens non eſt ſubſtantia aliqua alia ſeparata pręter Deum.

1. Ratio. Hæc poteſt probari ex Ariſtotele,quod ait, quòd intellectus agens & poſſibilis ſunt

ſunt animæ differentiæ, & partes animæ, & principia intelligēdi in anima, ut 3. lib. c. 3 tex. 150. & c. 4. tex. 1 & ca. 5. tex. 17. & alibi. &c. quæ non poſſunt ſeparatæ cõue nire ſubſtantiæ.

2. ratio. Secundo probatur ratione: quia debet eſse uirtus noſtra, cum operatio ſit noſtra alias nõ intelligeremus nos, ſed alius pro nobis, aut nos eſſemus ſolum uirtus paſſi ua, & receptiua, & non actiua, & operati- ua noſtrarũ operationum, quod ſanè eſt per quam abſurdum. Confirmatur indu- ctione, quia omnes res naturales efficiũt ſuas operationes, non uero eas ſolum pa- tiuntur. Confirmatur: quia hæc magna eſſet naturæ rationalis imperfectio, quod nulli alteri rei in ſuo genere conueniret, ut ſcilicet ſolum pateretur ſuas operatio nes naturales, & non ageret.

3. ratio. Probatur tertio, quia experimur hoc to tum eſſe opus noſtrum; dum enim uolu mus intelligimus, nõ autē dum nolumus, ergo uere in nobis eſt actiua uirtus.

4. ratio. Quarto, quia illa Intelligētia ſeparata, cum debet abſtrahere phantaſma, uel co- gnoſcit illud, uel non. Si non, quomodo applicabitur ad abſtrahendum? Si cogno- ſcit, ergo recipit ſpeciem ab illo, ut deter minetur: & ſi hoc ita eſt, iam non ſolum agens, ſed poſſibilis erit.

5. Ratio. Probatur quintò, quia ſicut phantaſma potuit illi imprimere ſpeciē, poſſet etiam noſtro Intellectui, & tunc non eſſet talis ſubſtantia neceſſaria.

3. Conclu. Probabiliter Intellectus agens eſt potētia re diſtincta a poſsibili. Tertia concluſio probabiliter, Intelle- ctus agens eſt uirtus animæ, & facultas re diſtincta a poſſibili.

1. ratio. Anima, enim habet uirtutem producē di lumen ut una cũ phantaſmate illumi- nato poſſit producere ſpeciem, & facul- tatē, etiam ut recipiat, ſi intelligat; quæ uirtutes, ut uidetur, nõ poſſunt re eſſe una & eadem, quia non uidetur agere, & pati vni, & eidem potentiæ re cõuenire poſſe.

2. ratio. Hęc concluſio ſequitur etiam ex præ cedentibus. Si enim non eſt ſubſtantia, ſeparata, erit ipſa anima, ſed anima uir- tibus, & facultatibus operatur, erit ergo animę facultas Ex his argumēta ſolui poſ ſunt.

Ad 1. Ad primum peto ego ab Alex. cum di citur intellectus poſſibilis omni a fieri, an intelligat, quod realiter fiat omnia, ſcili- cet lapis, ignis, alia. Reſpondebit nullo modo, ſed intelligibiliter. Iuxta hoc ego etiam dico, quòd agens facit omnia intel ligibiliter, id eſt concurrit ad omnium in tellectionem, hoc tamen non eſt opus ſo- lius Dei. Deus enim omnia ſecundum eſſe ipſorum reale facit, nihil igitur ex il- lo argumento concludit Alex.

Ad 2. Ad ſecundum dico, ſenſum uerborum illorũ hunc eſſe, ꝙ Intellectus agens eſt ex natura ſua ad agendum, non ad reci- piēdum intelligibilia, ut ſicut intellectus poſſibilis eſt ad recipiendum ſolum, ob id in potentia dicitur, ita agens ad efficien- dum, ob id ex natura ſua actus dicitur, non tamen quod ſua operatio interna ſit ſua ſubſtantia, ſicut in Deo, non enim ta- lem habet operationem intra ſe, nõ enim ipſe eſt ſubſtantia ſe intelligens, nam in his uerbis ſubſtantia ſumitur pro eſſen- tia, & natura.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, ꝙ illa uerba ſunt de Intellectu poſſibili in actu, nõ de agente, & ſenſus eſt, non quod ſemper in- telligat, ſed quod, dum actu eſt, ſemper intelligit.

Ad 4. Ad quartum reſpondeo, quod ſimilitu do artis in his duobus conſiſtit. Primo, ut ars eſt cauſa cõmunis omnium affectuum artificiatorum: ſic agens omnium ſpecie- rum, & opus eſt pro omniũ intellectione. Secũdò, ut ars eſt ſeparata ab effectibus, ita agens Intellectus a rebus intellectis, non tamen debet eſſe extra poſſibilē, imo intra ipſum eſt, ut notat Themiſt cap. 25.

Ad 5. Ad quintum reſpondet S. Tho in pręſenti, lect. x. quod Intellectus agens non eſt actus formalis, ita ut ipſe ſit formali ter res omnes intelligibiles, ſic enim non poſſet eſſe in eodem ſubiecto ſimul cum poſſibili, qui eſt potentia res intelligibi- les, unde agens non eſt formaliter ſpe- cies intelligibilis ulla, eſt tamen actus id eſt, potentia actiua ſpecierum intelli- gibilium, & ſic nihil prohibet in uno ſu- biecto eſſe potētiam receptiuam ſpeciei, & potentiam actiuā ipſius remotē, una cum ipſo phantaſmate ut inſtrumento, & per hæc patet huius quæ- ſtionis reſo- lutio.

An rationalis anima ſit immortalis ſecundum Ariſtotelem. Quæſt. XV.

Difficultas quæſtionis. NOn eſt facile hoc determinare ob tantam opinionũ diuerſitatẽ, & Philoſophorũ præſertim quorũdã neotericorũ impie opinantiũ, & antiquorum ẽt cõtrouerſiã ego tamen, quod puto certum ac uerum, in doctrina Ariſt. & ſecũdum uerã Philoſophiam, aperiam, & proponam.

Suppoſitio. Sed antequam ad controuerſiam accedam, illud unum ſupponendum eſt, quod alias pro uiribus in Ariſtotele manifeſtauimus, animam intellectiuam formam eſſe, dantem eſſe, nec unam in omnibus hominibus, ſed plures, hoc autẽ ſuppoſito, quæſtio hæc præſens, quia in doctrina Ariſtot. poſita eſt, modo uerbis ipſius, & ab ipſo rationibus petitis agenda eſt.

Deinde quæſtione ſequenti ſecuudum ueram philoſophiam idem erit tractãdũ.

Nunc tractanda qõ. ſecundum Ariſtot. poſtea ſecuncundum ue rã philoſophiam idẽ probandũ. 1. Argu. ad partem negatiuã ab authoritate Ariſt.

Probatur ergo anima mortalis eſſe autoritatibus, & hoc ſit primum argumentum. 1. Phyſi. tex. 83. dicit ſe tractaturum de formis phyſicis generabilibus, & corruptibilibus. at inter has formas phyſicas eſt anima, ergo corruptibilis.

Probatur 2. Phyſi. tex. 12 formam dicit naturã, & hanc non poſſe ſeparari a materia, niſi rõne tantũ, anima ergo cũ ſit forma, non ſeparabitur a materia re.

Probatur 4. Phyſic. tex. 18 probat formam non eſſe locũ, quia locus ſeparatur a re, non tamen forma: non ergo anima ſeparabilis eſt.

2. teſti. Probatur 8. Phyſi tex. 52. dicit principia, quæ ſe mouent per accidens eſſe corruptibilia, at anima mouet ſe per accidẽs dum mouet corpus, ergo eſt corruptibilis.
3. teſti.
4. teſti.

5. teſti. Probatur 7. Metaph. tex. ultimo dicit, quod partes, quæ deſtructo toto manẽt, erant materiales, & elementares, & illę cum forma faciebãt totum, ſi ergo anima manet, nõ erit forma, ſed materialis pars, aliaq; erit in homine toto forma præter ipſam.

6. teſti. Probatur 12. Meta. tex 39. dicit, quod Deo ineſt felicitas perpetuo, nobis autem pauco tempore, non ergo eſt anima perpetua, & immortalis.

Probatur 3. Ethi. cap 6. dicit, quod fortis in mortis periculo timet, quia ultimum terribilium mors, & mortuo nihil boni, uel mali accidere uidetur. Hoc eſt igitur primum argumentum ab authoritate. *7. teſti.*

Probatur idem rationibus ex doctri. Ariſt. Secundum argumentum ex doctrina ipſius lib. 1. de anima, tex. 13. dicitur, quod ſi anima non poteſt intelligere ſine imaginatione non poteſt ſeparari a corpore, at lib. 3. tex. 59. dicitur, quod ſine phantaſmate nihil intelligit idem etiã tex. 20. concluditur ergo, anima non eſt ſeparabilis. Hoc eſt argumẽtum fortiſſimum Alexan & ſequacium ipſius.

Tertiũ argumentũ 1. de Cęlo tex. 126. omne genitum eſſe corruptibile, omne quod habuit principium, habere finem, anima ergo, cum forma ſit, incipit eſſe, habebitq; finem. *3. Arg.*

Probatur quartò. Si anima incipit eſſe, vel fuit educta, ex potentia materiæ, uel non. Si educta ergo dependet in eſſe a materia, nec poterit ſeparari. Si uerò nõ, ergo creata, quod tamen eſſe uidetur contra Ariſtotelis principia. *4. Arg.*

Probatur quinto. Si anima eſt ſeparabilis a corpore, erit mobilis, mouebiturq; a loco in locum, at hoc repugnat Ariſto. 6. Phyſi. vbi probat nullo modo indiuiſibile moueri poſſe, non ergo eſt ſeparabilis, eſt enim ſecundum ſe indiuiſibile. *5. Arg.*

Probarur ſexto. Si anima manet ſeparata in perpetuum, cum ipſa ſit forma ſecũdum ſe, manebit extra ſtatum naturalem, eritque uiolenta: at nullum uiolentum poſſe eſſe perpetuum docet Ariſt. 2. cœli tex. 18. imò habebit potentiã ad corpus, taliſque potentia manebit in perpetuum fruſtrata, quod eſt cõtra ordinem naturę, quem docuit. Ariſt. *6. Arg.*

Probatur ſeptimo. Talis anima manebit ocioſa, quia non habet corpus, quod ipſa moueat, atque hoc argumentum fecit Ariſto. contra idæas Platon. 12. Metaphy. cap 6. text. 30. quod ocioſæ eſſent nihil mouentes. *7. Arg.*

Probatur octauo. Eſſent animę infinitæ ſuppoſita mundi ęternitate, quam Ariſtoteles fatetur, at actum infinitum nõ admittit ullo modo Ariſtoteles, ergo non eſt conſona ipſius doctrinæ animorum immortalitas. *8. Arg.*

Nonum

Nonum argumentum ex interpretũ quorundam authoritate. Nonum argumentũ eſt auctoritas Philoſophorum magnorũ aſſerentium hanc fuiſſe mentem Ariſt, Primò Ariſtoxenus, & Dicearchus, ipſius Ariſt. auditores, animam mortalem, ipſum ſequentes, affirmarunt, ut refert Mirandula. lib. 4. examinis, ca. 8 Plutarchus lib 5. de placitis Philoſophorum, cap. 1. Ariſtotelem animam mortalem putaſſe affirmat: Idem Galen. in hiſtoria philoſophica & Alex. magnus interpres, & antiquus: idem inter Catholicos Theodoretus, lib. de curandis græcanicis affectionibus, putat enim Ariſt eſſe huius placiti. idem Gregor. Nyſſe. lib. de anima & inter Latinos id putarunt Pompona. Caiet. Card. Simon Portius, & al. Sco. autem 4. Sen. d. 43. q. 2. & Heruæ qui lib. 1. q. 11. dubium fatentur Ariſtotelem in hoc, quamuis magis declinaſſe fateantur, ad mortalitatem. Hæc ſunt igitur quæ pro hac parte illuſtres Philoſophi ſentiunt de Ariſtotele.

1. Sund. anima immortalitatẽ poſſe biffariã ĩtelligi aut a parte poſt tãtum, aut etiam a parte ante. Pro reſolutione huius difficultatis aduerte animã intellectiuam biſſariam poſſe dici immortalem, & perpetuam. Vno modo ita ut corpus non antecedat, ſed incipiat de nouo eſſe, tamen duret poſt perpetuo ſeparata a corpore: quod alij uocant perpetuum a parte poſt. Altero modo, ut etiam ante corpus ſit perpetua, nec de nouo fiat, quod dicunt a parte ante. & de perpetuitate uno, uel altero modo difficultas eſt in Ariſt. & controuerſia.

1. conclu. Animã rõnalem non deſtrui de. ſtructo corpore Ariſt. docet, & oppoſitum eſt contra eius doctrinam. Sit igitur prima concluſio. Animam rationalem non deſtrui, deſtructo corpore, Ariſtot. docet, & oppoſitum eſt contra ipſius doctrinam.

Primo ex cõi ſñia omnium tempore Ariſtot. aſſerentium animam immortalem. Hæc concluſio probatur. Primò, quia fuit ſententia communis omnium Philoſophorum Græcorum ſui tẽporis, & antecedentium, imò etiam uulgi: quibus omnibus non eſt credẽdum ipſum in ſua doctrina repugnaſſe, cum nullam fortem habuerit rationem mortalitatis.

Quod autem communis fuerit ſententia de manſione animæ poſt corpus, oſtẽdunt tres ſectę Philoſophorum, qui eam confeſſi ſunt. Plato enim princeps academicorum expreſsè immortalitatẽ docet in Timęo, pleriq; Stoici, & Pythagoras, qui apud Italos primus docuit, immortalem crediderunt animã, ut refert Plutarchus lib. 4. de placitis, cap. 7. Adde etiam quòd Græci ſuã philoſophiam hauſerũt ab Hæbreis, ut refert Ioſephus, lib. 1. contra Appion. & Euſebius, lib. 10 de pręparatione. & Beroſus, lib. 3. Hi autẽ manifeſtè animæ immortalitatem proclamabãt. & Herodo. lib. 2. refert Pythagoram ſum pſiſſe placitum de tranſmigratione animarum ab Aegyptijs: erat enim ſemper communiſſima & antiquiſſima ſententia ab omni republica receptiſſima de animæ manſione poſt corpus.

Vt quid igitur Ariſt huius oppoſitum ſine certa & euidenti ratione debuit docere, uel quo modo ipſum ſenſiſſe mortalitatem fatebimur, cũ nullũ tale uerbum extet expreſsũ in eius uniuerſa doctrina?

Secũda ab authoritate celeberrimorum diſcipulorum & interpretũ Ariſtot. ſic de Ariſtot. ſentientiũ. Probatur hoc idem ſecundò auctoritate inſignium tum diſcipulorum tũ Interpretum Ariſtot. tam Græcorum, quam Latinorum, & Arabum, qui animæ immortalitatem Ariſt. fateri non dubitant. Sũt enim hi, Theophraſtus, ipſius diſcipulus, & Themiſtius: quamuis enim hi unã animam dicant, nolunt tamen admittere mortalitatem; at alij immortalitatem cũ pluralitate ponunt, quales ſunt Simpl 1. animæ, tex. 66 & 3. animæ, tex. 20. Philo. in prologo de anima, contra Alexand. Ammonius Alexãdreus, Ammonius Hermeus, & Olimpiodorus, quorũ meminit Mirandula, lib 4. examinis, ca 9. Idem ẽt inter Arabes, Auic inter Latinos S. Th. Alber. Aegid. & alij magni nominis.

Tertia a teſtimonijs Ariſt. manifeſtis & euidẽtibus. No. ualde. Sed probatur tertiò ipſius Ariſt teſtimoniis expreſsis Et nota, nullum eſſe teſtimoniũ, vbi verbũ aliquod dicat de mortalitate, ſed iſti per conſequẽtias quaſdã extortas colligũt, nos tamen per expreſſa, & euidentia teſtimonia probamus

1. Teſti. Primum ſit ex 1 de anima tex. 66. ubi dicit, quòd amare, cogitare, & ſimilia, deſtruuntur cum corpore, at Intellectus diuinum quid & impaſſibile eſt Vide clarè immortalitatem intellectiuæ partis.

2. Teſti. Secundum ex 2. de anima, tex. 21. Intellectum aliud genus animæ eſſe dicit a ſenſitiuo, & vegetatiuo, & id poſſe ab his ſeparari, ſicut perpetuum a corruptibili.

3. Teſti. Tertium eſt ex. 3 de anima, tex. 20. ubi dicit, quòd Intellectus in actu, quo contemplamur, quantum ad operationẽ non manet poſt corpus, tamen ſecundum ſe, ac ſuum eſſe, immortalis eſt.

Quar-

4. Teſti. Quartum ex 12. Metaph. tex. 17. dicit mentẽ, & animam intellectualẽ non poſſe eſſe ante corpus, tamen manere poſt, nihil prohibet, quia habet, ait, actionem ſeparatam a corpore, ſcilicet, contemplationem, & iſte eſt tex. notandus.

5. Teſti. Quintum eſt lib. 2. de Generat. animalium, cap. 3. vbi expreſse dicit, quòd cum actione Intellectus nihil cõmunicat corpus: ob id, quod ſine illo eſſe poteſt.

6. Teſti. Sextum eſt, 1. de par. c. 1. ubi dicit non eſſe Phyſici tractare de omni anima. Nõ enim de Intellectiua tractat: quia eſt ſeparata, id eſt, non habet eſſe a corpore pendens.

7. Teſti. Septimum eſt 1. Ethi. c. 11. ubi dicit, ꝙ iſta, quæ accidunt in mundo, parum mortuos tangunt: quia nec ſufficiunt facere beatos eos, qui non ſunt, nec eos, qui ſunt beati, non beatos facere, ſunt igitur animæ poſt mortem.

No. ualde. Hęc ſunt igitur teſtimonia. Tu perpende an teſtimonijs expreſſis poſſit refragari per conſequentias quaſdã inutiles: quę ſi quid concluderent, potius contradictionem in doctrina Ariſt. & verbis concluderent. Sed tamen ſoluuntur facillimè illę fallaces eorum conſequentiæ, ut poſt dicemus.

2. Conclu. Ariſt. non poſuit aĩas ante corpus exiſtentes. Secunda concluſio de animæ perpetuitate ante corpus, ſit hæc: Ariſtoteles non poſuit animas ante corpus exiſtentes.

Prima authoris. 2. ratio. Probo manifeſtè hoc tex. 12. Metaphy. tex. 17 vbi dicit mentem ſeu animam intellectiuam fuiſſe non poſſe ante corpus quia eſt tanquam ratio, id eſt, forma corporis.

Et ratione præterea manifeſta ex ipſius Ariſt. principijs probatur, quia cum ſit actus corporis, ut oſtẽſum fuit, per ſe, creari non debebat, ſed in corpore iuxta ipſius uidelicet naturam & appetitũ materialem: aliàs uiolenter generaretur, & violenter eſſet antea extra corpus.

Obiectio. Quòd ſi quis obiiciat ea lib. 2. de generatione animalium cap. 3. vbi uidetur dicere mentem feciſſe ante, & de foris ſeu exterius uenire.

1. ſolut. Reſpondent aliqui probabiliter quòd hoc loco loquitur ſecundum aliorum opinionem, & non propriam, ſed Antiquorũ: non autem in Metaphyſicis, ſed ſecundũ propriam: & hoc colligunt ſatis probabiliter propter tria. Primò, quia illa erat doctrina non multum ſpeculatiua, ſed hiſtorica Metaphyſica verò exquiſita. Secũdo, quia talis ſentẽtia poteſt multis adſcribi. Tertiò, quia ibi inſimulat animas habere corpora quædam non ex elementis, ſed ætherea corpora, quod tamen certũ eſt, eſſe contra eius doctrinam. Quare non hæc, ſed ſententia textus Metaphyſici, quod mens non ſit ante corpus, propria credenda eſt.

1
2
3

2. ſolut. Secundò reſpondemus, nil in eo loco contrarium dici: propoſuit etenim duas quæſtiones. Prima, an animæ omnes eſſent ante corpus, an nullæ, an aliquæ ſint, aliquę non. Secunda, an in materia ipſius eſſent, an ex ſemine maris aduenirent: & ſi cum maris ſemine, an ex ui eius omnes fierent, an extrinſecus, uel partim extrinſecus, partim non.

Et reſpondet primæ quæſtioni, animas omnes impoſſibile eſſe antea. Ad ſecũdũ animam rationalem ſeu mentem extrinſecus aduenire, hoc eſt, non ex ui ſeminis ſeu maris, ſeu (quod idem eſt) non educatur de potentia materiæ, ſed ſit ab ab extrinſeco, & nihil ait aliud, & hic eſt ſenſus uerus illius loci.

Nota. Tertio confirmamus id: quiá multa eodem cap. 3. dicit, quæ oſtendunt aĩam non fuiſſe ante. Nam ait, omnes etiam intellectiuam animam eſſe prius potentia, deinde actu eſſe, & prius fieri vegetatiuũ deinde animam ſenſitiuam, deinde rationalem infundi; & tandem mentem, ſeu intellectioam animam a corpore eſſe ſeparabilem, & ſeparari ibidem ait. Quod ſi ita eſt, ut diximus, & fateri neceſſario oportet, habemus doctrinam expreſſam Ariſtotelis animam incepiſſe, ſed nunquam deſituram.

3. Concl. de ſtatu aĩa poſt mortẽ quadã magni momenti ab Ariſt. habemus. Tertia concluſio. De ſtatu animæ poſt mortem, quędam habemus ab Ariſt. non parui momenti, ſed eiuſmodi, ut ex illis multa alia certa liceat demonſtratione colligere.

Aſſeruit n. animam immortalẽ, atque ita manere poſt mortem, ut uidimus; & aſſeruit intellectum eius tam poſſibilem 1
quam agentẽ eſſe a corpore ſeparatum, 2
nec organo utentem corporeo. aſſeruit 3
etiam poſt mortem 1. Ethicorum ca. 11. ut uidimus, ea quę in hoc mundo accidunt,

dunt,mortuos non ſufficiunt facere beatos,qui non ſunt:nec eos qui ſunt beati, non beatos facere. Atque adeò conceſſit eſſe poſt mortem quoſdam beatos,quoſdam non ita:quæ tria profectò magni ſũt momenti.

4 Et ex his,alijsq; eius dictis,multa alia poſſent colligi.Nam ſi addas,beatitudinẽ conſiſtere in contemplatione ſubſtantiarum ſeparatarum,vt ipſe ait.10 Ethycorum,& pręſertim primę ſubſtantiæ ſeparatæ,videlicet Dei:ſequetur,animas beatas poſt mortem ſubſtantias ſeparatas,& Deum maximè contemplari.

5 Item ſi,vt ipſe ait ocioſę poſt mortem manere non debent, & Intellectum habeant:conſequitur,vt eius habere poſſint operationes,& vt antea primo libro diximus,cõſequitur eas habere appetitum rationalem,qui conſequitur ad Intellectũ, ſcilicet,uòluntatem, & eius operationes habere,& ſi operationes uoluntatis,ergo & virtutes,& uirtutum operationes, atq; exercitia præſertim ſpiritualium,ut iuſtitiæ,prudentię,charitatis,amoris, amicitiæ,ac cæterarum, & ſimilia alia pleraq; neceſſario colliguntur.

6 Similiter,ſi manet poſt mortem, ſeqtur, ut ſi in hac uita bene egerit,præmiũ habere debeat,& ſi malè egerit,pœnam etiam debitam, ut iuſtitia ſuum habere locum poſſit.

Et quamuis alia occultiora diligentius perſcrutentur & tractent Theologi, ſatis fuit Philoſophiam ea prębuiſſe principia ex quibus non pauca,imò magis neceſſaria demonſtratione colligantur.

Hęc ſunt, quæ ex Ariſtotelis doctrina colligũtur, quæ unicuique amatori ueritatis,& rerum ęquo exiſtimatori vera & eius doctrinæ conſentanea uidebuntur.

Ad teſtimonia Ariſto. Supereſt, ut ad argumenta propoſita rñdeamus,& in primis ſingulis locis 1. argumenti ſatisfaciamus,quæ profectò nullam habent apparentiam.

Ad 1. teſtimonium. Primo. Ad illud.1.Phyſic dico tria.Alterũ eſt quod illic uocat generabiles,& corruptibiles,q̃ formæ ſunt corporum generabilium,& corruptibilium:non enim formæ ſecundũ ſe generabiles, uel corruptibiles ſunt Talis eſt anima, eſt enim forma hominis,q corruptibilis eſt Et hoc ſufficit,ut philoſophus ſpeculetur de ea,quod uerò poſt maneat parum quãtum ad hoc refert Adde etiam,quòd ſi non eſt corruptibilis tamen generabilis, ſeu producibilis eſt.

Secundò. Dico ſecundò,quod loquitur a toto genere,quia omnes ferè formæ corruptibiles ſunt,tamen anima cũ ſit ultimus terminus Phiſici,habet confiniũ cũ Metap. & abſtracta forma,ut ſic in materia ſit,vt poſſit ſeparata perſiſtere.

Tertio. Dico tertio,quod quãuis non corrumpatur quantum ad eſſentiam & ſubſtantiam,tamen corrumpitur quantum ad actum formalem eius, qui eſt informare, deſinit enim informare,& deſinit eſſe actu formam, & ita actus eius formalis corrumpitur, licet non ipſa. & hoc eſt ſatis.

Ad 2. teſtimonium. Ad illud.2.Phyſi.dico,animam non eſſe tantũ naturam:forma enim natura dicitur reſpectu motus,at anima alias operationes habet,præter motum,ſ intellectiones Vnde quamuis,qua parte natura eſt,abſque corpore non ſit,id eſt,nõ poſſit naturæ operationes exercere omnes: tamen,cum habeat aliam ſeparatam, poterit eſſe abſque corpore,Ariſt autem de forma,quæ pura natura eſt,loquitur, & quatenus talis: quod ſi exemplum ponit de homine,id eſt,tanquam de compoſito quod conſtat natura,quod quidem uerum eſt.

Ad 3. teſtimonium. Ad illud 4 Phyſi ſolutio eſt manifeſta Ariſt.enim hoc argumentum facit forma aut ſeparetur a re,manẽte re, at locus ſe parat a corpore,manente corpore: ergo forma nõ eſt locus,& ſic nihil concludit Nos enim fatemur,quod cum anima ſeparatur ab homine,non manet homo.

Confirmatur ſolutio. Et quod iſta ſit expreſſa ſententia Ariſto.ex eo patet.nam hoc argumentũ non de ſola forma,ſed etiã de materia ſimul facit:quod quia materia non ſeparatur a ſe ob id non eſt locus;ac materia clarum eſt,quod non ſeparatur a re, & compoſito ipſo manente.

Ad 4.teſtimonium. Ad illud 8.Phyſ. rñdeo,ſenſum Ariſt. hunc eſſe,quod principia,quæ ſe per accidens mouent in corruptibilibus ſunt, & ita eſt,Omnes enim animæ inſunt in corporibus corruptibilibus, & generabilib. q̃ tamen omnes non maneãt poſt corpus,non colligitur.

Ad

Ad 5. teſti monium. Ad illud 7 Metap. reſpódeo, quòd materia & forma, ſi ad totum compoſitum comparentur, ipſius ſunt elementa, dicũturq; materia: quia totum eſt ut forma illa comprehendens. Ideo dicit Ariſ. partes per ſe eſſe materiam: tamen ſi una reſpectu alterius comparetur, una eſt forma, & altera materia Nihil ergo concluditur ex tali teſtimonio.

Ad 6 teſtimonium. Ad illud 12 Metaph nota eſt ſolutio. Loquitur.n de fœlicitate, quæ homini ineſt. & toti coniuncto, non autem animæ ſoli: illa autem parum durat, quia homo corruptibilis eſt.

Ad 7. teſti monium. Ad illud. 3. Ethic. dico, quòd fortis dicitur timere, non quod anima nõ maneat, tunc enim non eſſet timendnm potius: ſed quia nihil boni illi accidere poſſe uidetur, id eſt, quia ceſſat ſua operatio, nec amplius fortitudinẽ exercere poteſt, hoc dico ſecundum Ariſt. Vide ergo quàm facilè ſoluantur omnia teſtimonia, quòd ſi tu rectus iudex huius eſſe vis, & tẽtaueris ſoluere loca, quæ probant immortalitaté uidebis nullo modo poſſe ſolui. *Nota.*

Ad 2. arg. rõnib. ex doctrina Ariſtot. Ad ſecundum argumentum, quod tanti fecit Alexander, aliqui probabiliter reſpondent, quod quamuis in principio, ut moueatur, & incipiat cognoſcere ĩdigeamus phantaſmate, tamen poſt rem ſemel intellectã, & ſeruatis ſpecieb intelligibilibus, phantaſmate iam non indigemus. *Dubium.*

De anima puerorũ. Quod ſi objcias de animis puerorum, quæ nihil intelligentes, obierũt, nõ poſſe poſt mortem intelligere deſtitutæ omnibus ſpeciebus intelligibilibus, quasnullas habuerunt, quę neq; unquam per phantaſmata intelligere cęperũt, unde ſequeretur ex ſolutione oportere dicere eſſe mortales ſecundum Ariſtotelem. Reſpõdendum erit, nos nõ dicere, per ſolas ſpecies intelligibiles acqſitas in hac uita poſſe poſt mortem intelligere: ſed quod colligimus eſſe immortalem, quia hẽt nunc operationem ſeparatam, nempe intelligere per ſpecies intelligibiles ſpũales acquiſitas, & non ſolum ex phantaſmatib. primò mouentibus ſenſitiuis. *Reſponſio. 1*

2 Secundò etiam ſi non poſſet ſine phãtaſmate, rñdeo ex ipſius doctrina Ariſto. tex. 15. duplex eſſe intelligibile. Vnum in potentia, alterum per ſe & actu. Potentia intelligibilia ſunt res omnes ſenſibiles, & corporeæ: per ſe autem ſunt res immãteriales, iter quas eſt ipſe intellectus. Dico ergo, quòd ſenſibilia abſque phantaſmate non intelligit, immaterialia ſine ullo intelligit, & hæc ſeparata cognoſcet, & ſeipſam. *Nota, duplicia eſſe intelligibilia.*

Confirmatur ſolutio. Et conſtat expreſſam hanc eſſe ſententiam Ariſt Nam tex. 20. dicit, quod intellectus in actu, quamuis non ſit immortalis ſecundum operationem, ita ſcilicet, vt ſemper ſit in actu intelligens, quia cum phantaſmate intelligit, tamen, ſecundum ſuum eſſe, immortalis eſt.

Nota 2. Aduertendum igitur, quod Ariſ. bene quidem fatetur perire operationem, quę erat cum phantaſmate. tamen adhuc dicit, quantum ad eſſe immortalem, eſſe intellectum. Non ergo ualet argumentum apud Ariſtot quia deſtruitur iſta operatio, ergo deſtruitur intellectus, & ratio eſt, quia manent alia intelligibilia ſecundum ſe, quæ non ſi eſſent, non utique diceret Ariſt. quod ſecundum ſe manet: nõ ergo omnem operationem habet dependentem a phantaſmate: ſed rerum ſenſibilium cognitionem.

Dubiũ. an in hac uita exiſtẽs aĩa intelligat immaterialia. Petes fortaſſe, an in corpore exiſtens in hac uita intelligat iſta immaterialia. Rñdeo, impertinens eſſe. Sat eſt, ꝙ ab ea poſſint percipi, quod ſi non in corpore ſaltem extra intelliget. *Reſponſio.*

Nota. Eſt autem notãdum quod ſimilem, & eãdem quæſtionem propoſuit Ariſ. inferius tex. 36. & reliquit illic abſque determinatione: ſuppoſuit tamen tanquam uerum & certum, quod poterant intelligi ab intellectu noſtro ſeparata, & immaterialia, an uerò in corpore, uel extra, reliquit abſque expreſſa determinatiõe. Sed nos lib. 1. de anima multorũ teſtimonia, & hominum magnorum citauimus, quod ſecundũ Ariſt anima in corpore exiſtẽs intelligat etiam ſeparata, & duas habeat operationes, alteram phyſicam rerũ ſenſibilium, alterã abſtractam & contemplatiuam rerum ſpiritualium. Vnde itaq; illã quæſtionem: & ſic puto ſufficienter ſolutum argumentum.

Ad 3. Prima ſolutio. Ad 3 dico tria. Primũ eſt, quod ſi modus argumentandi ſecundũ Ariſt. doctrinam obſeruari debuiſſet, ita oportebat dicere, quod incœpit, non eſt perpetuum, anima eſt perpetua, ergo non incœpit.

Iſtud

Iſtud argumentum eſt magis conforme Ariſto. nam minor teſtimonijs expreſſis probari poteſt. At illi extra rem ſumunt minorem, quam non poſſent probare ex Ariſt.& ſi probent,ſtatim ex eodem Ariſtotele ſolueretur ſuum argumentũ. Ipſi enim faciunt hanc minorem: Anima incœpit eſſe cũ corpore. Si quis neget, probanda eſt per 12. Metaph. tex 17. ꝙ mẽs nõ fuit ante corp⁹. Sed ſtatim iſte tex.cõuincit ipſos:nam ſic dicit, non fuiſſe ante corpus, quod manet poſt, & ſic illorum maior eſt falſa. Atque hæc ſola ſatis eſſet ſolutio,quæ ſanè eſt notatu digna.

2. Solut. Dico ſecũdò,quod Ariſt illic loquebatur contra Platonem, qui mũdum ex materia genitum poſuit,& æterno duraturũ: contra hoc direxit argumentum. Quòd enim genitum eſt ex materia,principiũq; habuit, neceſſe eſt corrumpi.

Confirmatur ſolutio. Et probatio Ariſt.hoc manifeſtat,quia materia ſemper eſt in potẽtia ex ſe: loquitur ergo de compoſito & producto ex materia,at anima ſimplex quædam & incõpoſita eſt ſubſtantia, ob id incœpit, non tamen corrumpetur.

Confirmatur ſecũdò. Et quod hæc gloſſa ſit ſecundum Ariſto.aperte patet: cum inueniã tex.expreſſum,ubi mentem incœpiſſe fatetur, non tamen deſituram.

3. Solut. Tertio reſpondeo, Ariſtotelem ibi loqui de incœptione & productione ꝑ motum,ut ex toto eius progreſſu diſputationis conſtat. Dicimus ergo, Quidquid incępit per motum deſiturũ eſſe, & quod per generationem producitur corruptũ iri,atque ita quod generabile eſt,eſſe corruptibile. At uerò quod non incipit ꝑ generationem,& motum,ſed creatur, non ſequitur,quod corrumpetur,ſed quod ea poteſtate,a qua productum eſt, ſeu creatum:ſcilicet,a Deo, poſſet corrũpi, & ita creabile,eſt anihilabile,& generabile,eſt corruptibile.

Ad 4. Ad quartum dico, non eſſe eductũ ex potentia materiæ in doctrina Ariſtotelis animam rationalem, & hoc certũ eſſe in doctrina Ariſtotelis,quãdoquidem extrinſecus aduenire dixit,& non ex ui ſeminis cum mare:& eſſe diuinum quid,& ſeparatum a corpore, & manere poſt corpus,& operationem habere a corpore ſeparatã, & eſſe inorganicam potentiam Intellectum: ex quibus manifeſtè colligitur non eſſe materialem,nec corporeã, nec uirtute poſſet corporea ꝑduci,nec ex materia.

At uerò,an creetur,uel nõ, ſecundum Ariſtotelem, ipſe expreſsè nõ dixit,ex dictis autem eius uidetur ratione manifeſta poſſe colligi,creari animam.

Aduertendum tamen: Non quidquid de nouo eſt,cum antè nihil illius eſſet,dicitur creari,ſeu creatum eſſe, aut id ſatis eſſe,ut creetur. Hoc apertè oſtendo Forma enim ignis, & quævis alia de nouo habet eſſe & incœpit, & tamen nihil illius formæ præfuit,non tamen dicitur creari. Aliter enim fateberis neceſſario omnia hæc creari,etiam in Ariſtotele; quod falſum eſt. Sed creari eſt,cum ſit incipit eſſe quod nihil illius præfuit, nec aliquod, a quod in eſſe pẽderet. Vnde cum formæ ſic producantur,uel eſſe acquirant,quòd per ſe produci non poſſent, niſi materia ſuppoſita,in qua neceſſario deberet produci,ob id apud Ariſto.& ſecundum ueritatem creari non dicuntur.

De anima uerò rationali medium quid contingit,nam producitur quidem in materia,ſed non dependet ex ea in eſſe,atq; ideo propriè dici poſſet increatio:ſeu concreatio; ſimplex verò creatio eſſet, ſi ꝑ ſe produceretur exiſtens, & non materia, vt Angelus Igitur ex doctrina Ariſtotelis hoc ſequi neceſſario videtur? Quod ſi quis de nomine vellet certare & hoc genus productionis apud Ariſtotelem non vocari creationem,ſed cum res tota ꝑ ſe exiſtẽs producitur,& nihil illius præfuit, atque ideo non dici creari animam ſecundum Ariſtotelem,quamuis non educatur ex potentia materiæ,quia in ea inducitur certè quęſtio eſſet de nomine eſt enim tale genus productionis in materia, ſed ab extrinſeco,& non ab ea pendens neceſſariò,ut ſit.

Dices tu, Quid ergo eſt educi ex potẽtia materiæ? Rñdeo,ꝙ illa forma, apud Ariſtotelem, dicitur educi de potẽtia materiæ, quæ totum ſuum eſſe habet cum materia. Cuius ſignum eſt a poſteriori ꝙ nullam habet operationẽ niſi cum materia,& illa dicitur non educta,quæ quãuis neceſſariò ſit in materia producta,tamen non habet totum ſuum eſſe a materia pendens. Cuius ſignum eſt operatio non commu- *1. Dub. quid ſit educi de potentia materiæ.* *Reſponſio.*

communicans cum materia, & talis eſt anima intellectiua.

Quòd autē totum eſſe non habeat im merſū materiæ ex eo etiam colligitur, ꝙ tēporis ſucceſſu mutatione materiæ om nia naturalia perficiuntur, ut puer perfici tur tempore quātum adquires, quantum ad partem ſenſitiuam, & uegetatiuam at Intellectus non perficitur mutatione materię, niſi accedente ſtudio, & doctrina: non ergo totum eſſe animæ eſt immerſum materiæ. ob id ſeparabile eſt.

3. Dub. an quō habeat cā perfectio nem ratio nalis aīa ſupra materiam.

Dices. Vnde eſt, quod iſta anima habeat illum gradum perfectionis & eleua tionem ſupra materiam?

Reſponſio.

Reſpōdeo interrogatione quadā. Peto, ut tu mihi reſpondeas: Quare in materia eiuſdem ſpeciei induci poteſt forma una perfectior & nobilior altera, Dices profe ctò, Ex parte agētis, nam materia hoc præ ſtare non potuiſſe, & eius diſpoſitiones adhuc ab agente ſint, oportet.

Rurſus peto, Quare in mundo, cùm materia ſit eiuſdē rationis, quędam ſunt, & eſſe potuerunt perfectiores alijs formæ, & perfectiores quoq;, aut minus per fectę diſpoſitiones ad eaſdem formas ſuſcipiēdas; Dices ſanè neceſſario in Ariſto tele, Quia talis eſt natura rerū, & cuiuſq; formæ, & quia totum pendet ex cauſa per fectiſſima, variè ſe ꝑ productionem com municante.

Reſpondeo igitur tibi ſecundū Ariſtotelem. Hominis anima perfectior & eleua ta eſt propter eum, qui generauit, cuius ſubſtantia, & effectiua uirtus eſt adeo per fecta: & ita totum hoc referendum eſt in ipſam cauſam diuerſitatis formarum.

4. Dub. an a ſolo Deo fiat anima rationalis.

Sed petes, Num a ſolo Deo, ſecundum Ariſtotelē, fiat efficienter anima rationalis, an uerò ab alia cauſa: uel cauſis uniuer ſalibus, quandoquidem non ex potentia materię educitur ſecundum ipſum, & ex trinſecus aduenit.

Reſponſio.

Reſpondeo, quod neceſſe eſt, cum ſit ſecūdum illum, ſeparata, immaterialis & ſpiritualis ſubſtātia, quod fiat a cauſa ſpi rituali, ſecūdum illum. Cæterum, de hac cauſa, quæ ſit utrumq; eſſe probabile in Ariſtotele, uel quod ſit immediatus Dei effectus, uel quod a Deo cum cauſis alijs vniuerſalibus, homine prębēte materia, & diſponente fiat, & ita ſimul cauſis concurrentibus, atq; hoc fortaſſe in Ariſtotele eſſet probabilius, atque ita argumento abunde ſatisfactum eſt.

Ad 5.

Ad quintum puto me ſufficienter reſpondiſſe, in q. 8. lib. 1. de anima, ubi de motu rerum incorporearum tractaui, in de petatur ſolutio.

Ad 6.

Ad ſextum reſpondeo nō paruum hoc eſſe argumentum pro corporum reſurre- 1 ctione. Nam cum anima ſit forma, & habeat naturalem appetitū ad corpus, profecto ſequitur fruſtra futurum eſſe talē ap petitū, & niſi unquam expleretur, uiolētum quid fore. Et ſane non eſt minoris efficaciæ in vera philoſophia quam alia pleraq; argumēta, quæ putantur in philo ſophia neceſſaria Ariſtoteles autem fortaſſe hoc non cogitauit, ſed poſteriores.

Cæterum Philoſophum non omnino 2 conuinceret. Nam ideo Pythagoras hac fortaſſe ratione motus tranſmigrationem animarum poſuerat. Alij, ut Auicenna, ſemel fuiſſe expletum eius appetitū diceret, nec amplius id appetere dici poſſet unam animam non habuiſſe uirtutem in formatiuam, niſi unius tantum corporis.

Præterea aliqui dicunt, & bene, quòd 3 uiolentum apud Ariſtotelem id dicitur, quod eſt extra locum naturalem, impedi tumq; eſt, cum habeat in ſe uirtutem per ueniendi ad locum proprium: at anima non ſic ſe habet, non enim eſt extra locum, uel in loco aliquo non naturali, nec habet uirtutem redeundi ad proprium corpus, nec tale corpus eſt.

Dico pręterea, quòd Ariſt. nec ullus 4 Philoſophus naturalis cognouit corpus humanum futurum abſque paſſione, & laboribus & corruptione & pugna cum ratione, ideoq; Philoſophi non putarunt eſſe extra naturalē perfectionem animā extra corpus, & præſertim, qui eam pone bant tanquam in carcere ibi deiectam, & impeditam quaſi compedibus, imò puta bant eſſe liberatam a miſeria. Vnde primò de anima tex. 49. Melius, inquit, eſt intellectui eſſe ſine corpore.

Nec ob id dicitur naturalis potentia fruſtrari. Illam enim potentiam philoſophi putarunt impotentiā; ego enim etiā ſum in potentia ad febrim, ſed talis potius eſt impotentia, cū ad malum ſit: meliusq; eſt ut talis potentia ad actum non redu-

reducatur: & hoc ipſe Ariſtot. docet 9. Metaph. tex. 19. In malis melior eſt potẽtia, quam actus: ſicut in bonis melior eſt actus, quàm potentia. Vide ergo ſolutionem argumenti in uia Ariſt. & phyſica.

Aduertendum eſt autem, in hac re partim Philoſophos bene dixiſſe, partim, nõ bene. Nam eſſe quidem ſine hoc corpore corruptibile, & tot malis obnoxio, & rõni repugnante, haud dubiè animæ rationali bonum eſt. Sed errabant, quia putabant, nunquã Intellectum futurum in corpore, quia corpus eſſe corruptibile. At nos, ut ueritas habet, qui credim⁹ immortalium corporum reſurrectionem, dicimus, melius eſſe rationali animæ eſſe cum tali glorioſo corpore. Et hoc idẽ ſuperius monuimus 1. lib. de anima tex. 49.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpondeo, nõ dici ocioſam animam, cum intelligat, & habeat operationem ſeparatam, ut dixit ipſe Ariſtot, ꝙ ſi ideas uocauit ocioſas, cum non mouerent, id eſt, quæ non omnes intelligebant, poſuit enim Plato ideas etiã inanimatorum.

Obiectio. Dices, Deum ipſum Ariſt. dixit moue-
Solutio. re, ne eſſet ocioſus. Reſpondeo uerũ eſſe, & ocium eſſet, cum potentia eſt: putauit enim Ariſt. quòd cum Deus habeat potẽtiam mouendi, niſi moueret, ea potentia ocioſa eſſet, & ipſe ſecundũ illã potentiã: at animę non poſſunt id facere, ob id nõ ocioſæ dicendæ ſunt: nã nõ facere quod non poſſis, ocium non eſt.

Ad 8. Ad 8. lege quæſtionem noſtram 2. de anima, de animę informatione, & ibi manifeſtam ſolutionem inuenies.

Ad 9. Ad 9. reſpondeo, quòd ſi illi Doctores ſunt in illa ſententia, pro noſtra ſunt etiã grauiſſimi doctores, imò grauiores & in philoſophia longè peritiores, ut in hac cauſa profectò ſimus ſuperiores, ac multò magis, ſi de ipſis teſtimoniis & rationibus Ariſtotelis ſit iudicium habendum.

Adduximus enim teſtimonia euidentia, & obiectiones manifeſtè diſſoluimus, atq; hæc ſunt, quæ in doctrina Ariſt. dicenda erant.

An ſecundum philoſophiam anima rationalis ſit immortalis. Quæſt. XVI.

Poſtquàm de doctrina Ariſ. nobis iã utcunque cõſtat, nunc hoc idẽ dubiũ naturalib. rationibus diſcutiendũ eſt, ut. ſ aliqua ratione naturali ꝓbari poſſit aię immortalitas, remota fidei certitudine, quæ ipſam præcipit immortalem confiteri. Et ut morem ſolitum ſeruemus, ac ueritas magis eluceſcat, argumenta in contrarium prius proponamus. *Intentio & ſcopus diſputatiõis.*

Eſt ergo argumentum primũ pro parte negatiua. Quorum eſt idem ortus, & proceſſus, idem uidetur finis, at hominũ & iumentorũ idem uidetur ortus, ex terra enim ſunt, idem proceſſus, ab eiſdem enim utrorumq; uita afficitur, ergo idẽ eſt finis. At animę iumentorum corruptibiles ſunt: ergo & hominis anima. *1. Argu. ad partem negatiuam.*

Accedat etiam in minoris probationẽ quod dicitur Eccleſiaſt. 3. hominum iumentorum ſimilis eſt interitus, & æqua utriuſque conditio. *Cõfirmatio 1. argum.*

Secundò Principium reſpõdet fini, & econtra: ſed cuncta ex nihilo ſunt, ergo in nihilũ redibunt. Vnde cecinit Gallus. *2. Arg.*

Cuncta ſuos ortus repetunt, matremque requirunt.
Et rodit ad nihilum, quòd fuit ante nihil.

Et hoc ſibi perſuaſit Plinius li 7. c. 55. ubi ſic errans, falſam putat animarũ immortalitatem.

Tertiò. Anima in intelligendo pendet a phãtaſmate: ergo ſeparata a corpore, in quo eſt phantaſma non intelliget; non ergo erit, quia nihil eſt, quod per ſe operari ualeat. *3. Arg.*

Quartò quia omnes operationes hominis non habent ueſtigium durationis perpetuæ, quia in omnibus deficimus & laſſamur, nec multum continuari poſſunt, nõ ergo anima eſt perpetua. *4. Arg.*

Probatur quintò, quia ſi manerent animæ, utique eſſent diſtinctæ formæ ſine materia, differrent ergo ſpecie, quia differẽtia numerica a materia eſt. At abſurdũ eſt, ꝙ ante differrent numero ſolo, poſt ea ſpecie, nõ igitur aïæ poſt corpora manẽt. *5. Arg.*

Ad

Not. tria q̄ difficile potuerūt coniūgere philoſophi.

Ad huius diſſolutionem quęſtionis notandum, Philoſophus Ethnicos non potuiſſe coniungere tria prædicata de anima intellectiua, puta, quod ſit forma, & immortalis & plures: unde diuiſi fuerūt in uarios errores, excepto Ariſt.

1 Opin. Platonis, Plotini, &c.

Quidam immortalem quidem animā receperunt, & plures, tamen eſſe formā reiecerunt: & huius ſententiæ fuit Plato, Plotin. Philop. & alij, qui animas exiſtentes in corporibus putauerunt tanquam nautas in nauibus.

Et ratio horū erat, quia ſi forma eſſet, a materia penderet, nec immortalis eſſet. Loquor de forma informante.

2 Opi. Alexādri, etc.

Alij formā crediderunt, & plures tamen cōſequenter negarunt immortalitatem, vt Alexan. Ariſtoxenus, Dicearchus Plini. Gale. Epicurus, & alij.

3. Opi. Themiſtij Theophraſti, etc.

Quidam autē immortalem dixerunt, non tamen eſſe formam, nec plures, ſed vnam in omnibus animam poſuerūt, ut Themiſt. Theophraſt. Auerro. & alij: quia non poterat intelligere in nō formis pluralitatē numericā. ſic omnes hi errabant.

Opin. Ariſt. & ueritas Catholica.

At ueritas Catholica, & fides determinauit omnia iſta tria coniungenda; eſt. n. anima forma immortalis, & multiplicata ſecundum indiuidua: & hoc idem ut oſtēdimus ſenſit, & aſſeruit Ariſt.

Not. contra Pōponat. & quoſdā alios impiè loquentes.

Simul etiam determinatum eſt ſecundum Fidem, ut diximus 1 de anima, ꝙ iſta non repugnant rationi naturali, & ueræ philoſophiæ. Vnde errauit Pompona. dicens, animam mortalem ſecundum philoſophiam: & quamuis non eſſet fortaſſe error, dicere, quod nō poteſt demōſtrari naturaliter animę immortalitas: hoc. n. dixit Sco. 4. ſen. d. 43. q. 2. quanquam & hoc ipſum, poſt concilium Vienenſæ, & Lateranēſe ſub Leone X uidetur dictū temerarium, ſed tamen error iſte eſt dicere, eſſe contra philoſophiam, aut non eſſe ſecundum philoſophiam.

1. fund. antea demonſtratū animā eſſe formā mediā.

Quo uero modo iſta ſint philoſophiæ conformia, diximus ſupra, eſt. n. anima media natura participans intellectiuum, & ſenſitiuum, quod ex ipſius operationibus ſentiendi, & intelligendi cognoſci poteſt. Vnde ſic eſt ſpiritualis, ut ſimul ſit forma, ſic eſt forma, ut ſimul ſit per ſe, nec a materia in eſſe pendeat: ob id omnia illa tria uerificantur.

1. Concl. aiam rōnalē eſſe immortalē, ratione naturali oſtenditur.

Sit igitur prima concluſio. Animam rationalem eſſe immortalem, etiam rationes naturales oſtendunt.

Cōcluſionis dignitas, et utilitas.

Hæc concluſio, cum ſit magni momenti, & digniſſima ſcitu, & utiliſſima, probanda erit diligentiſſime, idque pluribus, ac neceſſarijs rationibus, quas quidem in aliquot capita, diſtinctionis & perſpicuitatis, ac memorię cauſa diſtribuemus.

Rōnū ordo, ac diſtributio.

Primum ergo id oſtendemus, ex potētiarum animę capacitate infinita & obiecto. Et primò quidem intellectus, deinde ſecundò uoluntatis. Rurſus tertiò ex appetitibus animæ varijs, a natura inſitis. Quarto, & quintò, ex operibus eius a corpore ſeparatis, tam uoluntatis, quā intellectus. Sextò ex generatiōe animę, & cauſis corruptionum, quæ in anima rationali eſſe non poſſunt. Septimò ex cōuenientia eiuſdem animæ rationalis cum Angelo, & Deo. Octauo, ex præmio, & pœna bonis malisq; debita. Nonò ex fine ultimo & beatitudine noſtra, quæ in hac vita eſſe non poteſt. Decimò, ex uarijs uirtutibus, & eorum actionibus, quę perirent: & vitijs: quæ contra ſequerentur. Vndecimò, ex pugnantia ſenſus cum ratione, & contra. Duodecimò, ex maiori omnium Rerum publicarum, imò omnium ferè hominum conſenſu. Tertiodecimò ex maiori denique utilitate, ſecuritate, & decentia huius opinionis, quam cōtrarię. Poſtremo diſſoluemus obiectiones initio quęſtionis propoſitas. Ex quibus quidem omnibus manifeſtè conſtabit, quantū illi delirent, quanquam temerariè opinētur, qui dicere non uerentur, probari neceſſaria ratione naturali non poſſe animæ immortalitatem. Sed iam ad primum caput rationum accedamus.

Primū caput rōnum ex intellectus capacitate et obiecto.

Ex potentiarum animę capacitate infinita, ac earum obiecto. Ac primò, ex capacitate, & obiecto intellectus, animæ rationalis immortalitas probatur.

1. ratio.

Intellectus infinita eſt capacitas, quia quo plura cognoſcat, plura adhuc poteſt diſcere. Poteſt enim intelligere nō ſolū totum mundum, ſed duos, & tres &c. ſine ſtatu: & poteſt intelligere perfectionem vnius gradus, & maiorem, vtpote duorū, & trium, & centum, & mille, & ſic ſine ſtatu: & tandem poteſt intelligere infinitū, & ima-

& imaginari perfectionem infinitam. Iã verò, ſi infinita eius eſt capacitas, ergo aliquando repleri debet, non in hac vita, vt videmus: ergo poſtea, Deo videlicet infinito.

Confirmatur. Confirmatur. Nam in progreſſu numerorum poteſt quouis numero dato, vlterius ei addere: ſimiliter in progreſſu figurarum ex duabus, tribus, quatuor ſuperficiebus, & ſic vlterius, quauis data, poſſet aliam ſuperficiem concipere & ſuperaddere ſine ſtatu.

2. Ratio. Itẽ, ſi infinita eſt capacitas: ergo & duratio erit perpetua, quia quale proprium rei, talis eſt rei eſſentia, & exiſtentia: & quale vnum proprium, tale & aliud. Si vnum infinitum, ergo & alterum.

3. ratio. Præterea, ex obiecto Intellectus Omnis potentia percipit diſtinctè omnia ea, quæ ſub obiecto continentur: obiectum Intellectus eſt ens complectens materialia, & imaterialia: ergo Intellectus noſter percipiet diſtinctè totum hoc. Sed, dum eſt in corpore, non poteſt diſtinctè immaterialia comprehendere, vt conſtat: ergo erit alius ſtatus poſt corpus, in quo etiam immaterialia diſtinctè percipiat. Diſcurſus hic patet, ſed maior probatur; quia viſus percipit omnes colorum differentias, quia colorem pro obiecto habet; quiſq; alius ſenſus omnia inferiora obiecti percipit. Minor probatur. Intellectus noſter iudicat de rebus immaterialibus, & ipſorũ habet ſcientiam; ergo habet pro obiecto totum ens non ſolum materiale, ſed & immateriale.

Obiectio. Reijcitur obiectio. Quòd ſi obijcias, Non cognoſcit res immateriales, niſi ſub ſpecie materialiũ. Dico, quòd hoc ipſum eſt, a quo vis argumenti ſumitur; nã ſi iudicat de rebus immaterialibus ſecundum ſe, ipſaſq; incorporeas & intellectuales ſubſtantias apprehẽdit, & eſſe aſſentit, perueniet ad ſtatũ, in quo diſtinctè apprehendat ipſas: vt apprehenſio conformetur iudicio; aliter Intellectus eſſet in ſuo genere imperfectiſſima potentiarum cognoſcitiuarum.

4. ratio. Item, obiectum intellectus, eſt ens in communi, quod complectitur omne ens, & veritas in communi, quæ eſt ratio, ſub qua cognoſcit omne ens. Ex hoc manifeſte ſequitur, nõ poſſe quieſcere Intellectũ quouſq; peruenerit ad aliquid, in quo eſt omne ens, & omnia veritas: quod quidẽ eſt Deus viſus poſt hanc vitam, in quo ſunt omnia eminenter, qui & eſt ipſamet veritas ſecundum eſſentiam, quod quidẽ hic non accidit. Nam quouis particulari ente, aut quauis particulari veritate cognita, neceſſe eſt vlterius tendat, neque quieſcat, quia eius obiectum plura complectitur, alias ſcilicet veritates, & alia entia: ergo oportet, perueniat ad eũ, in quo eſt omne ens, & omnis veritas, imò qui eſt ipſamet veritas, & ipſum ens ſimpliciter, & denique ad vltimum, & primum ens perueniat, oportet, vltra quod vlterius non poſſit progredi, & ad eius claram cognitionem, ſiquidem omne ens, eſt obiectum Intellectus. *Confirmatur.*

5. ratio. Item, naturale eſt Intellectui viſo effectu, aut re aliqua, ſtatim cauſam eius inquirere, & cauſam cauſæ vſque ad primã & vltimam. Nam omnes homines naturaliter expetunt ſcire: & ſcire, eſt per cauſam cognoſcere. Et rurſus, cum ad eã peruenit, deſiderat naturaliter ſcire, quid eſt cauſæ, & eius ſcire eſſentiam, qua effectus fit. At hoc in hac vita non contingit, cum Deus ſit prima cauſa, & eius eſſentia per ſolam viſionem clarè poſſit cognoſci, ergo neceſſe eſt, altera ſit vita, in qua hoc contingat poſt mortem.

Secundum caput rationum ex voluntatis capacitate, & obiecto, ac alijs eius proprijs. Ex voluntatis infinita capacitate, & obiecto, & alijs eius proprijs idem quoq; conſimiliter probatur, ſicut oſtendimus in Intellectu.

1. ratio. Voluntatis enim infinita etiam eſt capacitas. Nam poteſt deſiderare, aut amare non ſolum vnius gradus bonũ ſed maius, ac maius, vtpotè, trium, & quatuor, & centum, & mille graduum bonũ, & ſic ſine termino: imò poteſt amare & deſiderare, ſi velit, ſibi bonum infinitum. Iam verò hæc eius infinita capacitas aliquando tandem repleri debet: non in hac vita, ergo poſtea in futura.

2. ratio. Præterea, ex libertate volũtatis ꝓpria animæ immortalitas ẽt comprobatur.

Nam libertas uoluntatis, quæ eſt quaſi infinita quædam potentia, planè indicat immortalitatem animæ: quandoquidem eam neque Angeli, neque omnes creaturæ ſimul poſſunt vincere. Cũ ſi homo nolit, nullus poſſit eum cogere, aut neceſſitatem inducere ad amandum, aut ut uelit

aliqua,quæ non vult,niſi ſolus Deus, qui eam creauit.

3. *ratio.* Item ex hoc ipſo,quòd ſe ipſam primò mouet ad ſuas actiones, & eſt domina ſuarum actionum,& operationum: conſequitur planè,eam eſſe immortalem Nam quicquid ſe primò mouet, & quod non mouetur ab alia creatura naturaliter naturali motu,aut ab aliquo agente naturali,eſt æternum,& non poteſt interire:nã ſi deberet interire, & corrumpi, deberet moueri ab aliquo naturali agente naturaliter, & efficaciter.

At ſicut non poteſt moueri efficaciter ad ſuam operationem: ita neque moueri ad eſſentiæ ipſius corruptionem:& ſicuti eius operatio non poteſt ĩpediri,ita neq; eius eſſentia aut eſſentiæ exiſtentia: & ſicut neceſſitas,aut vis non poteſt volũtati inferri ab vlla creatura, ita nec eius eſſentiæ. Nam,vt diximus,quales operationes ſunt,& quales potentiæ rerum, talis & earum eſſentia,& ſubſtãtia, & exiſtentia.

4. *ratio.* Item ex obiecto voluntatis. Volũtatis noſtræ obiectum eſt bonum in communi, vt de Intellectus obiecto dicebamus: non hoc,aut illud particulare bonum,ſed bonum in communi Vnde vnumquodq;, in quo ſit ratio boni,à voluntate expetitur: ergo impoſſibile eſt quòd voluntas quieſcat,aut naturalis eius appetitus,quouſque habeat omne bonum,aut in quo ſit omne bonum;at hoc in hac vita non contingit;ergo in altera,vbi Deus videbitur, & ipſo viſo fruetur voluntas;qui quidem eſt ipſummet bonum, imò ipſamet bonitas per eſſentiam,& commune,& vniuerſale bonum,imò ipſamet ratio boni perfecta & abſoluta, & in quo omne bonum eſt, & omnis eſt perfectio, & ab ipſo ad alios deriuatur.

Confirmatur. Et tandem, quia vltimum eſt bonum & ſummũ, neceſſe eſt,voluntas non quieſcat, quouſque ad illud bonum vltimum perueniat, vltra quod vlterius progredi non poſſit, ſi quidem omne bonum expetit, quãdoquidem in Deo eminenter eſt omne bonum.

Tertium caput rationũ ex variјs appetitibus. Ex varijs appetitibus naturalibus à natura inſitis. immortalitas animæ manifeſte etiam oſtenditur.

1. *Ratio.* Primò,in genere ex inſatiabilitate appetitus: & formatur ſic argumentum. Quibus natura dedit appetitum, ordinauit ea,quę talem appetitum complerent: ſed natura hominis debet appetitũ; ergo etiam conſtituit aliquid,quod ipſum implere poſſit. Sed nihil ſub Sole hominis appetitum implet;in nullo, quod ſub ſenſu ſit, hominis deſiderium quieſcit, niſi ex parte,& ad modicum,ergo alius profectò ſtatus eſt, in quo appetitus compleri debet,ne opus tantum naturæ, quale homo eſt, imperfectũ maneat; ergo anima manet poſt corpus.

Deinde, ſi ad aliquos particulares appetitus accedamus, & eorum inſatiabilitatem, idem manifeſte colligere licebit, 2. *ratio.* Nam inſatiabilis eſt, & à natura inſitus ille ipſe appetitus boni, ita, vt poſt conſequutum quoduis bonum,voluntas tamen vlterius expetat,& vt antea de capacitate dicebamus, ita nunc de appetitu. At hic appetitus aliquando tãdem ſatiari debet cum ſit naturalis, & non ſuperfluus, aut vanus,ſed non in hac vita, vt experientia teſtatur,ergo poſtea in altera,in Deo ſcilicet ſummo bono.

Item appetitus beatitudinis & fęlicitatis eſt nobis à natura inſitus,& ſummi boni. 3 *ratio.* Omnes enim volunt eſſe beati. At ſummum bonum excludit omne malum, & includit omne bonum, hoc autem in hac vita eſſe non poteſt,vt experientia teſtatur,quę plena eſt mille malis & miſerijs, ergo ſupereſt,vt ſit ĩ altera. Sola ſanè hęc ratio ſi nulla alia eſſet,videtur ſufficere.

Ex appetitu ſcientiæ. Inſitus eſt nobis 4. *ratio.* à natura præterea inſatiabilis appetitus ſciẽtiæ. Nam poſtquàm quiſque plura ſciuerit,plura adhuc ſcire cupit,at hic appetitus expleri debet,cum non ſit vanus, & naturalis,ſed non expletur in hac vita,vt conſtat, ergo in altera, cum cognoſcet & videbit Deum. Vnde non ſolum in Intellectu agnoſcimus infinitam capacitatem, vt antea oſtendimus,ſed ſcientiæ appetitum inexplebilem in hac vita.

Præterea ex appetitu æternitatis. Inſi 5. *Ratio.* tus eſt & appetitus æternitatis omnibus hominibus a natura, qui quidem non eſt fruſtra,nec inanis,ergo expleri debet, nõ in hac vita, ergo in altera.

Confirmatius hoc fit. Nam quilibet in *Confirmatur.* telligens naturaliter deſiderat ſe eſſe perpetuum, non ſolum ſecundum ſpeciem,

ſed

ſed etiam ſecundum indiuiduum: quod ſic oſtenditur. Naturalis enim appetitus quibuſdam quidem ineſt ex apprehenſione, ſeu cognitione, ut lupus naturaliter deſiderat occiſionem animalium, quibus paſcitur. Quibuſdam verò abſque cognitione ex ſola inclinatione, ſeu propenſione naturalium principiorum ut graue naturali appetitu expetit eſſe deorſum, & ita eodẽ modo res omnes expetunt eſſe.

Cuius ſignum eſt, quia reſiſtunt corrũpentibus, iſtæ quidẽ res, quæ cognitione carent, reſiſtunt virtute ſuorum principiorum naturalium: in quibus ſi ſit uis, ut ſe perpetuo tueantur, manerent perpetua, ut cæli: ſin autem, ſe conſeruant, quam diu poſſunt.

Illæ autem res, quæ cognitionem habent, reſiſtunt etiam ſecundum modum ſuę cognitionis. Hanc autem differentiã oportet in iſtis inuenire, ut ſi ſint illa, q̃ non cognoſcunt eſſe, niſi, ut nunc, deſiderent eſſe, ut nunc, non autẽ ſemper; quia eſſe ſemper, & perpetuũ non cognoſcũt; deſiderant tamen eſſe ſpeciei perpetuũ, ſed abſque cognitione; quia virtus generatrix, quæ ad hoc deſeruit, præambula eſt, & nõ ſubiacens cognitum. Illa igitur, quæ ipſum eſſe perpetuum cognoſcunt, & apprehendunt, deſiderant ipſum naturali deſiderio; hoc autem conuenit omnibus ſubſtantijs ratione præditis, & intelligentibus. Omnes igitur ſubſtantiæ rationales, & intelligentes naturali deſiderio expetunt eſſe perpetuũ; ergo impoſſibile eſt, quòd eſſe deſinant, ſiquidẽ naturalis, & non inanis hic eſt naturalis appetitus.

6. Ratio. Ex appetitu etiã gloriæ, honoris, & famę, idem oſtenditur. Inſitus eſt a natura hic gloriæ, & famæ appetitus poſt mortẽ, atque ideo homines magnam in ea re adhibere ſolent diligẽtiam, ut bonum poſt ſe nomen relinquant. Indicat ergo hic appetitus, animam manere poſt mortẽ. Nã alioqui nihil prorſus expectaret poſt mortem, neque quid alij de ipſis ſentirẽt curarent. Quare aut manet anima, aut inanis & irritus eſſet talis appetitus. Imò neque ineſſet prorſus hominibus talis appetitus, non magis quam brutis, quæ de fama eorum, aut bono nomine poſt mortem, imò neque in vita, non ſunt ſolicita.

Confirmatur. Quia cum gloriam expetunt, & famam poſt mortem, ęternitatẽ quodammodo expetunt, ut ſcilicet uiuãt in mentibus hominum perpetuo. Quare plane hoc indicat vitæ perpetuæ inſitum appetitum, ex quo hic alius procedit, famæ appetitus poſt mortem.

Ex operationibus animę a corpore ſeparatis. Axiomate quodã propoſito, ab omnibus Philoſophis recepto, manifeſte oſtenditur animę rationalis immortalitas. Eſt autem hoc axioma. *Quartũ caput, ex operibus aïæ a corpore ſeparatis. Axioma.*

Omnes res ex earũ operationibus cognoſcuntur: & hæc proximè earum indicant naturam. Nam qualis rei eſt operatio, talem rem eſſe neceſſe eſt, cum operatio ex natura proueniat, & ſi eædẽ operationes in ſpecie, res eſſe eaſdem ſpecie colligimus, & ſi diuerſas habeant operationes, diuerſas eſſe ſpecie Et oṗationes præterea oſtendunt potentias, & uirtutẽ potentiarum, ex qua procedunt & rerũ propria. Nã ſi ſit operatio, ab aliquo principio procedit, & ſi propria operatio, a proprio principio. Et ita ex actibus potẽtias, & ex potentijs rei eſſentiam coniectamus atque colligimus, imò etiam demonſtramus. Nec verò certiorem ullam haberemus, aut habent Philoſophi de eſſentijs rerum demonſtrationes, aut certiorem ſcientiam, quam quæ ex rei actibus, & operibus colligitur.

Atque ideo etiã res omnes naturales per motum cognoſcuntur, & ex motu demonſtrantur: quam rationem philoſophandi ſecutus eſt meritò Ariſtoteles, & denique cauſas per effectus, & ignota per notiora, qualia ſunt effectus & opera, cognoſcimus. Nam quales operationes rei ſunt, & quales effectus eius, talis eſt rei natura, & eſſentia, & potentia, & uirtus rei ipſius. *Confirmatur.*

Iam ergo, ſi ita eſt, anima ex operibus & actibus eius cognoſcẽda erit ſimiliter, & eius pariter immortalitas, & exiſtẽtia, & eius eſſe poſt corpus ſeparatum. Si igitur operationes habuerit aliquot, quę nõ pendeãt ex corpore, a corpore ſeparatas & quæ non fiant, neque ſuſcipiantur in organo corporeo: erit certum, & euidens argumentum, eam poſſe a corpore ſeparari, & eſſe ſeparabilẽ, & ſpiritualẽ, utpote, quę habeat imateriales & ſpirituales operationes a corpore ſeparatas & ſeiun- *Quõ in operationib. anima, immortalitas eius poſſit colligi.*

ctas, Si quidem qualis operatio, talis natura rei, unde procedit. Atque hāc uiam ſecutus eſt Ariſtoteles in libris de anima, ut in proęmio, & tertio libro, & alijs locis ipſe teſtatur.

Contra verò, ſi nullæ eſſent tales, operationes, verum omnes corporeæ, & cum corpore coniunctæ, & organo corporeo, ac ſenſu, & omnes a corpore pendentes, & ſenſu: tunc anima ſeparari non poſſet, ſed eſſet corpori neceſſario coniuncta. Et præſertim, quia ſi tunc diceremus ſeparari poſſe, eſſet extra corpus ocioſa, ſine ulla operatione, cum ſine corpore nullam habere poſſet. At ſi habet talem aliquam, non eſſet ocioſa, ſi quidem ſaltem uel illam habere poſſet.

Ex operib. Volūtatis a corpore ſeparatis. 1. ratio. Sed iam oſtendamus habere pleraſq; operationes ſeparatas; ac primò in uolūtatis, deinde Intellectus operationibus.

Voluntatis igitur operationes ſeparatæ ſunt hę. Primò in uoluntate, uelle & nolle liberè, eſt operatio ſuper omnē ſenſum, & ſupra omnem ſenſitiuum appetitum, imò, contra illum omnino. Nec enim pendet ab appetitu, aut ex ſenſu, cum quicquid agat appetitus, aut ſenſus, aut corpus, poteſt tamen volūtas velle, & nolle, & eſt libera, ut diximus. Quare iſti actus uoluntatis liberi, manifeſtum eſt, ꝙ non pendent a ſenſu neceſſario, aut a corpore: ſiquidem ſunt, & eſſe poſſunt cōtra ipſum potius ſenſum & corpus, & ſupra ipſum ſenſum, eidem dominantes, & imperantes ei.

Confirmatur primò. Item, quando uoluntas vult, aut eligit non eſt neceſſe utatur appetitu ſenſitiuo ad eligendum, ſed ſe ipſa ſola hunc actū elicit, etiam contra appetitum, tantum abeſt. vt oporteat appetitum ſenſitiuum cum ipſa concurrere.

Confirmatur 2. Iam uerò non ſolum ſenſus, aut corpus, aut appetitus ei neceſſitatē inferre nō poteſt, ſed nec etiam ipſe Intellectus. nam poſtquam cognouit Intellectus, uoluntas poteſt eligere, & nō eligere, velle, & nolle: imò etiam Intellectum auocare alio, ne illa cōſideret. Hęc ergo operatio omnino eſt ſeparata, ſupra oēm ſenſum, & corpus, & ſupra omnem cauſam naturalem corpoream: quare & a potentia alia ſeparata & ſpirituali facta eſt.

2. ratio. Præterea, ſunt quędam virtutes, & uirtutū actus, quę nullo modo eſſe poſſunt in ſenſu, aut in corpore, ut iuſtitię uirtus religio, ſpes in Deo, timor Dei, reuerentia Dei, fiducia in Deo, amor Dei, &c. ſenſus namque aut appetitus non poteſt aſcendere ad tam altum obiectum amandum, vel expetendum, qualis eſt Deus, & quales res ſunt diuinæ atque ſpirituales. Quare profectò, ſi quis rectè conſideret, ex ſingulis iſtis uoluntatis operationib. ſingula poterunt neceſſaria argumenta deſumi, ex ijs pręſertim, quæ ſunt circa Deum, & res diuinas, cum ad illud altiſſimum obiectum ſenſitiuus appetitus non aſcendat, neque illæ uirtutes & operationes in ſenſu tanquam in ſubiecto, aut in appetitu ſenſitiuo eſſe poſſint.

Quintū caput, ex operation b. intellectus a corpore ſeparatis. 1. ratio. Sed iam ad Intellectus operationes ſeparatas accedamus. Operationes igitur Intellectus ſeparatæ ſunt hæ. Primo fides in Intellectu, & fidei actus, imò non ſolum diuinæ, ſed etiam humanæ, eſt actus ſeparatus, & ſupra omnem ſenſum, & corpus, neque ab eo pendens: nam credimus, quia uolumus Neq; Intellectus noſter cogitur ad credendum vi rationū, alioqui eſſet ſciētia, uel opinio, ſed mouetur ſolum authoritate, & hoc quia uult ei conſentire, & credere, quod quidē Doctores appellant piam affectionem.

Et ſi non vult credere interius, non poteſt ab ullo hominū cogi, aut neceſſitas credendi inferri, imò neque ab ulla creatura, ſed ſolum admonere alter poterit, aut perſuadere, non tamen protrahi ad credendum, ſi nolit.

Quare actus fidei, & fides non ſolū diuina, qua Deo credimus, ſed etiam humana, qua alijs credimus hominibus ob authoritatem dicentis, eſt actus a ſenſu & corpore ſeparatus & ſeiunctus: ſi quidem omnibus poſitis ſenſitiuis actibus & corporeis, & omni agētis naturalis actione, non cogetur Intellectus credere, ſi quis non uult.

Confirmatur. Confirmatur: quia ideo in brutis animantibus non reperitur fides, neque hic actus credendi diuina, uel humana, uel alia, ad eos attinentia. Neque habēt, aut habere poſſunt, uel ſibi uel aliis fidem.

2. ratio. Præterea anima noſtra, ſeu Intellectus noſter ponit differentiam inter corpus & ſpiritum, ſed ſi eſſet corporea anima, aut

corpus,

corpus, non poſſet hanc differentiam conſtituere.

3. ratio. Item poteſt abſtrahere a corpore, & a materia, vt Mathematica ſciẽtia, & Metaphyſica: ergo eſt abſtracta ipſa a materia. Item cognoſcit anima ſine cõditionibus, & proprietatibus corporalibus, ſine hic & nunc, ſine quantitate, & figura. &c. & abſtrahere poteſt ab ijs omnibus, vt cognoſcendo ſpeciem, & vniuerſalia: ergo &c.

4. ratio. Item iudicium, ſeu iudicãdi actus, quo iudicat Intellectus, ita eſſe, aut non eſſe, vt exempli gratia, totũ eſt maius ſua parte. Deus eſt immortalis: iudiciũ, inquam, enunciationis, ſeu rationationis factæ. Nam hoc iudiciũ, licet pendeat ab apprehenſione terminorum, quæ apprehenſio non eſt ſine phantaſmate, & ita requirat phantaſma, & apprehenſiones terminorum, tanquam cauſa, ſine qua non: tamen per ſe ipſum iudicium eſt ſeparatum, & ſine materia vel phantaſmate.

5. ratio. Præterea, quædam aliæ ſunt propriæ operationes Intellectus, quas ſenſus non poteſt efficere, ſed ſunt ſupra ſenſum, ſcilicet, ratiocinari, ſyllogiſmos conficere, diuidere, definire, demonſtrare, ordinare: quod quidem eſt ſapientis, vt ait Ariſtoteles in Procem. Meta. Item numerare: Imò & enunciationes, aut propoſitiones efficere. &c. Quare ex ſingulis iſtis ſingulæ vidẽtur proponi poſſe neceſſariæ rationes. Nam, ſi ſenſus hæc non poteſt efficere, neque corpus, oportet ſit altior potentia, quæ iſta operetur, ſcilicet, Intellectus ſpiritualis, atque adeo eſſentia ſpiritualis cuius illa eſt ſpiritualis potentia. ſiquidẽ qualis operatio, talis potentia: & qualis potentia, talis eſſentia.

Confirmatur. Et has quidem operationes licet Intellectus efficere ſine ſenſus adminiculo, & phantaſmatibus ablatis non poſſet: tamẽ his poſitis, Intellectus ipſe per ſe has efficit: neq; ſenſus hæc poteſt; qđ probatur manifeſtè. Id enim liquet in brutis animalibus, & in dormientibus, & pueris & ſtultis. Hæc ergo potentia, quæ has facit, ſupra ſenſum eſt, & ſupra ipſum corpus ſeparata, non corporea; ergo &c.

6. Ratio. Præterea, Intellectus propriũ eſt, phantaſmata a ſenſu oblata illuminare, & præterea denudare, (vt dicunt Philoſophi) a conditionibus indiuiduantibus, ſcilicet, corporeis & materialibus, & elicere ſpecies intelligibiles, & ꝓducere intellectionẽ, & eam in ſe ſuſcipere, & per ſuſceptã cognoſcere. Hæc autem omnia nõ poteſt ſenſus, neq; facit, vt ipſimet Philoſophi concedunt, ergo &c.

Confirmatur: quia illuminare phantaſmata corporea, & illa irradiare, & cõuertere ſe ad illa, eſt ſpiritualis potẽtię, quia corpus, non poteſt conuerti ſupra ipſum corpus, aut ſupra ſe ipſum, aut ſic illuminare, nec ſenſus poteſt ſuamet phãtaſmata cognoſcere, aut ſuammet cognitionem aut phantaſmata puriora aut clariora facere, quam in ſe ſint, poteſt, ergo &c. *Confirmatur primò.*

Confirmatur ſecundò, quia quod denudat à conditionibus materialibus & corporeis, non eſt materiale, neque corporeum, ſed ſpirituale & incorporeum, efficiens ſcilicet ſibi obiectum proportionatum immateriale, & incorporeum. Obiectum enim debet eſſe potẽtiæ proportionatum, & ſi obiectum immateriale, ergo actus & potẽtia talis obiecti erit immaterialis: Nam potentia per actus, & actus per obiecta cognoſcuntur, vt ait Ariſtoteles: nec naturalis potentia poteſt habere obiectum immateriale. *Confirmatur 2.*

Item, quia eſt contra naturam corporis, vt ipſum denudet a conditionibus corporeis, & materialibus, quare non poteſt eſſe corpus, qui hoc facit, neque alijs dare, quod ipſe non habet, neque efficere effectum ſublimiorem, perfectiorem, & puriorem ſe. *Confirmatur 3.*

Præterea, poſtquam per ſenſum & per phãtaſmata primò cognouit Intellectus, poſtea cõtemplatur, & ſpeculatur per ſpecies intelligibiles ex phãtaſmatibus elicitas: nam ſenſus per illas elicitas ſpecies nõ contemplatur, ſed ſolum Intellectus, cum ſint ſpecies intelligibiles productæ quidem ex phantaſmatibus per Intellectum, ſed tamen poſtea permanentes, & relictis phantaſmatibus ipſas ſpeculatur poſtea, vt conſtat in contemplatione rerũ ſpiritualium, cum iam nõ recordatur ſenſus, aut eorum, quæ per ſenſus primò cognouit, ſed rei alterius ex ipſis collectæ. 7. ratio.

Præterea, ſunt aliæ intellectus operationes à corpore ſeparatæ, circa obiecta videlicet varia, ac ẽt a corpore ſeparata, quæ ſenſus neq; cognoſcere, vt cognitio 8. ratio.

vniuerſalium, vt v. g. homo, animal, ens, cognitio indiuiſibilium rerum, vt inſtantis, & puncti. Item cognitio æternorum: imò cognitio ipſius æternitatis. Item cognitio relationum, & proportionis, & ordinis, pulchitudinis, & harmoniæ. &c.

9. ratio. Item cognitio ſpiritualium rerum, vt Dei & Angelorum, &c. ſicut antea de virtutibus voluntatis erga hæc dicebamus: ad quorum cognitionem ſenſus non poteſt peruenire. Cum ergo obiectum harum cognitionum ſit ſupra ſenſum, neceſſe eſt confiteri, non eſſe has ſenſus operationes, neq; ab ipſo poſſe fieri: quandoquidem non poteſt agere, niſi circa propriũ obiectum, & proportionatum, & ſenſibile & materiale, vt diximus.

Confirmatur ex dictis. Iã ergo ex his manifeſtè ſequitur, animam eſſe immortalem, & incorruptibilem, & immaterialem, & incorpoream, & indiuiſibilem, quæ cognoſcat immaterialia, indiuiſibilia, perpetua, vniuerſalia, & ſpiritualia: alioqui non poſſet hæc comprehendere, cum (vt diximus) oporteat eſſe proportionẽ debitam inter obiectum, actus, & potentiam, & quale obiectum, talis actus, & qualis actus, talis potentia: ſi quidẽ potentiæ per actus, & actus per obiecta, oportet cognoſcere, vt vidimus, & ipſe etiam confitetur Ariſtoteles.

10. ratio. Præterea, in Intellectu ſunt ſcientiæ, quas ipſe Intellectus comparat per abſtractionem à materia, & à rebus ſenſibilibus & corporeis. Atq; ita philoſophia naturalis abſtrahit à materia indiuidua, Mathematica à materia ſenſibili. Metaphyſica, quæ altior eſt, & pfectior ſcientia, abſtrahit ab omni materia, & corpore, atq; etiã Theologia: & quò perfectior eſt ſcientia, & altior, eò magis abſtrahit, & magis ſeparat à corpore. Atq; ita Intellectus intelligendo ſeparatur à materia & corpore, & quò magis ſeparatur, eo altius intelligit: ergo ex operatione & operãdi modo manifeſtè conuincitur, animam à corpore eſſe ſeparabilem & ſupra corpus &c.

11. ratio. Demum, ex dictis oſtenditur immortalitas, quemadmodũ eam oſtendit D. Thomas lib. 2. Cõtra gent. cap. 79. Nulla enim res corrumpitur ex eo, in quo cõſiſtit ſua perfectio. Hæ enim mutationes ſunt contrariæ, ſcilicet, ad perfectionẽ, & ad corruptionem. Perfectio autẽ animæ humanæ conſiſtit in abſtractione quadam à corpore. Perficitur enim anima ſcientia, & virtute. Secundum ſcientiam autem tanto magis perficitur, quanto magis immaterialia conſiderat, & magis abſtrahit a corpore, vt uidemus. Virtutis autẽ perfectio conſiſtit in hoc, quòd homo corporis paſſiones non ſequatur, ſed eas ſecũdum rationem temperet, & refrænet. Non ergo corruptio animæ conſiſtit in hoc, quòd a corpore ſequitur.

Si autem dicatur, quòd perfectio animæ cõſiſtit in ſeparatione eius à corpore ſecundum operationem: corruptio autem in ſeparatione ſecundum eſſe. Obiectio.

Non conuenienter obuiatur. Operatio enim rei demonſtrat ſubſtantiam, & eſſe ipſius: quia vnumquodq; operatur ſecundum quod eſt ens; & propria pperatio rei ſequitur propriam ipſius naturam, & entitatem. Non poteſt igitur perfici operatio alicuius rei, niſi ſecundum quod perficitur eius ſubſtantia. Si igitur anima ſecundum operationem ſuam perficitur in relinquendo corpus, & corporea: igitur ſubſtantia ſua in eſſe ſuo, nõ deficiet per hoc quod a corpore ſeparetur. Solutio.

Item vnumquodq;, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo ſecundum modum eius, in quo eſt: formæ autem rerum recipiuntur in Intellectu poſſibili, prout ſunt intelligibiles actu: ſunt autem intelligibiles actu, prout ſunt immateriales, & vniuerſales, & per cõſequẽs incorruptibiles: eſt igitur anima humana incorruptibilis. 12. ratio.

Ex reflexione animæ, & ſuarum potentiarum & operationũ ſupra ſe, immortalitas quoq; conuincitur. Eſt enim Intellectus quædam admiranda operatio, imò omnium potentiarum animæ rationalis, qua ſe conuertunt ſupra ſe ipſas. Nam anima intelligit ſe velle, & uult ſe intelligere, & memoratur ſe uoluiſſe, & intellexiſſe: & intelligit etiam, & uult ſe memorari: atq; ita Intellectus conuertitur, ac reflectitur ſupra uoluntatem, & uoluntas ſupra Intellectum, & uterq; ſupra memoriam, & contra.

Imò uerò Intellectus ipſe ſupra ſeipſum cõuertitur ac reflectitur: nã intelligit ſe intelligere, & uoluntas ſupra ſe ipſam: nam uult ſe uelle, & memoria ſupra ſe ipſam: nã memoratur ſe fuiſſe memoratã.

At ue-

At verò hæc reflexio, & couuerſio ānimę ſupra ſe ipſam, & potētiarum eius ſupra ſe inuicē,manifeſtè indicare uidetur animæ immaterialitatem, & ita etiā immortalitem : cum corpus ſupra ſe ipſum totum reflecti nequeat,aut conuerti,aut ipſum ſibimet ſuperponi , neq; una pars eius ſupra ſe ipſam, quare hoc indicat animam eſſe ſpiritualem,& incorpoream, & immaterialem,atque ideo incorruptibilem, & immortalem.

Confirmatur. Confirmatur,quia unaquæq; potentiarum animæ ita reflectitur ſupra alias, ut omnes eas capiat, & totum earum obiectum.& omnes earum operationes:& ab alijs ipſa uiciſſim, eius obiectum quoque & operationes capiantur, & concludantur. Nā intellectus intelligit volūtatem, & memoriā, & bonum quod eſt obiectū uoluntatis,& quoduis bonum, & omnes voluntatis operationes.Similiter volūtas amat veritatem,quæ eſt obiectum Intellectus, & quaſuis ueritates, atque ipſum Intellectū,& poteſt etiā uelle,& imperare omnes Intellectus operationes, & in memoria ſimiliter reponuntur cognitiones omnium rerum etiam ipſius Intellectus,& uoluntatis, & actionum ipſarum. Ergo neceſſe eſt,has potentias eſſe ſpirituales, quandoquidem nulla corpora ita ſe poſſunt habere, ut unumquodq; ex tribus,ſimul omnia ex æquo capiat:nec tres ullæ unquam corporeæ menſurę tales reperiētur, ut ſingulę capiant alias omnes, aut una tantum capiat quantum tres.

13.ratio. Amplius: præter modum cognoſcendi proprium,quem habet anima per ſenſus, habet alterum per influxū & motum ſuperioris cauſæ ſuſcipiendo,ex Deo uidelicet per reuelationem & infuſionē ſcientiæ. At uerò hic intelligendi modus erit haud dubie a corpore,& a ſenſu planè ſeparatus,quandoquidem ex alio principio altiori & longè diuerſo Intellectus operationes ſuſcipiet,& intellectione,& intelligendi lumē,nō uerò a ſenſibus:ergo &c.

Confirmatur. Confirmatur. Cum igitur anima rationalis, & intelligens duplicem habeat intelligendi modum. Alterum inferiorēa ſenſibus accipiendo,alterum ſuperiorem ſuſcipiendo ex Deo,neceſſariò conſequitur, ſeparari poſſe,& permanere poſt corpus: ſi quidem nunc ſecundum modū intelligendi ſeparata habere poterit. Eum uidelicet modum,aut ſimilem, quo aliæ Intelligentiæ intelligunt, quæ ſunt a corpore prorſus ſeparatæ.

Sextum caput rõnum ex generatione aīa, & cauſis corruptionis. Ex generatione, rurſus animę, & corruptione rerum aliarum naturalium, oſtenditur animæ immortalitas.

1. Ratio. Ac primò ex generatione, ſeu productione animæ palā colligitur eſſe immortalem, & non poſſe ab ullo naturali agente corrumpi. Nam cum ſit intellectualis aīa, & rationalis, non potuit generari ab ullo corpore : eſt enim perfectior oī corpore,quod rationale eſt,& intelligens:nō ergo potuit a cauſa imperfectiori perfectior effectus ꝓduci. Quidquid.n. ſit,uel in ſemine paterno, uel materno uentre, materiale eſt,& corporeum,& longè imperfectius,quam ſit anima rationalis: ergo ſimiliter, neque ab ullo corpore, aut naturali agente potuit corrumpi.

2. ratio. Præterea.Quæcunque incipiūt eſſe,& deſinunt, per eandem potentiam habēt utrūque: eadē enim eſt potentia ad eſſe, & non eſſe : ſed ſubſtantiæ intellectuales non potuerunt incipere eſſe, niſi per potentiam primi agentis, tum ob cauſam iam dictam, quia non poterant ab aliquo corpore, aut naturali cauſa fieri : tū quia intellectuales ſubſtantiæ non ſunt ex materia,quæ potuerit præfuiſſe,ſed immateriales.Cuius ſignum eſt,quia quod recipitur in Intellectu non recipitur in materia,ſed immaterialiter cognoſcitur Cum igitur receptio formarū in Intellectu nō ſit receptio formarum in materia : impoſſibile eſt, quòd Intellectus ſit forma materialis. Igitur,ſi non ſunt ex materia (ut oſtenſum eſt,) non erit in eis aliqua potentia ad non eſſe earū, niſi in primo ſolo agente ex ea parte, qua poteſt non influere in eis eſſe.

3. ratio. Præterea.Vnūquodq; perficitur ſecundum modum ſuæ ſubſtantiæ, ex modo igitur perfectionis alicuius rei poteſt accipi modus ſubſtantiæ ipſius. Intellectus autem non perficitur per motum,ſed per hoc, quod eſt extra motum exiſtens, & quòd non ſubiacet motui naturali corporeo,perficitur enim Intellectus ſcientia & prudentia, quæ non ſubiacent motui corporali,atque etiam perficitur uirtute ſędatis perturbationibus, & corporalib.

animæ paſſionibus, ut etiam Ariſtot. 7. Ethic. Item, perficitur maximè in quiete contemplationis. Modus igitur ſubſtantiæ intelligentis eſt talis, ut eſſe ſuum ſit ſupra motum, & in quiete, & ex conſequenti ſupra tempus. Eſſe autem cuiusli bet rei corruptibilis ſubiacet motui, & tempori. Impoſſibile eſt igitur, ſubſtantiam intelligentem, qualis eſt anima, eſſe corruptibilem.

Confirmatur primò. Neque anima poteſt corrũpi per accidens ad corruptionem ſui ſubiecti, puta corporis. Impoſſibile eſt enim, aliquid ſubſiſtens per ſe, generari, aut corrumpi per accidens, id eſt, aliquo generato, uel corrupto. Eodem enim modo competit alicui generari, & corrumpi, ſicut & eſſe. Vnde, quia accidentia & formæ ſubſtantiales materiales non ſubſiſtunt in ſe, neque per ſe, ideo corrũpuntur per accidés ad corruptionem ſubiectorum, & compoſitorum. At verò anima rationalis eſt per ſe ſubſiſtens, quod ita probatur: Nã quod per ſe poteſt operari, per ſe poteſt ſubſiſtere, & quod ꝑ ſe operatur, ꝑ ſe ſubſiſtit. Non enim eſt operari, niſi entis in actu. Vnde eo modo aliquid operatur, quo eſt, propter quod non dicimus, quod calor ipſe eſt, quod calefacit, ſed calidum, vt v. g. ignis: calor autẽ eſt, quo calidum calefacit. Actiones enim ſunt ſubſiſtentium. At Intellectus, & anima habet operationes per ſe, cui non communicat corpus, ut ex ſupradictis patet: ergo &c. Nullo ergo modo poterit per accidens corrumpi, cum ꝑ ſe ſubſiſtat, ad corruptionem, inquam, corporis, vel ſubiecti, uel compoſiti.

Confirmatur ſecũdò. Confirmatur ſecundò. Omnis forma, quæ non habet totum eſſe dependens a materia, non poteſt corrumpi ſeparata a materia, ſed anima rationalis non habet totum ſuum eſſe pendens a materia: ergo non corrumpitur a materia ſeparata.

Hic diſcurſus eſt notus, ſed maior probatur. Aliqua enim forma corrumpi poteſt tripliciter. Primò a cõtrario, ut calor a frigiditate, & ſic anima corrumpi non poteſt non enim contrarium habet, cum ſit ſubſtantia. Secundò ad abſentiam cauſæ efficientis, ſicut lumen deſtruitur extincta lucerna: nec ſic anima corrumpi poteſt: non enim ab aliqua cauſa naturali ſic dependet, niſi a ſolo Deo, qui animam, & omnia poteſt annihilare pro placito ſuo, ſed non id facit. Tertiò ad ſubiecti corruptionem, unde deſtructo coniuncto, deſtruuntur ea, quæ in ipſo habebãt eſſe, & hoc modo non poteſt corrumpi anima: quia non habet totum ſuum eſſe pendens a materia ipſa, in qua eſt: idcircò materia indiſpoſita & turbata, ita ut forma in ea non permaneat, non ideo totum ſuum eſſe amittit, cum non totum ſit ab ipſa pendens.

Minor modo illa probatur, uidelicet, quod non ſit totum ſuum eſſe pendens a materia: quia eſſe eſt propter operari, & operari eſt ſecundũ eſſe, ſed operari non pendet a corpore, ſcilicet intelligere: ergo gradus ille ipſius eſſe, ſecundum quod eſt intelligere, non eſt a corpore pẽdens, nec ſeparatione corrumpitur. Quòd aũt operari non ſit dependens, probatur omnibus illis argumentis, quibus ſuperius probaui, non eſſe Intellectum uirtutem organicam, & quibus probaui operationes plures habere ſeparatas.

Quartò Omne id, quod cum corpore deſinit, deficit, & declinat, magis ac magis declinante pariter, & deficiẽte corpore, ſed Intellectus non ſic ſe habet: non ergo perit cũ corpore. Maior patet de parte ſenſitiua, vegetatiua, de robore, de forma, & pulchritudine, & alijs: hæc enĩ omnia ſenio, infirmitate, corporisq; paſſionibus mãſueſcunt, ideoq; omnia hęc morte pereunt. At intelligere viget in ſenibus, in corpore debilitatis, & in his ſæpe, qui prope mortem ſunt: ſolent enim multũ pollere tunc iudicio, ac ingenio: ergo uerè non deſtruitur corpore deficiente. *4. ratio.*

Ex conuenientia animæ rationalis cũ Deo, & Angelis immortalibus, planè conuincitur, eandem quoque eſſe immortalem. Ipſos etenim inde colligimus, & aſſerimus immortales eſſe, quòd ſint intellectiui, & rationales: at anima eſt rationalis, & intellectiua: erit ergo & immortalis ex eadem cauſa. *Septimum caput ex cõuenietia animæ rõnalis cum angelis.*

Cõfirmatur: quia ſi eſſet anima immaterialis & incorporea, & ſimplex & ſpũalis: ergo erit incorruptibilis, quia ex his Angelos, & Deum conuincimus incorruptibiles, quia quod ſpirituale eſt, non poteſt corrumpi ab agente corporeo, aut naturali, cum omnia talia habeant actionem *5. ratio. Confirmatur.*

nem

nem corpoream, quam in ſpirituale rem non poſſunt imprimere, nec corporalis effectus in ſpirituali ſuſcipi.

Item, quia ſpirituale non habet in ſe aut ſua compoſitione partes aduerſantes contrarias, aut corruptionis principia, nec ſubſtantiæ ſpirituali aliquid eſt cõtrariũ.

Octauũ caput ex præmio & pœna poſt mortem debita, et recta mũdi gubernatione. Ex præmio, & pęna poſt hanc uitam debita, ac iuſtitia Dei, & recta mundi gubernatione.

1. ratio. Certum eſt, in hac uita aliquos ſcelera tos eſſe, & aliquos bonos, & plerumq; ẽt contingere, ut ſcelerati in hac uita ſint ꝓſperi & rebus huius mundi affluentes, ut opibus, potentia, ſalute, longa uita, honore, uoluptatibus, &c. Et cõtra, ut boni ſint pauperes; afflicti, miſeri in hac uita, in carceribus concluſi, ignominio habiti, occiſi, &c. At Deus iuſtus eſt, non iniuſtus, & præterea iuſtitia ipſa, & ratio, & lex, & æquitas, & natura ipſa rerum poſtulabãt, ut boni bene haberent, & mali malè. Igitũ cum in hac uita hoc non uideamus, fatendum eſt neceſſariò in altera uita remanere, iſtis quidem præmium pro bene factis quod non ſuſceperunt, cum eo eſſent digni, & alijs remanere ſupplicium debitũ & pęna pro malefactis, quam meruerũt, & hic non receperunt.

Profectò hæc ſola ratio ſatis eſſe deberet unicuiq;, & planè cõuincit, ac perſuadet quemcunque animum bene inſtitutũ bonæq; indolis, & niſi quis ſit obſtinatus, aut plane impius, uel ſtultus, illi non aduerſabitur.

Confirmatur. Cõfirmatur ex gubernatione uniuerſi. Diſpoſitio uniuerſi eſt gubernatio, & monarchia maximè ordinata omnium, quæ intra ipſum ſunt, ſed niſi alia poſt corpus uita homini reſtaret, eſſet maxima inordinatio, ergo tenendũ eſt certum, animam manere. Minor probatur: quia experimur homines bonos ſecundum rationem uiuentes multa mala pati, multis iniurijs affici, infirmos & debiles, quibus etiã natura nocuiſſe uidetur naturalibus malis, malos uerò fęlices, & in honore habitos, & naturæ dotibus ornatos, utrorumq; tamen idem eſt diſceſſus & mora, quod niſi alius eſſet locus retributionis, nihil eſſet inordinatus, non ergo animæ pereũt poſt corpora.

2. ratio. Præterea, ex ſpe, uel timore circa mortem, hominibus inſita, animæ immortalitas colligitur. Circa mortem namq; qui bene atque optimè dixerunt, ſpem quandam in ſe ſentiunt futuræ vitæ: & futuri præmij, & læti diſcedunt. At contra, mali & facinoroſi in morte conſtituti, timore, & horrore concutiuntur, quaſi hi præſentiant pęnã ſibi imminere ex malefactis.

Ex fine ultimo & beatitudine noſtra, qui non eſt in hac uita, ſed in altera.

Nonum caput ex fine ultimo & beatitudine. *1. ratio.* Primò. Omne ens naturale habet finẽ, in cuius conſecutione quieſcat, & delectetur, homo igitur, qui oĩum naturalium eſt res pręcipua, habebit hunc finem, quo fruatur. Sed nullus in corpore talis apparet finis, imò uita tota hominis eſt ſolicitudine & laboribus plena, nec ullum animal ita ſolicitudine, & timore, ac dolore concutitur, ſicut homo, qui etiam in delectabilium præſentia, futurorum cogitatione vexatur, & continua mentis cogitatione propellitur.

Adde etiam uitę breuitatem, cum tamen multa infima animalia longiſſimam ſortiantur uitam, quæ omnia argumento ſunt, ueram hominis durationem, & finẽ verum, non eſſe in hoc corpore, non ergo perit anima ipſo pereunte.

2. ratio. Deinde Finis ultimus noſter, eſt perfectiſſima cognitio perfectiſſimæ rei, & perfectiſſimus amor, eſt fruitio perfectiſſimi boni. Perfectiſſima autem cognitio eſt, uiſio rei in præſentia, & eſſentiam rei uidẽdo. Res autem perfectiſſima eſt Deus, ergo finis vltimus & beatitudo erit hęc Dei viſio per eſſentiam, ſed hęc in hac uita eſſe non poteſt, ergo in altera. Et ſimiliter de amore boni idem ſequitur, eſt enim amor perfectiſſimus perfectiſſimæ rei, & rei præſentis, qua fruitur in actu, ſcilicet amor Dei uiſi, ſed hoc non contingit in hac uita, ergo in altera.

3. ratio. Præterea, quod non ſit finis noſter ultimus, & beatitudo in hac uita, probatur, quia alioqui pauciſſimi, aut nulli conſequerentur illum finem, imò uerò eſſet impoſſibile. Idq; ſequitur ſiue dicas, beatitudinem eſſe perfectam actionem uirtutis, uel perfectam ſcientiam rerum ſpiritualium, uel ſcientiam naturalium, aut ſubſtantiarum ſeparatarum in hac uita, quod quidem uidetur eſſe optimũ, quod in hac uita poteſt cõtingere. Nam neque

pueri,

pueri, neq; fœminę, nec pauperes, nec ſtulti neque hi qui cito moriuntur ad illum finem poſſent peruenire, imo nec rudes ingenio, aut ruſtici, aut agricolæ, ad talē ſcientiam poſſent peruenire, aut perfe-ctionē uirtutis aſſequi, & eius actionem perfectam.

Confirmatur primo. Imò & hi, qui ingenio maxime ualent & ocio abundant, & opibus & præceptoribus, & omni commoditate ad diſcendũ ad eam ſcientiam non poſſunt peruenire, niſi longo tempore, in ſenecta & raro, & pauci, neque ad uirtutum perfectionem.

Confirmatur ſecũdo. At uerò finis ultimus non ſolum hominum, ſed aliarum rerum, debet eſſe talis ut eum finem omnes magna ex parte ſaltem conſequantur, aut conſequi certè poſſint, alioqui male a natura conſtitutũ eſſet, ut eæ res ad eum finem ordinarentur rarum, uel impoſſibilem, imo & inaniter ac ſuperflue ſic ordinarētur. At hoc non eſt aſſerendũ de natura, aut naturæ Authore, ergo poſt hanc uitam finis ultimus alius neceſſariò manet, igitur erit immortalis anima.

4. ratio. Præterea, beatitudo eſt ea, id qua nullũ eſt malum, ut antea diximus, at hoc non contingit in hac uita, ergo &c.

Confirmatur. Item, beatitudo, vt ait Boetius de Conſolatione, eſt ſtatus bonorum omnium aggregatione perfectus: at hoc nō cōtingit in hac uita, cum omnes aliquibus bonis careant, ac eis multa deficiant humanæ naturę perfectioni debita, ergo &c.

5. Ratio. Præterea, beatitudo debet eſſe certa, ut de ea habeamus certitudinē, alioqui animus non eſſet quietus, ſed inquietus, anxius, & ambiguus, At in hac uita nulla poteſt eſſe beatitudinis certitudo, neque qđ eam acquiret quis, neque quòd acquiſitā conſeruabit, ergo &c.

Confirmatur. Beatitudo debet eſſe firma, & ſtabilis, alioqui mens eſſet anxia, & ſolicita. At in hac uita omnia ſunt fluxa, & caduca, ergo &c.

6. Ratio. Præterea, in beatitudine nulla debet eſſe triſtitia: aut dolor, pugnat enim eſſe beatum, & dolere. Et confirmatur, quia proprium eſt beatitudinis eſſe ſumme iucundum & delectabile, ut ait Ariſtoteles lib Ethic. 1. & 10. ubi etiam ait, ſummam voluptatem ſummo bono eſſe coniunctam, ergo debet excludere omnem dolorem, at hoc in hac uita non contingit: ergo hic non eſt noſtra beatitudo, ſed in altera uita.

Præterea. Beatitudo debet eſſe per ſe ſufficiens, ut etiam ait Ariſtoteles. 1. Ethicorum, ut nullo indigeat neque pro ſe, neque pro ſuis, ex ſibi neceſſarijs, uel utilibus, at hoc non contingit in hac uita, igitur hic non eſt beatitudo noſtra, ſed in altera uita poſt mortem, manet ergo poſt mortem anima. *7. ratio.*

Et uarijs uirtutibus, & earum actibus, ac officijs, quæ etiam uirtutes eſſe definerēt, ac perirent, ſi anima eſſet mortalis, & ex uitijs, quæ tūc ſequerent̄, idē probat. *Decimũ caput, ex uarijs uirtutibus, et eorũ actionibus quæ perirent, & uitijs quæ contra ſequerentur.*

Si anima nō eſſet immortalis, ſed mortalis, multæ uirtutes perirent, & eis nō eſſet locus, & multa ſequerentur uitia, imo ī uniuerſum, uirtus eſſe uirtus, defineret.

Primò. Nullus enim uellet mortē pro republica oppetere, uel pro uirtute, pro ueritate, aut pro iuſtitia, cum inde ſibi nullum bonum, ſed contra potius extremum ei aduenirer malum, ſi quidem mortuus capax non eſt in ſe ullius boni, ſed morte omnibus bonis eſt priuatus, atque ipſamet uita, & corpore & anima. *1. ratio.*

Item, ſi anima eſſet mortalis, haud dubiè eius beatitudo, & finis ultimus eſſet ī hac uita, & is quidem uel ipſa uita, uel uitæ huius conſeruatio, & bonorum huius vitę, ſcilicet, iucunditatum ac uoluptatũ eius, ocij, & diuitiarum, & luxus, & pompe cum cæteris &c. *2. ratio.*

Et eſſet præterea finis ultimus idem & beatitudo eadem, quæ brutorum, plus minus, aut certè parum diuerſa, & ſane hoc pacto omnes fierent Epicurei. *Confirmatur.*

Nec verò quis cōmodè occurret, ſi dixerit uirtutem potius, & eius actionem eſſe, tunc quoq; finem ultimum, & ſecundum rectam rationem uiuere, aut uirtutē tunc ſolam eſſe meliorem, & magis expetendam, quam cætera omnia, & per ſe ſolam tunc facere beatiorem. *Obiectio.*

Nam facile dici poteſt, tunc hoc ipſum fore uirtutem, puta, uitam conſeruare bonis refertam, ocium ſequi, uoluptatē conſequi, & iucunditatem quam maximam quiſque poſſet in uita longiori, ſi quidem uirtus, quæ illis bonis priuaret huius uitę, nullum maius bonum ipſa tunc afferret in hac uita præſenti, neque in altera. *Cōfutatio, quæ & tertia ratio.*

Atque

Atque ita non eſſet virtus tunc hæc contemnere, ſed potius vitiū. Aut certè eſſet planè inutilis ipſa per ſe virtus, bonis huius vitæ expolians, & nihil melius nobis afferens, neque hic, neque alibi.

Confirmatur. Confirmatur. Nam tunc ipſa recta ratio ea eſſet, quæ præciperet illa, huius uitæ tēporalia bona ſequenda, & uitam conſeruandam eſſe. ſi quidem poſt hanc uitam, imò nec in hac uita, ulla eſſent maiora, quæ ſequeretur recta rō, aut recta electio uirtutis: & hoc ipſum eſſet prudētia, & cōtrarium imprudentia. At hoc abſurdum ergo &c.

4. ratio. Item quia virtus ad ſuam operationē requirit etiam externorum bonorum ſaltem ſufficientiam, & ſanitatem ac uires, & denique ipſammet uitā: nam aliter operari non poſſet. Quare etiam ſi uirtutem quis vellet amplecti, ut finem ſuum ultimum, oporteret neceſſario pariter expetere alia bona, ſine quib. neq; ipſa uirtutis actio poſſet cōſiſteret, aut ipſa virtus.

5. ratio. Item, quia obiectum uirtutis nō eſt ipſa uirtus, ſed res aliæ ab ipſa bonæ, uel malæ, expetendæ, uel fugiendæ. Hæc. n. ſunt uirtutis materia, quam ſi auferas, nō habebit uirtus ubi pedem ponat, quid expetat, uel fugiat Igitur ex iſtis uirtus eligit: & ideo ipſa eſt uirtus, quia ex illis eligit bona & præſertim meliora, & fugit mala. At tunc, obiectum & materia uirtutis ſolum eſſent illa bona, & non eſſent alia tunc maiora: ergo neceſſariò conuincitur, tunc uirtutem ea maximè ſequi debere, & ſi non ſequeretur, non eſſe uirtutem. Virtutis enim ratio & eſſentia illinc pēdet ex obiecto, & materia eius. Quare

Confirmatur. tunc uerè ſequeretur illud Sardanapali Epitaphium, ut dicūt eius ſepulchro inſcriptum.

Ede, bibe, lude poſt mortē nulla uoluptas.

At, ut quidam alius commodè dixit, cum hæc legeret.

Quid aliud in ſepulchro ſuo bos iuberet inſcribi?

6. ratio. Præterea ſequeretur inde, ut facile quis vellet occupare tyrānidem per fas, & nefas; & ſibi bona accumulare etiam cum aliorum damno & iniuria, ſi poſſent, ſiquidem in hac ſolum fruendum eſt uita.

7. ratio. Præterea Nullus fidem ſeruare uellet, aut ueritatem, aut amicitiam, aut fœdus, cum mors inde ſequi deberet, idq; ob cauſam dictam: quia nullum inde uidetur ei bonum, & tamen ſummum malū ſequi.

Confirmatur primo. Confirmatur. Tunc ſummum malum eſſet mors, ſi moritur anima, ergo tūc ſecundum rectā rationem eſſet, ut minus malum eligeretur, & permitteretur potius ad euitandum ſummum malum quā contra.

Confirmatur ſecūd. Nam etiam, ſi inde ignominiam contraheret, & dedecus etiam hoc eſſet minus malum, quam mors, ſi anima eſſet mortalis, & ita poſthabendum: nam per mortem non ſolū honore priuatur, cum non ſit amplius, ſed bonis alijs omnibus, etiam ſe ipſa & ſuamet eſſentia & exiſtētia, quo maius eſſe nequit.

8. ratio. Præterea Nullus eſſet Dei timor, dū modo quis hic frueretur, & potiri poſſet rebus optatis: præſertim cū Deus in hac uita non ſoleat ſtatī punire poſt flagitia, ut uidemus: atque ita nulla religio, nulla iuſtitia, ſed occaſio omnium flagitiorum & ſcelerum, dum tamen quis ea impunè perpetrare poſſet, ex tali doctrina & opinione ſequeretur.

9. ratio. Item, non eſſet locus omnibus ijs uirtutibus, temperātiæ, ſobrietati, frugalitati, uirginitati, pœnitentiæ, & afflictionibus, ac mortificationibus corporis, humilitati, contemplationi Dei & diuinarum rerum, paupertati uitæ eremiticæ, religionis ſtatui, & ordini: quandoquidem omnes hæ uirtutes habent actus, qui priuāt uoluptatibus huius uitæ corporalibus & temporalibus, imò priuant maximis voluptatibus huius uitæ, & maximis commoditatibus, quæ eſſe poſſunt, & priuant quoque maximis huius uitæ bonis, puta honore, diuitijs, pompa, faſtu, imperio poteſtate, &, ut diximus; omni temporali bono.

Confirmatur. Ita eſſet locus contrariis uitijs, & eis campus latus aperiretur, ſuperbiæ, ſcilicet, ambitionis, uanæ gloriæ, luxuriæ, immundiciei, gulæ, ebrietati, cō meſſationibus, &c. nam dum quiſque iſtis dum uiuit, potiretur, nihil curaret poſt mortem.

10. ratio. Præterea, hinc ſequeretur flagitioſiſſimorum hominum uitam eſſe beatiorem in hac uita, & magis expetendam, quam bono-

bonorum,& optimorum uitam,& qui virtutem ſequuntur. Nam virtus in labore eſt poſita,& labor in virtute,& eſt ardua & difficilis virtus:at contra,uitiū facile, & molle,& delectabile ſenſui, ac ſuaue. Et plana ac lata via eſt,q̄ ducit ad perditionem:ardua verò,& arcta,quę ducit ad uitam. Si ergo iu hac ſolum vita eſſet ſperandum,quid obſecro,vtilitatis eſſet,tāto labore,ſudore,ac difficultate, acquiſiſſe,& cōſeruaſſe uirtutē ſtatim perituram?

Confirmatur primo. Confirmatur: quia cum boni in hac uita per virtutem a corporalibus,& temporalibus bonis abſtineant,& plerunque mala complurima perpetiātur,contra verò,mali plerunq; corporis & externis bonis huius vitæ abundent, & proſperè oīa eis ſuccedant (ut ante diximus) ſequeretur haud dubiè iſtorum uitā beatiorē eſſe in hac uita,quam altera alterius ſolius nudæ & ſolitarię,& inutilis uirtutis, ſi poſt mortem nihil aliud ſupereſt. Et illud optimè & ueriſſimè Diui Pauli dicere ſācti & boni uiri poſſent: *Miſerabiliores eſſemus cunctis hominib ſi in hac uita tantum ſperantes eſſemus.*

Confirmatur ſecūdo. Tunc enim uirtus nihil haberet vtilitatis,aut parum,ſed mali plurimum,ut diximus,vtpote,quę uitam pręſentē laborioſam & dolore plenam,anxietate, & faſtidio redderet,& aliquando etiam morte priuaret,quæ tunc eſſet ſummè malū.

Confirmatur tertio. Confirmatur. Quid rogo,utilitatis tūc eſſet in virtute? Fac aliquem uirtutem ſequutum,& ideo potius voluiſſe ignominiā pati,& paupertatē, & uerbera, & mortem (vt fit non raro:) fac uerò alterum virtute relicta uoluptatem ſequutū, & honorem,& diuitias, & potentiam,& uitam iucundam ſeruaſſe diuturniorem: quid,rogo,inquam,in illis vtilitatis attuliſſet virtus? at in iſto uidemus non unā modo,ſed multas utilitates attuliſſe.

II. ratio. Illa ipſa tunc virtus etiam tūc periret pereunte anima:nā periret pariter ſubiecto pereunte, & ita uirtus ipſa ſe una cū anima interimeret:& tamen nihilo magis animam faceret beatiorē, ſed omnia potius deſtrueret ſimul & ſeipſam. At ꝓfectò virtus talis dicēda non eſſet,quæ ſe ipſam deſtrueret,& quę deſtrueret, & in nihilum redigeret eum,cuius eſt uirtus, & ſubiectū in quo eſt. At potius uirtus ea eſt,quæ perficit eum,in quo eſt, & bonum reddit,& ſecundum ſuam naturam perfectum & aptum ad operationē, non uerò quo deſtruit & corrumpit.

Confirmatur primo. Et confirmatur: quia impoſſibile eſt, ſit aliqua perfectio alicuius, imò ultima eius perfectio, & ſit corruptio eiuſdem.

Confirmatur ſecūdo. Et hæc p̄terea eſt propria natura mali,vt & ſeipſum,& ſubiectum,in quo eſt, corrumpat,tantum abeſt, vt ſit hoc uirtutis,& boni proprium. Quare planè conſequitur,ſi anima non eſſet immortalis,nō eſſe eam uirtutem,quę modo eſt, & quā modo uirtutem putamus, & aſſerimus.

Vndecimū caput expugnātia ſenſus cū rōne & cōtrā.

I. ratio. Ex pugnantia ſenſus,& rationis, & immortalitas animę conuincitur. Primo igitur ex rationis pugna cum ſenſu, ſic oſtēditur. Cuiq; operi naturali, natura cōceſſit ſtatum aliquem,quo quieſceret,ſuamque conſequeretur perfectionem:at ratio hominis eſt opus,& ſatis nobile naturæ, ergo ſtatus eſt aliquis, quo ſuam ꝑfectionem obtineat. Sed dum in corpore iſto eſt,ſemper eſt in lucta cum ſenſu,nec partes iſtæ ſibi unquam cōcordes ſunt: alius ergo ſtatus eſt,quo ratio libera, & quieta: anima ergo non perit cum ipſo corpore.

2. ratio. Pręterea. Id qđ aduerſatur corpori,& eius deſiderijs;neceſſe eſt non ſit corpus, ſed ſpirituale:nam corpus aut corporale haud dulce corporalia ſecundum naturam ſectaretur. Quod ergo a corporalib. deſiderijs abſtinet,& corporis appetitui non conſentit,neceſſe eſt ſit ſpirituale.

Confirmatur primo. Confirmatur:In uiris bonis, & qui virtutem conſectantur, perſpicuè ſatis hæc pugnātia apparet ſēſus & appetitus cum ratione,& pluſquam uellent, eam quotidie experiuntur,ut etiā in incontinente, & continente ait Ariſt.7.Ethic.

Confirmatur ſecūdo. Item,quod imperat ſēſui,& appetitui & corpori eſt ſupra ſenſum,& ſupra appetitum,& ſupra corpus:at ratio imperat, & ſpiritus,ergo eſt ſupra corpus, & ſpirituale,& ideo etiam immortale.

Duodecimū caput ex oīum pene Rerū publicarū, & hominū cōſenſu.

Ex communi Rerum publicarum conſenſu,ac penè omnium hominum.

I. ratio. Octauo,ex cōmuni penè omnium conſenſu idem oſtenditur. Omnes.n.reſpub. receperunt animas manere poſt mortem ſicut eſſe Deum.

Quod ſi hoc negatum fuit ab aliquib.

id non à cōmunitate aliqua uel tota republica fuit,ſed ab hoc, uel illo particulari: ergo re uera natura prædicat animæ immortalitatem.

Et ratio eſt, quia natura dans finem, dat neceſſaria media. Cum ergo dederit homini finem ſecundum rationem uiuere,utique,niſi anima immortalis eſſet,nullus ĩ ipſa republica rationi, & ueritate uacaret,propter ſummam difficultatem, & continuam,& diuturnam,anima ergo immortalis eſt.

Tertiūdecimū caput ex maiori utilitate ſecuritate et decētia huius opinionis quam contraria. Ex maiori utilitate,ſecuritate; & decētia huius opinionis,quam contrariæ.

1.ratio. Tandem melius eſt,& tutius ſic opinari pro nobis,quam contra nos ipſos.Nam aut hæc fides & opinio vera eſt ſcilicet animam eſſe immortalem, & tunc quidē, ſi quis eam nō crediderit;aut credere noluerit, poſt mortem luet pęnas, & feret ſupplicium, id quod non putat, & quod opportuiſſet in hac uita præcauere. Aut non eſt uera opinio,aīam ſcilicet eſſe immortalem,& tunc nihil erit periculi poſt mortem, ſic fuiſſe opinatos in uita, quia cum anima poſtea non maneat, redargui nō poterimus de ea re,neq; puniri ob id.

2. ratio, Item,ſic opinari pro nobis,& pro dignitate animæ noſtrę honorabilius eſt,& honeſtius, ac decentius, & quāuis gratis ſic eſſet opinādum,decet de nobiſmet,& de natura noſtra humana a Deo accepta, & de anima noſtra ample,& magnificè ſentire,nō uerò demiſſè,& abiectè,ac ſordidè quod eſt uilioris animi.

Confirmatur. Cōfirmatur,ſaltem ne uelimus eſſe ſimiles beſtijs, & brutis animantibus, ſed potius Angelis,& Deo, ut etiā hoc pacto illos uelimus imitari, & ut aſſurgamus ad diuina opera, & ad diuinarum rerum contemplationem,& imitationem, nō uero ad brutorum ſimilia opera, & imitationem,quorum nos putaremus ſolum eſſe ſimiles.

3. ratio. Denique hoc eſt melius, & perfectius nobis,& deſiderabilius, ergo ita libet potius opinari,& credere,& id etiam ad rectè,piè,iuſtè,ſanctèq; uitam inſtituendam accommodatius. Putantes namq; nos eſſe immortales, maiorem curam uirtutis agemus,& Dei cultus,ac religionis, & futuri pręmij,ac beatitudinis, & finis ultimi,qui nos expectat in altera uita,ut ante diximus. Amen.

Satis ergo ex dictis apertè conſtat animæ immortalitas,eſt autem nobis uenia danda, ſi paulò diutius in ea demonſtranda immutati ſumus,id enim neceſſe fuit tum ob rei dignitatem, tum ob comprimendam quorundam temeritatem.

2. Concl. Aīa brutorū ſūt mortales Rō. Secunda concluſio. Animæ brutorum ſunt mortales,hæc eſt de Fide, ut notat S.Tho.2. Contra gen.c. 82. Et probatur ratione naturali,quia nullam habent operationem propriam,ſed cū corpore communem, nam ipſorum operatio pręcipua eſt ſenſatio, hęc autem cum corpore perit.

4. Concl. Aīa ſeparata ſe itelligit et alias intelligētias Tertia concluſio. Anima ſeparata ſe intelligit,& alias Intelligentias,ſicut una ex illis,& alia,quæ in corpore cognouit.

1.ratio. Nam ſpecies intelligibiles rerum,quas in corpore habebat, non pereunt, quia erant ib ipſa anima ſola, ſicut nec pereūt habitus ipſius.Hæc eſt S.Tho.2. Contra gen.c.81.

2. ratio. Et deinde,quia, (ut antea diximus) quædam ſunt intelligibilia per ſe,ut ſunt res ſpirituales,quæ nō per phantaſmata neceſſariò cognoſcuntur,ſed per ſe intelligi poſſunt.

3.ratio. Rurſus tertiò,quia poteſt a Deo immediate recipere cum cognitiones,tum ſpecies, ſicut etiam in hac uita quandoque recipit,imo etiam ab Angelis illuminari poſſet,ut alij Angeli illuminãt Angelos, & collocutione eorum ſpirituali diſcere.

Quartò tandem,non uacat magna pro 4
babilitate,ſeipſam per ſeipſam tunc poſſe cognoſcere, & ex ſeipſa diſcurſu ſuam cauſam,& alia.

Quintò etiam, per ſpecies acquiſitas 5
poſſe poſt mortem intelligere mendicatas ex rebus,ſicut ait Scotus de Angelis, nil uetas.

Ad 1. Supereſt iam ac argumenta poſita reſpondere. Ad primū dico,ſimilem ortum eſſe,& proceſſum hominum, & iumentorum quantū ad corpus,non tamen quoad animam. Ortus enim hominis diſſimilis eſt ſecundum animam, nam hominis anima a Deo ſolo creatur,non eſt educta de potētia materiæ,reliquorum animalium animæ a cauſis etiam particularibus producunt,& de materiæ potentia educunt.

Nota. Vnde optime notat S.Tho. 1.par q 75. ar.6.

ar.6. ad primum, quod ob id dicitur in Geneſi. de alijs animabus, producat terrā animam uiuentē, at de rationali dicitur, Inſufflauit in faciem eius ſpiraculū vitę.

Nec etiam eſt ſimilis proceſſus quo ad animam, nam hominis anima eſt domina corporis, ſæpeq; agit ipſo renuente, nō autem anima bruti. Cum igitur non ſit ſimilis ortus, nec proceſſus quoad animā, nec erit quoad animam ſimilis finis.

Ad illud ex Eccleſiaſte citatum, eſſe vocem inſipienti & impij, qui ibi a Salomone introducitur, illa ſecum cogitans, ut exprimitur Sapiētiæ 2. & ideo concludit Eccleſiaſtes, Vltimo reuertatur puluis in terram ſuam, unde erat, & ſpiritus reuertatur ad Deum, qui dedit illum.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondeo, ꝙ reſpectu Dei, qui cuncta fecit ex nihilo, dubium non eſt cuncta poſſe ab ipſo redigi in nihilum, non tamen reſpectu cauſarum ſecundarum, quæ non producuntur ex nihilo, ſed ex aliquo, nec harum reſpectu finis reſpondebit principio, niſi in his quæ ab ipſis producuntur. Sed anima rationalis a ſolo Deo immediate habet eſſe & eius uoluntate ac poteſtate eſt producta, & ita eius quoque poteſtate ac uolūtate conſeruatur.

Ad 3. Ad tertium nota eſſe argumentū quo Pompo. contendebat ſecundum philoſophiam animam eſſe mortalem, quia non eſt alia actio in corpore niſi per phantaſma, ſed cum hæc non poſſit eſſe abſque corpore ſequitur animam non poſſe ſeparari, atq; adeo ſeparari animam non eſſe ſecundum philoſophiā, ſed contra ipſam.

1 Sed ad hoc argumentum reſponſum eſt ſupra, falſum aſſumere, cum etiam in corpore exiſtēs intelligat per ſpecies intelligibilis & imateriales, & habere præterea alias innumeras operationes ſeparatas, utpote, iudicium Intellectus poſt rem apprehenſam, & uelle, & nolle, & cognitionem abſtractam uniuerſalium, & prouidentiam futurorum, & diſcurſum ac illationem unius ex altero, imò, & ex Deo immediatè in hac uita poſſet recipere ſcientiam infuſam, & ab Angelis, ut conſtat experientia multorum.

2 Sed præterea ex abundanti nunc addimus, etiam ſi in hac uita non poſſet cognoſcere niſi per phātaſmata, nihil ſequi.

Quod ut oſtendamus, notādum, quòd Philoſophus debet cōſiderare in actione duo præter alia, & ipſius ſubſtantiam, & ea, quæ intrinſeca ipſi ſunt, & ſimiliter modum ipſius actionis, ſecundum quam fit, ut, quòd uiſio fit in coniuncto, eſt natura ipſius uiſionis, quòd ſit in tali diſtātia modus eſt. Vnde in intellectione iſta duo conſideranda ſunt, & ipſius ſubſtantia, & hæc eſt, quòd ſit accidens immateriale ſoli animæ inhærens abſque corporis coniunctione, & modus, & hic eſt, quòd fiant per phantaſmata obiecta. Res igitur iudicanda eſt ſecundum actionis ſubſtantiam potius quam ſecundum modum, modus enim mutabilis eſt. Cum igitur ſubſtantia intellectionis ſit abſque corporis commercio, anima iudicanda eſt immortalis, & ſeparabilis. *Nota.*

Confirmatur ſolutio. Et id eſt ſecundum verā philoſophiam. Vnde ſicut oculus male habens, uidet tantum cominus, at bene habens, idem uidet eminus, & ſiue uno, uel alio modo, tunc ſubſtantia uiſionis eadem eſt, tamen modus mutatur ob diuerſam habitudinem oculi. Ita anima, dum in corpore eſt, per corpus medium intelligit, tamē ſeparata ſine ipſo intelligit, modusq; uariatur, nō tamen ſubſtantia intellectionis, quia ſemper eſt ipſa anima, quæ immediatè intelligit. Eſtq; hæc etiam notanda ſolutio.

Ad 4. Ad quartum dico, quòd debilitatur intellectio propter modū, quæ per corpus eſt, ut paulò ante dicebam, ſed non ſecundum ſe. Sed neq; uerum eſt, omnes cum corpore debilitari, nam iudicium potius augetur in ſenibus, & uoluntatis actio, qua uult, uel non uult, etiā ſi omnes ſimul creaturæ & corpus, & externa contra contendent ipſa uoluntate nolente, non facient uelle, nec uolentem nolle, ſiue etiā infirmitas ſit, ſiue etiam mors, ut antea diximus.

Ad 5. Ad ultimum reſpondeo cum S. Thom. quod ſunt animæ diuerſæ numero penes diuerſa corpora, quæ habuerunt, quæq; enim ſuo corpori apta eſt, ſed de hoc maior erit poſtea diſputatio, interim hoc ſufficiat.

An anima rationalis producatur a virtute ſeminali. Quæſt. XVII.

Difficultas quæſtionis. HAc difficultas eſt circa originem animæ, quæ multũ vexauit Philoſophos antiquos, & aliquãdo, & Theologos, adeò ut Augu. 1. li. Retract. c. 1 fateatur ſe neſcire animæ originem, & Hieron. declarat illud Eccleſiaſt. Viã ſpiritus ignoras, id eſt originem animæ.

Senſus quæſtionis. Quæſtio igitur eſt, An rationalis anima ſit producta a uirtute illa exiſtẽte in ſemine, ſicut quæuis animalia, an non, ſed a cauſa aliqua extrinſeca, quod alijvocãt educi, vel nõ educi de potẽtia materiæ. Et q̃uis antea hac de re nõ nulla diximus in quęſtione de immortalitate animæ, ſecundum Ariſtotelem nunc paulo plenius tractãda eſt, nec ſolũ ſecundum Ariſtotelem, ſed ſecundum ueritatem, ac ueram philoſophiam.

1. Argu. ad partem affirmatiuã. Igitur ut ab argumentis incipiamus: probatur pars affirmatiua quæſtionis, ꝙ a virtute ſeminali producatur. Primum argumentum eſt. Homo eſt uniuocè, animal cum omnibus alijs, ergo idem eſt ipſius & aliorum productionis modus, ſed alia producuntur per eductionem animæ a propria virtute ſeminali, ergo ẽt homo.

2. Argu. Serundum. Homo eſt ceuſa hominis, ſicut unus ignis alterius, & equus equi ẽ cauſa, ergo producit uirtute ſua animam Nam aliter non eſſet cã. Materiam enim non facit, ut notum eſt, nec ipſam aĩam, ut dicitur: ergo uerè nihil facit: quia homo non eſt aliud, quam anima & corpus, ſeu forma, & materia.

3. Arg. Tertium eſt Cauſa attingens ultimã diſpoſitionem, alicuius formę ꝓducit talem formam, ut ſi ignis producit ultimũ calorem, cum quo inducitur forma ignis, dicitur producere talem formam. Sed virtus illa omnem diſpoſitionem & organizationem facit, ad quam inducitur anima rationalis in materia: ergo etiam producit animam.

4. Argu. Quartum eſt, Si non producitur a uirtute: ergo præceſſit iam anima facta: ſed hoc non eſſe poteſt, quia cauſa formalis non producitur, nec habet eſſe niſi in ea, cuius eſt cauſa, vt dicit 12. Meta. tex. 17. Anima rationalis autem forma eſt: ergo producitur a uirtute ipſa ſeminali.

Aduertendum circa animæ originem, quatuor fuiſſe errores, & in philoſophia, & in Fide noſtra. Primus fuit eorum, qui dixerunt animas omnes multo tempore ſimul fuiſſe creatus a Deo extra corpora, & poſtea corpora ſubintrare propter ipſarum peccata, quæ extra corpus cõmittebant: hic error fuit Orig. lib. 1. Periarch. c. 7. & præſertim fuit Platonis. *Quatuor errores circa aĩa originẽ.* *1. Error.*

Alter fuit, animas omnes fuiſſe ab æterno in numero certo finito, ſubintrareq; corpora diuerſa, modo unum modo alterum: & hic error fuit Pythagoræ, quem ſumpſit ab Aegyptijs, ut refert Herodotus lib. 1. *2. Error.*

Tertius error eſt aliorum, qui animas non anteceſſiſſe corpora dixerunt, ſed ſimul cum illis produci, tamen nõ a uirtute ſeminali: ſed ab Angelis creari: & hic fuit Auice. & id receperũt quidam hæretici, ſcilicet, Seleucus, & Hermias, quorũ ſit mentio li. 7 hiſt. tripar. c. 11. *3. Error.*

Quartus fuit aliorũ, qui animas a patribus produci dixerunt, ut corpus a corpore, & anima ab anima ſit facta: huius erroris fuit Tertull. ut refert Aug lib. de hæreſibus, c 86. Idem dixit Apollin hæreticus ut refert S. Thom. 2. Contra gen. cap 86. *4. Error.*

Aduertendum ulterius, Ariſt lib 2. de gene. animal. c 3. propoſuiſſe quęſtionẽ, an omnis anima producatur a uirtute ſeminis: & reſpondit oẽm produci, præter intellectiuam, quæ aduenit deforis, ideſt extrinſecus, quem locũ ſuperius adduximus, quia eius occaſione nonnulli errant in uia Ariſt. *Not. teſtimoniũ Ariſto cuius occaſione aliqui errant.*

Pro huius ergo reſolutione ſit prima concluſio. Anima rationalis nõ pręceſſit tempore corpus. Hęc eſt contra duos illos errores primos. *1. Concl. nõ præceſſit tẽpore corpus.* *1. ratio.*

Probatur autem primo ex Ariſtot. 9. Meta tex. 13. Actus prior potentia eſt in diuerſis, tamẽ in eodem poſterior eſt, ſed anima eſt actus corpus uero potentia, ergo in unoquoque prius eſt corpus, quam anima.

Secundo probatur. Quod eſt ſecundũ naturam, prius eſt, quã quod præter naturam, animam eſſe in corpore eſt ſecundum naturam, eſſe vero extra eſt cõtra natu- *2. ratio.*

naturam: ergo prius eſt eſſe in corpore, quam extra corpus. Maior probatur, quia unicuique prius ineſt, quod ſecundum ſe ineſt q̃ quod ſecundum accidens Oppoſitum autem eſſet inordinatio maxima. Quod uerò eſt ſecundum naturam, ineſt rei per ſe: quod autem præter naturã, ſecundum acci dens: illud ergo prius eſt. Minor probatur, quia cum anima ſit forma corporis eſſentialis, naturale ei eſt eſſe in corpore, & conſequenter præter naturale eſſe extra corpus.

3. ratio. Tertio probatur. Si anima p̃ceſſit corpus, & poſtea fuit detruſa in corpus, peto Vel id fuit, uidelicet, in corpus detrudi, uiolentũ animę, uel naturale, vel ſecũdũ uoluntatem ipſius. Non uiolentum, quia tunc homo eſſet non naturale ens: quod eſt abſurdũ, cum ſit naturalium primus. Et probatur, quia anima non haberet deſiderium naturale permanendi & conſeruandi in corpore, cuius oppoſitum experimur. Nec eſt naturale, quia tunc extra corpus maneret contra naturã: quia cum unus terminus eſt naturalis, alter eſt contra naturam. Et iam præterea probatum eſt in 2. argumento: non fuiſſe prius, quod eſt contra naturam.

Nec eſt ex volũtate, quia eligere, q̃d deterius eſt, procedit ex errore, uel ignorãtia intellectus, at eſſe in corpore deterius ei eſſet & præſertim in tali corpore, cum multa mala in ipſo patiatur, nõ ergo uoluntate eligeret eſſe in corpore, niſi decerpta. Non vr̃ autem cã huius deceptionis dari poſſe. Probatur, quia non eligeret eſſe in corpore, niſi ipſum cognoſceret prius, & qua ratione ipſum cognoſceret, & omnia alia naturalia cognoſcet, ergo, ſi ſic eſt, anima introducitur cũ ſcientiis, cuius oppoſitum alibi probãdum eſt, & facile probari poteſt.

2. Concl. Aĩa rõnalis nõ producitur ab ulla uirtute ſeminali nec ab aliquo agẽte naturali. Secunda concluſio. Anima rationalis nõ producitur a uirtute ſeminali, nec ab aliquo agente naturali. Hæc cõcluſio eſt multum notanda, deſtruit enim errores aliquos philoſophorum, & probatur rationibus ualidiſſimis.

1. ratio. Prima eſt Nullum agens naturale poteſt producere aliquot eſſe ſupra ipſam materiam, anima rationalis habet eſſe ſupra materiam, ergo nõ poteſt produci ab aliquo agente naturali.

Diſcurſus eſt notus, maior probatur: Omne agens naturale agit actione circa materiam, & recepta in materia, non ergo poteſt producere, niſi eſſe, quod ſupra ipſam nõ eleuat, nec eſt alterius generis. Probatur etiam a ſimili. Ex parua certaq; cerę quantitate poſſunt fieri multæ imagines, quæ tamen quantitatem cerę non excedant, tamen turris magna excedens quantitatem ceræ, nullo modo fieri poteſt, quia non eſt ſub poteſtate talis ceræ & agens artifex nihil agit ultra poteſtatem materiæ illius.

Minor probatur, quia anima rationalis habet operationem eleuatã ſupra materiam, puta intelligere, ut dictum eſt ergo etiam ipſum eſſe, & hoc fuit argumentũ, quod meritò conuincit multos Intellectiuum enim ſupra materiam eſt, non ergo ab agente in materia produci potuit.

Secunda eſt. Omne agẽs naturale agit actione recepta in materia, & materia neceſſariò eſt diuiſibilis, ergo & actus neceſſario eſt diuiſibilis Sed actio eſt idem re cum termino & forma, ergo neceſſario omnis forma producta actione phyſica eſt diuiſibilis Sed rationalis anima eſt indiuiſibilis, vtpote, quę ſit immortalis, ut alibi deduximus, ergo impoſſibile eſt animam produci actione phyſica. *2. ratio*

Tertia ratio eſt. Forma, quę ab agente phyſico producitur non per ſe, ſed cum compoſito comproducitur & eadẽ actione, ſed omne, quod cum compoſito eadẽ actione comproducitur, non habet eſſe per ſe, niſi in compoſito, aliàs non illa actione, ſed alia produceretur, non igitur haberet anima eſſe extra compoſitũ, nec immortalis eſſet. quod cum falſum ſit, profectò eſſe per ſe habet, quod ſi habet, non actione phyſica, quæ in compoſitum terminatur, ſed alia actione eſſe habet. Suntq; notatu digna hæc tria argumenta, quibus hæc ueritas confirmatur. *3. ratio.*

3. Concl. Aĩa nõ eſt ab angelis producta. Ratio. Tertia concluſio. Anima non eſt ab Angelis producta Hęc probatur. Aut. n. creatione, aut ex potẽtia materię produceretur. Non creatione, quia nihil facit ex nihilo, niſi ſolus Deus. Non ex materia, quia tunc fierent argumenta facta in concluſione ſecunda.

Et probatur, quia Angelus produceret ex materia animã, uel ut cauſa uniuerſalis,

lis, vel vt particularis. Si vt vniuerſalis, tunc non immediatè, ſed concurrente ſeminis virtute. Si vt particularis: tunc ſimiliter in ſpecie oportebat produci.

4. Concl. Anima rationalis a ſolo Deo eſt producta per creationē.

Quarta concluſio. Anima rationalis à ſolo Deo eſt producta per creationem.

Hæc concluſio primò ſic induci poteſt a ſufficienti diuiſione. Si enim anima habet principium ſui eſſe, & illud non eſt agens naturale, vt ſufficienter probatum eſt, nec agens ex materia, ſeu ſine materia: ergo agens aliquod erit agens, quod agit ex materia, ſeu ſine materia.

Nota 1. modū quo anima rationalis producitur.

Eſt autem notandum primo, quod Deus, non ſic animam rationalem producit, ſicut reliquas formas: reliquas enim producit concurrendo cum cauſis ſecundis, ita vt qua actione cauſa particularis producit formam, eandem etiam Deus producat ſimul cum ipſa cauſa particulari. At animam rationalem ſolus ipſe facit, nec vtitur actione cauſæ particularis. Vnde ſicut Deus ſolus Angelum creat, ſic & animam, ita, vt actio hæc in ſolam animam terminantur: & ſicut illam creat in corpore, ita eadem actione poſſet extra corpus creare, & producere.

Dubiū an prius natura ſit anima rationalis quam homo, & quā ſit in materia.

An verò prius natura anima habeat eſſe in ſe, quam ſit homo, & quam ſit in materia; Puto dici poſſe in vtramuis partem probabiliter, vel prius natura eſſe in ſe, vt terminet ſic creationem Dei. vel non prius, ſed ſimul natura infundi & eſſe in corpore, quia hęc nō eſt omnino ſimplex creatio, qualis eſſet Angeli, ſed increatio, ſeu concreatio: creatur enim non in ſe, ſed in corpore, & intra corpus.

Reſponſio.

Sed tn̄ quicquid ſit de prioritate naturæ, tamen de prioritate temporis dicendum eſt, quod non prius tempore producit illam quā vniatur corpori, ſed in vno temporis inſtanti vtrumq; fit. Scis enim, quod in primò eſſe introducitur forma agens: ergo diſponit materiam vſque ad illud inſtans, quod eſt primum eſſe introducendæ formæ, & in illo inſtanti Deus creat, & agens naturale vnit cū materia.

Nota 2. duas eſſe actiones Dei in anima productione.

Debes autem ſecundò hic aduertere duas actiones Dei. Vna eſt ad producendam animam, & hanc ſolum ipſe facit, & creatio dicitur. Altera eſt etiam tunc ad vniendam eam corpori, & hanc cum agente naturali facit, & ob id anima vere dicitur non educta de potentia materiæ: & hunc modum productionis Ariſt partim cognouit. ſic enim dixit animam Intellectiuam extrinſecus venire, & nō educi ex potētia materię, vt diximus ſuperius q 15. Atq; hęc eſt reſolutio huius difficultatis. Supereſt ad argumenta reſpondere.

Ad 1.

Ad primum dico, quòd id, quòd generatur, non eſt niſi compoſitum ipſum, vt alibi ſæpe diximus, & quantum ad generationem compoſiti, non eſt differentia inter hominem, & alia animalia: homo enim hominem, & equus equum producit & hoc ſufficit ad vnitatem genericam. Diſcrimen tamen eſt, quod homo non comproducit animā, ſicut equus, & alia; ſed iſtud diſcrimen non impedit, quin ſit idem genus productionis quia productio a termino primò & per ſe, quòd eſt ipſū cōpoſitū, ſumi debet. Illud tamē facit diſcrimen hoc, quod ſicut homo cūcta excedit animalia, ita ipſius productionis modus, Tria autem hic interueniūt, aut quatuor, vt poſſit dici vera hominis extrinſece generatio. Primò, quia exhibet alteram partem compoſiti, puta, materiā, & corpus, vnde generetur. Secundò, quod cócurrit, & ſi non ad eſſentiam animæ, ſed ad eius vnionem cum corpore, & ad eius informationem. Tertiò, hinc etiam concurrit ad productionem totius compoſiti. Quarto, quia facit omnes diſpoſitiones vſq; ad vltimam, quæ ſunt neceſſariæ ad ipſius animæ introductionē; & ita concurrit quoq; diſpoſitiue. Et hæc ſunt ſatis ad vniuocā generationem, licet in eſſentia animæ ſit diſcrimen ob ipſius perfectionem.

Ad 2.

Ad ſecundum patet ex dictis ſolutio. Homo enim cauſa eſt hominis, non quod formam faciat. hoc enim per accidēs eſt in generatione: ſed quod compoſitum: ſicut dicitur etiam aliquid cauſa mortis hominis, non quod deſtruat animam, ſed quod compoſitum ipſum: in hoc enim vera ratio corruptionis conſiſtit.

Ad 3.

Et quamuis non faciat materiam, ſed dat materiam, & dat corpus organicum, & præparat, ac diſponit. Et quamuis non faciat corpus, concurrit tamen ad eius vnionem, & ad eius informationem.

Ad tertium dico, quod cauſa inducens diſpoſitionē vltimam, eſt cauſa etiam formæ, quando forma eſt eiuſdem generis

prorſus cum diſpoſitionibus: vt ſicut ipſę non eleuantur a materia, ita nec forma. At non ſic eſt anima rationalis: habet enim eſſe eleuatum à materia, ob id indiget alio agente præter ipſum diſponens. Deinde ſecundo. Reſpondeo, quod cauſa inducens vltimam diſpoſitionem, eſt cauſa introductionis formæ: & hoc ſemper eſt verum, etiam in anima rationali.

Ad 4. Ad quartum nota eſt ſolutio ex quarta cõcluſione. In eodem enim inſtanti temporis anima producitur a Deo, & vnitur mediante cauſa naturali.

Dubium. Hic tamen poſſet eſſe dubium. Cum intellectiua anima ſit eadem cum ſenſitiua, quare non dicetur educi ex potentia materiæ propter ſenſitiuam; ſicut dicimus, quod ſenſitiua vt eminenter continetur in rationali, creatur, quia idem eſt cum intellectiua.

Reſponſio. Reſponſio manifeſta eſt. Nam agens ſuperius poteſt attingere gradus inferiores; at inferius non põt ſuperiores. Vnde dicimus, agens naturale quamuis ſenſitiuam per ſe poſſet producere; non tamen eam, cum idem eſt cum intellectiua; quia ageret iam vltra naturam. At Deus creãs intellectiuam, creare etiã poteſt inferiores gradus ipſi identificatos & in ea eminenter contentos, ſcilicet ſenſitiuam, & vegetatiuam; quæ omnia vna anima ſunt cum intellectiua in ipſo homine.

Secundo reſpondemus melius, & facilius, vnum ſolum gradum animæ conſtituẽdo: quod anima rationalis medius quidam eſt gradus inter Angelos, & ſenſitiuam animam, & quidem ſpiritualis, atq; ideo creari à Deo poteſt, produci ab agẽte naturali corporeo non poteſt. Et per hæc patet huius difficultatis diſſolutio.

An animæ intellectiuæ ſint inter ſe æquales. Quæſt. XVIII.

Senſus quæſtionis. NOn hic de æqualitate in quantitate ſermo eſt: non enim anima quanta eſt, cũ ſit idiuiſibilis, ſed de ęqualitate in perfectione, an vna ſit ita perfecta ſicut altera. Eſt aũt perfectio duplex. Vna accidẽtalis, quæ perficitur ſecũdum ea, quæ accidunt rei: huiuſmodi perfectio non ineſt omnibus animabus æqualiter; nec de his eſt quæſtio. Altera eſt perfectio ſubſtantialis, & intrinſeca, ſecundum quam vna ſubſtantia vel vnum ens altero perfectius eſt, ſecundum ſe ipſum: & de hac eſt quæſtio, an vna anima ſit ſecundum ſe altera perfectior.

Et videtur ita eſſe. Primo ex Ariſto. 2. gen ani. c. 3 dicit, quod prout anima eſt perfecta magis, vel minus, ita corpus præparat magis, vel minus perfectum. *1. Argum. quod nõ anima rationalis ſit altera pfectior*

Secundò. Per operationes iudicandum eſt de ſubſtantia rei: ergo penes diuerſitatem qualitatum, & operationũ, erit iudicandum de diuerſitate, vel qualitate ſubſtantiæ. Sed hominum operationes ſunt diuerſæ multum; quibuſdam enim perfectiſſimę, quibuſdam imperfectiſſimæ operationes inſunt; ergo idem erit in animabus ſecundum ſe; quædam enim perfectę quædam imperfectæ erunt. *2. Argum.*

Tertio. Si omnes animæ ſunt æquales in ſua ſubſtantia, ſequeretur, quod ſeparatæ a corpore non poſſent diſtingui inter ſe, quia non habent per quid diſtinguãtur cum per omnia ſint æquales. *3. Argum.*

Quarto, eſt argumentum Theologum: quia videtur abſurdum dicere, quod anima Chriſti, & anima ruſtici ſint æqualis perfectionis ſubſtantialis. Et in quodam articulo Pariſienſi definitum videtur, quod ſit error dicere, quod anima Chriſti non ſit nobilior anima Iudæ; non igitur omnes animæ ſunt æquales. *4. Argum.*

Aduertendum, opinionem cõmunem eſſe, animas eſſe æquales in perfectione ſubſtantiali. de hac enim eſt diſputatio. Caiet. tamen 1. p. q. 85. ar. 7. diſſentit ab hoc, putans eſſe inæquales, ita vt vna ſit perfectior ſubſtantia, quam altera Exemplum eſſe poteſt ad huius opinionis intelligentiam. Sit album vt vnum: ſit aliud, vt duo, aliud vt tria, & cætera, ſeu potius illæ ipſæ albedines gradu perfectiores, ſic putat eſſe animarum rationalium ſubſtãtias, & putat hoc eſſe S. Tho. Et alicui poſſet forte videri S Thom. id dicere in illomet articulo, cum tamen non ita ſit, ſed ab alijs Thomiſtis aliter exponitur D. Thomas, nempe de ſola perfectione quæ accidit vel ex prima naturali corporis diſpoſitione, vel poſtea ex aliqua eius acci- *1. Opinio communis. 2. Opinio. Caieta.*

accidentali mutatione.

1. Conclu. omnes animæ rōnales ſunt æquales perfectionis in ſua ſubſtantia. Vt tamen, quid tenendum ſit, ſtatuamus hac re ſit prima concluſio. Animę omnes intellectiuę ſunt in ſubſtantia ſua æqualis perfectionis. Hæc concluſio eſt contra Caiet. cuius ſententiam puto periculoſam, & nullo modo tenendam. Probo autem id aliquibus rationibus.

1. Ratio. Ab authoritate Ariſt. Prima eſt expreſſa auctoritas Ariſt. 3. Metaph. cap. 3. tex. 11. dubitat, quare ſpecies, cum prædicetur in quid de multis, puta, indiuiduis, non dicatur genus. Reſpondet, quòd in genere eſt prius, & poſterius, ideſt, unum eſt altero perfectius eorum, qui ſub ipſo cōtinentur: at in ſpecie non eſt prius & poſterius: ſunt enim omnia indiuidua æqualis pfectionis ſubſtantialis. Vide manifeſtam ſententiam Ariſt. pro concluſione.

Præterea, alibi ait, quòd in genere latent æquiuocationes, hoc eſt, diuerſæ perfectionis ſpecies: at ſi ſub ſpecie eſſent ēt diuerſæ perfectioris indiuidua, etiam ſub ſpecie laterent æquiuocationes.

2. ratio. Altera ratio eſt. Si in ſubſtantia animæ huius eſt aliquis gradus, qualis non eſt in ſubſtantia alterius, ergo iſtæ duæ animæ differunt ſpecie. Probo conſequentiam manifeſtè, quia ex recta Metaph & doctrina non eſt alia differentia ſpecifica quàm hæc, quæ gradum perfectionis ſubſtantialis addit. Ex hoc enim probatur, quòd homo differt ſpecie ab equo, quãuis enim vtrumque ſit animal, tamen In ſubſtãtia hominis eſt aliquid, quod nō eſt in equo. Eodē ergo modo erit in animabus, differentq; ſicut duo Angeli diuerſæ ſpeciei; hoc autē eſt falſiſsimum in philoſophia, quòd ſpecie differant, & in Fide error. Nam ita etiam homines eſſent diuerſæ ſpeciei, qui ex diuerſæ ſpeciei animabus conſtarent. Sunt igitur animæ ęqualis ſubſtantialis perfectionis. & hoc eſt argumentum ualde efficax.

3. ratio. Tertia ratio eſt. Si anima eſſet perfectior pro corporis perfectione, ſequeretur, quod eadē aīa mutatur & modo minus, poſtea magis eſſet perfecta eſſentialiter & ſubſtantialiter, quod eſt impoſsibile. Sed probo ſequelam, quia corporis perfectio mutatur, eſt enim imperfectiſsimū cū anima inducitur, poſtea magis & magis perficitur, acciditq; mutari complexiones, & diſpoſitiones, oportebat ergo animam etiam mutari, quæ iuxta corpus perficitur.

Quarta ratio eſt. Si iuxta corpus magis perfectum anima eſt perfectior, ſequeretur, quod corpus daret eſſe animæ, & ex ipſius potentia educeretur, non.n. aliter poſſet animam perfectiorem cauſare, ſed hoc falſum eſt, imò anima in ſe prius natura habet eſſe per creationem, quàm ſit in corpore. Aut etiam, ſi ſimul natura infunderetur, tamen a ſolo Deo efficienter producitur. non ergo ſumit ſubſtantialem perfectionem a corpore. *4. ratio.*

Reſpondebunt, quòd ita eſt, tamen Deus eſt, qui pro corpore perfectiori animam creat perfectiorem. Sed contra hoc eſt manifeſta ratio: nam, uel Deus creat animā perfectiorē propter corpus perfectius, uel facit corpus perfectius propter animam perfectiorem. Non primū, quia illud eſſet ordinare iam cauſam ad inſtrumentum, & perfectius ad imperfectius, quod non decet. Nō enim ſcriba propter calamum, ſed calamus propter ſcribā eſt. Nec eſt illud ſecundum, quia corpus præparat per cauſas ſecundas neceſſarias, nō curritq; cum ipſis ad modum ipſarum, at animas liberè & immediatè creat: non ergo ordinat, quod neceſſarium eſt, in id quod liberum eſt, eſſet enim liberum reſtringere, ſi uellet. *Reÿcitur ſolutio.*

Quinta ratio eſt Theologica, quia multæ animæ hominum, qui ignorantes fuerunt in hoc ſæculo, & imperfectæ temperiei, ac ob id ipſę fuerũt minus perfectæ in ſubſtantia, excedunt in gloria alias animas, quæ habuerunt corpora optimè tēperata & perfectiora, ideo erunt perfectiores in ſubſtantia. Hoc autem dicere uidetur inconueniens: nam hunc potius ordinem habere deberent, ut perfectiores natura eſſent in gratia & gloria, ſicut & Angeli: debuit ergo idem eſſe in animabus, ſi inęquales ſunt. Cum igitur nō ſit, argumento hoc eſt, eſſe omnes æquales in ſubſtantia. *5. ratio.*

Præterea ſexto. Si hoc in animabus hominum concederet ſubſtantiali differre perfectione, idē deberet cōcedere in omnibus formis omnium ſpecierum, cum eadē ſit ratio. Vnde fieret, ut una forma ignis eſſet ſubſtantialiter perfectior altera, *6. ratio.*

ra, quòd diſpoſitione materiæ & aquæ & aeris &c. Et ita etiã in omnibus alijs mix tis animatis & inanimatis: imò etiam in accidentibus numero ſub eadem ſpecie differentibus, ſequeretur eſſe ſubſtantia liter, ſeu eſſentialiter & intrinſecè perfe ctiora, ut una albedo æquè etiam intẽſa cũ altera, v.g. duæ albedines, ut tria, duæ nigredines, ut tria: duo colores, ut tria: ſi quidem ex ſola indiuiduali differẽtia, & numericè, ſub eadem ſpecie colligitur diuerſa ſubſtantialis & intrinſeca perfe-ctio, aut ſi hic non, cum ſit abſurdum: er go nec in ſpecie animarum rationalium.

6. Ratio. Præterea ſeptimo, quia ſi ex diſpoſitio ne corporis licet colligere maiorem, uel minorem perfectionẽ ſubſtantialem in-diuiduorum animæ, & ideo aliquis ha-beat animam ingenioſiorem, & melioris Intellectus altero, ſequitur, quòd cum ali qui a natura naſcantur ſtulti, & fatui, illi habeant animam ſtultam & fatuam, imò cum nunquam per totam vitam utuntur, nec uti poſſent ratione, ſequitur, quod habeant animam impotentẽ ratione vti & planè irrationalem, quod eſt error. Et prẹterea, cum nunquam utũtur ratione, ita etiam nec libertate, quæ ex electione, & deliberatione rationis pendet. Vnde ſe queretur, animam etiam illam carere li-bero arbitrio, & uoluntate, quod aſſerere eſt etiam impium, & error.

Itẽ ſequeretur octauo, ꝙ ſicut una ani ma alterã in ſubſtantiæ perfectionem ſu peraret, ita etiàm in potentiarum perfe-ctione, & ita vnus homo haberet altero perfectiorẽ potentiã Intellectus, & ꝑfe-ctius liberũ arbitrium, quod ẽt eſt error.

7. ratio. Præterea nono & ultimo manifeſta ra tione a poſteriori conuincitur, non eſſe unam animã ſubſtantialiter & intrinſecè perfectiorem altera, quia omnis differen tia, quæ reperitur in diuerſis hominibus quantumuis maxima cõtingat & reperia tur in eodẽmet homine ex ſola corpora-li diſpoſitione. Contingit.n. vt idemmet homo nunc ualeat ingenio, & memoria & Intellectus acumine, uel iudicio, paulò poſt ex morbo uel aliquo accidente amit tat ingenium, & memoriam, & iudicium, & fiat hebes omnino & tardiſſimus. Item ut nunc ſit rationis compos, & prudens, poſtea fiat amens, & rationis expers, nũc bonus, poſtea malus, nunc aptus, poſtea ineptus, & contra. Quare manifeſtè colli gitur ex diuerſa hac diſpoſitione corpo-ris & organorum prouenire, niſi uelles ſtultiſſime dicere, ẽt in eodemmet mu-tari animæ ſubſtantialem perfectionem, quod eſt impoſsibile, aut quotidie pro di ſpoſitione corporis infundi meliores, uel peiores animas in eodem homine, quod eſt pluſquam ridiculum, & error ſtultiſſi mus. Eſt ergo temeraria, & periculoſa ta lis aſſertio animarum rationalium, quod perfectione differant ſubſtantialiter & intrinſecè animẹ rationales.

2. Conclu. Animæ nõ differũt nu mero per di uerſas com menſuratio nes ad di uerſa corpo ra.

Sit ſecunda concluſio. Animæ nõ diffe runt numero per diuerſas cõmenſuratio nes ad diuerſa corpora. Hæc quamuis ui deatur eſſe diſſona ſententiæ S. Thomẹ 2. Contra gen. cap. 81. tamen puto veram. Cum D. autem Thoma multi ſentiunt, di centes, quod ſicut anima in ſpecie intrin ſecè & eſſentialiter dicit ordinem, & cõ menſurationem ad corpus huius ſpeciei: ſic hæc numero anima ad hoc numero corpus, ita ut illa configuratio & propor-tio ad hoc corpus ſit de eſſentia huius a-nimæ, ipſamq; indiuiduans, manensq; in ea ſicut figura recepta a ſigillo manet in cera: & per has diuerſas commenſuratio nes, dicũt animas etiam ſeparatas diſtin gui: Sed nos in cõcluſione aſſerimus op-poſitum, talem commenſurationem non cõſtituere hanc aĩam, ſed cõſequi potius animam iam ſingularem, & indiuiduam. *Explicatur concluſio.*

1. ratio. Hoc probatur primo. Anima non edu citur ex potentia materiæ, ut dictum eſt, nec habet eſſe a materia pẽdens omnino, ſed eſt etiam ſubſiſtens, creataq; a Deo. Ex hoc facio argumẽtum. Id quod prius natura eſt in ſe, quam in aliquo, non po-teſt indiduari ad illius indiuiduationẽ; ſed anima prius natura eſt in ſe per crea-tionem, quam in materia: ergo prius na-tura eſt indiuidua, quam ſit in materia, non ergo per illam cõmenſurationem ad hanc materiam indiuiduatur: tunc enim oporteret, ꝙ ex tali materia educeretur. Confirmatur: Nam etiam ſi eſſet ſimul natura, & informaret, tamen non accipit eſſe & ſubſtantiam ſuam a corpore vel ab informatione, quæ informat, & eſt ef fectus eius formalis.

2. ratio. Probatur ſecundo. Si indiuiduatur per com-

commenſurationem ad hanc materiam, maximè ad illam materiam, in qua primò introducitur in embrione: ſed accidit aut totam prorſus illam materiam abijci, aut ferè totam, & deperdi ſucceſſu temporis, vt ipſe S. Tho. fatetur: ergo impoſſibile eſt intrinſecè per aptitudinem ad illam indiuiduari: tunc enim non eſſet eadem numero anima.

Probatur tertiò, & eſt argumentum ex ipſa D. Thomæ & eorum doctrina. Ipſi. n. fatentur, quòd anima immediatè vnitur materiæ, ita, vt prius ipſa informet materiam, poſteriuſq; natura conſequantur accidentia. Ex hoc fit argumentum. Corpus nunquam eſt corpus, nec hoc corpus, niſi per accidentia: ſed anima prius natura vnitur materiæ, quam accidentia: ergo prius eſt in materia, quā materia ſit hoc corpus; non ergo indiuiduatur per hoc corpus: eſt enim indiuidua cum primum in materia eſt, cum iam ſit producta.

4. Ratio. Probatur quartò. Illa commenſuratio eſt idem cum animæ ſubſtantia, imò eſt huius animæ ſubſtantia, vt ipſi dicunt: tunc eſt argumentum. Contra ſunt inæqualis perfectionis: ergo & illæ commenſurationis: ſed hæ ſunt ſubſtantia animę: ergo iam animarum ſubſtantiæ ſunt inæquales, quod eſt contra ipſos. Hæc argumenta ſufficient ad huius concluſionis probationem. Scotus enim alijs vtitur argumentis nō ſpernendis, quæ p̄termitto.

3. Concl. Animæ rationales. ſeipſis differunt numero intrinſecè. Tertia concluſio. Animæ rationales ſe ipſis prorſus differunt numero intrinſecè non per reſpectum ad aliud.

Nota. Hic nota, eſſe neceſſariū recurrere in indiuiduitate ad aliquid, quod ſeipſo indiuiduetur: & hoc etiam in opinione illorum manifeſto. Sumo duos ignes æquales & peto ab eis, Quomodo horum formæ differunt? Reſpondebunt, per has materias. Iterum dicam, Quare ſunt hæ materiæ indiuiduæ? Reſpondebunt, Per has quantitates, quibus ſunt diuerſæ. Iterum dicam, Quare quātitates ſunt hæ? Dicēt, Seipſis. Vide ergo ſiſtendum in aliquo ſe

Probatur concluſio. ipſo indiuiduo. Cū hoc ita ſit, profectò magis videtur conforme, vt tale primum indiuiduum ſit forma & anima præcipuè rationalis: ipſa enim eſt quæ dat eſſe materiæ, & compoſito, & quantitas potius à ſubſtātia indiuiduatur, quam indiuiduet, cum capiat eſſe ab ea, non autem det. Et hoc eſt argumentum, animam ipſam ſeipſa indiuiduari, ab aliaq; ſeipſa numero diſtingui, non autem per aliud, puta, per corpus: imò corpus per ipſam habet indiuiduationem ſicut habet eſſe.

A poſteriori autem & extrinſecè colligimus diuerſitatem rectè ex corporis diuerſitate: & eatenus vera erit aliorum opinio, ſed non intrinſecè.

Quarta concluſio. Animæ rationales non habent operationes æqualiter perfectas propter diuerſitatem corporis organorum: eſt enim organum animæ ipſius inſtrumentum. *4. Concl. Animæ rationales nō habent operationes æqualiter pfectas ob diuerſitatem organorum*

1. Ratio. Et hoc manifeſtè probatur. Penes enim ea, quæ accidentaliter eueniunt, iudicamus naturalia, vt Ariſt. fecit in Prædicā Qualit. Penes modum, quo ex accidenti ſimus rubei, colligit modum, quo naturaliter homo rubeus fit. Eodem modo in præſenti, idemmet homo, vt antea diximus, ſanus, & phræneticus, pacificus, & iratus, iuuenis, & ſenex, operationes varias exercet: modo enim promptus ad intelligendum, modò ineptiſſimus eſt. Hoc tamen non mutationi, nec diuerſitati alicui animæ tribuitur, ſed organorum diſpoſitioni: ergo quod in diuerſis hominibus ſecundum naturalem diſpoſitionem fit, non inæquali ſubſtantiæ animæ perfectioni, ſed corporum varietati tribui debet. Et hoc argumentum concluſionem probat, & ſimul oppoſitæ ſententiæ argumentum ſoluit. Supereſt igitur ad argumenta reſpondere.

Ad 1. Ad primum dico, Ariſt. loqui de diuerſis animarum ſpeciebus, & generibus, ſcilicet, ſenſatiua, vegetatiua, & intellectiua: non de his, quæ ſub vna ſpecie ſunt.

Ad 2. Ad ſecundum dico, quod qualitas operationis non ſolùm indicat ſubſtantiæ diuerſitatem, ſed aliquandn exiſtente eadē ſubſtantia, & agente, indicat diuerſitatē inſtrumenti: & ſic fit in præſenti. Idem enim aliquando malè, aliquando benè ſcribit, cum calamus non uno modo aptus eſt.

Ad 3. Ad tertium diximus, animas ſeipſis differre: & quamuis non ſeipſis differrent, nihil argm̄ concluderet, quia poſſent differre penes diuerſa corpora, in q̄bus ſunt vel fuerunt, ſed melior eſt prior ſolutio.

Ad 4. Ad quartum, nihil inconueniens eſt dicere, quantum ad ſubſtantiam, animam Chriſti eſſe æqualem alijs, cum certũ ſit quantum ad ſubſtantiam eſſe inferiorem angelis: tamen gratia omnẽ excedit creaturam etiam & gloria.

Et ad articulum illum Pariſienſem reſponderi ſolet, nõ tranſire Articulos illos vltra Sequanam, quod eſt ipſorum Pariſiorum flumen. Cæterum reſponderi poteſt non fuiſſe in illo articulo de anima Chriſti & Iudæ id definitum, ſed in genere, vt ex ipſo articulo conſtat: ſi quis aſſereret hoc, quod incõueniẽs eſt, ponere aliquos Intellectus nobiliores alij, ſit error: quod verum eſt, de angelis & hominibus, & inter ipſos angelos diuerſæ ſpeciei.

Illa verò de Iuda fuit ratio ſolum, non difinitio articuli, vt ibidẽ conſtat. Rationes autem, & quę obiter dicuntur, in illis præſertim articulis eius vniuerſitatis, nõ ſunt Fidei Catholicæ.

Tertiò reſpondemus, nobiliorem fuiſſe, non ſubſtantialiter, ſed in donis naturalibus, accidentalibus, vtpote ingenio, memoria, iudicio, & optima corporis tẽperie, ex qua hæc pendebant ex parte, & præterea multo plus ſupernaturalibus donis, quæ etiam perficiunt naturam, & ſi ita intelligatur, verus erit articulus, & ea ratio, non aliter.

Caput Sextum.

Indiuiſibilium igitur intellectio. Tex. XXI.

Quòd duplex ſit intellectus in actu, ſeu duplex intellectus operatio ſimplex & compoſita.

INceperat tractare de Intellectu actu, textu præcedenti, nunc proſequitur idem, ac modo duplicem Intellectum in actu diſtinguit, & ſimplicem, & compoſitum, iuxta operationem ſimplicem & compoſitã. In textu igitur iſto diſtinguit duas has Intellectus operationes. Alterã ſimplicem, qua res ipſas apprehendimus tantum, quæ dicitur intellectio indiuiſibilium. Alteram, qua ipſas res conceptas componimus: quod fit, dum mente propoſitionem facimus.

Inter has duplex ponitur diſcrimen. *Diſcrimen vtriuſque.* Alterum eſt, quòd in prima operatione non ineſt vlla falſitas: at in ſecunda verũ 1. eſt, vel falſum, non enim Intellectus falli dicitur, quouſq; cõponat, & copulet vnã rem conceptam alteri. Altera eſt, quòd 2. prima operatio præcedit ſecundam: non enim componimus, niſi quæ prius ſimpliciter apprehendimus, habetq; ſe Intellectus in hoc, ſicut natura in generatione animalium, vt dicebat Empedo. qui putauit, quòd natura prius fecit membra per ſe, vt caput, manus, & reliqua, poſtea per concordiam fuerunt coniuncta. Sic Intellectus prius diametrum per ſe cognouit, & incommenſurabile per ſe, poſtea copulauit diametrum eſſe incommenſurabilem.

Si autem factorum, aut futurorum. Tex. XXII.

Progreditur in eodem diſcrimine oſtendẽdo in cõpoſitione, & diuiſione ineſſe falſitatem poſſe duplici de cauſa.

OStenderat falſitatem in compoſitione eſſe, eaq; erat ratione rerum conceptarum. Cùm enim componimus, quæ non componenda ſunt, vel diuidimus, quæ non diuidenda, falſum dicimus. Vt ſi hominem nõ eſſe animal, vel cygnũ eſſe nigrum dicamus. Nunc oſtendit etiã alia cauſa poſſe falſitatem ineſſe in compoſitione, puta, cum conceptus quidem bene coaptati ſunt, tamen tempus verbi non ita: vt ſi dicas de eo, quod modò incipit eſſe album, quod fuit albũ: vel de eo, quod fuit, dicas, quòd erit. Et hic eſt ſenſus horum priorum verborum. Si, inquit, tempus futurum, vel præteritum cointelligens, fuerit intellectus, tunc, ſupple etiã ineſt falſum.

Statim autem, quod dictũ erat, clarius diſtinguit, repetitq; in compoſitione eſſe falſum, & non alibi, & per compoſitionẽ, affirmationem intelligẽ, per diuiſionem verò negationem. Idcirco dicit, quòd omnia per diuiſionem cõtingit dicere, id eſt, quæ affirmata ſunt, negari poſſunt. Dicit etiam vlterius, falſum non ſolum ineſſe ratione compoſitionis, vel diuiſionis, ſed etiam ratione temporis, vt dictum eſt: cauſa autem compoſitionem hanc faciẽs, eſt intellectus.

Indi-

Indiuiſibile autem quoniam dupliciter. Tex. XXIII.

De ſimplici operatione intellectus qua indiuiſibilia cognoſcit tria eſſe indiuiſibilia. De primo indiuiſibili, ideſt, de toto et quō intelligatur. Tripliciter pōt intelligi totum.

PArticulariter nūc de priore operatione intellectus tractat; quia ſimplicia, quæ indiuiſibilia uocat, intelliguntur, diſtinguitque iſta indiuiſibilia eſſe tria. Primū eſt aliquod totū, quod partes habet, ſed per modū unius intelligitur, quod uocat continuum, & longitudinem, & dicitur indiuiſibile actu, quia actu non eſt diuiſum, poteſt tamen diuidi. Et per hoc indiuiſibile debes intelligere, quodcunque complexum, quod per modum unius apprehenditur, ut animal rationale, homo albus, uir iuſtus, & alia. Tractat ergo quomodo intellectus iſta apprehendat.

Et quidem hoc totū tripliciter poteſt intelligi. Primo, ut totum quoddam tantum non diuidendo in partes, ſecundo diuiſim intelligendo partes, tertio omnes ſimul partes intelligendo.

1 Si primo modo conſideretur, tunc habet rationem indiuiſibilis actu, & ſic in tēpore indiuiſibili intelligitur, id eſt, nō intelligitur aliquid illius in parte temporis una, aliud in altera, ſed in quacunq; parte totum. & rationem huius dat, quia tempus correſpōdet diuiſioni magnitudinis. Cum igitur, magnitudo ſeu totum illud non diuidatur intellectu, nec tempus diuidetur, ſed in toto aliquo tempore, & in quacunque parte illud totum ſimul intelligitur.

Probat iterum, quia ſi tempus diuideretur in una parte, aliquid illius totius intelligeretur, in altera aliud, & hoc non ita eſt. Vt enim diximus, totum, ut quoddam unum indiuiſum cōſideratur, ergo in tempore indiuiſibili.

Nota. Et notandum hic, uocare tempus indiuiſibile non ſolum iſtans, ſed etiam tempus, quod non diuiditur ſecundum diuiſionem rei intellectæ.

2 Statim declarat quomodo intelligit tale totum, cum ſeorſum partes intelligit, Dicitq;, quod, cum intellectus ſeorſum partes intelligit, tunc diuiditur tempus, ut in quacunque parte temporis pars diſtincta intelligatur, omnes autem ſimul, quod erat totum tertio modo, omnibus etiam partibus ſimul illius temporis intelligantur. Sic ergo percipitur primum ſimplex, & indiuiſibile.

Quod autem non ſecundum quantitatem. Tex. XXIIII.

MOdo tractat ſecundum indiuiſibile quod eſt ſecundum formam, id eſt, eſt aliqua res ſimplex, ut homo, ignis, animal, & alia, & talia dicit intellectum intelligere intellectione indiuiſibili, & tempore indiuiſibili, non enim partes habent, ſicut priora, ſecundum quas intellectio, & tempus diuidi poſſint. *De ſecūdo indiuiſibili ſecundum formam, et quomodo intelligatur.*

At quia poſſes dicere, iſta partes habere, ignis enim, & homo, & alia, diuiſibilia ſunt ſimiliter & ipſum tempus diuiſibile eſt. Reſpondet ad hoc, tam iſta, quam ipſum tempus eſſe diuiſibilia, ſed ſecundum accidens, & non ut quantum talia ſub intellectione ſunt, ſed in quantum indiuiſibilia. *Reijcitur obiectio.*

Eſt autem notandum uerbum, (Quod intelligit) debes enim per hæc intelligere rem, quam intellectus intelligit, hæc. n. dicitur diuiſibilis per accidens, & non ut talis eſt, cognoſcit modo, ſed ut indiuiſibibilis. *Nota.*

Dices, quare uocat tempus diuiſibile per accidens? Reſpondeo, quia ad intelligenda illa ſingula unum ſufficit inſtans quod ſi durat intellectio per tempus, ideſt per accidens. *Dubium 1. & eius reſponſio.*

Poſſes etiam dubitare, an ſit in tempore aliquod indiuiſibile: Reſpondet eſſe quidem, ſed non ſeparatum, ſicut in ipſo continuo, & linea, ut dictum eſt alibi, Eſt ergo notanda expoſitio, locus enim hic obſcuriſſimus habetur. *Dubium 2. & eius reſponſio.*

Punctum autem, & omnis diuiſio. Tex. XXV.

De tertio indiuiſibili non ſolum actu ſed potentia & quō intelligatur.

TRactat nūc de tertio indiuiſibili, ſcilicet, quod eſt indiuiſibile nō ſolum actu, ſed potentia, quale eſt punctum, quod dicitur diuiſio, quia per id cōtinuātur,

tur,& diuidūtur partes,ſimiliter de Nūc, in tempore dicendum eſt. Hoc ergo indiuiſibile non per ſe apprehenditur,ſed per cōtrarium. Per negationem enim cōtinui percipitur indiuiſibile, ſicut priuatio per poſitiuum,ut malum per bonum,nigrum per album, ut & tenebræ, quæ priuatio eſt,per lucem,& ſic intellige exemplum, nigrum enim poſitiuum eſt.

Statim declarat hunc cognoſcendi modum eſſe Intellectus, qui eſt in potentia, & cui res intellecta ineſt potentia. At ſi quis intellectus eſt,cui non eſt contrariū, id eſt,cui nihil ineſt,potentia, talis per ſe ipſum omnia intelligit,& actus eſt, ac ſeparatus,& iſte Intellectus eſt diuinus, ut omnes exponunt.

Eſt autem dictio quidem aliquid. Tex. XXVI.

De compoſita operatione intellectus quō in ea ſit veritas & falſitas.

POſtquā de ſimplici operatione dixit, regreditur ad compoſitam quam Dictionem uocat quæ eſt affirmatio, uel ēt negatio alicuius de aliquo, & hanc dicit omnem eſſe ueram, uel falſam, non tamē Intellectus omnē ſimplicē operationē. Intellectus.n.q. eſt circa qd eſt: id eſt, circa rem ipſam,ut poſt declarabitur,nō errat, ſed ſemper eſt uerus,ſicut uiſus circa proprium obiectum ſemper eſt uerus. In applicatione vero obiecti.ut quod hoc, uel illud ſit coloratum,errat,ut diximus ſuperius. Sic intellectus circa quid eſt, non errat,niſi tantum in compoſitione.

Nota. Et nota Intellectum hic ſumi, ut comprehendit tam eum, qui eſt in prima operatione,quam in ſecunda,ob id dixit, quod non omni intellectui ſemper ineſt uerum.

Statim addit hæc uerba(Sic ſe habent, quæ ſunt ſine materia)quorum ſenſus eſt ut notat S. Tho. quod ſic ſe habent Intelligentiæ ſeparatæ in ſua cognitione, ſicut nos in prima, nunquam enim errāt: Alij, aliter exponunt.

Caput Septimum.

Idem autem eſt,quæ ſecundum actum. Tex. XXVII.

Comparatio intellectus actu et intellectus potentia.

CVm de Intellectu actu tractauerit, nunc ipſum ad Intellectum potentia comparat,ponitq; differentias duas. Altera eſt,quod Intellectus actu, eſt idem cū re. 1 Altera quod Intellectus actu poſterior 2 eſt Intellectu potentia in uno,& eodem, tamen uniuerſaliter non eſt, quia ante quemcunque Intellectum potentia datur alius in actu,ut notum eſt. Ante quēcūq; Intellectum potentia diſcipuli, præceſſit alius in actu magiſtri docentis. Hoc autē partim declaratum eſt ſuperius, & magis inferius examinabitur,atque hæc de Intellectu in actu.

An compoſitio Intellectus ſit unicus ipſius actus. Quaeſt. XIX.

Senſus quaeſtionis.

SEnſus huius difficultatis iſte eſt,an cum Intellectus percipit aliquam propoſitionem,ſcilicet,Homo eſt animal, id faciat unico actu,& operatione ſimplici, an multis ſingulis correſpondentibus ſingulis uocibus,& rebus compoſitis.

Nota duplicem eſſe operationem mentalem. Eſt autem notandum, aliquos, diſtinguere duplicem propoſitionem mentalē, Vna dicitur iudiciaria,quæ non eſt aliud, quam iudicium,quo aſſentimus compoſitioni uel propoſitioni alicui, ut cum iudicamus mente hominem eſſe animal, & hanc dicunt eſſe unum actum ſimplicem, nec de ea eſt dubiū. Altera dicitur apprehenſiua.ut cum Intellectus apprehendit ante iudicādam propoſitionem,& de hac dubium eſt,putantq; non eſſe unum actū Intellectus: ſed multos ſimul, ſicut ſunt multæ uoces. Hęc autē difficultas eſt eadem cum illa,an propoſitio mentalis apprehenſiua ſit unica ſimplex qualitas ſcilices unicus Intellectus actus, an potius multi ſimul.

Vide-

1. Arg. q̃ nõ ſit unus actus. Videtur autem, quòd non ſit unus. Primò authoritate tex. 21. dicitur ſecũda operatio intellectus compoſitio multorũ conceptuũ: at conceptus actum ipſius Intellectus ſignificat: ſunt ergo multi actus.

2. Arg. Probatur ſecũdò. Conceptus ſeu actus Intellectus reſpondet uocibus, vt dicitur 1. Periher. ſed uocalis propoſitio non eſt una uox, ſed multæ: nec ergo mentalis erit unus actus, ſed multi.

3. Arg. Probatur tertiò. Propoſitio in mente ſucceſſiuè producitur, non enim in uno inſtanti tota profertur, nec percipitur: ergo ſunt plures actus. Vnus enim in uno inſtanti producitur.

4. Arg. Probatur quartò. Videtur hic diminutus Ariſt. non enim meminit alterius operationis Intellectus præter compoſitionem, ſcilicet rationalis.

1. Fũd. multis nominibus uocari actũ intellectus quo rẽ apprehendimus. Circa huius dubij diſſolutionem, notandum primo actum Intellectus, quo rẽ apprehendimus, multa ſortiri nomina: dicitur enim ſimplex, & prima operatio dicitur notitia, quaſi ea noſcamus: dicitur etiam intentio formalis, quaſi ſit forma qua mediante Intellectus formaliter eſt intendens, & cognoſcens, ſicut per operationem res formaliter dicitur operans, dicitur & cõceptus formalis, quaſi forma, qua res concipimus, eſt enim actio in ipſo exiſtens Intellectu.

2. Fũd. cur dicatur conceptus formalis & obiectiuus. Notandum eſt ſecundo, quòd addimus illud uerbum, formale: nam res ipſa per talem actum cognita, dicitur etiam conceptus obiectiuus, quaſi obiectum conceptum, & cognitum, dicitur etiam intentio obiectiua ob eandem cauſam, & hac uocabulorum diuerſitate Logici frequenter utuntur.

3. Fũd. quo modo dicatur actus intellectus ſimplex. Notandum eſt tertiò. Actum primum Intellectus non dici ſimplicem, eo, quòd res apprehenſa ſit tantum una, contingit enim eſſe multas, vt dicemus: ſed quia ꝑ modũ unius apprehenduntur, unde cum hominem album per modum unius apprehendo, dicitur talis apprehenſio ſimplex operatio, hoc tamen melius in concluſionibus explicabitur.

1. conclu. Propoſitio apprehenſiua eſt unus actus ſimplex intellectus. Sit igitur prima concluſio probabilis. Propoſitio apprehenſiua eſt unicus actus ſimplex Intellectus, ideſt cum intellectus hanc propoſitionem apprehendit, unico actu totam apprehendit.

Aduerte verò, quòd nõ nego, prius ſingulos actus habuiſſe ſingulorũ terminorum & rerum ſignificatarum, prius enim Intellectus hominem, & Animal, & Ens, ſingulis conceptibus percipit, tamen nullo illorum nec omnibus ſimul rem totam ſeu propoſitionem, ut propoſitionẽ apprehendit, niſi unico alio actu ſuperueniente. *Explicatur concluſio.*

Hoc manifeſtè probatur Primò authoritate tex 23 docet Ariſt. quòd cum totũ aliquod habens partes, ut totum, & ut unum quoddam conſiderat tunc uno eodemq; tempore totum percipitur; talis eſt propoſitio. *Primò ab authoritate Ariſt.*

Probatur ſecundo. Propoſitio non eſt tantum illa tria, ſed ſimul dicit unionem quandam ipſorum: ſed nullus conceptus illorum, quę ſunt circa partes, nec omnes ſimul apprehendunt illum unionis modum, ergo unus eſt alius conceptus, quo propoſitio, ut unum quid apprehẽditur. *2. ratio.*

Probatur tertiò. Quia cum prius natura ſit propoſitio mentalis quam uocalis, erit magis una, principium enim minus eſt multiplex, quam quæ a principio procedunt, erit ergo unus actus Intellectus apprehendens totum id, quod tribus uocibus explicat, uel pluribus. *3. Ratio.*

Probatur quartò. Quia experimur aliquos terminos omnes alicuius propoſitionis apprehendiſſe, adhuc tamen nondum propoſitionẽ percepiſſe, quia defuit actus, quo omnia, ut uuum, apprehenderentur; unus eſt ergo actus, quo tota propoſitio, ut talis eſt, apprehenditur ab Intellectu. *4. ratio.*

Secunda concluſio. Propoſitio mentalis non ſolum eſt apprehenſio, ſed etiam iudicium. Hæc eſt iuxta communem modum loquendi multorum; putat enim eſſe propoſitionem apprehenſiuã in mente, ut aſſenſum quoque ſeu iudiciũ, quo ipſa apprehenſio iudicatur. Et id meritò, quia componere, uel diuidere non ſolum ad apprehenſionem, ſed etiam ad iudicium pertinet. *2. cõcl. Propoſitio mẽtalis non ſolum eſt apprehenſio, ſed etiam iudicium.*

Vbi notandum, quod propoſitio poteſt ad Intellectum dupliciter cõparari. Vno modum tanquam obiectum purum, quod ab Intellectu percipitur, ſicut alia ſimplicia, & ſic dicitur eſſe in apprehenſione, & ita talis apprehenſio dicenda eſt propoſitio *No. Explicatur et probatur concluſio.*

tio mentis: nam in compoſitione & propoſitione ſemper verum, vel falſum ineſſe docet Ariſt. & talis apprehenſio in ſeipſa, antequam ab aliquo iudicetur, ut v. g. quod aſtra ſint paria, vera uel falſa eſt.

Altero modo cõparatur ad Intellectũ velut effectus, quaſi ipſe Intellectus ſit, q componat vel diuidat iudicando ſic eſſe, ut illa prima dicitur propoſitio apprehẽſiua, vel non ſic eſſe, ut cum aſſentit uel diſſentit: nã ſic uidetur ex ſe propoſitionem quandam facere, & talis actus eſt etiã vera mẽtis propoſitio, in qua exiſtit quoq; verum, uel falſum. Nam ſi aſſentit ueræ apprehenſioni, uerus eſt aſſenſus, & ſi diſſentit ei, erit falſus: & cõtra, ſi apprehenſio eſt falſa in ſe propoſitio, & tamen ei diſſentit, erit verus aſſenſus: ſi tunc aſſentit, erit falſus. Vnde apprehenſione ꝓpoſitionis exiſtente vera, contingit iudicium eſſe falſum, vel verum, & ſimiliter exiſtente falſa apprehenſione, contingit, uerum, & falſum eſſe iudicium. Quamobrem utraque eſt propoſitio, ſi quidem utraque eſt uera, uel falſa, & utraque, licet diuerſo modo componit, & diuidit, & utraque dicitur cõpoſitio, quãuis ſimplex actus ſit, ab effectu & ſignificatione: nam illa apprehendẽdo, iſta iudicando faciũt compoſitionem, vel diuiſionem.

3. Conclu. Ratiocinatio ad compoſitionem deduci pōt. Tertia concluſio. Ratiocinatio ad compoſitionem reduci poteſt: non enim eſt aliud quam vna hypotheca propoſitio, & totum iudicium, quòd hoc inferatur ex alio: totum autem iudicare, etiam cõponere eſt.

Nota. Nec audiendus eſt Philop. in hac parte, qui putat eſſe duas diſtinctas animę potentias quibus apprehendimus, & componimus: Non enim ita eſt, ſed ad unam eandemque pertinent Non enim componeret potentia, niſi compoſita apprehenderet, & cognoſceret: aliter incognita copularet, quod eſſe non poteſt. Supereſt ad argumenta reſpondere.

Ad 1. Ad primum dico, conceptum in textu ſignificare rem ipſam conceptam, & cognitam, & ſic unico actu Intellectus multa cognoſcuntur per modum unius.

Ad 2. Ad ſecundum, potius eſt contra ipſos. Nam ſicut uocalis propoſitio non eſt tres uoces tantum, ſed totum compoſitũ ex ipſis; ita in mente præter tres cõceptus, erit unus alius quo propoſitio, ut unum quid percipitur.

Ad tertium dico, illam ſucceſſionem prouenire, quia antequam Intellectus apprehendat prolatam propoſitionem totam, procedunt conceptus ſingulorum partium, ut dictum eſt. *Ad 3.*

Ad quartum, iam dixi reduci ad compoſitionem. *Ad 4.*

An quid eſt, ſit obiectum primum Intellectus. Quæſt XX.

Difficultas iſta eſt ſupra tex. 26. ubi Ariſt. docet Intellectum non decipi circa quid eſt, tanquã circa proprium obiectum, ſicut nec uiſus circa colorem. *Occaſio q̃onis.*

Aduerte autem, quòd nõ hic petimus de primitiate generationis, ſcilicet, quod ens ſit prius cognitum ab Intellectu, an uniuerſale magis, an minus uniuerſale, uel ſingulare: hoc enim 1. Phyſ. diſputatum eſt; ſed petimus de primo obiecto adæquationis, quod cõprehendit adęquatè intelligibilia, & ſub cuius ratione ab Intellectu percipiuntur, quòd ſe habeant ad Intellectum ſicut color ad uiſum. *Nota 1. intentionẽ & ſcopum q̃onis.*

Aduerte etiã, multos per Quid eſt, in illo tex. intelligere definitionem, & naturam rei, quaſi hoc ſit obiectum Intellectus; & iuxta eã interpretationẽ difficilis eſt quæſtio, quomodo id veritatẽ habeat. *Nota 2. interpretatio nem textu Ariſt. quæ difficultatẽ facit.*

Eſt igitur primum argm̃ ex 2. de aĩa tex 66. Viſibile eſt obiectũ uiſus: ergo intelligibile erit obiectũ Intellectus: nã inter ſenſum, & Intellectum eſt proportio. *1. Argu.*

Probatur ſecundò Obiectum Intellectus debet cõprehendere omnia, quæ ab intellectu percipiuntur, ſed Quid eſt, nõ comprehendit omnia, ſed potius ens, nõ enim intellectus tãtum rei naturam, ſed etiam paſſiones & accidẽtia ꝑcipit; ergo ens potius, quã Quid eſt, erit obiectum. *2. Arg.*

Probatur tertiò Id eſt obiectũ intellectus, in quo diſtinguitur a voluntate, quę ſibi eſt proxima, ſcilicet in eodem ſubiecto proximè; ſed in hoc eſt diſtinctio, ꝙ cum utraq; ſint circa ens, intellectus eſt circa uerum, voluntas circa bonum; ergo uerum erit obiectum intellectus. *3. Argu.*

Proba-

4. Arg. Probatur quartò. Id videtur obiectum Intellectus, quod opponitur obiecto ſenſus: ſed ſenſus obiectum eſt ſingulare: ergo Intellectus obiectum erit vniuerſale.

In hac quæſtione ſi qua eſt diſcordia, potius eſt in verbis, quam in re: eſt enim perplexa multum propter varios loquendi modos: qui tamen re non diſcrepant; ideo explicanda eſt in præſenti, & ſic dirimenda.

1 fund. de apprehẽſione & iudicio intellectus & utriuſq. obiecto. In cuius declaratione aduerte primò, Intellectum duplicem operationem exercere circa ſuum obiectum. Altera eſt ſimplex apprehenſio, & ſimplex cognitio ipſius, in qua nihil ueri, vel falſi ineſt. Altera eſt cõpoſita apprehenſio, & iudicium, & aſſenſus, vel diſſenſus, qui etiam compoſitio, & diuiſio dicitur: in quibus iam uerum, vel falſum ineſt.

Hęc autem, quæ a nobis apprehenduntur ſunt in triplici differentia. Quædam ſunt ſimplices naturæ, vel res: vt homo, animal, album. Quædam ſunt compoſita, vt animal rationale, homo iuſtus, quædã ſic compoſita, vt habeant verbum, ſintq; propoſitio, vs homo eſt animal, Deus eſt iuſtus, & circa iſta tria verſat apprehẽſio.

Iudicium tamen, quod apprehenſionẽ præſupponit, verſatur tantum circa hanc tertiam apprehenſionem, non circa alias, nam iudicium eſt compoſitorum, & propoſitionum.

Vnde colligitur, adæquatum obiectũ iudicij eſſe minus quam obiectum apprehenſionis, quantum ad modum obiectus; quamuis enim de ente iudicemus, non tamen, niſi de compoſito, ac omnia apprehendimus.

2. fund. Triplex potentia obiectũ, motiuũ, & terminatiuũ, & motiuũ, ac terminatiuũ ſimul. Aduerte ſecũdò Alicuius potẽtiæ triplex poteſt eſſe obiectum. Vnum motiuũ & terminatiuum; Alternm terminatiuũ, ſed non motiuum, poteſt etiam eſſe aliud motiuum, ſed non terminatiuum. Id dicitur motiuum & terminatiuum, quod mouet potentiam cognoſcitiuam imprimendo ſui ſpeciem, & cognoſcitur etiam ab illa potentia Vt lapis viſus a me, mouet
1 uiſum meũ, & viſio in ipſum terminatur.
2 Terminatiuum, ſed non motiuum eſt, quod a potentia percipitur, ſed non mouet ipſam per ſpeciem. Verbi gratia, æſtimatiua bruti recipit ſpeciem alicuius animalis, & per illam percipit ſibi inimicũ, tunc inimicitia eſt terminatiuum obiectum, ſed non motiuum, quia nõ impreſſit ipſam ſpeciem, ſed cognita eſt a potentia. Motiuum & non terminatiuum 3
eſt, quod mouet. ſed nõ cognoſcitur a potentia, & huius exemplum ponetur poſt in concluſione. Hæc omnia Intellectui adaptanda ſunt.

3. fund. aliud eſſe obiectum, aliud circũſtãtiã ſeu conditionẽ obiecti. Aduerte tertiò, aliud eſſe obiectum, aliud conditionem, ſeu circumſtantiam obiecti. Obiectum eſt, quod mouet potentiam ad agendum, conditio verò eſt id, ſine quo non eſſet actio. Et exemplum eſt in naturalibus. Obiectum calefactionis eſt aqua, vel quod calefit, conditio eſt, quòd ſit approximatũ. Vlterius obiectum uiſus eſt color, conditio eſt, quod ſit ĩ ſingulari, vt inferius declarabitur. ſimiliter, quòd ſit viſibilis, vnde viſus non percipit ſingularitatem, nec viſibilitatem, ſed colorem, quia potentia, non circa conditionem. ſed circa obiectum operatur.

1. concl. obiectũ motiuũ intellectus in corpore exiſtẽtis, ẽ ens sẽſibile. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Obiectum motiuum Intellectus, dũ eſt, in corpore, eſt ens, non quodcunque ſed ſenſibile, ſiue ſingulare, ſiue vniuerſale. *1. ratio.* Probatur Illud eſt motiuum obiectum, quod ſpetiem imprimit, ſed nullum ens, niſi ſenſibile ſui imprimit ſpeciem in Intellectu niſi ſenſibile ergo ſolum illud eſt motiuum. Minor probatur, quia non mouetur Intellectus, niſi a phantaſmate, at phantaſma tantum eſt rei ſenſibilis.

Nota. Nota hic, quod res ſenſibilis poteſt dici obiectũ motiuum, & terminatiuũ, quia ipſius eſt ſpecies, & ab Intellectu percipitur: at ipſum phãtaſma, quod eſt in ſenſu, poſſet dici motiuum tantum, quia imprimit ſpeciem nõ ad cognoſcendum ipſummet phãtaſma, sed rem ipſam, cuius eſt phantaſma.

2. concl. Obiectũ intellectus cõprehẽdens terminatiuũ & motiuũ, eſt ens uniuerſaliterſumptũ. Explicatur & probatur concluſio. Secunda concluſio Obiectum Intellectus comprehendens motiuum, & terminatiuum, eſt ens uniuersaliter ſumptum complectens materialia, & immaterialia. Nolo dicere, quòd intellectus dum eſt in corpore, intelligat diſtinctè intelligẽtias hoc non ita eſt, ſed quòd intelligit illas ſaltem cõfuſè, & conceptu commutatiuo. Sat tamẽ eſt, quòd cognoſcat intellectus omne ens, quocunque modo id eueniat: non enim de modo hic diſputamus, ſed de re cognita, at experiẽtia conſtat, ꝙ & Deum

Deum,& Intelligentias,& alia omnia In telligimus:ob id obiectum vniuerſale Intellectus dicimus eſſe ens abſolutè.

Nota. Verum quidem eſt, differentiam eſſe. Nam ſenſibilia percipiuntur a nobis ſpecie propria, ideoq; ipſa ſunt obiecta motiua & terminatiua: at immaterialia,& inſenſibilia nõ propria ſpecie, ſed aliena cognoſcuntur: ob id terminatiua tãtũ obiecta dici debent.

3 concl. Conditio obiecti intellectus eſt multiplex. Tertia concluſio. Conditio obiecti Intellectus multiplex eſt.

Prima. Pro declaratione repete, quod dixim' in tertio notabili, aliud eſſe conditionem aliud obiectum,& inuenies triplicẽ conditionẽ in obiecto Intellectus. Prima eſt vniuerſalitas. Vt enim ens ab intellectu percipiatur, debet eſſe abſtractũ a ſingularib ac ob id uniuerſalitas dicitur eſſe conditio: ſicut in ſenſu conditio obiecti eſt, quod ſit in ſingulari. Hoc autem eſt apud eos, qui tenẽt intellectum non percipere: niſi uniuerſalia, nos uerò, qui dicimus etiam percipere ſingularia, dicemus quod non tantum conditio eſt uniuerſalitas, ſed etiam ſingularitas Vnde, cum dicitur intellectus cognoſcere uniuerſale, *Nota.* non intelligas: quòd ſemper cognoſcat uniuerſalitatem, ſed quod cognoſcit ens cum hac conditione, quòd ſit in uniuerſali, uel ſingularis.

Secunda Alia conditio eſt intelligibilitas. Non enim cognoſcitur, niſi quod eſt intelligibile, ſicut nõ uidetur, niſi uiſibile, ſcilicet ens percipitur cum hac cõditione, quòd ſit intelligibile. ſicut etiam dicimus, ignis comburit ſibi proxima.

Tertia. Tertia eſt ueritas tam ſimplex, quam complexa quæ eſt in propoſitione Eo.n. quod intellectus intelligit ens ſimplici cognitione. efficitur ei ſimilis per ſpeciem, quę ſimilitudo dicitur veritas:& eo ipſo, ꝙ iudicat, reſultat ueritas, uel falſitas. Vnde omnia iſta, uniſerſale, intelligibile uerũ, nõ ſunt obiecta intellectus adęquata: non n. eſt aliud niſi ens, ſed dicunt iſta ſeu explicant obiectum cum conditione, & circumſtantia, quæ concurrit, quando intellectus percipit ſuum obiectum.

Comparantur conditiones obiecti ad obiectũ ipſum. Aduerte etiam, quod inter has circunſtantias, ſeu conditiones quædam ſunt antecedentes actũ intellectus circa obiectum, ut intelligibile. ante enim quam ens intelligatur, eſt iſta conditio, quòd ſit intelligibile. Apud eos uerò, qui putant uniuerſale tantum cognoſci ab intellectu & fieri per intellectum agentem, uniuerſalitas eſt conditio antecedens: q̃a prius abſtrahitur per agentem, quam intelligatur a poſſibili. Tamẽ ſecundum nos, qui putamus intellectum cognoſcere ſingularia, non ita eſt, ſed ſingularitas eſt conditio antecedens, quia uerò uniuerſale fit a poſſibili, dicimus eſſe inter alias cõditiones, quæ dicũtur conſequentes actum intellectus: ex eo enim, quòd intellectus percipit naturam, cõſequitur, quòd dicatur uniuerſalis, quia percipitur nõ perceptis ſingularibus & iſta eſt conditio conſequens ex parte obiecti.

Eſt etiã conditio, conſequens ueritas, eo enim quòd intelligit rem, ſiue apprehendendo, ſiue iudicando, dicitur uerum ſi fuerit in apprehenſione, eſt uerũ tranſcendentale, ſi in iudicio, eſt uerum logicum, ſimiliter etiam,& falſum.

Nota etiam, quod non ſic ſe habet intellectus circa ſuas conditiones, ſicut ſenſus. Senſus enim nõ percipit ſuam conditionem. Viſus enim uidet colorẽ, at nos uiſibilitatẽ, nec ſingularitatem: at intellectus eſt tam amplæ cognitionis, ut ſe conuertat,& reflectat ad conditiones intelligendas,& percipit uniuerſalitatem, ſingularitatem, intelligibilitatem, ac ueritatem,& omnia alia, ac ex cõditione facit ſibi obiectũ per actus reflexos,& ſcđos. *Diſcrimen intellectus a ſenſu in cognitione harum conditionum obiecti.*

4. concl. Obiectũ intellectus qñtum ad iudiciũ eſt ens complexè ſumptũ. Quarta concluſio obiectum Intellectus quantum ad operationem iudicatiuam, eſt ens cõplexè. & in propoſitione ſumptum Hæc manifeſta eſt ex dictis. Supereſt argumenta ſoluere, quorum ſolutio ex dictis eſt manifeſta.

Ad 1. Ad primum reſpondeo, quod tam viſibile in viſu, quam intelligibile in Intellectu non ſolum dicunt ipſum obiectum formale, ſed ſimul important conditionem antecedentem, at nos de obiecto formali petimus.

Ad 2. Ad ſecundũ ſimili modo dicimus, etiã verum dicere obiectũ, ſcilicet ipſum ens, cum conditione tamen conſequente, & fortaſſe non ſic ſe habet verum ad Intellectum, ſicut bonum ad voluntatem. Nam bonum mouet volũtatem ſicut ens Intellectum, verum autem dicit obiectum cũ

condi-

cõditione,non enim eſt ueritas ratio,quę mouet Intellectum ſemper,ſicut bonitas eſt ratio mouendi uoluntatem.

Ad 3. Ad tertium nos quidem fatemur ens eſſe obiectum adæquatum,nec Ariſt. per Quid eſt intelligit defitionem, ſed ipſam rem,ut ſimplici apprehenſione cognoſcitur. Si enim diceret ens,comprehenderet obiectum operationis iudicatiuæ, & non ſemper eſſet uerus. Vt autem Ariſto. manifeſtaret ſe loqui de obiecto intellectus, quod ſubſtat ſimplici operationi, dixit Quid eſt, nam iſta operatio non errat, ſicut nec ſenſus: eſt igitur Quid eſt, ens cognitum prima operatione Intellectus.

Ad quartum patet ſolutio ex dictis. Vniuerſale enim dicit obiectum cum conditione.

Videtur autem ſenſibile ex ſenſitiuo. Tex. XXVIII.

De intellectu practico & ſpeculatiuo. De quibus & quomodo agat Ariſt. Quæ laqua in ſenſu reperiuntur, in quib. aſſimilatur intellectui.

DE Intellectu in actu ſuum hucuſque inſtituit ſermonẽ Ariſt. a textu 20. nunc de Intellectu practico, & ſpeculatiuo,qui ſunt ſpecies Intellectu in actu,tractat,incipitq; a practico.

Et cum ſenſus,ac Intellectus proportionem quandam habeant,per ſenſum explicare aggreditur,quod intendit.

In primis ergo aliqua, quæ in ſenſu ſunt,enarrat In primis hoc ineſt ſenſui, ut ad actum ex potentia reducatur ab ipſo obiecto ſenſibili. Nec ob id intelligendum eſt,ipſum ſenſum alterari propriè, aut pati, ſeu moueri,non enim iſta operatio eſt motns qualiter definitus eſt 3. Phyſic. illic enim eſt cum aliqua corruptione motus,at hic non eſt,niſi operatio perfectiua abſq; ulla deſtructione: idcirco alio nomine uocari debet. Quidquid igitur ſit ſaltem ſenſibile educit ad hunc actum ipſum ſenſum,atque hęc eſt prima cognitio partis ſenſitiuæ,quæ eſt apprehenſio & cognitio ſimplex obiecti ſui, aſſimilaturq; apprehenſioni intellectus,quam uocat dicere,ſeu intelligere.

Ineſt ſecundo alia operatio ſenſui,ſcilicet percipere ſenſibile ſub ratione conuenientis,uel diſconuenientis,iracundi,uel moleſti,quod fit per Aeſtimatiuam,& in hac operatione aſſimilatur intellectui affirmanti,uel neganti,non quod ſenſus affirmet,uel neget,ſed quia operatur ad modum Intellectus componẽtis Intellectus enim affirmans, unum alteri componit, ſenſus autem per hanc operationem ſenſibile ſub ratione iucundi,uel moleſti percipit, uideturque iucundum componere cum obiecto, poſt hoc ſtatim ſequitur appetitus,ſcilicet proſecutio, uel fuga. Sẽſatio enim iucundi,uel moleſti, appetitum ſenſitiuum mouet,ſiue eſt ad proſequendum,ſiue ad fugiendum,quod iudicat.

Et eſt delectari,aut dolere. Tex. XXIX.

PRoſequitur explicare tertium, quod ineſt ſenſui,id eſt mouere,& cauſare appetitum in actu, dicitq; non eſſe aliud dolere,aut delectari,fuga, uel appetitus, id eſt, proſecutio & deſiderium in actu, nil aliud,inquam,iſta eſſe, quam motum ſenſus,agentis & cognoſcentis boum, uel malum,ut talia ſunt. 3

Addit etiam unum,quod potentiæ iſtę appetitiuæ, ſcilicet appetitiuũ, quod eſt circa bonum, fugitiuum, quod eſt circa malum,non differre ſubiecto inter ſe,nec a ſenſitiuo,ut putabat Plato, qui ſenſitiuum in corde,appetitiuum in iecore poſuit,non autem ſic ſubiecto differre putandum eſt, ſed ratione & definitione, cum tamen in uno ſubiecto proximo ſint. Hæc ſunt,quæ ſenſui inſunt.

Cogitatiuæ autem animæ phantamata. Tex. XXX.

Applicantur illa q̃ conueniunt ſenſui ipſi intellectui.

APplicat Intellectui, quæ dixerat de ſenſu. In primis phantaſmata ſunt Intellectui,quem uocat animam diſcurſiuam, quia intellectus practicus diſcurſiuus eſt, ſunt igitur phantaſmata intellectui,ſicut ſenſibilia ſenſui,ut enim ſenſibilia agunt in ſenſum, ita phantaſma in intellectum.

Ineſt

De practico intellectu quis ſit.

Ineſt etiam aliud intellectui, iudicare obiectum apprehenſum eſſe bonum, uel malum, ſed per propoſitionem & non ſicut ſenſus facit, & ad talem Intellectũ mouetur appetitus, & ille intellectus dicitur practicus, puta, qui motiuus eſt ipſius appetitus Ex hoc unum ſequitur, quod ſicut in ſenſu nunquam eſt iudicium boni, uel mali, niſi præcedente ſenſibili, ita, nec eſt talis intellectus practicus ſine phantaſmate præcedẽte. Vide quòd nõ generaliter loquitur Ariſt. ſed de practico intellectu, qui eſt ad operandum.

Sicut enim aer pupillam huiuſmodi. Tex. XXXI.

Quõ ſe habeat practicus intellectus proportione ad sẽſum.

NVnc qualiter ſe hẽat iſte intellectus practicus, explicat adhuc per ſimilitudinem ad ſenſum. Vultq; docere, ſicut eſt unus communis ſenſus, qui patitur ab omnibus ſenſibus exterioribus, ita intellectus: qui patitur ab omnibus phantaſmatibus.

Dicit ergo, quòd obiectum agit in pupillam, & quodque aliud in ſuum exteriorem ſenſum, tamen ſinguli exteriores ſenſus agunt in unum communem, & ultimum, qui eſt uelut ipſorũ medietas, qualis eſt ſẽſus communis, uel imaginatio ac ob id ſuperius tex. 29. uocabit ſenſitiuam medietatem Hunc ſenſum dicit eſſe unũ re, tamen ratione plures, quia ſic eſt unus ut ſit etiam multorum terminus, & principium, ut diximus ſuperius, atque hoc ſenſu calidum a dulci diſtinguimus, differentiamq; diuerſorũ ſenſibiliũ percipimus.

Et hoc unum proportione. Tex. XXXII.

Applicat q̃ dixerat.

APplicat quæ dixerãt, dicens, ꝙ hęc, ſcilicet intellectus & ſenſus communis, ſunt unum proportione, ſeu numero. Per proportionem intelligit ſimilitudinẽ in cõmuni, per numerum, intelligit ſimilitudinem, quam nos dicimus proportionalem.

Et ſenſus eſt, intellectum, & ſenſum eſſe ſimiles in proportione: quam habent uterq; ad ſuum obiectum, ſcilicet intellectus ad phantaſma, & ſenſus ad ſenſibilia omnia externa, uel quam habent ſenſibilia inter ſe. Vt enim ſe habent ſenſibilia, ad ſua phantaſmata: ſic ſenſus communis ad intellectum ſeu imaginatiua. Modo enim non diſtinguit communem ab imaginatiua.

Rõ, quòd ſit unus intellectus practicus re, et multiplex ratione.

Ad hoc autem oſtendendum utitur ratione ſumpta ex ſenſibilibus, parumq; referre dicit, ſiue ſenſibilia ſint unius ſenſus, ſiue diuerſorum exteriorum. Eſt igitur argumentum, Sicut ſe habet albnm ad nigrũ, ita ſe habet phantaſma albi ad phantaſma nigri, ergo permutando, ſicut ſe habet album ad ſuum phãtaſma, ita nigrum ad ſuum Si igitur phantaſma albi, & nigri uni inſunt, & circa unam potentiam uerſantur, ſicut album, & nigrum, illa potẽtia erit, ſicut iſta, ſed iſta, quæ eſt ſenſus communis, una eſt re, plures ratione: ergo intellectus reſpectu phãtaſmatũ etiam erit unus re, & plures ratione, id eſt, percipiet omnia, quæ alijs ſenſibus proueniunt, unde nunquam percipiet, niſi in phantaſmate, ſicut nec communis ſenſus, niſi per exteriores.

Nota 1.

Quia autem exemplum poſuit, de albo & nigro quę ad unum uidebantur pertinere ſenſum, dicit idem poſſe dici de albo, & dulci, & de ſenſibilibus diuerſis.

Nota 2.

Nota præterea per A, album, per B, nigrum, per C, phantaſma albi, per D, phãtaſma nigri intelligi.

Cõcluditur quid ſit intellectus practicus.

Eſt igitur intellectus practicus una potentia, quę tamen non immediatè circa res, ſed circa ipſarum phantaſmata operatur, ab ipſiſq; proximè mouetur, hoc. n. eſt quod intendit.

Et ſicut in illis determinatum eſt. Tex. XXXIII.

A quib. moueatur intellectus practicus.

POſtquam oſtendit, quis ſit practicus intellectus & qualiter ſe hẽat ꝑ analogiam ad ſenſus, nunc, a quibus moueatẽ oſtendit, docetque aliquando a præſentis ſenſibilis phantaſmate, aliquando ab abſentis, aliquando ab ipſa ſpecie intelligibili

bili manente in Intellectu quam ſpeciem vocat intelligentiam. Sæpe enim rebus abſentibus intra nos cogitantes delibera mus futura, conferimusq; præſentibus.

Exemplum Ariſt. Et ponit exemplum, cum a præſentis ſenſibilis phantaſmate fit Intellectus pra cticus, & exemplũ ſic eſt intelligendum, imò legendum: nam litera hæc non eſt

Nota I. correcta Aliquis igitur videt facem igni tam, & ſenſu communi illam moueri co gnoſcens verſus ſe: tunc Intellectu practi co percipit eſſe ſibi hoſtem. Solebant.n. olim facibus pugnare ardentibus. Ecce quomodo a phãtaſmate rei præſentis mo uetur Intellectus.

Aduerte & verba in principio tex. Sen ſus enim eſt: Sicut in illis, ſcilicet ſenſibi libus præſentib Intellectus percipit fu giendum, uel ſequendum: ita extra ſenſũ, ſcilicet abſentibus ſenſibilibus.

Statim ſequitur exemplum, quo modo pręſẽte ſenſibili operetur Intellectus pra cticus, vt diximus.

Et cum dixerit, quòd ibi iucundum. Tex. XXXIIII.

Intellectus practicus apprehẽdit res ẽt abſentes ſub rõne boni, uel mali, & ita mouet appetitum.

CVm dixiſſet Intellectum operari, & intelligere in abſentia ſenſibilis, qa id cõmune erat intellectui, etiam ſpecu latiuo, addit, ꝙ cum ſic intellexerit in ab ſentia, quòd ſub ratione boni, vel mali ap prehenderit, & indicauerit rem: tunc mo uetur appetitus, & in actione eſt, ideſt di citur practicus, ſeu actiuus Intellectus.

Differentia inter intellectum practicum & ſpeculatiuũ

Statim ponit differentiã inter practi cum intellectum & ſpeculatiuum in quo manifeſtat, ꝙ ſpeculatio ſit: Intellectus dicit, quòd verum & falſum ſine actione, ideſt, ſpeculatiuum, eſt in eodem genere cum bono, & malo, ideſt, practico, ſolum diſſerũt penes vniuerſale, & particulare. Senſus iſte eſt: Speculatiuus, & practicus ſunt circa cognitionem veri, vel falſi, ta men uerũ, quod ſpeculatiuus tractat, eſt commune, non ordinatũ ad opus Cogno ſcit enim ſpeculatiuus ſolum uerum ſe cundum ſe, at uerum practicum eſt ue rum contractum ad opus, nam practicus cõſiderat uerum, ut operetur, ac idcirco in ordine ad conueniẽs, vel diſconueniẽs ſeu bonum, uel malum conſiderat.

Quæ verò abſtractione dicuntur. Tex. XKXV.

Quo intellectus ſpeculatiuus conſiderat mathematica.

CVm dixiſſet, Intellectum ſpeculati uum verum vniuerſaliter, & abſtra ctũ conſiderare, tunc oſtendit, quomodo conſideret abſtracta, ſcilicet mathemati ca, & determinat quòd conſiderat ea, quę in materia quidem ſunt, non tamen vt in materia ſenſibili ſunt.

Et ponit exemplum de curuitate naſi, quæ ſimitas dicitur Si enim talis curui tas conſideretur, utiq; cũ materia conſide rabitur, ut ſimitas eſt, tamen ſi illa abſo lutè, ut curuitas conſideretur, utiq; ſine materia conſiderabitur In quo ſignificat quòd res abſtracta eſt eadem, quę in ma teria eſt, ſed non ut in materia tali eſt cõ ſiderata.

Nota. Eſt notandum, quòd in hoc exemplo dat intelligere duos Intellectus ſpeculati uos, vnum phyſicum, qui formas in mate ria conſiderat: alterum mathematicum, qui formas in materia exiſtẽtes ſine ma teria cõſiderat, ð quo alibi ſatis diximus.

Omnino autem Intellectus. Tex. XXXVI.

Rõ, cur intellectus q̃dã intelligit abſtrahendo a materia, quædam cum materia.

REddit rationem præcedentis doctri næ, quare quędam intelligit abſtra hendo a materia, quædam vero cũ mate ria. Ratio eſt, quia Intellectus actu con formatur rebus Vnde quæ ex natura ſua materiam habent, cum materia intelli guntur, quæ uerò non habent, quamuis in ea ſint, ſine ea intelliguntur: at ſicut vtraque re in materia ſunt, ita Intelle ctus in materia realiter eſt.

Dubium. Vnde ex hoc poſſet dubium ſuboriri, An dum eſt Intellectus in materia, & q̃ to, ideſt, corpora poſſit abſtracta realiter intelligere, ſ. intelligentias, quia non eis conformatur. Hoc tamen alibi ſpeculan dum dicit.

Nota. Notandum etiam hic, intellectum, & ani-

animam nõ eſſe realiter abſtractam a materia, ſed eſſe formam: dubium enim procedit ex hoc ſuppoſito.

An ſint ſpecies intelligibiles neceſſariæ. Quæſt. XXI.

1. Argu. ad partem negatiuam. SIcut ſpecies, quib. cognitio ſenſitiua fit, ſenſibiles uocantur: ita quibus intellectus intelligitur, intelligibiles dicuntur Eſt igitur difficultas, an tales ſpẽs ſint, an ſine his intellectus intelligat. Et quis de his antea obiter dicta quædã fuerint, nunc diligentius de ipſis diſputandum.

Videtur autẽ, eas non eſſe neceſſarias, & eſt primum argumentum. Si tales ſpecies ſunt, vel producuntur ab ipſo Intellectu, uel a phantaſmate: ſed neutrum eſſe poteſt. Non ab ipſo Intellectu quia ipſe recipit, nihilq; agit, nec producit aliquid in ſe. Non a phantaſmate, quia hoc eſt diuiſibile: at ſpecies eſt indiuiſibilis & ſpiritualis, nil ergo eſt, quod faciat ſpecies, ac conſequenter non ſunt ponendæ.

2. Arg. Probatur ſecũdo. Si illæ ſpecies eſſent vtique in Intellectu ipſo conſeruatæ manerent, ſicut fit in ſenſu interiore. ſed id uon poteſt eſſe, ergo non ſunt. Maior eſt nota; ſed minor probatur, quia ſi ſpecies productæ ſemel manent in Intellectu, ergo intelligeremus continuo, dum ſunt illæ ſpecies, quod tamen falſum apparet.

Reijcitur ſolutio. Nec valet dicere, quod in ſenſu iterio re ſunt, & non ſemper ſentit, quia dũ non ſentimus, ſpecies non ſunt in potẽtia, ſed in ſpiritibus organi, at Intellectus nõ habet organũ, nec ſpecies illæ indiuiſibiles alibi eſſe poſſunt, quam in Intellectu.

3. Arg. Probatur tertiò Si eſſent ſpecies in Intellectu ſaltem poſtquam ſemel rẽ percepimus, non indigeremus phantaſmate, ſicut ſenſus interior nec indiget exteriore poſtquam rem percepit, tamen illud eſſe falſum experientia oſtendit. Nihil enim intelligimus etiam eorum, quę alias intelleximus, niſi phantaſmate ipſo præſente, ſignum ergo eſt, non per ſpecies, ſed per phantaſmata ſolam animam intelligere.

In hac difficultate fuerũt quatuor Philoſophorum ſententię. Primã fuit eorũ, qui negauerunt ſpecies intelligibiles eſſe neceſſarias ad intelligendum præter phãtaſmata: hi fuerunt Themiſt. & Theoph. vt ſupra meminimus Similiter Auempa. Epiſt. de luce, & inter Theologos Ioannes Bacho. 1. Sent qu. 2. prologi, & Enri. quodlib. 5. qu. 14. oẽs hi dicunt ſufficere phantaſmata, intellectumq; in ipſis cognoſcere naturas repræſentatas uniuerſales abſque ulla ſpecie, ſicut uiſus colores uidet in ſubiectis abſque ſpecie ulla. *1 Opin. Themi. & Theophra. &c.*

Suppono enim gratia exempli, quòd non reciperet viſus ſpecies, ſed ad pręſẽtiam luminis videret obiectos colores, ita ſe habet Intellectus, ad præſentiam enim Intellectus agentis in phantaſmatib. cognoſcit res repręſentatas, ut in ſpeculo.

Quamuis autem omnes hi in hoc conuenerint, tamen in ponenda Intellectus natura diſcordes fuerunt. Nam Themiſt, poſuit ſeparatum agentem, & poſſibilem Auempa. ſolum agentem ſeparatum, & Theologi poſuerunt utrumq; animæ uirtutem, & potentiam ſicut nos. *Nota.*

Sententia ſecunda eſt eorum, qui poſuerũt eſſe quidem ſpecies intelligibiles in Intellectu, non tamen manere in Intellectu niſi dum intelligit, ſicut in uiſu non manent ſpecies, niſi præſente ſenſibili, & uiſione. Hoc habuit Auicen. li de anima, cuius meminit S. Tho. 1. p q. 79 ar. 6. *2. Opin. Auicenna.*

Alij dixerunt tertiò, manere ſpecies, ita, ut poſtquàm ſemel alicuius recepit Intellectus ſpeciem intelligibilem, non amplius indigeat phãtaſmate illo, ſed poſſit ſine phantaſmate ſpeculari. *3. Opin.*

Vltima ſententia eſt, quod quãuis maneant ſpecies, ſemper tamen eſt neceſſariũ ipſum phãtaſma. hoc tenet S. Tho. 1. p. q. 84. ar 7 & Aegid. in præſenti, & eſt communior ſententia, quam poſtea explicabimus. *4. Opin.*

1. Conclu. Species intelligibiles ſunt neceſſariò ad intelligendũ primò ab auth. Ariſt. Circa huius reſolutionem fit prima cõcluſio. Species intelligibiles ſunt in intellectu neceſſariò ad intelligendum.

Hęc ꝓbatur primò authoritate. Ariſ. 3. de anima dicit, Intellectum eſſe impaſſibilem, ſuſceptiuum tamen formarum, & ſpecierum, & eodem li. 3. tex. 30. cum dixiſſet ſenſibile agere in ſenſum, ipſumq; 1
ad actum reducere, dixit, quòd phantaſ- 2
ma ſe habet ad Intellectum ſicut ſenſi- 3
bile

bile ad ſenſum : ergo imprimit ſpeciem. Probatur; tex. 38. manifeſte dicit, quòd lapis non eſt in Intellectu, ſed ſpecies lapidis: & Intellectus fit intelligibilia, ſicut ſenſus ſenſibilia.

2. ratio. Probatur ſecundò concluſio ratione. Ita ſe habet Intellectus reſpectu ſui obiecti, ſicut ſenſus reſpectu ſui: ſed ſenſus recipit ſpeciẽ ſui obiecti: ergo & Intellectus.

3. ratio. Probatur tertiò, & hoc eſt optimum argumentum. Nulla potẽtia indeterminata ad operãdum, in ſe poteſt aliquid operari, niſi in ſe determinetur; ſed Intellectus eſt indeterminata potentia ad hoc vel illud intelligendum; ergo prius debet in ſe determinari ad intelligendum hoc vel illud; talis autem determinatio nõ eſt niſi per ſpeciem; ergo neceſſaria eſt ſpecies.

2. Concl. Species intellig. manent in intellectu, & harũ reſpectu dicitur intellectus memoria. Secunda concluſio. Species manent in Intellectu etiam ceſſante actuali intellectione; & reſpectu harum dicitur Intellectus memoria. Hęc eſt contra Auic. Probatur autem primò authoritate. 3. de anima tex. 6. animam intellectiuam dicit locum eſſe formarum; ergo manẽt ſpecies. Si enim non manerent, non diceretur locus earum, ſicut nec ſenſus exterior dicitur locus, ſed ſubiectum tantum.

Primò ab autoritate Ariſtotelis. Probatur; tex. 8. dicit, Intellectum in
habitu eſſe ſimilem rebus per ſpecies, &
ꝙ tunc manet in potentia adhuc ad intel-
1. ligendum; ſi ergo ſpecies ſimul eſſet cum
2. intellectione tantum, non eſſet in potentia vnquam Intellectus cum ſpecie.

3. Probatur; tex 33. dicit, Intellectum in abſentia rei intelligere per phantaſmata conſeruata vel per intelligentias, ſcilicet ſpecies; manent ergo ſpecies ipſæ.

2. ratio. Probatur ſecundò. Intellectus recordatur intelligibilium intellectorum ſemel, ſicut ſenſus ſenſibilium; ergo manent ſpecies intelligibiles. *Confirmatur ratio.* Eodem enim argumento vtimur ad probandũ in memoria ſenſitiua manere ſpecies. erit igitur memoria intellectiua reſpectu ſuorũ intelligibiliũ memoratorum, vt docet Auguſt. lib. 10. Confeſſ. cap. 8. quãuis nõ puto eſſe diſtinctam re ab Intellectu, ſed ratione tantũ.

3. ratio. Probatur tertiò. Quia eodẽ modo ſe haberet Intellectus docti, & ſapientis, ac illius, qui primò incipit diſcere; quia vtriuſque Intellectus eſt in pura potentia dum actu non contemplatur: quod tamen abſurdum videtur.

4. ratio. Probatur quartò, & eſt argumentum S. Thom. Ita ſe habet Intellectus in ordine intelligibilium, ſicut materia in ordine generabilium, & ſenſibilium: ſed materia retinet formam etiam ceſſante actione agentis; ergo Intellectus etiam retinebit ſpecies, cum maioris ſit virtutis Intellectus, cum ſit immaterialis.

Primò nota diſcrimẽ inter ſpecies ſenſibiles et intelligibiles. Hîc notandum eſt, ſpecies intelligibiles aliter ſe habere, quã ſenſibiles. Primò in ratione ſubiecti, ſenſibiles enim in coniũcto inſunt, ob id diuiſibiles ſunt per accidens ad ipſius ſubiecti diuiſionem, ſicut accidẽtia alia, quæ in corpore ſunt. At in-
telligibiles ſunt in ſola anima; quæ cum 1.
indiuiſibilis ſit, non recipit, niſi ſpecies indiuiſibiles: quare huiuſmodi ſpecies ſunt accidentia ſpiritualia, & indiuiſibilia.

Pręterea; Species ſenſibiles, quę in cor- 2.
pore ſunt, expoſitæ ſunt multis variationibus; motu enim, alteratione, deſtructione corporis ſubiecti, ipſæ mutãtur, variãtur, alterantur, corrumpuntur; at quæ in anima ſunt, quia nõ per ſe anima patitur nec alteratur, minus ſunt ſpecies variabiles, magiſq; durant, quamuis etiã deſtruãtur aliquando; quia non ſunt accidentia naturalia animę; ſed ab extrinſeco veniãt ſcilicet ab obiecto producantur.

Aduerte etiam, quòd fieri poteſt, vt nõ omnium, quæ intelligimus, ſpecies proprias Intellectus habeat; ſed quod determinatur ſpecie alicuius naturæ, ꝑ illã naturæ partes ſpeculatur, & alia multa ad ipſam pertinẽtia indagat; quæ oĩa obiecta terminatiua dicũtur, vt ſuperius diximus Et in ſenſu ſimile quid contingit ꝑ ſpeciẽ viſibilem, quæ pariter oſtendit intenſionem, diſtantiam rei, figuram &c.

3. Concl. probabilis Intellectus in hoc ſtatu non intelligit ſine phantaſmate ſecundũ intelligẽdi modum. Tertio cõcluſio probabilis. Intellectus in hoc corpore corruptibili exiſtens, pro hoc ſtatu ſecundum communem naturalem intelligendi modũ non intelligit, niſi imaginatione aliquo modo cooperante.

Exponitur concluſio. Hæc concluſio eſt declaranda. Aduerte igitur, quòd intellectio dupliciter ꝑ hoc ſtatu corruptibilis corporis pendet a phãtaſmate. Vno modo antequam addiſcat aliquid; & tunc ab ipſo immutatur, & ſpeciem recipit, taleque phantaſma antecedit operationem ipſius Intellectus. Altero modo poſtquam iam Intellectus

recepit ſpeciem rei, & tunc non indiget phantaſmate aliquo, vt ab eo recipiat ſpeciem, tamen indiget quodammodo phantaſmate ad hũc ſenſum, quòd Intellectus non intelligeret ſecundum naturalem & communem modum intelligendi, niſi ſimul imaginatiua illius aliquod idolũ pariter ſibi fingat, nõ vt ab eo ſumat Intellectus ſpeciem: ſed vt actus ipſius quodammodo in eo vel ad eum terminetur.

Et in hoc ſenſu S. Tho. 2. contra gent. cap. 73. docet Intellectum, etiam poſtquã habet ſpecies, indigere phãtaſmate, id eſt opus eſt, vt ſimul cum Intellectu imaginatiua operetur, fingatq; idolum terminans aliquo modo id, quod intelligitur.

1. ratio. Et hoc primò experientia conſtare videtur. Quicquid enim mente communiter cogitamus, ſemper imaginationis aliquo idolo coniungimus, nulluſq; ſe aliter intelligere communiter experitur.

2. ratio. Patet etiam alia experientia: quia læſa imaginatione hominis docti, etiam impeditur cognitio recta Intellectus.

3. ratio. Patet etiam hoc idem ex eo, quòd exẽpla materialia ad intelligendas res nobis ipſis proponimus, & alijs etiam damus: & de vtroque modo cognoſcendi per dependentiam a phantaſmate eſt intelligenda concluſio.

4. ratio ex D. Th. Not. An ſit naturale animæ ſic intelligere, an ex peccato originali. Opinio D. Thomæ. S. Tho. 1. p. q. 84. ar. 7. reddit etiam rationem huius: dicitq; hunc modum cognoſcendi eſſe animæ naturalem in hoc ſtatu vitæ huius in corpore. Cum enim non ſit omnino naturæ ſeparatæ, non poteſt ĩtelligere res omnino ſeparãdas, quin limitet ad aliquod idolum corporeum: quamuis poſſemus dicere, quod prouenit ob nimiam coniunctionem cum corpore ita, vt non poſſit anima operari, quin ſimul corpus, & imaginatiua operetur.

Opin. Scoti. Scot. 1. Sent. d. 3. q. 3. non admittit talẽ modum cognoſcendi eſſe animæ naturalem, quia poſt reſurrectionem non ita intelliget, ſed omnino ꝑ ſe: quòd ſi eſſet id naturale, non auferretur: quia Deus non deſtruet naturam, ſed eleuabit. Credit autem Scot. eſſe pęnam originalis peccati vt cognitio Intellectus ſubdatur imaginationi corporeæ; & forſan Theologo cõformius eſt hoc, quamuis poſſet negari.

Soluitur ratio Scoti. Non enim valet argumentũ Scoti, quia anima poſt reſurrectionẽ non intelliget per ſpecies ſumptas a corpore, ſed ĩfuſas: per ſpecies autem ſumptas a phantaſmate eodem modo cognoſceret.

Quidquid tamen ſit, ſaltem dum eſt in corpore hoc corruptibili talem habet intelligendi modum.

Nota. eſſe poſſe aliquas intellectiones ſine imaginatione. Diximus tamen in concluſione, ſecundum communem modum, & naturalem intelligendi in corpore corruptibili. Non enim negandum eſt, quod etiam in hac vita per reuelationem ex Deo acceptã, aliquando cõtingat, Intellectum intelligere ſine imaginatione: imò etiam in ſcientia 1. & contumplatione ſapiẽtis rerum abſtractarum, non caret idem maxima probabilitate, ita vt concluſio poſita ſit vera & certa in communi tantum modo intelligendi, in quo moueri ſimul contingit phãtaſiam, & Intellectum. At cum ſupra omne corporeum ſe mens eleuet ſapientis, ſine imaginatione eſt (vt videtur) illa vltima & altiſſima intellectio, & contemplatio omni relicto corpore.

Et tale quid etiam accidere videtur in 2. extaſi, & quandoque in infirmitate, aut prope mortẽ, abſorptis omnino ſenſibus & imaginatione.

Et maximum certè eſt argumentum, 3. quòd cum poſt mortem anima, & poſt reſurrectionem reaſſumpto corpore, & etiã in hac vita per infuſionem ex Deo ſic poſſet intelligere; quòd etiam naturaliter aliquid poſſit tale: nam habet potentiam, quæ ſic poteſt ſine ſenſu omni cognoſcere; oportet ergo illam concluſionem intelligere de communi tantum modo naturali intelligendi, in hoc corruptibili corpore: & eatenus vera erit ſententia Ariſtotelis, oportere intelligentem phantaſmata ſpeculari, aliàs ſatis erit, ſpecies intelligibiles aut ſcientiam & cognitiones abſtractas ab omni ſenſu, vel infuſas à Deo, ſpeculari, vt oſtendimus.

Supereſt ad propoſita argumẽta reſpõdere. Ad primũ ſolutio patet ex his, quæ *Ad 1.* ſupra diximus. Non enim ſolum phantaſma imprimit ſpeciem, ſed concurrẽte virtute Intellectus non poſſibilis, ſed agẽtis, vt antea alibi diximus.

Ad ſecundum negatur Intellectũ ſem *Ad 2.* per intelligere, cum ſpecies habet. Non enim eſt neceſſarium, quòd poſita ſpecie in potentia, ponatur actio: nam aliquan-

do

do ſpecies eſt in oculo, & non uidetur, quia deeſt aduertentia: ita poſſet dici de Intellectu.

Secundò, quia ſpecies in intellectu, uel memoria reſeruatæ non mouent niſi illuminentur ab Intellectu. Non autem ſemper illuminantur, niſi cum ſe ad eas conuertit Intellectus: conuertit autem ſe, uel aliunde excitatus a ſenſu, vel imaginatione, aut uerò ab ipſius voluntatis imperio, volentis hoc aut illud cogitare.

Sed alia etiam eſt præter hanc cauſã; ſiquidem uera eſt tertia concluſio, quia non operatur communiter niſi imaginatione etiam operante, vt diximus ſuperius, propter neceſſariam connexionem: hæc autem non ſemper operatur. ob id nec Intellectus.

Ad 3. Ad tertium ſolutio ex dictis patet: aliter enim phantaſma eſt neceſſarium habenti ſpeciem, aliter non habenti.

An intelligere ſit pati formaliter. Quæſt. XXII.

CVm ſuperius determinauerimus, ſpecies intelligibiles eſſe neceſſarias ad intelligendum, dubium conſequens eſt, an intelligere ſit ſola receptio ſpeciei: ſic enim erit paſſio quædã ipſa intellectio, & apprehenſio; an ſit præter receptionẽ actio quædam ipſius potentiæ. Et quia hoc ſuperius lib. 2. abundè diſputauimus de ſenſu, nihil modo, aut parum dicam. Eſt enim prorſus eadem ratio de intellectu, & Doctores allegati, quam ſententiam ſequuntur de ſenſu, eandem de intellectu tenent. Referam tamen breuiter ſententias aliquas.

Explicatur ſenſus q̃onis & eius ſcopus.

1. opin. Quidã dicũt, intelligere non eſſe aliud quam recipere ſpeciem, & purum pati.

2. opin. Alij ſecundò dicunt, intelligere eſſe pati, ſed hoc modo, quod poſſibilis intellectus recipit ſpeciem a phantaſmate, & agens producit in poſſibili intellectionẽ ipſam, poſtquam eſt diſpoſitus per ſpeciem, & dum poſſibilis recipit intellectionem ab agente intellectu, intelligit, tale enim recipere, patique eſt intelligere, & hoc dixit Iandu. q. 24.

3. opin. Alij tertiò, crediderunt, quòd intelligere eſſet etiam agere, ſed hoc modo, quòd intellectus cum ſpecie tanquã duo agentia partialia, & immediata producunt actum intelligendi.

4. opin. Alii, quod eſt quidem agere, ſed non immediatè ab intellectu, ſed intellectus recipit ſpeciem, & per hanc producit intellectionẽ, ſicut ignis calefacit per calorẽ. Hęc omnia ſupra citauimus de ſenſu.

1. conclu. *Quid ſit tenendum.* *Nota.* Nos tamen diximus ſpeciem non eſſe principium effectiuum cognitionis, ſed ſolum intellectum poſſibilẽ, uel ſenſibus ſenſum: ſpecies autem eſt diſpoſitio modificans, & excitans intellectum ad operãdum, & ut motiuum obiectũ concurrens obiectiuè ac terminatiuè immediatè.

Vnde intelligere eſt actio immediatè proueniens a potentia vt a principio effectiuo, quamuis præſupponat ſpeciem, & hoc eiſdẽ rationibus ſupra inductis probari poteſt, quas non repeto, quia illic facilè eſt uidere.

Eſt autem aduertendum, quòd ſermo eſt de apprehenſione: nam de cõpoſitione ac iudicio nõ eſt dubiũ apud omnes.

Interim tamẽ, ne nil dicamus circa hãc quæſtionẽ, aliquas differentias inter ſenſum & intellectum colligamus.

Intellctus differt a ſẽſu in cognoſcendi modo, in quatuor. Aduerte igitur intellectum differre a ſenſu quadruplici ex parte: puta, ex parte obiecti, ex parte operationis, ex parte ipſiuſmet potentiæ, ex parte ſubiecti, & in ſingulis multipliciter differt.

Primò ex obiectio quadruplex differentia. Primò ratione obiecti quadrupliciter. intellectus enim uniuerſale cognoſcit ꝑ ſingulare, ſenſus uerò ſingulare. Et notandum quoque, quòd ſenſus, uti diximus, non cognoſcit ipſam conditionem ſubiecti, ſcilicet ſingularitatem: at intellectus 1
ꝑcipit. Secũdò intellectus percipit Quid 2
eſt, & definitionem rei, ſenſus aũt ſolum 3
ipſam rem. Tertiò intellectus percipit 4
ſubſtantiam, & accidentia, ſenſus uerò tantum accidentia, & concreta. Quartò intellectus non læditur a magno intelligibili, at ſenſus læditur.

Secũda ex operatione multiplex differentia. *Nota.* Ex parte autem operationis etiã multipliciter differt. Primò intellectus utitͬ abſtractione obiecti a loco, & tempore, & præſentia obiecti, non autem ſenſus. Vbi nota, quòd ſenſus exterior percipit rem ſine materia quidem, tamen non ſine cõditio-

ditionibus materię, id eſt ſine loco, ſine figura, ſine præſentia, non enim rem niſi præſentē, & in loco percipit, & cum quantitate At ſenſus interior maiore utitur abſtractione, quatenus ſine præſentia percipit, non tamen ſine loco, nec ſine quantitate percipit, cum his enim rem imaginamur, at Intellectus ab utroq; abſtrahit, remq; intelligit in uniuerſali, ſeparādo a loco, quantitate, præſentia, & alijs.

Secundò. Secundò differt operatio Intellectus, nam eſt abſtractiua non ſolum uniuerſaliter, ut diximus, ſed etiam formaliter. Abſtractio autem formalis eſt, cum rem intellectam reſoluit in partes ac unam ab altera diſcernit, omneſq; cognoſcit, ut cū reſoluuntur in partes ſubſtantiæ, in genera, & differentias, ab accidēte ſubiectum ſecernit Et hæc operatio Intellectus eſt, in qua omnes ſcientiæ fundantur, nam per ipſam rerum cognitio diſtincta habetur. At ſenſus nō alia abſtractione utitur, niſi dum cognoſcit rem, non cognitis ijs, quę ab ipſo cognoſci non poſſunt, ut uiſus uidet colorem alijs relictis, quæ uideri nō poſſunt.

Tertio. Differt etiam tertiò. Operatio Intellectus eſt reflexiua Nam intellectus intelligit ſuammet actionem, & ſe ipſum, & animam ipſam, in qua eſt, quod nulli ſenſui conceditur.

Quarto. Quartò. Intellectus operatio multiplicior eſt, compoſitio enim, & diſcurſus non competunt ſenſibus.

Quinto. Probatur etiam quintò Intelllectus corrigit ſenſus omnes, etiam interiores, ſcilicet imaginationem, cum deficiunt, ut notum eſt in multis apparentibus fallacijs, differt ergo Intellectus a ſenſu ex parte operationis.

Tertio ex parte potētiæ duplex differētia. Prima. Secunda. Differt etiam Intellectus ex parte ipſiuſmet potentię dupliciter Primo, potentia ipſa Intellectus ex ſe non repugnat diſtinctè percipere ſubſtantias immateriales, at ſenſui corporeo eſt impoſſibile, ſicut calori frigefacere. Secundò, intellectus eſt potentia, quæ perficitur per habitus, & ſcientias propter uarias, & alias ſuas operationes, at ſenſus non perficitur habitu, imò tanquam non imperfectum ipſo tempore perficitur, dum corpus a ui nutritiua perficitur.

Quartò ex obiecto triplex differentia. Differt etiā intellectus ex parte ſubiecti tripliciter. Primo intellectus eſt ī ſola anima immediatè, ideoq; habet hoc ſecūdum, quod ſit indiuiſibilis, & ſpiritualis, & tertium, quod ſit incorruptibilis ſicut etiam anima. At ſenſus in coniuncto eſt, ob id diuiditur cum ipſo, & corrumpitur cum ipſo. Non enim potentiæ ſenſitiuæ manent in anima. His igitur modis differt Intellectus a ſenſu. Accedat etiam qui ſenſus miniſtrant intellectui, eique ſubordinati ſunt, non tamen econtra.
1
2
3
4

Intellectus & ſenſus cōueniunt in duobus. Primo. Conueniunt tamen ſenſus, & intellectus in duobus. Primum eſt, quod ſicut ſenſus patitur a ſenſibili, dum ipſius formam recipit, ita intellectus ab ipſo phantaſmate, quamuis non eodem modo in omnibus, quia phantaſma agit in intellectum poſſibilē medio agente intellectu. *Secundo.* Secundum eſt ſicut, ſenſus agit, cum ſentit, nec ſolum recipit, ita intellectus, ut dictum eſt ſuperius.

Intellectus multiplex diuiſio, ac ſubdiuiſio. Prima diuiſio. Secunda. Circa ipſum rurſus intellectū aduerte, multipliciter ipſum diuidi. Primo enim intellectus eſt duplex. Alter eſt agēs, cuiꝰ eſt una cum phantaſmate ſpecies producere. Alter eſt poſſibilis, cuius eſt intelligere. Iſte poſſibilis eſt duplex, alter in potentia, alter in actu Poſſibilis in potentia eſt ipſa animæ facultas, qua intelligere poſſumus ſecundum ſe conſiderata, intellectus in actu, eſt ipſamet cum operatione & actu intelligendi.

Nota. Nec eſt iſta diuiſio, ſicut diuiſio ſuperior. Nam intellectus agens, & poſſibilis ſunt duæ animæ uirtutes, at intellectus potentia, & intellectus in actu una & eadem prout uariè conſideratur, ſecundum ſe enim ſola dicitur potentia, ſimul verò cum actu, dicitur intellectus in actu. Vnde intellectus in actu habet ſe per additionem ad intellectū potentia ſicut Petrus albus, ad Petrum.

Tertia. Secundum igitur quòd iſte actus Intellectus multiplex eſt, ipſe intellectus in actu multiplex dici ſolet. Nam intellectus actu diuiditur in theoricum, & practicum: Theoricus, eſt, quo cognoſcimus non ut operemur, practicus uerò eſt quo cognoſcimus, ut operemur, & hic duplex eſt, actiuus, & factiuus. *Quarta.* Actiuus eſt qui dirigitur ad actiones immanentes, qualis eſt, qui fit ſecundum prudētiam, factiuus eſt qui dirigitur ad faciendum opera ex

terna,

ternā, qualis eſt ſecundum artes. Theoricus autem in opinatiuum, & neceſſarium diſtinguitur: & neceſſarius in phyſicum, mathematicum, & metaphyſicum. Iuxta enim ea, quæ intelligimus, actusq; intelligendi diſtinguitur intellectus actu.

Nota. Et perpende, quòd diuiſiones hæ non ponunt diuerſam animæ virtutem, ſed vnam, vt diximus, ſimul tamen cum actu ipſo, & operatione. Cumq; iſta multiplex ſit, multiplex denominatur Intellectus apud Philoſophos, & hæc ſint ſatis ad quæſtionem propoſitam.

An Intellectus in corpore diſtinctè percipiat Intelligentias. Quæſt. XXIII.

Occaſio quæſtionis. ARiſt. tex 36. hoc idem dubium propoſuit, & inſolutum reliquit, nos tamen in præſenti ipſum diſcutere intendimus.

Tituli quæſtionis explicatio. Et aduertendum, quòd loquimur de cognitione diſtincta rei, quæ habetur per propriam rei ſpeciem, vel per ipſammet rem, quæ dicitur notitia viſionis, de hac enim dubitamus, an Intellectus dum eſt in corpore, poſſit talem notitiam habere ſeparatarum ſubſtantiarum.

1. Argum. ad partem affirmatiuam. Videtur autem, quòd ſic. Primò, Intelligibile per ſe magis percipitur ab intellectu quam quod eſt per accidens, ſed ſubſtantiæ ſeparatæ, cum ſint actus, & immateriales, ſunt per ſe intelligibiles, ſenſibilia verò per accidens, ergo tales ſubſtantiæ melius ab Intellectu noſtro percipientur. Hoc eſt argumentum Themiſt.

2. Argum. Probatur ſecundò. Intellectus poteſt abſtrahere quidditatē ab eo, cuius eſt quidditas, & iterum hāc quidditatem reſoluere donec ad quidditatem ſimplicē, & iam irreſolubilem veniat, ergo poterit per hæc ſenſibilia peruenire ad intellectionem ſeparatorũ, quæ ſũt ſimplices quidditates.

Confirmatur ratio. Et eſt exemplũ. Sicut Aeſtimatiua ex re ſenſata elicit cognitionem rei non ſenſatæ, ita intellectus ex ſenſibilibus poterit elicere cognitionem intelligibilium, Hoc argumentum eſt Auempace.

3. Argum. Probatur tertiò. Appetitus naturalis non eſt fruſtra, ſed naturaliter appetimus percipere iſta immaterialia, & indiuiſibilia, ergo reducetur ad actũ, poteritq; Intellectus iſta aliquando percipere.

Probatur quartò. Forma perficitur in mataria: ergo non impedietur ab omni ea actione, quam ſecundum ſe habere poteſt: At anima ſecũdum ſe poteſt percipere ſubſtantias immateriales: ergo etiam dum eſt in corpore, poterit percipere. *4. Argum.*

Probatur quintò. Eſt ſcientia de iſtis ſeparatis, puta, Metaphyſica: ergo diſtinctè cognoſci à nobis poſſunt. Scientia enim eſt cognitio diſtincta rei. *5. Argum.*

In hac re variæ fuerunt opiniones Philoſophorum Ethnicorum, quarum meminit Auerro. Commen. 36. ſunt tamen à nobis declarandæ. Prima fuit Auempace; hic, vt ſupra meminimus, poſuit agentē intellectum ſolum ſeparatum, poſſibilem autem in nobis exiſtētem, & organicum. Dixit igitur, quod per abſtractionem à phantaſmate continuo reſoluendo rem in ſuā quidditatem perueniet ad intelligendas ſubſtantias ſeparatas. *Variæ Ethnicorũ philoſophorum opiniones. 1. Opinio Auempa. et erronea.*

Nec multum differt ab hac ſententia Caieta. Thienſ qui dicit, quod ſicut imaginatiua ex ſpecie rei ſenſatæ elicit ſpeciē rei non ſenſatæ: ita intellectus ex ſpecie ſenſibilis rei elicere poterit ſpeciem puram rei immaterialis.

Altera ſententia fuit Alexan. qui intellectum agentem dixit eſſe Deum, poſſibilem verò dixit eſſe aptitudinem in nobis ad recipiendas ſpecies. Huius ſententia fuit, quòd intellectus poſſibilis per ſpecies, quas recipit ab agente, magis ac magis diſponitur. Vocat autem ſpecies intellectus in habitu: dicit igitur, quod cum receperit omnes ſpecies poſſibiles, tũc erit optimè diſpoſitus, & tunc coniungetur nobis intellectus agens, fietq; noſtra forma, & per ipſum intelliget tunc homo, & ipſummet intellectum & alias intelligentias: hancq; dicit eſſe beatitudinem noſtram in hac vita conſequendam. *2. Opinio Alexan. erronea.*

Tertia ſententia fuit Themiſt. Hic. n. tam agentem intellectum, quam poſſibilem dixit ſeparatum, & incorruptibilem, poſuitq; poſſibilem nobis coniungi per phantaſmatum cognitionem. Non enim poſuit ſpecies intelligibiles, vt dictum eſt ſuperius. Dicit autem, quod cum fuerit nobis ſumme coniunctus per omnia poſſibilia phantaſmata, tunc intellectum agentem percipiet, & alias intelligentias, & *3. Opinio Themiſtij erronea.*

hanc ponit beatitudinem huius vitæ.

4. Opinio. Auerrois erronea. Quarta ſententia eſt Auerro. collecta ex ſententia Alex. & Themiſt. Noluit enim cum Alex. ponere Intellectum poſſibilem corruptibilem: quia non poſſet ei vniri Intellectus agens, qui eſt ſempiternus: nec voluit dicere cum Themiſt. poſſibilem intelligere Intelligentias, quia ipſe eſt, per quem agens vnitur nobis. Sententia ergo ipſius fuit, quòd poſtquam poſſibilis fuerit nobis vnitus per omnium poſſibilium ſpecies, tunc vnietur agens, & ꝑ agentem intelligemus & ipſum, & alia ſeparata. Huncq; vocat Intellectum adeptum, & vitæ huius beatitudinem. Hæ ſunt ſententiæ horum.

Quis ſenſus Ariſtotelis, & varia eius teſtimonia de hac re. At Ariſt. quid ſenſerit, non eſt multum manifeſtum In hoc enim tex. 36. dubium hoc ꝓpoſuit, ſed nõ ſoluit: at 9. Metaph. tex. vlt. dixit Intellectum noſtrum eſſe in potentia ad intelligenda immaterialia, & nõ in potentia cæcitatis, vbi indicat poſſe
1. nos aliquomodo intelligere illa ſeparata
2. diſtinctè. & 2. Meta comparat Intellectũ
3. noſtrum reſpectu horũ oculo noctuæ re-
4. ſpectu Solis: at noctua non omnino priuatur viſione diſtincta Solis & luminis. Et 2 de Gen. animali. cap. 3. dicit intellectũ habere quandam actionem, in qua nullo modo communicat corpus, nec vt ſubiectum, nec vt organum deſeruiens: nec videtur alia actio iſta. niſi qua ſeparata intelligunt. Propter quæ loca diximus ſuperius 1. de anima, cum multis alijs, quòd ſecundum Ariſt. Intellectus attingere poteſt ſeparata, quamuis 1. de partibus c. 5. dicat nos leuiter attingere iſta ſeparata: quod videtur indicare cognitionem confuſam. Quidquid ſit, hoc cetum eſt, ſecundum Ariſt. extra corpus Intellectũ noſtrũ diſtinctè illa percipere, vt alibi diximus.

1. Concl. opiniones Auerr. The. & Alex ſũt figmẽta quadam Primò conuellitur radix, & fundamentum erroris iſtorum philoſophorum. Vt igitur veritatem in hac parte reſoluamus, ſit prima concluſio. Opiniones Alex. Themiſt, Auerro. non ſunt opiniones dicendæ, ſed figmenta, & meri errores contra philoſophiam, & rationem naturalem: & in hoc apparet talium opinionum vanitas: nec illa monſtra Intellectus ſeparati, & ſubſiſtentis alium exitum habere potuerunt.

Aduerte igitur radicẽ huius eſſe, quòd hi Philoſophi duas veritates de anima confeſſi ſunt. Altera eſt, naturale deſiderium habere, & capacitatem percipiendi ſubſtantias ſeparatas. Altera, hoc deſiderium non eſſe fruſtra, ſed quòd explebitur, aliter homo ſuo fine priuaretur. Ex hac duplici veritate debuerunt ſic colligere: quòd cum in corpore non contingat talis cognitio, quod anima erit poſt corpus habebitq; ſtatum alium, At ipſi oppoſito modo errantes collegerunt, ſcilicet, anima cum mortalis ſit, conſequetur in corpore talem cognitionem.

Quam male collegerint illam falsam ſuã cõcluſionẽ. Et nota quã peruersè collegerint: certior enim eſt illa minor, quòd non cognoſcat diſtinctè tales ſubſtantias in hoc corpore, quàm quòd ſit mortalis Vnde ex minore incertiore colligebant concluſionem certiorem.

2. ratio. Omiſſis autem rationibus metaphyſicis, quibus hæ opiniones à S. Thoma impugnantur 3. contra gent. cap. 41. & ſequentibus, hoc maximè impugnari poſſunt: quia beatitudo debet eſſe poſſibilis obtineri, & communis, quam plures conſequantur, & durabilis: At horum beatitudo impoſſibilis eſt: quia nemo poteſt ſcire omnia ſcibilia, quæ tamen ſcire debet, vt fiat illa vnio Intellectus.

Et dicat Auerroes, qui coluit Ariſtotelem tanquam exemplar hominum à natura datum, an ſciuerit omnia Ariſto. profectò plura ignorauit, & ſæpè ipſe ſe ignorare, & probabiliter loqui fatetur: quomodo ergo volebat eſſe beatum?

Confirmatur ſecũda ratio. Et rurſus Themiſt dicit maximam partem eorum, quæ ſcimus, eſſe minimam eorum, quæ ignoramus: ſi ergo tam minimam partem homo tanto tempore conſequitur, quanto indiget tempore ad totum conſequendum? at breuitatem vitæ quis ignorat?

3. ratio. Præterea, dato, quòd eſſet poſſibilis, pauciſſimis contingeret, vix vni inter millia millium.

4. ratio. Et præterea pauciſſimo tempore, & in fine vitæ: cum potius homines infœlices dicẽdi eſſent, cum tot corporis laboribus onerentur: qualis ergo eſſet natura, quæ tot laboribus tanto tempore continuis vnius horæ beatitudinem vẽderet? Profectò etiam ruſtici poſſent capere hoc eſſe monſtrum, & figmentum ac tale ab omnibus reputari debet: ſunt enim iſti potius naturæ deſtructores & ſcientiæ ac

animæ

animæ ipſius inimici, quàm amici, ſeu Philoſophi.

2. Concl. Per phātaſmata non poſſunt uenire in cognitionē diſtinctā ſubſtantiæ immaterialis.

Secunda concluſio. Per phantaſmata nullo modo poſſumus peruenire ī cognitionem diſtinctam ſubſtantię immaterialis. Hæc eſt contra Auempa.

1. ratio. Et probatur primò Magis diſtat immaterialis ſubſtautia a ſenſibili, quam vnū ſenſibile ab altero, vt notum eſt, cum illa ſint generis diuerſi; at per ſpēm, vel phātaſma vnius ſenſibilis impoſſibile eſt diſtinctè alterum cognoſcere. Cęcus enim à natiuitate per quamcunque cognitionē aliorum ſenſibilium, nunquam peruenire poterit in vllam cognitionem diſtinctam colorum: ergo nec phantaſma rei ſēſibilis poterit diſtinctam cognitionē habere ſubſtantiæ immaterialis.

2. ratio. Probatur ſecundo. Intellectus reſoluēs quidditatem, & abſtrahens, non peruenit niſi ad conceptum aliquem componentē talē quidditatem, vt patet, quia reſolutio ſtat vſque ad genus ſupremum, vel ens. At quidditas ſubſtantię immaterialis nō componit ſubſtantiam ſenſibilem: ergo per talem abſtractionem peruenire non poterit vſque ad abſtractionem vel intellectionem diſtinctam Intelligentiarum.

3. ratio. Probatur tertiò: quia nullus vnquàm quantumuis doctus confeſſus eſt ſe talem cognitionem habuiſſe: ſignum ergo eſt id fieri non poſſe.

3. Concl. Intellectus in corpore non pōt hēre naturaliter cognitionē diſtinctā et Verā ſubſtantiæ immaterialis.

Tertia concluſio. Intellectus in corpore non poteſt habere naturaliter claram & diſtinctam cognitionem ſubſtantiæ immaterialis. Addidimus illam particulam. Naturaliter: quia ſupernaturaliter infuſa cognitione ab ipſo Deo, nil vetat etiam in corpore exiſtētem diſtinctè cognoſci. Hęc patet ex eo, quod per phātaſma intelligimus, vt probatū eſt ſuperius, at ex phantaſmate non pōt talis cognitio hēri, vt probatū eſt in cōcluſione præcedenti.

1. ratio.
2. ratio. Patet etiam concluſio ex eo, quod nec ſubſtantias materiales diſtinctè cognoſcimus, niſi per ordinem ad effectus, & accidentia ſenſibilia, vt experientia oſtēdit, ergo multo minus ſubſtātias ſpirituales.

ratio. Præterea etiā pręcipuè, quia ſi Intellectus eas percipere poſſit, vtique a principio intelligeret illas.

Reijcitur ſolutio. Quòd ſi dicas, nō ita eſſe, quia intellectus debet prius diſponi per cognitionē ſenſibilium, ſequeretur, quòd nec poſtea cognoſceret: quia rerum omnium ſenſibilium cognitio non eſt ſufficiens diſpoſitio cognitionis Dei, & ſubſtantiarū aliarum: ſicut nec res omnes ſenſibiles adæquant perfectionem illarū ſubſtantiarū.

4. Conclu. Subſtātia immateriales a nobis cōfuſè i hoc ſtatu cognoſcuntur.

Quarta concluſio. Subſtantiæ immateriales, a nobis confuſè in hoc ſtatu cognoſcuntur. Notandum pro declaratione, tripliciter nos cognoſcere ſubſtātias haſce. Vno modo conceptu communi cōtracto per negationem ſenſibilis, ut, quòd ſunt ens ſine materia, ſine quantitate, ſubſtantia abſque corruptione. Secundo modo contractione facta per effectus, vt ens gubernans & mouens inferiora. Tertio modo per conceptus cōmunes cōiunctos, ut cauſam cum primo coniungimus, dicimuſq; cauſam primam, actum purum, & alia: tamen omnes hi cōceptus non ſunt diſtincti, ſed confuſi, collecti ex rebus ſenſibilib. nec aliter intelligimus iſta, dū in corpore ſumus.

Not. tripliciter nos cognoſcere ſubſtātias immateriales.

Notandum autem hos conceptus, quāuis non ſint clari, & diſtincti, eſſe tamen certos & veros, ac neceſſariæ veritatis, nec ſolum eſſe opinabiles, etiam ſi non ſint diſtincti, & clari, ſed eſſe poſſe certos & neceſſarios.

Ad argumēta autem reſpondere oportet. *Ad 1.* Ad primum dico, quōd quamuis illæ Intelligentiæ ſint per ſe intelligibiles, & ex natura ſua, non tamen in hac uita nobis, qui dum in corpore ſumus, non ita fortè habemus mētis intuitum: ſicut Sol ex ſe quidem maximè eſt uiſibilis, nō tamen maximè a debili percipitur oculo: & hac comparatione vſus eſt Ariſ. 2. Metaph. ad hoc idem declarandum.

Ad ſecundum, diximus iam, nunquam intellectum abſtractum aliquid naturaliter percipere ex phātaſmate ſenſibili, qđ re non ſit contractum in ipſo ſenſibili. *Ad 2.*

Ad tertium, fateor deſiderium naturale non fruſtrandum, tamen non ob id ſequitur, quod dum eſt in corpore, Intellectus implebitur, eſt etiam alius ſtatus extra corpus, cum illud impleri debet. *Ad 3.*

Ad quartum dico, id ueritatem habere in formis, quæ totaliter a materia pendent, & in ipſa eſſe totum habent. At anima uon ſic eſt, ob id totam perfectionem non habet in corpore. *Ad 4.*

Et hoc debuit eſſ illis argumentũ im mortalitatis ipſius, imò etiam glorioſi po ſtea corporis, cum quo optimè intelliger.

No. tria ue ſtigia in anima a Deo poſita, per quæ ipſum Deũ & aliam uitam poſſet inueſtigare.

Nota tamen hic unum dignum conſideratione: quòd cũ Deus hominem fecerit ad ſe ipſum, reliquit illi quædam veſtigia, quę hoc indicarent, & per quæ ipſe homo eleuaretur ad inueſtigãdum ſuum principium ſupra omnia inferiora.

Fuerunt autem tria veſtigia. Primò in Intellectu, reliquit capacitatem quãdam interminabilem, quia plura, & plura cognoſcere poſſet, nec unquam dicere poſſet. Non amplius ualeo. Secundò in uolũtate reliquit inſatiabilitatem, at nihil poteſt appetitum ſatiare, cunctaq; faſtidium facerẽt. Tertio in corporeis omnibus delectationib. appoſuit laborem, ut patebit per omnes diſcurrenti: ut homo per hæc cognoſceret ultra iſta omnia, aliud eſſe maius, ꝙ hoc perficere poſſet. Nõ n. fruſtra Intellectui talis capacitas data eſt, nec uoluntati inſatiabilitas, & fames, nec delectatio cum amaritudine mixta eſt.

Primum. Secũdum. Tertium.

Nota 2. quo Deus, & altera uita cum corpore animã non impediente colligatur.

Aduerte etiã quòd Deus uoluit totũ hominem ad ſe perducere, & animam, & corpus, & ideo ea inter ſe facit contraria, quę hoc iudicarent. Animam enim cum ſenſus cõiunxit, & Intellectum in corpore imaginatione obſcurauit, ut hinc colligeret, ſi Intellectus, dum in corpore eſt, obſcuratus manet, ergo alius erit ſtatus ĩ quo perfectus ſit, & diſtinctè intelligat. Vlterius, ſi intellectus extra corpus eſt, imperfectus erit, manebit enim ſine ſenſu quid ergo erit, niſi, quod Intellectus erit in corpore non mortaliter, & tali quale modò eſt, ut & ſit anima cum ſenſu, & intellectio ſit perpetua, & optima, ac perfecta? At Philoſophi ſolutionem non attingentes in dubijs confuſi ſunt, ac quiſque in uia ſua errauit.

Ad 5.

Ad quintum reſpondeo, eſſe ſcientiam ſimplicem, quæ definitione habetur, & diſcurſiuam, ſeu complexam per propoſitionem. De ſeparatis habetur cognitio cõfuſa ſimplex quantum ad ipſorum quidditatem, at diſtincta complexa habentur, id eſt propoſitiones aliquæ de ipſis demonſtrantur, nec iſta ſcientia eſt tam diſtincta quantum eſt ſcientia rerum ſenſibilium, quæ ex utraq; parte diſtincta eſt.

Caput Octauum.

Nunc autem, quæ de anima.
Tex. XXXVII.

Quod aĩa ſit quodam modo oĩa.

QVæ de ſenſu, ac Intellectu dicta ſunt, ad unum quodam reducit, puta animam rationalem quodam modo eſſe omnia, quod probat: Nam omne ens, uel eſt ſenſibile, uel intelligibile, at anima rõne ſenſus, eſt omnia ſenſibilia, ratione Intellectus, & ſcientiæ, eſt omnia inteligibilia, ergo anima omnia eſt,

Quomodo autem hoc ſit oportet.
Tex. XXXVIII.

Explicatur ab Ariſtot. quo aĩa ſit omnia.

ADhuc propoſitionem dictam explicat, & modum, quo omnia ſit, exponit. Senſibile. n. aut intelligibile dupliciter dicitur, actu, ſcilicet, dum actu ſentitur, uel intelligitur, & potentia, dum ſentiri, uel intelligi poteſt. Vt igitur ſecantur, & diuiduntur iſta, ſic ſenſus, & Intellectus ſeu anima. Nam ratione ipſius potentiæ, eſt oĩa potentia, ratione uerò actus, eſt oĩa actu, ſimul ſumptis ſenſu, & Intellectu.

Modus autem, quo omnia eſt, non eſt, quòd ipſa anima in ſe ſit lapis, uel homo, uel ignis, nel aliud intellectorum, ſed quia ipſorum formas recipit & ſpecies. Vnde anima dici poteſt, ſicut manus, organum organorum, & inſtrumentum inſtrumentorum Manus enim, quamuis non ſit vllum in ſe inſtrumentum eorum, quæ ab externo ſint, tàmen omnia inſtrumenta facit, & omnium rationem inducit. Sic eſt anima in genere intelligibilium, non enim vlla eſt res ex intelligibilibus, tamẽ omniũ formas recipit, ob id forma formarum, ſeu ſpecies ſpecierum, dici poteſt: Intellectus quidem forma formarum intelligibilium, & ſenſus formarum ſenſibilium. Et Sect. 30. Proble q. 4 idem dicit; mentem enim dicit eſſe animæ, ſicut manum corpori.

Quo-

Quoniam autem neque res ulla eſt. Tex. XXXIX.

Explicat cur anima abſque ſenſu nō intelligat, ſed indigeat phātaſmate.

QValiter Intellectus ſe habeat ad sē ſum, explicat, docens non intellige re aīam abſque ſenſu. Cuius rationem dat, quia nulla eſt res ſeparata a magnitudinibus ſenſibilibus, ut apparet, etiam ipſæ res mathematicæ, quæ ſunt in abſtractione, re tamē in corpore ſenſibili ſunt. Hinc fit, ut nihil intelligamus, niſi in phātaſmate ſenſibili, & per ipſum.

Nota 1. Vbi notandum illa duo, quæ ſupra diximus: Dicit enim, quòd dum de nouo diſcimus, indigemus phantaſmate, puta, ut ab eo ſpeciem Intellectus ſumat, etiam poſtquam didicimus, cum ipſo ſpeculamur, quia ſimul eſt operatio Intellectus cum imaginatione ipſa, ut declaratū fuit.

Nota 2. Et nota hic Ariſto. loqui quantum ad intellectionem rerum phyſicarum, & mathematicarum, talis enim Intellectus phyſicus eſt: nam de ſeparatis non meminit, quia reiecerat in alium locum, ut patet tex. 36. Sed iā ſuperius determinauimus etiam in intellectione naturali rerum ſeparatorum indigere phantaſmate, quāuis in Ariſt. id non ſit admodum certum, ut monſtraui in locis ipſius citatis.

Phantaſmata autem uelut ſenſibilia ſunt.

Quod ſe habeat phantaſma ad intellectū.

QVomodo ſe habeat phantaſma ad Intellectum, oſtendit, dicens, eſſe ſicut ſenſibilia ad ſenſum, uno excepto, ꝙ phantaſmata non habent materiam, id eſt, non ſunt res ipſę materiales, ſed ſpecies interioris ſenſus ipſarum.

Actus autem & operatio ipſius imaginationis, non eſt actus ipſius Intellectus, qui dicitur affirmatio, uel negatio: in hoc enim eſt compoſitio quædam vera, uel falſa conceptarum rerum, non in imaginatione. Simplex quidem intellectus operatio uidetur aſſimilari imaginationi, ſed non eſt, quamuis ab ipſa pendeat. Atque hæc ſunt, quæ de parte intellectiua Ariſt. docuit.

Caput Nonum.

Quoniam autem animalium anima. Tex. XL.

Poſtquā de Intellectiuo diſputauerat, nūc de loco motiuo incipit agere.

ANimæ definitio quarto erat partibus compoſita, puta, vegetatiuo, ſenſitiuo, intellectiuo, & loco motiuo: quarum tres hucuſq; diſcuſſæ ſunt, nunc quarta diſcutienda proponitur, ſcilicet loco motiuum.

Cur vltimò de loco motiuo agat.

Poſſet autē quis meritò dubitare, quare hæc vltimum locum teneat: videtur.n. poſt vegetatiuum aut ſaltem ſenſitiuum tractanda, cum communior ſit intellectiuo. Reſpondeo id eſſe factum, quia motiuum non exit in actum, niſi præcedente intellectione, vel ſenſatione, ideo ordine doctrinæ debuit vtriq; poſtponi.

Intentio Ariſt.

In hoc igitur textu Ariſtoteles ſuam proponit intentionem, quæ talis eſt. Vt.n. in primo de anima dictum eſt, Antiqui animalium animam duobus definiebant, ſcilicet iudicatiua faculate, quæ ſenſum & Intellectum comprehendit, & motiua ſecundum locum. Cùm igitur iam de ſenſu, & Intellectu tractatum ſit, pars hæc tractanda ſuperat.

Quæſtiones tres de motiuo ſecundum locum. Prima quæſt.

De motiuo igitur principio tria ſpeculanda proponit. Primum eſt, an ſit tota anima, an pars animæ Per partem intelligere poſſumus duo, & facultatem, ſeu potentiam, & partem animæ ſubſtantialem, ſicut ponebat Plato diuerſas partes animæ ſubſtantiales in uno homine, quæ erant ſingulæ animæ.

Secunda quæſtio.

Ex quo ſecunda quæſtio eſt: ſi eſt animæ pars, quomodo ſit pars, an diſtincta ab alijs magnitudine & ſubiecto, ſicut diſtinguebat Plato, rationalē, & iraſcibilē. Quod ſi ita eſt, erit pars ſubſtantialis. Vel non ita ſit, ſed ſolum diſtincta ratione, & definitione ſic enim erit facultas.

Tertia quæſtio.

Tertia quæſtio eſt: Si ſit pars, an ſit diſtincta ab his, quæ communiter poni ſolent, ſcilicet rationalis, iraſcibilis, concupiſcibilis, vel ab his, quas Ariſtot. poſuit lib. 2. ſcilicet Intellectu, ſenſu, & vegetatiuo diſtincta, an ſit vna pars ex his.

Habet

Habet autem dubitationem mox. Tex. XLI.

Dubiũ de modo quo aīa pariter diſtinguenda ſint, & de earũ numero. AD prędicta determinanda unum dubium neceſſariũ ponit, ſcilicet, quis ſit modus diſtinguendi animæ partes, & qualis ſit ipſarum numerus. Videntur.n, eſſe infinitę, ſcilicet indeterminatæ, nec ad certum numerum reductæ. In cuius probationem citat duas ſententias diuidentium animæ partes. *Opinio Plat. eſſe tres.* Prior eſt Platonis qui in tres partes animam diuiſit, in rationalem in cerebro poſitam, in iraſcibilem in corde, & cõcupiſcibilem in iecore. *Opinio aliorum eſſe duas.* Poſterior eſt aliorum, qua etiã ipſe in moralibus ſæpe uſus eſt, puta in partem rationalem, & irrationalem. Contra hanc utramque diuiſionem argumentatur, inſufficienteſq; eſſe probat.

Secundum enim differentias, per quas.

1. Arg contra Platon. opin. PRimum argumentum eſt, quia ſpecta ta ratione & cauſa propter quam iſti tales potentias multiplicant, alias ẽt ponere oportet potentias. Ipſi enim ob illarum uarias operationes inter ipſas ponũt differentiam, ſed ſunt alię potentię multo magis differẽtes a rationali, quam iraſcibilis, & concupiſcibilis, ergo oportebat has diuidere, & aſſignare. Potentia autẽ hæc, eſt uegetatiua, magis enim differt a rationali, quàm illæ duæ, quia iſta ineſt plantis: quibus nec ſenſus, nec ratio ineſt: illæ uerò duæ inſunt habentibus ſenſum qui propinquior eſt rationi. Hæc argumẽti pars eſt contra Platonem.

2. Arg pars contra ſecũdam aliorũ opin. Alia argumenti pars, quæ poſſet nouũ eſſe argumentum, eſt contra ſecundã opinionem. Senſitiua enim potentia nec eſt rationalis, nec irrationalis, non ergo eſt ſufficiens diuiſio.

Dubium. Reſponſio. Quòd ſi dicat, Quomodo ſenſitiua nõ eſt irrationalis? Reſpondeo, quod poteſt ſic probari, ut notat. S. Tho. Nam irrationale, uel ſumitur negàtiue pro eo, quod non habet rationem, & ſic non diuiditur potentia, quia etiam lapidi competit. Vel ſumitur priuatiuæ, ut ponit potẽtiam ad rationẽ, & ſic ſenſitiua brutorum non eſt irrationalis, nullius enim rationis eſt capax. Hoc tamen inferius in quęſtione magis declarabitur.

Secundum argumentum eſt de imaginatione, quæ uerba melius cum ſequenti textu copulantur, ob id ibi exponemus.

Adhuc autem & imaginatio. Tex. XLII.

SEcundum argumentum eſt commune *2. Arg.* contra utramque diuiſionem, de imaginatione, quæ in primis non uidetur eſſe ab aſſignatis a Platone, ſed eſſe, & in natura differre ab omnibus illis. Et argumentum fortius eſt contra Platonem, qui has tres partes diſtinguebat ſubiecto, ſingulasque in ſingulis partibus ſubiecti ponebat.

Tunc enim difficile eſt aſſignare, cum *Nota.* qua illarum coniungetur imaginatio: Ratio difficultatis eſt iſta, quia imaginatio omnibus utitur illis partibus, ſeu omnes, ipſa, rationi enim miniſtrat, ſimiliter appetitui, non ergo uidetur magis ab una quam ad altera ſeparanda, quòd ſi ab omnibus ſeparetur, iã inſufficiens erit diuiſio. Ita eſt locus intelligendus.

Poteſt etiam hoc argumentum eſſe cotra ſecundam opinionem, ſicut probatum eſt de ſenſitiua, quòd non eſt irrationalis quòd enim non ſit utraque rationalis: tam ſenſitiua, quam imaginatiua, per ſe notum eſt.

An hæc autem appetitiua, quæ & ratione.

HOc eſt argumentum tertium magis *3. Arg. potius contra Platonem.* cõtra Platonem, & eſt obſcurus ſenſus; Vt autem intelligas, ſcito, Platonem iraſcibilem, & concupiſcibilem, ac rationalem non potentias animæ, ſed animas diſtinctas exiſtimaſſe.

Intendit ergo Ariſt. argumentum hoc *Nota.* facere in rationali anima eſſe appetitum

quen-

quendam diſtinctum, ſcilicet uoluntatē, & tamen non ponitur eſſe anima per ſe: non ergo illos duos appetitus oportebat animas diſtinctas facere. Quod ſi tres animas uoluit facere, ſicut in rationali præter ipſam, eſt ſuus appetitus ſcilicet uoluntas, ratione diſtincta. Ita etiam in ſingulis alijs erunt appetitus proprij: eruntque tres appetitus, & ſic multiplicantur potentiæ.

Hoc eſt igitur, quod dicit, Eſt appetitiua ratione diſtincta ab alijs, quam diuellere & animam per ſe facere eſt inconueniens, quia tunc erunt plures tribus: hæc autem eſt uoluntas in rationali parte, ſicut in ſenſu illę duæ: Si ergo anima eſt triplex, multiplicabitur etiam appetitus.

Et etiam de quo nunc ſermo. Tex. XLIII.

4. Argu. QVartum facit argumentum, occaſione cuius dubium eſt motum. argumentum autē eſt de motus localis principio. Probat autem, quod non ſit ulla aſſignata potentia. Primum tamen excludit ea, quæ nō faciunt difficultatē. Animal.n. mouetur augmentatiuè, & diminutiuè, ſed huius motus, qui omnibus uiuentib. ineſt, facile eſt inuenire principium. Cū enim omnibus inſit, erit ipſius principiū id quod omnibus ineſt uiuentibus, ſcilicet anima nutritiua. Alij motus non ſunt cōmunes, ut ſomnus, vigilia, reſpiratio, & alia, ob id maiorem habent difficultatem Sed de his poſt eſt dicendum.

Sed de motu ſecundum locum. Tex. XLIV.

Progreditū in eodē argumento de prīcipio motus localis, ſ. progreſſiui.

Quod non ſit eius prīcipium aīa nutritiua.

1. Ratio.

EXcluſit quod facile erat, & reiecit difficile, quod nō attinebat ad conſiderationem pręſentem, nunc quod eſt præſentis negotij, diſcutit, ſcilicet de motus localis principio, qui dicitur motus progreſſiuus Et probatur primò, quod non ſit ipſius principium nutritiua potentia, ſeu anima, idque duobus argumentis.

Primū eſt, quia iſte motus progreſſiuus ſit cum imaginatione & appetitu: at nutritiuæ animæ illa non inſunt.

Secundū eſt: quia nutritiua ineſt plantis, non autem talis motus; quod ſi hoc eſſet principium eſſentiale, utique moueretur. Et nota, quod dicit, qui non mouetur appetitu, & imaginatione uiolenter mouetur, ut cum ui trahitur animal. *2. Ratio.*

Similiter autem neque ſenſitiuum. Tex. XLV.

Quod nec aīa ſenſitiua ſit illius motus progreſſiui prīcipium.

PRobatur ſecūdo, quod nec anima ſenſitiua ſit huius motus principium. Et argumentum eſt, quia non omnia habentia ſenſum, mouentur. Sunt enim animalia aliqua fixa, quæ nullum locum ex ſe mutant.

1. Ratio. *Excluditur obiectio.*

Excludit autem obiectionem quandā. Poſſet enim quis dicere, quod huiuſmodi non mouentur, non quia deſit principiū, ſed quia deeſt inſtrumentum. Cōtra hoc argumentatur, dicens, quod natura nihil fecit fruſtra, nunquam deficit in neceſſarijs, ſed quibus dedit principium, dedit quæ neceſſaria erant ad uſum illius, dūmodo non ſint orbata, & monſtruoſa animalia, ſed illa immobilia ſunt in ſua ſpecie perfecta, & non monſtra, cū generent ſibi ſimilia, & augeant. Si ergo principiū haberent motus a natura, utiq; haberent inſtrumenta neceſſaria, ſicut habent ad alia opera. Cum autem nullum tale ſit, non ergo habent tale principium, & conſequenter ſenſitiuum non eſt principium huius motus.

At uerò neque ratiocinatiuum. Tex. XLVI.

Quod principium intelligēdi nō ſit principiū progreſſiui motus. ac primo, q non ſpeculatiuus intellectus.

PRobat tertio, quod nec principium intelligendi, ſiue diſcurrendi, quod idem eſt, ſit huius principium. Ac primo probat de intellectu ſpeculatiuo, quod non ſit principium motus.

1. Ratio.

Non ſit motus, niſi cognitio ſit circa aliquid conueniens, uel diſconueniens agibile, ſed ſpeculatiuus Intellectus nihil

agen-

agendum conſiderat, non ergo eſt motus principium.

Confirmatur ratio. At quia aliquando agibilia contemplatur ſpeculatiuus, dum ipſorum naturam cognoſcit, quamuis non ordinet ad actionem, probat quod nec talis intellectus ſpeculatiuus moueat, quia ſæpe mouemur Intellectu non imperante talem motum. Conſideramus enim terribilis alicuius naturam, nec iudicamus timendum eſſe modo, & tamen una pars mouetur timore, ſ. cor, in quo eſt iraſcibilis ſecuncundum Platonem; ſimiliter ſi ſit delectabile, mouetur alia pars, ſcilicet iecur, in quo eſt concupiſcilis iuxta Platonem, utitur modo opinione Platonis.

Vis Ariſt. rationis. Ac ſi dicat, Intellectus ſpeculatiuus rerum purè ſpeculabilium, quæ a nobis fieri non poſſunt, non mouet, nec ſimiliter intellectus ſpeculatiuus rerum agibilium quæ non dirigit ad opus, nec percipit actionem, neuter enim intellectus eſt motus huius principium.

Amplius & præcipiente Intellectu. Tex. XLVII.

Quod nec intellectus practicus ſit pricipiũ progreſſiui motus. 1. ratio. PRobat modo de Intellectu practico, qui percipit fieri, quod cognoſcit. Argumentum eſt, quia ſæpe percipit Intellectus aliquid eſſe faciendum, & tamẽ homo ſequitur appetitum, & facit oppoſitum motum, ut ſit in hominibus incontinentibus, qui contra rationem & dictamen Intellectus mouentur. Similiter idẽ uidetur in medico; non enim ſemper ſecundum artem quam habet, medetur: quod manifeſtat aliud eſſe principium motus in ipſo.

Quod nec appetitus ſenſitiuus ſit eius motus principium. 1. Ratio. Tandem probat, quod non ſit appetitus ſenſitiuus principium. Sæpe enim appetitu inclinante ad aliquem motum, nõ ſequitur motus talis, ſed alius ſecundnm rationem, ut apparet in hominibus continentibus, & ſtudioſis, qui appetitus inclinationes relinquentes, quod ratio dictat, exequuntur. Videtur ergo ambiguum, quod ſit motus huius principium.

An ſit bona diuiſio potentiarum in rationalem, & irrationalem. Quæſt. XXIIII.

Occaſio prioris ex locis Ariſt. IN hac re id difficultatem facit, quod Ariſt. reprehẽdere uiſus eſt hanc diſtinctionem, qua ipſe utitur ſępe in moralibus, præſertim S. Th. c. 13. Et probatur: quia ſicut animal bene diuiditur per rationale, & irrationale, utique etiam diuidetur potentia animæ pari ratione.

Alterũ dubium, cur infinitas dixerit potentias uideri. Huic conſequens eſt aliud dubium; Quare tex. 41. potentias quodammodo uideri infinitas dixerit, cum nulla ſit apparentia qua infinitæ uideantur.

1. Funda. quid ſit rõ, & quotuplex. Circa prioris dubij reſolutionem, aduerte aliqua. Primum eſt, quod Intellectus, & ratio non ſunt diſtinctæ potentię animæ, ſed una & eadem, ſecundum uarias operationes. Vt enim percipit tantum res ipſas, & ipſarum naturas, ſiue ꝓprietates, dicitur Intellectus, ut tamen tali modo intelligit, ſcilicet diſcurrendo, & ex una cognitione aliam inferendo, dicitur ratio.

Tripliciter diuiditur. 1. Diuiſio. Notandum autem, quod tripliciter diuidi poteſt iſta ratio ſecundum uarias operationes. Primò eſt ratio practica, & eſt ratio ſpeculatiua Ratio practica dicitur, cum diſcurrit in agibilibus, ſeu factibilibus, quod fit per artes, & prudentiam. Ratio ſpeculatiua dicitur, cum diſcurrit in contemplabilibus, quod fit per habitus ſcientiarum.

2. Diuiſio. Secundo utraque a Theologis diuiditur in rationem inferiorem, & rationem ſuperiorem, quas aliqui uocant duas portiones rationis. Ratio inferior, eſt ratio diſcurrens in rebus creatis tam practica, quàm ſpeculatiua, ſuperior uerò, quæ diſcurrit, & attendit altiſſima & quæ Dei ſunt, tam ſpeculatiua, quàm ipſius attributa, & naturam ſpeculatur etiam practica, quæ regulas excogitat ad operandum iuxta Dei uoluntatem.

3. Diuiſio. Diuiditur etiã tertio ratio præſertim practica in rectam, & non rectam. Ratio recta dicitur, ſi fuerit inferior, quæ operandũ præcipit iuxta regulã naturę, & ea quę ipſi cõformia ſunt, ſi fuerit ſuperior,

quæ

quæ operandum percipit iuxta diuinum mandatum, & regulam. hæc eſt rectitudo in ratione practica, correſpondetq; ueritati in ſpeculatiua. Vera enim ratio eſt, qua ſicut res eſt, cognoſcit, & iudicat: oppoſitū eſt falſa rō, & in practicis nō recta.

No. nomen rōnis pro actu & pro potentia accipi.

Notandum etiam, quod nomen rationis aliquando ſumitur non pro intellectu diſcurrente, ſed pro ipſo diſcurſu, & opere Intellectus, quomodo ſyllogiſmus ratio dici ſolet.

2. fund. de appetitu ſēſitiuo & rōnali.

De dominio, & uoluntate rōnis in appetitum ſenſitiuum.

Aduerte ſecundo, quod appetitus ſenſitiuus, qui ſequitur ſenſum, non ſemper conformatur rationi, nec uoluntati, quæ dicitur appetitus Intellectiuus, tamē eſt ſubiectus & ſeruus rationis, ſubditurque uoluntati, & rōni, ut rō dicatur domina.

Hoc autem dominium in duobus maximè cernitur. Alterum eſt, quantum ad actus ipſius appetitus, & partis ſenſitiuæ. Ratio enim impedit actus ſępè appetitus qui, niſi ratio eſſet, inſurgerent, inducit etiā alios actus, qui non eſſent, niſi ratio, imperaret. Verbi gratia, aliquando apparet aliquod terribile, ut leo; quem niſi ratio diceret eſſe ligatum, non poſſeque nocere, utique timeremus. Similiter aliquando apparet aliquod periculū, uel malum ſuperandum, quo iraſcimur: quia ratio ita iudicat. Vnde dicebat Ariſtot quòd fortis mouet iraſcibilem, ſubditur ergo quantum ad actus.

2. Ratio.

Alterum dominium eſt, quantum ad executionem, & corporis motū. Impoſſibile enim eſt, quòd appetitus ſenſitiuus in homine quandiu eſt rationis compos, moueret corpus, niſi accedat etiam uolūtatis conſenſus ſaltem in uirtute: nam uoluntate diſſentiente nō mouebit unquā: ſiue enim ludere, ſiue comedere, ſiue ꝓgredi, uel aliud ſimile ſit, non fiunt a ſolo appetitu, niſi accedente uoluntate & Intellectu. Hoc tñ uerum eſt, ꝙ appetitus ſecum fert uoluntatem ſępe non neceſſariò mouendo, ſed inducendo, & proponēdo obiectum, ſecundum ꝙ obiectum aliter & aliter apparet, prout eſt appetitus.

Aliqui motus qui non obediunt uoluntati, & rationi.

Alij quidem motus ſunt, qui non ſubduntur uoluntati, ut paſſiones aliquæ corporis, & alterationes conſequentes ipſas, in his igitur duobus appetitus ſubditur parti rationali.

Potentia rōnalis duplex una ꝑ naturā aliā ꝑ participationē.

Hinc nota ſit illa diſtinctio Ariſtot. Ethic. 1. cap 13 quòd potentia rationalis duplex eſt: Vna per naturam ſuā, altera per participationem. Intellectus ipſe dicitur rationalis ſecundum naturā & eſſentiam, quia ipſe eſt ratio, ſicut uiſus eſt uiſus: At appetitus, & pars ſenſitiua eſt rationalis per participationem, quia quāuis ipſe non ſit rō, tamen ſubditur rationi. & operatur aliquando ſecundum rōnem.

3. fund. de diuiſione potentiarū rationalis & irrationalis.

Quo reſpōdeatur ad 1. dub. quæſtionis propoſita.

Aduerte tertio, quòd cum aliqua plura aliquo modo habent ordinem ad unum, aliquo modo poſſunt diuidi per illud: ſecus tamen non. V g. omnes hominis potentiæ habent ordinem ad rationem Intellectus, quia eſt ratio pars ſenſitiua, qa eam participat: pars uegetatiua, quia eſt potentia animæ habentis rationem.

Hinc eſt, quòd hominis potentię poſſunt utique diuidi in rationales, & irrationales. Rationales erunt, & quæ ſunt per ſe, & quæ per participationem: irrationales uerò, quę cum in eadem ſint anima, rationem non habent.

Abſolute uerò & in genere ſic diuidere potentias non eſt bonum, quia aīaliū brutorum potentię non debent dici irrationales, ſicut nec lapis, quia nullum ordinem intrinſecum ad rationem habent.

Defenditur hic Ariſt. & ſibimet cōciliatur.

Hinc colliges Ariſtot. in morali bene uſum fuiſſe hac diuiſione, quia de homine tantum ibi eſt ſermo, cuius potentias diuidebat, tamen iſti Philoſophi abſolutè diuidebant animalium potentias, ob id reprehenduntur.

Ad argu. contra primum qōnis dubium.

Nec argumentum concludit, nam cū diuiditur animal, tunc irrationale, nec ſumitur negatiuè, nec priuatiuè, ſed ponitur loco unius differentiæ poſitiuæ innominatæ, quæ eſt communis omnibus brutis. Hoc autem non poteſt fieri in pręſenti, quia tunc nō comprehenderet eas potentias, quę ſunt in homine.

1. Ratio.

Et probatur: quia nō eſſet apta diuiſio potentiarum. Nam oportebat ſubdiuidere ad cognoſcendum numerum potentiarum diſtinctum, quod ipſi non fecerunt, & ſic probatur primum dubium.

2. Ratiō.

Reſponſio ad dubium rationis qōnis cur infinitas potentias uideri dixit.

Circa ſecundum exiſtit duplex opin. Altera eſt Iandu. q. 38. qui tenet tot eſſe potentias animę diſtinctas, quot obiecta ſpecifica. Vnde putat uiſum, & potentiā qua uidemus album, diſtingui ſpecie a uiſu, quo uidemus nigrum. Hoc ſibi perſuadet

Rō primæ opinionis.

ſuadet propter unicũ tex.3. Phyſ.tex.11. vbi dicitur non eſſe idem poſſe ſanari, & poſſe infirmari, ubi videntur diſtingui potentiæ per obiecta ſpecifica, ſcilicet infirmitatem, & ſanitatem.

2. opin. Altera opinio timens textum Ariſt. dicit in potentijs materię & corporũ id habere locum, qualis eſt potentia ad ſanitatem, & ad ægritudinem, ad calorem, & frigiditatem, at in potẽtiis animę, quia ſunt abſtractiores, id locum non habent, ſed vna eſt potentia ſpecie pro contrarijs.

Confutatur utraque o-nio. Vtraque hæc opinio, (pace ipſorum dicam) eſt uana: & indigna philoſoph. Quid enim clamat aliud Ariſt. quam unã, & eãdem eſſe potentiam contrariorũ? *1. Ratio.* & Capite de tactu, diſtinguit tactus non pro ſingulis contrarijs: ſed pro ſingulis contrarietatibus.

2. Ratio. Præterea, quis patietur eſſe innumeros uiſus, auditus, olfactus, pro ſpecierũ obiectorum diuerſitate? Cõſequenter id oportet dicere de Intellectu & uoluntate, quę multipliciter eſſet ſomnium, non philoſophia.

3 Ratio. Præterea, ut antea oſtendimus, ex illa regula diſtinctionis potentiarum a poſteriori colligimus unam eſſe potentiam etiam multorum actuum: & multorum obiectorum. Quoties uidemus, quòd qui unum actum illorum habet, etiam habet omnes alios, & contra, & qui poteſt in unũ obiectum, poteſt in omnia alia, & contra, ſi priuatur uno, priuatur etiam alijs. Vt v.g. in uiſu, qui uidet albedinem, poteſt etiam videre nigredinem, & alios colores, & qui non poteſt videre nigredinem, ſeu albedinẽ, nec poteſt uidere alios colores. Et ita colligimus unam eſſe omnium iſtorum videndorum colorum potentiam, atque ita in alijs.

Reſpõſio uera ad dubiũ de infinitate potẽtiarum. Propterea dicamus nos, ut diximus li. 2. de anima, nõ multiplicari potẽtias niſi ſecũdum rationes primas formales, & genericas obiectorum, & a poſteriori, modo dicto, quod ibi latè oſtendimus.

Ad Ariſt. teſtimoniũ. Quòd ſi Ariſtot. dixit hic uideri infinitas, uoluit per infinitum indicare eſſe indeterminati numeri, ex una enim parte tres, ex altera duæ, ex altera quatuor, uel plures uidentur, ſed non ſunt præter eas, quas poſtea poſuit.

Ad rõnem prima opi. Nec argumentum quicquam ualet, in cuius ſolutionem nota, potentiam ad recipiendam formam dupliciter poſſe conſiderari. *Nota.* Vno modo ſecundum ſe tantum, altero modo ſeuundum id, quod ſimul cũ ipſa ponitur. Nunquam enim aliquid eſt in potentia ad unum contrarium, quin ſit cum oppoſito extremo, quod enim eſt in potentia ad album, ſi non eſt album, eſt cum nigro, uel medio, quod eſt infirmũ, eſt in potentia ad ſanum, & ſic in alijs.

Solutio. Reſpondeo igitur, quod Ariſt. ſi ſolam potentiam conſideraſſet, utraque unam & eandem poſuiſſet, at quia potentiam cum adiuncto ſumpſit, ideo diſtincta protulit.

Nota 2. Et nota, quod non dixit non eſſe eandem potentiam ad ſanitatem, & ægritudinem, ſed non eſſe idem poſſe ſanari, & poſſe infirmari. Illa enim potentia mutatur ab infirmitate in ſanitatem, hæc a ſanitate in infirmitatem. Solet etiam dici potentia oppoſitorum, uel differentium ſpecie, diuerſa ratione uariorũ diſpoſitionum, qua quęque forma in ſubiecto requiritur.

Eſt ergo notanda iſta ſolutio, cætera lege in quæſt. allegata.

Caput Decimum.

Videntur autem duo hæc. Tex. XLVIII.

Ariſt. ſententia de principio motiuo animalium. CVm ſuperius dubitaſſet de principio motiuo localiter animalium, nunc veritatem determinare aggreditur, duoq; principia eſſe dicit, ſcilicet appetitum & intellectionem, his enim duobus animalia mouet.

Notat tamen per intellectionem non ſolùm eſſe intelligendam cognitionem Intellectus, ſed etiam ſenſus, qui dicitur imaginatio, hæc enim etiam cum appetitu mouet, quamuis non ſit cognitio Intellectus, ut in homine, qui aliquando ducitur imaginatione, & non Intellectus, & etiam in brutis, quæ carent intellectione.

Poſſumus ergo dicere, appetitũ, & cognitionem eſſe duo principia, quę ſimul mouent animal, & per cognitionem, tam

tam iudicium imaginationis,quam intellectus complectimur.

Intellectus autem, qui propter aliquid. Tex. XLIX.

Quis intellectus ſit motus illi⁹ principiũ.

QVia Intellectus dixerat eſſe principium motus, declarat non quẽcunque, vel ſpeculatiuũ, ſed practicũ, & qui actiuus dicitur. Differt autem a ſpeculatiuo in fine: nam ſpeculatiuus cognoſcit ſolum propter cognitionem, at practicus cognoſcit propter opus.

Nota. ex Philop.

Notat Philop. quo pacto hic ab Ariſt. idem dicatur Intellectus ſpeculatiuus, & practicus, ſoloq; fine differat, quod ſi ſpeculatiuus immortalis dictus eſt, etiã erit practicus immortalis quantum ad eſſe ipſum, & naturam.

Et appetitus propter aliquid omnis eſt.

Quod ſimul practicus intellectus, et appetitus ſint principiũ motus

PRobat, quod dictum eſt. ſ. tam practicum Intellectum, quã appetitum ſimul eſſe principia motus. Aſſumit autẽ duas propoſitiones Altera eſt, ꝙ oĩs appetitus eſt ꝑꝑ aliquid, ideſt, aliquem intendit conſequi finem. Altera eſt, id, qđ appetitus intendit, eſt principiũ Intellectus practici, id eſt enim primũ, quod intellectus practicus cognoſcit. Finis enim in intentione primus eſt.

1. Suppoſ. *2. Suppoſ.*

Explicatur exemplo.

Verbi gratia, appetit infirmus ſanitatem, hæc eſt, quam primo ſibi in mente conſequendam proponit, quamuis quantum ad executionem operis, non ſit ipſa prima, prius enim exequitur media ipſa, incipitq; ab hoc ultimo in intẽtione. Verbi gratia, apprehẽdit ſanitatem, & poſtea remedia, & poſt cognoſcit opus eſſe Medico, ab hoc ultimo ſtatim incipit.

1. Ratio.

His ſuppoſitis, tale conficit argumentum. Appetitus non mouet, niſi intendat aliquid, ſed iſtud nõ poteſt mouere appetitum, niſi prius intellectu, & cognitione comprehendatur: ergo eſt neceſſarius Intellectus ſeu imaginatio ad motum. Vlterius imaginatio ſeu intellectio non mouet, ſine appetitu, cum moueat, quia proponit appetibile: ergo vtrumq; eſt motus principium. Cognoſcitiua enim potentia finem apprehendit, & iudicat, qui appetitum ad motum incitat, tã ergo cognitio, quam appetitus ſimul ſunt motus principium.

Vnum quid igitur mouens ipſum. Tex. L.

Quod illa nõ ſint duo motus principia, ſed ad unum principale reducũtur ſ. appetitũ.

VVlt modo reducere ad unum principium principale illa duo, ſ. ad appetitum, & probat, quod non ſunt duo illa principia ex æquo tanquam duæ cauſæ non ordinatæ.

1. Ratio.

Et argumentum eſt hoc. Si eſſent duo principia, puta, nõ ordinata, appetitus & Intellectus, utiq; communẽ haberent aliquam rationẽ, qua mouerent, ſed hoc eſſe non poteſt, ergo non ſunt duo per ſe mouentia non ſubordinata.

Minoris probationem ponit, quia tunc unum abſque altero moueret, at id eſſe non poteſt: nam intellectus abſque uoluntate, quæ appetitus eſt, mouere non poteſt: at appetitus abſq; intellectu mouere poteſt, ideo primum locum obtinet appetitiuam in motu.

Maioris probationẽ ponunt Themiſt. & Philop. Bipes & quadrupes ambulant non ſubordinata: ergo quia rationẽ communẽ habent, ſcilicet, quia pedes habẽt. Ex hoc ulterius ſequitur, ꝙ unumquodq; per ſe ambulare poſſit. Concludit ergo appetitum magis eſſe principiũ, & intellectus per appetitum mouetur.

Intellectus igitur omnis rectus eſt. Tex. LI.

2. Ratio.

QVod magis moueat appetitiuum, probat alio argumento, quod tale eſt. Intellectu recto exiſtente imaginatione autem recta, & non recta exiſtente, ſẽper ad omnem motum concurrit appetibile, ergo uidetur, quod maiorem rationẽ mouendi habeat appetitus.

Nota

Nota.

Notã,quod ratio ſeu Intellectus dicitur ſemper rectus quantum ad principia prima practica: non enim eſt deceptio in his, quod malum eſt fugiendum, bonum eſt proſequendum,& in alijs:deceptio eſt in particularibus ſubſumptis, quod hoc vel illud ſit bonum, aut malum, conueniens,vel diſconueniens: & ob id imaginatio,quę circa particularia eſt, ſæpe.n. non recta iudicans bonum,quod non eſt, & econtra:ob id appetitus non ſemper a bono uero mouetur,ſed aliquando de apparente.

Concluditur ſecũda ratio.

Cum igitur Intellectus rectus ſit, non tamen motus ſemper rectus ſit: ſimiliter cum imaginatio varietur,tamen hoc ſemper inuariatum ſit, quod debet eſſe aliquod bonum,& appetibile:ſignum ergo eſt appetitum eſſe cauſam motus præcipuam. Notat tamen,non quodcunque bonum mouere appetitum, ſed agibile, i. quod ſub actione cadit, vt poſſit obtineri,& non obtineri.

Quod igitur huiuſmodi potentia. Tex. LII.

Cõcluditur appetitũ eẽ primum et præcipuum mouens.

Colligitur potentiarũ numer⁹ cõtra duas illas antiqu. opiniones.

VErba priora textus, concluſio ſunt præcedẽtium, ſcilicet, ꝙ appetitus ſit primum ac præcipuũ principium mouens animal;in ſequentibus verbis potentiarum numerum colligit contra prædictas ſententias:dicens,ꝙ ſi partes animæ ſumuntur non pro ſpeciebus,& partib.inferiorib.(ſic.n.tria ſunt genera animarũ, ut dictum eſt:) ſed ſi partes pro potẽtijs ſumantur,tũc iſtæ debent eſſe nutritiuũ, ſenſitiuum,intellectiuũ, & deliberatiuũ, ac appetitum, dicitq; has partes magis differre,quam concupiſcitiuum,& iraſcitiuum. Hę enim ad idem pertinent genus ſcilicet appetitiuum: at illæ genere differunt.

Not.Platonis reprehẽſionem.

Hic notat Platonẽ,quod animę potẽtias fecerit animas, & adhuc, quod non ſufficienter diuiſerit. De hoc numero potentiarum in quæſt. aliquid dicemus.

Quoniam autem appetitus fiunt cõtrarij. Tex. LIII.

Quale appetitiuũ hominẽ moueat unũ ſ. genere,ſed diuersũ numero.

EXplicat,quale appetitiuum moueat hominem,dicens, non eſſe unum appetitũ numero,qui ipſum mouet,ſed ſpecie,ideſt,genere vnum Hoc autem probat:quia homo appetitib.contrarijs mouetur,modo uno,modo altero:non ergo uno numero ſemper mouetur.

Oſtendit autem,quando id fiat,& quare id fiat.Tunc fit,cum ratio eſt contraria appetitui ſenſitiuo, quia unũ ipſa percipit,& aliud appetitus appetit:tunc neceſſarium eſt,nunc appetitum eſſe cõtrariũ appetiiui,qui ſequitur rationem.

Cõtrarij in homine appetitus.

Cauſa autem eſt,quia homo habet cognitionem diuerſorum temporum,præſentis,& futuri.Vnde,quia aliquod bonũ videtur de præſenti,appetitus qui ſequitur ſenſum de præsẽti appetit, at quia ratio futurum eſſe malum pręuidit,renuit. v g.appetitus,febricitantis,aquam bonũ iudicat, quia per ſenſum delectationem præſentem iudicat: at Intellectus damnum futurum pręuidet, ob id diſcõueniens iudicat, fiuntq; inde contrarij appetitus.

Contra etiam circa delectabile futurũ quod ſecundum præſens nocet,quale ieiunium,vel potio amara appetitus renuit voluntas amplectitur.

Hęc eſt igitur cauſa,quare non unum tantũ numero ſit appetitum mouens hominem,ſed numero plura,vnum genere. Nam appetitiuum,vt tale eſt, ſiue ſit hoc ſiue illud, mouetur.

De appetibili qđ ſit unum genere.

Similiter eſt etiam unum appetibile, primum obiectum commune: quod etiã mouet immotum,vt dicemus. Hoc autẽ appetibile mouet, prout apprehenditur Intellectu,vel imaginatione:ob id nõ eſt vnius rationis ſemper quod mouet,ſicut nec appetitus,ſed vnum genere.

Nota 1.

Nota 2.contra Auer.

Nota hanc literam,propter parentheſim longã,legendam eſſe ſuſpenſiuo ſenſu vſque ad initium tex.ſequentis,in quo continetur concluſio illata,ſcilicet vnum genere eſſe appetitũ & appetibile,quod mouet,non unum numero,unde male diuiſit Auerro.hos duos tex. ſicut ſemper ferè ſolet.

Quo-

Quoniam aūt tria ſun t, vnum quidē.
Tex. LIV.

Quod i motu interueniant quod moues, quod mouetur, & quo mouetur.

NVnc diſtinctè, quæ in motu animalium conueniant, deſcribit, enaratis, quæ in motu vniuerſali accidunt. Hęc enim in motu ſolent intercedere, quod mouet, quod mouetur, & quo mouetur, ſcilicet inſtrumentum motus.

Præterea; quod mouet duplex eſt. Vnū quod mouet, & non mouetur, vt Intelligentia, & quod mouet, & mouetur, vt orbis, vel mouentia particularia.

Quomodo hæc iueniātur in motu animalium

Hæc omnia congregata ſunt in motu animalium; eſt mouens immobile, ſcilicet appetibile. Hoc enim mouet appetitum in genere cauſæ finalis, atq; ideo mouendo non mouetur. Eſt etiam mouens motum, ſcilicet ipſemet appetitus; mouetur enim ab appetibili, non inquit, motu verò, ſed motu qui actus quidā eſt, ſicut ſenſatio, vel intellectio; ita appetitio, mouet etiam corpus. Eſt etiam quod tantū mouetur, ſcilicet corpus ipſum; & quo mouetur, & hoc eſt pars corporis, quæ inſtrumentum eſt motus; de qua non eſt modo tractandum, quia in præſenti agitur de anima ſecundum ſe, & talis pars eſt compoſita ſubſtantia, debetq; tractari in ijs libris, in quibus de toto animali, ipſiuſque partibus integrantibus agitur. Hæc igitur ſunt principia motus animalium in communi.

Nota de inſtrumento motus animalium.

Nunc autem, vt in ſumma dicam.
Tex. LV.

Deſcribuntur conditiones inſtrumenti motus animalium.

NE videretur in totū ſe excuſare ab iſto inſtrumento declarando, conditiones ſaltem illius deſcribit, quæ ſunt tres; Prima, quod ſit principium motus; ſecunda, quod ſit finis; tertia quod ſit immobilis; debet eſſe principium, vt ab eo motus incipiat, & finis tanquam extremū vt in eo terminetur a quo incipitur, & immobile, vt poſſit eſſe principium, & finis.

Exemplo declaratur.

Ponit ſimilitudinem de cardine. In cardine portæ eſt quædam cōcauitas, in qua pars portæ extrema initur; & ibi duæ ſuperficies ſimul ſunt, quāuis ratione diſtinctæ. Vna eſt ipſius extremitatis portæ, quæ dicitur concaua, & finis motus, incipiendo motus diuiſionem a tota porta verſus cardinem. Altera eſt ipſius cardinis, quæ connexa dicitur reſpectu portæ, & hæc eſt, velut principium motus, & hæc eſt immobilis.

Ita in inſtrumento motus animalis, quod pulſu, & tactu, extenſione ſcilicet & conſtrictione membrorum mouetur, erit pars, quæ ſit principium extenſionis, & finis conſtrictionis vna & eadem, licet ratione diuerſa: reſpectu enim vnius motus, eſt principium: reſpectu alterius, eſt finis: erit etiam immobilis, vt centrum, quod quieſcens eſt principium motus omnium partium circuli.

Quomodo iſta ſint intelligenda, declaratur in quæſt. ſeq. Interim nota, Boetiū non vertiſſe cardinem, ſed oſſium commiſſuram, qnamuis verbum Græcum, ſcilicet gigliſmos, ſignificet cardinem. Nec eſt multum diſſimilitudinis: nam ſicut ſe habet cardo ad portā, ita os ad os: habet enim excauitatem quadam, cui dorſum alterius aptatur: & forſan Boet. ita traduxit, quia Ariſt. id ſignificabat metaphorico vocabulo; & tunc non erit ſimilitudo, ſed vera res, vt dicam in quæſt. latius. *Nota.*

Quod ſit inſtrumentum motus animalium. Vbi etiam tria alia dubia de potentijs motiuis tractātur. Quæſt. XXV.

IN hac re non ſolum, quod propoſitum eſt de quibus explicare intendimus; ſed alia etiam tria dubia, quæ in iſto capite occurunt; vt tota quæſtio ſit ex reſolutione quatuor dubiorum.

1. Dubium an delibera tiuū & intellectiuum ſint potētiæ diſtinctæ.

Primum eſt circa tex. 52. vbi enumerans potentias, ponit deliberatiuum, & intellectiuum; dicitq; iſta differre magis inter ſe, quam concupiſcitiuum, & iraſcitiuum; quod videtur falſum: quia eadem eſt potentia, quæ deliberat, & intelligit, ſcilicet Intellectus: at illæ ſunt potentiæ realiter diſtinctæ.

Reſponſio quorūdam.

Ad hoc aliqui facile ſe expediunt, dicētes, quod non propter illas duas id dictū eſt,

eſt, ſed propter alias enumeratas, ſcilicet nutritiuum, ſenſitiuum, appetitiuum, & intellectiuum, ac deliberatiuum.

Reijcitur reſponſio hæc. Sed hæc reſponſio non uidetur valere; quia illic intendit ex æquo diſtinguere
1. numerum potentiarum. Accedat etiam
2. notandus tex. 1. lib. magn. mora. cap. 35. vbi id probat Ariſt. dicẽs, quòd ſicut ſenſus & Intellectus differunt inter ſe, quia vnum eſt circa ſenſibile, alterum circa intelligibile; ita hæ duæ partes, quibus ſcimus, & deliberamus; quæ vna eſt circa neceſſarium, altera circa contingens.

3. Accedat etiam Philop. qui Intellectũ non vnam potentiam facit, ſed multas.

Reſponſio communis & vera. In hoc dubio mihi videtur cum communi ſententia diendum, vnam, & eandẽ eſſe potentiam qua intelligimus, & qua deliberamus.

Nota. Quod actus antecedant deliberationem. Prima. Secunda. Tertia. Quarta. Quinta. Sexta. Vt autem quid deliberare ſit, intelligas, multos actus ipſum præcedere ſcito Primò enim omnium Intellectus finem apprehendit ſub ratione conuenientis. Secũdò, voluntas appetit, & inclinat in ipſum. Tertiò, voluntas delectatur in ipſo, qui actus dicitur fruitio. Quartò intendit ipſum, id eſt, inclinatur ordinando ad opus & executionem. Quintò, applicat Intellectum ad media quærenda. Sextò, Intellectus varia ſibi media proponit, & rejectis alijs, vnum, vel quæ conuenientiora ſunt ſumit; & hoc eſt deliberare.

Concluditur eiuſdem potẽtia eſſe deliberare & cognoſcere finem. Vnde poteſt eiuſdem potentiæ eſſe deliberare, cuius fuit cognoſcere finem, circa quem media proponit & quærit.

Ad texum Ariſt. ſolutio. Ad tex igitur Ariſt. ita eſt reſpondendum, quòd Ariſt. non ſumit ipſum ſolum principium operationis, ideſt potentiam nudam, ſed perfectum iam habitu, vt poſſit operari, & ſic Intellectiuũ, id eſt, principium ſciendi, & deliberatiuum, id eſt, principium deliberandi, differunt: quia illud ponit habitum ſpeculatiuum, & hoc practicum: quæ genere, & re differunt: reliquæ potentiæ non habent habitus, ſed per ſe ſunt principia operandi perfecta; ob id non eodem modo diſtinctio earum ſumitur. Et nota hoc, quia eſt optima declaratio Ariſtotelis, & ſic reſolutũ eſt dubium primum.

Secundum dubiũ, cur intellectus, & imaginatio, non numerantur inter mouentia. Alterum dubium eſt circa tex 54 quare inter mouentia non numeratur Intellectus vel imaginatio, ſed appetitus, cum ſine cognitione non moueatur appetitus.

Reſponſio. Reſpõdeo, quod Intellectus vel imaginatio non mouent per ſe, ſed ſunt conditiones mouentium: ſicut approximatio ignis non eſt, quæ comburit, ſed conditio ignis comburentis: ob id inter mouentia non computatur. Ita appetibile eſt, quod mouet appetitum, Intellectus vel imaginatio eſt applicans, & proponens hoc appetibile: habet ergo ſe vt conditio, & applicans ipſum mouens, ſed non eſt quod mouet.

Vnde Ariſt. in eodẽ tex. dicit eleganter, appetibile vt intellectum vel imaginatum mouet: vbi illa dictio, Vt, non cauſam mouentem, ſed conditionem notat: ſicut dicimus, Ignis, vt approximatus eſt, comburit.

Differenter ergo ſe habet Intellectus, & appetitus; appetitus enim eſt mouens corpus, at Intellectus vel imaginatio conditio obiecti mouentis appetitum. Quãuis autem neceſſaria ſint imaginatio & intellectio, non ob id ſequitur eſſe principium: nam etiam approximatio ignis eſt neceſſaria ad comburendum, non tamen ob id eſt principium; & ſic patet reſolutio huius dubij.

3. Dubium an potentia motiua & appetitiua diſtinguantur. Tertium dubium eſt; quia videtur Ariſtot. non diſtinguere potentiam motiuã ab appetitiua: non enim inter mouentia computat, niſi obiectum, & appetitum: & ſuperius tex. 51. inter quinque potentias non numerat motiuam.

Reſponſio prima. Forſan dici poſſet eſſe eandem potentiam motiuam, & appetitiuam, quæ, vt mouetur ab appetibili dicitur appetitiua

Reſponſio Secunda & verior. vt mouet, dicitur motiua, & hoc magis forſan alicui videtur conforme Ariſt.

At ne diſcedamus a communi ſententia, dicamus tres eſſe potentias motiuas. Vna eſt, quæ mouet dirigendo, & oſtendendo finem & viam motus: & hæc eſt Intellectus & imaginatio, quamuis nõ ſit hæc propriè potentia motiua. Altera eſt, quæ mouet corpus imperando, & applicando ad motum partes; & hæc eſt appetitiua. Tertia eſt, quæ mouet exequendo motum ipſum partiũ: & hæc eſt propriè, quam motiuam dicimus.

Ariſt. ergo meminit appetitiuæ, quia ipſa eſt principalis, & propria, Intellectus verò non propriè mouet. Executiua autem-

tem non eſt principalis, ſed miniſtra, & cum inſtrumento ipſo computatur. Et hæc eſt dubij reſolutio.

Quartũ dubiũ & præcipuum in quæſt. propoſitum de inſtrumẽto motus aialium quod ſit. Vltimũ dubium eſt principale propoſitum in quæſt. circa tex. 55. quale ſit illud inſtrumentum quo motus animalis fit. Circa quod variæ ſunt ſententiæ Philoſophorum in illo tex.

1 Opi. S.T. & Auer. S. Thom. & Aegid. & Auer. dicunt eſſe cor, quod eſt principiũ, & finis motus, & immobile eſt quidem principium motus expanſionis, & dilatationis & finis motus contractionis, utroque enim motu mouetur cor, vt apparet in pulſu. Eſt etiam immobile: quia in uno loco manens ſecundum totum dilatatur, & conſtringitur ſecundum partes.

Verã hanc eſſe ſñiam, ſed non euacuare difficultatẽ in Ariſt. Hęc ſententia ueram doctrinã continet, ſed non conſonat Ariſtotelis intentioni: nõ enim de motu naturali, qualis eſt ille cordis, & pulſuum ſermo hic eſt, ſed de motu uoluntario, & progreſſiuo. Huic autem non conſonãt illa tria in corde, ideſt, principium, finis, & immobile, vt notum eſt.

2. Opin. Philop. Alia eſt expoſitio Philop. qui putat hoc inſtrumentũ eſſe ſpiritus ipſos motiuos, qui per totũ corpus ſparſi mouetur partes dilatando, & contrahendo eas, & his ipſe applicat illa tria.

Reijcitur ſecunda opinio. Sed mihi expoſitio nõ placet, quia putat Philop. ſpiritus eſſe animatos, & ita mouere animali motu, quod nõ videtur.

1 Et pręterea, quia nõ continuant cum
2 reliquis partib. corporis, ſed ſunt in corpore, ſicut in uaſe: non ergo poſſunt ſic
3 mouere, & quia ſunt tenuiſſima ſubſtantia, quæ non poſſunt ſolidiores, & grauiores trahere aut pellere.

3. Opin. Tertia ſententia eſt aliorum, q dicunt hoc inſtrumentum eſſe chordam coniunctam neruo utrumque enim mouet. Eſt enim chorda ſub neruo, & neruus ſui intenſione cauſat motum dilatationis partium, chorda uero contractionem facit.

Reijcitur 3. opin. Hęc ſententia mihi non placet, Primò quia chorda, quæ ligamentum dicitur, eſt
1 ſubſtantiæ oſſeæ, & expers ſenſus, ſicut os, non ergo habebit motum. Hoc etiam docet Galen lib. 12. de vſu par. cap. 3. qui
2 dicit non mouere, quia caret ſenſu. Secundò, quia non eſt talis diſpoſitio partis, ut iſta ſententia fingit.

Quarta ſententia eſt aliorum, qui neruo hoc tribuunt. Sed mihi hoc non placet, quia ſicut pupilla non ſola dicitur organum uiſus, ſed oculus, ita nõ eſt neruus organus motus, ſed aliqua pars diſſimilaris, ut docet Ariſt. 2. de partibus cap. 1. Quare mihi uidetur dicendũ cum Albe. tract. 4. cap. 8. *4. Opin.*

In cuius declarationẽ nota ex Gal. 12. de uſu partium cap. 3. & Veſalio lib. 2. cap. 2. Inſtrumẽtum motus debet habere duas conditiones. Altera, eſt, ut ſentiat altera, ut moueat, neutra ſine altera perfici poteſt. Hęc tamen non potuerunt commodẽ coniungi in una ſubſtantia. Nam ad ſenſum neceſſaria eſt humiditas partis: quæ ipſam teneram facit: ad motum neceſſaria eſt durities, ut ſit fortis, parteſq; graues poſſit ſubſtinere Si ergo dura eſt, ſicca eſt, & motus ac ſenſus erit expers. Vnde neruo inerat quidem ſenſus propter humiditatem, ſed non durities: ligamento inerat durities ob ſiccitatem, non ſenſus. *Reijcitur 4 opinio. 5 opinio vera Alber. 1 funda ex Gale. quæ ſint neceſſaria, ut ſint inſtrumentum motus animalis.*

Natura ergo ſapiens inuenit uiã hanc, quod ligamentum in minutas fibras diuiſit, ſimiliter & neruum, ipſaſq; inter ſe miſcuit, carne, uenis, & arterijs inſerta inter ipſas poſita, ne ligamenta ſua duritiæ neruum læderent: atque hoc totum dicitur muſculus, inſtrumentumque eſt motus. Nam partes neruorum motum dant, ligamẽta uerò fortitudinem, & conſiſtentiam, & utrumq; concurrit in uno inſtrumento, ſicut filum debile coniunctum forti non facile rumpitur. Hæc eſt doctrina Galeni, & notanda. *Inſtrumentum motus eſſe muſculũ ex multis compoſitum.*

Aduerte ulterius ex Alber. loco allegato, quòd Ariſt. nõ loquitur de uno inſtrumento tantũ totius motus animalis, ſed de multis. Scito enim, non fieri motum uoluntarium in animali, niſi aliquo quieſcente, & illud dicatur eſſe inſtrumẽtum motus, quod mouet aliud per muſculum ipſum. Verbi gratia: digitus non mouetur niſi manu quieſcente, & ſi manus mouetur, quieſcit brachium, ſi brachium, humerus, ſi autem totum animal mouetur, non fit motus, niſi quieſcente aliqua parte. Vno enim pede quieſcente, mouetur ſecundum alterum, uermes autem quieſcũt ſecundum unam partem, & dum alteram contrahunt. *2. fund. ex Alber. quæ ſit pars qeſcens in motu aiali. ſ. immota.*

Z 2 Tales

Tales ergo partes quieſcentes, ſuper quas reliquæ mouentur optimè aſſimilantur cardini, & propriæ ſunt commiſſuræ oſſium, quas natura ad motum fecit, iſtæ partes quieſcentes per muſculum mouēt alias, & de his eſt ſermo Ariſt.

Not. principiū motus inſtrumentū eſſe cor, vel cerebrum.

Non tamen negamus, cor eſſe præcipuum inſtrumentum ſecundum Ariſtot, quia nerui ab ipſo fluūt, & ſpiritus, ſecundum Galenum cerebrum eſt potius, ſed de his nihil tractemus in præſen. ex his dubio propoſito eſt abundè ſatisfactum.

Caput Vndecimum.

Omino igitur, ſicut dictum eſt. Tex. L VI.

De principio motiuo animaliū imperfectorum.

POſtquam in uniuerſali de principio motus animaliū differuit, nūc in particulari differit de quibuſdam, quæ difficultatem habent, ſcilicet de animalium imperfectorum motus principio, atque de hominis etiam motu.

Appetitiuū in quantū tale eſt principium motus.

Nota.

Primò autem infert ex his, quæ prius dicta ſunt, appetitiuum, ut appetitiuum, eſſe principium motus animalium, at ne de quocunque appetitu uideatur loqui, limitat de illo loqui, qui cum imaginatione eſt, ſiue iſta imaginatio ſit rationalis, ideſt, intellectio, ſiue ſit ſenſitiua, qualis ineſt brutis.

Et nota hoc loco nomen imaginationis communiter ſumi pro cognitione, ut cognitionem ſenſus, & Intellectus complectitur, ſicut ſuperius ſumebatur intellectio.

1. dubium, an aīalia imperfecta habeāt imaginationem et appetitū.

Reſponſio Ariſt.

Proponit igitur dubium de iſtis animalibus imperfectis, quibus non ineſt niſi tactus ut uermes, & animalia iſta immota ſunt, an habeant imaginationem, & appetitum.

Reſpondet appetitū habere, quia ineſt eis dolor, & uoluptas, ut manifeſtum eſt, quia ſi pungantur, ſe contrahunt, at iſta non ſunt ſine appetitu Reſpondet etiam habere imaginationē ſed imperfectam, & indeterminatā, qualis eſt ipſorū motus.

Nota cur dicatur imaginatio illorum animalium imperfecta.

Nota; quòd imaginatio horum dicitur indeterminata, & ratione ſubiecti, quia non habet certum organum, ſed per totū corpus eſt, ſicut tactus ratione obiecti, qa quicquid percipiunt uel ſub ratione cōueniens, uel diſconuenientis percipiunt, nō diſtinguentia an ſit hoc, uel illud conueniens, uel diſconueniens. Eſt etiam imperfecta, quia tantum a præſentibus mouetur, & non ad ullum locum certum diſtātem, ſed ſecundum præſentia iudicant, ac mouentia ſe creant. 1. 2. 3.

Senſitiua igitur imaginatio ſicut dictum eſt. Tex. L VII.

Omnib. animalibus ineſſe imaginationē hominis, eū uiltorū animalium differre.

COncludit, animalibus omnib. ab homine ineſſe imaginationē ſenſitiuā, ſi enim ineſt imperfectis, inerit etiam perfectis. Homini tamē ineſſe docet deliberatiuam imaginationem. Et probat: quia deliberare, eſt cōferre multa ſub una communi menſura, & quod conuenietius eſt, ac melius ad finē eligere, ſed hoc facere rationis eſt, unde reliqua animalia nō habent talem opinionem, id eſt, iudicium, quia non ſyllogizant, ſicut homo. Solus enim homo ex multis phantaſmatibus facit unum, ideſt, ex multis phantaſmatibus facit unum, id eſt, ex multis medijs ad finem propoſitis, eligit unum, reijcit alia, quæ non ſunt apta.

Nota.

Notandum, quod homo, dum deliberat unam menſuram ſibi præfigit, ſcilicet id, quod magis ad finem conſequendum eſt, & per ipſum media menſurat. Verbi gratia, qui infirmus eſt, ſibi ſanitatem acquirendam proponit, ac ſumit hoc, ut regulam, quæ ſanitatem magis faciunt, petenda, & iuxta hoc medicū uocat, & petitiorem, & alia huiuſmodi conſequentia. Hoc facere nulli bruto conceſſum eſt.

Vincit autem aliquando, & mouet uoluntatem.

Quod aliquando homo ex rōnali & aliquādo ex appetitu ſenſitiuo mouetur.

OStendit, quod non ſemper homo ſecūdū appetitum rationis mouetur, ſed aliquādo ſēſitiuus uincit rationalem, quod fit in incontinentibus, ut dictū eſt. Aliquādo rationalis uincit ſenſitiuum, & ſecun-

ſecum fert, ſicut ſuperior ſphæra fert inferiorem: & iſtæ motus eſt ordinatus, & ſecundum naturam, cum homo ratione mouetur, & vincit appetitum: & tunc fertur tribus lationibus, ideſt, motibus.

Dubium. Dices, Quid eſt, q̧ fertur tribus motibus? Alber. vno modo exponit, S. Tho. *Reſponſio.* alio: ſed mihi inter omnes Thomiſt. videtur veram attingere expoſitionem, quæ perfectior fiet adiunctis aliquibus ex noſtra expoſitione. Notandum igitur, quod quando homo ratione ducitur contra appetitum tunc ſunt tres motus. Primus eſt rationis, & voluntatis: alter eſt ipſius appetitus contradicentis. Tertius eſt corporis obedientis rationi. At cum appetitus vincit, non ſunt, niſi duo; nam voluntas decepta acquieſcit appetitui, & pro vno motu reputatur. Vt enim ſupra diximus, appetitus ſenſitiuus non ſufficit ad motum, niſi acquieſcente voluntate, voluntas verò ſufficit renuente appetitu, ob id cum ratio dominatur, tunc tres lationes fieri ſolent, quamuis non ſemper; quia aliquando etiam appetitus acquieſcit. Et nota expoſitionem huius loci.

Scientificum autem non mouet. Tex. LVIII.

Qualis cognitio intellectus hominē moueat. QValis cognitio Intellectus moueat hominē, docet, dicens, non eſſe ſpeculatiuum: hic enim in quiete eſt, nec ad operationē vllam eſt. Practicus verò duas partes habet. Vnā, qua vniuerſale cognoſcit, ſcilicet ipſa maior ſyllogiſmi practici; talis operatio dicitur ratio; alterā, qua minor, & concluſio, quæ ſingulares ſunt, diciturq; exiſtimatio. Verbi gratia, dicit infirmus, Quod ſanitati neceſſariū eſt, mihi eſt faciendum, hanc ſumere potionem eſt neceſſarium, ſumenda ergo eſt. Dicit Ariſt. quòd vtraque mouet, ſed propinquius, & proximè concluſio, & minor ſingulares, maior verò non ita propinquè; magis enim ad ſpeculationem accedit.

Nota quod omnis malus dicitur ignorans. Vnde error in opere procedit ex falſa ſubſumptione & illatione; propter quod omnis malus dicitur ignorans, quamuis in maioribus vniuerſalibus non erret, errat tñ in his particularibus, q̃ facienda ſibi proponit. Atq; hæc ſunt, quæ Ariſt. docet de motiua potentia.

An appetitus ſit potentia animæ. Vbi, quid & quotuplex appetitus, ac de eius paſſionibus. Quæſt. XXVI.

NOn eſt difficile ſenſum huius quæſtionis percipere, vt enim Intellectus ſenſus ve ſunt potentię, quę non niſi ratione animæ inſunt an talis appetitus ſit quærimus. Videtur autem, quòd non ſit potētia aiæ. Quæ ineſt ēt anima carentibus, nō eſt animæ potētia, ſed appetitus omnibus ineſt: cuncta enim ſuam appetunt pfectionem, ergo non eſt potentia animæ. *1. Ratio ad partem negatiuum.*

Præterea: videtur non diſtingui a cognoſcitiua potentia. Nam quæ habent idem obiectum, non diſtinguuntur: at ſenſus, ſeu Intellectus idem obiectum habent cum appetitu: non ergo diſtinguuntur. Diſcurſus eſt notus cum maiore. Probatur minor, quia quod Intellctus ſeu imaginatio percipit, id prorſus appetitus appetit. *2. Ratio.*

Circa reſolutionē huius aliqua aduertenda ſunt. Primum eſt: Appetitus ſenſitiuus eſt facultas, ſeu potentia animalis, qua, quæ ſibi conuenientia ſenſu percipit, proſequitur, & quæ inconuenientia, propellit. Quæq; enim res in ſibi conuenientia inclinatur: taliſq; inclinatio appetitus eſt. Non tamen quæq; res, quod ſibi conueniens eſt, percipit Vnde appetitus non cogniti conuenientis, dicitur naturalis, is verò, qui eſt conuenientis cogniti per imaginationem, appetitus ſenſitiuus dicitur, ſicut rationalis eſt boni per Intellectus iudicati. De hoc igitur appetitu ſenſitiuo, quæ ſenſualitas a Theologo dicitur, ſermo eſt. Senſualitas enim dicit appetitum, qui cognitionem, & iudicium ſenſus ſequitur, qui appetitus ſolet rationi contradicere. *1. fund. de appetitu naturali et ſenſitiuo atque vtriuſq; officio.*

Nota tamen, quòd natura ſapiens, aut potius naturæ Author, non ſolū dedit rebus appetitum quo ſibi cōuenientia proſequerentur, ſed etiam quo impedimenta, quæ ſuam conſequi perfectionem prohibent, *De appetitu concupiſcibili, et iraſcibili, & vtriuſq; officio, ac opere*

hibent, arcerent, ac propellerent. Vnde igni leuitatem dedit, qua ſurſum ferret, & calorem, quo impedimenta arceret. Hoc autem non negauit animalibus: nam appetitum dedit, quod bona proſequerentur, fugerentq; mala: & alium, quo obſtantia impedimenta quæ bonum conſequi, vel malum fugere prohibent, arcerent: Prior appetitus concupiſcibilis dicitur, poſterior iraſcibilis. hic enim verſatur in remouendis obſtaculis concupiſcibilis: ob id dicitur habere pro obiecto bonum arduum, vel malum arduum, illud ad obtinendum, hoc ad propellendum.

Exẽplo declaratur.

Verbi gratia, canis videt cibum, percipitq; ſibi cõuenientem: at ſimul percipit difficultatem, quia eſt cuſtos prohibens: tunc inclinat iraſcibilis in id bonum, non obſtante illa arduitate obtinendi.

2. fund. de ſex paſsionibus concupiſcibilis.

Secundo aduerte, concupiſcibilem ſex habere paſſiones; iraſcibilem verò quinq; Sunt autem ſigillatim exponendæ. In primis concupiſcibilis verſatur circa bonum proſequendum, malum verò fugiendum. Circa bonum ſunt tres paſſiones, amor deſiderium, delectatio quæ dicitur voluptas, ſeu gaudium, ſeu lætitia.

1. Amor.

Cum enim imaginatio proponit bonũ aliquod, ſeu conueniens, ſtatim in appetitu fit quædam complacentia in ipſo, & quædam inclinatio, quæ amor dicitur.

2. Deſiderium.

Quod ſi proponat tale bonum abſens, & futurum, ſequitur in appetitu quędam paſſio, quæ eſt proſecutio quædã & velut tendentia in ipſum, & dicitur deſideriũ.

3. Voluptas ſeu delectatio. *Nota proportionem quæ quodam modo reperitur in appetitu naturali.*

Quod ſi vt iam præſens & obtentum proponatur, ſequitur quædam quies appetitus in ipſo, quæ dicitur voluptas, vel delectatio, quæ finis eſt amoris. Amor aſſimilatur cõnaturalitati & aptitudini, quã res inanimatę habent ad ſuum finem: quę metaphoricè dicitur amor in ipſis. Deſiderium ſimilatur motui, quo in finem vel in locum mouentur. Voluptas aſſimilatur quieti ipſarum in fine, & loco proprio.

Tres aliæ contrariæ paſsiones. Prima odium.

Aliæ ſunt tres paſſiones oppoſitæ, & cõtrariæ circa malum. Prima eſt odium; cum enim imaginatio aliquid ſub ratione mali, uel diſconuenientis proponit, fit quædam diſplicentia in appetitu, quæ odium dicitur.

Secunda fuga ſeu auerſio contraria deſiderio.

Cum autem proponitur vt malum aduentans, eſt alia paſſio, quæ dicitur fuga, & auerſio quædam appetitus, contraria deſiderio.

Tertia triſtitia.

Cum verò malum, vt præſens iam, & in actu proponitur, fit paſſio dicta triſtitia, vel mæſtitia, contraria voluptati. Atq; hæ paſſiones in concupiſcibili ſunt.

Iraſcibilis paſsiones. Prima ſpes.

In iraſcibili verò, qui circa ardua verſatur tam bona quam mala hæ paſſiones inſunt. Prima eſt ſpes circa bonum arduum obtinendum. Spes enim eſt inclinatio in bonum propoſitum arduum abſens, poſsibile tamen obtineri.

Secunda audacia.

Audacia circa malum arduum aggrediendum: dicit enim quandam appetitus eleuationem & motum ad malum ſuperandum arduum.

Non eſt tertia paſsio, quæ dicat quietem: quia cum bonum poſsidetur, non eſt arduum iam, nec iraſcibili indiget.

Nota. Tres aliæ paſsiones dictis contraria. Prima deſperatio.

Circa idem arduum ad fugam ſunt tres paſsiones. Prima eſt deſperatio contraria ſpei: cum enim bonum impoſsibile, aut multum difficile proponitur, eſt diſplicentia appetitus & abiectio, quæ dicitur deſperatio.

Secunda timor.

Cum verò proponitur malum arduũ, ſcilicet cum difficultate aliqua cauendi, fit quædam depreſsio & turbatio appetitus, quæ dicitur timor.

Tertia ira.

Cum verò malum eſt præſens, difficileq; ſe animal ab eo liberari poſſe percipit, fit ira, quæ non habet contrarium, vt diximus: quia debeat eſſe bonum præſens: ſed iam tunc non eſt arduum. Vnde ira ſequitur ex triſtitia præcedenti, quæ circa malũ eſt præſens, & in ipſam etiam terminat. Hæ ſunt paſsiones iraſcibiles.

Tertiũ fundam. de paſſionum ordine ac primo concupiſcibilis ad iraſcibiles.

Aduerte tertio, vt ordinem intelligas inter has, quod in concupiſcibili ſunt paſſiones, quæ dicunt quietem, & finem, vt delectatio, & triſtitia: ſunt aliæ, quæ dicunt motum in terminum, vt amor, deſiderium, odium, fuga.

Perpendendum eſt igitur, quod paſsiones concupiſcibiles, quæ ſunt in motu, obtinent primum locum in executione, ſecundum locum obtinẽt paſſiones iraſcibiles ſi bonum, vel malum ſit arduum; tertium concupiſcibiles, quæ dicunt quietem. Vnde paſſio incipit a concupiſcibili & terminat in ipſa.

Verbi gratia, circa bonum prima paſſio eſt

eſt amor, ſtatim deſiderium, poſt, ſi ſit arduum, ſpes, vel deſperatio; quod ſi conſequitur bonum, fit delectatio. Circa malũ, prima eſt, odiũ, poſt illum fuga auerſionis: deinde, ſi ſit arduum, audacia, uel timor, & tãdem ira, cum ſit præſens; quod ſi non uincit malum, fit conſumata triſtitia, quæ incipit aliquando ante iram. Hic eſt ordo executionis.

Ordo paſſionum, concupiſcibilis erga bonum, & malum.

Nota tamen, quod eæ, quæ ſunt in concupiſcibili circa malum, id eſt, odium, fuga, triſtitia, ſunt poſteriores ijs, quæ ſunt circa bonum: quia enim bonũ amamus, inde oppoſitum odio habemus, & ſequũtur omnia alia.

Amor omnium paſſionum prima eſt cã.

Amor igitur eſt omnium prima, & ipſarũ parens, ob id aliquando ipſi tribuuntur. Dicimus enim amor iraſcitur, ſperat, deſperat, gaudet, triſtatur.

Zelus, effectus amoris.

Amor hic habet unum effectum, qui dicitur zelus, quo auerſamur omnia, quę bonum amatum impediunt, uel contra ipſum ſunt.

4. Fũd. cur dicta paſſiones ac ã corporali paſſione q̃ ſimul cum eis accidit.

Aduerte quarto. Omnes paſſiones p̃dictę ea de cauſa paſſiones dici, non quod nõ ſint potentiæ actus, ſed cum alteratione quadã ſenſibili fiunt, & cordis motu. Ira enim choleram diffundit, timor ſanguinem ad cor trahit, parteſque corporis frigidas, pallentes, ac tremẽtes relinquit, amor ſpiritus accendit, delectatio ſanguinem & ſpiritus per corpus ſpargit, membraq; ſaltitare facit; triſtia ſpiritus obnubilat, incraſſatq; ſanguinem, & ſic etiã in alijs paſſionibus.

Nota cur cõter dicũtur animæ paſſiones quatuor eſſe.

Eſt autem notandum, quod cõmuniter quatuor animæ paſſiones ponuntur, ſcilicet gaudium, triſtitia, ſpes, & timor. Duæ primę ponũtur, quia ſunt fines omnium paſſionum prædictarum; duæ uerò vltimæ, quia a concupiſcibili ſtatim oriuntur, a deſiderio ſpes, ab odio timor. Hæ igitur ea de cauſa tanquam principales, ſumuntur.

1. Concl. appetitus ſenſitiuus eſt potentia animæ ſolũ animaliũ propria.

1 Ratio.

His igitur ſuppoſitis ſit prima concluſio Appetitus ſenſitiuus eſt potentia animæ ſolum animalibus propria. Hæc facile probatur, quia non ineſt niſi habentibus ſenſum: hæc autem tantum ſunt animalia, horum igitur eſt propria.

2. Concl. appetitus ſenſitiuus in corde præcipuè ſubiectas.

Secunda concluſio. Appetitus ſenſitiuus in corde præcipuè ſubiectatur.

1 Ratio.

Probatur, quia ubi alterationes, quæ ſunt veluti materia paſſionum, fiunt, ibi & paſſiones, & potentiæ ſunt, ſed tales motus, & alterationes fiunt in corde, & a corde ut notum eſt: ergo & potentia talis ſcilicet appetitus, ibi eſt.

3. Concluſ. iraſcibilis, & concupiſcibilis ſunt dua potentia realiter diſtincta.

Tertia concluſio. Iraſcibilis, & concupiſcibilis ſunt duæ potentiæ realiter diſtinctæ. Hæc eſt S. Tho. 1 p. q. 81. ar. 2.

Et probatur primò, quia iraſcibilis ſæpè fertur in obiecta contra concupiſcibilem; canis enim fert percuſſionẽ per iraſcibilem, ut recipiat cibum: contra, omittit ex timore quod appetit. & in multis alijs patet, diſtinguuntur enim inter ſe.

1. ratio.

Probatur ſecũdo, quia paſſiones unius impediunt paſſiones alterius aliquando, iratus enim impeditur ab amore.

2. ratio. *3. ratio.*

Probatur tertio; quia una eſt alterius miniſtra, differunt ergo inter ſe.

Ad 1.

Ad primum argumentum reſpõdetur, quod non ineſt omnibus huiuſmodi appetitus niſi animalibus, ut dictum eſt.

Ad 2.

Ad ſecundum dico, quod circa idem obiectum materiale fertur appetitus & ſenſus, ſed diuerſum eſt formaliter. Senſus enim percipit, quia ſenſibile eſt: appetitus uerò, quia conueniens eſt appetitui: ſicut Intellectus percipit rem, ut ens & uerum, voluntas uult, ut bona.

An ſit alius appetitus præter naturalem, & ſenſitiuum. Quæſt. XXVII.

Occaſio quæſtionis.

APpetitum naturalem cũ ſuperius diximus eſſe, quo unũquodq; in id, quod ſibi conuenit fertur; ab eo, quod ſibi aduerſum eſt, refugit, nulla in eo talis cõuenientis uel diſconuenientis exiſtente cognitione. Cum autem ſenſu, quod ſibi conuenit, aut nocet, iudicat, iam tunc appetitus ſenſitiuus dicitur; quod ſi tale iudicium Intellectu fiat, tum appetitus eſt rationalis, qui dicitur voluntas: dubium autẽ eſt, an his a ſenſitiuo diſtinguatur.

1. Arg. ad partem negatiuam.

Videtur autem, quod non. Primò, quia circa idem obiectũ uerſantur, quod enim ſit Intellectu, uel ſenſu cognitũ, videtur per accidens, cum ſemper ſit appetibile.

2. Arg.

Et probatur ſecundo, quia uterq; uerſatur circa ſingularia, & particularia bona; non ergo ulla uidetur diſtinctio.

Nota.

Hæc quæſtio non eſt inter doctos controuerſa: eſt enim in ea communis conſenſus, quamobrem ſtatim per concluſiones eſt reſoluenda, quæ quidem ſunt ualde notandæ.

1. Concl. appetitus rõnalis eſt diſtinctus a ſenſitiuo.

Sit prima concluſio. Appetitus rationalis eſt diſtinctus a ſenſitiuo.

1. Ratio.

Hæc probatur primò; quia iſti duo ſunt ſæpè inuicem contrarij; non ergo una potentia ſpecie eſſe poſſunt. Antecedens notum eſt, tam in homine incontinente, in quo pręualet appetitus ſenſitiuus contra rationalem, quam in continente ubi contrarium fit.

2. Ratio.

Probatur ſecundo; quia rationalis appetitus non ſolum in hoc, uel illud ſingulare bonum fertur, ſed in uniuerſale, uoluntate enim bonum in communi appetimus, ſenſitiuo vero non niſi ſingulare; ſunt igitur diſtincti, ſicut ſenſus & Intellectus.

3. Ratio.

Probatur tertio ex ſubiecto, rationalis enim in ſola anima eſt ſubiectatus, ſenſitiuus uero in coniuncto.

4. Ratio. Ex octo differentijs uoluntatis ab appetitu ſẽſitiuo.

Probatur quarto ex multis alijs differentiis, puta, octo notandis, quæ ſunt inter utrumque appetitum.

1. Differentia in obiecto.

Prima eſt, voluntas eſt circa bonum, uel malum Intellectu iudicatum, ſenſitiuus uerò circa id, quod imaginatio iudicat, & ex hoc fit, quod rationalis ſit circa uniuerſale, & particulare bonum uel malum, uti diximus: at ſenſitiuus ſit circa ſingulare.

2. Diff. in libertate. Nota quidnam libertas ſit contrarietatis, & contradictionis. Reſtringitur differẽtia ſecũda.

Secũda eſt cõſideranda, q̃ voluntas eſt libera, ideſt, cum Intellectus iudicat aliquid bonum & faciendum, põt voluntas uelle, & non uelle, id eſt, actum ſuſpendere. Et hęc dicitur libertas cõtradictionis: quia poteſt producere actum, & non producere, & non ſolum hoc poteſt facere, ſed etiam uelle, vel nolle. Nolle enim nõ dicit actus priuationem, ſed actum contrarium, & hunc poteſt voluntas facere circa bonum aliquod particulare propoſitum, quæ dicitur libertas contrarietatis, quamuis reſpectu boni in communi non poſſit dicere, Nolo: ſed poteſt manere abſque actu cum libertate contradictionis quam ſemper habet reſpectu cuiuſque dum eſt in corpore.

Hoc debes intelligere de actu uoluntatis, quia præſupponit uſum rationis, & diſcurſum. Aliquando enim paſſiones corporis inſurgunt ita vehementes, & celerrimæ, ut antecedant diſcurſum rationis. Intellectumq; turbent, & tunc uoluntas ablato uſu rationis, uel in primo motu operatur neceſſario; & naturaliter talem operationem, quę non ex iudicio & deliberatione rationis procedit in uoluntate, uocant Theologi motum primum, in quo non eſt peccatum, cum libertate careat, uocant ét motum ſubreptitium.

No quid ſit libertas quo ad exercitium actus & quoad ſpecificationem.

Voluntas igitur circa ea, quæ ratio ꝓponit, libera eſt libertate contrarietatis & contradictõnis. Hæc eadẽ aliis uocabulis afferunt Theologi; nam uoluntatem eſſe liberam libertate contradictionis dicunt eſſe liberam quantum ad exercitiũ actus, ut poſſit operari, & non operari, quod uerò ſit libera in contrarietate, uocant eſſe liberam quantum ad ſpecificationẽ actus, id eſt, quantum ad actus ſpeciem, ut poſſit hunc, ſcilicet uolo, uel illum, ſcilicet nolo producere.

At appetitus ſenſitiuus eſt neceſſarius utraq; neceſſitate appoſita. Circa enim conueniens ſibi propoſitum non poteſt appetitus bruti non appetere, nec poteſt repellere, & nolle, ſed ad utrumque aſtringitur, ſtante boni & conuenientis imaginatione.

3. Differ. in actuũ multitudine ac diuerſitate. 1. actus. Nota quidnam amor amicitiæ & concupiſcentiæ.

Tertia differentia eſt in actuum multitudine. Plures enim actus habet atque diuerſos uoluntas, quam appetitus. In primis habet amorem beneuolentię. Eſt.n. duplex amor, alter concupiſcentiæ, alter beneuolentiæ ſeu amicitiæ. Ille, eſt uelle bonum ad ſe ordinando, quo amore utilia, & delectabilia amamus. Alter eſt uelle bonum propter ſeipſum, quo amore honeſta tantũ amamus, & in hoc amore fundatur vera amicitia, qua alicui bonũ propter ſe uolumus. Talis amor non eſt in appetitu ſenſitiuo, ideo bruta nõ ſunt circa honeſta, ſed tantum circa delectabilia, & utilia, nec amicitiam ullam habẽt ueram inter ſe; at talis amor in uoluntate eſt, atque ea ratione homo honeſtum reſpicit, & amicitiam.

Secundus voluntatis actus.

Præterea, in uoluntate eſt actus, qui dicitur conſenſus ſeu electio. Propoſitũ enim bonum ab Intellectu, uti diximus, poteſt uoluntas uelle, & non uelle, cum autem uult, illa acceptatio dicitur cõſen

ſus,

ſus, & electio, recipit enim uoluntas illud medium ab Intellectu propoſitum: alijs reiectis & ideo uoluntas dicitur liberum arbitrium, quatenus enim liberè recipit, quod Intellectus arbitratur, & deliberat eſſe faciendum, dicitur liberũ arbitrium. Multa etiam alia inſunt, quæ non compe tunt appetitui.

4. Differentia ex dominio uoluntatis in appetitum ſenſitiuum & multis alijs.

Quarta differentia eſt, quod uoluntas dominatur appetitui per rationẽ. Primò, *Primo.* quia ut diximus, multos ipſius actus impe dit, multos alios ipſum exercere facit.

Secundo. Secundo, multa alia inſunt appetitui a parte rationali, ſcilicet pudor, qui eſt do lor dedecoris præſentis, ut ſequitur affe- ctus erubeſcẽtiæ. Ineſt etiam commiſera tio, unde planctus: ineſt etiã riſus, & alia, quæ brutis non inſunt.

Tertio. Tertio appetitui ob uoluntatem & ra- tionem inſunt uirtutes duæ cardinales, in concupiſcibili eſt temperantia, in iraſci- bili fortitudo.

5. Differentia motiua potentia in homine non exercet actum ſine cõſenſu uoluntatis.

Quinta differentia eſt, motiua poten- tia non exercet actum in homine quãdiu eſt rationis compos propter ſolum appeti tum, niſi accedat uoluntas, hæc autem ſuf ficit etiam contra appetitum: ut ſuperius declaratum eſt.

6. Diff. Voluntas non ſubditur influxui cæleſti, appetitus uerò ſenſitiuus ſubditur.

Sexta differentia uoluntas non ſubdi- tur influxui cæleſti in ſuis actibus per ſe appetitus uerò ſubditur, quia in corpore eſt, ac in corporis complexione. unde uo- luntas in quacunq; complexione libera manet: Deo enim immediatè ſubiicitur, & ab eo mouetur immediatè, nõ a cauſis naturalibus, niſi per appetitum, qui non infert neceſſitatem uoluntati ullam.

7. Diff. appetitus ſolus non habet meritũ uel demeritum niſi accedat uolũtas.

Septima eſt: appetitus ſolus nihil habet meriti, uel demeriti, niſi accedat uolũtas ſubiectiuè enim meritum in uolũtate eſt primo: & ab ea talem rationem ſumit. deficiente autem ipſius actu, deficiunt & iſta.

8. Differ. ex reflexione ſupra ſeipſam & alias.

Octaua eſt: uoluntas mouet appetitũ ſæpè & mouet Intellectũ ad operandum & ſupra ſe ipſã ſe multipliciter reflectit: uult enim ſe uelle, & deſiderat ſe uelle, & ſe deſiderare, quæ appetitui non inſunt. Non enim appetitus bruti mouet imagi- nationem ad imaginãdum, ſed quæ ima- ginationi occurrunt, appetit, uel tenuit, nec ſupra ſeipſum inflectit. His igitur om nibus, & alijs differentijs probat uolunta tem longè ad appetitu differre.

2. Concl. Volũtas nõ diuiditur ĩ iraſcibilem & concupiſcibilẽ, tanq̃ in duas potẽtias natura diſtinctas.

Secunda concluſio. Voluntas non diui- ditur in iraſcibilem, & concupiſcibilem tanq̃ in duas potentias realiter diſtinctas.

Explicatur concluſio.

Senſus huius eſt, quod in uoluntate ſunt alij actus omnes ſimiles illis, qui erãt in appetitu ſenſitiuo, ſcilicet, ſpes, amor, odium, & cætera, tamen in appetitu ſenſi tiuo diximus duas potentias eſſe realiter diſtinctas, unam ad actus eſſe bonum, uel malum, alteram ad arduum bonum, uel malum. Modo dicimus, quòd una uolun tas ſufficit ad omnes actus: nec eſt opus diuidere duas potentias.

1. Ratio.

Et ratio eſt, quia uoluntas eſt immate rialior appetitu, idcirco una exiſtens po teſt facere ea, q̃ plura materialia faciebãt. Sicut ſenſus communis, quia ſuperior eſt, unus percipit ſenſibilia omnia aliorum, & unus Intellectus percipit, quæ plures ſenſus percipiebant, ita una uoluntas fa- cit omnia, quæ duæ potentiæ ſenſitiui ap- petitus faciebant.

2. Ratio.

Secunda ratio, Quia a poſteriori (ut ſæ pè diximus) deprehendimus, quòd qui poteſt uoluntatis unum actum exercere, poteſt etiam alterum, & omnes actus uo- luntatis, & circa omnia obiecta cognita, & qui unum non poteſt, nec alios poteſt; & ideo unam potẽtiam uoluntatem eſſe meritò dicimus, & omnes actus illos ad unam ſpectare uoluntatẽ. At in appetitu ſenſitiuo non ita eſt: quod non ſolum in animalibus imperfectis uidemus, ſed etiã in eodem animali homine ipſo aliquan- do, ex morbo uel alia cauſa aliquem ad iram eſſe propenſiſſimum & iraſci, uel contra iraſci omnino non poſſe, bene ta men appetere, concupiſcere, & contra.

3. ratio.

Tertia ratio ex obiecto, quia uoluntas tendit bonum uniuerſaliter & in com muni, atq; ita in omne id, quod habeat ra tionem boni, atq; adeo una ſola eſt poten tia. Hoc etiam tenet Sanctus Thomas, 1. p. q. 82. art. 5.

3. Concl. uoluntatis ſubiectum ipſam eſt anima.

Tertia concluſio. Voluntas eſt in ſola anima rationali, ſicut Intellectus, ſubie- cta: nam æqua eſt utriuſque ratio.

Not. de aĩa ſeparata.

Hinc eſt, quòd anima ſeparata ſecum fert uoluntatem cum Intellectu & habi- tus, qui in eis erant qui non dicebant im perfectionem. Iſti n. imperfecti non ma- nẽt in beato, ut ſpes, nec fides, ſaltem in actu,

actu in purgatorio bene manent. Iraſcibilis & cócupiſcibilis, qui erant in coniuncto, deſtruuntur, ſicut ſenſus, reſurgent tamen cum corpore, quamuis glorioſum corpus non exercebit actu iraſcibiles, ut nunc ex indigentia, quia tunc nullum erit impedimentum auferens bonum concupiſcibili, in qua erit amor cum delectatione.

4 Conclu. Voluntatis actus non ſemper præcedit actū intellectus. Nota.

Quarta concluſio. Voluntatis actus nó ſemper præcidit actum Intellectus.

Notandum itaque, quòd uoluntas mouet intellectum ad intelligendum, & intellectio ſequitur uoluntatis imperium, tamen non in omni actu id fit, quia uoluntas non mouet, niſi præexiſtente cognitione Intellectus Scias igitur, intellectus primum actum eſſe abſque uoluntate, quia ex ſenſu, uel ab alio externo principio obiiciuntur ei aliqua, quæ neceſſario apprehendit. & per talem Intellectionem uoluntas poteſt applicare Intellectum ad diſcurrendum; uel ad alia cognoſcendum.

Quamuis poſſet dici, quod uolūtas mouetur etiam ab his, quæ ſenſus ſentit, & per hoc applicat Intellectum ad Intelligēdum circa illud, & ita conceſſit S. Tho. 1. 2. q 10. ar. 3. ad 3.

Ad 1. Solutio argumentorum facilis eſt. Ad primum dico, quòd quamuis uolūtas uerſetur circa appetibile, non tamen eadem ratione, id, enim eſt, quod apprehenditur Intellectu, ob id differt a ſenſitiuo, ſicut ſenſitiuus differt a naturali, quia naturalis eſt ſine cognitione ulla. Quod autem ſit appetibile per ſenſum uel per Intellectum cognitum, & iudicatum, multiplicem facit differentiam, uti diximus in prima concluſione.

Ad 2. Ad ſecundum iam ſolutio eſt nota ex dictis. Fertur enim uoluntas non ſolum in bonum ſingulare, ſed etiam uniuerſale: quia bonum etiam cōmuniter uolumus, ſicut & intelligimus.

Caput Duodecimum.

Nutritiuam igitur animam. Tex. LIX.

Confert Ariſt. nutritiuam, ſenſitiuam, & intellectiuā inter ſe.

ABſolutis animæ partibus quatuor, nunc ipſarum ſpecies tres, ſcilicet nutritiuam, ſenſitiuam, ac Intellectiuam confert. Motiua enim non ſpecies, ſed potentia animæ eſt.

Nutritiua neceſſaria eſt in omni uiuente ab initio uitæ uſque ad mortem.

Qualiter nutritiua ſe habeat, nunc primo explicat, dicens, In omnibus uiuentibus neceſſe eſt animam nutritiuam eſſe a principio generationis uſque ad mortem, Nunc probat eſſe, uiuens a generatione, aut augetur, aut minuitur, aut in ſtatu eſt, ſed nihil horum ſit abſque alimento, ergo omne uiuens animam nutritiuam habet, abſque hac enim non eſt alimentum, nec alitio. Nota igitur uegetatiuum omnibus ineſſe animatis.

Senſum autem non eſt neceſſe. Tex. LX.

Quod ſenſus non ineſt cunctis uiuentibus. 1. ratio. Ariſt.

NVnc de ſenſitiua tractat, ac duo docet. Primū eſt Senſus non ineſt cunctis uiuētibus, quod dupliciter probat. Primo. Quæ corpus ſimplex habent, non poſſunt habere tactum, at uiuentia aliqua corpus ſimplex habent, ergo non poſſunt habere tactum, ergo nec ſenſum, nullus enim eſt ſenſus ſine tactu, ut alibi dictum eſt.

Nota. Nota, quod ſimplicia uocat, quibus multum dominatur elementum aliquid, quales ſunt plantæ, abundat enim in ipſis terra, non tantum ſecundum ſubſtantiā, ſic enim in animalibus etiam abundat, quæ plus terræ habent, quam alterius elementi, ſed ſecundum qualitates alteratiuas, hę enim tactum impediunt, ut inferius dicetur.

2. ratio. Probatur ſecundo, quia non omnia uiuentia ſuſceptiua ſunt formarum ſine materia, id eſt, ſpecierum ſenſibilium, ut ſpecies ſunt, ob id non ſentiunt.

Alte-

Quod omnia animalia ſenſum habent. Alterum, quod docet, eſt: Omnia animalia ſenſum habent. Circa huius probationem ſupponit duo Alterum eſt: naturam nihil fruſtra facere: Alterum, quòd omnia, quæ natura fiunt, propter finem fiunt. *Duæ ſuppoſitiones Ariſt.* Vnde caſus, & fortuna in his, quæ propter finem ſunt, eueniũt: caſus autem circa naturalia contingit.

Ex his duobus ſequitur vnum, quòd naturalia habent ſufficientia media a natura, quibus conſequãtur finem: aliter enim fruſtra eſſent ordinata in finem.

Prima ratio nectitur. Ex hoc ſuppoſito eſt ratio. Animalia abſque alimento finem ſuum conſequi non poſſunt: ſed abſque ſenſuali non poſſunt: ergo neceſſariò habent ſenſum. Diſcurſus eſt notus cum maiori. Probatur minor: quia non ſunt ſicut plantæ, quæ vnde nata ſunt, & vbi, habent etiam ſuum alimentum, ſcilicet ex terra: at animalia non ſic, ſed motu indigent, vt quærant: opus eſt ergo diſcernente.

Nota. Hæc ratio adducitur ab Ariſt pro animalibus progreſſiuis, à quibus alimentum diſtat, ob id ſenſu indiget, quo ſimul cum motu quærant ſibi cibum. Inferius autem ratio communis ponitur etiam pro animalibus affixis, quæ locum non mutant: hæc enim etiam indigent ſenſu, ſed alia cauſa.

Non eſt autem poſſibile, vt corpus. Tex. LXI.

Reijcitur obiectio. Excludit quandam obiectionẽ, in qua explicat, quo modo ſe habeat intellectiuũ ad nutritiuum. Poſſet dici, ꝙ non eſt neceſſarius ſenſus cũ nutritiuo ad diſcernẽdum alimentum, ſed ſat eſt Intellectus: vnde erit animal cum nutritiuo, & intellectiuo. Cõtra hoc dicit fieri nõ poſſe, quòd animal progreſſiuũ habeat Intellectum ſine ſenſu, non ſolum ſi ſit generabile, ſed etiam quamuis ingenerabile ſit,

Quod animal habere intellectum ſine ſenſu non poſſit. Si enim Intellectus eſt ſine ſenſu, quæ cauſa huius eſſe poteſt? Nam vel eſt propter bonũ ipſius Intellectus, vel propter bonum corporis. Non primum: quia Intellectus non melius habet; imò peius, quia Intellectus in corpore non intelligit ſine phantaſmate, quod eſt ſenſus ipſius. Nec ſecundum, quia corpus non conſeruabitur melius ſine ſenſu, quam cum ſenſu, imò peius, nullum ergo eſt corpus, quod habet Intellectum ſine ſenſu, & ſic omne mobile animatum ſenſum habet. Hæc eſt expoſitio huius loci certiſſima, ut ex concluſione illata patet, eſt enim uniuerſalis complectens animatũ corruptibile & incorruptibile mobile, omne enim ſenſum habet. *Not. circa textus expoſitionem.*

2. expoſitio Alex. Alij aliter exponũt. Alexan enim putat, ꝙ ſit sẽſus, ingenerabile habere Intellectum ſine ſenſu, quia non eſt bonum illi nec corpori Non illi, quia obſcuratur intellectio per ſenſum. Non corpori, quia efficitur corruptibile, ſi ſenſũ habeat, & per hoc animatum ingenerabile cælum intelligit.

Reijcitur hæc ſecũda expoſitio. Sed hæc expoſitio eſt manifeſtè contra tex. ubi dicitur, nec ingenerabile habere Intellectum ſine ſenſu.

Tertia etiã Plutarci expoſitio reijcitur. Plutarchus, ut refert Philop eodẽ modo exponit, ſicut nos, ſed putat hic loqui de cęlo, dicitq; ſenſum habere. Hoc tamẽ eſt contra Ariſto.

4 expoſitio vera. Idcirco mihi placet expoſitio S. Tho. quòd per hoc ingenerabile animatum, intelligat dæmones ſecundum opinionem Platonis, quæ animalia dicebat aſſe aerea tempore ſempiterna & de his Ariſt dicit quòd non poſſint etiã hæc habere Intellectum ſine ſenſu, non quod probet ea eſſe, ſed ex ſuppoſitione etiã ſi eſſent Nec de cęlo hoc debet intelligi quod propriè animatum non eſt, ſed ualde impropriè.

Nullum ergo corpus non manens. Tex. LXII.

Quod oĩa aĩalia deb ant habere ſenſum tactus atq; ſecũdò mixtũ corpus. Intendit docere, qualem ſenſum neceſſariò habent animalia, facitq; rationẽ: Si animal ſensũ habet, debet eſſe corpus mixtum, non autem ſimplex, ſi enim ſimplex eſſet, nõ haberet tactum, ut inferius probat, ergo cum neceſſariò habet tactũ, erit neceſſariò mixtum

Occurritur obiectioni. Dices, probandum eſſe, quod neceſſariò tactum habeat, hoc enim intenditur, Reſpondeo id ſtatim probari a fine.

Supponuntur quadã. Supponit nũc aliqua. Primum eſt: animal

mal omne eſt corpus: Alterum eſt, corpus eſſe tale tangibile eſt. Tertium eſt, tangibile eſt tactu perceptibile.

1. Ratio ne ctitur. Ex his fit argumentũ: Corpus animalis eſt tangibile, ergo eſt alterabile a tãgibilibus, ergo is aliquem ſenſum debet habere ad ſui conſeruationem, is erit tactus, ut ſit ſimul factiuum. Probatur conſequentia, quia omnia alia obiecta per medium externum alterãt animal, nec ſunt deſtructiua per ſe ſubſtantię niſi per accidens: prout aliquid deſtructiuum ipſis coniungitur, at tãgibilia per ſe, & realiter immutant animal, & ſunt deſtructiua ſubſtantiæ, ut notum eſt, indiget ergo animal, cũ tangibile ſit & alterabile, tactu ad ſui cõſeruationem plus quam alio quouis ſenſu, quo diſcernat tangibilia nociua, & conuenientia.

Cõfirmatur ratio ex guſtus neceſſitate. Vnde guſtus neceſſarius eſt hac ex parte, qua tangendo ſentit, non ut guſtus eſt ſaporum, neceſſarius eſt, ſed ut tactum quendam coniũctum habet, ſi n non eſſet cum eo, deſtrueretur a guſtabili, quod ſimul eſt tangibile: ob id natura dum guſtu tactum coniunxit in lingua, eſt enim omni ea parte neceſſarius.

Sonus autem, & color, & odor. Tex. LXIIII.

Quod alij ſenſus non ſint ſimpliciter neceſſarij omnib. animalibus ſed ſolum motiuis. SEnſus alios non eſſe ſimpliciter neceſſarios animali docet, niſi quibuſdam, ſcilicet motiuis: debent enim cognoſcere eminus. Abſolutè tamen & generaliter oĩ animali ſolus tactus eſt neceſſarius & immobilibus, quia ſolus tactus eſt alimenti ſenſus nõ autem alij Vnde quia guſtus eſt circa alimentum, coniunctus eſt, ut diximus, tactui, debuit n. guſtu immediatè alimẽtum percipere, quod alteratiuũ eſt.

Hoc autem erit, ſi per medium. Tex. LXV.

Progreditũ in eodem. EXplicat, quomodo obiecta aliorũ ſenſuum per medium externum mutent organum. Dicit in illa mutatione eſſe tria, ſicut in motu locali. Eſt unũ mouens non ab alio motum, & hoc eſt obiectum. Eſt mouens motum, & hoc eſt medium, ſiue unum ſit, ſiue plura. Eſt vnum motum tantum, & organum ſenſus.

Notat tamen hanc mutationem magis aſſimilari alterationi, quã motui locali: nam in locali iſta tria locum mutant & alteratio fit, his tribus quieſcẽtibus in loco. Ignis enim per aerem calefacit aquã nullo mutato loco. Huic ſimile eſt, quod circa ſenſum fit, manẽs enim obiectum mouet quieſcentem ſenſum. *Nota.*

Quo autem modo id fiat, explicat exẽplo. Sigillum aliquando imprimitur corpori, quod non recipit figuram, vt lapidi: aliquando recipienti, ſed ſecundum ſuperficiem, vt ceræ; aliquando recipienti ſecũdum totũ, vt aquæ, & magis aeri. Si enim ſigillum per aquam, vel aerem, continuè ducas, per totum illud profundum recipitur figura, quamuis, non retineat. Ita fit in præſenti: obiectum eſt imprimens ſui formam per totum, profundũ, medium, vſq; ad organum, ſicut ſigillum per aquã, vel aerem: hoc vno dempto, quòd nõ mouet obiectum per medium, dum imprimit, ſicut ſigillum: id enim alteratione fit, vt dictum eſt.

Dicit tamen, quòd forma obiecti imprimitur per aerem medium, dummodo vnus ſit, vt cum inter leuia corpora incluſus eſt; cum enim diuiſus eſt, non recipit formam integram.

Ex hoc excludit Platonem, qui dicebat viſum mittere radium in obiectum, & hunc iterum refrangi in viſum ad videndum. Melius, inquit, eſt obiectum ponere, vt mouens, ſenſum vt motum, vt dictum eſt. *Reprehẽſio Platonis de viſione extramittẽdo.*

Nota circa literam, quòd illa comparatio de ſigillo eſt ad explicandum obiectum imprimere ſui ſimilitudinem per totum medium continuum, & organum: non tamen comparatio eſt in eo, quod ſigillum mouetur localiter, non enim alteratio in ſenſibus ſimilatur in hoc motui locali, ſed alterationi ſenſibili. *Nota.*

Caput

Caput Decimumtertium.

Quod autem impoſſibile ſi ſimplex. Tex. LXVI.

Quod corpus animalis eſſe non poteſt ſimplex ex uno elemento. 1. ratio.

QVia corpus animalis ſimplex eſſe non poſſe dixerat, ſcilicet ex uno elemẽto, id nũc oſtendit. Supponit primò, quod nullus eſt ſenſus ſine tactu: omneq; habens ſenſum, tactiuum eſt, ſeu tactum habet, quo ſuppoſito facit duas rõnes. Altera eſt. Tactus in percipiendis primis qualitatibus non utitur medio externo, ſimplici. ergo non poteſt eſſe in corpore ſimplici. Antecedens patet, quia per ſe ipſum ſentit ſine medio externo. ob id tactus dicitur. Probatur cõſequentia: quia, ſi ſimplex eſſet, utique etiam medium haberet ſimplex, ſicut alij ſenſus ſimplices ſunt: oculus. n. in aqua, auditus in aere cõſiſtit, ob id ſimplex medium habent. Eſt enim medij cum organo conuenientia.

Nota. Notat, quòd alij ſenſus etiam tangunt obiecta, ſed mediatè, ſcilicet per mediũ, per quod ſuam multiplicant virtutem, & ſpeciem.

Neque itaque terrenum, omnium enim.

2. ratio. ALtera ratio eſt ad idem probandũ, ſcilicet, quòd nec ſit tantũ ex terra, vel ullo alio elemento animal. Et eſt una ſuppoſitio, tacitum non ſolum vnius eſſe qualitatis perceptiuum, ſcilicet caloris, vel frigiditatis: ſed plurium contrarietatum. Eſt igitur argumentum. Tactus, ut percipiat omnes qualitates tangibiles, debet eſſe in potentia ad illas, ſed non eſt in potentia, niſi conſiſtat in temperie illarum, ratione cuius temperiei ſit in potentia ad exceſſus illarum, talesque poſſit percipere. at iſta temperies non eſt in ſimplici elemento: ergo nec tactus.

Confirmatur ex ſigno. Id etiam ſigno patet. Oſſa enim, pili, & alia, ſenſu priuantur, quia in eis unum excedit elementũ: ergo a fortiori ipſum elementum priuatur ſenſu, lib. 2. iſta omnia ſufficienter declarauimus.

Manifeſtum eſt igitur, quod neceſſe eſt. Tex. LXVII.

CVm tactum neceſſarium animali omni dixiſſet, aliqua infert. Primum eſt: Animalia deſtrui tactu deſtructo, quia non eſt animal ſine tactu, nec tactus ſine animali, unde mutua eſt utriuſque corruptio. *Quod tactu deſtructo animal deſtruitur, & contra.*

Alterum eſt, quòd ſenſibilia excedẽtia & corrũpentia tactum, etiã corrumpunt animal; alia enim ſenſibilia ſenſum corrumpunt, non animal, vt viſibilia, audibilia, & alia, quia iſti ſenſus non ſunt neceſſarij animali. Aliquando corrumpunt animal, ſed per accidens ratione adiuncti alicuius: at tangibilia per ſe corrumpunt. *Quod excellentia ſenſibilia deſtruant tactum, & animal.*

Hoc debes intelligere de toto tactu, qui eſt per corpus ſparſum; pars enim corrumpi poteſt uiuente animali, ut ſi manus comburatur tantum. *Nota.*

Omnis enim ſenſibilis exuperantia. Tex. LXVIII.

PRobat excedentia tangibilia corrumpere animal Omne excedens ſenſibile corrumpit ſenſum; ergo excedens tangibile corrumpit tactum; corrupto tactu, corrumpitur animal; ergo excedens tangibile corrumpit animal.

Tertium, quod infert, eſt tactum eſſe tantum neceſſarium ad vitã cuiuſque animalis, reliquos omnes ſecundum quid, & ut melius ſe animal habeat. Guſtum habet, ut in alimento delectetur. uiſum, ut eminus percipiat; linguam, ut affectus aliis ſignificet; auditum, ut audiat, & aliorum percipiat affectus: olfactum, ut cibum diſtantem querat. *Quòd ſactus ſit neceſſarius ad uitam omni aiali, alij ſenſus ſecundum quid.*

Nota. Nota, guſtum dupliciter conſiderari. Vno modo, vt eſt ſaporum perceptiuus, & ſic neceſſarius non eſt, ſed ad delectationem animali datur, ut delectatio ipſũ ad alimentum percipiendũ alliciat, quod neceſſa-

neceſſarium eſt. Altero modo conſideratur ratione tactus ſibi adiuncti, & tunc habet neceſſitatem nō ſecundum ſe, ſed ratione tactus adiuncti. Et per hoc tollitur contradictio in Ariſtot. modo enim neceſſarius, modo non neceſſarius dicitur.

Atque hic eſt noſtræ in tres libros de anima enarrationis finis. Quòd ſi in tanta & tam profunda difficultatum & controuerſiarum multitudine minus fortaſſe, quam par erat, alicubi noſtro muneri ſatisfeciſſe uideamur: venia certè nobis danda erit. Si quid tamen claritatis, ueritatis, & diſtinctionis attulimus, Deo omnium bonorum largitori, totum ad ſcribatur: cui ſit laus, honor, & gloria per infinita ſæcula ſæculorum.

Finis expoſitionis librorum de Anima.

Laus Deo, & Domino noſtro Ieſu Chriſto, & Virgini Mariæ, eius matri ſacratiſſimæ, Amen.

Hæc Commentaria vna cum Quæſtionibus in libros Ariſtotelis de Anima, nil continent Fidei Catholicæ, aut bonis moribus contrarium; & ſunt vtilia, quæ ſtudioſis Philoſophiæ prælegantur.

† *D. Ledeſma.* †

† *M. Antonius.* †

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Omnes ſunt quaterniones præter † qui eſt duernio.

VENETIIS APVD IVNTAS. M DC V.

60348